

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Andolsun Asr'a.

Şüphesiz bütün insanlar hüsrandır.

*Ancak iman edip salih amel işleyenler, birbirlerine
hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna.*

﴿**Asr Suresi**﴾

İMAM ALİ ANSİKLOPEDİSİ

Muhammed Reyşehrî

CİLT: 9

Çeviri

Mikâil Gürel

Tashih & Tatbik

Serdar Aytekin

ASR

ASR Yayınları: 0084

Kitabın Orijinal Adı

Mevsuatu'l-İmam Ali b. Ebi Talib (a.s)
Fi'l-Kitab ve's-Sunneh ve't-Tarih

Yazar

Muhammed Reyşehrî

Çeviri:

Mikâil Gürel

Tashih & Tatbik

Serdar Aytekin

Kapak

ASR

İlk Baskı / Ağustos 2018

İsteme Adresi

ASR Sesli ve Görsel Basın Yayın Ltd. Şti.
Merkez Mah. Zeynebiye Cad No:4 Kat:2
Halkalı-İstanbul
Tel: (0212) 693 75 51
Fax: (0212) 495 23 69

Dokuzuncu ciltte ele alınan konular:

DOKUZUNCU KISIM

İMAM ALİ'NİN (A.S) ŞAHSİYETİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Bu bölüm aşağıda belirtilen birkaç fasılda ele alınmıştır:

- 7. Fasıll:** *Yarenlerinin Dilinden Ali*
- 8. Fasıll:** *Düşmanlarının Dilinden Ali*
- 9. Fasıll:** *Büyüklerin Dilinden Ali*
- 10.Fasıll:** *Şairlerin Dilinden Ali*

ONUNCU KISIM

İMAM ALİ'NİN ÖZELLİKLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Bu bölüm aşağıda belirtilen birkaç fasılda ele alınmıştır:

- 1. Fasıll:** *İtikadi Özellikleri*
- 2 Fasıll:** *Ahlaki Özellikleri*

الفصل السابع

علىّ عن لسان أصحابه

7/1

أَبُو الْأَسْوَدِ الدُّؤْلِيُّ

٣٨٨٧ . ربيع الأبرار : سَأَلَ زِيَادُ بْنُ أَبِيهِ أَبَا الْأَسْوَدِ عَنْ حُبِّ عَلِيٍّ فَقَالَ : إِنَّ حُبَّ عَلِيٍّ يَزِدَادُ فِي قَلْبِي حِدَّةً ، كَمَا يَزِدَادُ حُبُّ مُعَاوِيَةَ فِي قَلْبِكَ ؛ فَإِنِّي أُرِيدُ اللَّهَ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ بِحُبِّي عَلِيًّا ، وَتُرِيدُ الدُّنْيَا بِزِينَتِهَا بِحُبِّكَ مُعَاوِيَةَ ، وَمَثَلِي وَمَثَلُكَ كَمَا قَالَ إِخْوَةُ مَذْحِج :

خَلِيلَانِ مُخْتَلَفٌ شَأْنُنَا *** أُرِيدُ الْعَلَاءَ وَيَهْوِي الْيَمْنَ

أُحِبُّ دِمَاءَ بَنِي مَالِكٍ *** وَرَاقَ الْمُعَلَّى^١ بِيَاضِ اللَّيْنِ^٢

3888 . الاستيعاب - فِي رِثَاءِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) - : وَقَالَ أَبُو الْأَسْوَدِ

الدُّؤْلِيُّ وَأَكْثَرُهُمْ يَرُويهَا لَامٌ الْهَيْثَمُ بِنْتُ الْعُرْيَانِ النَّخَعِيَّةُ :

١ . فِي الْمَصْدَرِ : «العلی» ، وَالصَّحِيحُ مَا أَثْبَتْنَاهُ كَمَا فِي تَاجِ الْعُرُوسِ : ج 19 ص 698 .

٢ . ربيع الأبرار : ج 3 ص 479 .

YEDİNCİ FASIL

YARENLERİNİN DİLİNDEN ALİ (A.S)

7/1

EBU'L-ESVED DÜELİ¹

3887-Rebiu'l-Ebrar: Ziyad b. Ebih, Ebu'l-Esved'e Ali'ye (a.s) olan muhabbet ve sevgisini sorduğunda Ebu'l-Esved şöyle dedi: Senin kalbinde Muaviye'nin sevgisi çoğaldığı gibi benim de kalbimde Ali'nin (a.s) sevgisi çoğalarak korlaşmaktadır. Sen Muaviye sevgisinden dünya ve ziynetini arzuladığın gibi ben de Ali'nin (a.s) sevgisinden Allah ve ahireti arzuluyorum. Benimle senin durumun Mezhiçli kardeşlerin söyledikleri şu söz gibidir:

İki dostuz çeşitlidir isteğimiz

Ben yücelik isterken onun gözü Yemen'de

Ben Malik oğullarının kanına susamışken

Mualla sütün beyazlığına takmış kafayı²

3888-el-İstiâb: [Emirülmüminin'in (a.s) yasında]: Ebu'l-Esved Düeli, birçoğunun Uryan Nehai'nin kızı Ümmü Heysem'den naklettiği şu beyitleri okudu:

¹-Bkz: *İmam Ali Ansiklopedisi*, Ebu'l-Esved Düeli c.13.

²-*Rebiu'l-Ebrar*, c.3, s.479.

أَلَا يَا عَيْنُ وَيَحْكُ أَسْعِدِينَا *** أَلَا تَبْكِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ
 تُبْكِي أُمُّ كُثُومٍ عَلَيْهِ *** بَعْبَرَتِهَا وَقَدْ رَأَتْ الْيَقِينَا
 أَلَا قُلْ لِلخَوَارِجِ حَيْثُ كَانُوا *** فَلَا قَرَّتْ عُيُونُ الشَّامِتِينَ
 أَفِي شَهْرِ الصَّيَامِ فَجَعَتُمُونَا *** بِخَيْرِ النَّاسِ طُرّاً أَجْمَعِينَ
 قَتَلْتُمْ خَيْرَ مَنْ رَكِبَ الْمَطَايَا *** وَذَلَّلَهَا وَمَنْ رَكِبَ السَّفِينَا
 وَمَنْ لَبَسَ النَّعَالَ وَمَنْ حَذَاهَا *** وَمَنْ قَرَأَ الْمَثَانِي وَالْمِثْنَا
 فَكُلُّ مَنَاقِبِ الْخَيْرَاتِ فِيهِ *** وَحُبُّ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 لَقَدْ عَلِمْتَ قُرَيْشٌ حَيْثُ كَانَتْ *** بِأَنَّكَ خَيْرُهَا حَسَباً وَدِينَا
 إِذَا اسْتَقْبَلْتَ وَجْهَ أَبِي حُسَيْنٍ *** رَأَيْتَ الْبَدْرَ فَوْقَ النَّاطِرِينَ
 وَكُنَّا قَبْلَ مَقْتَلِهِ بِخَيْرٍ *** نَرَى مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ فِينَا
 يُقِيمُ الْحَقَّ لَا يَرْتَابُ فِيهِ *** وَيَعْدِلُ فِي الْعِدَا وَالْأَقْرَبِينَ
 وَلَيْسَ بِكَاتِمٍ عِلْماً لَدَيْهِ *** وَلَمْ يُخْلَقْ مِنَ الْمُتَجَبِّرِينَ
 كَأَنَّ النَّاسَ إِذْ فَقَدُوا عَلِيّاً *** نَعَامٌ حَارَ فِي بَلَدِ سِنِينَا
 فَلَا تَشْمَتُ مُعَاوِيَةُ بْنُ صَخْرٍ *** فَإِنَّ بَقِيَّةَ الْخُلَفَاءِ فِينَا¹

1 . الاستيعاب : ج 3 ص 223 الرقم 1875 ، أسد الغابة : ج 4 ص 116 الرقم 3789 وفيه «بعضهم يرويها»
 بدل «أكثرهم يرويها» وراجع مروج الذهب : ج 2 ص 428.

Ey göz! Yazıklar olsun sana, yardım et bize
 Ağlamaz mısın sen Emirülmüminin'e
 Ümmü Kulsüm ağlıyor ona
 Gözyaşlarında yakini gördü
 Her neredeyse Hariciler de ki onlara
 Bizi istemeyenlerin gözleri aydın olmasın
 Halkın en hayırlısını katlederek
 Ramazan ayında bizi üzüntüye uğrattınız
 Öldürdüğünüz kişi ata binip onu ram etmiş
 Ve deveye binmiş en üstün insandı
 Terlik ve ayakkabı giymiş en üstün insandı o
 Kısa ve uzun sureleri okur dururdu o
 Bütün iyi özellikler mevcuttu onda
 Âlemlerin Rabbinin elçisinin sevgisi mevcuttu onda
 Kureyş nerede olsa da bilirdi ki sen
 Asalet ve dinde en üstünüsün onların
 Ebu Hüseyin'le karşılaşırsan eğer
 Gözlerin üzerinde görürsün dolunayı elbet
 O öldürülmeden önce hayır içindeydik biz
 Resulullah'ın dostunu aramızda görürdük biz
 Hakkı ayağa kaldırırdı ve şüphe etmezdi onda
 Adil davranırdı düşmanları ve yakınları arasında
 Yanındaki ilmi asla gizlemezdi o
 Kendini büyük görenlerden değildi o
 Halk ne zaman ki Ali'yi kaybetti
 Şehirde yıllarca şaşkınlık içinde gezen devekuşu gibi oldu
 Ey Muaviye b. Sahr! Sakın alay etme
 Zira geriye kalan halifeler bizim aramızdadır.¹

¹-*el-İstiâb*, c.3, s.223, no.1875; *Usdu'l-Gabe*, c.4, s.116, no.3789, bu kaynak-
 ta "birçoğunun" yerine "bazılarının" ifadesi yer almıştır. Ayrıca bkz: *Muru-
 cu'z-Zeheb*, c.2, s.428; *İmam Ali Ansiklopedisi*, İmam'a Ağıt, c.7, s.563.

7 / 2

الأحنفُ بنُ قيس

3889 . تنبيهه الخواطر عن الأحنف بن قيس -لَمَّا سَأَلَهُ مُعَاوِيَةُ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) - : كَانَ آخِذًا بِثَلَاثِ تَارِكًا لِثَلَاثِ : آخِذًا بِقُلُوبِ الرِّجَالِ إِذَا حَدَّثَ ، حَسَنَ الْإِسْتِمَاعِ إِذَا حَدَّثَ ، أَيْسَرَ الْأَمْرَيْنِ عَلَيْهِ إِذَا خُولِفَ ، تَارِكًا لِلْمِرَاءِ ، تَارِكًا لِمُقَارَنَةِ اللَّئِيمِ ، تَارِكًا لَمَّا يُعْتَذَرُ مِنْهُ¹.

7 / 3

أُمُّ الْخَيْرِ

3890 . بلاغات النساء عن الشعبي: كَتَبَ مُعَاوِيَةُ إِلَى وَالِيهِ بِالْكُوفَةِ : أَنْ أَوْفِدَ عَلَيَّ أُمُّ الْخَيْرِ بِنْتُ الْحَرِيشِ بْنِ سُرَاقَةَ الْبَارِقِيَّةَ رَحْلَةً مَحْمُودَةً الصُّحْبَةَ غَيْرَ مَذْمُومَةَ الْعَاقِبَةِ ... فَلَمَّا قَدِمَتْ عَلَى مُعَاوِيَةَ أَنْزَلَهَا مَعَ الْحَرَمِ ثَلَاثًا ثُمَّ أَذِنَ لَهَا فِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ وَجَمَعَ لَهَا النَّاسَ ، فَدَخَلَتْ عَلَيْهِ فَقَالَتْ : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! فَقَالَ : وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَبِالرَّغْمِ - وَاللَّهِ - مِنْكَ دَعَوْتَنِي بِهَذَا الْإِسْمِ ،

١ . تنبيهه الخواطر : ج ٢ ص ١٤ .

7/2

AHNEF B. KAYS¹

3889- *Tenbihu'l-Havatir* [Ahnef b. Kays'tan -Muaviye ona Emirülmüminin (a.s) hakkında sorduğunda-]: O, üç şeyi tutar ve üç şeyi de terk ederdi. Konuştuğunda insanların kalplerini alırdı, onunla konuşulduğunda en güzel şekilde dinlerdi ve kendisine muhalefet edildiğinde ise en yumuşak yöntemi seçerdi. Tartışmayı, aşağılık kimselerle oturup-kalkmayı ve özür gerektirecek işleri de terk ederdi.²

7/3

ÜMMÜL HAYR

3890- *Belagatu'n-Nisa* [Şa'bi'den]: Muaviye Küfe'deki valisine şöyle yazdı: 'Hariş b. Suraka el-Barikiyye kızı Ümmül Hayr'ı iyi yol arkadaşlarıyla birlikte tam bir güven içinde yanıma gönder...'

Muaviye'nin yanına vardığında onu üç gün haremindeki kadınların arasında misafir etti ve dördüncü gün huzuruna çıkmasına izin verdi. Onun için halkı da topladı. Ümmül Hayr, Muaviye'yi görünce şöyle dedi: Selam sana ey Müminlerin Emiri!

Muaviye: Selam olsun sana! Allah'a yemin olsun ki içindeki isteğinin tersine bana bu isimle hitap ettin!

¹-Bkz: *İmam Ali Ansiklopedisi*, Ahnef b. Kays, c.13.

²-*Tenbihu'l-Havatir*, c.2, s.14.

فَقَالَتْ : مَهْ يَا هَذَا! فَإِنَّ بَدِيهَةَ السُّلْطَانِ مَدْحَضَةٌ لِمَا يُحِبُّ عِلْمُهُ . قَالَ^١ : صَدَقْتَ يَا خَالَهٗ ، وَكَيْفَ رَأَيْتِ مَسِيرَكَ ؟ قَالَتْ : لَمْ أَزَلْ فِي عَافِيَةٍ وَسَلَامَةٍ حَتَّى أُوفِدْتُ إِلَى مُلْكٍ جَزَلٍ وَعَطَاءٍ بَذَلٍ ، فَأَنَا فِي عَيْشٍ أُنِيقُ عِنْدَ مُلْكٍ رَفِيقٍ ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ : بِحُسْنِ نِيَّتِي ظَفَرْتُ بِكُمْ وَأُعِنْتُ عَلَيْكُمْ !

قَالَتْ : مَهْ يَا هَذَا ! لَكَ وَاللَّهِ مِنْ دَحْضِ الْمَقَالِ مَا تُرْدِي عَاقِبَتُهُ .

قَالَ : لَيْسَ لِهَذَا أَرْدَنَاكَ .

قَالَتْ : إِنَّمَا أَجْرِي فِي مِيدَانِكَ إِذَا أَجَرَيْتَ شَيْئًا أَجْرِيَّتُهُ ، فَاسْأَلْ عَمَّا بَدَأَ لَكَ .

قَالَ : كَيْفَ كَانَ كَلَامُكَ يَوْمَ قَتَلَ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ ؟

قَالَتْ : لَمْ أَكُنْ وَاللَّهِ رَوَيْتُهُ قَبْلُ ، وَلَا زَوَّرْتُهُ^٢ بَعْدُ ، وَإِنَّمَا كَانَتْ كَلِمَاتٌ نَفَثْنَهُنَّ لِسَانِي حِينَ

الصَّدَمَةِ ، فَإِنْ شِئْتَ أَنْ أُحَدِّثَ لَكَ مَقَالًا غَيْرَ ذَلِكَ فَعَلْتُ .

قَالَ : لَا أَشَاءُ ذَلِكَ .

١ . فِي الْمَصْدَرِ : «قَالَتْ» ، وَالصَّحِيحُ مَا أَثْبَتْنَاهُ .

٢ . التَّزْوِيرُ : إِصْلَاحُ الْكَلَامِ وَتَهْيِئَتُهُ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج ٤ ص ٣٣٧) . تَرِيدُ أَنَّهَا قَالَتْهُ ارْتِجَالًا .

Ümmül Hayır: Bırak bunu ey adam! Otoritenin ani söylemleri bunu bilen biri için yok edicidir.

Muaviye: Doğru söyledin ey teyze! Yolculuğunu nasıl gördün?

Ümmül Hayr: Daima esenlik ve afiyet içindeydim; nihayetinde de bolca mülk ve çokça bahşişe ulaştım. Ben şefkatli bir padişahın yanında hoş bir yaşam sürmekteyim.

Muaviye: Ben güzel niyetimle size galip geldim.

Ümmül Hayr: Bırak bunu ey adam! Allah’a yemin olsun ki seni sonunda helak edecek epey batıl sözün var.

Muaviye: Seni bunun için çağırmadık!

Ümmül Hayr: Ben senin meydanında adım atmaktayım neyi ortaya atarsan onu konuşurum, istediğin şeyi sor!

Muaviye: Ammar b. Yasir’in öldürüldüğü günkü sözün nasıldı?

Ümmül Hayr: Allah’a yemin olsun ki bunu daha önce onun hakkında düşünmemiştim ve daha sonra da hazırlamamıştım.

Olayın gerçekleştiği sırada gayri ihtiyari dilimden dökülen bir takım kelimelerdi. Eğer sana ondan başka söz söylememi istiyorsan söyleyeyim.

Muaviye: Hayır, onu istiyorum.

ثُمَّ التَفَتَ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ : أَيُّكُمْ حَفِظَ كَلَامَ أُمِّ الْخَيْرِ؟

قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ : أَنَا أَحْفَظُهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَحَفِظِي سُورَةَ الْحَمْدِ ، قَالَ : هَاتِهِ .

قَالَ : نَعَمْ ، كَأَنِّي بِهَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَعَلَيْهَا بُرْدٌ زَبِيدِيٌّ كَثِيفٌ الْحَاشِيَّةِ ، وَهِيَ عَلَى

جَمَلٍ أَرْمَكَا^١ وَقَدْ أُحِيطَ حَوْلَهَا حِوَاءٌ وَبِيْدَهَا سَوَاطِئُ مُنْتَشِرُ الضَّفَرِ ، وَهِيَ كَالْفَحْلِ يَهْدُرُ

فِي شِقْشِقَتَيْهِ ، تَقُولُ : (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ)^٢ ، إِنَّ اللَّهَ

قَدْ أَوْضَحَ الْحَقَّ ، وَأَبَانَ الدَّلِيلَ ، وَنَوَّرَ السَّبِيلَ ، وَرَفَعَ الْعِلْمَ ، فَلَمْ يَدْعُكُمْ فِي عَمِيَاءَ

مُبْهَمَةٍ ، وَلَا سَوْدَاءَ مُدْلِهَمَةٍ ، فَإِلَى أَيْنَ تُرِيدُونَ رَحِمَكُمُ اللَّهُ ؟ أَفِرَارًا عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ،

أَمْ فِرَارًا مِنَ الزَّحْفِ ، أَمْ رَغْبَةً عَنِ الْإِسْلَامِ ، أَمْ ارْتِدَادًا عَنِ الْحَقِّ ؟ أَمَا سَمِعْتُمُ اللَّهَ

عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ :

١ . مِنَ الرُّمُكَةِ : لَوْنُ الرَّمَادِ ، وَقِيلَ : حُمْرَةٌ يَخْلُطُهَا سَوَادٌ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 10 ص 434) .

٢ . الْحَقِّ : 1 .

Sonra yarenlerine dönerek dedi ki: Hanginiz Ümmül Hayr'ın sözünü ezberlemiş?

Cemaatten bir kişi dedi: Ey müminlerin emiri! Ben Hamd suresini ezberlediğim gibi onun sözü hafızamdadır.

“Hadi söyle” dedi.

Adam şöyle konuştu: Evet, ey müminlerin emiri! Sanki (Ümmül Hayr'ı) şimdi görür gibiyim; üzerinde bol kenarları olan Zübeydi bir fistan vardı. Haki renkte erkek bir deve üzerindeydi, etrafını sergi kuşatmıştı onun, elinde de birkaç ucu bulunan bir kırbaç vardı.

O coşan bir erkek deve gibi bağıyor ve şöyle diyordu: *“Ey insanlar! Rabbinizden sakının, doğrusu kıyametin sar-sıntısı pek büyük bir şeydir.”*¹ Allah hakkı aşikâr etmiş, deli-li açıklamış, yolu aydınlatmış ve sancağı açmıştır; sizi de belirsiz bir karanlıkta ve kör bir siyahlıkta terk etmemiştir. Allah size rahmet etsin! Nereye gidiyorsunuz? Emirülmümi-nin'den mi kaçılıyorsunuz? Yoksa (düşmanla) savaşmaktan mı? Yoksa İslam'dan yüz mü çeviriyor ve haktan mı dönüyorsunuz? Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu duymadınız mı?:

¹-Hac, 1.

(وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوا أَخْبَارَكُمْ)^١.

ثُمَّ رَفَعَتْ رَأْسَهَا إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ تَقُولُ : «اللَّهُمَّ قَدْ عِيلَ الصَّبْرُ ، وَضَعُفَ الْيَقِينُ ،

وَانْتَشَرَ الرَّعْبُ ، وَبِيدِكَ يَا رَبِّ أَرْزَمَةُ الْقُلُوبِ ، فَاجْمَعْ إِلَيْهِ الْكَلِمَةَ عَلَى التَّقْوَى ، وَأَلْفِ

الْقُلُوبَ عَلَى الْهُدَى ، وَارْدُدِ الْحَقَّ إِلَى أَهْلِهِ» هَلُمُّوا - رَحِمَكُمُ اللَّهُ! - إِلَى الْإِمَامِ الْعَادِلِ ،

وَالْوَصِيِّ الْوَفِيِّ ، وَالصَّدِيقِ الْأَكْبَرِ ، إِنَّهَا إِحْنٌ^٢ بَدْرِيَّةٌ ، وَأَحْقَادٌ جَاهِلِيَّةٌ ، وَضَعَائِنُ

أَحْدِيَّةٌ ، وَثَبَ بِهَا مُعَاوِيَةُ حِينَ الْغَفْلَةِ ، لِيُدْرِكَ بِهَا ثَارَاتِ بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ.

ثُمَّ قَالَتْ : (قَتِلُوا أَلَمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ)^٣ ، صَبْرًا ، مَعَشَرَ

الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ ، قَاتِلُوا عَلَى بَصِيرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ ، وَثَبَاتٍ مِنْ دِينِكُمْ ، وَكَأَنِّي بِكُمْ

غَدًا لَقَدْ لَقَيْتُمْ أَهْلَ الشَّامِ كَحُمْرٍ مُسْتَنْفَرَةٍ ، لَا تَدْرِي أَيْنَ يُسَلَكُ بِهَا مِنْ فِجَاجِ الْأَرْضِ ،

١ . مُحَمَّدٌ : 31 .

٢ . جَمْعُ إِحْنَةٍ ؛ الْحَقْدُ فِي الصَّدْرِ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 13 ص 8).

٣ . التَّوْبَةُ : 12 .

“Andolsun, içinizden, cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz.”¹

Sonra başını göğ'e kaldırmış şöyle diyordu: Allah'ım! Sabır tükendi, yakın zayıfladı ve korku yayıldı: Ey Rabbim! Kalplerin dizginleri senin elindedir. Herkesi bir sözle takva üzerinde onun [Ali'nin (a.s)] etrafında topla, kalpleri hidayet üzerinde birleştir ve hakkı sahibine geri döndür.” Allah size rahmet etsin. Adil imama, vefalı vasiye ve “Sıddık-ı Ekber”e doğru koşun! Tüm bunlar Muaviye'nin gaflet günlerinde tutunduğu ve Abduşşems'in intikamına vesile kılmak istediği Bedir'de ki kinler, cahiliye düşmanlıkları ve Uhud'un kinleridir.

Sonra şöyle dedi: *“Küfrün önderleriyle çarpışın. Çünkü onlar, yeminlerine riayet etmeyen kimselerdir; belki cayarlar.”²* Ey Ensar ve Muhacirler! Sabırlı olun! İlahi bir basiret ve dininizden gelen bir sebatla savaşın. Sanki yarınınızı görür gibiyim; Şamlıları görürsünüz ki kaçışan yaban eşekleri gibi yeryüzünün hangi deliğine gireceklerini bilmezler.

¹-Muhammed, 31.

²-Tevbe, 12.

بَاعُوا الْآخِرَةَ بِالدُّنْيَا ، وَاشْتَرَوْا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَى ، وَبَاعُوا الْبَصِيرَةَ بِالْعَمَى ، عَمَّا قَلِيلٍ لِيُصِيبَهُمْ نَادِمِينَ ، حَتَّى تَحُلَّ بِهِمُ النَّدَامَةُ ، فَيَطْلُبُونَ الْإِقَالََةَ . إِنَّهُ وَاللَّهِ مَنْ ضَلَّ عَنْ الْحَقِّ وَقَعَ فِي الْبَاطِلِ ، وَمَنْ لَمْ يَسْكُنِ الْجَنَّةَ نَزَلَ النَّارَ .

أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّ الْأَكْيَاسَ اسْتَقْصَرُوا عُمَرَ الدُّنْيَا فَرَفَضُوهَا ، وَاسْتَبْطَأُوا مُدَّةَ الْآخِرَةِ فَسَعَوْا لَهَا . وَاللَّهِ أَيُّهَا النَّاسُ ! لَوْلَا أَنْ تَبْطُلَ الْحُقُوقُ ، وَتُعْطَلَ الْحُدُودُ ، وَيُظْهَرَ الظَّالِمُونَ وَتَقْوَى كَلِمَةُ الشَّيْطَانِ لَمَّا اخْتَرْنَا وَرُودَ الْمَنَايَا عَلَى خَفَضِ الْعَيْشِ وَطَيْبِهِ ، فَإِلَى أَيْنَ تُرِيدُونَ رَحِمَكُمُ اللَّهُ عَنْ ابْنِ عَمٍّ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَزَوْجِ ابْنَتِهِ ، وَأَبِي ابْنَيْهِ ؟ خُلِقَ مِنْ طِينَتِهِ ، وَتَفَرَّعَ مِنْ نَبْعَتِهِ ، وَخَصَّهُ بِسِرِّهِ ، وَجَعَلَهُ بَابَ مَدِينَتِهِ وَعَلَّمَ الْمُسْلِمِينَ ، وَأَبَانَ بِيُغْضِهِ الْمُنَافِقِينَ ، فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ يُؤَيِّدُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِمَعُونَتِهِ ، وَيَمْضَى عَلَى سَنَنِ اسْتِقَامَتِهِ ، لَا يَعْرِجُ لِرَاحَةِ الدَّاءِ .

هَاهُوَ مُفْلَقُ الْهَامِ وَمُكْسَرُ الْأَصْنَامِ ، إِذْ صَلَّى وَالنَّاسُ مُشْرِكُونَ ، وَأَطَاعَ وَالنَّاسُ مُرْتَابُونَ ، فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى قَتَلَ مُبَارِزِي بَدْرٍ ، وَأَفْنَى أَهْلَ أُحُدٍ ، وَفَرَّقَ جَمْعَ هَوَازِنَ ، فَيَالِهَا مِنْ وَقَائِعَ زَرَعَتْ فِي قُلُوبِ قَوْمٍ نِفَاقًا وَرِدَّةً وَشِقَاقًا !

Onlar ahireti dünyaya satmışlar ve hidayete karşılık sapkınlığı satın almışlardır. Basireti körlüğe satmışlar ve az bir zaman sonra pişman olacaklardır. Pişmanlık onlara uğradığında ise bağışlanmak isteyecekler. Allah'a yemin olsun ki her kim haktan yüz çevirmişse batıla düşmüştür, her kim de cennete girememişse cehenneme inmiştir.

Ey insanlar! Zeki insanlar dünyanın ömrünü kısa saydılar ve ondan soyutlandılar, ahiret süresini ise kalıcı saydılar ve onun için çaba sarf ettiler. Ey insanlar! Allah'a yemin olsun ki eğer hakların zayi olması, ilahi yasaların tatil edilmesi, zalimlerin ortaya çıkması ve şeytanın sözünün güçlenmesi söz konusu olmasaydı ölüm yolunda adım atmayı yaşamın rahatlık ve hoşluğuna tercih etmezdik. Allah size rahmet etsin! Resulullah'ın (s.a.a) amcası oğlu, kızının kocası ve iki oğlunun babasından yüz çevirip nereye gidiyorsunuz? Peygamberin tıynetinden yaratılmış ve kaynağından beslenmiştir o. Peygamber, onu sırlarına has kılmış, şehrinin kapısı ve Müslümanların nişanesi saymıştır. Ona buğz etmek ölçüsüyle münafıkları aşikâr etmiştir. Daima Allah kendi yardımıyla onu desteklemiş, sünnetler üzerindeki istikametini ileri götürmüştür. O, rahatlık için asla yönteminden sapmazdı.

O, kafaları yaran ve putları kıran kişidir. O namaz kıldığında insanlar müşrik idiler. O itaat ettiğinde insanlar şüphe içindeydiler. Durum hep böyle idi. Sonra o, Bedir savaşçılarını öldürdü ve Uhud ehlini ortadan kaldırdı; Hevazın kabillesinin topluluğunu dağıttı. Ne çok vakalar çıktı ki bunlar bir kavmin kalbine nifak, döneklık ve düşmanlığı ekti!

قَدْ اجْتَهَدْتُ فِي الْقَوْلِ ، وَبَالَغْتُ فِي النَّصِيحَةِ ، وَبِاللَّهِ التَّوْفِيقُ وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ.

فَقَالَ مُعَاوِيَةُ : وَاللَّهِ يَا أُمَّ الْخَيْرِ ، مَا أَرَدْتُ بِهَذَا الْكَلَامِ إِلَّا قَتْلِي ، وَاللَّهِ لَوْ قَتَلْتُكَ مَا
حَرَجْتُ فِي ذَلِكَ.

قَالَتْ : وَاللَّهِ مَا يَسُوؤُنِي يَا بَنَ هِنْد! أَنْ يُجْرِيَ اللَّهُ ذَلِكَ عَلَيَّ يَدِي مَنْ يُسَعِدُنِي
اللَّهُ بِشَقَائِهِ ١.

7 / 4

أُمُّ سِنَانٍ

3891 . العقد الفريد عن سعيد بن أبي حذافة: حبس مروان بن الحكم - وهو

والى المدينة - غلاماً من بنى ليث فى جناية جناها ، فأتته جدة الغلام أم أبيه ، وهى
أُمُّ سِنَانٍ بِنْتُ خَيْثَمَةَ بِنِ خُرْشَةَ الْمَذْحِجِيَّةِ ، فَكَلَّمَتْهُ فِي الْغُلَامِ ، فَأَغْلَظَ مَرْوَانُ ،
فَخَرَجَتْ إِلَى مُعَاوِيَةَ ، فَدَخَلَتْ عَلَيْهِ فَانْتَسَبَتْ ، فَعَرَفَهَا ، فَقَالَ لَهَا: مَرْحَباً يَا بَنَةَ خَيْثَمَةَ ،
مَا أَقْدَمَكَ أَرْضَنَا وَقَدْ عَهْدْتُكَ تَشْتُمِينَنَا وَتُحْضِينَ عَلَيْنَا عَدُوَّنَا ؟... فَكَيْفَ قَوْلُكَ :

١ . بلاغات النساء : ص 55 ، العقد الفريد : ج 1 ص 343 ، صبح الأعشى : ج 1 ص 248 .

Ben konuşmada ciddiyetle çaba sarf ettim, nasihati çok uzattım. Başarı Allah'tandır, Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun!

Muaviye: Ey Ümmül Hayr! Allah'a yemin olsun ki bu sözle beni öldürmekten başka bir şeyi irade etmemişsin. Allah'a andolsun ki eğer seni öldürürsem bundan sıkılmam.

Ümmül Hayr: Ey Hind'in oğlu! Vallahi ben Allah'ın bunu (ölümümü), kendi bedbahtlığıyla beni saadete ulaştıracak birinin eliyle gerçekleştirmesinden rahatsız olmam.¹

7/4

ÜMMÜ SİNAN

3891- *el-İkdu'l-Ferid* [Said b. Ebu Hezafe'den]: Medine valisi Mervan b. Hakem, Benî Leys kabilesinden bir genci işlediği cinayetten dolayı hapse attı. Bu gencin babaannesi olan Hayseme b. Hareşe Mezheci'nin kızı Ümmü Sinan, Mervan'ın yanına gelip genç hakkında onunla konuştu. Mervan ona kaba davranınca Muaviye'ye doğru yola çıktı. Onun yanına varınca kendisini tanıttı. Muaviye onu tanıdı ve şöyle dedi:

Merhaba ey Hayseme'nin kızı! Ne oldu da bizim toprağımıza adım attın, oysaki hatırladığım kadarıyla sen bizi kötü-lüyordun ve düşmanlarımızı da aleyhimize kışkırtıyordun?.. Nasıldı şu sözün:

¹-*Belagatu'n-Nisa*, s.55; *el-İkdu'l-Ferid*, c.1, s.343; *Subhu'l-A'ş'a*, c.1, s.248.

عَزَبَ الرَّقَادُ فَمَقَلْتِي لَا تَرْفُدُ *** وَاللَّيْلُ يُصْدِرُ بِالْهُمُومِ وَيُورِدُ

يَا آلَ مَذْحِجٍ لَا مُقَامَ فَشَمِّرُوا *** إِنَّ الْعَدُوَّ لَالٍ أَحْمَدَ يَقْصِدُ

هَذَا عَلَى كَالِهَالٍ تُحَفُّهُ *** وَسَطَ السَّمَاءِ مِنَ الْكَوَاكِبِ أَسْعَدُ

خَيْرُ الْخَلَائِقِ وَأَبْنُ عَمِّ مُحَمَّدٍ *** إِنَّ يَهْدِكُمْ بِالنُّورِ مِنْهُ تَهْتَدُوا

مَا زَالَ مَذْ شَهِدَ الْحُرُوبَ مُظْفَرًا *** وَالنَّصْرُ فَوْقَ لَوَائِهِ مَا يُفْقَدُ

قَالَتْ: كَانَ ذَلِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ لَنَا خَلْفًا بَعْدَهُ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ جُلَسَائِهِ: كَيْفَ

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَهِيَ الْقَائِلَةُ:

إِمَّا هَلَكْتَ أَبَا الْحُسَيْنِ فَلَمْ تَرَلْ *** بِالْحَقِّ تُعْرِفُ هَادِيًا مَهْدِيًا

فَإَذْهَبَ عَلَيْكَ صَلَاةُ رَبِّكَ مَا دَعَتْ *** فَوْقَ الْخُصُونِ حَمَامَةٌ قُرْبِيًا

قَدْ كُنْتَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ خَلْفًا كَمَا *** أَوْصَى إِلَيْكَ بِنَا فَكُنْتَ وَفِيَا

فَالْيَوْمَ لَا خَلْفَ يُؤَمِّلُ بَعْدَهُ *** هَيْهَاتَ نَأْمُلُ بَعْدَهُ إِنْسِيًا

Uykudakiler uzaklaştılar ama gözlerime uyku girmez benim
Gece götürür ve getirir sıkıntıları
Ey Mezhic hanedanı! Durmak zamanı değil sıvayın kolları
Zira düşman Ahmed hanedanına kastetmiş
Şu Ali'dir, ay misali göğün ortasında
Yıldızlar gibi saadet döner onun etrafında
İnsanların en hayırlısı ve Muhammed'in amcası oğludur
Ondan alırsanız hidayet ışığını bulursunuz hidayeti elbet
Hazır bulunduğu günden beri oldu savaşlarda hep muzaffer
Onun sancağı altından hiç eksik olmadı zafer
Ümmü Sinan: Ey müminlerin emiri! Durum öyleydi ve ben ümid
ederim ki sen de ondan sonra bize onun halefi olursun.
Bunun üzerine mecliste bulunanlardan biri ayağa kalkıp dedi ki:
Nasıl olabilir ki ey müminlerin emiri! Hâlbuki o şöyle diyordu:
Asla ölmeyesin ey Hüseyin'in babası
Daima hakka hidayet olmuş ve hidayet eden olarak tanınırsın sen
Dallar üzerindeki güvercin kumruyu çağırdıkça
Hep yürü, Rabbinin salât-ü selamı üzerine olsun
Sen Muhammed'den sonra halifesiydin onun
Vasiyet etmişti sana bize vefakârdın hep sen
Bugün ondan sonra arzu edilecek bir halef yok
Heyhat ki ondan sonra birini arzu edelim

قَالَتْ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! لِسَانُ نَطَقَ ، وَقَوْلُ صَدَقَ ، وَلَيْتَنِي تَحَقَّقَ فَيْكَ مَا ظَنَّنَا فَحَظُّكَ الْأَوْفَرُ ، وَاللَّهِ مَا وَرَّثَكَ الشَّيْءَ فِي قُلُوبِ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا هَوْلًا ، فَأَدْحِضْ مَقَالَتَهُمْ ، وَأَبْعِدْ مَنْزِلَتَهُمْ ، فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ تَزِدُّ مِنْ اللَّهِ قُرْبًا ، وَمِنْ الْمُؤْمِنِينَ حُبًّا . قَالَ : وَإِنَّكَ لَتَقُولِينَ ذَلِكَ ؟

قَالَتْ : سُبْحَانَ اللَّهِ ! وَاللَّهِ مَا مِثْلُكَ مُدْحٍ بِبَاطِلٍ ، وَلَا اعْتَذِرُ إِلَيْهِ بِكَذِبٍ ، وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ ذَلِكَ مِنْ رَأْيِنَا ، وَضَمِيرِ قُلُوبِنَا ، كَانَ وَاللَّهِ عَلَيَّ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْكَ ، وَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ غَيْرِكَ ، قَالَ : مِمَّنْ ؟ قَالَتْ : مِنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ وَسَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ^١

7 / 5

الحُصَيْنُ بْنُ الْمُنْذِرِ

3892 . الإمامة والسياسة - في ذكر اختلاف أصحاب الإمام (عليه السلام) في استمرار القتال في صفين - : ثُمَّ قَامَ الْحُصَيْنُ بْنُ الْمُنْذِرِ ، وَكَانَ أَحَدُ الْقَوْمِ سِنًّا ، فَقَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّمَا بُنِيَ هَذَا الدِّينُ عَلَى التَّسْلِيمِ ؛ فَلَا تَدْفَعُوهُ بِالْقِيَّاسِ ، وَلَا تَهْدِمُوهُ بِالشُّبْهَةِ ، وَإِنَّا وَاللَّهِ لَوْ أَنَا لَا نَقْبِلُ مِنَ الْأُمُورِ إِلَّا مَا نَعْرِفُ لِأَصْبَحَ الْحَقُّ فِي الدُّنْيَا قَلِيلًا ، وَلَوْ تَرَكْنَا وَمَا نَهَوَى لِأَصْبَحَ الْبَاطِلُ فِي أَيْدِينَا كَثِيرًا ، وَإِنْ لَنَا رَاعِيًا قَدْ حَمَدْنَا وَرَدَّهُ وَصَدَرَهُ ، وَهُوَ الْمَأْمُونُ عَلَى مَا قَالَ وَفَعَلَ ، فَإِنْ قَالَ : لَا ، قُلْنَا : لَا ، وَإِنْ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْنَا : نَعَمْ^٢ .

١ . العقد الفريد : ج 1 ص 339 ، بلاغات النساء : ص 92 عن سعيد بن حذافة .

٢ . الإمامة والسياسة : ج 1 ص 140 ، الأخبار الطوال : ص 189 وفيه من «إِنَّ لَنَا . . .» ; وقعة صفين : ص 485 فكلاهما نحوه وفيهما «الحصين» بدل «الحسين» .

Ümmü Sinan: Ey müminlerin emiri! Konuşan bir dildi ve doğru bir sözdü. Eğer senin hakkındaki zannımız gerçekleşirse bu durumda nasibin daha da çok olur. Allah’a yemin olsun ki Müslümanların kalplerinde sana düşmanlığı ancak bu tür insanlar miras bırakmıştır. Öyleyse bunların sözünü at ve onları kendinden uzaklaştır. Eğer bunu yaparsan Allah’a yakınlığın artar, müminlerin de sana sevgisi çoğalır.

Muaviye: Bunu sen mi söylüyorsun?

Ümmü Sinan: Fesüphanallah! Vallahi senin gibi biri batıla övülmez ve yalan yere kendisinden özür dilenmez. Sen bizim görüşümüzü ve kalbimizden geçeni çok iyi bilmektesin. Allah’a yemin olsun ki Ali bize senden daha sevgilidir. Sen de bize diğerlerinden daha sevgilisin!

Muaviye “Kimden?” diye sorunca Ümmü Sinan: ‘Mervan b. Hakem’den ve Said b. As’tan’ diye cevap verdi.¹

7/5

HUSAYN B. MUNZİR

3892-el-İmame ve’s-Siyase [İmam’ın (a.s) yarenlerinin Sıffın’da savaştan devamı konusunda düştükleri ihtilafı anlatırken]: Daha sonra onların yaşça en küçüğü olan Husayn b. Munzir ayağa kalktı ve dedi ki: Ey insanlar! Hiç şüphesiz bu din teslimiyet üzerine kurulmuştur. Onu kıyasla ortadan kaldırmayın ve şüpheyi yok etmeyin. Allah’a yemin olsun ki eğer biz tanıdığımız şeyden başkasını kabul etmezsek hak dünyada azalacak ve eğer arzularımızla baş başa bırakılırsak batıl elimizde çoğalacak. Bizim, götürüp getirmesini beğendiğimiz bir rehberimiz var. O, söylediğinde ve yaptığında güvenilen biridir. Eğer o ‘yok’ derse biz de “yok” deriz. Eğer “evet” derse biz de “evet” deriz.²

¹-el-İkdu’l-Ferid, c.1, s.339; Belagatu’n-Nisa, s.92, Said b. Hezaf’e’den.

²-el-İmame ve’s-Siyase, c.1, s.140; el-Ahbaru’t-Tival, s.189; Vak’at-u Sıffin, s.485.

7 / 6

خالد بن معمر

3893 . الصواعق المحرقة : قال معاوية لخالد بن معمر : لم أحببت علياً علينا ؟

قال : على ثلاث خصال : على حلمه إذا غضب ، وعلى صدقه إذا قال ، وعلى عدله إذا حكم^١.

7 / 7

دارمية الحجونية

3894 . العقد الفريد عن أبي سهل التميمي : حج معاوية فسأل عن امرأة من بنى

كنانة كانت تنزل بالحجون^٢ يقال لها : دارمية الحجونية... فبعث إليها فجاء بها، فقال : ...أ تدرين

لم بعثت إليك ؟ قالت : لا يعلم الغيب إلا الله . قال : بعثت إليك لاسألك : علام أحببت علياً

وأبغضتني ، وواليتيه وعاديتني ؟ قالت : أوتعفيني يا أمير المؤمنين ؟ قال : لا أعفيك .

1 . الصواعق المحرقة : ص 132 ، الفصول المهمة : ص 127 ؛ الأمل للطوسي : ص 594 ح 1229 ، تنبيه الخواطر : ج 2 ص 75 ، كشف

الغمة : ج 2 ص 36 وفي الثلاثة الأخيرة «ولى» بدل «حكم».

٢ . جبل بأعلى مكة عنده مدافن أهلها (معجم البلدان: ج 2 ص 225).

7/6

HALİD B. MUAMMAR

3893-Savaiku'l-Muhrika: Muaviye, Halid b. Muammar'a dedi ki: 'Neden Ali'yi bizden çok seviyorsun?' Dedi ki: Üç hasletten dolayı: Öfkelendiği zamanki hilmi, konuştuğu zamanki doğruluğu ve hakemlik ettiği zamanki adaleti.¹

7/7

DARİMİYYE EL-HACUNİ

3894-el-İkdu'l-Ferid [Ebu Sehl Temimi'den]: Muaviye hac yaptığında Benî Kinane kabilesinden Hacun'da ikamet eden Darimiyye el-Hacuni isminde bir kadını sordu... Peşinden adam gönderip onu getirtti. Sonra dedi ki: Seni neden çağırttığımı biliyor musun?
Darimiyye el-Hacuni: Gaybı ancak Allah bilir.
Muaviye: Sana şunu sormak için çağırttım: Neden Ali'yi sevdin ve bana buğz ettin, onu dost edindin ve bana düşman oldun?
Darimiyye el-Hacuni:
Ey müminlerin emiri! Beni muaf tutun.
Muaviye: Muaf tutmuyorum!

¹-*Savaiku'l-Muhrika*, s.132; *el-Fusulu'l-Muhimme*, s.127; Tusi, *el-Emali*, s.594, h.1229; *Tenbihu'l-Havatir*, c.2, s.75; *Keşfu'l-Gumme*, c.2, s.36.

قَالَتْ : أَمَا إِذْ آيَيْتَ ; فَإِنِّي أَحْبَبْتُ عَلِيًّا عَلَى عَدْلِهِ فِي الرَّعِيَّةِ ، وَقَسَمَهُ بِالسَّوِيَّةِ ،
وَأَبْغَضْتُكَ عَلَى قِتَالِكَ مَنْ هُوَ أَوْلَى مِنْكَ بِالْأَمْرِ ، وَطَلَبْتُكَ مَا لَيْسَ لَكَ بِحَقٍّ ،
وَوَالَيْتُ عَلِيًّا عَلَى مَا عَقَدَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مِنَ الْوَلَاءِ ، وَحُبِّهِ
الْمَسَاكِينَ ، وَإِعْظَامِهِ لِأَهْلِ الدِّينِ ، وَعَادَيْتُكَ عَلَى سَفْكَكَ الدِّمَاءَ ، وَجَوْرِكَ فِي
الْقَضَاءِ ، وَحُكْمِكَ بِالْهَوَى ...

قَالَ لَهَا : يَا هَذِهِ ! هَلْ رَأَيْتِ عَلِيًّا ؟

قَالَتْ : إِي وَاللَّهِ .

قَالَ : فَكَيْفَ رَأَيْتِهِ ؟

قَالَتْ : رَأَيْتُهُ وَاللَّهِ لَمْ يَفْتِنْهُ الْمُلْكُ الَّذِي فَتَنَكَ ، وَلَمْ تَشْغَلْهُ النِّعْمَةُ الَّتِي شَغَلَتْكَ .

قَالَ : فَهَلْ سَمِعْتَ كَلَامَهُ ؟

قَالَتْ : نَعَمْ وَاللَّهِ ، فَكَانَ يَجْلُو الْقَلْبَ مِنَ الْعَمَى ، كَمَا يَجْلُو الزَّيْتُ صَدَأَ الطُّسْتِ .

قَالَ : صَدَقْتَ ، فَهَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ ؟

قَالَتْ : أَوْ تَفْعَلُ إِذَا سَأَلْتُكَ ؟

قَالَ : نَعَمْ .

قَالَتْ : تُعْطِينِي مِئَةَ نَاقَةٍ حَمْرَاءَ فِيهَا فَحْلُهَا وَرَاعِيهَا .

قَالَ : تَصْنَعِينَ بِهَا مَاذَا ؟ قَالَتْ : أَغْذُوا بِالْبَانِهَا الصَّغَارَ ، وَأَسْتَحْيِي بِهَا الْكِبَارَ ،

وَأَكْتَسِبُ بِهَا الْمَكَارِمَ ، وَأُصْلِحُ بِهَا بَيْنَ الْعَشَائِرِ .

قَالَ : فَإِنْ أُعْطِيتُكَ ذَلِكَ ، فَهَلْ أَحُلُّ عِنْدَكَ مَحَلَّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ؟

Darimiyye el-Hacuni: Mademki kabul etmedin o halde bil ki ben Ali'yi halk arasında adaletli oluşundan ve eşit bölüştürmesinden dolayı sevdim. Sana ise senden yönetime daha layık olana karşı savaştığın ve hakkın olmayan şeyin peşine düştüğün için buğz ettim. Ali'yi Resulullah'ın (s.a.a) velayetine dair aldığı sözden ötürü, onun fakirlere şefkat ve dindarlara saygı gösterdiğinden dolayı dost edindim. Sana ise kanları akıttığın, hakemlikte zulmettiğin ve nefsinle hüküm verdiğin için düşman oldum...

Muaviye: Ey kadın! Ali'yi gördün mü?

Darimiyye el-Hacuni: Allah'a yemin olsun ki evet.

Muaviye: Onu nasıl gördün?

Darimiyye el-Hacuni: Seni aldatan saltanatın onu aldatmadığını ve seni meşgul eden nimetin onu meşgul etmediğini gördüm.

Muaviye: Onun sözünü duydun mu?

Darimiyye el-Hacuni: Allah'a yemin olsun ki evet. Onun sözü, yağın leğeni parlattığı gibi kalbin körlüğünü giderip onu parlatıyordu.

Muaviye: Doğru söyledin. Acaba bir ihtiyacın var mı?

Darimiyye el-Hacuni: İstedığimi yapacak mısın?

Muaviye: Evet

Darimiyye el-Hacuni: Bana kırmızı tüylü yüz deve ver ki içlerinde erkeği ve onların bakıcısı da olsun.

Muaviye: Onlarla ne yapacaksın?

Darimiyye el-Hacuni: Sütlerini çocuklara yedireceğim ve yaşlı olanlarını saklayacağım; onlarla yücelikler kazanacağım ve onların vesilesiyle kabileler arasında barış yapacağım.

Muaviye: Eğer istediğini sana verirsem senin yanında Ali b. Ebu Talib'in konumuna yerleşecek miyim?

قَالَتْ : ماءٌ وَلَا كَصَدَاءَ ، وَمَرَعَى وَلَا كَالسَّعْدَانِ ، وَفَتَى وَلَا كَمَالِكٍ^١ ، يَا سُبْحَانَ اللَّهِ !
أَوْدُونَهُ ؟ !

فَأَنْشَأَ مُعَاوِيَةَ يَقُولُ :

إِذَا لَمْ أَعُدْ بِالْحِلْمِ مِنْيَ عَلَيْكُمْ *** فَمَنْ ذَا الَّذِي بَعْدِي يُؤْمَلُ لِلْحِلْمِ
خُذِيهَا هَنِيئًا وَادْكُرِي فِعْلَ مَا جِدِ *** جَزَاكِ عَلَى حَرْبِ الْعَدَاوَةِ بِالسَّلَامِ
ثُمَّ قَالَ : أَمَا وَاللَّهِ لَوْ كَانَ عَلِيٌّ حَيًّا مَا أَعْطَاكِ مِنْهَا شَيْئًا . قَالَتْ : لَا وَاللَّهِ ، وَلَا وَبَرَةً وَاحِدَةً
مِنْ مَالِ الْمُسْلِمِينَ^٢

7 / 8

الرَّبِيعُ بْنُ خُثَيْمٍ

3895 . فضائل الصحابة عن منذر عن الربيع بن خثيم^٢ - وَذَكَرُوا عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
فَقَالَ - : مَا رَأَيْتُ أَحَدًا [مِنْ]^٣ مُبْغِضِيهِ أَشَدَّ لَهُ بُغْضًا ، وَلَا مُحِبِّهِ أَشَدَّ لَهُ حُبًّا ، وَلَمْ أَرَهُمْ يَجِدُونَ
عَلَيْهِ فِي حُكْمِهِ ، وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : (وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا)^٥ .^٦

١ . صَدَاءَ : رَكِيَّةٌ لَمْ يَكُنْ عَنْدهُمْ مَاءٌ أَعْذَبَ مِنْ مَائِهَا . وَالسَّعْدَانِ : أَخْثَرُ الْعُشْبِ لَبْنًا ، وَهُوَ مِنْ أَنْجَعِ الْمَرَاعَى
فِي الْمَالِ . وَمَالِكٌ هُوَ ابْنُ نُوَيْرَةَ (مَجْمَعُ الْأَمْثَالِ : ج 3 ص 267 الرِّقْمُ 3842 وَج 2 ص 450
الرِّقْمُ 2762) وَهَذِهِ أَمْثَالُ ثَلَاثَةِ تَضْرِبُ لِلشَّيْءِ يُفْضَلُ عَلَى أَشْبَاهِهِ .

٢ . الْعَقْدُ الْفَرِيدُ : ج 1 ص 342 ، بَلَاغَاتُ النِّسَاءِ : ص 105 عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْمَقْدُمِيِّ نَحْوَهُ .

٣ . فِي الْمَصْدَرِ : «خُثَيْمٌ» ، وَالصَّحِيحُ مَا أَثْبَتْنَاهُ .

٤ . مَا بَيْنَ الْمَعْقُوفَيْنِ إِضَافَةٌ يَقْتَضِيهَا السِّيَاقُ .

٥ . الْبَقْرَةُ : 269 .

٦ . فَضَائِلُ الصَّحَابَةِ لِابْنِ حَنْبَلٍ : ج 2 ص 575 ح 973 .

Darimiyye el-Hacuni: Sadda suyu gibi bir su, Se'dan gibi bir mera ve Malik¹ gibi bir yiğit bulunmaz. Fesuphanallah! Acaba onun gibi mi olacaksın?!

Bunun üzerine Muaviye şu beyti okudu:

Eğer hilimle yönelmezsem size

Benden sonra kimin hilmine ümit bağlanır

Bunu afiyetle al da şu yüce kişiyi yâd et

Düşmanca savaşına karşılık barışla mükâfat verdi sana

Sonra dedi ki: Vallahi Ali yaşasaydı bunlardan birini bile sana vermezdi.

Darimiyye el-Hacuni: Vallahi hayır! O, Müslümanların beytül malından (değil bir deve) bir tüy bile vermezdi.²

7/8

REBİ' B. HUSEYM

3895-Fazailu's-Sahabe [Munzir'den, Rebi' b. Huseym'den]:

Onun yanında Ali'den (a.s) söz ettiklerinde dedi ki: Düşmanları tarafından bu kadar şiddetle buğz edilen ve dostları tarafından da bu kadar şiddetle sevilen [Ali (a.s) gibi] birini görmedim. Hükümünde onu eleştirdiklerini görmedim. Yüce Allah şöyle buyuruyor: “*Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir.*”³⁻⁴

¹-Sadda, tatlı suyu olan bir çeşmedir. Se'dan, sütlü ottur. Malik ise, Malik b. Nüveyre'dir. Bu, darbu'l-meseli bir şeyin dengi olmadığı zaman kullanırlar. (*Mecmau'l-Emsal*, c.3, s.267, no.3842 ve c.2, s.450, no.2762.)

²-*el-İkdu'l-Ferid*, c.1, s.342; *Belagatu'n-Nisa*, s.105, Ebu İshak Mukdemi'den.

³-Bakara, 269.

⁴- İbn-i Hanbel, *Fazailu's-Sahabe*, c.2, s.575, h.973.

7 / 9

زَيْدُ بْنُ صُوحَانَ

3896 . الإمام الصادق (عليه السلام) : لَمَّا صُرِعَ زَيْدُ بْنُ صُوحَانَ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ

يَوْمَ الْجَمَلِ ، جَاءَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) حَتَّى جَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ : رَحِمَكَ
اللَّهُ يَا زَيْدُ ، قَدْ كُنْتَ خَفِيفَ الْمَوْنَةِ عَظِيمَ الْمَعُونَةِ .

قال : فَرَفَعَ زَيْدُ رَأْسَهُ إِلَيْهِ وَقَالَ : وَأَنْتَ فَجَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، فَوَاللَّهِ مَا

عَلِمْتُكَ إِلَّا بِاللَّهِ عَلِيمًا ، وَفِي أُمِّ الْكِتَابِ عَلِيًّا حَكِيمًا ، وَأَنَّ اللَّهَ فِي صَدْرِكَ لِعَظِيمٌ .

وَاللَّهِ مَا قَاتَلْتُ مَعَكَ عَلَى جِهَالَةٍ ، وَلَكِنِّي سَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه

وآله) تَقُولُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَقُولُ : «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ

مَوْلَاهُ ، اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ ، وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ ، وَأَنْصُرْ مَنْ أَنْصَرَهُ ، وَأَخْذُلْ مَنْ خَذَلَهُ»

فَكَرِهْتُ وَاللَّهِ أَنْ أَخْذُلَكَ فَيَخْذُلَنِي اللَّهُ^١ .

١ . رجال الكشي : ج 1 ص 284 ح 119 ، الاختصاص : ص 79 كلاهما عن عبد الله بن سنان .

7/9

ZEYD B. SAVHAN

3896- İmam Sadık (a.s): Cemel savaşında Zeyd b. Savhan yere yıkıldığında Emirülmüminin gelip onun başucunda oturdu ve şöyle dedi: ‘Allah sana rahmet etsin ey Zeyd! Doğrusu sen, zahmeti hafif, desteği büyük biriydin.’

Zeyd, başını ona doğru kaldırıp dedi ki: Allah seni hayırla mükâfatlandırırsın ey Emirülmüminin! Allah’a yemin olsun ki bildiğim sadece şudur; sen Allah’a âlimsin, “Ümmü’l-Kitab”da yücesin, hekimsin ve Allah, senin sinende pek de yücedir. Vallahi senin yanında bilgisizce savaşmadım. Ben, Peygamberin (s.a.a) eşi Ümmü Seleme’nin şöyle dediğini duydum: Resulullah’tan (s.a.a) duydum şöyle buyuruyordu: “Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır. Allahım, ona dost olana dost ol ve onun düşmanına düşman ol, ona yardım edene yardım et ve onu yalnız bırakanı yalnız bırak.” Bu yüzden seni yalnız bırakmayı ve buna karşılık Allah’ın beni yalnız bırakmasını istemedim.¹

¹-*Ricalu’l-Keşşi*, c.1, s.284, h.119; *el-İhtisas*, s.79, ikisi de Abdullah b. Sînan’dan.

7 / 10

سَوْدَةُ الْهَمْدَانِيَّةُ

3897 . بلاغات النساء عن محمد بن عبيد الله : استأذنت سودة بنت عمار بن

الأسك^١ الهمدانية على معاوية بن أبي سفيان فأذن لها ، فلما دخلت عليه قال : هي يا

بنت الأسك ! أ لستِ الفائلة يوم صفين :

شمر كفعل أبيك يابن عماره *** يوم الطعان وملتقى الأقران

وأنصر علياً والحسينور هطه *** وأقصد لهند وابنها بهوان

إن الإمام أخو النبي محمد *** علم الهدى ومنارة الإيمان

فقه الحنوف وسر أمام لوائه *** قدماً بأبيض صارم وسنان

قالت : إى والله ، ما مثلى من رغب عن الحق أو اعتذر بالكذب .

قال لها : فما حملك على ذلك ؟ قالت : حبُّ علي (عليه السلام) وأتباع الحق .

قال : فوالله ما أرى عليك من أثر علي شيئاً . قالت : أنشدك الله يا أمير المؤمنين

وإعادة ما مضى وتذكراً ما قد نسي !

١ . كذا في المصدر، وفي العقد الفريد: «الأشتر» بدل «الأسك».

7/10

SEVDE HEMDANI

3897-Belagatu'n-Nisa [Muhammed b. Ubeydullah'tan]:
Umare b. Esk Hemdani'nin kızı Sevde, Muaviye ile görüşmek için izin istedi. Muviye izin verdi. Yanına vardığında Muaviye ona dedi ki: Ey Esk'in kızı! Sen Sıffin savaşında şu şiiri söyleyen değil misin:

Ey İbni Umare! Baban gibi sıva kolları
Rakiplerin karşılaştığı günde Ali'ye Hüseyin'e ve yandaşlarına yardım et

Hind ve oğlunu da alçaltmayı kastet

Bu imamdır Muhammed Peygamberin kardeşi

Hidayet sancağı ve iman meşalesi

Ona siper ol ve sancağının önünde yürü

Keskin kılıç ve mızrakla adımlarını at ileri

Sevde: Evet! Benim gibi biri haktan dönecek ve yalan yere özür dileyecek değildir.

Muaviye: Seni buna iten şey nedir?

Sevde: Ali'nin sevgisi ve hakka tabi olmak.

Muaviye: Allah'a yemin olsun ki sende Ali'den hiçbir eser görmüyorum! Sevde:

Ey müminlerin emiri! Seni Allah'a ant veriyorum, geçmiş zikretmeyi ve unutulmuş şeyleri hatırlatmayı bırak!

قال : هيهات ما مثل مقام أخيك ينسى ، وما لقيت من أحد ما لقيت من قومك وأخيك قالت : صدق فوك ، لم يكن أخى ذميم المقام ، ولا خفي المكان ، كان والله كقول الخنساء :

وإن صخرًا لتأتم الهداة به *** كأنه علم في رأسه نارُ

قال : صدقت ، لقد كان كذلك ، فقالت : مات الرأس وبتر الذنب ، وبالله أسأل أمير المؤمنين إعفائي مما استعفيت منه . قال : قد فعلت ، فما حاجتك ؟ قالت : إنك أصبحت للناس سيداً ، ولا مريم متقلداً ، والله سائلك من أمرنا وما افترض عليك من حقنا ، ولا يزال يقدم علينا من ينوء بعزك ، ويبطش بسطانك ، فيحصدنا حصد السنبيل ، ويدوسنا دوس البقر ، ويسومنا الخسيصة ، ويسلبنا الجليلة ، هذا بسر بن أرطاة قدم علينا من قبلك ، فقتل رجالى ، وأخذ مالى ، يقول لى : فوهى بما استعصم الله منه وألجا إليه فيه ، ولولا الطاعة لكان فينا عز ومنعة ، فإما عزلته عنا فشكرناك ، وإما لا فعرّفناك .

فقال معاوية : أ تهددني بقومك ؟ ! لقد هممت أن أحملك على قتب أشرس ، فأردك إليه ، ينفذ فيك حكمه ، فأطرفت تبكى ثم أنشأت تقول :

صلّى الإله على جسم تضمّنه *** قبر فأصبح فيه العدل مدفوناً

قد حالف الحق لا يبغي به بدلاً *** فصار بالحق والإيمان مقروناً

Muaviye: Senin kardeşin gibi birinin makamının unutulması imkânsızdır! Senin kardeşinden ve kavminden gördüklerimi hiç kimseden görmedim ben!

Sevde: Ağzın doğru söyledi. Kardeşim kınanmış bir makamda olmadığı gibi makamı gizli de değildi. Allah’a yemin olsun ki onun makamı Hanasa’nın şu sözü gibidir:

Yol arayanlar Sahr’ı takip etmektedir

Ucunda alev bulunan bir sancak gibidir o

Muaviye: Doğru söyledin, o öyleydi.

Sevde: Baş gitti, kuyruk koptu. Ey müminlerin emiri! Allah hakkı için beni ve hakkında senden af dilediğim şeylerden muaf tut.

Muaviye: Tamam, kabul ettim; isteğin nedir?

Sevde: Sen şimdi halkın efendisi olmuşsun, onların yönetimini eline almışsın, Allah bizim işlerimiz ve senin boynundaki haklarımız konusunda seni sorgulayacaktır. Daima senden aldığı destekle üzerimize gelen, senin otoritene dayanarak bize saldıran ve bizi bir sümbül gibi hasat eden, sığır gibi tekmeleyen ve alçaklığı bize yükleyip usandıran, saygınlığı bizden söküp alan biri vardır. Şu Busr b. Ertat, senin tarafından bize gelmiştir. Benim erkeklerimi öldürdü, malımı aldı ve bana “Allah’ın engellediği şeye ağzını kapa” diyor, ama kendisi onu yapıyor. Eğer emre itaat söz konusu olmasa bizde onun karşısında duracak güç ve kudret vardır. Şimdi ya onu görevden al (bu durumda sana teşekkür ederiz) ya da görevden alma, o zaman (başka türlü) sana anlatırız.

Muaviye: Kavminle beni tehdit mi ediyorsun? Seni huysuz bir deveye bindirip onun yanına göndermeye böylece senin hakkındaki hükmü infaz etmesini sağlamaya karar verdim.

Sevde başını aşağı eğip ağlamaya başladı. Sonra şu şiiri okudu:

Allah’ın salât-u selamı o bedene ki

Kabir onu kucakladı ve adalet de onunla gömüldü

Hakla antlaşmıştı ve hiçbir şeyi onun gibi görmezdi

Daima hak ve imanla yoldaştı o

قال لها : ومن ذلك ؟

قالت : علي بن أبي طالب (عليه السلام) .

قال : وما صنع بك حتى صار عندك كذلك ؟

قالت : قدمت عليه في رجل ولأه صدقتنا قدم علينا من قبله ، فكان بيني وبينه ما بين الغث والسمين ، فأتيت علياً (عليه السلام) لاشكو إليه ما صنع فوجدته قائماً يصلي ، فلما نظر إليّ أنفث من صلاته ، ثم قال لي برأفة وتعطف : ألك حاجة ؟ فأخبرته الخبر ، فبكي ، ثم قال : اللهم إني أنت الشاهد عليّ وعليهم ، أني لم آمرهم بظلم خلقك ولا بترك حقك ، ثم أخرج من جيبه قطعة جلد كهية طرف الجواب^١ فكتب فيها : بسم الله الرحمن الرحيم قد جاءكم بينة من ربكم ، فأوفوا الكيل والميزان بالقسط^٢ ، (ولا تبخسوا الناس أشياءهم ولا تعثوا في الأرض مفسدين)^٣ ، (بقيت الله خير لكم إن كنتم مؤمنين وما أنا عليكم بحفيظ)^٤ . إذا قرأت كتابي فاحتفظ بما في يديك من عملنا حتى يقدم عليك من يقبضه منك ، والسلام .

فأخذته منه ، والله ما ختمه بطين ولا خزمه بخزام ، فقرأته ، فقال لها معاوية : لقد لمظكم^٥ ابن أبي طالب الجرأة على السلطان فبطينا ما تفتطمون .

١ . كذا في المصدر ، والظاهر أن الصحيح : «الجراب» كما في المصادر الأخرى . والجراب : وعاء من

إهاب [جلد] الشاء (لسان العرب : ج 1 ص 261) .

٢ . مضمون الآية 85 من سورة الأعراف .

٣ . الشعراء : 183 .

٤ . هود : 86 .

٥ . التلمظ : التدقيق ، ولمظ الماء : ذاقه بطرف لسانه ، ولمظ فلاناً لمأظة : أى شيئاً يتلمظه (لسان العرب :

ج 7 ص 461 و 462) .

Muaviye, “O kimdi?” diye sordu.

Sevde: Ali b. Ebu Talib.

Muaviye: Senin yanında onu bu makama getirecek ne yapmış sana?!

Sevde: Bizden zekâtlarımızı toplaması için görevlendirdiği bir kişiyle benim aramda ihtilaf çıkmıştı. Onu şikâyet etmek için Ali’nin yanına gittim, namaz kılıyordu. Beni görünce namazını tamamladı. Sonra şefkat ve muhabbetle bana yönelip “Bir ihtiyacın mı var mı?” diye sordu. Ben de durumu ona bildirdim. O ağladı ve dedi ki: ‘Allah’ım, sen benim ve onların üzerinde şahitsin ki senin yaratıklarına haksızlık yapmalarını emretmedim onlara, senin hakkını terk etmelerini de emretmedim.’ Sonra cebinden bir parça deri çıkardı ve onun üzerine şöyle yazdı: Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla. Rabbinizden size açık bir delil gelmiştir. Artık ölçüyü ve tartıyı tam yapın.¹ İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.² Eğer inanan kimselerseniz Allah’ın bıraktığı helâl kazanç sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin başınızda bir bekçi değilim.³ Mektubumu okuduğunda senden bu görevi devralacak kişi yanına gelinceye kadar elinde bulunan işlerimizi koru. Vesselam.

Mektubu ondan aldım, Allah’a yemin olsun ki onu bir çamurla mühürlemedi, hiçbir şeye de sarmadı ve ben onu okudum.

Muaviye: Ali b. Ebutalip padişaha karşı cüretkâr olmayı size tattırmış; sütle canınıza karışmış olan bir şey de çok yavaş çıkar.

¹-Araf, 85.

²-Şuara, 183.

³-Hud, 86.

ثُمَّ قَالَ : اُكْتُبُوا لَهَا بِرَدَّ مَالِهَا وَالْعَدْلَ عَلَيْهَا . قَالَتْ : أَلَيْ خَاصٌّ أَمْ لِقَوْمِي عَامٌّ ؟
قَالَ : مَا أَنْتِ وَقَوْمُكَ ؟

قَالَتْ : هِيَ وَاللَّهِ إِذْنِ الْفَحْشَاءِ وَاللُّؤْمُ ، إِنْ لَمْ يَكُنْ عَدْلًا شَامِلًا وَإِلَّا فَأَنَا كَسَائِرِ
قَوْمِي . قَالَ : اُكْتُبُوا لَهَا وَلِقَوْمِهَا^١

7 / 11

صَعَصَعَةُ بْنُ صُوحَانَ

3898 . تاريخ البيهقي - فِي ذِكْرِ بَيْعَةِ النَّاسِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) - : ...

وَقَامَ صَعَصَعَةُ بْنُ صُوحَانَ فَقَالَ : وَاللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، لَقَدْ زَيَّنْتَ الْخِلَافَةَ وَمَا زَانَتْكَ ، وَرَفَعْتَهَا وَمَا
رَفَعْتَكَ ، وَلَهِيَ إِلَيْكَ أَحْوَجُ مِنْكَ إِلَيْهَا^٢ .

3899 . المناقب للكوفي عن عبد الملك بن عمير : سُئِلَ صَعَصَعَةُ بْنُ صُوحَانَ :

كَيْفَ كَانَ عَلِيٌّ ؟ قَالَ : لَمْ يَقُلْ مُسْتَرِيدًا لَهُ فَوَاتَهُ وَلَا مُسْتَقْصِرًا^٣ ، إِنَّهُ جَمَعَ الْحِلْمَ ، وَالسَّلَامَ ، وَالْعِلْمَ ،
وَالْقَرَابَةَ الْقَرِيبَةَ ، وَالْهَجْرَةَ الْقَدِيمَةَ ، وَالْبَلَاءَ الْعَظِيمَ فِي الْإِسْلَامِ^٤ .

١ . بلاغات النساء : ص 47 ، العقد الفريد : ج 1 ص 335 ، الفتوح : ج 3 ص 59 وراجع الفصول المهمة : ص 127 وتاريخ دمشق : ج 42 ص 587 .

٢ . تاريخ البيهقي : ج 2 ص 179 .

٣ . كذا في المصدر .

٤ . المناقب للكوفي : ج 2 ص 67 ح 550 .

Muaviye daha sonra şöyle dedi: Mallarının kendisine iade edilmesini ve hakkında adaletli davranılmasını yazın.

Sevde: Sadece benim hakkımda mı yoksa bütün kavmim için de mi?

Muaviye: Kavminden sana ne?

Sevde: Allah’a yemin olsun ki eğer adalet kapsamlı olmazsa bu kötüdür ve alçaklık sebebidir. Yoksa ben de kavmimin diğer fertlerinden biri gibiyim.

Muaviye: Bunun ve kavminin hakkında yazın.¹

7/11

SA’SAA B. SAVHAN

3898-Tarih-i Yakubi [Halkın Emirülmüminin’e (a.s) biatinden söz ederken]: ...Sa’saa b. Savhan ayağa kalktı ve dedi ki: Ey Emirülmüminin! Vallahi hilafet seni değil, sen hilafeti süsledin. Hilafet seni yüceltmedi, bilakis sen hilafeti yücelttin ve gerçekten de hilafetin sana ihtiyacı senin ona ihtiyacından daha fazlaydı.²

3899-el-Menakıb, Kufi [Abdumelik b. Umeyr’dan]: Sa’saa b. Savhan’a “Ali nasıldı?” diye sorulunca dedi ki: Sözü fazla uzatmaz, eksik de bırakmazdı. O hilmi, esenliği ve ilmi, (Peygambere) yakın akrabılığı, ilk hicreti ve İslam yolunda büyük imtihanı (kendisinde) toplamıştı.³

¹-*Belagatu’n-Nisa*, s.47; *el-İkdu’l-Ferid*, c.1, s.335; *el-Futuh*, c.3, s.59. Ayrıca bkz: *el-Fusulu’l-Muhimme*, s.127; *Tarih-i Dimeşk*, s.42, s.587.

²-*Tarih-i Yakubi*, c.2, s.179.

³-Kufi, *el-Menakıb*, c.2, s.67, h.550.

3901 . تذكرة الخواص عن عمرو بن يحيى عن صعصة بن صوحان : إِنَّهُ مَرَّ

عَلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ فَقَالَ لَهُ : مِنْ أَيْنَ أَقْبَلْتَ ؟ فَقَالَ : مِنْ عِنْدِ الْوَلِيِّ التَّقِيِّ الْجَوَادِ الْحَبِيِّ^١ الْحَلِيمِ الْوَفِيِّ الْكَرِيمِ الْحَفِيِّ ، الْمَانِعِ بِسَيْفِهِ ، الْجَوَادِ بِكَفِّهِ ، الْوَرِيَّ زَنْدُهُ^٢ ، الْكَثِيرِ رِفْدُهُ ، الَّذِي هُوَ مِنْ ضِئْضِيِّ^٣ أَشْرَافِ أَمْجَادِ لُيُوثِ أَنْجَادٍ ، لَيْسَ بِإِقْعَادٍ^٤ وَلَا إِنْكَادٍ ، لَيْسَ فِي أَمْرِهِ وَلَا فِي قَوْلِهِ فَنْدٌ ، لَيْسَ بِالطَّائِشِ النَّزِقِ ، وَلَا بِالرَّايِثِ الْمَذِقِ^٥ ، كَرِيمُ الْأَنْبَاءِ ، شَرِيفُ الْآبَاءِ ، حَسَنُ الْبَلَاءِ ، ثاقِبُ السَّنَاءِ ، مُجَرَّبٌ مَشْهُورٌ ، وَشُجَاعٌ مَذْكُورٌ ، زَاهِدٌ فِي الدُّنْيَا ، رَاغِبٌ فِي الْآخِرَةِ .

فَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ : هَذِهِ صِفَاتُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)^٦ .

3902 . الاختصاص عن مسمع بن عبد الله البصري عن رجل : لَمَّا بَعَثَ عَلِيٌّ

بْنُ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ صَعَصَعَةَ بْنَ صَوْحَانَ إِلَى الْخَوَارِجِ قَالُوا لَهُ : أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلِيٌّ مَعَنَا فِي مَوْضِعِنَا أَتَكُونُ مَعَهُ ؟ قَالَ : نَعَمْ ،

١ . في المصدر : «الحي» وهو تصحيف .

٢ . الزَّند : العود الأعلى الذي يقتدح به النار . وإنه لو أرى الزَّندَ وورثه : يكون ذلك في الكرم وغيره من الخصال المحمودة (لسان العرب : ج 3 ص 195) .

٣ . الضئضي : هو الأصل والمعدن (لسان العرب : ج 1 ص 110) .

٤ . الإقعاد : قلّة الآباء والأجداد ؛ وهو مذموم (لسان العرب : ج 3 ص 362) .

٥ . الرايث : من الرئث والإبطاء . ورجلٌ مَذِقٌ : مَلُولٌ (لسان العرب : ج 2 ص 157 و ج 10 ص 340) .

٦ . تذكرة الخواص : ص 118 .

3901-*Tezkiretu'l-Havas* [Amr b. Yahya, Sa'saa b. Savhan'dan]: [Sa'saa], Muğire b. Şube'nin yanından geçtiğinde Muğire ona “Nereden geliyorsun?” diye sordu. Dedi ki: Takvalı, cömert, hayâlî, hilimli, vefalı, kerim ve konuksever bir dostun yanından geliyorum. Kılıcıyla engeller, eliyle bağışlar, ocağı daima tüter ve yardımı çoktur onun. O saygın, asil ve yüce aslanların çıktığı madendendir; ne kökü küçüktür ne de işinde zorluk ve zahmet verendir. Emrinde ve sözünde yanıltma yoktur. Ne kararsız ve serttir, ne de hantal ve tembeldir. Seçkin oğulları ve asil babaları vardır. Sınaması hoştur, parlak yıldızdır; meşhur tecrübe sahibi, nam salmış bir kahraman, dünyada zahit ve ahirete rağbetlidir o. Muğire b. Şube dedi ki: Bunlar, Emirülmüminin Ali'nin (a.s) özellikleridir.¹

3902-*el-İhtisas* [Mesma b. Abdullah Basri, bir kişiden]: Ali b. Ebutalip (a.s), Sa'saa b. Savhan'ı Hariciler'le konuşması için gönderdi. Ona “Eğer Ali'yi bizim yanımızda ve bulunduğumuz yerde görseydin [yine] onun yanında olur muydun?” diye sordular. Dedi ki: ‘Evet.’

¹-*Tezkiretu'l-Havas*, s.118.

قالوا : فَأَنْتَ إِذَا مُقِلَّدٌ عَلَيَّا دِينَكَ ، اِرْجِعْ فَلَا دِينَ لَكَ!

فَقَالَ لَهُمْ صَعَصَعَةٌ : وَيَلَّكُمْ ! أَلَا أُقِلَّدُ مَنْ قَلَّدَ اللَّهَ فَأَحْسَنَ التَّقْلِيدَ ، فَاضْطَلَعَ بِأَمْرِ اللَّهِ صَدِيقًا

لَمْ يَزَلْ ؟ أَوَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) إِذَا اشْتَدَّتْ الْحَرْبُ قَدَمُهُ فِي لَهَوَاتِهَا فَيَطُأُ

صِمَاخَهَا بِأَخْمَصِهِ ، وَيُخَمِّدُ لَهَا بِحَدِّهِ ، مَكْدُودًا فِي ذَاتِ اللَّهِ ...

فَأَنَّى تُصَرِّفُونَ ؟ وَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ؟ وَإِلَى مَنْ تَرْغَبُونَ ؟ وَعَمَّنْ تَصْدِفُونَ ؟ عَنِ الْقَمَرِ الْبَاهِرِ ، وَالسَّراجِ

الزَّاهِرِ ، وَصِرَاطِ اللَّهِ الْمُسْتَقِيمِ ، وَسَبِيلِ اللَّهِ الْمَقِيمِ.

فَاتَلَكُمُ اللَّهُ ، أَنَّى تُؤَفِّكُونَ ؟ أَفِي الصَّدِيقِ الْأَكْبَرِ وَالْغَرَضِ الْأَقْصَى تَرْمُونَ ، طَاشَتْ

عُقُولُكُمْ ، وَغَارَتْ حُلُومُكُمْ ، وَشَاهَتْ وُجُوهُكُمْ ، لَقَدْ عَلَوْتُمْ الثُّلَّةَ مِنَ الْجَبَلِ ، وَبَاعَدْتُمْ الْعِلَّةَ^٢

مِنَ النَّهْلِ ، أَتَسْتَهْدِفُونَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَوَصِيَّ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) عَلَيْهِ

وَأَلَهُ) ؟ لَقَدْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ خُسْرَانًا مُبِينًا ، فَبُعْدًا وَسُحْقًا لِلْكَفَرَةِ الظَّالِمِينَ ، عَدَلَ بِكُمْ عَنْ

الْقَصْدِ الشَّيْطَانُ ، وَعَمِيَ لَكُمْ عَنْ وَاضِحِ الْمَحَجَّةِ الْحَرَمَانُ^٣.

١ . في المصدر: «حسان الأعداء»، والتصويب من بعض النسخ الخطية وبحار الأنوار.

٢ . من العلل: الشربة الثانية (لسان العرب: ج 11 ص 467).

٣ . الاختصاص: ص 121 ، بحار الأنوار: ج 33 ص 402 ح 624.

Dediler ki: ‘Sen dininde Ali’ye taklit ediyorsun, git yanımızdan, senin dinin yoktur!’

Bunun üzerine Sa’saa onlara şöyle dedi: Yazıklar olsun size! Allah’a taklit eden birine taklit ederek en güzel taklidi yerine getirmeyeyim mi? O, hayatı boyunca Allah’ın emriyle adım atmış bir siddiktir. Savaş şiddetlendiğinde Resulullah (s.a.a) onu öne sürmüyor muydu? O, Allah yolunda tüm zorluklara göğüs gererek meydana dalıp savaş ateşini söndürüyordu?...

Nereye döndürölüyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Kime yönelip kimden yüz çeviriyorsunuz? Işık saçan aydan, parlayan meşaleden, Allah’ın sırat-ı müstakimi ve doğru yoldan mı sapıyorsunuz?

Allah sizleri kahretsin! Büyük siddik ve nihai hedef hakkında mı şüphe ediyorsunuz? Akıllarınız kararsızlığa düşmüş, düşünceleriniz yağmalanmış ve yüzleriniz darmadağın olmuş! Sizler dağın eteğindeki çeşmeyi bırakıp tepesinde su arayanlar gibisiniz! Acaba Resulullah’ın (s.a.a) vasisi Emirülmüminin’i (a.s) hedef mi almaktasınız? Doğrusu nefisleriniz sizi apaçık bir zarara uğratmış. Rahmetten uzaklaşmak ve bedbahtlık kâfirler ve zalimlere mahsustur. Şeytan sizleri doğru yoldan saptırmış, apaçık delilden mahrum etmiştir.¹

¹-*el-İhtisas*, s.121; *Biharu’l-Envar*, c.33, s.402, h.624. Ayrıca bkz: *İmam Ali Ansiklopedisi*, c.7, s.566-567.

7 / 12

ضَرَارُ بْنُ ضَمْرَةَ

3903 . مروج الذهب : دَخَلَ ضَرَارُ بْنُ ضَمْرَةَ ؛ وَكَانَ مِنْ خَوَاصِّ عَلِيٍّ عَلَى مُعَاوِيَةَ وَافِدًا ، فَقَالَ لَهُ : صِفْ لِي عَلِيًّا . قَالَ : أَعَفَنِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ . قَالَ مُعَاوِيَةُ : لَا بُدَّ مِنْ ذَلِكَ . فَقَالَ : أَمَّا إِذَا كَانَ لَا بُدَّ مِنْ ذَلِكَ فَإِنَّهُ كَانَ وَاللَّهِ بَعِيدَ الْمَدَى ، شَدِيدَ الْقُوَى ، يَقُولُ فَصْلًا ، وَيَحْكُمُ عَدْلًا ، يَتَفَجَّرُ الْعِلْمُ مِنْ جَوَانِبِهِ ، وَتَنْطِقُ الْحِكْمَةُ مِنْ نَوَاحِيهِ ، يُعْجِبُهُ مِنَ الطَّعَامِ مَا خَشَنَ ، وَمِنَ اللَّبَاسِ مَا قَصُرَ .

وَكَانَ وَاللَّهِ يُجِيبُنَا إِذَا دَعَوْنَاهُ ، وَيُعْطِينَا إِذَا سَأَلْنَاهُ ، وَكُنَّا وَاللَّهِ - عَلَى تَقْرِيْبِهِ لَنَا وَقُرْبِهِ مِنَّا لَا نُكَلِّمُهُ هَيْبَةً لَهُ ، وَلَا نَبْتَدِئُهُ لِعَظَمِهِ فِي نَفْسِنَا ، يَبْسِمُ عَنْ ثَغْرِ كَاللُّؤْلُؤِ الْمَنْظُومِ ، يُعْظِمُ أَهْلَ الدِّينِ ، وَيَرْحَمُ الْمَسَاكِينَ ، وَيُطْعِمُ فِي الْمَسْغَبَةِ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ، يَكْسُو الْعُرْيَانَ ، وَيَنْصُرُ اللَّهْفَانَ ، وَيَسْتَوْحِشُ مِنَ الدُّنْيَا وَزَهْرَتِهَا ، وَيَأْنِسُ بِاللَّيْلِ وَظُلْمَتِهِ .

وَكَأَنِّي بِهِ وَقَدْ أَرَخَى اللَّيْلُ سُدُولَهُ ، وَغَارَتْ نُجُومُهُ ، وَهُوَ فِي مِحْرَابِهِ قَابِضٌ عَلَى لِحْيَتِهِ ، يَتَمَلَّمُ تَمَلُّمَ السَّلِيمِ^١ ، وَيَبْكِي بُكَاءَ الْحَزِينِ ، وَيَقُولُ : « يَا دُنْيَا غَرِي غَرِي ، إِلَى تَعَرَّضْتَ أَمْ إِلَى تَشَوَّفْتَ ؟ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ ! لَا حَانَ حِينُكَ ،

١ . السَّلِيمُ : اللدِيعُ . يُقَالُ : سَلَمَتْهُ الْحَيَّةُ ؛ أَيِ لَدَغَتْهُ (لسان العرب : ج 12 ص 292) .

7/12

DIRAR B. DAMRE

3903-Murucu’z-Zeheb: Ali’nin has dostlarından olan Dırâr b. Damre Muaviye’nin huzuruna girdi. Muaviye Dırâr’a “Bana Ali’yi anlat” dedi. Dırâr “Ey müminlerin emiri! Beni mazur görünüz” deyince, Muaviye “Hayır, mutlaka anlatacaksın” dedi. Dırâr dedi ki: “Mutlaka onu anlatmam gerekirse; o hedefi uzak ve kuvvetli bir kimseydi. Hakkı söylerdi, adaletle hükmederdi. İlim onun her tarafından akardı. Hikmet onun her yanından konuşurdu. Basit yemekleri, kısa (ucuz) elbiseleri severdi.

Allah’a yemin ederim ki ne zaman onu çağırırsak bize icabet ederdi, istediklerimizi bize verirdi. O bize, biz ona yakın olmamıza rağmen heybetinden onunla konuşamazdık. Bizim canlarımızdaki yüce mevkisinden dolayı onun yanında söze başlamazdık. Gülümsediğinde ipe geçirilmiş inciler gibi olan dişleri görünürdü. Din ehlini tazim ederdi, fakirlere merhametli davranırdı. Açlık gününde yakınlığı olan yetime veya bir şeyi olmayan yoksula yemek yedirirdi; çıplakları giydirdi, sıkıntıda olanlara yardım ederdi. Dünyadan ve onun parıltısından ürker, geceye ve onun karanlığına ünsiyet verirdi.

Sanki onu şimdi görür gibiyim; gecenin karanlığı çökmüş, yıldızlar derinliklere çakılmış olduğu halde, mihrabında mübarek sakalını tutmuş, yılanın soktuğu bir kimse gibi kıvranıyordu. Hazin bir kimsenin ağlaması gibi ağlıyor şöyle diyordu: “Ey dünya! Benden başkasını aldat! Bana mı yöneldin ve bana mı bezendin? Heyhat, heyhat! Sana aldanacak zaman hiç gelmeyecek.

قد ابنتك ثلاثاً لا رجعة لي فيك، عمرُك قصيرٌ، وعيشُك حقيرٌ، وخطرُك يسيرٌ، آه من قلّة الزّادِ وبعْدِ السّفَرِ ووحشةِ الطّريقِ .
فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ : زِدْنِي شَيْئاً مِنْ كَلَامِهِ ، فَقَالَ ضَرَارٌ : كَانَ يَقُولُ : أَعْجَبُ مَا فِي الْإِنْسَانِ قَلْبُهُ . . . فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ : زِدْنِي كُلِّمَا وَعَيْتَهُ مِنْ كَلَامِهِ ، قَالَ : هِيَ هَاتِ أَنْ آتِيَ عَلَى جَمِيعٍ مَا سَمِعْتَهُ مِنْهُ¹.

7 / 13

عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ حَسَّانَ

3904. لكامل في التاريخ- في ذكرِ مَقْتَلِ حُجْرِ بْنِ عَدِيٍّ وَأَصْحَابِهِ - : قَالَ [مُعَاوِيَةُ] [عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ حَسَّانَ : يَا أَخَا رِبِيعَةَ ، مَا تَقُولُ فِي عَلِيٍّ ؟ قَالَ : دَعْنِي وَلَا تَسْأَلْنِي فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ . قَالَ : وَاللَّهِ لَا أَدْعُكَ . قَالَ : أَشْهَدُ أَنَّهُ كَانَ مِنَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ تَعَالَى كَثِيراً ، مِنَ الْآمِرِينَ بِالْحَقِّ ، وَالْقَائِمِينَ بِالْقِسْطِ ، وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ .
قَالَ : فَمَا قَوْلُكَ فِي عُثْمَانَ ؟ قَالَ : هُوَ أَوَّلُ مَنْ فَتَحَ أَبْوَابَ الظُّلْمِ ، وَأَغْلَقَ أَبْوَابَ الْحَقِّ .
قَالَ : قَتَلْتَ نَفْسَكَ ! قَالَ : بَلْ إِيَّاكَ قَتَلْتُ ، وَلَا رِبِيعَةَ بِالْوَادِي ؛ يَعْنِي لِيَشْفَعُوا فِيهِ . فَردَّهُ مُعَاوِيَةُ إِلَى زِيَادٍ ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَقْتُلَهُ شَرَّ قَتْلَةٍ ، فَدَفَنَهُ حَيًّا².

1 . مروج الذهب : ج 2 ص 433 ، الاستيعاب : ج 3 ص 209 الرقم 1875 عن رجل من همدان، حلية الأولياء: ج 1 ص 84 ، تذكرة الخواص : ص 118 ، تاريخ دمشق : ج 24 ص 401 والثلاثة الأخيرة عن أبي صالح و ص 402 عن محمد بن غسان، مقتل أمير المؤمنين: ص 100 ح 93 عن أبي عمرو الأسدي وفيه «عن رجل من كنانة» بدل «ضرار بن ضمرة»؛ خصائص الأئمة عليهم السلام: ص 70 كلها نحوه وراجع نهج البلاغة: الحكمة 77 والمناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 103.
2 . الكامل في التاريخ: ج 2 ص 498 ، تاريخ الطبري : ج 5 ص 276 ، الأغاني : ج 17 ص 156 نحوه .

“Ey dünya! Benden başkasını aldat! Bana mı yöneldin ve bana mı bezedin? Heyhat, heyhat! Sana aldanacak zaman hiç gelmeyecek. Zira seni artık sana dönmeyeceğim şekilde üç talakla boşadım. Ömrün kısadır, geçimin hakir ve çalımın basittir. Ah, ah, azık az, sefer uzak, yol korkuludur!” Muaviye ona dedi ki: ‘Onun sözünden bana daha fazlasını söyle.’ Dırar: O şöyle derdi: ‘İnsandaki en acayip şey onun kalbidir...’ Muaviye: ‘Onun sözlerinden ne biliyorsan bana anlat.’ Dırar: ‘Ondan duyduklarımın hepsini (aklıma) getirmem mümkün değildir.’¹

7/13

ABDURRAHMAN B. HASSAN

3904-el-Kamil fi't-Tarih [Hucr b. Adiy ve yarenlerinin öldürülmesini anlatırken]: Muaviye, Abdurrahman b. Hassan’a “Ey Rabialı kardeş! Ali hakkındaki görüşün nedir?” diye sordu. Abdurrahman “Bu konudan vazgeçmen ve bu soruyu bana sormaman senin için daha hayırlıdır” dedi. Muaviye “Hayır! Allah'a andolsun ki vazgeçmem” diye ısrar etti. Abdurrahman dedi ki: Ben şahadet ederim ki o, Allah'ı çokça yâd eden, insanları hakka çağıran, adaleti hâkim kılan ve insanları bağışlayan biriydi. Muaviye: Öyleyse Osman hakkındaki görüşlerin nelerdir? Abdurrahman: O, zulüm kapısını aralayan ve hak kapılarını kapatan ilk kişiydi. Muaviye: Bu sözlerinle kendini ölüme attın! Abdurrahman: Hayır! Tam tersine, ben seni öldürdüm ve Rabîa'dan vadide -seni koruyacak, şefaet edecek- kimse de yoktur. Muaviye onu Ziyad'ın yanına gönderdi ve en kötü bir şekilde öldürülmesini emretti! Ziyad da onu diri diri toprağa gömdü.²

¹-Murucu'z-Zeheb, c.2, s.433; el-İstiâb, c.3, s.209, no.1875, Hemdan kabilesinden bir kişiden; Hilyetu'l-Evliya, c.1, s.84; Tezkiretu'l-Havas, s.118; Tarih-i Dimeşk, c.24, s.401, son üçü Ebu Salih'ten ve s.402'de Muhammed b. Gassan'dan; Maktel-i Emirülmüminin, s.100, Hadis: 93, Ebu Amr Esedi'den, bu kaynakta “Dırar b. Damre” yerine “Kinane kabilesinden bir kişiden” ibaresi yer almıştır; Hasaisu'l-Eimme, s.70. Ayrıca bkz: Nehcü'l-Belaga, Hikmetli söz77; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.2, s.103; İmam Ali Ansiklopedisi, İbadetinden Bazı Kıssalar, c.10.

²-el-Kamil fi't-Tarih, c.2, s.498; Tarih-i Taberi, c.5, s.276; el-Egani, c.17, s.156.

7 / 14

عَبِيدَةُ السَّلْمَانِيِّ^١

3905 . فضائل الصحابة عن عبيدة السلماني : صَحِبْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ سَنَةً ثُمَّ صَحِبْتُ عَلِيًّا ، فَكَانَ فَضْلُ عَلِيٍّ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ فِي الْعِلْمِ كَفَضْلِ الْمُهَاجِرِ عَلَى الْأَعْرَابِيِّ^٢

7 / 15

قَنْبَرٌ

3906 . رجال الكشي : سُئِلَ قَنْبَرٌ : مَوْلَى مَنْ أَنْتَ ؟ فَقَالَ : أَنَا مَوْلَى مَنْ ضَرَبَ بِسَيْفَيْنِ ، وَطَعَنَ بِرُمْحَيْنِ ، وَصَلَّى الْقِبْلَتَيْنِ ، وَبَايَعَ الْبَيْعَتَيْنِ ، وَهَاجَرَ الْهَجْرَتَيْنِ ، وَلَمْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ .
 أَنَا مَوْلَى صَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ ، وَوَارِثِ النَّبِيِّينَ ، وَخَيْرِ الْوَصِيِّينَ ، وَأَكْبَرِ الْمُسْلِمِينَ ، وَيَعْسُوبِ الْمُؤْمِنِينَ ، وَنُورِ الْمُجَاهِدِينَ ، وَرَئِيسِ الْبَكَائِينَ ، وَزَيْنِ الْعَابِدِينَ ، وَسِرَاجِ الْمَاضِينَ ، وَضَوْءِ الْقَائِمِينَ ، وَأَفْضَلِ الْقَانِتِينَ ، وَلِسَانِ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَأَوَّلِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ آلِ يَاسِينَ
 لِمُؤَيَّدِ جِبْرِيلَ الْأَمِينِ ، وَالْمَنْصُورِ مِيكَائِيلَ الْمُتَمِّينِ ، الْمَحْمُودِ عِنْدَ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ أَجْمَعِينَ ، سَيِّدِ الْمُسْلِمِينَ وَالسَّابِقِينَ ، وَقَاتِلِ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ ، وَالْمُحَامِي عَنْ حَرَمِ الْمُسْلِمِينَ ، وَالْمُجَاهِدِ أَعْدَاءَهُ النَّاصِبِينَ ، وَمُطْفِئِ نِيرَانِ الْمُؤَفِّدِينَ ، وَأَفْخَرِ مَنْ مَشَى مِنْ قُرَيْشٍ أَجْمَعِينَ ، سَيِّدِ الْمُسْلِمِينَ وَالسَّابِقِينَ ، وَقَاتِلِ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ ، وَمُبِيدِ الْمُشْرِكِينَ ، وَسَهْمِ مَنْ مَرَامَى اللَّهُ عَلَى الْمُنَافِقِينَ ، وَلِسَانِ كَلِمَةِ الْعَابِدِينَ .

1 . هو عبيدة بن عمرو السلماني الفقيه المرادي الكوفي . قال العجلي : كوفي ، تابعي ، ثقة ، جاهلي ، أسلم قبل وفاة النبي (صلى الله عليه وآله) بسنتين ولم يره . وكان من أصحاب علي (عليه السلام) وعبد الله بن مسعود . قال ابن نمير وغير واحد : مات سنة (72 هـ) (راجع تهذيب التهذيب : ج 4 ص 54 الرقم 5182 والاستيعاب : ج 3 ص 143 الرقم 1773) .

٢ . فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 1 ص 541 ح 904 .

7/14

UBEYDE SELMANİ¹

3905-Fazailu's-Sahabe [Ubeyde Selmani'den]: Bir yıl Abdullah b. Mesud'a arkadaşlık etmiştim ki Ali ile dostluk kurdum. Ali'nin ilimde Abdullah'a olan fazileti bir muhacirin bir bedeviye olan üstünlüğü gibiydi.²

7/15

KAMBER

3906-Ricalu'l-Keşşi: Kamber'e "Sen kimin kölesisin?" diye sorulunca şöyle yanıtladı: Benim sahibim iki kılıçla savaşıdır, iki mızrakla vurandır, iki kıbleye namaz kılandır. Peygambere iki kez biat edendir. İki kez hicret edendir, bir göz açıp kapama süresi kadar dahi kâfir olmamıştır. Ben müminlerin salihinin kölesiyim. O peygamberlerin varisidir. Vasilerin en hayırlısıdır. Müslümanların en büyüğüdür. Müminlerin lideridir. Mücahitlerin nurudur. Gözyaşı dökenlerin reisidir. İbadet edenlerin ziynetidir. Ölenlerin meşalesidir. Kıyamdakilerin nurudur. Kunut tutanların en üstünüdür. Âlemlerin Rabbi Allah Resulünün dilidir. O Âl-i Yasin'in ilk müminidir.

Cebrail tarafından teyit edilmiştir. Mikail tarafından yardım edilendir. Bütün gök ehli yanında övülendir. Müslümanların ve ilk müminlerin efendisidir. Ahdini bozanlar ve zalimleri öldürendir. Müslümanların harimini koruyandır. İslam düşmanlarının amansız düşmanıdır. Fitne ateşini söndürendir. Kureyşlilerin en iftiharlısıdır. [Allah yolunda] savaşı ve Allah'ın davetine ilk icabet eden kişidir Müminlerin emiridir. Âlemlerin peygamberinin vasisi ve onun yaratıklar üzerindeki eminidir. Onlara gönderilmiş peygamberin halifesidir. Müslümanların ve ilk müminlerin efendisidir. Ahdini bozanlar ve zalimleri öldürendir. Müşrikleri yok edendir. Allahın münafıklara attığı okun ta kendisidir. Abidlerin sözünün çıktığı mübarek dildir.

¹-Ubeyde b. Amr es-Selmânî el-Muradi Kufe'li fıkah alimidir. İcili diyor ki: Kufeli'dir ve tabiindendir, güvenilir biridir. Peygamberin (s.a.a) vefatından iki yıl önce Müslüman oldu ama Peygamberi görmedi. İmam Ali'nin (a.s) ve Abdullah b. Mesud'un yarenlerindendi. İbn-i Numeyr ve diğerleri onun Hicri 72 yılında vefat ettiğini söylemişler. (Bkz: *Tehzibu't-Tehzib*, c.4, s.54, no.5182; *el-İstiâb*, c.3, s.143, no.1773).

²-İbn-i Hanbel, *Fazailu's-Sahabe*, c.1, s.541, h.904.

ناصر دين الله ، وولى الله ، ولسان كلمة الله ، وناصره في أرضه ، وعيبة علمه ، وكهف دينه ، إمام الأبرار ، من رضى عنه العليُّ الجبارُ .

سَمَحٌ ، سَخِيٌّ ، حَيٌّ^١ ، يَهْلُولُ ، سَنَحْنَحِيٌّ^٢ ، زَكِيٌّ ، مُطَهَّرٌ ، أَبْطَحِيٌّ ، بَاذِلٌ ، جَرِيٌّ ، هُمَامٌ ، صَابِرٌ^٣ ، صَوَامٌ ، مَهْدِيٌّ ، مَقْدَامٌ ، قَاطِعُ الْأَصْلَابِ ، مُفَرِّقُ الْأَحْزَابِ ، عَالِي الرِّقَابِ ، أَرْبَطُهُمْ عِنَانًا ، وَأَثَبْتُهُمْ جَنَانًا ، وَأَشَدَّهُمْ شَكِيمَةً^٤ ، بَاذِلٌ^٥ ، بَاسِلٌ ، صَنْدِيدٌ ، هَزَبِرٌ ، ضِرْغَامٌ ، حَازِمٌ ، عَزَامٌ ، حَصِيفٌ ، خَطِيبٌ ، مَحْجَاجٌ ، كَرِيمُ الْأَصْلِ ، شَرِيفُ الْفَضْلِ ، فَاضِلُ الْقَبِيلَةِ ، نَقِيُّ الْعَشِيرَةِ ، زَكِيُّ الرِّكَانَةِ^٦ ، مُؤَدَّى الْأَمَانَةِ .

مِنْ بَنَى هَاشِمٍ ، وَابْنُ عَمِّ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) وَالْإِمَامُ ، مَهْدِيُّ الرَّشَادِ ، مُجَانِبُ الْفَسَادِ ، الْأَشْعَثُ الْحَاتِمُ ، الْبَطْلُ الْجَمَاجِمُ ، وَاللَّيْثُ الْمُزَاحِمُ ، بَدْرِيٌّ ، مَكِّيٌّ ، حَنْفِيٌّ ، رُوحَانِيٌّ ، شَعْشَعَانِيٌّ . مِنْ الْجِبَالِ شَوَاهِقُهَا ، وَمِنْ الْهَضَابِ رُؤُوسُهَا ، وَمِنْ الْعَرَبِ سَيِّدُهَا ، وَمِنْ الْوَعْيِ لَيْثُهَا .

الْبَطْلُ الْهُمَامُ ، وَاللَّيْثُ الْمَقْدَامُ ، وَالْبَدْرُ التَّمَامُ ، مِحَكُّ الْمُؤْمِنِينَ ، وَوَارِثُ الْمَشْعَرِينَ ، وَأَبُو السَّبْطَيْنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ ، وَاللَّهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ حَقًّا حَقًّا عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ الصَّلَوَاتُ الزَّكِيَّةُ وَالْبَرَكَاتُ السَّنِيَّةُ^٧ .

١ . في المصدر : «حيٌّ»، والصحيح ما أثبتناه كما في الاختصاص.

٢ . أى لا ينَام الليل ؛ فهو متيقظ أبداً (النهاية : ج 2 ص 407).

٣ . في المصدر : «همام الصابر» والصحيح ما أثبتناه كما في الاختصاص.

٤ . الشَّكِيمَةُ : قُوَّةُ الْقَلْبِ ، وَإِنَّهُ لَشَدِيدُ الشَّكِيمَةِ : إِذَا كَانَ شَدِيدَ النَّفْسِ أَنْفَاءً أَبْيَاً (لسان العرب : ج 12 ص 324) .

٥ . أى مستجمع الشباب ، مستكمل القوة (لسان العرب : ج 11 ص 53).

٦ . مِنْ رُكْنٍ : إِذَا كَانَ سَاكِنًا وَقَوْرًا (لسان العرب : ج 13 ص 186).

٧ . رجال الكشي: ج 1 ص 288 ح 129، الاختصاص: ص 73 وفيه إلى «البطل الجمّاجم».

Allah'ın dininin yardımcısıdır. Allahın velisidir bizzat. Allahın kelimesinin dilidir. Yeryüzünde Allahın yardımcısı, ilminin hazinesi ve dinin sığınağıdır. İyilerin imamıdır. Cabbar olan Allah ondan razıdır.

Müsamahakâr, cömert, hayâlî ve akıllıdır. Geceleri uyanıktır. Zekidir, tertemizdir. Hicazlıdır. Eli ve gönlü açıktır. Cesurdur. Rahmettir bizzat. Sabırlıdır. Hidayet eden önderdir. Soyu kesiklerin soyunu kesendir. Düşmanı darmadağın edendir. Herkesten yücedir. İnsanların en sağlam duran istikamet sahibidir. En cüretkâr aslandır. En uzak görüşlü olan ve en iyi düşünce sahibidir. Hatiptir ve delil sürüp ikna edendir. Asaleti yücedir. Fazilette en üsttedir. Kabilesi fazilet kaynağıdır. Aşireti şaibesizdir. Pak ve vakarlıdır. Emaneti eda edendir.

Haşim'in oğullarındandır. Peygamberin (s.a.a) amcası oğlu ve doğru yola ermiş imamdır. Fesattan uzaktır. Hâkimlerin en yücesidir. Büyük insanların en kahramanıdır. Kahraman aslandır. Bedirli ve Mekkelidir. Hak dinine mensuptur. Ruhanidir. Nuranidir. Dağların zirvesidir. Bütün yüceliklerin doruk noktasıdır. Arapların seyyididir. Kargaşa ve gürültüyü kesen aslandır.

Cesur bir kahraman ve ileri atılan bir aslandır. On dörtlük aydır. Müminlerin mihenk taşıdır. Meş'ar ve Arafat'ın varisidir. İki oğlun, Hasan ve Hüseyin'in babasıdır. Allah'a yemin olsun ki müminlerin gerçek emiridir. Ebu Talib'in oğlu Ali'dir. Allahın tertemiz salât-u selamları ve yüce bereketleri onun üzerine olsun.¹

¹-*Ricalu'l-Keşşi*, c.1, s.288, h.129; *el-İhtisas*, s.73. Ayrıca bkz: *İmam Ali Ansiklopedisi*, Emirulmuminin'in (a.s) Azat Ettiği Köle: Kamber, c.14.

7 / 16

مالكُ الأَشْتَرُ

3907 . تاريخُ اليعقوبي - في ذِكْرِ بَيْعَةِ النَّاسِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) - : ... ثُمَّ قَامَ مَالِكُ بْنُ الْحَارِثِ الْأَشْتَرُ فَقَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ ! هَذَا وَصِيُّ الْأَوْصِيَاءِ ، وَوَارِثُ عِلْمِ الْأَنْبِيَاءِ ، الْعَظِيمِ الْبَلَاءِ ، الْحَسَنِ الْغَنَاءِ ، الَّذِي شَهِدَ لَهُ كِتَابُ اللَّهِ بِالْإِيمَانِ وَرَسُولُهُ بِجَنَّةِ الرِّضْوَانِ ، مَنْ كَمُلَتْ فِيهِ الْفَضَائِلُ ، وَلَمْ يَشُكَّ فِي سَابِقَتِهِ وَعِلْمِهِ وَفَضْلِهِ الْأَوَّاهِرُ وَلَا الْأَوَائِلُ^١ .

3908 . وقعة صفين عن أدهم : إِنَّ الْأَشْتَرَ قَامَ يَخْطُبُ النَّاسَ بِقُنَاصِرِينَ^٢ ، وَهُوَ يَوْمُنَا عَلَى فَرَسٍ أَدْهَمَ مِثْلُ حَلَكِ الْغُرَابِ ، فَقَالَ : ... مَعَنَا ابْنُ عَمِّ نَبِيِّنَا ، وَسَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ ، صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) لَمْ يَسْبِقْهُ بِالصَّلَاةِ ذَكَرٌ حَتَّى كَانَ شَيْخًا ، لَمْ يَكُنْ لَهُ صَبَوةٌ وَلَا نَبَوةٌ وَلَا هَفَوةٌ ، فَقِيهٌ فِي دِينِ اللَّهِ ، عَالِمٌ بِحُدُودِ اللَّهِ ، ذُو رَأْيٍ أَصِيلٍ ، وَصَبْرٍ جَمِيلٍ ، وَعِفَافٍ قَدِيمٍ^٣ .

3909 . شرح نهج البلاغة - في ذِكْرِ مَا قَالَهُ الْأَشْتَرُ بَعْدَ خُطْبَةِ الْإِمَامِ عَلِيِّ (عليه السلام) بِذِي قَارٍ عِنْدَ سِيرِهِ لِلْبَصْرَةِ ، وَدُعَائِهِ عَلَى طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ - : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيْنَا فَأَفْضَلَ ، وَأَحْسَنَ إِلَيْنَا فَأَجْمَلَ ، قَدْ سَمِعْنَا كَلَامَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، وَلَقَدْ أَصَبْتَ وَوَفَّقْتَ ، وَأَنْتَ ابْنُ عَمِّ نَبِيِّنَا وَصْهِرُهُ وَوَصِيِّهُ ، وَأَوَّلُ مُصَدِّقٍ بِهِ ، وَمُصَلٍّ مَعَهُ ، شَهِدْتَ مَشَاهِدَهُ كُلَّهَا ، فَكَانَ لَكَ الْفَضْلُ فِيهَا عَلَى جَمِيعِ الْأُمَّةِ ، فَمَنْ اتَّبَعَكَ أَصَابَ حَظَّهُ ، وَاسْتَبَشَرَ بِفَلَاحِهِ^٤ ، وَمَنْ عَصَاكَ وَرَغِبَ عَنْكَ ، فَإِلَى أُمِّهِ الْهَالِكَةِ !

١ . تاريخُ اليعقوبي : ج 2 ص 179 .

٢ . موضع بالشام (تاج العروس : ج 7 ص 421) .

٣ . وقعة صفين : ص 238 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 5 ص 190 وزاد فيه «ولا سقطت» بعد «ولا هفوة» .

٤ . الفلج : الظفر والفوز (تاج العروس : ج 3 ص 457) .

7/16

MALİK EŞTER

3907-Tarih-i Yakubi [İnsanların Emirülmüminin'e (a.s) biatinden söz ederken]: Ey insanlar! Bu adam vasilerin vasisi ve peygamberler ilminin mirasçısıdır. İmtihanı büyüktür ve zenginliği güzeldir. Öyle bir kişidir ki, Kurân onun imanına tanıklık etmiş ve Resulullah (s.a.a) cennetle müjdelemiştir. Kemal ve üstünlükler onda zirveye ulaşmış, onun İslâm'ı kabulündeki önceliğinde, ilim ve faziletinde geçmişler ve gelecekler şüphe etmemiş ve etmeyeceklerdir.¹

3908- Vak'at-u Sıffin [Edhem'den]: Malik Eşter, Kunasirin'de² karga gibi siyah bir atın üzerinde olduğu halde halka bir konuşma yaptı. Şöyle konuştu: Peygamberimizin amcası oğlu ve Allah'ın kılıçlarından bir kılıç olan Ali b. Ebu Talip (a.s) bizimledir. Resulullah'la (s.a.a) namaz kıldığında hiçbir erkek hatta yaşlı olarak bile ondan önce namaz kılmamıştır. Onun hiçbir abes işi, hatası ve sürçmesi olmamıştır. Allah'ın dinine âlimdir. Allah'ın hududunu bilendir. Asil görüş, güzel sabır ve köklü iffetin sahibidir o.³

3909-Şerh-i Nehcü'l-Belaga [İmam Ali'nin (a.s) Basra'ya giderken Zikar'da yaptığı konuşma ve Talha ile Zübeyr'e beddua etmesinin ardından Malik'in söylediklerini anlatırken]: Bize lütufta bulunup fazilet veren, iyilik ve güzellik ihsan eden Allah'a hamd olsun. Ey Emirülmüminin! Senin sözünü işittik. Doğruyu söyledin ve muvaffak oldun. Sen, Peygamberimizin (s.a.a) amcası oğlu, damadı ve vasisisin. Onu ilk tasdik eden ve onunla ilk namaz kılansın. Onun bütün savaşlarında hazır bulundun. Tüm bu savaşlarda ümmetin tümü üzerindeki üstünlük sana aitti. Sana tabi olan nasibine ulaşmış ve zaferle müjdelenmiştir. Sana asi olup senden yüz çevirense cehennem çukuruna düşmüştür!

¹-Tarih-i Yakubi, c.2, s.179.

²-Kunasirin, Şam'da bir yerin ismidir. (Tacu'l-Arus, c.7, s.421).

³-Vak'at-u Sıffin, s.238; Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.5, s.190.

لَعَمْرِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! مَا أَمْرُ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ وَعَائِشَةَ عَلَيْنَا بِمُخِيلٍ ، وَلَقَدْ دَخَلَ الرَّجُلَانِ فِيمَا دَخَلَا فِيهِ ، وَفَارَقَا عَلَى غَيْرِ حَدِّثٍ أَحَدْتَهُ ، وَلَا جَوْرٍ صَنَعْتَ ، فَإِنْ زَعَمَا أَنَّهُمَا يَطْلُبَانِ بَدَمَ عُثْمَانَ فَلْيَقِيدَا مِنْ أَنْفُسِهِمَا ؛ فَإِنَّهُمَا أَوَّلُ مَنْ أَلَبَ عَلَيْهِ وَأَغْرَى النَّاسَ بِدَمِهِ ، وَأُشْهِدُ اللَّهَ لَنْ لَمْ يَدْخُلَا فِيمَا خَرَجَا مِنْهُ لِنُلْحِقَنَّهُمَا بِعُثْمَانَ ؛ فَإِنْ سَيُوفُنَا فِي عَوَاتِقِنَا ، وَقُلُوبُنَا فِي صُدُورِنَا ، وَنَحْنُ الْيَوْمَ كَمَا كُنَّا أَمْسٍ^١ .

7 / 17

نُعَيْمُ بْنُ دِجَاجَةَ

3910 . الإمام الصادق (عليه السلام) : بَعَثَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِلَى بَشْرِ بْنِ عَطَارِدِ التَّمِيمِيِّ فِي كَلَامٍ بَلَّغَهُ ، فَمَرَّ بِهِ رَسُولُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي بَنِي أَسَدٍ وَأَخَذَهُ ، فَقَامَ إِلَيْهِ نُعَيْمُ بْنُ دِجَاجَةَ الْأَسَدِيُّ فَأَفْلَتَهُ ، فَبَعَثَ إِلَيْهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَاتَوْهُ بِهِ وَأَمَرَ بِهِ أَنْ يُضْرَبَ ، فَقَالَ لَهُ نُعَيْمُ : أَمَا وَاللَّهِ إِنَّ الْمَقَامَ مَعَكَ لَذُلٌّ ، وَإِنْ فِرَاقَكَ لَكُفْرٌ ! قَالَ : فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ قَالَ لَهُ : يَا نُعَيْمُ ، قَدْ عَفَوْنَا عَنْكَ ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : (ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ)^٢ أَمَا قَوْلُكَ : إِنَّ الْمَقَامَ مَعَكَ لَذُلٌّ فَسَيِّئَةٌ اكْتَسَبْتَهَا ، وَأَمَا قَوْلُكَ : إِنَّ فِرَاقَكَ لَكُفْرٌ فَحَسَنَةٌ اكْتَسَبْتَهَا ، فَهَذِهِ يَهْدِيهِ ، ثُمَّ أَمَرَ أَنْ يُخَلَّى عَنْهُ^٣ .

١ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 310 .

٢ . المؤمنون : 96 .

٣ . الكافي : ج 7 ص 268 ح 40 عن ابن محبوب عن بعض أصحابه ، رجال الكشي : ج 1 ص 303 ح 144 عن الحسن بن محبوب

عن رجل ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 113 نحوه من دون إسناد إلى المعصوم وراجع الأمالي للصدوق : ص 446

ح 596 والغارات : ج 1 ص 119 .

Ey Emirülmüminin! Canıma yemin olsun ki Talha, Zübeyr ve Ayşe'nin işi bizim için tasavvur edilmez bir durum değildi. O ikisi bir işe girdiler; sen hiçbir şey yapmadığın ve hiçbir zulümde bulunmadığın halde de ayrıldılar. Eğer Osman'ın kanını istediklerini zannediyorlarsa bunu önce kendilerinden istemelidirler. Zira onlar insanları onun aleyhinde kışkırtan ve kanını dökmelerine sebep olan ilk kimselerdi. Allah'ı şahit tutarım ki eğer çıktıkları biatlerine girmezlerse o ikisini muhakkak Osman'ın yanına göndereceğiz. Bizim kılıçlarımız omuzlarımızda ve kalplerimiz sinelerimizdedir. Biz dün ne idiysek bugün de onun üzerindeyiz.¹

7/17

NUAYM B. DECACE

3910-İmam Sadık (a.s): Emirülmüminin (a.s), kendisine Bişr b. Utarid Temimi'nin söylemiş olduğu bir söz ulaşınca onu getirmesi için peşinden birini gönderdi. Emirülmümin'in elçisi Benî Esed kabilesi arasında onun peşine düştü ve kendisini yakaladı. Nuaym b. Decace Esedi kalkıp onu serbest bıraktırdı. Bunun üzerine Emirülmüminin (a.s) onun peşinden adam gönderip huzuruna getirtti. Nuaym'ı getirdiklerinde ona vurmalarını emretti. Nuaym ona dedi ki: Allah'a yemin olsun ki senin yanında durmak zillettir ve senden ayrılmak küfürdür.

(İmam Sadık a.s) şöyle devam etti: Ali (a.s) bu sözü duyunca şöyle buyurdu: "Ey Nuaym! Seni affettik. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Kötülüğü en güzel olanla uzaklaştır.*"² "*Senin yanında durmak zillettir*" söylemenle bir günah kazanış oldun ve "*senden ayrılmak küfürdür*" demekle de bir iyilik kazandın. Ona karşılık bu." Daha sonra onu serbest bırakmalarını emretti.

¹-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.1, s.310.

²-Müminun, 96.

7 / 18

يَزِيدُ بْنُ قَيْسٍ

3911 . تاريخ الطبري عن المُحَلِّ بن خليفة الطائي : لَمَّا تَوَادَعَ عَلِيٌّ وَمُعَاوِيَةُ يَوْمَ صَفِّينَ اخْتَلَفَ فِيمَا بَيْنَهُمَا الرُّسُلُ رَجَاءَ الصُّلْحِ ، فَبَعَثَ عَلِيٌّ عَدِيَّ بْنَ حَاتِمٍ وَيَزِيدَ بْنَ قَيْسِ الْأَرْحَبِيِّ وَشَبَّثَ بْنَ رَبِيعٍ وَزِيَادَ بْنَ خَصَفَةَ إِلَى مُعَاوِيَةَ ، فَلَمَّا دَخَلُوا ... تَكَلَّمَ يَزِيدُ بْنُ قَيْسٍ ، فَقَالَ :

إِنَّا لَمْ نَأْتِكَ إِلَّا لِنُبَلِّغَكَ مَا بُعِثْنَا بِهِ إِلَيْكَ ، وَلِنُؤَدِّيَ عَنْكَ مَا سَمِعْنَا مِنْكَ ، وَنَحْنُ عَلَى ذَلِكَ لَمْ نَدَعِ أَنْ نَنْصَحَ لَكَ ، وَأَنْ نَذْكُرَ مَا ظَنَّنَا أَنَّ لَنَا عَلَيْكَ بِهِ حُجَّةً ، وَأَنْتَ رَاجِعٌ بِهِ إِلَى الْأُلُفَةِ وَالْجَمَاعَةِ .

إِنَّ صَاحِبَنَا مَنْ قَدْ عَرَفْتَ وَعَرَفَ الْمُسْلِمُونَ فَضْلَهُ ، وَلَا أَظُنُّهُ يَخْفَى عَلَيْكَ ، إِنَّ أَهْلَ الدِّينِ وَالْفَضْلِ لَنْ يَعْدِلُوا بِعَلِيٍّ ، وَلَنْ يُمِيلُوا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ ، فَاتَّقِ اللَّهَ يَا مُعَاوِيَةُ! وَلَا تُخَالَفْ عَلِيًّا ؛ فَإِنَّا وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا رَجُلًا قَطُّ أَعْمَلَ بِالتَّقْوَى ، وَلَا أَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا ، وَلَا أَجْمَعَ لِخِصَالِ الْخَيْرِ كُلِّهَا مِنْهُ^١ .

١ . تاريخ الطبري : ج 5 ص 5 ، الكامل في التاريخ : ج 2 ص 367 ؛ وقعة صفين : ص 198 .

7/18

YEZİD B. KAYS

3911-Tarih-i Taberi [Muhil b. Halife Tai'den): Sıffin savaşında Ali ile Muaviye birbirinden ayrılınca onlar arasında barış ümidiyle elçiler gidip gelmeye başladı. Ali (a.s); Adiy b. Hatem, Yezid b. Kays Erhebi, Şebes b. Rabei ve Ziyad b. Hasefe'yi Muaviye'ye doğru gönderdi. Onlar Muaviye'nin yanına vardılar... Yezid b. Kays konuşmaya başladı ve şöyle dedi: Biz sadece bizimle gönderilen şeyi sana ulaştırmak için yanına geldik. Senden işiteceklerimizi de senden taraf beyan edeceğiz. Bununla birlikte senin hayrın için hatırlatmamızda yarar gördüğümüz, bizim için delil olup senin aleyhine olan, ama uyduğun takdirde Müslümanların cemaatine dönmene sebep olacak şeyleri söylemekten de geri durmayacağız.

Bizim efendimiz senin de Müslümanların da faziletini tanıdığı biridir. Bunun sana gizli olduğunu sanmıyorum. Din ve fazilet ehli Ali'den geçmezler; seninle onun arasında da şüphe etmezler. O halde Allah'tan kork ey Muaviye! Ali'ye muhalefet etme, Allah'a yemin olsun ki biz ondan daha fazla takvaya amel eden, dünyada daha zahit olan ve bütün hayır hasletleri konusunda ondan daha kapsamlı olan birini görmedik.¹

¹-Tarih-i Taberi, c.5, s.5; el-Kamil fi't-Tarih, c.2, s.367; Vak'at-u Sıffin, s.198.

الفصل الثامن: عَلَى عَنْ لِسَانِ أَعْدَائِهِ

1 / 8

مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ

3912 . سير أعلام النبلاء عن عبيد : جاء أبو مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيُّ وَأُنَاسٌ إِلَى مُعَاوِيَةَ وَقَالُوا : أَنْتَ تُتَارَعُ عَلِيًّا ، أَمْ أَنْتَ مِثْلُهُ ؟ فَقَالَ : لَا وَاللَّهِ ، إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَنَّهُ أَفْضَلُ مِنِّي وَأَحَقُّ بِالْأَمْرِ مِنِّي^١ .

3913 . تاريخ دمشق عن أبي إسحاق: جاء ابنُ أَحْوَرَ التَّمِيمِيُّ إِلَى مُعَاوِيَةَ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! جِئْتُكَ مِنْ عِنْدِ الْأُمِّ النَّاسِ! وَأَبْخَلَ النَّاسِ! وَأَعْيَى النَّاسِ! وَأَجَبَنَ النَّاسِ! فَقَالَ [لَهُ مُعَاوِيَةُ]: وَيْلَكَ! وَأَنَّى أَتَاهُ اللَّؤْمُ ، وَلَكُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنْ لَوْ كَانَ لِعَلِيِّ بَيْتٍ مِنْ تَبَنٍ وَآخَرٍ مِنْ تَبَرٍ^٢ لَأَنْفَدَ التَّبَرُ قَبْلَ التَّبَنِ؟! وَأَنَّى أَتَاهُ الْعِيُّ وَإِنْ كُنَّا لَنَتَحَدَّثُ أَنَّهُ مَا جَرَتْ الْمَوَاسِي عَلَى رَأْسِ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ أَفْصَحَ مِنْ عَلِيٍّ؟! وَيْلَكَ! وَأَنَّى أَتَاهُ الْجُبْنُ وَمَا بَرَزَ لَهُ رَجُلٌ قَطُّ إِلَّا صَرَعَهُ؟! وَاللَّهِ يَابْنَ أَحْوَرَ لَوْ لَا أَنَّ الْحَرْبَ خُدْعَةٌ لَضَرَبْتُ عَنْقَكَ ، أَخْرُجْ فَلَا تُقِيمَنَّ فِي بَلَدِي^٣ .

3914 . الإمامة والسياسة: ذَكَرُوا أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي مِجْنَةَ النَّفْقِيِّ قَدِمَ عَلَى مُعَاوِيَةَ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنِّي أَتَيْتُكَ مِنْ عِنْدِ الْعَبِيِّ الْجَبَانَ الْبَخِيلِ ابْنَ أَبِي طَالِبٍ.

١ . سير أعلام النبلاء : ج 3 ص 140 ح 25 ، تاريخ دمشق : ج 59 ص 132 ، البداية والنهاية : ج 8 ص 129 وراجع وقعة صفين : ص 85 . راجع : ج 3 ص 335 (حرب الدعاية) .

٢ . التَّبَرُ : الذَّهَبُ (لسان العرب : ج 4 ص 88) .

٣ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 414 .

٤ . في المصدر: «الغبي»، والصحيح ما أثبتناه كما في شرح الأخبار.

SEKİZİNCİ FASIL

DÜŞMANLARININ DİLİNDEN ALİ

1/8

MUAVİYE B. EBU SÜFYAN

3912- Siyer-u Alami'n-Nubela [Ubeyd'den]: Ebu Müslim Havlani ve bir grup insan Muaviye'nin yanına gelip ona dediler ki: 'Sen Ali ile savaşıyorsun, yoksa sen onun gibi misin?'

Muaviye dedi ki: Allah'a yemin olsun ki hayır! Onun benden daha üstün ve hükümete benden daha layık olduğunu çok iyi biliyorum.¹

3913- Tarih-i Dimeşk [Ebu İshak'tan]: İbn-i Ahver Temimi, Muaviye'nin yanına gelip dedi ki: 'Ey müminlerin emiri! Halkın en alçağı, en cimrisi, en dilsiz ve en korkağının yanından sana geldim!' Bunun üzerine Muaviye ona şöyle dedi: 'Yazıklar olsun sana! Nereden o cimri oluyormuş?! Hâlbuki biz hep diyorduk ki: Ali'nin biri altın dolu, öbürü de saman dolu iki evi olsaydı, saman tükenmeden altın tükenirdi! Nereden o dilsiz oluyormuş?! Hâlbuki biz hep şunu söyledik: Kureyş arasında Ali'den daha fasih birinin başı üzerine berber usturası değmemiştir!

Yazıklar olsun sana! Nereden o korkak oluyormuş?! Hâlbuki hiç kimse karşısında savaşa çıkmamıştır ki onu devirip yenilgiye uğratmamış olsun! Ey İbn-i Ahver! Allah'a yemin olsun eğer savaş hileden ibaret olmasaydı muhakkak boynunu vururdum senin! Çık ve benim şehrimde ikamet etme!² **3914-el-İmame ve's-Siyase**: Rivayete göre Abdullah b. Ebu Mihcen Sakafi, Muaviye'nin yanına gidip dedi ki: Ey Emirülmüminin! Dilsiz, korkak ve cimri olan Ebutalip oğlunun yanından sana geldim!

¹-Siyer-u Alami'n-Nubela, c.3, s.140, h.25; Tarih-i Dimeşk, c.59, s.132; el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.8, s.129. Ayrıca bkz: Vak'at-u Sıffin, s.85. Bkz: İmam Ali Ansiklopedisi, Propaganda Savaşı, c.6, s.59.

²-Tarih-i Dimeşk, c.42, s.414.

فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: اللَّهُ أَنْتَ! أَتَدْرِي مَا قُلْتَ؟ أَمَّا قَوْلُكَ: الْعَبِيُّ، فَوَاللَّهِ لَوْ أَنَّ أَلْسُنَ النَّاسِ جُمِعَتْ فَجُعِلَتْ لِسَانًا وَاحِدًا لَكَفَّاهَا لِسَانُ عَلِيٍّ، وَأَمَّا قَوْلُكَ: إِنَّهُ جَبَانٌ، فَتَكَلَّتْ أُمُّكَ، هَلْ رَأَيْتَ أَحَدًا قَطُّ بَارَزَهُ إِلَّا قَتَلَهُ؟ وَأَمَّا قَوْلُكَ: إِنَّهُ بَخِيلٌ، فَوَاللَّهِ لَوْ كَانَ لَهُ بَيْتَانِ أَحَدُهُمَا مِنْ تَبَرٍ وَالْآخَرُ مِنْ تَبَنٍ، لَانْفَذَ تَبَرَهُ قَبْلَ تَبَنِهِ.

فَقَالَ الثَّقَفِيُّ: فَعَلَامَ تُقَاتِلُهُ إِذَا؟

قَالَ: عَلَى دَمِ عُثْمَانَ، وَعَلَى هَذَا الْخَاتَمِ، الَّذِي مَنَّ جَعَلُهُ فِي يَدِهِ جَادَتْ طِينَتُهُ، وَأَطْعَمَ عِيَالَهُ، وَأَدَّخَرَ لَاهِلَهُ.

فَضَحِكَ الثَّقَفِيُّ ثُمَّ لَحِقَ بِعَلِيٍّ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، هَبْ لِي يَدِيَّ بِجُرْمِي، لَا دُنْيَا أَصَبْتُ وَلَا آخِرَةٌ! فَضَحِكَ عَلِيٌّ، ثُمَّ قَالَ: أَنْتَ مِنْهَا عَلَى رَأْسِ أَمْرِكَ، وَإِنَّمَا يَأْخُذُ اللَّهُ الْعِبَادَ بِأَحَدِ الْأَمْرَيْنِ^١.

3915 . فضائل الصحابة عن قيس بن أبي حازم: جاء رجلٌ إلى مُعَاوِيَةَ فَسَأَلَهُ عَنْ مَسْأَلَةٍ، فَقَالَ: سَلْ عَنْهَا عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَهُوَ أَعْلَمُ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، جَوَابُكَ فِيهَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جَوَابِ عَلِيٍّ، فَقَالَ: بِئْسَ مَا قُلْتَ وَلَوْ مَا جِئْتَ بِهِ!! لَقَدْ كَرِهَتْ رَجُلًا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَغُرُّهُ الْعِلْمُ غُرًّا، وَلَقَدْ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): «أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي».

وَكَانَ عُمَرُ إِذَا أَشْكَلَ عَلَيْهِ شَيْءٌ يَأْخُذُ مِنْهُ، وَلَقَدْ شَهِدْتُ عُمَرَ وَقَدْ أَشْكَلَ عَلَيْهِ شَيْءٌ، فَقَالَ: هَاهُنَا عَلِيٌّ قُمْ لَا أَقَامَ اللَّهُ رَجُلِيكَ^٢.

١ . الإمامة والسياسة: ج 1 ص 134؛ شرح الأخبار: ج 2 ص 98 نحوه وراجع شرح نهج البلاغة: ج 1 ص 24 وكشف الغمّة: ج 2 ص 47.

٢ . فضائل الصحابة لابن حنبل: ج 2 ص 675 ح 1153، تاريخ دمشق: ج 42 ص 170 ح 8590 و 8591، المناقب لابن المغازلي: ص 34 ح 52، الرياض النضرة: ج 3 ص 162 عن أبي حازم.

Muaviye dedi ki: Allah hakkı için sen ne dediğini biliyor musun?! “Dilsiz” sözüne gelince; Allah’a yemin ederim ki eğer bütün insanların dilleri toplanıp tek bir dil olsa Ali’nin dili onlara kâfi gelir. “O korkaktır” sözüne gelince; anan senin yasına otursun! Onun karşısına çıkıp da öldürülmeyen birini gördün mü sen? Ama “o cimridir” sözüne gelince; Allah’a yemin olsun ki eğer onun biri altın, diğeri de saman dolu iki evi olsaydı, samanı tüketmeden önce altını [bağışlayarak] tükettirdi!

Sakafî: O halde ne üzerinde onunla savaşıyorsun?

Muaviye: Osman’ın kanı üzerinde ve şu yüzük için ki her kim onu parmağına takarsa mizacı hoş olur, aile fertlerini yedirir ve akrabaları için de biriktirir.

Sakafî güldü, daha sonra Ali’ye katıldı ve dedi ki: Ey Emirülmüminin! Günahımın ardından biatimi kabul buyur. Ne dünyaya ulaştım ne de ahirete!

Ali (a.s) güldü ve şöyle buyurdu: Sen biatin konusunda kendi işinin başındasın (biatinde bakisin). Zira Allah kullarını iki işten biriyle hesaba çeker [ve sen şu anda bu iki işten doğru olanı bulmuş durumdasın].¹

3915-Fazailu’s-Sahabe [Kays b. Ebu Hazim’den]: Adamın biri Muaviye’nin yanına varıp ondan bir mesele sordu.

Muaviye: ‘Bunu Ali b. Ebutalib’e sor, zira o daha iyi bilir.’ dedi.

Adam: Ey Emirülmüminin! Bu meselede senin vereceğin cevap benim için Ali’nin cevabından daha sevimlidir.

Muaviye: Kötü söyledin ve alçak bir şey getirdin!! Zira sen, Resulullah’ın (s.a.a) ilimle beslediği bir kişiden rahatsızlık duydun. Resulullah (s.a.a) ona şöyle buyurmuştu: “Sen bana, Harun’un Musa’ya nispetle bulunduğu konumdasın. Sadece benden sonra peygamber yoktur.” Ömer ne zaman bir zorlukla karşılaşsa cevabı ondan alırdı. Ömer’i zor bir meseleyle karşılaştığında gördüm, şöyle demişti: Allah ayaklarını doğrultmasın, kalk! İşte Ali oradadır.²

¹-el-İmame ve’s-Siyase, c.1, s.134; Şerhu’l-Ahbar, c.2, s.98. Ayrıca bkz: Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c.1, s.24; Keşfu’l-Gumme, c.2, s.47.

²-İbn-i Hanbel, Fazailu’s-Sahabe, c.2, s.675, h.1153; Tarih-i Dimeşk, c.42, s.170, h.8590 ve 8591; İbn-i Magazili, Menakıb, s.34, h.52; er-Riyazu’n-Nazra, c.3, s.162, Ebu Hazim’den.

3916 . المناقب لابن شهر آشوب عن ابن أثير العجلي : كُنتُ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ فَاخْتَصَمَ إِلَيْهِ رَجُلَانِ فِي ثَوْبٍ ، فَقَالَ أَحَدُهُمَا : ثَوْبِي ، وَأَقَامَ الْبَيِّنَةَ ، وَقَالَ الْآخَرُ : ثَوْبِي اشْتَرَيْتُهُ مِنَ السُّوقِ مِنْ رَجُلٍ لَا أَعْرِفُهُ . فَقَالَ مُعَاوِيَةُ : لَوْ كَانَ لَهَا عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ ! فَقَالَ ابْنُ أَثِيرٍ : فَقُلْتُ لَهُ : قَدْ شَهِدْتُ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَضَى فِي مِثْلِ هَذَا ، وَذَلِكَ أَنَّهُ قَضَى بِالثَّوْبِ لِلَّذِي أَقَامَ الْبَيِّنَةَ ، وَقَالَ لِلْآخَرِ : أَطْلُبِ الْبَائِعَ . فَقَضَى مُعَاوِيَةَ بِذَلِكَ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ^١ .

3917 . المحاسن والمساوي : لَمَّا كَانَ حَرْبُ صَفِيْنِ كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِلَى مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ : مَا لَكَ يَقْتُلُ النَّاسَ بَيْنَنَا ؟ اِبْرُزْ لِي ؛ فَإِنْ قَتَلْتَنِي اسْتَرَحْتَ مِنِّي ، وَإِنْ قَتَلْتُكَ اسْتَرَحْتَ مِنْكَ ، فَقَالَ لَهُ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ : أَنْصَفَكَ الرَّجُلُ فَاِبْرُزْ إِلَيْهِ . قَالَ : كَلَّا يَا عَمْرُو ! أَرَدْتُ أَنْ اِبْرُزَ لَهُ فَيَقْتُلَنِي وَتَتَبَّ عَلَى الْخِلَافَةِ بَعْدِي ! قَدْ عَلِمْتَ قُرَيْشٌ أَنَّ ابْنَ أَبِي طَالِبٍ سَيِّدُهَا وَأَسَدُهَا^٢ .

3918 . تاريخ دمشق عن جابر : كُنَّا عِنْدَ مُعَاوِيَةَ فَذَكَرَ عَلِيٌّ ، فَأَحْسَنَ ذِكْرَهُ وَذَكَرَ أَبِيهِ وَأُمَّهُ ، ثُمَّ قَالَ : وَكَيْفَ لَا أَقُولُ هَذَا لَهُمْ ؟ هُمْ خِيَارُ خَلْقِ اللَّهِ ، وَعِنْدَهُ بَنِيهِ أَخْيَارُ أَبْنَاءِ أَخْيَارٍ^٣ .

١ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 377 ، شرح الأخبار : ج 2 ص 315 ح 645 ؛ تاريخ دمشق : ج 12 ص 206 عن حَجَّارِ بْنِ أَثِيرٍ وَفِيهِ «فَقَالَ الْآخَرُ : أَنْتَ ضَيَّعْتَ مَالَكَ» بِدَلِّ «وَقَالَ لِلْآخَرِ . . .» وَرَاجِعَ مَقْتَلَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ : ص 107 ح 95 .

٢ . المحاسن والمساوي : ص 52 .

٣ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 415 .

3916-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [İbn-i Ebcer İcli'den]: Muaviye'nin yanında bulunduğum sırada iki kişi bir elbise üzerindeki davalarını ona getirdiler. Onlardan biri "Bu benim elbisemdir" dedi ve şahit getirdi. Diğerisi ise "Benim elbisemdir, onu pazardan tanımadığım bir adamdan satın aldım" dedi. Muaviye dedi ki: Keşke bu davada Ali b. Ebutalip olsaydı!

İbn-i Ebcer diyor ki: 'Ona dedim ki: Bunun gibi bir davada Ali'nin nasıl hükmettiğine şahit olmuşum. O, elbisenin şahit getirene ait olduğuna hükmetmiş ve diğerine ise "satıcıyı bul" demişti.' Bunun üzerine Muaviye de o iki kişi arasında bu şekilde hüküm verdi.¹

3917-el-Mehasin ve'l-Mesavi: Sıffin savaşı vuku bulduğunda Emirülmüminin (r.a), Muaviye'ye şöyle yazdı: 'Neden aramızda insanların ölmesine sebep oluyorsun? Karşıma çık; eğer beni öldürürsen benden rahata kavuşmuş olursun ve eğer ben seni öldürürsem senden rahatlamış olurum!' Amr b. As ona dedi ki: 'Bu adam sana insafli davranmış; öyleyse onun karşısına çık!' Muaviye dedi ki: 'Asla! Ey Amr, onun karşısına çıkmamı, neticede beni öldürmesini ve böylece benden sonra hilafete geçmeyi istemektesin! Kureyş çok iyi bilmektedir ki Ebutalib'in oğlu o kabilenin efendisi ve aslanıdır.'²

3918-Tarih-i Dimeşk [Cabir'den]: Muaviye'nin yanında idik. Ali'den söz edilince Muaviye onu, babasını ve annesini güzellikle yâd etti. Sonra dedi ki: Onlar hakkında nasıl bunu söylemeye-yim? Onlar Allah'ın kullarının en üstünleridir. Yanındaki oğulları en üstün kimselerdir ve en üstün kişilerin oğullarıdır.³

¹-İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.377; *Şerhu'l-Ahbar*, c.2, s.315, h.645; *Tarih-i Dimeşk*, c.12, s.206, Haccar b. Ebcer'den, bu kaynakta "diğerine ise "satıcıyı bul" yerine "malını zayı ettin" demişti" ifadesi yer almıştır. Ayrıca bkz: *Maktel-i Emirülmüminin*, s.107, h.95.

²-*el-Mehasin ve'l-Mesavi*, s.52.

³-*Tarih-i Dimeşk*, c.42, s.415.

3919 . شرح نهج البلاغة - في ذكر ما جرى بين عقيل بن أبي طالب ومعاوية -: قال معاوية : ذكرت من لا ينكر فضله ، رحم الله أبا حسن ! فلقد سبق من كان قبله ، وأعجز من يأتي بعده ، هلم حديث الحديده ، قال : نعم .

أقويت وأصابتنى مخمصه شديده ، فسألته فلم تند صفاته^١ ، فجمعت صبياني وجئته بهم والبؤس والضر ظاهران عليهم ، فقال : ايتني عشيئه لادفع إليك شيئاً ، فجئته يقودني أحد ولدي ، فأمره بالتنحي ، ثم قال : ألا فدونك ، فأهويت - حريصاً قد غلبني الجشع أظنها صرة - فوضعت يدي على حديده تلتهب ناراً ، فلما قبضتها نبذتها وخرت كما يخور الثور تحت يد جازره ، فقال لي : ثكلتك أمك! هذا من حديده أوقدت لها نار الدنيا فكيف بك وبى غداً إن سلكننا فى سلاسل جهنم ؟ ثم قرأ : (إِذِ الْأَغْلُلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ)^٢ ثم قال : ليس لك عندي فوق حَقِّكَ الذى فرضه الله لك إلا ما ترى ، فانصرف إلى أهلك . فجعل معاوية يتعجب ويقول : هيهات هيهات ! عَقَمَتِ النساءُ أن يلدن مثله^٣ .

3920 . تاريخ دمشق عن جابر : كنا ذات يوم عند معاوية بن أبي سفيان ، وقد جلس على سريرهِ واعتَجَرَ بِتَاجِهِ واشتمَلَ بِسَاجِهِ^٤ ، وأوماً بعينه يميناً وشمالاً ، وقد تفرشت جماهير قريش وسادات العرب أسفل السرير من قحطان ، ومعه رجلان على سريرهِ : عقيل بن أبي طالب ، والحسن بن علي ، وامرأة من وراء الحجاب تشير بكميها يميناً وشمالاً ، فقالت : يا أمير المؤمنين فأتت الليلة أرقه ، قال لها معاوية : أ من ألم ؟

١ . المخمصه : المجاعة (النهاية : ج 2 ص 80) .

٢ . لم تند : من الندى : السخاء والكرم . والصفاء : صخرة ملساء . يقال فى المثل : «ما تندی صفاته» (تاج العروس : ج 20 ص 234 و ج 19 ص 602) .

٣ . غافر : ج 71 .

٤ . شرح نهج البلاغة : ج 11 ص 253 ؛ بحار الأنوار : ج 42 ص 118 .

٥ . الساج : الطبلسان الضخم الغليظ (لسان العرب : ج 2 ص 302) ، والطبلسان : ضرب من الأكسية (لسان العرب : ج 6 ص 125) .

3919-Şerh-i Nehcü'l-Belaga [Akil b. Ebutalib'le Muaviye arasında cereyan eden konuyu anlatırken]: Muaviye dedi ki: Faziletini hiç kim senin inkâr etmediği birinden söz ettin. Allah Ebu'l-Hasan'a rahmet etsin! Kendisinden öncekileri geçti ve kendisinden sonra gelecek olanları aciz bıraktı! Hele şu demir olayını anlat.

Akil: "Tamam" dedi ve şöyle konuştu: Muhtaç duruma düştüm ve şiddetli bir açlığa duçar oldum. Ondan yardım istedim, ama kendisinden bir nem bile damlamadı. Sonra sıkıntı ve perişanlık yüzlerinden belli olan çocuklarımı toplayıp onun yanına götürdüm. Buyurdu: 'Geceleyin gel, sana bir şey vereyim.' Daha sonra evlatlarımdan biri elimden tutup beni ona götürdü. Onun dışarı çıkmasını emretti. Sonra bana "Yaklaş" dedi. Beni etkisi altına alan açlığın şiddetiyle bir kese olduğumu sanıp eğildim, elimi kızarmış bir demirin üzerine koydum. Onu tutmamla atmam bir oldu, kasabın elinde bağırان bir öküz gibi feryat ettim. Bana şöyle dedi: 'Anan yasında otursun! Bu, dünya ateşi ile ısıttığım bir demirin sıcaklığıdır; yarın kıyamette ben ve sen cehennem zincirlerine vurulursak nasıl olacak?' Sonra şu ayeti okudu: "*Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürüklenecekler.*"¹ Sonra da dedi ki: 'Benim yanımda Allah'ın senin için farz kıldığından ve gördüğünden başka hakkın yoktur. Şimdi ailenin arasına geri dön!'

Muaviye hayret içinde şöyle dedi: Heyhat, heyhat! Kadınlar onun gibisini doğurmaktan acizdirler.²

3920-Tarih-i Dumeşk [Cabir'den]: Bir gün Muaviye b. Ebu Süfyan'ın yanında idik. O, tahtına oturmuş, başına tacını koymuş ve uzun bir elbise giymişti. Gözleri kâh sağa, kâh sola bakınıyordu. Kureyş'in ve Kahtan Araplarının ileri gelenleri tahtın altında oturmuşlardı. Muaviye'nin yanında ve tahtında iki kişi oturmuştu: Akil b. Ebu Talib ve Hasan b. Ali. Perde arkasında bulunan bir kadın, elbisenin kollarıyla sağa ve sola işaret ediyordu. Kadın dedi ki: 'Ey Emirülmüminin! Dün gece gözüme uyku girmede!' Muaviye "Acıdan dolayı mı?" diye sordu

¹-Gafir, 71.

²-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.11, s.253; Biharu'l-Envar, c.42, s.118.

قَالَتْ: لَا، وَلَكِنْ مِنْ اخْتِلَافِ رَأْيِ النَّاسِ فِيكَ، وَفِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَأَبُوكَ أَبُو سُفْيَانَ صَخْرُ بْنُ حَرْبٍ بْنِ أُمَيَّةَ، وَكَانَ أُمَيَّةٌ مِنْ قُرَيْشٍ لُبَابِهَا، فَقَالَتْ فِي مُعَاوِيَةَ فَأَكْثَرَتْ وَهُوَ مُقْبِلٌ عَلَى عَقِيلٍ وَالْحَسَنِ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَقُولُ: مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعًا بَعْدَ الظُّهْرِ، حُرِّمَ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَهُ أَبَدًا.

ثُمَّ قَالَ لَهَا: أَفِي عَلِيٍّ تَقُولِينَ؟ الْمَطْعَمُ فِي الْكُرْبَاتِ، الْمَفْرَجُ لِلْكُرْبَاتِ، مَعَ مَا سَبَقَ لَعَلِّيٍّ مِنَ الْعَنَاصِيرِ السَّرِيَّةِ وَالشَّيْمِ الرَّضِيَّةِ وَالشَّرَفِ، فَكَانَ كَالْأَسَدِ الْحَادِرِ، وَالرَّيِّعِ النَّائِرِ، وَالْفُرَاتِ الذَّاخِرِ، وَالْقَمَرِ الزَّاهِرِ، فَأَمَّا الْأَسَدُ فَأَشْبَهَ عَلِيٌّ مِنْهُ صِرَامَتَهُ وَمِضَاءَهُ، وَأَمَّا الرَّيِّعُ فَأَشْبَهَ عَلِيٌّ مِنْهُ حُسْنَهُ وَبَهَاءَهُ، وَأَمَّا الْفُرَاتُ فَأَشْبَهَ عَلِيٌّ مِنْهُ طَبِيبَهُ وَسَخَاءَهُ، فَمَا تَغْطَمُطُ^٢ عَلَيْهِ قِمَاقِمُ الْعَرَبِ السَّادَةِ^٣ مِنْ أَوَّلِ الْعَرَبِ، عَبْدُ مَنْفٍ وَهَاشِمٌ وَعَبَّاسُ الْقِمَاقِمِ وَالْعَبَّاسُ صِنُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)، وَأَبُوهُ وَعَمُّهُ أَكْرَمُ بِهِ أَبَا وَعَمًّا، وَلَنِعْمَ تَرْجُمَانُ الْقُرْآنِ وَلَدُهُ - يَعْنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ -: كَهْلُ الْكُهُولِ، لَهُ لِسَانُ سَوُولٍ، وَقَلْبُ عَقُولٍ، خِيَارُ خَلْقِ اللَّهِ وَعِترَةُ نَبِيِّهِ، خِيَارُ ابْنِ خِيَارٍ.

فَقَالَ عَقِيلُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: يَا بِنْتَ أَبِي سُفْيَانَ، لَوْ أَنَّ لَعَلِّيَّ بَيْتَيْنِ: بَيْتٌ مِنْ تَبَرٍ، وَالْآخَرُ تَبَرٌ بَدَأَ بِالتَّبَرِ - وَهُوَ الذَّهَبُ -. فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: يَا أَبَا يَزِيدَ، كَيْفَ لَا أَقُولُ هَذَا فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَعَلِيٌّ مِنْ هَامَاتِ قُرَيْشٍ وَذَوَائِهَا، وَسَنَامٌ قَائِمٌ عَلَيْهَا وَعَلِيٌّ عَلَامَتُهَا فِي شَامِخٍ^٤؟

١ . الواو هنا حالية .

٢ . الغطمطة : اضطراب الأمواج (لسان العرب : ج 7 ص 363) .

٣ . في المصدر: «الشادة»، وما أثبتناه من مختصر تاريخ دمشق .

٤ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 415 .

Kadın: “Hayır! Halkın Ali b. Ebutalip ile senin baban Ebu Süfyan Sahr b. Harb b. Ümeyye hakkındaki ihtilafından dolayı. Hâlbuki Ümeyye Kureyş’in özü idi” dedi. Kadın, Muaviye hakkında uzun uzadıya konuştu. Muaviye yüzünü Akil ve Hasan’a doğru çevirerek şöyle konuştu: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: Her kim dört rekât öğleden önce ve dört rekât öğleden sonra kılacak olursa ebedi olarak ateş ona haram olur.

Daha sonra o kadına dedi ki: Ali hakkında mı konuşursun? O sıkıntı anlarında yedirendi ve zorlukları giderendi. Bununla birlikte Ali’nin geçmişteki gizli özellikleri, beğenilmiş ahlakı ve yüceliği de cabasıdır. O dikkatli bir aslan, apaçık bir bahar, bol sulu Fırat ve parlayan aydı. Çeviklik ve aydınlıkta bahara benzerdi, temizlik ve bahşişte Fırat gibiydi. Arabın evvelinden itibaren büyükleri ve Abdumenaş, Haşim ve Abbas gibi yüce şahsiyetlerinin bahşiş dalgaları bile onun dalgalarının yüksekliğine erişememiştir. Abbas Resulullah’la aynı köktendi ve onun babası ve amcasıydı. Onun babası (hükümünde) ve amcası olması ne üstün bir yücelikti. Onun oğlu (Abdullah) Kurân için ne güzel bir müfessirdi. Kamillerin kâmiliydi o; sürekli soran bir dili ve düşünen bir kalbi vardı. Allah’ın yaratıklarının en üstünüydü ve Peygamberin ailesindendi, iyyinin oğlu idi.

Akil b. Ebutalip (o kadına) dedi ki: Ey Ebu Süfyan’ın kızı! Eğer Ali’nin biri altın, diğeri saman dolu iki evi olsaydı önce altını bağışlamaya başlardı.

Muaviye dedi ki: Ey Ebu Zeyd (Akil)! Nasıl Ali b. Ebutalip hakkında bunları söylemem? Oysaki Ali Kureyş’in en mühim ve en seçkin şahsiyetiydi. Kureyş açılmış bir sancaktır, Ali ise onun en belirgin alametidir.¹

¹-Tarih-i Dimeşk, c.42, s.415.

3921 . الاستيعاب : كان معاوية يكتب فيما ينزل به لئسأل له علي بن أبي طالب (رضي الله عنه) عن ذلك ، فلما بلغه قتله قال: ذهب الفقه والعلم بموت ابن أبي طالب ، فقال له أخوه عتبة: لا يسمع هذا منك أهل الشام ، فقال له: دعني عنك^١.

3922 . مقتل أمير المؤمنين عن مغيرة: لما جرى معاوية بنعي علي بن أبي طالب (عليه السلام) وهو قاتل^٢ مع امرأته ابنة قرظة في يوم صائف فقال: إنا لله وإنا إليه راجعون ، ماذا قددوا من العلم والخير والفضل والفقه؟ قالت امرأته: بالأمس كنت تطعن في عينيهِ وتسترجع اليوم عليه! قال: ويلك! لا تدري ما قددوا من علمه وفضله وسوابقه!^٣

3923 . تاريخ دمشق عن مغيرة: جاء نعي علي بن أبي طالب إلى معاوية ، وهو نائم مع امرأته فاختة بنت قرظة ، ففقد باكياً مسترجعاً . فقالت له فاختة: أنت بالأمس تطعن عليه واليوم تبكي عليه؟! فقال: ويحك! أنا أبكي لما فقد الناس من حلمه وعلمه^٤.

2 / 8

عمرو بن العاص

3924 . الإمامة والسياسة: ذكروا أن رجلاً من همدان^٥ يقال له: برد ، قدم على معاوية فسمع عمراً يقع في علي ، فقال له: يا عمرو ، إن أشياخنا سمعوا رسول الله (صلى الله عليه وآله) يقول: «من كنت مولاه فعلي مولاه» ، فحق ذلك أم باطل؟ فقال عمرو: حق ، وأنا أزيدك أنه ليس أحد من صحابة رسول الله (ص) له مناقب مثل مناقب علي^٦.

١ . الاستيعاب : ج 3 ص 209 الرقم 1875 ؛ العدد القويّة : ص 250 ح 61 .

٢ . من القبلولة: الاستراحة نصف النهار وإن لم يكن معها نوم (النهاية : ج 4 ص 133).

٣ . مقتل أمير المؤمنين : ص 105 ح 94 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 583 .

٤ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 582 ، البداية والنهاية : ج 8 ص 16 وزاد في آخره «وفضله وسوابقه وخيره» و ص 130 نحوه .

٥ . كذا في المصدر ، والظاهر أنها «همدان» .

٦ . الإمامة والسياسة : ج 1 ص 129 .

3921-el-İstiab: Muaviye karşılaştığı her soruda onun Ali b. Ebu Talib’e de sorulmasını yazıyordu. Ali’nin öldürüldüğü haberi ona ulaştığında dedi ki: ‘Ebu Talib’in oğlunun ölümü ile fıkıh ve ilim ortadan kalktı.’ Kardeşi Utbe ona, “Şam halkı sakın bunu senden duymasın.” dedi. Muaviye ona, “Beni kendi halime bırak” dedi.¹

3922-Maktel-i Emirülmüminin [Muğire’den]: Ali b. Ebutalib’in ölüm haberi Muaviye’ye ulaştığında o, eşi Karaza kızıyla sıcak bir yaz gününde istirahataya çekilmişti. Dedi ki: ‘Biz Allah’tanız ve şüphesiz O’na döneceğiz. İnsanlar nasıl da önemli bir ilim, hayır, fazilet ve fıkıh kaybettiler!’

Eşi dedi ki: ‘Dün onunla savaşıyordun, bugün ise onun hakkında istirca ayeti mi okuyorsun?’ Muaviye dedi ki: Yazıklar olsun sana! Onun ilmi, fazileti ve sabıklarından neyi kaybettiklerini bilmiyorsun sen?²

3923-Tarih-i Dimeşk [Muğire’den]: Ali b. Ebutalib’in ölüm haberi Muaviye’ye ulaştığında o karısı Karaza kızı Fahite ile uyumaktaydı. Kalkıp oturdu ve ağlayarak istirca etti. Bunun üzerine Fahite ona dedi ki: ‘Sen dün onunla savaşıyordun bugün ise ona ağlıyorsun?!’ Muaviye dedi ki: ‘Yazıklar olsun sana! Ben insanların onun hilim ve ilminden kaybettiklerine ağlıyorum!’³

2/8

AMR B. AS

3924-el-İmame ve’s-Siyase: Rivayete göre Hemezan⁴ halkından “Burd” isminde bir kişi Muaviye’nin yanına geldi. Amr’ın Ali’yi kötülediğini duyunca ona dedi ki: ‘Ey Amr! Bizim büyüklerimiz Resulullah’ın şöyle buyurduğunu duymuşlar: “Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır.” Bu hak mıdır yoksa batıl mı?’ Amr dedi ki: Haktır; ben sana daha fazlasını söyleyeyim: Resulullah’ın (s.a.a) sahabe-sinden hiçbiri Ali kadar faziletlerle sahip değildir.⁵

¹-el-İstiâb, c.3, s.209, no.1875; el-Adedu’l-Kaviyye, s.250, h.61.

²-Maktel-i Emirülmüminin, s.105, h.94; Tarih-i Dimeşk, c.42, s.583

³-Tarih-i Dimeşk, c.42, s.582; el-Bidaye ve’n-Nihaye, c.8, s.16, son bölüme şunu eklemiştir: “faziletinden, sabıklarından ve hayrından” ve s.130.

⁴-Kayıtlarda Hemdan ve Hemidan şeklinde de geçmiştir.

⁵-el-İmame ve’s-Siyase, c.1, s.129.

3925 . تاريخ الطبرى عن عمرو بن العاص - لمعاوية - : أما والله إن قاتلنا معك نطلب بدم الخليفة ؛ إن في النفس من ذلك ما فيها ، حيث تقاتل من تعلم سابقته ، فضله وقرابته ، ولكننا إنما أردنا هذه الدنيا^٢ .

3926 . المناقب للخوارزمي عن عمرو بن العاص - فيما كتبه إلى معاوية قبل التحاقه به - : ويحك يا معاوية ! أما علمت أن أبا حسن بذل نفسه بين يدي رسول الله (صلى الله عليه وآله) . . . وقد قال فيه يوم غدیر خم : «ألا من كنت مولاه فعلى مولاه ، اللهم وال من والاه ، وعاد من عاداه ، وأنصر من نصره ، وأخذل من خذله»^٣ .

3927 . تاريخ اليعقوبى - فى ذكر قدوم عمرو بن العاص على معاوية وبيعته له - : قدم على معاوية ، فذاكره أمره ، فقال له : أما على ، فوالله لا تساوى العرب بينك وبينه فى شىء من الأشياء ، وإن له فى الحرب لحظاً ما هو الأحَد من قريش إلا أن تظلمه . قال : صدقت ، ولكننا تقاتله على ما فى أيدينا ، ونلزمه قتل عثمان!! قال : عمرو : وأسوأته ! إن أحق الناس أن لا يذكر عثمان لا أنا ولا أنت . قال : ولم ويحك ؟ قال : أما أنت فخذلته ومعك أهل الشام حتى استغاث يزيد بن أسد البجلي ، فسار إليه ، وأما أنا فتركته عياناً ، وهربت إلى فلسطين .

١ . «إن» هنا نافية بمعنى «ما» ، و«إن» وما بعدها بمنزلة التعليل لما قبلها .

٢ . تاريخ الطبرى : ج 4 ص 561 ، الكامل فى التاريخ : ج 2 ص 358 وفيه «تقاتل» بدل «تقاتل» .

٣ . المناقب للخوارزمي : ص 199 ح 240 .

3925-Tarih-i Taberi [Amr b. As'tan Muaviye'ye hitaben]: Allah'a yemin olsun ki halifenin kanını istemek için senin yanında savaşmadık; zaten bunun içyüzü malumdur. Çünkü biz sabıkası, fazileti ve (Peygambere) yakınlığını bildiğin birine karşı savaşıyorduk. Ancak bizim muradımız sadece dünya idi.¹

3926-Menakıb, Harezmi [Amr b. As'tan]: Muaviye'ye katılmadan önce ona yazdığı mektubunda şöyle dedi: Yazıklar olsun sana ey Muaviye! Ebu'l-Hasan'ın Resulullah (s.a.a) için canını feda ettiğini bilmez misin?... Gadir-i Hum günü onun hakkında şöyle buyurmuştu: "Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır. Allah'ım, onu seveni sev ve ona düşman olana düşman ol, ona yardım edene yardım et ve onu yalnız bırakanı yalnız bırak."²

3927-Tarih-i Yakubi [Amr b. As'ın Muaviye'nin yanına varıp ona biat etmesini anlatırken]: Amr b. As Muaviye'nin yanına varıp işinde onunla müzakere etti ve dedi ki: 'Ali'ye gelince; Allah'a yemin olsun ki Arap, seni hiçbir konuda ona eş görmemektedir. O, savaşta Kureys'ten hiç kimsenin sahip olmadığı bir avantaja sahiptir. Fakat ona zulmedersen o başka!' Muaviye dedi ki: 'Doğru söyledin. Ancak biz ona karşı elimizde olanla savaşacağız ve Osman'ın öldürülmesini onun boynuna yıkacağız!'

Amr dedi ki: 'Ne kötü bedbahtlık ki Osman'ın adını anmamak herkesten çok bana ve sana yakışır!' Muaviye, "Neden?" diye sorunca Amr şu cevabı verdi: 'Sana gelince; Şam halkı seninle olduğu halde onu yalnız bıraktın; Yezid b. Esed Beceli'den yardım istedi ve o yardımına gitti. Bana gelince; ben, aşikâra onu terk edip Filistin'e kaçtım.'

¹-Tarih-i Taberi, c.4, s.561; el-Kamil fi't-Tarih, c.2, s.358, bu kaynakta "savaşıyorduk" yerine "savaşıyordun" ibaresi yer almıştır.

²-Harezmi, Menakıb, s.199, h.240.

فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: دَعْنِي مِنْ هَذَا! مَدَّ يَدَكَ فَبَايَعَنِي! قَالَ: لَا، لَعَمْرُ اللَّهِ لَا أُعْطِيكَ دِينِي حَتَّى آخُذَ مِنْ دُنْيَاكَ. قَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ: لَكَ مِصْرُ طُعْمَةَ^١.

3928 . وقعة صفين عن عمر بن سعد بإسناده: قَالَ مُعَاوِيَةُ لَعَمْرُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، إِنِّي أَدْعُوكَ إِلَى جِهَادِ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي عَصَى رَبَّهُ وَقَتَلَ الْخَلِيفَةَ، وَأَظْهَرَ الْفِتْنَةَ، وَفَرَّقَ الْجَمَاعَةَ، وَقَطَعَ الرَّحِمَ!!

قَالَ عَمْرُو: إِلَى مَنْ؟

قَالَ: إِلَى جِهَادِ عَلِيٍّ.

فَقَالَ عَمْرُو: وَاللَّهِ يَا مُعَاوِيَةُ، مَا أَنْتَ وَعَلِيٌّ بِعِصْمِي^٢ بَعِيرٍ، مَا لَكَ هَجَرْتُهُ وَلَا سَابِقْتُهُ، وَلَا صُحْبَتُهُ، وَلَا جِهَادُهُ، وَلَا فِقْهُهُ وَعِلْمُهُ. وَاللَّهِ إِنَّ لَهُ مَعَ ذَلِكَ حَدًّا وَجِدًّا، وَحَظًّا وَحُظُوءًا، وَبَلَاءً مِنَ اللَّهِ حَسَنًا، فَمَا تَجْعَلُ لِي إِنْ شَايَعْتُكَ عَلَى حَرَبِهِ، وَأَنْتَ تَعْلَمُ مَا فِيهِ مِنَ الْغَرَرِ وَالْخَطَرِ؟ قَالَ: حُكْمَكَ. قَالَ: مِصْرَ طُعْمَةَ^٣.

3929 . وقعة صفين عن أبي جعفر وزيد بن حسن: طَلَبَ مُعَاوِيَةُ إِلَى عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنْ يُسَوِّيَ صُفُوفَ أَهْلِ الشَّامِ، فَقَالَ لَهُ عَمْرُو: عَلَى أَنْ لِي حُكْمِي إِنْ قَتَلَ اللَّهُ ابْنَ أَبِي طَالِبٍ، وَأَسْتَوْسَقَتْ لَكَ الْبِلَادُ. قَالَ: أَلَيْسَ حُكْمُكَ فِي مِصْرَ؟ قَالَ: وَهَلْ مِصْرُ تَكُونُ عَوَضًا عَنِ الْجَنَّةِ، وَقَتْلُ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ ثَمَنًا لِعَذَابِ النَّارِ الَّذِي (لَا يُفْتَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ)^٤؟ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: إِنْ لَكَ حُكْمَكَ - أبا عبد الله - إِنْ قُتِلَ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ. رُوِيَ لَا يَسْمَعُ النَّاسُ كَلَامَكَ^٥.

١ . تاريخ اليعقوبي: ج 2 ص 186، وقعة صفين: ص 37 وفيه صدره إلى «إلا أن تظلمه»؛ أنساب الأشراف: ج 3

ص 73، الإمامة والسياسة: ج 1 ص 118 نحوه.

٢ . العُكْمَان: عدلان يُشَدَّان على جانبي اليهودج بثوب (لسان العرب: ج 12 ص 415).

٣ . وقعة صفين: ص 37؛ شرح نهج البلاغة: ج 2 ص 64 نحوه.

٤ . الزخرف: 75.

٥ . وقعة صفين: ص 237؛ شرح نهج البلاغة: ج 5 ص 189.

Muaviye dedi ki: ‘Bunları boş ver, elini uzat da bana biat et!’ Amr: ‘Allah’a yemin olsun ki senin dünyandan bir şey almadıkça dinimi sana vermeyeceğim.’ dedi

Bunun üzerine Muaviye ona, “Mısır senin payın olsun!” dedi.¹

3928- Vak’at-u Sıffin [Ömer b. Sa’d’dan]: Muaviye Amr’a dedi ki: Ey Ebu Abdullah! Seni Rabbine isyan etmiş, halifeyi öldürmüş, fitne çıkarmış, cemaati bölmüş ve akrabalık bağını koparmış şu adama karşı cihada davet ediyorum!!

Amr: “Kime karşı?” diye sordu.

Muaviye: “Ali’ye karşı cihat” dedi.

Amr dedi ki: Ey Muaviye! Allah’a yemin olsun ki sen Ali’nin dengi değilsin! Onun hicreti, sabıkası, sahabeliği, cihadı, fıkı ve ilmi sende yoktur. Vallahi o tüm bu özellikleriyle birlikte Allah katından hiddet, ciddiyet, avantaj, itibar ve güzel bir imtihana sahiptir. Ona karşı savaşta senin yanında olmama karşı bana ne vereceksin? Sen de biliyorsun ki bu savaşta tehlike ve zarar vardır.

Muaviye dedi ki: Kendin hükmet!

Amr: Mısır’ı peşkeş olsun!²

3929-Vak’at-u Sıffin [Ebu Cafer ve Zeyd b. Hasan’dan]: Muaviye Amr’dan Şam ordusunu hazırlamasını istedi. Amr dedi ki: ‘Bir şartla; eğer Allah, Ali b. Ebutalib’i öldürür ve şehirlerin idaresi senin eline geçerse hâkimiyetimi(n sınırlarını) belirlemek bana ait olacak.’ Muaviye dedi ki: ‘Senin hâkimiyetin Mısır üzerine olmayacak mı?’ Amr şöyle dedi: ‘Acaba Mısır cennetin yerine geçer mi; zira Ebutalib’in oğlunu öldürmenin karşılığı o cehennem ateşidir ki “içindekilerin azapları hafifletilmez ve onlar orada ümitsizdirler.”³ Muaviye dedi ki: Ey Ebu Abdullah! Eğer Ebutalib’in oğlu öldürülürse hâkimiyet bölgeni belirlemek sana aittir. Dikkat et, insanlar bu sözünü duymasınlar!⁴

¹-Tarih-i Yakubi, c.2, s.186; *Vak’at-u Sıffin*, s.37, bu kaynakta “Fakat ona zulmedersen o başka!” cümlesine kadar olan bölüm gelmiştir; *Ensabu’l-Eşraf*, c.3, s.73; *el-İmame ve’s-Siyase*, c.1, s.118.

² -*Vak’at-u Sıffin*, s.37; *Şerh-i Nehcü’l-Belaga*, c.2, s.64.

³-Zuhurf, 75.

⁴-*Vak’at-u Sıffin*, s.237; *Şerh-i Nehcü’l-Belaga*, c.5, s.189.

3930 . وقعة صفين عن الزهري - في وقائع اليوم الخامس من حرب صفين - : خرج في ذلك اليوم شمر بن أبرهة بن الصباح الحميري ، فلاحق بعلي (عليه السلام) في ناس من قراء أهل الشام ، فقتل ذلك في عصد معاوية وعمرو بن العاص ، وقال عمرو :

يا معاوية ، إنك تريد أن تقتل بأهل الشام رجلاً له من محمد (صلى الله عليه وآله) قرابة قريبة ، ورحم ماسة ، وقدم في الإسلام لا يعتد أحد بمثله ، ونجدة في الحرب لم تكن لأحد من أصحاب محمد (صلى الله عليه وآله) ، وإنه قد سار إليك بأصحاب محمد (صلى الله عليه وآله) المعدودين ، وفرسانهم وقرائهم وأشرفهم وقدمائهم في الإسلام ، ولهم في النفوس مهابة^٢ .

3931 . وقعة صفين عن الجرجاني - في ذكر حرب صفين وتسلب معاوية على الماء - : فبقي أصحاب علي يوماً وليلة - يوم الفرات - بلا ماء ، وقال رجل من السكون من أهل الشام...

فامنع القوم ماءكم ليس للفقير *** م بقاء وإن يكن قليلاً

فقال معاوية: أراي ما تقول ، ولكن عمرو لا يدعني . قال عمرو : خل بينهم وبين الماء ؛ فإن علياً لم يكن ليظماً وأنت ريان . وفي يده أعنة الخيل وهو ينظر إلى الفرات حتى يشرب أو يموت ، وأنت تعلم أنه الشجاع المطرق^٣ ، ومعه أهل العراق وأهل الحجاز ، وقد سمعته أنا وأنت وهو يقول : لو استمكن من أربعين رجلاً ، فذكر أمراً - يعني لو أن معي أربعين رجلاً يوم فتش البيت - يعني بيت فاطمة (عليها السلام)^٤ .

3932 . وقعة صفين - في ذكر طلب معاوية الشام من علي (عليه السلام) - : قد رأيت أن أكتب إلى علي كتاباً أسأله الشام - وهو الشيء الأول الذي ردني عنه - وألقى في نفسه الشك والريبة ، فضحك عمرو بن العاص ، ثم قال : أين أنت يا معاوية من خدعة علي؟! فقال : ألسنا بنى عبد مناف؟ قال : بلى ، ولكن لهم الثبوة دونك ، وإن شئت أن تكتب فأكتب .

١ . فت في ساعده : أضعفه وأوهنه (لسان العرب : ج 2 ص 65) .

٢ . وقعة صفين : ص 222 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 5 ص 180 .

٣ . من الطرق : القوة (لسان العرب : ج 10 ص 223) .

٤ . وقعة صفين : ص 162 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 3 ص 319 .

3930-*Vak'at-u Sıffin* [Zuhri'den -Sıffin savaşının beşinci gününde vuku bulan olayları anlatırken-]: Şimr b. Ebrehe b. Sabbah Himyeri o gün Şam kâhillerinden bir grupla çıkıp Ali'ye (a.s) katıldı. Bu durum, Muaviye ve Amr b. As'ın elini zayıflattı.

Amr dedi ki: Acaba Şamlılarla birlikte Muhammed'e (s.a.a) yakın akrabılığı olan İslam'da hiç kimsenin sahip olmadığı bir geçmişi bulunan ve Muhammed'in (s.a.a) ashabından hiç kimsenin sahip olmadığı bir savaş başarısı olan bir kişiye karşı mı savaşmak istiyorsun? O, şu anda Muhammed'in (s.a.a) yarenlerinden sayılı bazı savaşçılar, Kurân kâhilleri ve ashap arasından İslam'da uzun geçmişi olan kişilerle sana karşı savaşmaya gelmiş. Onların insanların yüreklerinde heybetleri var.¹

3931-*Vak'at-u Sıffin* [Cürcani'den -Sıffin harbinde Muaviye'nin suyu ele geçirmesini anlatırken-]: Ali'nin (a.s) yarenleri bir gün Fırat'ın yanında susuz kaldılar. Şamlılardan Sekkun kabilesinden olan bir kişi şu şiiri okudu:

Şu kavmi suyunuzdan engelleyin*Artık dayanamazlar, azıcık bekleyin Muaviye dedi ki: 'Sözün doğrudur, ama Amr beni bırakmıyor ki!' Amr dedi ki: 'Sen suya kandığın halde Ali susuz kalacak biri değildir; hem de elinin atların dizginlerini tuttuğu bir anda; o Fırat'a bakıyor, ya ondan içecek ya da ölecektir. Sen de biliyorsun ki o kuvvetli bir kahramandır. Iraklılar ve Hicazlılar da onun yanındadırlar. Ben ve sen onun şu sözünü duymuştuk: Eğer kırk kişiye sahip olsaydım...'

Amr, Fatıma'nın (s.a) evinin teftiş edildiği günden söz etti. O gün Ali (a.s) şöyle buyurmuştu: Eğer benimle birlikte kırk kişi olsaydı...²

3932-*Vak'at-u Sıffin* [Muaviye'nin Ali'den Şam'ın hâkimiyetini istemesini anlatırken]: 'Ali'ye bir mektup yazmak ve ondan beni en başında mahrum bıraktığı Şam hâkimiyetini istemeği düşündüm; böylece kalbinde şüphe ve tereddüt icat etmeyi planladım.' Amr b. As güldü ve dedi ki: 'Ey Muaviye! Sen nere, Ali'yi aldatmak nere?' Muaviye: 'Her ikimiz de Adumenaf oğullarından değil miyiz?'

Amr: 'Evet, ama peygamberlik onlara aitti sana değil. Ama yine de yazmak istiyorsan yaz.'

¹-*Vak'at-u Sıffin*, s.222; *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.5, s.180.

²-*Vak'at-u Sıffin*, s.162; *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.3, s.319.

فَكَتَبَ مُعَاوِيَةُ إِلَى عَلِيٍّ مَعَ رَجُلٍ مِنَ السَّكَاكِ . . . فَلَمَّا انْتَهَى كِتَابُ مُعَاوِيَةَ إِلَى عَلِيٍّ قَرَأَهُ ، ثُمَّ قَالَ :
 الْعَجَبُ لِمُعَاوِيَةَ وَكِتَابِهِ ، ثُمَّ دَعَا عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) عُبَيْدَ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ كَاتِبَهُ فَقَالَ : أَكْتُبُ . . .
 فَلَمَّا أَتَى مُعَاوِيَةَ كِتَابُ عَلِيٍّ كَتَمَهُ عَنْ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَيَّامًا ، ثُمَّ دَعَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ فَأَقْرَأَهُ الْكِتَابَ فَشَمِتَ بِهِ عَمْرٍو .
 وَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنْ قُرَيْشٍ أَشَدَّ تَعْظِيمًا لِعَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) مِنْ عَمْرٍو مِنْذُ يَوْمَ لِقَائِهِ وَصَفَحَ عَنْهُ .
 فَقَالَ عَمْرٍو بْنُ الْعَاصِ فِيمَا كَانَ أَشَارَ بِهِ عَلَى مُعَاوِيَةَ :

أَلَا لِلَّهِ دَرْكٌ يَابِنَ هِنْدٍ *** وَدَرُّ الْأَمْرَيْنِ لَكَ الشُّهُودُ *** أَتَطْمَعُ - لَا أَبَا لَكَ - فِي عَلِيٍّ ***
 وَقَدْ قُرِعَ الْحَدِيدُ عَلَى الْحَدِيدِ *** وَتَرْجُو أَنْ تُحِيرَهُ بِشَكِّ *** وَتَرْجُو أَنْ يَهَابَكَ
 بِالْوَعِيدِ *** وَقَدْ كَشَفَ الْقِنَاعَ وَجَرَ حَرْبًا *** يَشِيبُ لَهْوِلَهَا رَأْسُ الْوَلِيدِ *** لَهُ جَأَوَاءُ^١ مُظْلِمَةٌ
 طُحُونُ *** فَوَارِسُهَا تَلْهَبُ كَالْأَسُودِ *** يَقُولُ لَهَا إِذَا دَلَفْتَ إِلَيْهِ *** وَقَدْ مَلَّتْ طِعَانُ الْقَوْمِ :
 عَوْدِي *** فَإِنْ وَرَدَتْ فَأَوَّلُهَا وَرُودًا *** وَإِنْ صَدَّتْ فَلَيْسَ بِذِي صُدُودٍ *** وَمَا هِيَ مِنْ
 أَبِي حَسَنِ بَنَكِرٍ *** وَمَا هِيَ مِنْ مَسَائِكَ بِالْبَعِيدِ *** وَقُلْتَ لَهُ مَقَالَةً مُسْتَكِينٍ *** ضَعِيفِ
 الرُّكْنِ مُنْقَطِعِ الْوَرِيدِ *** دَعَنَّ الشَّامَ حَسْبُكَ يَابِنَ هِنْدٍ *** مِنَ السَّوَاءِ وَالرَّأْيِ الزَّهِيدِ
 وَلَوْ أَعْطَاكَهَا مَا أَزْدَدَتْ عِزًّا *** وَلَا لَكَ لَوْ أَجَابَكَ مِنْ مَزِيدٍ *** وَلَمْ تَكْسِرْ بِذَلِكَ الرَّأْيِ عَوْدًا *** لِرُكْنِهِ وَلَا مَا
 دُونَ عَوْدٍ

فَلَمَّا بَلَغَ مُعَاوِيَةَ قَوْلُ عَمْرٍو دَعَاهُ ، فَقَالَ : يَا عَمْرٍو ، إِنَّنِي قَدْ أَعْلَمْتُ مَا أَرَدْتَ بِهَذَا .
 قَالَ: مَا أَرَدْتُ ؟ قَالَ: أَرَدْتُ تَفْيِيلَ رَأْيِي وَإِعْظَامَ عَلِيٍّ ، وَقَدْ فَضَحَكَ .
 قَالَ : أَمَّا تَفْيِيلِي رَأْيِكَ فَقَدْ كَانَ ، وَأَمَّا إِعْظَامِي عَلَيَّا فَإِنَّكَ بِإِعْظَامِهِ أَشَدُّ مَعْرِفَةً مِنِّي ، وَلَكِنَّكَ تَطْوِيهِ
 وَأَنَا أَنْشُرُهُ ، وَأَمَّا فَضِيحَتِي فَلَمْ يَفْتَضِحْ أَمْرٌ لَقِيَ أَبَا حَسَنٍ^٢ .

١ . كَتِيبَةُ جَأَوَاءَ : هِيَ الَّتِي يَعْلُوهَا لَوْنُ السَّوَادِ لِكَثْرَةِ الدَّرُوعِ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 14 ص 127) .

٢ . قِيلَ رَأْيُهُ تَفْيِيلًا : أَيْ ضَعْفُهُ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 11 ص 535) .

٣ . وَقَعَةُ صَفَيْنَ : ص 470 - 472 ; شَرَحَ نَهْجَ الْبَلَاغَةِ : ج 15 ص 122 - 124 .

Muaviye, Sekasik kabilesinden bir kişiyle Ali'ye bir mektup gönderdi... Muaviye'nin mektubu Ali'ye ulaşınca onu okuduktan sonra dedi ki: Muaviye'ye ve mektubuna şaşıyorum!

Ali (a.s), Ubeydullah b. Ebu Rafi'i çağırıp ona şöyle buyurdu: 'Yaz...'

Ali'nin mektubu Muaviye'ye ulaşınca birkaç gün onu Amr b. As'tan gizledi. Sonra onu çağırdı ve mektubu okuttu. Amr da mektuptan dolayı onu serzeniş etti.

Amr'la karşılaştığı ve (Amr avretini açtığı için) ondan yüz çevirdiği günden sonra Kureyş arasında hiç kimse Amr kadar Ali'ye saygı duymuyordu.

Amr b. As, Muaviye'ye işaret ettiği şiirlerinden birinde şöyle dedi:

Ey Hind'in oğlu! Allah hayrını versin.*** Huzurundaki tavsîye edenlere de

Ey babasız kalasica, Ali'ye mi tamah ettin sen ***Demir üzerine demir vurulurken ***Onu kuşkuya düşürüp kararsız bırakacağını mı umarsın?! ***Tehditle senden korkacağını mı umuyorsun?!*** O yüzünden perdeyi kaldırmış ve savaşa çıkmış *** Onun korkusundan yeni doğan çocuğun saçları ağarmış***Onun kalabalık ve ezici bir ordusu var***Onun süvarileri aslanlar gibi kükremente***Savaşçıları darbelerden yorgun düşünce "dönün" der onlara***Onlar da hemen dönüverirler ona***Ordu savaşa çıkacaksa ilk meydana çıkan odur***Eğer geri dönseler asla o geri dönmeyiz***Bu Ebu'l-Hasan tanınmamış biri değil ki***Sen çaresiz biri gibi bir söz dedin ona

Aciz düşmüş, zayıf ve damarı kopmuş biri gibi***Şam'ı bırak Ey Hind'in oğlu!*** Kötülüklerin ve ahmaklıkların yeter sana***Onu sana verse de izzetin artmaz senin***İzzetin yok ki senin, Şam'dan fazlası olsa da senin***Bu aşağılık düşüncelerle bir çubuğu kıramazsın sen***Ne de çubuktan daha küçüğünü

Amr'ın sözü Muaviye'ye ulaştığında onu çağırıp dedi ki: Ey Amr! Bu şiirlerden neyi kastettiğini biliyorum! Amr: Neyi kast etmişim? Muaviye: Benim irademi gevşetmek ve seni rezil eden Ali'yi yüceltmek istemişsin. Amr dedi ki: Senin irademi gevşetme konusuna gelince; zaten öyledir (iraden gevşektir). Ali'yi yüceltmek mevzusuna gelince; onun yüceliğini sen benden daha iyi bilmektesin. Fakat sen bunu gizliyorsun, ben ise açığa vuruyorum. Benim rezil edildiğim konusuna gelince; kim Ebu'l-Hasan'ın karşısına çıkipta rezil olmamıştır.¹

¹-*Vak'at-u Sıffin*, s.470-472; *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.15, s.122-124.

3933 . الأُمالي للطوسي عن محمد بن إسحاق الحضرمي : استأذن عمرو بن العاص على معاوية بن أبي سفيان ، فلما دخل عليه استضحك معاوية ، فقال له عمرو : ما أضحكك يا أمير المؤمنين ! أدام الله سرورك ؟ قال : ذكرت ابن أبي طالب وقد غشيك بسيفه فأتقته ووليت . فقال : أتشت بي يا معاوية ؟ ! وأعجب من هذا يوم دعاك إلى البراز فالتمع لونك ، وأطت أضلاعك ، وانتفخ منخرك ، والله لو بارزته لأوجع قدالك ، وأيتم عيالك ، ويزك سلطانك .
وأنشأ عمرو يقول :

معاوي لا تشمت بفارس يهمة *** لقي فارساً لا تغليه الفوارس *** معاوي لو أبصرت في
الحرب مقيلاً *** أبا حسن يهوى دهنك الوسوس *** وأيقنت أن الموت حق وأنه ***
لنفسك إن لم تمنع الركض خالس *** دعاك فصمت دونه الأذن أذرعاً *** ونفسك قد
ضاقت عليها الأمالس *** أتشت بي إذ نالني حد رُمحه *** وعَضَضني ناب من
الحرب ناهس *** فأى أمرى لاقاه لم يلق شلوه *** بمعترك تسفى عليه الروامس *** أبى
الله إلا أنه ليث غابة *** أبو أشبل تهدى إليه الفرائس *** فإن كنت في شك فأرهج عجاجة
*** وإلا فتلك الترهات ^٢ البسابس

فقال معاوية : مهلاً يا أبا عبد الله ، ولا كُل هذا . قال : أنت استدعيت ^٣ .

3934 . المناقب لابن شهر آشوب : لما نعى بقتل أمير المؤمنين دخل عمرو بن العاص على معاوية مبشراً فقال : إن الأسد المفترش ذراعيه بالعراق لاقى شعبه ، فقال معاوية :
قل للأرانب تربع حيث ما سلكت *** وللظباء بلا خوف ولا حذر ^٤

١ . الرَّهَج : الغبار (لسان العرب : ج 2 ص 284) .

٢ . التُّرَاهَات : الأباطيل (لسان العرب : ج 13 ص 480) .

٣ . الأُمالي للطوسي : ص 134 ح 217 ، بشارة المصطفى : ص 270 وراجع وقعة صفين : ص 473 .

٤ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 85 ، بحار الأنوار : ج 41 ص 69 ح 2 .

3933-el-Emali, Tusi [Muhammed b. İshak Hazremi'den]: Amr b. As, Muaviye b. Ebu Süfyan'dan izin istedi. Yanına girdiğinde Muaviye gülmeye başladı. Amr dedi ki: Ey Emirülmümin! Niye gülüyorsun? Allah sevincini daim etsin!

Muaviye: Ali b. Ebutalib'i hatırladım; hani kılıcıyla seni kuşatmıştı. Sen de ondan korkup arkamı dönüp kaçmıştın.

Amr: Ey Muaviye! Beni mi kınıyorsun? Bundan daha şaşılacak olan ise seni rakip olarak çağırdığında rengin kaçmıştı; kalbin küt-küt atmıştı, burun deliklerin genişlemişti. Allah'a yemin olsun eğer onun karşısına çıksaydın boynun ağrıyacak ve çocukların yetim kalacaktı, hükümetin yok olup gidecekti. Daha sonra Amr, şu şiiri okumaya başladı:

Ey Muaviye! Kahraman savaşçıyı bu yüzden kınama *** Hiçbir savaşçının alt edemediğinin karşısına çıkmış o ***Ey Muaviye! Ebu'l-Hasan'ı savaşta karşında görseydin***Tüm vesveselerin ve zekân yerle bir olurdu senin ***Ölümün hak olduğuna yakın ederdin***Kaçmazsan eğer pençe atar canına *** Seni çağırır, yaklaştığında ona sağır olur kulak***Kılıcın parlaklığı canını kınına getirir *** Mızrağının ucu bana ulaşmış iken beni mi kınarsın***Savaş pençesi beni kavradığında mı? ***Hangi kişi onun karşısına çıkmış da kendi bedeninin parçalarını görmemiş? ***Savaş meydanında toz toprak ona kabir estirmemiş *** Allah, onun sadece ormanın aslanı olmasını istemiş***Hem de avlar kendisine sunulan erkek bir aslan! ***Şüphe ediyorsan eğer toz- duman çıkar (ve ona saldır) ***Aksi halde bu sözler beyhudedir bilesin

Muaviye: Sakin ol ey Ebu Abdullah! Bu sözleri bırak!

Amr: Bu konuyu sen açtın.¹

3934- Menakıb, İbn-i Şehraşub: Emirülmüminin'in (a.s) öldürüldüğü haberi duyulduğunda Amr b. As, Muaviye'nin yanına gitti, ona müjde verip dedi ki: 'İki pençesini Irak'ın üzerine yaymış olan yırtıcı aslan artık öldü.' Muaviye şu şiiri okudu:

Söyleyin tavşanlara istedikleri yerde otlasınlar
Ahular artık korkmadan çekinmeden yayılsınlar²

¹-Tusi, *el-Emali*, s.134, h.217; *Bişaretu'l-Mustafa*, s.270. Ayrıca bkz: *Vak'at-u Sıffin*, s.473.

²-İbn-i Şehraşub, *Menakıb*, c.2, s.85; *Biharu'l-Envar*, c.41, s.69, h.2.

3935 . نفحات الأزهار : قال أبو محمد الحسن بن أحمد بن يعقوب الهمداني اليميني : روى أن معاوية بن أبي سفيان قال يوماً لجلسائه : من قال في عليٍّ ما فيه فله البدره ؟ فقال كلُّ منهم كلاماً غير موافق من شتم أمير المؤمنين إلا عمرو بن العاص ؛ فإنه قال آياتاً اعتقدها وخالفها بفعاله :
 بِأَلِ مُحَمَّدٍ عُرِفَ الصَّوَابُ *** وفي آياتهم نزل الكتاب *** وهم حججُ الإله على البرايا *** بهم
 ويجدهم لا يُستَرابُ *** ولا سيما أبي حسن عليٍّ *** له في المجد مرتبةٌ تهابُ *** إذا طلبت صوارمهم
 نفوساً *** فليس بها سوى نعم جوابٍ *** طعامُ حسامه مهجُ الأعادي *** وفيض دم الرقاب لها
 شرابُ *** وضربت كبيعتة بخمٍ *** معاقدها من الناس الرقابُ *** إذا لم تبرء من أعداء عليٍّ *** فما
 لك في محبته ثوابُ *** هو البكاء في المحراب ليلاً *** هو الضحك إن أن الضرابُ *** هو النبأ
 العظيم وفلك نوح *** وباب الله وانقطع الجواب
 فأعطاه معاوية البدره وحرم الآخرين ٣. ٢

3 / 8

مروان بن الحكم

3936 . وقعة صفين عن مروان : أما والله لولا ما كان مني يوم الدار مع عثمان ومشهدى بالبصرة لكان مني في عليٍّ رأى كان يكفي امرأاً ذا حسب ودين ، ولكن ولعل! ٢
3937 . المناقب لابن شهر آشوب : قال معاوية يوم صفين : أريد منكم والله أن تشجروه بالرماح فتريحوا العباد والبلاد منه . قال مروان : والله لقد ثقلنا عليك يا معاوية ، إذ كنت تأمرنا بقتل حية الوادي والأسد العادي ، ونهض مغضباً ، فأنشأ الوليد بن عتبة :

١ . البدره : كيس فيه ألف أو عشرة آلاف (السان العرب : ج 4 ص 49) .

٢ . ونسب البعض هذه الأبيات إلى الناشئ الصغير . راجع الغدير : ج 4 ص 27 .

٣ . نفحات الأزهار : ج 4 ص 202 .

٤ . وقعة صفين : ص 463 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 8 ص 98 وفيه «إلى عليٍّ (عليه السلام) في أيام عثمان» بدل «يوم الدار مع عثمان» .

3935-Nefehatu'l-Ezhar: Ebu Muhammed Hasan b. Ahmed b. Yakup Hemdanî Yemeni dedi ki: Rivayete göre bir gün Muaviye huzurunda oturanlara şöyle dedi: Her kim Ali'yi olduğu gibi anlatırsa ona (bin veya on bin altın ihtiva eden) bir kese var!

Onlardan her biri Emirülmüminin'i kötöleyen ve aslı olmayan sözler söyledi. Sadece Amr b. As hariç; zira o, Ali hakkında gerçekten inandığı (ancak amelde muhalefet ettiği) şu beyitleri okudu:

Doğruluk Muhammed hanedanı ile tanındı***Kurân onların evlerinde nazil oldu***Onlar kullar üzerinde ilahi hüccetlerdir***Onlar ve dedelerinde şüphe edilmez***Hususen Ebu Hasan Ali ki***Yücelikte heybetli bir yeri var onun***Kılıçları canları istediğinde***“Evet”ten başka cevap verilmez onlara***Düşmanlarının ölümü kılıcının yemeği***Boğazların süzülen kanı da içeceğidir onun***Darbesi Hum'daki biat gibi***İnsanların boyunlarına yüklenir***Ali'nin düşmanlarından uzaklaşmazsan eğer***Sevgisinde hiçbir sevap nasibin olmaz***Geceler boyu mihrabın bağrında çok ağlayandır o***Savaş vuku bulduğunda ise çok gülerdir o***O büyük haberdır, Nuh'un gemisidir***Allah'ın kapısı ve son cevaptır o

Bunun üzerine Muaviye keseyi ona verdi ve diğerlerini mahrum bıraktı.¹⁻²

3/8

MERVAN B. HAKEM

3936-Vak'at-u Sıffin [Mervan'dan]: Vallahi eğer Osman'ın kuşatıldığı gün başıma gelenler ve Basra'da (Cemel harbi için) hazır bulunmam olmasaydı Ali hakkında asil ve dindar bir insan için yeterli olacak bir görüşüm vardı. Ancak ne yapmalı?!³

3937-Menakıb, İbn-i Şehraşub: Muaviye Sıffin savaşında dedi ki: Allah'a yemin olsun ki sizden onu (Ali'yi) mızraklarınızla delik deşik etmenizi istiyorum. Böylece şehirler ve halk ondan taraf rahata kavuşmuş olsun! Mervan dedi ki: 'Ey Muaviye! Allah'a yemin olsun ki sana yük olmaktayız ki bize vadinin ejderhasını ve hamle eden bir aslanı öldürmemizi emrediyorsun.' Sonra da öfkeli bir halde kalktı. Velid b. Ukbe de bu şiiri okumaya başladı:

¹-Bazıları bu beyitleri Naşi Sagir'e isnat etmişlerdir (Bkz: *el-Gadir*, c.4, s.27).

²-*Nefehatu'l-Ezhar*, c.4, s.202.

³-*Vak'at-u Sıffin*, s.463; *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.8, s.98.

يَقُولُ لَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ حَرْبٍ *** أَمَا فِيكُمْ لَوَاتِرُكُمْ طُلُوبُ
يَشْدُ عَلَى أَبِي حَسَنٍ عَلَى *** بِأَسْمَرَ لَا تَهْجِنَهُ الْكُعُوبُ
فَقُلْتُ لَهُ أَ تَلْعَبُ يَا بَنَ هِنْدٍ *** فَإِنَّكَ بَيْنَنَا رَجُلٌ غَرِيبُ
أَتَأْمُرُنَا بِحَيَّةٍ بَطْنِ وَادٍ *** يُتَاحُ لَنَا بِهِ أَسَدٌ مُهَيَّبُ
كَأَنَّ الْخَلْقَ لَمَّا عَايَنُوهُ *** خِلَالَ النَّقْعِ لَيْسَ لَهُمْ قُلُوبُ
فَقَالَ عَمْرُو : وَاللَّهِ مَا يُعَيِّرُ أَحَدٌ بِفِرَارِهِ مِنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ^١.

3938 . شرح نهج البلاغة عن ابن أبي سيف : خَطَبَ مَرْوَانُ وَالْحَسَنُ (عليه السلام) جَالِسٌ
فَنَالَ مِنْ عَلِيٍّ ، فَقَالَ الْحَسَنُ (عليه السلام) : وَيْلَكَ يَا مَرْوَانُ !! أَ هَذَا الَّذِي تَشْتُمُ شَرَّ النَّاسِ ؟ قَالَ :
لَا ، وَلَكِنَّهُ خَيْرُ النَّاسِ^٢ .

4 / 8

عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ

3939 . وقعة صفين عن الشعبي : ذَكَرَ مُعَاوِيَةُ يَوْمًا صَفِينَ . . . ثُمَّ قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ
خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ : أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُنَا يَوْمًا مِنَ الْأَيَّامِ وَقَدْ غَشَيْنَا ثُعْبَانَ^٣ مِثْلُ الطُّودِ^٤ الْأَرْعَنِ قَدْ أَثَارَ
قَسْطَ لِحَالِ بَيْنِنَا وَبَيْنَ الْأُفُقِ ، وَهُوَ عَلَى أَدْهَمَ شَائِلٍ ، يَضْرِبُهُمْ بِسَيْفِهِ ضَرْبَ غَرَائِبِ الْإِبِلِ ،
كَاشِرًا عَنْ أَنْبِأِهِ كَشَرَ الْمُخْدَرِ^٥ الْحَرْبِ .
فَقَالَ مُعَاوِيَةُ : وَاللَّهِ إِنَّهُ كَانَ يُجَالِدُ وَيُقَاتِلُ عَنْ تَرَةِ^٥ لَهُ وَعَلَيْهِ ، أَرَاهُ يَعْنِي عَلِيًّا^٦ .

١ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 85 ، بحار الأنوار : ج 41 ص 68 ح 2 وراجع المناقب للخوارزمي : ص 235 .

٢ . شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 220 .

٣ . الطُّودُ : الجبل (النهاية : ج 3 ص 141) .

٤ . الْمُخْدَرُ : الذي اتَّخَذَ الْأَجْمَةَ خِدْرًا (لسان العرب : ج 4 ص 231) .

٥ . التَّرَةُ : النَّارُ (مجمع البحرين : ج 3 ص 1903) .

٦ . وقعة صفين : ص 387 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 8 ص 53 .

Muaviye b. Harb bize diyor: Düşmanınızın peşine düşecek biri yok mu aranızda?

Çıkıp Ebu'l-Hasan'a hücum etsin genç kızların ayıplamayacağı bir mızrakla
Ona dedim ki: Şaka mı yapıyorsun ey Hind'in oğlu sen?

Doğrusu aramızda garip bir adamsın sen

Bize sahranın bağrındaki ejderhaya saldırmamızı emredersin

Kükremekte olan korkunç bir aslana ki

İnsanlar bir çeşme başında görünce onu

Kalpleri kalıplarında durmuyor ki

Amr dedi ki: Allah'a yemin olsun ki Ali b. Ebutalib'in karşısından kaçan biri kınanmaz.¹

3938- Şerh-i Nehcü'l-Belaga [İbn-i Ebu Seyf'ten]: Mervan konuşma yapıyordu. [İmam] Hasan da (a.s) oturmuştu. O, konuşmasında Ali'yi (a.s) kötüledi. [İmam] Hasan (a.s) buyurdu: Yazıklar olsun sana ey Mervan! Acaba bu kötülediğin adam insanların en kötüsü müdür?

Dedi ki: Hayır, aksine insanların en üstünüdür.²

4/8

ABDURRAHMAN B. HALİD B. VELİD

3939-Vak'at-u Sıffin [Şa'bi'den]: Bir gün Muaviye Sıffin'dan söz etti... Abdurrahman b. Halid b. Velid dedi ki: Allah'a yemin olsun ki bizim günlerimizden birini görecektin ki kocaman ve yüksek dağ gibi ejderha bizi kuşatmıştı; tozu dumana katmıştı. Öyle ki bizimle ufuk arası örtülmüştü. O, siyah ve çevik bir atın üzerinde oturmuştu; kılıcıyla yabancı develeri vurur gibi onları vuruyordu. Pusuya yatmış (bir aslan) gibi dişlerini savaş için gösteriyordu.

Muaviye dedi ki: Allah'a yemin olsun ki o, kendisinin lehinde ya da aleyhinde dökülen kanlar için mücadele ediyor ve savaşıyordu.

(Ravi diyor ki): Ali'yi kast ediyordu.³

¹-İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.85; *Biharul-Envar*, c.41, s.68, h.2. Ayrıca bkz: Harezmi, *Menakıb*, s.235.

²-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.13, s.220.

³-Vak'at-u Sıffin, 387; Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.8, s.53.

5 / 8

الوكيد بن عبد الملك

3940 . الإرشاد : قال الوكيد بن عبد الملك لبيه يوماً : يا بني عليك بالدين ، فَإِنِّي لَمْ أَرِ الدِّينَ بَنَى شَيْئاً فَهَدَمْتُهُ الدُّنْيَا ، وَرَأَيْتُ الدُّنْيَا قَدْ بَنَتْ بُنْيَاناً هَدَمَهُ الدِّينُ . مَا زِلْتُ أَسْمَعُ أَصْحَابَنَا وَأَهْلَنَا يَسْبُونَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَيَدْفِنُونَ فَضَائِلَهُ ، وَيَحْمِلُونَ النَّاسَ عَلَى شَنَّانِهِ ، فَلَا يَزِيدُهُ ذَلِكَ مِنَ الْقُلُوبِ إِلَّا قُرْباً ، وَيَجْتَهِدُونَ فِي تَقْرِيْبِهِمْ مِنْ نُفُوسِ الْخَلْقِ فَلَا يَزِيدُهُمْ ذَلِكَ إِلَّا بُعْداً^١ .

6 / 8

عبد العزيز بن مروان

3941 . الكامل في التاريخ عن عمر بن عبد العزيز : كَانَ أَبِي إِذَا خَطَبَ فَنَالَ مِنْ عَلِيٍّ (رضي الله عنه) تَلَجَلَجَجَ ، فَقُلْتُ : يَا أَبَهْ ، إِنَّكَ تَمْضِي فِي خُطْبَتِكَ ، فَإِذَا أَتَيْتَ عَلَى ذِكْرِ عَلِيٍّ عَرَفْتُ مِنْكَ تَقْصِيراً ! قَالَ : أَوْفَطَنْتَ لِذَلِكَ ؟

قُلْتُ : نَعَمْ ، فَقَالَ : يَا بُنَيَّ ، إِنَّ الَّذِينَ حَوْلَنَا لَوْ يَعْلَمُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا نَعْلَمُ تَفَرَّقُوا عَنَّا إِلَى أَوْلَادِهِ^٢ .

3942 . شرح نهج البلاغة عن عمر بن عبد العزيز : كَانَ أَبِي يَخْطُبُ فَلَا يَزَالُ مُسْتَمِرّاً فِي خُطْبَتِهِ ، حَتَّى إِذَا صَارَ إِلَى ذِكْرِ عَلِيٍّ وَسَبَّهِ تَقَطَّعَ لِسَانُهُ ، وَاصْفَرَّ وَجْهُهُ ، وَتَغَيَّرَتْ حَالُهُ ، فَقُلْتُ لَهُ فِي ذَلِكَ ، فَقَالَ : أَوْفَدَ فَطَنْتَ لِذَلِكَ ؟ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَوْ يَعْلَمُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا يَعْلَمُهُ أَبُوكَ مَا تَبِعْنَا مِنْهُمْ رَجُلٌ^٣ .

١ . الإرشاد : ج 1 ص 310 ، بحار الأنوار : ج 42 ص 19 ح 6 .

٢ . الكامل في التاريخ : ج 3 ص 256 .

3 . شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 221 .

5/8

VELİD B. ABDULMELİK

3940-el-İrşad: Bir gün Velid b. Abdumelik oğullarına dedi ki: Ey oğullarım! Dindar olun! Ben, dinin oluşturduğu bir şeyi dünyanın yıktığını görmedim. Ama dünyanın kurduğu binayı dinin yıktığını gördüm. Sürekli duymaktayım ki bizim yarenlerimiz ve hanedanımız Ali b. Ebutalib'i kötülemekte, faziletlerini örtmekte ve halkı ona düşmanlığa sevk etmektedir. Fakat tüm bunlar onu kalplere yaklaştırmaktan başka bir işe yaramıyor. Yarenlerimiz halkın gönüllerinde yer edinmek için her ne kadar çabalıyorlarsa bu çabalar da onları kalplerden uzaklaştırmaktan başka işe yaramıyor.¹

6/8

ABDULAZİZ B. MERVAN

3941- el-Kamil fi't-Tarih [Ömer b. Abdulaziz'den]: Babam konuşmalarında Ali'yi kötülemek istediğinde dili tutuluyor, kekeliyordu. Dedim ki: Ey baba! Sen konuşma yaptığında güzel ilerliyorsun. Fakat Ali'den söz ettiğinde sende yetersizlik görüyorum!

- Bunu anladın mı?!

- Evet.

- Ey oğlum! Eğer etrafımızdakiler Ali hakkında bizim bildiklerimizi bilselerdi bizden ayrılıp onun evlatlarının yanına giderlerdi.

3942- Şerh-i Nehcü'l-Belaga [Ömer b. Abdulaziz'den]: Babam konuşma yapar ve konuşmasını iyi şekilde götürürdü. Ama ne zaman sözü Ali'ye ve onu kötülemeye varsa dili düğümlenir, rengi sararır ve durumu değişirdi. Bu hususta onunla konuştum.

Dedi ki: Bunu anladın öyle mi?! Eğer şu insanlar babanın Ali hakkında bildiklerini bilselerdi onlardan hatta bir kişi bile bize tabi olmazdı.²

¹-el-İrşad, c.1, s.310; Biharu'l-Envar, c.42, s.19, h.6.

²-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.13, s.221. Ayrıca bkz: İmam Ali Ansiklopedisi, Ona Sövuşün Kaldırılışı, c.13.

7 / 8

عَمْرَةَ بِنْتُ عَبْدِ وَدٍّ

3943 . المستدرک علی الصحیحین عن عاصم بن عمر بن قتادة : لَمَّا قَتَلَ

عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (رضی الله عنه) عمرو ابن عبد ود أنشأت أخته عَمْرَةَ بِنْتُ
عبد ود ترثیه ، فقالت :

لَوْ كَانَ قَاتِلُ عَمْرٍو غَيْرَ قَاتِلِهِ *** بَكَيْتُهُ مَا أَقَامَ الرُّوحُ فِي جَسَدِي

لَكِنَّ قَاتِلَهُ مَنْ لَا يُعَابُ بِهِ *** وَكَانَ يُدْعَى قَدِيمًا بَيْضَةَ الْبَلَدِ^٢

3944 . شرح نهج البلاغة : قالت أخت عمرو بن عبد ود ترثیه :

لَوْ كَانَ قَاتِلُ عَمْرٍو غَيْرَ قَاتِلِهِ *** بَكَيْتُهُ أَبَدًا مَا دُمْتُ فِي الْأَبَدِ

لَكِنَّ قَاتِلَهُ مَنْ لَا نَظِيرَ لَهُ *** وَكَانَ يُدْعَى أَبُوهُ بَيْضَةَ الْبَلَدِ^٣

١ . في المصدر : «قام» ، والصحيح ما أثبتناه .

٢ . المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 36 ح 4330 وراجع بحار الأنوار : ج 20 ص 260 .

٣ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 20 .

7/8

ABDUVED KIZI AMRE

3943-*el-Mustedrek ala's-Sahihayn* [Asım b. Ömer b. Kutade'den]:

Ali (a.s), Amr b. Abduved'i öldürünce kız kardeşi Amre, Amr için şu mersiye okudu:

Eğer Amr'ı öldüren, şu öldüreni olmasaydı

Bedenimde can olduğu sürece ağlardım ona

Ancak onu öldüren öyle biri ki ayıplanmaz onunla

Eskiden beri “Şehrin koç yiğidi” diye çağrılırdı o¹

3944- *Şehr-i Nehcü'l-Belaga*: Amr b. Abduved'in kız kardeşi ona şu

mersiye okudu:

Eğer Amr'ı öldüren, şu öldüreni olmasaydı

Hayatta olduğum sürece ağlardım ona

Ancak onu öldüren benzersizdir

Onun babası “Şehrin koç yiğidi” diye anılırdı²

¹-*el-Mustedrek ala's-Sahihayn*, c.3, s.36, h.4330. Ayrıca bkz: *Biharu'l-Envar*, c.20, s.260.

²-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.1, s.20.

الفصل التاسع : على عن لسان الأعيان

1 / 9

ابن أبي الحديد^١

3945 . شرح نهج البلاغة : إنه (عليه السلام) كان أولى بالأمر وأحق ، لا على وجه النص^٢ بل على وجه الأفضلية ؛ فإنه أفضل البشر بعد رسول الله (صلى الله عليه وآله) ، وأحق بالخلافة من جميع المسلمين^٣ .

3946 . شرح نهج البلاغة : ما أقول في رجل أقر له أعداؤه وخصومه بالفضل ، ولم يمكنهم جحد مناقبه ، ولا كتمان فضائله ، فقد علمت أنه استولى بنو أمية على سلطان الإسلام في شرق الأرض وغربها ، واجتهدوا بكل حيلة في إطفاء نوره والتحريض عليه ،

١ . هو عز الدين أبو حامد ابن هبة الله بن محمد بن محمد بن الحسين بن أبي الحديد المدائني : أحد جهابذة العلماء وأثبات المؤرخين ، ممن نجم في العصر العباسي الثاني ، أزهى العصور الإسلامية إنتاجاً وتأليفاً . وكان فقيهاً أصولياً ، وله في ذلك مصنفات معروفة مشهورة ، وكان متكلماً جدلياً نظاراً ، اصطنع مذهب الاعتزال ، وعلى أساسه جادل وناظر ، وحاج وناقش ، وله مع الأشعري والغزالي والرازي كتب ومواقف . وكان أديباً متضلّعاً في فنون الأدب ، متقناً لعلوم اللسان . وكان شاعراً عذب المورد ، مشرق المعنى ، كما كان كاتباً بديع الإنشاء ، حسن الترسّل ، ناصع البيان ، وله مصنفات كثيرة . ولد بالمداين ونشأ بها وتلقّى عن شيوخها ، ودرس المذاهب الكلامية فيها ، ثم مال إلى مذهب الاعتزال ، وتوفّي سنة 656 أو 655 هـ (راجع شرح نهج البلاغة : المقدمة ص 13 وسير أعلام النبلاء : ج 23 ص 372 الرقم 265) .

٢ . هذا رأى ابن أبي الحديد ، لكننا أوضحنا في هذه الموسوعة أنه (عليه السلام) أولى بالأمر على وجه النص .

٣ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 140 .

DOKUZUNCU FASIL

BÜYÜKLERİN DİLİNDEN İMAM ALİ

1/9

İBN-İ EBU'L-HADİD¹

3945- *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*: Onun, hükümeti daha çok hak ediyor ve daha liyakatli oluşu “nas”tan² dolayı değildi; üstünlükten dolayı idi. O, Resulullah’tan (s.a.a) sonra insanların en üstünü ve hilafete Müslümanların en liyakatlısıydı.³⁻⁴

3946- *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*: Düşmanları ve rakiplerinin bile faziletini itiraf ettikleri, menkıbelerini inkâr edemedikleri, faziletlerini gizleyemedikleri bir kişi hakkında ne diyebilirim ki? Ümeyye oğulları İslam hükümetinin başına geçip yeryüzünün doğusuna ve batısına hükmettiklerinde onun nurunu söndürmek, halkı aleyhine tahrik etmek, hakkında kusurlar ve eleştiriler uydurmak için her hileyi denediler.

¹-O, İzzettin Ebu Hamid b. Hibetullah b. Muhammed’dir; Ebu’l-Hadid Medaini’nin çocuklarından. Kendisi, büyük âlimlerden ve dikkatli tarihçilerdendir. Abbasi döneminin ikinci asrında yıldızı parladı. O, usuli görüşte (akılcı) bir fakih ve bu alanda meşhur eserleri vardır. Aynı zamanda münazara ve mübahase ehli bir kelimci idi. Mutezile ekolünü benimsediğinden tartışmalarında onu esas alıyor, onunla eleştiri ve tenkitlerde bulunuyordu. Onun Eş’ari, Gazali ve Razi ile münazarası hakkında kitapları vardır. O, edebiyatın çeşitli alanlarında ve Arapçada ihtisas sahibi ve güçlü bir edebiyatçıydı. Şirin sözlü ve hoş manalı şiirleri olan bir şairdi. Aynı zamanda kalemi güçlü, ifadesi hoş ve beyanı güzel bir edipti. Bu alanlarda birçok eserleri vardır. Medain’de dünyaya geldi ve orada büyüyüp oranın büyük üstatlarından ders aldı. Kelam ilmini de orada öğrendi ve Mutezile görüşüne yöneldi. Hicri 655 veya 656 yılında vefat etti. (Bkz: *Şerh-i Nehcü'l-Belaga* kitabının mukaddimesi, s.13 ve *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.23, s.372, no.265).

²-Nas, Kur’an ve hadiste olan açık hüküm anlamına gelir.

³-Bu, İbn-i Ebu’l-Hadid’in görüşüdür. Fakat bu eserde genişçe açıkladığımız gibi o, hükümete “nas”tan dolayı daha layıktı.

⁴-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.1, s.140.

وَوَضَعَ الْمَعَايِبَ وَالْمَتَالِبَ لَهُ ، وَلَعَنُوهُ عَلَى جَمِيعِ الْمَنَابِرِ ، وَتَوَعَّدُوا مَا دَحِيهِ ، بَلْ حَبَسُوهُمْ وَقَتَلُوهُمْ ، وَمَنَعُوا مِنْ رِوَايَةِ حَدِيثٍ يَتَضَمَّنُ لَهُ فَضِيلَةً ، أَوْ يَرَفَعُ لَهُ ذِكْرًا ، حَتَّى حَظَرُوا أَنْ يُسَمَّى أَحَدٌ بِاسْمِهِ ، فَمَا زَادَهُ ذَلِكَ إِلَّا رِفْعَةً وَسُمُوًّا ، وَكَانَ كَالْمِسْكِ كُلَّمَا سَتَرَ انْتَشَرَ عَرْفُهُ ، وَكُلَّمَا كُتِمَ تَضَوَّعَ نَشْرُهُ ، وَكَالشَّمْسِ لَا تُسْتَرُّ بِالرَّاحِ ، وَكُضُوءِ النَّهَارِ إِنْ حُجِبَتْ عَنْهُ عَيْنٌ وَاحِدَةٌ أَدْرَكَتْهُ عَيُونٌ كَثِيرَةٌ .

وما أقولُ في رجلٍ تُعزى إليه كلُّ فضيلةٍ ، وتنتهى إليه كلُّ فرقةٍ ، وتتنجذبُ إليه كلُّ طائفةٍ ، فهو رئيسُ الفضائلِ وينبوعُها ، وأبو عُذرِها ، وسابقُ مضمارِها ، ومُجلى حليتها ، كلٌّ من بزغ فيها بعده فمنه أخذ ، وله اقتفى ، وعلى مثاله احتذى^١ .

3947 . شرح نهج البلاغة - في ذيل الخطبة الثانية - : إن قيل : ما معنى قوله (عليه السلام) : «لا يُقاسُ بِآلِ مُحَمَّدٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَحَدٌ ، وَلَا يُسَوَّى بِهِمْ مَنْ جَرَتْ نِعْمَتُهُمْ عَلَيْهِ أَبَدًا» ؟

قيل : لا شبهة أن المنعم أعلى وأشرف من المنعم عليه ، ولا ريب أن محمداً (صلى الله عليه وآله) وأهله (الأدنين من بنى هاشم - لا سيما علياً (عليه السلام) - أنعموا على الخلق كافةً بنعمة لا يُقدرُ قدرُها ؛ وهي الدعاء إلى الإسلام والهداية إليه ،

١ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 16 .

Minberler üzerinde onu lanetlediler; onu övenleri de tehdit ettiler, daha da ileri giderek hapse attılar ve öldürdüler. Onun hakkında fazilet içeren veya ondan yücelikle yâd eden bir hadisin rivayet edilmesini yasakladılar. Hatta birine onun isminin verilmesini bile engellediler. Fakat tüm bu yapılanlar, sadece onun üstünlük ve yüceliğini artırdı. O, aynen misk gibiydi, örtüldükçe ıtırı yayıldı ve gizli tutuldukça güzel kokusu dağıldı; elle örtülemeyen bir güneş ve gündüz gibiydi; bir göz görmese de birçok göz görüyordu onu.

Her faziletin isnat edildiği, her fırkanın kendisine döndüğü ve her taifenin onu kendisine çekmek istediği bir kişi hakkında ne diyebilirim ki? O, bütün faziletlerin başı, kaynağı, sahibi ve faziletler yarışında meydanda tecelli edip önde gidenidir. Bu meydana her kim bir şeye sahipse ondan almış, ona uymuş ve onun izinden gitmiştir.¹

3947- *Şerh-i Nehcü'l-Belaga* [İkinci hutbenin sonunda]: Eğer sorulursa ki “Bu ümmetten hiç kimse Muhammed’in (s.a.a) Ehlibeyt’iyle mukayese edilemez. Hiç bir zaman Muhammed’in (s.a.a) Ehlibeyt’inin nimetlerinin üzerine aktığı kimseyle onlar bir sayılmaz” sözü ne anlama gelir?

Denilir ki: Nimeti verenin nimet verilenden daha üstün ve yüce olduğunda hiç şüphe yoktur. Âl-i Muhammed (s.a.a) ve Haşim oğulları arasından ona en yakın olan ailesi -özellikle de Ali (a.s)- bütün insanlara değeri hiçbir şeyle ölçülemeyecek bir nimet verdiklerinde hiç kuşku yoktur. Bu nimet, İslam’a davet ve hidayet nimetidir.

¹-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.1, s.16.

فَمُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله) وَإِنْ كَانَ هَدَى الْخَلْقَ بِالْدَّعْوَةِ الَّتِي قَامَ بِهَا بِلِسَانِهِ وَيَدِهِ ،
وَنُصْرَةِ اللَّهِ تَعَالَى لَهُ بِمَلَانِكَتِهِ وَتَأْيِيدِهِ ، وَهُوَ السَّيِّدُ الْمَتَّبِعُ ، وَالْمُصْطَفَى الْمُنْتَجَبُ
الْوَاجِبُ الطَّاعَةِ ، إِلَّا أَنْ لَعَلِّي (عليه السلام) مِنَ الْهَدَايَةِ أَيْضاً - وَإِنْ كَانَ ثَانِياً لِأَوَّلٍ ،
وَمُصَلِّياً عَلَى إِثْرِ سَابِقٍ - مَا لَا يُجْحَدُ ، وَلَوْ لَمْ يَكُنْ إِلَّا جِهَادُهُ بِالسَّيْفِ أَوَّلًا وَثَانِياً ،
وَمَا كَانَ بَيْنَ الْجِهَادَيْنِ مِنْ نَشْرِ الْعُلُومِ وَتَفْسِيرِ الْقُرْآنِ وَإِرْشَادِ الْعَرَبِ إِلَى مَا لَمْ تَكُنْ لَهُ
فَاهِمَةً وَلَا مُتَّصِرَةً ، لَكُنْفَى فِي وَجُوبِ حَقِّهِ ، وَسُبُوحِ نِعْمَتِهِ (عليه السلام) .
فَإِنْ قِيلَ : لَا رَيْبَ فِي أَنَّ كَلَامَهُ هَذَا تَعْرِيزٌ بِمَنْ تَقَدَّمَ عَلَيْهِ ، فَأَيُّ نِعْمَةٍ لَهُ عَلَيْهِمْ ؟
قِيلَ : نِعْمَتَانِ :

الأولى مِنْهُمَا : الْجِهَادُ عَنْهُمْ وَهُمْ قَاعِدُونَ ؛ فَإِنَّ مَنْ أَنْصَفَ عِلْمَ أَنَّهُ لَوْلَا سَيْفُ
عَلِيٍّ (عليه السلام) لَأَصْطَلَمَ الْمُشْرِكُونَ مِنْ أَشَارِ إِلَيْهِ وَغَيْرِهِمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ، وَقَدْ عُلِمَتْ
آثَارُهُ فِي بَدْرٍ ، وَأُحُدٍ ، وَالْخَنْدَقِ ، وَخَيْبَرَ ، وَحُنَيْنٍ ، وَأَنَّ الشَّرْكَ فِيهَا فَعَرَ فَاهُ^١ ، فَلَوْلَا
أَنْ سَدَّهُ بِسَيْفِهِ لَأَلْتَهُمُ الْمُسْلِمِينَ كَافَّةً .
وَالثَّانِيَةُ : عُلُومُهُ الَّتِي لَوْلَاهَا لِحُكْمِ بَغْيِ الصَّوَابِ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَحْكَامِ ، وَقَدْ اعْتَرَفَ
عُمَرُ لَهُ بِذَلِكَ ، وَالْخَبَرُ مَشْهُورٌ : «لَوْلَا عَلِيٌّ لَهَلَكَ عُمَرُ»
وَأَعْلَمَ أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) كَانَ يَدْعِي التَّقَدُّمَ عَلَى الْكُلِّ ، وَالشَّرَفَ عَلَى الْكُلِّ ،
وَالنِّعْمَةَ عَلَى الْكُلِّ ، بِابْنِ عَمِّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَبِنَفْسِهِ ، وَبِأَبِيهِ أَبِي طَالِبٍ ؛ فَإِنَّ
مَنْ قَرَأَ عُلُومَ السَّيْرِ عَرَفَ أَنَّ الْإِسْلَامَ لَوْلَا أَبُو طَالِبٍ لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مَذْكُوراً^٢ .

١ . فَعَرَ فَاهُ : فَتَحَهُ وَشَحَاهُ (لسان العرب : ج 5 ص 59) .

٢ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 140 .

Hız. Muhammed (s.a.a) gerçi diliyle ve eliyle yaptığı çağrısıyla insanları hidayet etti; Yüce Allah da özel yardımıyla ve melekleriyle onu destekledi. Bu bakımdan o, izlenen önder ve itaati vacip olan seçkin peygamberdi. Fakat Ali'nin (a.s), birinciye uyan ikinci ve önündeki Peygamberin izinden giden kişi olmakla birlikte insanları hidayet konusunda aynı şekilde inkâr edilemez bir rolü vardı. Eğer ortada sadece onun kılıçla yaptığı ilk ve son cihadı, bu iki cihad arasında da ilimleri ve Kurân tefsirini yaymak yolundaki çabaları (Arapları daha önce tasavvur dahi edemedikleri, yabancıları oldukları gerçeklere irşad etmesi) olsaydı, bu bile onun hakkının vacip oluşu ve nimetinin ulaştığı konusunda yeterli olurdu.

Eğer: “Hiç şüphesiz onun bu sözünde kendisinden öncekilere de bir gönderme var; onun onlar üzerinde nasıl bir nimeti var?” diye sorulsa cevap olarak ‘iki nimeti var.’ deriz.

Birincisi: O cihad ettiğinde onlar oturmuşlardı. İnsaflı olan biri şunu çok iyi bilir ki eğer Ali'nin kılıcı olmasaydı Müşrikler, sözü edilen kişiler de dâhil olmak üzere bütün Müslümanların kökünü kazıyacaktı. Onun Bedir, Uhud, Handek, Hayber ve Hüneyn'deki rolü herkese malumdur. Bu savaşlarda şirk, Müslümanları yutmak için ağzını açmıştı ve o, kılıcıyla şirkin ağzını kapadı.

İkincisi: Onun ilimleridir. Eğer bunlar olmasaydı birçok konuda yanlış hüküm verilirdi. Nitekim Ömer bu konuyu itiraf etmiştir. “Ali olmasaydı Ömer helak olurdu” sözü meşhurdur...

Ali (a.s) amcası oğlu (s.a.a), kendisi ve babası Ebutalib'den dolayı herkesten önde, herkesin üstünde ve herkes üzerine nimeti olduğunu iddia ediyordu. Tarihi ilimleri okuyan biri çok iyi anlar ki eğer Ebutalip olmasaydı İslam anılan bir şey olmazdı.¹

¹-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.1, s.140.

2 / 9

أبو جعفر الإسكافي^١

3948 . شرح نهج البلاغة : قال شيخنا أبو جعفر : ... قد علمنا ضرورة من دين الرسول (صلى الله عليه وآله) تعظيمه لعل (عليه السلام) تعظيماً دينياً لاجل جهاده ونصرته ، فالطاعن فيه طاعن في رسول الله (صلى الله عليه وآله) .^٢

3949 . شرح نهج البلاغة : قال أبو جعفر : قد تعلمون أن بعض الملوك ربما أحدثوا قولاً أو ديناً لهوى ، فيحملون الناس على ذلك ، حتى لا يعرفوا غيره ، كنحو ما أخذ الناس الحجاج بن يوسف بقراءة عثمان وترك قراءة ابن مسعود وأبي بن كعب ،

1 . أبو جعفر محمد بن عبد الله السمرقندي ، أحد متكلمي المعتزلة : كان عجيب الشأن في العلم والذكاء وصيانة النفس ونبيل الهمّة والنزاهة ، بلغ في مقدار عمره ما لم يبلغه أحد من نظرائه . وكان المعتصم يعظمه جداً . قال ابن أبي الحديد : وهو الذي نقض كتاب «العثمانية» على أبي عثمان الجاحظ في حياته . ودخل الجاحظ الوراقين ببغداد . فقال : من هذا الغلام السوادى الذي بلغنى أنه تعرض لنقض كتابي ! وأبو جعفر جالس ، فاختم منه حتى لم يره . وكان أبو جعفر يقول بالترفضيل على قاعدة معتزلة بغداد ، ويبالغ في ذلك ، وكان علوى الرأي ، محققاً منصفاً ، قليل العصبيّة . مات سنة أربعين ومئتين .
وتعبير ابن أبي الحديد في حق هذا الرجل بـ «شيخنا» مع وجود الفاصلة الزمنية الكبيرة بينهما لكونه من المعتزلة ، وكثيراً ما يعبر في شرح نهج البلاغة عن شيوخ المعتزلة بـ «شيخنا» (راجع شرح نهج البلاغة : ج 17 ص 133 والمعيّار والموازنة : ص 4 وسير أعلام النبلاء : ج 10 ص 550 الرقم 182) .
٢ . شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 285 .

2 / 9

EBU CAFER İSKAFİ¹

3948-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Şeyhimiz Ebu Cafer diyor ki: ...Peygamber (s.a.a) tarafından Ali'ye (a.s) duyulan saygının, Resulullah'ın (s.a.a) dininden bir zaruret olduğunu bilmekteyiz. Bu, onun cihadı ve yardımından dolayıdır. Bu yüzden onu kötüleyen Resulullah'ı (s.a.a) kötülemektedir.²

3949-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Ebu Cafer diyor ki: Bildiğiniz gibi bazen padişahlar, heva-heveslerine dayanarak bir görüş veya din çıkarırlar; insanları da ona uymaya mecbur ederler. Hatta bundan başka bir görüşü tanımazlar. Mesela Haccac b. Yusuf'un, halkı Osman'ın kıraatına mecbur tutup İbn-i Mesud ve Ubey b. Ka'b'ın kıraatlarını da bırakmaya zorladığı gibi.

¹-Ebu Cafer Muhammed b. Abdullah Semerkandi, Mutezile ekolünün kelamcılarının biriydi. İlim, zekâ, nefsi koruma, yüce himmet ve temizlikte hoş namdı. Ömür hayatında benzerlerinden hiç birinin ulaşamadığı bir mevkie ulaştı. Abbasi halifelelerinden Mutasım ona çok saygı duymaktaydı.

İbn-i Ebu'l-Hadid diyor ki: O, Cahiz'in *el-Osmaniye* kitabına kendi döneminde reddiye yazmış, tenkit etmişti. Cahiz kitap pazarına girdi ve dedi ki: 'Benim kitabıma reddiye yazmış olan şu siyah oğlan kimdir?' Ebu Cafer orada oturmuştu. Görünmek için kendisini ondan sakladı.

Ebu Cafer, Bağdatlı Mutezile ekolüne mensup kişilerin görüşüne dayanarak Ali'nin (a.s) üstün olduğuna inanıyordu ve bu hususta mübalağa ediyordu. Alevi görüşe sahip, insaflı ve taassubu az olan bir araştırmacıydı. Hicri 240 yılında vefat etti.

İbn-i Ebu'l-Hadid'in, aralarında uzun bir zaman mesafesi olmakla birlikte bu adam hakkında "Şeyhimiz" tabirini kullanması, onun Mutezile'den olmasından dolayıdır. Nitekim Şerh-i Nehcü'l-Belaga kitabında Mutezile şeyhleri hakkında "Şeyhlerimiz" ifadesini birçok kez kullanmıştır. (Bkz: *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.17, s.133; *el-Mi'yar ve'l-Muvazene*, s.4; *Siyer-i A'lami'n-Nubela*, c.10, s.550, no.182).

²-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.13, s.285.

وَتَوَعَّدَ عَلَى ذَلِكَ بِدُونِ مَا صَنَعَ هُوَ وَجَبَابِرَةُ بَنَى أُمِّيَّةَ وَطُغَاةَ مَرَوَانَ بُولِدَ عَلَى (عليه السلام) وَشِيعَتِهِ ، وَإِنَّمَا كَانَ سُلْطَانُهُ نَحْوَ عَشْرِينَ سَنَةً ، فَمَا مَاتَ الْحَجَّاجُ حَتَّى اجْتَمَعَ أَهْلُ الْعِرَاقِ عَلَى قِرَاءَةِ عُثْمَانَ ، وَنَشَأَ أَبْنَاؤُهُمْ وَلَا يَعْرِفُونَ غَيْرَهَا ؛ لِامْسَاكِ الْآبَاءِ عَنْهَا ، وَكَفَّ الْمُعَلِّمِينَ عَنْ تَعْلِيمِهَا حَتَّى لَوْ قُرِئَتْ عَلَيْهِمْ قِرَاءَةُ عَبْدِ اللَّهِ وَأَبَى مَا عَرَفُوهَا ، وَلَظَنُوا بِتَأْلِيلِهَا الْاسْتِكْرَاهَ وَالْاسْتِهْجَانِ ؛ لِأَلْفِ الْعَادَةِ وَطُولِ الْجَهَالَةِ ؛ لِأَنَّهُ إِذَا اسْتَوْلَتْ عَلَى الرَّعِيَّةِ الْعَلْبَةُ ، وَطَالَتْ عَلَيْهِمْ أَيَّامُ التَّسْلُطِ ، وَشَاعَتْ فِيهِمُ الْمَخَافَةُ ، وَشَمِلَتْهُمْ التَّقِيَّةُ ، اتَّفَقُوا عَلَى التَّخَاذُلِ وَالتَّنَاسُكِ ، فَلَا تَرَالُ الْأَيَّامُ تَأْخُذُ مِنْ بَصَائِرِهِمْ وَتَقْصُصُ مِنْ ضَمَائِرِهِمْ ، وَتَقْصُصُ مِنْ مَرَاتِرِهِمْ ، حَتَّى تَصِيرَ الْبِدْعَةُ الَّتِي أَحْدَثُوهَا غَامِرَةً لِلْسُّنَةِ الَّتِي كَانُوا يَعْرِفُونَهَا.

وَلَقَدْ كَانَ الْحَجَّاجُ وَمَنْ وَلَّاهُ كَعَبْدِ الْمَلِكِ وَالْوَلِيدِ وَمَنْ كَانَ قَبْلَهُمَا وَبَعْدَهُمَا مِنْ فِرَاعِنَةِ بَنَى أُمِّيَّةَ عَلَى إِخْفَاءِ مَحَاسِنِ عَلَى (عليه السلام) وَفَضَائِلِهِ وَفَضَائِلِ وَلَدِهِ وَشِيعَتِهِ ، وَإِسْقَاطِ أَقْدَارِهِمْ ، أَحْرَصَ مِنْهُمْ عَلَى إِسْقَاطِ قِرَاءَةِ عَبْدِ اللَّهِ وَأَبَى ؛ لِأَنَّ تِلْكَ الْقِرَاءَاتِ لَا تَكُونُ سَبَبًا لِزَوَالِ مُلْكِهِمْ ، وَفَسَادِ أَمْرِهِمْ ، وَأَنْكِشَافِ حَالِهِمْ ، وَفِي اشْتِهَارِ فَضْلِ عَلَى (عليه السلام) وَوُلْدِهِ وَإِظْهَارِ مَحَاسِنِهِمْ بِوَارِهِمْ ، وَتَسْلِيْطِ حُكْمِ الْكِتَابِ الْمَنْبُودِ عَلَيْهِمْ ،

فَحَرَّصُوا وَاجْتَهَدُوا فِي إِخْفَاءِ فَضَائِلِهِ ، وَحَمَلُوا النَّاسَ عَلَى كِتْمَانِهَا وَسِتْرِهَا ، وَأَبَى اللَّهُ أَنْ يَزِيدَ أَمْرَهُ وَأَمْرَ وَلَدِهِ إِلَّا اسْتِنَارَةً وَإِشْرَاقًا ، وَحُبَّهُمْ إِلَّا شَغَفًا وَشِدَّةً ، وَذِكْرَهُمْ إِلَّا اتِّسَارًا وَكَثْرَةً ، وَحُجَّتَهُمْ إِلَّا وَضُوحًا وَقُوَّةً ، وَفَضْلَهُمْ إِلَّا ظُهُورًا ، وَشَأْنَهُمْ إِلَّا عُلوًّا ، وَأَقْدَارَهُمْ إِلَّا إِعْظَامًا ، حَتَّى أَصْبَحُوا بِإِهَانَتِهِمْ إِيَّاهُمْ أَعْزَاءَ ، وَبِإِمَاتَتِهِمْ ذِكْرَهُمْ أَحْيَاءَ ،

Onunla Ümeyye oğullarının zalimleri ve Mervan azgınlarının bu konudaki baskı ve tehditleri, Ali (a.s) evlatlarına ve Şiilerine yaptıklarından daha azdı. Haccac'ın hükümeti yaklaşık yirmi yıl kadar sürdü. O, henüz ölmemişti ki Irak halkı Osman'ın kıraatı üzerinde içtima ettiler; onların çocukları babalarının ihmali ve öğretmenlerinin de öğretmemesi yüzünden ondan başka kıraatları tanımıyorlardı bile. Hatta onlara Abdullah ve Ubey'in kıraatları okunduğunda onu bilmemekle birlikte bu yöntemlerle aşına olmayı kötü ve ayıp sayıyorlardı. Zira buna alışmışlar ve uzun süre [diğer kıraatlara] bilgisiz kalmışlardı. Zira ne zaman halk üzerine baskı kurulur ve böyle bir hâkimiyet uzun süre devam ederse halk arasına korku yaygın hale gelir ve çekingenlik herkesi kuşatır; insanlar suskunluk ve meydanı boş bırakma üzerinde ittifak eder. Zaman ilerledikçe de insanların basiretleri körelir, görüşleri zayıflar, dirençleri azalır ve ortaya atılan bidat, onların tanıdıkları sünnetin önüne geçer.

Haccac ve onu iş başına getiren Abdulmelik ve Velid gibileri, o ikisinden önceki ve sonraki Ümeyye oğullarının Firavunları, Ali'nin (a.s) güzellikleri ve faziletleri ile onun evlatları ve Şiilerinin üstünlüklerini gizlemeye, onların değerlerini düşürmeye Abdullah ve Ubey'in kıraatlarını ortadan kaldırmaktan daha düşkündüler. Zira bu kıraatlar onların saltanatının kalkmasına, işlerinin bozulmasına ve durumlarının ortaya çıkmasına sebep olmuyordu. Oysaki Ali (a.s) ve evlatlarının faziletlerinin yayılması, onların güzelliklerinin açığa çıkması hükümetlerinin yok oluşu ve bir köşeye atılmış olan Kurân hükmünün onlara hâkim kılınmasıyla sonuçlanırdı.

Bu yüzden onun faziletlerini gizlemeye büyük bir istekle çaba sarf ettiler; insanları bunları gizleyip örtmeye zorladılar. Fakat Allah, onun ve evlatlarının aydınlanıp ışık saçmaları, muhabbetlerinin şiddetle artması, zikirlerinin gittikçe çoğalması, delillerinin kuvvetle aşikâr olması, faziletlerinin ortaya çıkması, mevkiilerinin yükselmesi ve değerlerinin yücelmesinden başka bir şeye razı gelmedi. Öyle ki onlar, bu ihanet ve saygısızlıklarla aziz oldular; bu öldürmelerle zikirleri ihya oldu;

وما أرادوا به وبهم من الشرِّ تحوّل خيراً ، فانتهى إلينا من ذكر فضائله وخصائصه ومزاياه وسوابقه ما لم يتقدّمه السابقون ، ولا ساواه فيه القاصدون ، ولا يلحقه الطالبون ، ولولا أنّها كانت كالقُبلة المنصوبة في الشُّهرة ، وكالسُّنن المحفوظة في الكثرة ، لم يصل إلينا منها في دهرنا حرفٌ واحدٌ ، إذا كان الأمرُ كما وصفناه^١ .

3950 . شرح نهج البلاغة : قال أبو جعفر : وقد روى أن معاويةً بذلَ لِسَمرةَ بنِ جندبٍ مئةَ ألفِ درهمٍ حتّى يروى أن هذه الآيةَ نزلت في عليٍّ بنِ أبي طالبٍ : (وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ * وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ)^٢ ، وأن الآيةَ الثّانيةَ نزلت في ابنِ مُلجمٍ ، وهى قوله تعالى : (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ)^٣ فلم يقبل ، فبذلَ له مئتي ألفِ درهمٍ فلم يقبل ، فبذلَ له ثلاثمئةَ ألفٍ فلم يقبل ، فبذلَ له أربعمئةَ ألفٍ فقبل ، وروى ذلك .

قال : وقد صحَّ أن بنى أُميّةً منعوا من إظهارِ فضائلِ عليٍّ (عليه السلام) ، وعاقبوا على ذلك الراوى له ؛ حتّى إنَّ الرَّجُلَ إذا روى عنه حديثاً لا يتعلّقُ بفضله بلِ بِشَرائِعِ الدِّينِ لا يتجاسرُ على ذكرِ اسمه ؛ فيقولُ : عن أبي زَيْنَبٍ .

١ . شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 223 .

٢ . البقرة : 204 و 205 .

٣ . البقرة : 207 .

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

ona ve evlatlarına kötülük maksadıyla yapılanların hepsi hayra dönüştü. Sonunda bizlere onun faziletleri, özellikleri, meziyetleri ve sabıkları konusunda öncekilerden hiç kimsenin onu geçemediği, orta yolda gidenlerin ona eş olamadıkları ve arayanların ona ulaşamadıkları üstünlükleri ulaşmıştır. Eğer bu faziletler şöhret yönünden kible gibi belirli ve fazlalık açısından da korunmuş sünnetler gibi olmasaydı söylediklerimiz (yalan haberler) dikkate alındığında hatta bir harf bile bize ulaşmamış olurdu.¹

3950-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Ebu Cafer diyor ki: Rivayet edildiğine göre Muaviye, Semure b. Cundeb'e yüz bin dirhem vererek şu ayetlerin Ali (a.s) hakkında indiğini rivayet etmesini istedi: *“İnsanlardan öylesi var ki dünya yaşayışı hakkında söylediği söz, seni şaşırtır, imrendirir, kalbindekine de Allah'ı tanık tutar. Hâlbuki o, düşmanların en yamanı, en inatçısıdır. Bir işe koyuldu mu yeryüzünde çalışır çabalar, orayı bozmak, ekini ve nesli yok etmek için uğraşır. Allah'sa fesadı sevmez.”*² Ondan, şu ayetin de İbn-i Mülcem hakkında indiğini rivayet etmesini istedi: *“İnsanların öylesi de var ki Allah rızasına nail olmak için âdeta kendisini satar, Allah rızasını alır. Allah kullarını pek esirger.”*³ Semure bunu kabul etmedi. İki yüz bin dirhem teklif etti, kabul etmedi. Sonra ona üç yüz bin dirhem önerdi, kabul etmedi. Daha sonra ona dört yüz bin dirhem verince Semure kabul edip bunu rivayet etti.

Ebu Cafer diyor ki: Şu bir gerçektir ki Ümeyye oğulları Ali'nin (a.s) faziletlerinin açıklanmasını yasaklıyorlar ve bunları rivayet edenleri cezalandırıyorlardı. Hatta onun faziletleri ile ilgisi olmayan ve dini yasalara ilişkin bir hükmü bile ondan naklettiklerinde ismini zikretmeye cesaret edemiyorlar ve “Ebu Zeyneb'den/Zeyneb'in babasından” diye naklediyorlardı.

¹-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.13, s.223.

²-Bakara, 204 ve 205.

³-Bakara, 207.

وروى عطاء عن عبد الله بن شداد بن الهاد ، قال : وددت أن أترك فأحدث بفضائل علي بن أبي طالب (عليه السلام) يوماً إلى الليل ؛ وأن عنقي هذه ضربت بالسيف .

قال : فالأحاديث الواردة في فضله لو لم تكن في الشهرة والاستفاضة وكثرة النقل إلى غاية بعيدة ، لا تقطع نقلها للخوف والتقية من بني مروان مع طول المدة ، وشدة العداوة ، ولولا أن لله تعالى في هذا الرجل سرّاً يعلمه من يعلمه لم يرو في فضله حديث ، ولا عرفت له منقبة ؛ ألا ترى أن رئيس قرية لو سخط على واحد من أهلها ، ومنع الناس أن يذكروه بخير وصالح لخمّل ذكره ، ونسى اسمه ، وصار وهو موجود معدوماً ، وهو حي ميتاً .

3 / 9

أبو جعفر الحسنی^٢

3951 . شرح نهج البلاغة: كان [أبو جعفر] يقول : أنظروا إلى أخلاقهما [رسول الله صلى الله عليه وآله وعليه السلام] وخصائصهما ، هذا شجاع وهذا شجاع ، وهذا فصيح وهذا فصيح ، وهذا سخي جواد وهذا سخي جواد ، وهذا عالم بالشرائع والأمور الإلهية وهذا عالم بالفقه والشرعة والأمور الإلهية الدقيقة الغامضة ، وهذا زاهد في الدنيا غير أنهم ولا مستكثر منها وهذا زاهد في الدنيا تارك لها غير متمتع بلذاتها ،

١ . شرح نهج البلاغة : ج 4 ص 73 .

٢ . أبو جعفر بن أبي زيد الحسنی : نقيب البصرة ، أحد مشايخ ابن أبي الحديد .

Ata, Abdullah b. Şeddad b. Hadi'den şöyle rivayet etmiştir: İsterdim ki serbest bırakılayım, bir gün geceye kadar Ali b. Ebutilib'in (a.s) faziletleri hakkında hadis nakledeyim ve [sonra da] şu boynum kılıçla vurulsun.

Ebu Cafer diyor ki: Onun fazileti hakkında gelen hadislerin şöhreti, geniş kapsamı ve naklindeki fazlalık bu kadar büyük olmasaydı Mervan oğullarının uzun süre devam eden şiddetli düşmanlığının doğurduğu korku ve takiiye ile nakledilmesi kesilirdi. Eğer Yüce Allah'ın bu adam hakkında [bilenlerin bildiği] bir sırrı olmasaydı onun fazileti hakkında tek bir hadis bile rivayet edilmez, tek bir menkıbesi bile bilinmezdi. Şunu görmek gerekir ki; bir şehrin büyüğü oranın ahalisinden birine öfkelenildiğinde ve halka onu hayırla anmalarını yasakladığında, o kişinin konusu kapanır ve ismi unutulur; mevcut olduğu halde yok olur, hayatta olduğu halde ölüp gider.¹

3/9

EBU CAFER HASANİ²

3951-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: [Ebu Cafer] şöyle diyordu: Şu ikisinin [Resulullah (s.a.a) ve Ali'nin (a.s)] huylarına ve özelliklerine iyi bakın. Bu cesurdur, o da cesur; bu fasihtir, o da fasih; bu eli açık ve cömerttir, o da eli açık ve cömert. Bu şer'i yasalara ve ilahi meselelere âlimdir, o da fıkıh, şariat ve çok ince ve karmaşık olan ilahi konulara âlimdir. Bu, dünyaya rağbetsiz ve iştahsızdır, ondan fazla almaz; o da dünyada zahittir, onu terk etmiştir ve lezzetlerinden faydalanmaz.

¹-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.4, s.73.

²-Ebu Cafer b. Ebu Zeyd Hasani, Basra büyüğü ve İbn-i Ebu'l-Hadid'in üstatlarından biridir.

وهذا مُذِيبُ نَفْسِهِ فِي الصَّلَاةِ وَالْعِبَادَةِ وَهَذَا مِثْلُهُ ، وَهَذَا غَيْرُ مُحِبِّ إِلَيْهِ شَيْءٍ مِنَ الْأُمُورِ الْعَاجِلَةِ إِلَّا النِّسَاءَ وَهَذَا مِثْلُهُ ، وَهَذَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمٍ ، وَهَذَا فِي قُعْدِهِ^١ ، وَأَبَوَاهُمَا أَخَوَانِ لِأَبٍ وَاحِدٍ دُونَ غَيْرِهِمَا مِنْ بَنَى عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ، وَرَبِّي مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فِي حَجَرٍ وَالِدٍ هَذَا وَهَذَا أَبُو طَالِبٍ ، فَكَانَ جَارِيًا عِنْدَهُ مَجْرَى أَحَدِ أَوْلَادِهِ .

ثُمَّ لَمَّا شَبَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَكَبُرَ اسْتَخْلَصَهُ مِنْ بَنَى أَبِي طَالِبٍ وَهُوَ غُلَامٌ ، فَرَبَّاهُ^٢ فِي حَجَرِهِ مُكَافَأَةً لِصَنِيعِ أَبِي طَالِبٍ بِهِ ، فَاِمْتَزَجَ الْخُلُقَانِ ، وَتَمَثَّلَتِ السَّجِيَّتَانِ ، وَإِذَا كَانَ الْقَرِينُ مُقْتَدِيًا بِالْقَرِينِ ، فَمَا ظَنُّكَ بِالتَّرْبِيَةِ وَالتَّقْوِيَةِ الدَّهْرِ الطَّوِيلِ ؟ فَوَاجِبٌ أَنْ تَكُونَ أَخْلَاقُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) كَأَخْلَاقِ أَبِي طَالِبٍ ، وَتَكُونَ أَخْلَاقُ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) كَأَخْلَاقِ أَبِي طَالِبٍ أَبِيهِ ، وَمُحَمَّدٌ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) مُرَبِّيه ، وَأَنْ يَكُونَ الْكُلُّ شِيْمَةً وَاحِدَةً ، وَسَوْسَاءَ وَاحِدًا ، وَطِينَةً مُشْتَرَكَةً ، وَنَفْسًا غَيْرَ مُنْقَسِمَةٍ وَلَا مُتَجَزَّئَةٍ ، وَأَنْ لَا يَكُونَ بَيْنَ بَعْضِ هَؤُلَاءِ وَبَعْضِ فَرْقٍ وَلَا فَضْلٍ ، لَوْلَا أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى اخْتَصَّ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) بِرِسَالَتِهِ ، وَأَصْطَفَاهُ لَوْحِيهِ ، لِمَا يَعْلَمُهُ مِنْ مَصَالِحِ الْبَرِيَّةِ فِي ذَلِكَ ، وَمِنْ أَنَّ اللَّطْفَ بِهِ أَكْمَلُ ، وَالنَّفْعَ بِمَكَانِهِ أَتَمُّ وَأَعَمُّ .

١ . التَّعَدُّدُ : قَرِيبٌ مِنَ الْجَدِّ الْأَكْبَرِ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 3 ص 361) .

٢ . الزِّيَادَةُ مَثَلًا لِتَتَمِيمِ الْعِبَارَةِ .

٣ . السُّوسُ : الْأَصْلُ وَالطَّيْعُ وَالْخُلُقُ وَالسَّجِيَّةُ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 6 ص 108) .

Bu, kendisini namaz ve ibadette erittiği gibi o da bunun gibidir. Bunun hoşuna dünyevi işlerden sadece kadınlar gittiği gibi o da aynıdır. Bu, Haşim oğlu Abdulmuttalib'in oğludur. O da büyük dedesine yakındır. Abdulmuttalib'in oğullarından sadece bu ikisinin babası, bir babadan olan iki kardeştir, diğerleri değil. Muhammed (s.a.a), onun babası olan Ebutalib'in kucağında büyüdü ve onun yanında kendi evlatlarından biri gibiydi.

Peygamber (s.a.a) genç olduğunda ve büyüdüğünde Ebutalib'in oğulları arasından onu kendisi için seçti. O, çocuktu ve Peygamber (s.a.a) Ebutalib'in kendisine yaptığı iyiliğe karşılık onu alıp kendi kucağında büyüttü. Böylece ikisinin ahlakı birbirine karıştı ve karakterleri birbirine benzeşti. Bir dost davranışında dostuna uymuşsa ve uzun süre onun yanında terbiye ve eğitim görmüşse nasıl olur, bir düşünün? Dolayısıyla Muhammed'in (s.a.a) ahlakı, Ebutalib'in ahlakı gibi olmalı ve Ali'nin ahlakı da babası Ebutalib'in ve mürebbisi Muhammed'in (s.a.a) ahlakı gibi olmalıdır. Hepsinin ahlakı bir olmalı, ortak mizaç ve parçaları birbirinden ayrılmayan tek bir can gibi olmalıdırlar. Eğer Yüce Allah, kulları hakkında bildiği birtakım maslahatlardan dolayı [ona yönelik lütfun daha kâmil ve ondaki faydanın daha bütüncül ve kapsamlı olduğunu bildiği için] Muhammed'i (s.a.a), risaleti için özel kılıp peygamberliğe seçmemiş olsaydı onlar arasında ne bir fark ne de birbirlerine karşı üstünlük olurdu.

فَامْتَازَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) بِذَلِكَ عَمَّنْ سِوَاهُ ، وَبَقِيَ مَا عَدَا الرِّسَالَةَ عَلَى أَمْرِ
الِاتِّحَادِ ، وَإِلَى هَذَا الْمَعْنَى أَشَارَ (صلى الله عليه وآله) بِقَوْلِهِ : «أَخْصِمُكَ بِالنُّبُوَّةِ ؛ فَلَا نُبُوَّةَ
بَعْدِي ، وَتَخْصِمُ النَّاسَ بِسَبْعٍ» وَقَالَ لَهُ أَيْضاً : «أَنْتَ مَنِي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا
نَبِيَّ بَعْدِي» فَأَبَانَ نَفْسَهُ مِنْهُ بِالنُّبُوَّةِ ، وَاثْبَتَ لَهُ مَا عَدَاهَا مِنْ جَمِيعِ الْفَضَائِلِ وَالْخَصَائِصِ
مُشْتَرَكاً بَيْنَهُمَا^١ .

3952 . شرح نهج البلاغة - في ذكرِ كَلَامِ أَبِي جَعْفَرِ الْحَسَنِ فِي الْأَسْبَابِ الَّتِي
أَوْجَبَتْ مَحَبَّةَ النَّاسِ لِأَبِي (عليه السلام) - : كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ لَا يَجِدُ الْفَاضِلَ فَضْلُهُ ، وَالْحَدِيثُ
شُجُونٌ .

قُلْتُ لَهُ [أَبِي جَعْفَرٍ] مَرَّةً : مَا سَبَبُ حُبِّ النَّاسِ لِأَبِي بِنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَعَشَقْتَهُمْ لَهُ ، وَتَهَالَكِهِمْ فِي
هَوَاهُ ؟ وَدَعْنِي فِي الْجَوَابِ مِنْ حَدِيثِ الشَّجَاعَةِ وَالْعِلْمِ وَالْفَصَاحَةِ ، وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْخَصَائِصِ الَّتِي رَزَقَهُ اللَّهُ
سُبْحَانَهُ الْكَثِيرَ الطَّيِّبَ مِنْهَا.

فَضَحِكَ وَقَالَ لِي : كَمْ تَجْمَعُ جَرَامِيكَ^٢ عَلَيَّ !

ثُمَّ قَالَ : هَاهُنَا مُقَدِّمَةٌ يَنْبَغِي أَنْ تُعْلَمَ ؛ وَهِيَ أَنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ مَوْتُورُونَ مِنَ الدُّنْيَا ، أَمَّا
الْمُسْتَحِقُّونَ فَلَا رَيْبَ فِي أَنَّ أَكْثَرَهُمْ مَحْرُومُونَ ، نَحْوُ عَالِمٍ يَرَى أَنَّهُ لَا حَظَّ لَهُ فِي الدُّنْيَا ،
وَيَرَى جَاهِلًا غَيْرَهُ مَرْزُوقًا وَمُوسَعًا عَلَيْهِ

١ . شرح نهج البلاغة : ج 10 ص 221 . راجع : ج 4 ص 503 (تخصم الناس بسبع) .

٢ . الجراميز : قيل : هي البدان والرجلان ، وقيل : هي جُمْلَةُ الْبَدَنِ (النهاية : ج 1 ص 263) .

Daha sonra Resulullah (s.a.a) bu özelliği ile diğerlerine üstün oldu. Risalet dışındaki özelliklerde ise onlarla birdi. İşte bu manaya işaretle Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Ben nübüvvetle senden üstünüm ve benden sonra peygamberlik yoktur. Sen yedi özellikte insanlara üstünsün.” Yine ona şöyle buyurmuştur: “Sen bana nispetle Harun’un Musa’ya nispet sahip olduğu konumdasın. Ancak benden sonra peygamber yoktur.” Böylece kendisini peygamberlikle ondan ayırdı ve bunun dışında ikisi arasında bütün faziletler ve özelliklerde ortak olduklarını onun için kesinleştirdi.¹

3952- *Şerh-i Nehcü’l-Belaga* [Ebu Cafer Hasani’nin insanların Ali’yi (a.s) sevmelerinin sebeplerine dair sözünü anlatırken]: Ebu Cafer fazilet sahibinin faziletini inkâr etmezdi ve bu sözün ince ayrıntısı vardır.

Bir defasında ona [Ebu Cafer’e] dedim ki: İnsanların Ali b. Ebu talib’i sevmeleri, ona aşk duymaları ve onun aşkında yok oluşlarının sebebi nedir? Sakın bana cevapta Yüce Allah’ın ona ihsan ettiği şecaat, ilim, fesahat vb. gibi hoş özelliklerden söz etme!

O gülerek dedi ki: Bana karşı ne kadar da hazırlıklısın?

Sonra şöyle konuştu: Öncelikle bilmen gereken bir mukaddime var. O da şudur: İnsanların çoğu dünyadan intikam almak istemektedirler. Zira dünyadan faydalanmayı hak edenlerin çoğu ondan mahrumdur. Mesela; dünyadan yeterli ölçüde nasibi olmayan bir âlim, cahil birinin genişlik içinde ondan faydalandığını görür.

¹-*Şerh-i Nehcü’l-Belaga*, c.10, s.221. Ayrıca bkz: *İmam Ali Ansiklopedisi*, Yedi Şeyle İnsanları Yenersin, c.8

وشُجَاعٌ قَدْ أَبْلَى فِي الْحَرْبِ ، وَانْتَفَعَ بِمَوْضِعِهِ ، لَيْسَ لَهُ عَطَاءٌ يَكْفِيهِ وَيَقُومُ
بِضَرَوَاتِهِ ، وَيَرَى غَيْرَهُ وَهُوَ جَبَانٌ فَشِلٌ ، يَفْرَقُ مِنْ ظِلِّهِ ، مَالِكاً لِقَطْرِ عَظِيمٍ مِنَ الدُّنْيَا ،
وَقِطْعَةً وَافِرَةً مِنَ الْمَالِ وَالرِّزْقِ .

وعَاقِلٌ سَدِيدُ التَّدْبِيرِ صَحِيحُ الْعَقْلِ ، قَدْ قُدِّرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ ، وَهُوَ يَرَى غَيْرَهُ أَحْمَقَ
مَائِقاً تَدْرُ عَلَيْهِ الْخَيْرَاتُ ، وَتَتَحَلَّبُ عَلَيْهِ أَخْلَافُ الرِّزْقِ .

وَذِي دِينٍ قَوِيمٍ ، وَعِبَادَةٌ حَسَنَةً ، وَإِخْلَاصٌ وَتَوْحِيدٌ ، وَهُوَ مَحْرُومٌ ضَيِّقُ
الرِّزْقِ وَيَرَى غَيْرَهُ يَهُودِيّاً أَوْ نَصْرَانِيّاً أَوْ زَنْدِيقاً كَثِيرَ الْمَالِ حَسَنَ الْحَالِ .

حَتَّى إِنَّ هَذِهِ الطَّبَقَاتِ الْمُسْتَحَقَّةَ يَحْتَاجُونَ فِي أَكْثَرِ الْوَقْتِ إِلَى الطَّبَقَاتِ
الَّتِي لَا اسْتِحْقَاقَ لَهَا ، وَتَدْعُوهُمْ الضَّرُورَةُ إِلَى الذُّلِّ لَهُمْ ، وَالْخُضُوعِ بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ ، إِمَّا لِدَفْعِ ضَرَرٍ ، أَوْ لَاسْتِجْلَابِ نَفْعٍ .

وَدُونَ هَذِهِ الطَّبَقَاتِ مِنْ ذَوِي الْاسْتِحْقَاقِ أَيْضاً مَا نُشَاهِدُهُ عَيْنَانَا مِنْ نَجَارِ حَازِقٍ ، أَوْ بَنَاءِ عَالِمٍ ، أَوْ
تَقَاشِ بَارِعٍ ، أَوْ مُصَوِّرٍ لَطِيفٍ ، عَلَى غَايَةِ مَا يَكُونُ مِنْ ضَيِّقِ رِزْقِهِمْ ، وَقُعُودِ الْوَقْتِ بِهِمْ ، وَقَلَّةِ الْحِيلَةِ
لَهُمْ ، وَيَرَى غَيْرَهُمْ مِمَّنْ لَيْسَ يَجْرَى مَجْرَاهُمْ ، وَلَا يَلْحَقُ طَبَقَتَهُمْ مَرْزُوقاً مَرْغُوباً فِيهِ ، كَثِيرَ
الْمَكْسَبِ ، طَيِّبَ الْعَيْشِ ، وَاسِعَ الرِّزْقِ . فَهَذَا حَالُ ذَوِي الْاسْتِحْقَاقِ وَالْإِسْتِعْدَادِ .

وَأَمَّا الَّذِينَ لَيْسُوا مِنْ أَهْلِ الْفَضَائِلِ ، كَحَشَوِ الْعَامَّةِ ؛ فَإِنَّهُمْ أَيْضاً لَا يَخْلُونَ
مِنَ الْحَقْدِ عَلَى الدُّنْيَا وَالذَّمِّ لَهَا ، وَالْحَنْقِ وَالْغَيْظِ مِنْهَا لِمَا يَلْحَقُهُمْ مِنْ حَسَدِ
أَمْثَالِهِمْ وَجِيرَانِهِمْ ، وَلَا يُرَى أَحَدٌ مِنْهُمْ قَانِعاً بِعَيْشِهِ ، وَلَا رَاضِياً بِحَالِهِ ، بَلْ
يَسْتَزِيدُ وَيَطْلُبُ حَالاً فَوْقَ حَالِهِ .

Savaş meydanlarında imtihanını başarıyla vermiş ve faydalı olmuş bir kahraman, yaşantısının en temel ihtiyaçlarından bile yoksun iken karşısında gölgesinden bile korkan, iradesi gevşek bir korkağın dünyadan büyük bir hisseye sahip olduğunu, mal ve servet içinde yüzdüğünü görür.

Aklı ve tedbiri sağlam biri, kendi rızkının dar ve sınırlı olduğunu, buna karşılık son derece ahmak birinin üzerine her taraftan hayırlar yağdığını ve adeta rızıktan bir memenin ona doğru sağıldığını görür.

Dini bütün, ibadeti güzel, ihlâs ve tevhid ehli biri mahrum durumda ve sıkıntı içinde iken karşısında bolluk içinde dünyadan faydalanan Yahudi veya Nasranî ya da zındık birini görür.

İşte dünyayı hak eden bu tabakalar çoğu zaman hak etmeyen tabakalara muhtaçtırlar. Bu yüzden içinde bulundukları ihtiyaç hali onları bu tür insanların karşısında [ya zarardan kurtulmak veya yarar sağlamak refleksiyle] zillate ve boyun eğmeye mecbur etmektedir.

Bu sınıfların dışında diğer alanlarda da dünyayı daha çok hak ettiği halde ondan mahrum kalmış insanları görmekteyiz. Usta bir marangoz, uzman bir inşaatçı, marifetli bir ressam, iyi bir planlayıcı vb. kişilerin son derece sıkıntı ve çaresizlik içinde yaşadıkları halde aynı alanlarda bu kadar başarısı bulunmayan kişilerin refah içinde yaşadıklarını, iyi bir gelire sahip olduklarını görmekteyiz. İşte dünyayı daha çok hak eden ve liyakat sahibi kişilerin durumları böyledir.

Öte yandan fazilet sahibi olmayan sıradan insanların durumuna baktığımızda onların dünyaya öfke ve kin duygusu taşıdıklarını, diğer insanlara ve komşularına haset ettiklerini görmekteyiz. Onlar kendi yaşantılarına kanaat etmezler ve durumlarından razı değildirler. Hep daha fazlasını istedikleri için her durumda daha üstün bir durumun peşinde olurlar.

قال : فَإِذَا عَرَفْتَ هَذِهِ الْمُقَدَّمَ ، فَمَعْلُومٌ أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) كَانَ مُسْتَحَقًّا مَحْرُومًا ، بَلْ هُوَ أَمِيرُ الْمُسْتَحَقِّينَ الْمَحْرُومِينَ ، وَسَيِّدُهُمْ وَكَبِيرُهُمْ ، وَمَعْلُومٌ أَنَّ الَّذِينَ يَنَالُهُمُ الضَّيْمُ ، وَتَلَحُّقُهُمُ الْمَذَلَّةُ وَالْهَضِيمَةُ ، يَتَعَصَّبُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ، وَيَكُونُونَ إِبَاءً وَيدًا وَاحِدَةً عَلَى الْمَرْزُوقِينَ الَّذِينَ ظَفَرُوا بِالدُّنْيَا ، وَنَالُوا مَا رَبَّهُمْ مِنْهَا ، لِاشْتِرَاكِهِمْ فِي الْأَمْرِ الَّذِي آلَمَهُمْ وَسَاءَهُمْ ، وَعَضُّهُمْ وَمَضُّهُمْ ، وَاشْتِرَاكِهِمْ فِي الْأَنَفَةِ وَالْحَمِيَّةِ وَالْغَضَبِ وَالْمُنَافَسَةِ لِمَنْ عَلَا عَلَيْهِمْ وَقَهَرَهُمْ ، وَبَلَغَ مِنَ الدُّنْيَا مَا لَمْ يَبْلُغُوهُ .

فَإِذَا كَانَ هَؤُلَاءِ - أَعْنَى الْمَحْرُومِينَ - مُتَسَاوِينَ فِي الْمَنْزِلَةِ وَالْمَرْتَبَةِ ، وَتَعَصَّبَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ، فَمَا ظَنُّكَ بِمَا إِذَا كَانَ مِنْهُمْ رَجُلٌ عَظِيمُ الْقَدْرِ جَلِيلُ الْخَطَرِ كَامِلُ الشَّرَفِ ، جَامِعٌ لِلْفَضَائِلِ مُحْتَوٍ عَلَى الْخَصَائِصِ وَالْمَنَاقِبِ ، وَهُوَ مَعَ ذَلِكَ مَحْرُومٌ مَحْدُودٌ ، وَقَدْ جَرَعَتْهُ الدُّنْيَا عَلاَقِمَهَا ، وَعَلَّتْهُ عُلَا بَعْدَ نَهْلٍ مِنْ صَابِهَا وَصَبْرِهَا ، وَلَقِيَ مِنْهَا بَرَحًا بَارِحًا ، وَجَهْدًا جَهِيدًا ، وَعَلَا عَلَيْهِ مَنْ هُوَ دُونُهُ ، وَحَكَمَ فِيهِ وَفِي بَنِيهِ وَأَهْلِهِ وَرَهْطِهِ مَنْ لَمْ يَكُنْ مَا نَالَهُ مِنَ الْإِمْرَةِ وَالسُّلْطَانِ فِي حِسَابِهِ ، وَلَا دَائِرًا فِي خَلْدِهِ ، وَلَا خَاطِرًا بِبَالِهِ ، وَلَا كَانَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يَرْتَقِبُ ذَلِكَ لَهُ وَلَا يَرَاهُ لَهُ .

Ebu Cafer şöyle devam etti: Bu mukaddimeyi anladıysan artık şu çok iyi bilinir ki; Ali (a.s), hak ettiği halde mahrumdu. Hatta o, hak ettiği halde mahrum olanların emiri, efendisi ve büyüğüdür. Zulme uğrayıp haksızlık görenler, sıkıntı ve baskıya maruz kalanlar doğal olarak birbirlerine karşı tutucu ve tarafgir olurlar. Kendilerinin ulaşamadıkları dünya ve dünyevi mevkilere ulaşanların aleyhinde tek yürek ve tek el olurlar. Çünkü onlar, kendilerine acı veren ve kötü duruma düşüren konuda ortaklırlar. Ortak hamiyet, gurur ve rekabet duygusuyla hareket ederler, kendilerine [hak etmedikleri halde] üstünlük sağlayan ve onları mağlup duruma düşürenlerin aleyhinde tek ses olurlar.

Haklarından mahrum olan aynı statüdeki insanlar birbirlerine karşı bu ölçüde tutucu iken bir de onların arasında bütün faziletleri kendinde toplamış, bütün güzel özellikler ve menkıbelere sahip iken hakkından mahrum bırakılıp sınırlanmış çok değerli, büyük ve saygın bir kişi varsa o zaman durum nasıl olur? Dünya acılarını ona tattırmış, zorluk ve sıkıntılarını da içirdikten sonra onu bir sürü sorunla karşılaştırmıştı. Dünyadan uğursuzluklar ve musibetler görmüştü o; kendisinden aşağıda olan onun üstüne çıkmıştı. Onun, evlatlarının, ailesi ve kavminin hakkında öyle bir kişi hüküm yürüttü ki yönetim ve saltanata liyakati yoktu; aklından böyle bir şey geçmiyordu, halktan hiç kimse de onun için böyle bir hâkimiyeti beklemiyordu ve kendisi dahi kendisi için böyle bir makamı öngörmüyordu.

ثُمَّ كَانَ فِي آخِرِ الْأَمْرِ أَنْ قُتِلَ هَذَا الرَّجُلُ الْجَلِيلُ فِي مِحْرَابِهِ ، وَقُتِلَ بَنُوهُ بَعْدَهُ ،
وَسَبِيَ حَرِيمُهُ وَنِسَاؤُهُ ، وَتُبِعَ أَهْلُهُ وَبَنُو عَمِّهِ بِالْقَتْلِ وَالطَّرْدِ وَالتَّشْرِيدِ وَالسُّجُونِ ، مَعَ
فَضْلِهِمْ وَزُهْدِهِمْ وَعِبَادَتِهِمْ وَسَخَائِهِمْ ، وَانْتِفَاعِ الْخَلْقِ بِهِمْ.

فَهَلْ يُمَكِّنُ إِلَّا يَتَعَصَّبَ الْبَشَرُ كُلُّهُمْ مَعَ هَذَا الشَّخْصِ ؟ ! وَهَلْ تَسْتَطِيعُ الْقُلُوبُ إِلَّا
تُحِبُّهُ وَتَهْوَاهُ ، وَتَذُوبَ فِيهِ وَتَفْنَى فِي عَشْقِهِ ، انْتِصَارًا لَهُ ، وَحِمِيَّةً مِنْ أَجْلِهِ ، وَأَفْقَةً مِمَّا نَالَهُ ، وَامْتِعَاضًا
مِمَّا جَرَى عَلَيْهِ ؟ ! وَهَذَا أَمْرٌ مَرْكُوزٌ فِي الطَّبَائِعِ ، وَمَخْلُوقٌ فِي الْغَرَائِزِ ، كَمَا يُشَاهِدُ النَّاسُ عَلَى الْجُرْفِ
إِنْسَانًا قَدْ وَقَعَ فِي الْمَاءِ الْعَمِيقِ ، وَهُوَ لَا يُحْسِنُ السَّبَاحَةَ ؛ فَإِنَّهُمْ بِالطَّبْعِ الْبَشَرِيِّ يَرْقُونَ عَلَيْهِ رَقَّةً
شَدِيدَةً ، وَقَدْ يُلْقَى قَوْمٌ مِنْهُمْ أَنْفُسَهُمْ فِي الْمَاءِ نَحْوَهُ ، يَطْلُبُونَ تَخْلِيصَهُ ، لَا يَتَوَقَّعُونَ عَلَى ذَلِكَ مُجَازَاةً
مِنْهُ بِمَالٍ أَوْ شُكْرٍ ، وَلَا ثَوَابًا فِي الْآخِرَةِ ، فَقَدْ يَكُونُ مِنْهُمْ مَنْ لَا يَعْتَقِدُ أَمْرَ الْآخِرَةِ ، وَلَكِنَّهَا رَقَّةٌ بَشَرِيَّةٌ ،
وَكَانَ الْوَاحِدَ مِنْهُمْ يَتَخَيَّلُ فِي نَفْسِهِ أَنَّ ذَلِكَ الْغَرِيقُ ، فَكَمَا يَطْلُبُ خَلَاصَ نَفْسِهِ لَوْ كَانَ هَذَا
الْغَرِيقُ ، كَذَلِكَ يَطْلُبُ تَخْلِيصَ مَنْ هُوَ فِي تِلْكَ الْحَالِ الصَّعْبَةِ لِلْمُشَارَكَةِ الْجَنَسِيَّةِ.

وَكَذَلِكَ لَوْ أَنَّ مَلِكًا ظَلَمَ أَهْلَ بَلَدٍ مِنْ بِلَادِهِ ظُلْمًا عَنِيفًا ، لَكَانَ أَهْلُ ذَلِكَ الْبَلَدِ
يَتَعَصَّبُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ فِي الْإِنْتِصَارِ مِنْ ذَلِكَ الْمَلِكِ ، وَالْإِسْتِعْدَاءِ عَلَيْهِ ، فَلَوْ كَانَ مِنْ
جَمَلَتِهِمْ رَجُلٌ عَظِيمُ الْقَدْرِ ، جَلِيلُ الشَّانِ ، قَدْ ظَلَمَهُ الْمَلِكُ أَكْثَرَ مِنْ ظُلْمِهِ إِيَّاهُمْ ،
وَأَخَذَ أَمْوَالَهُ وَضَيَاعَهُ ، وَقَتَلَ أَوْلَادَهُ وَأَهْلَهُ ، كَانَ لِيَاذُهُمْ بِهِ ، وَانْضِوَاؤُهُمْ إِلَيْهِ ،
وَاجْتِمَاعُهُمْ وَالتَّفَافُؤُهُمْ بِهِ أَعْظَمَ وَأَعْظَمَ ؛ لِأَنَّ الطَّبِيعَةَ الْبَشَرِيَّةَ تَدْعُو إِلَى ذَلِكَ عَلَى سَبِيلِ
الْإِجَابِ الْإِضْطِرَّارِيِّ ، وَلَا يَسْتَطِيعُ الْإِنْسَانُ مِنْهُ امْتِنَاعًا .

Sonra işin sonunda bu kadri yüce kişi mihrabında öldürüldü. Onun ardından oğulları öldürüldü, harimi ve kadınlarına ihanet edildi; fazilet, zühd, ibadet, cömertlik ve fayda bakımından bütün insanlardan üstün olmalarına rağmen onun ailesi ve amcaoğulları art arda öldürüldüler, kovuldular, sürgün edildiler ve zindanlara atıldılar.

Acaba genel olarak insanların böyle bir şâhısa karşı tutucu ve tarafgir olmamaları mümkün müdür? Acaba kalplerin onu sevmemesi, ona âşık olmaması, ona yardım etmek ve hamiyet göstermek için, uğradığı haksızlığa nefret ve ona reva görülen duruma kızmak için aşkında erimemesi, fani olmaması mümkün müdür? Bu, tıynetlerde yerleşmiş ve içgüdülere konulmuş bir olgudur. Nitekim insanlar derin bir suya düşmüş ve yüzme bilmediği için boğulmak üzere olan birini gördüklerinde beşeri tabiatlarının bir gereği olarak onun haline şiddetle acırlar. Onlardan bazıları kendilerini ona doğru suya atarak onu kurtarmak isterler; bunu yaparken de karşılığında ondan ne bir mal ne de bir teşekkür beklentileri olur ve ne de bunu ahiret sevabına ulaşmak için yaparlar. Hatta onlardan bazıları ahirete inanmadığı halde bunu yapar. Sadece beşeri acıma duygusuyla bunu yaparlar. Öyle ki onlardan her biri sanki boğulmakta olan kendisiymiş gibi davranır ve nasıl kendisinin kurtarılmasını istiyorsa kendi türünden olması hasebiyle o zor durumdaki şahsın da bir an önce kurtulmasını istemektedir.

Aynı şekilde eğer bir sultan memleketindeki bir şehir halkına şiddetle zulüm ve haksızlık etmişse o şehrin halkı bu zalim sultan karşısında onun aleyhine gerçekleştirecekleri kıyamda birbirlerine karşı tutucu ve tarafgir olurlar. Eğer onların arasında üstün konumu ve yüce kadri olan bir şahsiyet bulunursa ve zalim sultan, diğerlerine yaptığı zulümden daha fazlasını ona yapmışsa; mallarına el koymuş, evlatlarını ve ailesini öldürmüştü, bu durumda insanların onu barındırmaları, kendisine hemdert olmaları, ona teveccüh edip etrafına toplanmaları daha fazla olacaktır. Zira beşeri tabiat olumlu bir zorunluluk olarak bu yöne doğru çekmektedir ve insan bunu engelleyemez.

وهذا مَحْصُولُ قَوْلِ النَّقِيبِ أَبِي جَعْفَرٍ ، قَدْ حَكَيْتُهُ وَالْأَلْفَاظُ لِي وَالْمَعْنَى لَهُ ؛ لَا نَنِي
لَا أَحْفَظُ الْآنَ الْفَاظَهُ بِعَيْنِهَا ، إِلَّا أَنَّ هَذَا هُوَ كَانَ مَعْنَى قَوْلِهِ وَفَحَوَاهُ^١ .

4 / 9

أَبُو عَلِيٍّ ابْنُ سِينَا^٢

3953 . معراج نامہ : قَالَ أَشْرَفُ الْبَشَرِ وَأَعَزُّ الْأَنْبِيَاءِ وَخَاتَمُ الرُّسُلِ لِمَرْكَزِ دَائِرَةِ

الْحِكْمَةِ وَفَلَكَ الْحَقَائِقِ ، وَخَزَانَةِ الْعُقُولِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : «يَا عَلِيُّ، إِذَا
رَأَيْتَ النَّاسَ مُقَرَّبِينَ إِلَى خَالِقِهِمْ بِأَنْوَاعِ الْبِرِّ تَقَرَّبَ إِلَيْهِ بِأَنْوَاعِ الْعَقْلِ تَسْبِقُهُمْ»^٣ . وَلَا يَسْتَقِيمُ
هَذَا الْخِطَابُ لِأَحَدٍ إِلَّا لِعَظِيمٍ كَهَذَا،

١ . شرح نهج البلاغة : ج 10 ص 223 .

٢ . الشيخ الرئيس إمام الحكماء ، أبو حسين بن عبد الله بن حسن بن عليٍّ ، المعروف بابن سينا . من نوايغ البشرية .
ولد سنة (370 هـ) ، وتوفي في همدان سنة (428 هـ) . طلب العلم في بخارى ، وحفظ القرآن الكريم في العاشرة
من عمره . تتلمذ عند أبي عبد الله النامقي في المنطق والهندسة والنجوم ففاق أستاذه في هذه العلوم . ثم سعى في
تحصيل علوم الطب وما وراء المادة . ثم اطلع على مؤلفات الفارابي ، وأخذ في تحصيل الفلسفة
من كتبه : القانون في الطب ، والشفاء والإشارات في الفلسفة .

٣ . لم نعر على هذا النص بعينه ، وإنما عثرنا على نصوص مقاربة له ، منها ما ورد في حلية الأولياء : ج 1 ص 18 :
«يَا عَلِيُّ، إِذَا تَقَرَّبَ النَّاسُ إِلَى خَالِقِهِمْ فِي أَبْوَابِ الْبِرِّ فَتَقَرَّبَ بِأَنْوَاعِ الْعَقْلِ ، تَسْبِقُهُمْ بِالدرجات والزلفى عند الناس
في الدنيا وعند الله في الآخرة» وفي مشكاة الأنوار : ص 439 ح 1476 : «يَا عَلِيُّ، إِذَا تَقَرَّبَ الْعِبَادُ إِلَى خَالِقِهِمْ
بِالْبِرِّ فَتَقَرَّبَ إِلَيْهِ بِالْعَقْلِ تَسْبِقُهُمْ ، إِنَّا معاشر الأنبياء نكلم الناس على قدر عقولهم» .

[İbn-i Ebu'l-Hadid diyor ki:] Bu, Nakib Ebu Cafer'in sözünün özetidir. Bunu naklettiğimde kullandığım sözler bana, fakat mana ona aittir. Zira şu anda onun kullandığı tabirler olduğu gibi ezberimde değil. Fakat bu, onun sözünün mana ve içeriğidir.¹

4 / 9

EBU ALİ İBN-İ SİNA²

3953-Miracname: En yüce insan, nebilerin en azizi ve peygamberlerin sonuncusu, hikmet dairesinin merkezi, hakikatlerin mihveri ve akılların hazinesi olan Emirülmüminin Ali'ye (a.s) şöyle buyurdu: “Ey Ali! İnsanların iyilik çeşitleriyle Allah’a yaklaştıklarını gördüğünde sen akıl çeşitleriyle Allah’a yaklaş ki onlardan öne geçesin.”³ Bu hitap ancak böylesine yüce biri için doğru anlam ifade eder.

¹-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.10, s.223.

²-İbn-i Sina diye tanınan Şeyhu'r-Reis İmamı'l-Hukema Ebu Hüseyin b. Abdullah b. Hasan b. Ali, insani dehalardan biridir. Hicri 370 yılında doğdu ve 428 yılında Hemedan'da vefat etti. Buhara'da ilim tahsil etti. On yaşında Kurân-ı Kerim'i ezberledi. O, Ebu Abdullah Namiki'nin yanında mantık, geometri ve gökbilim dalında dersler aldı. Bu ilim dallarında üstadını geçti. Daha sonra tıp ve metafizik ilimleri konusunda tahsil yaptı. Farabi'nin eserlerine vakıf oldu ve sonra da felsefeye yöneldi. Tıp alanında *el-Kanun*, felsefe dalında ise *eş-Şifa* ve *el-İşarat* onun eserlerindendir.

³-Bu metni aynı şekilde bulamadık. Fakat buna yakın şekilde *Hilyetu'l-Evliya* kitabında (c.1, s.18) şu şekilde geçmiştir: “Ya Ali! İnsanlar yaratıcılarına iyilik kapılarından yaklaştıklarında sen akıl tarzlarıyla yaklaş ki dünyada derecelerle, ahirette ise Allah katına yaklaşıp onların önüne geçersin.” *Mişkatu'l-Envar* (s.439, h.1476) kitabında ise şöyle geçmiştir: “Ya Ali! Kullar yaratıcılarına iyilikle yaklaştıklarında sen akılla ona yaklaş ki onları geçmiş olasin. Biz peygamberler cemaati insanlarla akılları ölçüsünde konuşmakla emrolunduk.”

الَّذِي مَحَلُّهُ بَيْنَ النَّاسِ نَظِيرُ الْمَعْقُولَاتِ بَيْنَ الْمَحْسُوسَاتِ ; فَقَالَ لَهُ : يَا عَلِيُّ ، أَتَعِبَ نَفْسَكَ فِي تَحْصِيلِ الْمَعْقُولَاتِ كَمَا أَنَّ النَّاسَ يُتَعَبُونَ أَنْفُسَهُمْ فِي كَثْرَةِ الْعِبَادَاتِ ; كَيْ تَسْبِقَ الْجَمِيعَ . وَلَمَّا كَانَ إِدْرَاكُهُ لِلْحَقَائِقِ بِبَصِيرَةِ الْعَقْلِ اسْتَوَتْ عِنْدَهُ الْمَحْسُوسَاتُ وَالْمَعْقُولَاتُ وَكَانَتْ عِنْدَهُ بِمَنْزِلَةِ سَوَاءٍ ، وَلِهَذَا قَالَ (عليه السلام) : «لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا» .

وَلَا ثَرَوَةً أَعْظَمُ مِنْ إِدْرَاكِ الْمَعْقُولَاتِ ; فَإِدْرَاكُ الْمَعْقُولَاتِ هُوَ الْجَنَّةُ بِتَمَامِ نَعِيمِهَا بِزَنْجَبِيلِهَا وَسَلْسَبِيلِهَا . وَأَمَّا الْجَحِيمُ بِقُبُودِهَا وَعَذَابِهَا فَهُوَ مُتَابَعَةُ مُتَعَلِّقَاتِ الْأَجْسَامِ وَشُؤُونِهَا ، وَهَذِهِ الْمُتَابَعَةُ هَوَتْ بِالنَّاسِ فِي جَحِيمِ الْهَوَى ، وَأَسْرَتْهُمْ بِقَيْدِ الْخِيَالِ وَمَرَارَةِ الْوَهْمِ^١ .

5 / 9

أَبُو الْفَرَجِ الْأَصْفَهَانِيُّ^٢

3954 . مقاتل الطالبيين : قَدْ أَتَيْنَا عَلَى صَدْرٍ مِنْ أَخْبَارِهِ فِيهِ مَقْنَعٌ ، وَفَضَائِلُهُ (عليه السلام) أَكْثَرُ مِنْ أَنْ تُحْصَى ، وَالْقَلِيلُ مِنْهَا لَا مَوْقِعَ لَهُ فِي مِثْلِ هَذَا الْكِتَابِ ، وَالْإِكْثَارُ يُخْرِجُنَا عَمَّا شَرَطْنَاهُ مِنَ الْإِخْتِصَارِ .

١ . معراج نامه (بالفارسية) : ص 94 .

٢ . أبو الفرج علي بن الحسين بن محمد القرشي الأموي الأصبهاني الكاتب : مصنف كتاب «الأغاني» ، وله تصانيف عديدة منها «مقاتل الطالبيين» وكتاب «أيام العرب» في خمسة أسفار و«الأخبار والنوادر» و«جمهرة أنساب العرب» و«مجموع الأخبار والآثار» و«الغنم» و... قيل : والعجب أنه أموي شيعي . ولد في سنة (284 هـ) ومات في ذي الحجة سنة (356 هـ) وله اثنتان وسبعون سنة (راجع سير أعلام النبلاء : ج 16 ص 201 الرقم 140 ومقاتل الطالبيين : ص 5) .

Onun diğer insanlar arasındaki yeri akliyatın hissiyat arasındaki yeri gibidir. Yine ona hitaben şöyle buyurdu: ‘Ya Ali! İnsanlar nasıl kendilerini çok ibadetlerle yoruyorlarsa sen de akliyatı tahsil etme yolunda kendini yor ki herkesin önüne geçmiş olasın.’ O, hakikatleri aklın basiretiyle idrak ettiği için bütün hissiyatlar ve akliyatlar onun yanında eşitti. Bu yüzden şöyle söylemiştir: “Eğer perde kaldırılrsa yakınlığım artmaz.”

Akliyatı idrak etmekten daha büyük bir servet yoktur. Dolayısıyla akliyatı idrak etmek, tüm nimetleriyle zencefil ve Selsebiliyle¹ cennetin ta kendisidir. Tüm zincirleri ve azabıyla cehennem ise maddi bağılıklara tabi olmaktır ki bu, insanları heva-heves ateşine düşürür, hayal zinciri ve vehim acısıyla onları esir eder.²

5/9

EBU’L-FEREC İSFAHANİ

3954- Makatilu’t-Talibiyyin: Başlangıçta onunla ilgili haberleri yeterli ölçüde getirdik. Oysaki onun (a.s) faziletleri sayılmayacak kadar çoktur. Onlardan azını bile böyle bir kitapta getirme mecali yoktur, daha fazlasını getirmek ise konuyu kısa tutacağımız ön şartına aykırı olur. Bunu sadece onun zikri kendilerine kapalı kalmış ve faziletleri yanlarında yeterince yayılmamış bazı insanları uyarmak ve haberdar etmek için gerekli görüyoruz.

¹-Selsebil, cennette bulunan bir pınarın ismidir. (Mütercim).

²-*Miracname* (Farsça), s.94.

فَأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِإِجْمَاعِ الْمُخَالِفِ وَالْمُؤَالِي^١ وَالْمُضَادِّ وَالْمُوَالِي، عَلَى مَا لَا يُمَكِّنُ غَمَطُهُ وَلَا يَنْسَاغُ سِتْرُهُ مِنْ فَضَائِلِهِ الْمَشْهُورَةِ فِي الْعَامَّةِ لَا الْمَكْتُوبَةِ عِنْدَ الْخَاصَّةِ، تُغْنِي عَنْ تَفْضِيلِهِ بِقَوْلِ وَالْإِسْتِشْهَادِ عَلَيْهِ بِرَوَايَةٍ^٢.

6 / 9

أَبُو قَيْسِ الْأَوْدِيِّ^٣

3955 . الاستيعاب عن أبي قيس الأودي : أدركتُ النَّاسَ وَهُمْ ثَلَاثُ طَبَقَاتٍ : أَهْلُ دِينٍ ؛ يُحِبُّونَ عَلِيًّا ، وَأَهْلُ دُنْيَا ، يُحِبُّونَ مُعَاوِيَةَ ، وَخَوَارِجُ^٤ .

7 / 9

أَبُو نَعِيمٍ الْأَصْفَهَانِي^٥

3956 . حَلِيَّةُ الْأَوْلِيَاءِ : سَيِّدُ الْقَوْمِ ، مُحِبُّ الْمَشْهُودِ ، وَمَحْبُوبُ الْمَعْبُودِ ، بَابُ مَدِينَةِ الْعِلْمِ وَالْعُلُومِ ، وَرَأْسُ الْمُخَاطَبَاتِ وَمُسْتَنْبِطُ الْإِشَارَاتِ ، رَايَةُ الْمُهْتَدِينَ ، وَنُورُ الْمُطِيعِينَ ، وَوَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ، وَإِمَامُ الْعَادِلِينَ ، أَقْدَمُهُمْ إِبَابَةً وَإِيمَانًا ، وَأَقْوَمُهُمْ قَضِيَّةً وَإِقَانًا ، وَأَعْظَمُهُمْ حِلْمًا ، وَأَوْفَرُهُمْ عِلْمًا ، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ .

١ . مَالَاتُهُ : عَاوَنَتِهِ وَصَرَّتْ مِنْ مَلَّتِهِ ؛ أَيُ : جَمَعَهُ نَحْوُ : شَايَعْتَهُ . أَيُ : صَرَّتْ مِنْ شَيْعَتِهِ (مفردات ألفاظ القرآن : ص 776).

٢ . مقاتل الطالبين : ص 42 .

٣ . عبد الرحمن بن ثروان ، أبو قيس الأودي الكوفي : ذكره ابن حبان في الثقات . وقال ابن أبي عاصم : مات سنة عشرين ومئة (راجع تهذيب التهذيب : ج 3 ص 329 الرقم 4453) .

٤ . الاستيعاب : ج 3 ص 213 الرقم 1875 .

٥ . أحمد بن عبد الله بن أحمد بن إسحاق بن موسى ، أبو نعيم المهراني الأصبهاني الصوفي : صاحب «الحلية» . ولد سنة (336 هـ) ومات سنة (430 هـ) وله أربع وتسعون سنة . ومصنفاته كثيرة جدًا ، منها : «معجم» شيوخه وكتاب «الحلية» و«المستخرج على الصحيحين» و«تاريخ أصبهان» و«صفة الجنة» وكتاب «دلائل النبوة» وكتاب «فضائل الصحابة» وكتاب «علوم الحديث» وكتاب «التفاق» . . . (راجع سير أعلام النبلاء : ج 17 ص 453 الرقم 305) .

Emirülmüminin (a.s), muhalif ve yandaşın, düşman ve dostun ittifa-kıyla sadece havas arasında yazılmış olanla değil amme arasında da yaygın faziletleri sebebiyle öyle bir konumdadır ki faziletini örtmek ve gizlemek imkânsızdır. Bu konuda söz ve rivayete bile hacet yoktur.¹

6/9

EBU KAYS EVDİ

3955-*el-İstiab* [Ebu Kays Evdi'den]: İnsanların üç sınıf oldukla-rını gördüm: Ali'yi seven din ehli, Muaviye'yi seven dünya ehli ve Hariciler.²

7/9

EBU NAİM İSFAHANİ³

3956-*Hilyetu'l-Evliya*: Kavmin efendisi, görünen dost, mabudun sevgilisi, ilim ve ulum şehrinin kapısı, muhatapların başı ve işa-retleri çözen, hidayete erenlerin sancağı, itaat edenlerin ışığı, muttakilerin velisi, adillerin önderi; onların (ilahi davete) icabet ve imanda en kadimi, hüküm ve yakinde en sağlamı, tahammülü en yüce ve ilmi en fazla olanı Ali b. Ebutalib'dir. Allah onu şe-reflendirsın.

¹-*Makatilu't-Talibiyyin*, s.42.

²-*el-İstiab*, c.3, s.213, no.1875.

³-Ahmed b. Abdullah b. Ahmed b. İshak b. Musa Ebu Naim Mehrani İsfahani Sufi, Hicri 336 yılında doğdu ve 430 yılında doksan dört yaşında vefat etti. Birçok eserleri vardır. Bu cümleden: *Mucem-i Şuyuhih*, *Kitabu'l-Hilye*, *el-Mustehrac ala's-Sahihayn*; *Tarih-i İsbehan*, *Sıfatu'l-Cenne*, *Delailu'n-Nübuvve*, *Fazailu's-Sahabe*, *Ulumu'l-Hadis* ve *Kitabu'n-Nifak* (Bkz: *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.17, s.453, no.305).

قُدُوةُ الْمُتَّقِينَ وَزِينَةُ الْعَارِفِينَ ، الْمُنْبِيُّ عَنْ حَقَائِقِ التَّوْحِيدِ ، الْمُسِيرُ إِلَى لَوَامِعِ عِلْمِ التَّفْرِيدِ ، صَاحِبُ الْقَلْبِ الْعَقُولِ ، وَاللِّسَانِ السَّوُولِ ، وَالْأُذُنِ الْوَاعِي ، وَالْعَهْدِ الْوَافِي ، فَقَاءُ عِيُونِ الْفِتَنِ ، وَوَقِيُّ مِنْ فُنُونِ الْمِحَنِ ، فَدَفَعَ النَّاكِثِينَ ، وَوَضَعَ الْقَاسِطِينَ ، وَدَمَغَ الْمَارِقِينَ ، الْأَخْيَشِينَ فِي دِينِ اللَّهِ ، الْمَسْوسُ فِي ذَاتِ اللَّهِ^١ .

8 / 9

أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ^٢

3957 . تاريخ دمشق عن أحمد بن سعيد الرباطي : سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ يَقُولُ : لَمْ يَزَلْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَهُ حَيْثُ كَانَ^٣ .

3958 . تاريخ دمشق عن عبد الله بن أحمد بن حنبل : كُنْتُ بَيْنَ يَدَيِ أَبِي جَالِسًا ذَاتَ يَوْمٍ ، فَجَاءَتْ طَائِفَةٌ مِنَ الْكَرَّخِيِّينَ فَذَكَرُوا خِلَافَةَ أَبِي بَكْرٍ وَخِلَافَةَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَخِلَافَةَ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ فَأَكْتَرُوا ، وَذَكَرُوا خِلَافَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَزَادُوا فَأُطَالُوا ، فَرَفَعَ أَبِي رَأْسَهُ إِلَيْهِمْ فَقَالَ :

يَا هَؤُلَاءِ ! قَدْ أَكْثَرْتُمْ فِي عَلِيٍّ وَالْخِلَافَةِ ، وَالْخِلَافَةِ وَعَلِيٍّ ، إِنَّ الْخِلَافَةَ لَمْ تُزَيَّنْ عَلِيًّا بَلْ عَلِيٌّ زَيْنُهَا^٤

١ . حلية الأولياء : ج 1 ص 61 .

٢ . أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل الذهلي الشيباني : إمام المذهب الحنبلي ، ولد في سنة (164 هـ) ومات في سنة (241 هـ) . عدة شيوخه الذين روى عنهم في المسند مئتان وثمانون ونيف . وله مصنفات منها : «المسند» ، «الفضائل» ، «الزهد» ، «العلل» ، «التفسير» ، «الإيمان» ، «الأشربة» ، «السنّة» و . . . (راجع سير أعلام النبلاء :

ج 11 ص 177 الرقم 78 ومسند ابن حنبل : ج 1 ص 5 وفضائل الصحابة لابن حنبل : ج 1 ص 25) .

٣ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 419 .

٤ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 446 . راجع : ج 2 ص 345 (خطاب طائفة من أصحابه بعد البيعة) .

Muttakilerin önderi, ariflerin ziyneti, tevhit hakikatlerinin habercisi, tevhit ilminin parlaklığına işaret eden; düşünen kalbin, soran dilin, kavrayan kulağın ve vefa edilmiş ahdin sahibi; fitnelerin gözünü oyan, bütün imtihanlardan başı dik çıkan; Nakisin (ahdini bozanlar) güruhunu defeden, Kasitin (zalimler) güruhunu zillete düşüren ve Marikin (dinden çıkanlar) güruhunu darmadağın edendir. Allah'ın dininde ciddi ve Allah yolunun mecnunuydu.¹

8/9

AHMED B. HANBEL²

3957- Tarih-i Dimeşk [Ahmed b. Said Ribati'den]: Ahmed b. Hanbel'in şöyle söylediğini duydum: Ali b. Ebutalib, nerede olsa daima hak ileydi ve hak da onunlaydı.³

3958- Tarih-i Dimeşk [Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'den]: Bir gün babamın önünde oturmuştum ki Kerhilerden bir cemaat geldi. Onlar, Ebubekir, Ömer ve Osman b. Affan'ın hilafetinden söz ettiler ve sözü uzattılar. Sonra Ali b. Ebutalib'in hilafetinden söz ettiler. Bu hususta da çok konuştular ve sözü uzattılar. Babam başını onlara doğru kaldırıp dedi ki: Ey cemaat! Ali ile hilafet ve hilafet ile Ali hakkında çok konuştunuz. Hilafet Ali'yi süslemedi, Ali hilafeti süsledi.⁴

¹-*Hilyetu'l-Evliya*, c.1, s.61.

²-Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed. b. Hanbel Zuheli Şeybani, Hanefî mezhebinin ileri gelenlerinden olup 164 Hicri yılında dünyaya gelmiş ve 241 Hicri yılında vefat etmiştir. Kendi yazdığı *Müsned* adlı eserinde 280 küsür üstattan hadis rivayet ettiğini söylüyor. Onun birçok eseri vardır. Eserlerinden bazıları şunlardır: *el-Müsned*, *el-Fazail*, *ez-Zühed*, *el-Milel*, *et-Tefsir*, *el-İman*, *el-Eşribe* ve *'s-Sünne*. (Bkz: *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.11, s.177, no.78; *Müsned-i Ahmed b. Hanbel*, c.1, s.5; İbn-i Ahmed, *Fazailu's-Sahabe*, c.1, s.25)

³-*Tarih-i Dimeşk*, c.42, s.419.

⁴-*Tarih-i Dimeşk*, c.42, s.446. Ayrıca bkz: *İmam Ali Ansiklpedisi*, Ashabından Bir Grubun Biatten Sonraki Konuşması, c.4, s.93.

3959 . الصواعق المحرقة عن عبد الله بن أحمد بن حنبل : سَأَلْتُ أَبِي عَنْ عَلِيٍّ وَمُعَاوِيَةَ فَقَالَ : اَعْلَمُ أَنَّ عَلِيًّا كَانَ كَثِيرَ الْأَعْدَاءِ ، فَفَتَّشَ لَهُ أَعْدَاؤُهُ شَيْئًا فَلَمْ يَجِدُوهُ ، فَجَاؤُوا إِلَى رَجُلٍ قَدْ حَارَبَهُ وَقَاتَلَهُ ، فَأَطْرَوْهُ كَيْدًا مِنْهُمْ لَهُ^١ .

3960 . المستدرک علی الصحیحین عن محمد بن منصور الطوسی : سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ يَقُولُ : مَا جَاءَ لِأَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مِنْ الْفَضَائِلِ مَا جَاءَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رضي الله عنه)^٢ .

3961 . شواهد التنزيل عن حمدان الوراق : سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ يَقُولُ : مَا رَوَى لِأَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مِنَ الْفَضَائِلِ الصَّاحِحِ مَا رَوَى لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ^٣ .

3962 . فتح الباری : قَدْ رَوَيْنَا عَنِ الْإِمَامِ أَحْمَدَ قَالَ : مَا بَلَّغْنَا عَنْ أَحَدٍ مِنَ الصَّحَابَةِ مَا بَلَّغْنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ^٤ .

١ . أطرى فلان فلاناً : إذا مدحه بما ليس فيه (لسان العرب : ج 15 ص 6) .

٢ . الصواعق المحرقة : ص 127 .

٣ . المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 116 ح 4572 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 418 ، الكامل في التاريخ : ج 2 ص 441 وليس فيه «من الفضائل» ، شواهد التنزيل : ج 1 ص 27 ح 8 وزاد فيه «أكثر من» بعد «الفضائل» ، الصواعق المحرقة : ص 120 وليس فيه «من أصحاب رسول الله (صلى الله عليه وآله)» .

٤ . شواهد التنزيل : ج 1 ص 27 الرقم 9 ، تهذيب التهذيب : ج 4 ص 204 الرقم 5561 نحوه .

٥ . فتح الباری : ج 7 ص 74 .

3959-Savaiku'l-Muhrika [Abdullah b. Ahmed b. Hanbelden]: Babama Ali ve Muaviye hakkında sorduğumda şu cevabı verdi: Ali'nin düşmanları çoktu. Düşmanları onun aleyhinde bir şey bulmak için çok çalıştılar, ama bulamadılar. Bu yüzden ona savaş açmış bir kişiye doğru yöneldiler; onu sahip olmadığı özelliklerle övmeye başladılar.¹

3960-el-Müstedrek ala's-Sahihayn [Muhammed b. Mensur Tusi'den]: Ahmed b. Hanbel'in şöyle söylediğini duydum: Resulullah'ın (s.a.a) ashabından hiçbiri hakkında Ali hakkında nakledildiği kadar faziletler nakledilmemiştir.²

361-Şevahidu't-Tenzil [Hemdan Verrak'tan]: Ahmed b. Hanbel'den duydum, şöyle diyordu: Resulullah'ın (s.a.a) ashabından Ali b. Ebutalip hakkında olduğu kadar hiç kimse hakkında sahih (senetli) faziletler rivayetler edilmemiştir.³

3962-Fethu'l-Bari: Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Bize Ali hakkında ulaşan (faziletler) hiçbir sahabe hakkında ulaşmamıştır.⁴

¹-Savaiku'l-Muhrika, s.127.

²-el-Müstedrek ala's-Sahihayn, c.3, s.116, h.4572; Tarih-i Dımeşk, c.42, s.418; el-Kamil fi't-Tarih, c.2, s.441; Şevahidu't-Tenzil, c.1, s.27, h.8; Savaiku'l-Muhrika, s.120.

³-Şevahidu't-Tenzil, c.1, s.27, no.9; Tehzibu't-Tehzib, c.4, s.204, no.5561.

⁴-Fethu'l-Bari c.7, s.74.

3963 . كشف الغمّة : تَقَلَّتْ مِنْ كِتَابِ الْيَوَاقِيتِ لِأَبِي عُمَرَ الزَّاهِدِ قَالَ : أَخْبَرَنِي بَعْضُ الثَّقَاتِ عَنْ رَجَالِهِ قَالُوا : دَخَلَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ إِلَى الْكُوفَةِ وَكَانَ فِيهَا رَجُلٌ يُظْهِرُ الْإِمَامَةَ . . . ، فَقَالَ لَهُ الشَّيْخُ : يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لِي إِلَيْكَ حَاجَةٌ ، قَالَ لَهُ أَحْمَدُ : مَقْضِيَّةٌ ، قَالَ : لَيْسَ أَحَبُّ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ عِنْدِي حَتَّى أَعْلَمَكَ مَذْهَبِي ، فَقَالَ أَحْمَدُ : هَاتِهِ ، فَقَالَ لَهُ الشَّيْخُ : إِنِّي أَعْتَقِدُ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ كَانَ خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) ، وَإِنِّي أَقُولُ إِنَّهُ كَانَ خَيْرَهُمْ ، وَإِنَّهُ كَانَ أَفْضَلَهُمْ وَأَعْلَمَهُمْ ، وَإِنَّهُ كَانَ الْإِمَامَ بَعْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) .

قال : فَمَا تَمَّ كَلَامُهُ حَتَّى أَجَابَهُ أَحْمَدُ فَقَالَ : يَا هَذَا ! وَمَا عَلَيْكَ فِي هَذَا الْقَوْلِ ؟

قَدْ تَقَدَّمَكَ فِي هَذَا الْقَوْلِ أَرْبَعَةٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : جَابِرٌ وَأَبُو ذَرٍّ وَالْمِقْدَادُ وَسَلْمَانُ ، فَكَادَ الشَّيْخُ يَطِيرُ فَرَحًا بِقَوْلِ أَحْمَدَ .

9 / 9

الأعمش^٢

3964 . المناقب لابن المغازلي عن الأعمش : وَجَّهَ إِلَيَّ الْمَنْصُورُ ، فَقُلْتُ لِلرَّسُولِ : لِمَا يُرِيدُنِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ؟ قَالَ : لَا أَعْلَمُ ، فَقُلْتُ : أبلغه أني آتية . ثُمَّ تَفَكَّرْتُ فِي نَفْسِي فَقُلْتُ :

١ . كشف الغمّة : ج 1 ص 160 .

٢ . الأعمش سليمان بن مهران (41 - 148 هـ) شيخ المقرئين والمحدثين ، أبو محمد الأسدي الكاهلي ، مولا هم الكوفي الحافظ ، أصله من نواحي الري . قيل : ولد بقرية أمه من أعمال طبرستان في سنة إحدى وستين ، وقدموا به إلى الكوفة طفلاً ، وقيل : حملاً . قال عليّ ابن المدايني : له نحو من ألف وثلاثمئة حديث ، وقال النسائي والعجلي : ثقة ثبت . وقال يحيى القطان : هو علامة الإسلام . وقال سفيان بن عيينة : كان أقرأهم لكتاب الله ، وأحفظهم للحديث ، وأعلمهم بالفرائض .

مات في ربيع الأول سنة ثمان وأربعين ومئة بالكوفة في سنة وفاة الإمام الصادق (عليه السلام) (راجع سير أعلام النبلاء : ج 6 ص 226 الرقم 110) .

3963- *Keşfu'l-Gumme* [Ebu Ömer Zahid'in *el-Yevakit* kitabından naklen]: Bazı güvenilir kişiler kendi ravileri kanalıyla bize şunu haber vermişlerdir: Ahmed b. Hanbel Küfe'ye girdiğinde orada bulunan bir kişi Şiiliğini açığa vurdu... Bu yaşlı adam ona dedi ki: Ey Ebu Abdullah! Senden bir isteğim var.

Ahmed: İsteğin yerine getirilecek.

Adam: Sen buradan gitmeden önce mezhebimi sana sunmak istiyorum

Ahmed: Söyle!

Adam: Ben inanıyorum ki Emirülmümin (a.s) Peygamberden (s.a.a) sonra insanların en üstünüydü ve diyorum ki: Onların en hayırlısı, en faziletlisi ve en bilginiydi. O, Peygamberden (s.a.a) sonra imamdı.

Ravi diyor ki: Onun sözü daha bitmeden Ahmed cevap verdi ve dedi ki: Ey adam! Bu görüşten dolayı sana hiçbir eleştiri olmaz! Zira senden önce Resulullah'ın (s.a.a) ashabından dört kişi; Ca-bir, Ebuzer, Miktad ve Selman bu görüşe sahiptiler.

Yaşlı adam Ahmed'in bu sözüne o kadar sevindi ki neredeyse sevinçten uçacaktı.¹

9/9

AMEŞ²

3964- *Menakıb, İbn-i Magazili* [A'meş'ten]: Mansur, birini bana göndermişti. Elçiye "Emirülmüminin neden beni istiyor?" diye sordum. "Bilmiyorum" dedi. "Ona geleceğimi ilet" dedim. Sonra düşündüm ve kendi kendime dedim ki:

¹-*Keşfu'l-Gumme*, c.1, s.160.

²-A'meş Süleyman b. Mihran (41-148 Hicri), kari ve muhaddislerin piridir. Ebu Muhammed Esedi Kâhili, Esed kabilesinin efendisi Kufeli bir hafızdır. Aslen Rey taraflarındandır. Taberistan'ın köylerinden birinde Hicri 61 yılında dünyaya gelmiş olduğu da söylenmektedir. Çocuk yaşta Küfe'ye götürüldü. Bir rivayete göre de henüz dünyaya gelmeden (annesi hamile iken) Küfe'ye götürülmüştür. Ali b. Medaini diyor ki: 'Ondan yaklaşık bin üç yüz hadis nakledilmiştir.' Nesai ve İcili diyorlar ki: 'Güvenilir ve sabit biridir.' Yahya Kuttan diyor ki: 'O, İslam'ın allamesidir.' Süfyan b. Uyeyne diyor ki: 'O, halkın Kur'an'ı en iyi okuyanı, hadisi en iyi hıfzedeni ve ahkâmı en iyi bileniydi.' İmam Sadık'ın (a.s) vefat ettiği Hicri 148 yılının Rebiü'l-Evvel ayında vefat etti. (Bkz: *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.6, s.226, no.110).

ما دَعَانِي فِي هَذَا الْوَقْتِ لَخَيْرٍ ، وَلَكِنْ عَسَى أَنْ يَسْأَلَنِي عَنْ فَضَائِلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) ؛ فَإِنْ أَخْبَرْتُهُ قَتَلَنِي ! قَالَ : فَتَطَهَّرْتُ وَلَبِسْتُ أَكْفَانِي وَتَحَنَّنْتُ ثُمَّ كَتَبْتُ وَصِيَّتِي ثُمَّ صَرْتُ إِلَيْهِ ، فَوَجَدْتُ عِنْدَهُ عَمْرَوَ بْنَ عَبِيدٍ ، فَحَمِدْتُ اللَّهَ تَعَالَى عَلَى ذَلِكَ وَقُلْتُ : وَجَدْتُ عِنْدَهُ عَوْنَ صِدْقٍ مِنْ أَهْلِ النُّصْرَةِ ، فَقَالَ لِي : أَدْنُ يَا سُلَيْمَانُ ! فَدَنَوْتُ .

فَلَمَّا قَرُبْتُ مِنْهُ أَقْبَلْتُ عَلَى عَمْرَوِ بْنِ عَبِيدٍ أَسْأَلُهُ ، وَفَاحَ مِنْي رِيحُ الْحَنُوطِ ، فَقَالَ : يَا سُلَيْمَانُ مَا هَذِهِ الرَّائِحَةُ ؟ وَاللَّهِ لَتَصْدُقَنِي وَإِلَّا قَتَلْتُكَ ! فَقُلْتُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، أَتَانِي رَسُولُكَ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي : مَا بَعَثَ إِلَيَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ إِلَّا لِيَسْأَلَنِي عَنْ فَضَائِلِ عَلِيٍّ ؛ فَإِنْ أَخْبَرْتُهُ قَتَلَنِي ، فَكَتَبْتُ وَصِيَّتِي وَلَبِسْتُ كَفَنِي وَتَحَنَّنْتُ !

فَاسْتَوَى جَالِسًا وَهُوَ يَقُولُ : لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ . ثُمَّ قَالَ : أَتَدْرِي يَا سُلَيْمَانُ مَا اسْمِي ؟ قُلْتُ : نَعَمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، قَالَ : مَا اسْمِي ؟ قُلْتُ : عَبْدُ اللَّهِ الطَّوِيلُ ابْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ، قَالَ : صَدَقْتَ ، فَأَخْبَرَنِي بِاللَّهِ وَبِقَرَابَتِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) كَمْ رَوَيْتَ فِي عَلِيٍّ مِنْ فَضِيلَةٍ مِنْ جَمِيعِ الْفُقَهَاءِ وَكَمْ يَكُونُ ؟ قُلْتُ : يَسِيرٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، قَالَ : عَلَى ذَاكَ ، قُلْتُ : عَشْرَةُ آلَافٍ حَدِيثٍ وَمَازَادَ .

Bu vakitte beni hayır için çağırmamıştır. Herhalde bana Emirülmüminin Ali b. Ebutalib'in (a.s) faziletlerinden soracaktır. Eğer ona bunları söylersem beni öldürecektir! Onun için temizlendim (gusül aldım), kefenimi giyip hanut sürdüm. Sonra da vasiyetimi yazıp ona doğru hareket ettim. Amr b. Ubeyd'in onun yanında olduğunu görünce Yüce Allah'a hamd ettim ve "Onun yanında doğru sözlü bir yardımcı buldum" dedim kendi kendime. [Mansur] bana "Yaklaş ey Süleyman!" dedi, ben de yaklaştım.

Ona doğru yaklaştığımda bir şey sormak istercesine Amr b. Ubeyde'ye doğru yöneldim. Üzerimden hanut kokusu yayılınca Mansur dedi ki: 'Ey Süleyman! Bu ne kokudur? Allah'a yemin olsun ki ya bana doğruyu söyleyeceksin ya da seni öldüreceğim!' Dedim ki: 'Ey Emirülmüminin! Gecenin ortasında elçiniz bana gelince kendi kendime dedim ki: Emirülmüminin, bu saatte benim peşimden adam gönderdiğine göre kesinlikle Ali'nin faziletlerinden soracaktır; ona bu faziletlerden söz ettiğimde de beni öldürecektir. Bu yüzden vasiyetimi yazdım, kefenimi giyip hanut sürdüm!'

Mansur doğrulup otururken şöyle diyordu: 'La havle vela kuvvete illa billah'il-aliyy'il-azim/üstün ve yüce olan Allah'ın dışında hiçbir güç ve kuvvet yoktur.' Sonra dedi ki:

-Ey Süleyman! Benim ismimi biliyor musun?

-Evet, ey Emirülmüminin!

-Benim ismim nedir?

-Abdullah Tavi b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbas b. Abdumuttalib.

- Doğru söyledin. Allah hakkı için ve Resulullah'a (s.a.a) olan yakınlığım hakkı için bütün fakihlerden Ali hakkında nakledeceğin faziletlerin hepsi ne kadardır?

-Azdır ey Emirülmüminin!

-Ne kadar?

-On bin hadis ve biraz fazlası.

قال : فقال : يا سُلَيْمَانُ حَدِّثْكَ فِي فَضَائِلِ عَلِيٍّ (عليه السلام) حَدِيثَيْنِ يَأْكُلَانِ كُلَّ حَدِيثٍ رَوَيْتُهُ عَنْ جَمِيعِ الْفُقَهَاءِ ، فَإِنْ حَلَفْتَ لِي أَنْ لَا تَرَوِيَهُمَا حَدِّدْ مِنَ الشَّيْعَةِ حَدَّثْتُكَ بِهِمَا ، فَقُلْتُ : لَا أَحْلِفُ وَلَا أَخْبِرُ بِهِمَا أَحَدًا مِنْهُمْ

ثُمَّ قَالَ : يا سُلَيْمَانُ سَمِعْتَ فِي فَضَائِلِ عَلِيٍّ (عليه السلام) أَعْجَبَ مِنْ هَذَيْنِ الْحَدِيثَيْنِ ؟ يا سُلَيْمَانُ : «حُبُّ عَلِيٍّ إِيْمَانٌ ، وَبُغْضُهُ نِفَاقٌ» ، «لَا يُحِبُّ عَلِيًّا إِلَّا مُؤْمِنٌ ، وَلَا يُبْغِضُهُ إِلَّا كَافِرٌ» ؟ قُلْتُ : يا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! الأَمَانُ ؟ قَالَ : لَكَ الأَمَانُ .

قال : قُلْتُ : فَمَا تَقُولُ يا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فِيمَنْ قَتَلَ هَؤُلَاءِ ؟ قال : فِي النَّارِ لَا أَشْكُ .
فَقُلْتُ : فَمَا تَقُولُ فِيمَنْ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ وَأَوْلَادَ أَوْلَادِهِمْ ؟ قال : فَلْيَكْسِرْ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ : يا سُلَيْمَانُ ،
الْمُلْكُ عَقِيمٌ ! وَلَكِنْ حَدَّثَ عَنْ فَضَائِلِ عَلِيٍّ بِمَا شِئْتَ . قال : فَقُلْتُ : فَمَنْ قَتَلَ وَلَدَهُ فَهُوَ فِي النَّارِ !
قال عَمْرُو بْنُ عَبِيدٍ : صَدَقْتَ يا سُلَيْمَانُ ، الْوَيْلُ لِمَنْ قَتَلَ وَلَدَهُ ! فَقَالَ الْمَنْصُورُ : يا
عَمْرُو ، أَشْهَدُ عَلَيْهِ أَنَّهُ فِي النَّارِ .

فَقَالَ عَمْرُو : وَأَخْبَرَنِي الشَّيْخُ الصَّدُوقُ - يَعْنِي الْحَسَنَ - عَنْ أَنَسٍ : «أَنَّ مَنْ قَتَلَ
أَوْلَادَ عَلِيٍّ لَا يَشْمُ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ» ، قال : فَوَجَدْتُ أَبَا جَعْفَرٍ وَقَدْ حَمَضَ وَجْهَهُ . قال :
وَخَرَجْنَا فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ : لَوْ لَا مَكَانُ عَمْرُو مَا خَرَجَ سُلَيْمَانُ إِلَّا مَقْتُولًا^١ .

١ . المناقب لابن المغازلي : ص 144 و 155 ح 188 ؛ الفضائل لابن شاذان : ص 99 نحوه وراجع المناقب
للخوارزمي : ص 285 ح 279 والأُمالي للصدوق : ص 521 ح 709 وبشارة المصطفى : ص 172 و ص 114
وروضة الواعظين : ص 135 والمناقب للكوفي : ج 2 ص 589 ح 1100 .

-Ey Süleyman! Ali'nin faziletleri hakkında sana iki hadis nakledeceğim ki bunlar, senin tüm fakihlerden naklettiğin hadislerin hepsini yiyecektir. Eğer bunları Şiilerden birine rivayet etmeyeceğine dair yemin edersen onları sana nakledeceğim.

-Yemin etmiyorum; ama bunları onlardan birine de söylemeyeceğim...

-Ey Süleyman! Acaba Ali'nin (a.s) faziletleri hakkında şu iki hadisten daha şaşırtıcısını duydun mu? "Ali'nin sevgisi iman, ona buğz etmekse nifaktır." "Ali'yi ancak mümin sever ve ona ancak kâfir buğz eder."

-Ey Emirülmüminin! Güvende miyim?

-Güvendesin.

-Ey Emirülmüminin! Onları (Ehlibeyti) öldürenler hakkında ne diyorsun?

-Hiç şüphem yok ki ateştedirler.

-Onların çocuklarını ve çocuklarının çocuklarını öldürenler hakkında ne diyorsun?

Mansur başını aşağı dikti ve sonra dedi ki:

-Ey Süleyman! Saltanat kısırdır! Fakat Ali'nin faziletlerinden istediğini söyle!

Dedim ki:

-Onun çocuğunu öldüren ateştedir!

Amr b. Ubeyd dedi ki:

-Doğru söyledin ey Süleyman! Onun çocuğunu öldürenin vay haline!

Bunun üzerine Mansur dedi ki:

-Ey Amr! Ben, onun ateşte olduğuna şahadet ediyorum!

Amr şöyle dedi:

-Şeyh Sadık (yani Hasan Basri) bana Enes'ten şu haberi nakletti: "Ali'nin çocuklarını öldüren cennetin kokusunu duymaz."

(Ravi diyor ki:) Ebu Cafer'in (Mansur'un) yüzünü ekşittiğini gördüm. Onun yanından dışarı çıktığımızda dedi ki: Eğer Amr'ın hatırı olmasaydı Süleyman buradan ancak öldürülmüş olarak çıkardı!¹

¹-İbn-i Magazili, *Menakıb*, s.144 ve 155, h.188; İbn-i Şazan, *el-Fezail*, s.99. Ayrıca bkz: Harezmi, *Menakıb*, s.285, h.279; Saduk, *el-Emali*, s.521, h.709; *Bişaretu'l-Mustafa*, s.172 ve s.114; *Ravzatu'l-Vaizin*, s.135; Kufi, *el-Menakıb*, c.2, s.589, h.1100.

3965 . المعرفة والتاريخ عن الحسن بن الربيع : قال أبو معاوية^١ : قلنا للأعمش : لا تُحدِّث بهذه الأحاديث ! قال : يسألوني ، فما أصنع ؟ ربما سهوت ! فإذا سألوني عن شيء من هذا فسهوت فذكروني .

قال : فكنا يوماً عنده فجاء رجل فسأله عن حديث «أنا قسيم النار» .
قال : فتناحنت ! قال : فقال الأعمش : هؤلاء المرجئة لا يدعونني أحدث بفضائل عليٍّ ، أخرجوهم من المسجد حتى أحدثكم^٢ .

3966 . مناقب علي بن أبي طالب للكلابي عن شريك بن عبد الله : كنت عند الأعمش - وهو عليل - فدخل عليه أبو حنيفة وابن شبرمة وابن أبي ليلى فقالوا : يا أبا محمد ، إنك في آخر أيام الدنيا ، وأول أيام الآخرة ، وقد كنت تحدث في علي بن أبي طالب بأحاديث ، فتب إلى الله منها ! قال : أسندوني أسندوني ؛ فأسند ، فقال : حدثنا أبو المتوكل الناجي عن أبي سعيد الخدري ، قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) : «إذا كان يوم القيامة قال الله تبارك وتعالى لي ولعلي : ألقيا في النار من أبغضكما ، وأدخلا في الجنة من أحبكما ، فذلك قوله تعالى : (الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلُّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ)^٣» .

قال : فقال أبو حنيفة للقوم : قوموا لا يجيء بشيء أشد من هذا^٤ .

١ . هو محمد بن خازم الضرير ، وكان رئيس المرجئة بالكوفة (تهذيب الكمال : ج 25 ص 123 الرقم 5173) .

٢ . المعرفة والتاريخ : ج 2 ص 764 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 299 ، البداية والنهاية : ج 7 ص 356 وفيه إلى «فذكروني» .

٣ . ق : 24 .

٤ . مناقب علي بن أبي طالب للكلابي : ص 427 ح 3 ، شواهد التنزيل : ج 2 ص 262 ح 895 ، مناقب

أبي حنيفة : ج 2 ص 287 ؛ بشارة المصطفى : ص 49 كلاهما نحوه وراجع الأمالي للطوسي : ص 628 ح 1294 والمناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 157 .

3965-el-Marife ve't-Tarih [Hasan b. Rabi'den]: Ebu Muaviye¹ diyor ki: 'A'meş'e bu hadisleri rivayet etme dedik.' O: 'Ne yapayım, bana soruyorlar? Bazen [nakletmemem gerektiğini] unutmuş oluyorum! Ne zaman bana bu konularda sorsalar ve ben unutmuş olursam bana hatırlatın' dedi.

Bir gün onun yanındaydık. Adamın biri geldi ve ona "Ben cehennemî bölüştürenim" hadisini sordu.

Ben öksürdüm! Bunun üzerine A'meş dedi ki: Şu Mürcie cemaati Ali'nin faziletleri hakkındaki hadisleri aktarmama müsaade etmiyorlar! Onları mescitten dışarı çıkarın da size hadis nakledeyim.²

3966-Menakıb-i Ali b. Ebutalip, Kilabi [Şerik b. Abdullah'tan]: Hastalığı sırasında A'meş'in yanındaydım. Ebu Hanife, İbn-i Şubrume ve Ebu Leyla onun yanına gelip dediler ki: 'Ey Ebu Muhammed! Sen dünyanın son günlerini geçirmekte ve ahiretin ilk günlerine girmektesin. Ali b. Ebutalib'in (faziletleri) hakkında hadisler naklediyordun. Şimdi onlardan Allah'a tövbe et!'

A'meş: "Beni oturtun, beni oturtun!" dedi. Onu oturttuklarında dedi ki: 'Ebu Mütevekkil Naci, bana Ebu Said Hudri'den şu hadisi nakletti: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Kıyamet günü olduğunda şanı yüce Allah bana ve Ali'ye "Siz ikinize buğz edenleri ateşe atın ve siz ikinizi sevenleri cennete sokun" diye buyuracak. İşte Yüce Allah'ın "Siz ikiniz, her inatçı nankörü atın cehennemî içine!"³ sözünün anlamı budur.

Ebu Hanife, "Hadi, bundan daha da ağır bir şey nakletmeden kalkın!" dedi.⁴

¹-Muhammed b. Hazim Dureyr'dir. O, Küfe'de Mürcie fırkasının reisiydi. (*Tehzi-bu'l-Kemal*, c.25, s.123, no.5173).

²-*el-Marife ve't-Tarih*, c.2, s.764; *Tarih-i Dimeşk*, c.42, s.299; *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, c.7, s.356, bu kaynakta "bana hatırlatın" cümlesine kadar olan bölüm.

³-Kaf, 24.

⁴-Kilabi, *Menakıb-i Ali b. Ebutalib*, s.427, h.3; *Şevahidu't-Tenzil*, c.2, s.262, h.895; *Menakıb-i Ebu Hanife*, c.2, s.287; *Bişaretu'l-Mustafa*, s.49. Ayrıca bkz: Tusi, *el-Emali*, s.628, h.1294; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.157.

10 / 9

الجاحظ^١

3967 . رسائل الجاحظ : لا نَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ مَتَى ذُكِرَ السَّبْقُ فِي الْإِسْلَامِ وَالتَّقْدُمُ فِيهِ ، وَمَتَى ذُكِرَ الْفَقْهُ فِي الدِّينِ ، وَمَتَى ذُكِرَ الزُّهْدُ فِي الْأَمْوَالِ الَّتِي تَشَاجِرُ النَّاسُ عَلَيْهَا ، وَمَتَى ذُكِرَ الْإِعْطَاءُ فِي الْمَاعُونِ ، كَانَ مَذْكُوراً فِي هَذِهِ الْحَالَاتِ كُلِّهَا ، إِلَّا عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ^٢ .

راجع : ج 4 ص 529 (التقدم على الأقران) .

11 / 9

الحسن البصري^٣

3968 . شرح نهج البلاغة : رَوَى أَبَانُ بْنُ عَبَّاشٍ : سَأَلْتُ الْحَسَنَ الْبَصْرِيَّ عَنْ عَلِيٍّ (عليه السلام) ، فَقَالَ : مَا أَقُولُ فِيهِ ؟ ! كَانَتْ لَهُ السَّابِقَةُ ، وَالْفَضْلُ ، وَالْعِلْمُ ، وَالْحِكْمَةُ ، وَالْفَقْهُ ، وَالرَّأْيُ ، وَالصُّحْبَةُ ، وَالنَّجْدَةُ ، وَالْبَلَاءُ ، وَالزُّهْدُ ، وَالْقَضَاءُ ، وَالْقَرَابَةُ ، إِنَّ عَلِيًّا كَانَ فِي أَمْرِهِ عَلِيًّا ، رَحِمَ اللَّهُ عَلِيًّا ، وَصَلَّى عَلَيْهِ .

١ . أبو عثمان عمرو بن بحر بن محبوب الجاحظ البصري : أحد شيوخ المعتزلة . والجاحظية فرقة من المعتزلة وهم أصحاب الجاحظ ، مات في سنة (255 هـ) . تصانيفه كثيرة ، منها : «البلدان» ، «المعلمين» ، «البيان والتبيين» (سير أعلام النبلاء : ج 11 ص 526 الرقم 149) .

٢ . رسائل الجاحظ : ج 4 ص 125 .

٣ . الحسن بن أبي الحسن يسار البصري ، أبو سعيد مولى الأنصار : ولد لسنتين بقيتا من خلافة عمر ، وتوفي سنة (110 هـ) ، روى عن كثير وروى عنه الكثير ، وهو من أشهر التابعين في الفقه والحديث (راجع تهذيب التهذيب : ج 1 ص 541 الرقم 1450 والطبقات الكبرى : ج 7 ص 156) .

10/9

CAHİZ¹

3967-*Resailu'l-Cahiz*: Ne zaman İslam'da sabıka ve öncelik anlatılsa, dinde derin bilgidен söz edilse, insanların üzerinde çatıştıkları mallar konusunda zühtten konuşulsa ve yaşamın ihtiyaç gereçlerini bağışlamaktan konu açılsa; tüm bu alanlarda Ali b. Ebutalib'den (Allah onu şereflendirsin) başkasını tanımıyoruz.²

11/9

HASAN BASRİ³

3968-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*: Eban b. Abbas şöyle rivayet etti: Hasan Basri'ye Ali (a.s) hakkında sordum. Dedi ki: Onun hakkında ne söyleyeyim ki?! [İslam'da] Sabıka, fazilet, ilim, hikmet, fıkıh, görüş, sahabelik, yiğitlik, imtihan, züht, hakemlik ve [Peygambere (s.a.a)] yakınlık ona aitti. Ali, işinde âli idi (yüce idi). Allah Ali'ye rahmet etsin ve ona salât-ü selam eylesin.

¹-Ebu Osman Amr b. Behr b. Mahbub Cahiz Basri, Mutezile ekolünün büyüklerinden biriydi. Cahiziye, Cahiz'in yarenlerinden oluşan bir Mutezile grubudur. O, Hicri 255 yılında vefat etti. Birçok eserleri vardır. Bu cümleden: *el-Buldan*, *el-Muallimin*, *el-Beyan ve't-Tebyin* (Bkz: *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.11, s.526, no.149).

²-*Resailu'l-Cahiz*, c.4, s.125.

³-Hasan b. Ebu Hasan Yesar Basri Ebu Said, Ensar kabilesinin azat ettiği köledir. Ömer'in hilafetinin bitimine iki yıl kala dünyaya geldi ve Hicri 110 yılında vefat etti. Birçoğundan hadis rivayet etmiş ve birçok kimse de ondan rivayet etmiştir. Fıkıh ve hadis dalında Tabi'in'in en meşhurlarındandır. (Bkz: *Tehzibu't-Tehzib*, c.1, s.541, no.1450; *et-Tabakatu'l-Kubra*, c.7, s.156).

فَقُلْتُ : يَا أَبَا سَعِيدٍ ! أَتَقُولُ : صَلَّى عَلَيْهِ ، لِغَيْرِ النَّبِيِّ ؟ ! فَقَالَ : تَرَحَّمْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ إِذَا ذُكِرُوا ، وَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ ، وَعَلَى خَيْرِ آلِهِ .

فَقُلْتُ : أَهُوَ خَيْرٌ مِنْ حَمْزَةَ وَجَعْفَرَ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : وَخَيْرٌ مِنْ فَاطِمَةَ وَأَبْنَيْهَا ؟ قَالَ : نَعَمْ ، وَاللَّهِ إِنَّهُ خَيْرُ آلِ مُحَمَّدٍ كُلِّهِمْ ، وَمَنْ يَشْكُ أَنَّهُ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : «وَأَبُوهُمَا خَيْرٌ مِنْهُمَا» ؟ وَلَمْ يَجِرْ عَلَيْهِ اسْمُ شِرْكٍ ، وَلَا شَرِبُ خَمْرٍ ، وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) لِفَاطِمَةَ (عليها السلام) : «زَوَّجْتُكَ خَيْرَ أُمَّتِي» فَلَوْ كَانَ فِي أُمَّتِهِ خَيْرٌ مِنْهُ لَاسْتَنْتَاهُ .

وَلَقَدْ أَخَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) بَيْنَ أَصْحَابِهِ ، فَأَخَى بَيْنَ عَلِيٍّ وَنَفْسِهِ ، فَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) خَيْرُ النَّاسِ نَفْسًا ، وَخَيْرُهُمْ أَخًا . فَقُلْتُ : يَا أَبَا سَعِيدٍ ، فَمَا هَذَا الَّذِي يُقَالُ عَنْكَ إِنَّكَ قُلْتَهُ فِي عَلِيٍّ ؟ فَقَالَ : يَا بْنَ أَخِي ، أَحَقُّ دَمِي مِنْ هَؤُلَاءِ الْجَبَابِرَةِ ، وَلَوْلَا ذَلِكَ لَشَأَلْتُ بِي الْخُشْبُ¹ .

Dedim ki: ‘Ey Ebu Said! Ona salat-ü selam eylesin diyerek Peygamberden başkası için mi bunu söylüyorsun?!’ Dedi ki: ‘Müslümanlar zikredildiğinde onlara rahmet gönder, Peygamber ve Ehlibeytine de salât-ü selam gönder. Ali ise onun Ehlibeytinin en üstünüdür.

-O, Hamza’dan ve Cafer’dan daha mı üstündür?

-Evet.

-Fatıma ve iki oğlundan da mı, diye sorduğumda dedi ki:

-Evet, Allah’a yemin olsun ki Muhammed Ehlibeytinin fertlerinin hepsinin en üstünüdür o. Resulullah (s.a.a) “Bu ikisinin (Hasan ile Hüseyin) babaları kendilerinden daha üstündür” buyurduğu halde kim onun en üstün olduğu konusunda şüphe edebilir? Şirk ismi ve şarap içme eylemi onun hakkında asla tahakkuk etmemiştir. Resulullah (s.a.a), Fatıma’ya şöyle buyurmuştur: “Senin kocan ümmetimin en üstünüdür.” Eğer ümmeti içinde ondan daha üstün biri olsaydı muhakkak onu istisna ederdi.

Resulullah (s.a.a), ashabı arasında kardeşlik tesis ettiğinde Ali ile kendisi arasında kardeşlik kurdu. Resulullah (s.a.a) zatı itibarıyla insanların en üstünü olduğu gibi kardeş yönünden de onların en üstünüdür.

Dedim ki: Ey Ebu Said! Senden nakledilen Ali hakkında söylediğin (onu kötülediğin) söz ne olacak?

Dedi ki: Ey kardeşimin oğlu! Bununla şu zalimlerden kanımı koruyorum; eğer söylemeseydim darağacına asılmış olurum.¹

¹-Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c.4, s.96.

3969 . الاستيعاب : سُئِلَ الْحَسَنُ بْنُ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصْرِيُّ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ، فَقَالَ : كَانَ عَلِيٌّ وَاللَّهُ سَهْمًا صَائِبًا مِنْ مَرَامِي اللَّهِ عَلَى عَدُوِّهِ ، وَرَبَّانِيَّ هَذِهِ الْأُمَّةِ ، وَذَا فَضْلِهَا وَذَا سَابِقَتِهَا ، وَذَا قَرَابَتِهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) ، لَمْ يَكُنْ بِالنُّومَةِ عَنْ أَمْرِ اللَّهِ ، وَلَا بِالْمَلُومَةِ فِي دِينِ اللَّهِ ، وَلَا بِالسَّرْوَقَةِ لِمَالِ اللَّهِ ، أُعْطِيَ الْقُرْآنَ عَزَائِمُهُ فَفَازَ مِنْهُ بِرِيَاضِ مَوْتَقَةٍ ، ذَلِكَ عَلَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ^١ .

3970 . شرح نهج البلاغة : رَوَى الْوَاقِدِيُّ قَالَ : سُئِلَ الْحَسَنُ [الْبَصْرِيُّ] عَنْ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَكَانَ يُظَنُّ بِهِ الْإِنْحِرَافُ عَنْهُ ، وَلَمْ يَكُنْ كَمَا يُظَنُّ فَقَالَ : مَا أَقُولُ فِيمَنْ جَمَعَ الْخِصَالَ الْأَرْبَعَ : ائْتِمَانُهُ عَلَى بَرَاءَةٍ ^٢ ، وَمَا قَالَ لَهُ الرَّسُولُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فِي غَزَاةِ تَبُوكَ ، فَلَوْ كَانَ غَيْرَ النَّبِيِّ شَيْءٌ يَفُوتُهُ لَأَسْتَشْنَاهُ ، وَقَوْلَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) : الثَّقَلَانِ كِتَابُ اللَّهِ وَعِترَتِي ، وَإِنَّهُ لَمْ يُؤَمَّرْ عَلَيْهِ أَمِيرٌ قَطُّ وَقَدْ أُمِّرَتِ الْأُمَرَاءُ عَلَى غَيْرِهِ ^٣ .

١ . الاستيعاب : ج 3 ص 210 ح 1875 ، العقد الفريد : ج 3 ص 313 نحوه ، الرياض النضرة : ج 3 ص 187 ، شرح نهج البلاغة : ج 4 ص 95 وراجع حلية الأولياء : ج 1 ص 84 والأخبار الموقّعات : ص 192 ح 104 ومقتل أمير المؤمنين : ص 109 ح 102 .

٢ . هكذا في المصدر ، والصحيح : «البراءة» .

٣ . شرح نهج البلاغة : ج 4 ص 95 .

3969-*el-İstiab*: Hasan b. Ebu Hasan Basri'ye Ali b. Ebutalip (a.s) hakkında sorduklarında dedi ki: Allah'a yemin olsun ki Ali, Allah'ın düşmanları üzerine fırlatılan hedefe isabet etmiş oklarından biriydi. O, bu ümmetin Rabbanisi, faziletlisi, [İslam'da] sabıka sahibi ve Resulullah'a (s.a.a) yakınlığı olanıdır. Allah'ın emrinden gaflet etmedi, Allah'ın dini konusunda kınanmadı, Allah'ın malından çalmadı, Kurân'ın hakkını eda etti ve onun tarafından güzelim cennetlere nail oldu. İşte Ali b. Ebutalip (a.s) böyle biriydi.¹

3970-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*: Vakidi şöyle rivayet etmiştir: Hasan Basri'ye Ali (a.s) hakkında sorduklarında [Ali'den yüz çevirdiği zannediliyordu; hâlbuki o, zannedildiği gibi değildi.] şu cevabı verdi: Dört hasleti kendisinde toplayan bir kişi hakkında ne söyleyeyim? [Bu dört özellik şunlardır:] Beraat suresi konusunda emin sayılması, Tebük savaşında Resulullah'ın (s.a.a) onun hakkında buyurduğu sözü; eğer peygamberlik dışında sahip olmadığı bir şey olsaydı muhakkak onu da istisna ederdi. Peygamberin (s.a.a), “iki ağır emanet olarak nitelediği Allah'ın kitabı ve ıtratım” sözü; hiç kimse onun üzerine komutan olmamıştır ve komutanlar ondan başkaları üzerine atanmışlardır.²

¹-*el-İstiâb*, c.3, s.210, h.1875; *el-İkdu'l-Ferid*, c.3, s.313; *er-Riyazu'n-Nazra*, c.3, s.187; *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.4, s.95. Ayrıca bkz: *Hilyetu'l-Evliya*, c.1, s.84; *el-Ahbaru'l-Muvefakayat*, s.192, h.104; *Maktel-i Emirülmüminin*, s.109, h.102.

²-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.4, s.95.

3971 . الأُمالي للصدوق عن سعد عن الحسن البصري : إِنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ زَاعِمًا يَزْعُمُ أَنَّهُ يَنْتَقِصُ عَلِيًّا (عليه السلام) فَقَامَ فِي أَصْحَابِهِ يَوْمًا فَقَالَ : لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أُغْلِقَ بَابِي ، ثُمَّ لَا أَخْرُجَ مِنْ بَيْتِي حَتَّى يَأْتِيَنِي أَجْلِي ، بَلَغَنِي أَنَّ زَاعِمًا مِنْكُمْ يَزْعُمُ أَنِّي أَنْتَقِصُ خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ نَبِيِّنَا (صلى الله عليه وآله) ، وَأَنِّيَسُهُ وَجَلِيسُهُ ، وَالْمُفَرِّجَ لِلْكَرْبِ عَنْهُ عِنْدَ الزَّلَازِلِ ، وَالْقَاتِلَ لِلْأَقْرَانِ يَوْمَ التَّنَازُلِ ، لَقَدْ فَارَقَكُمْ رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَوْقَهُ ، وَأَخَذَ الْعِلْمَ فَوْقَهُ ، وَحَازَ الْبَاسَ فَاسْتَعْمَلَهُ فِي طَاعَةِ رَبِّهِ ، صَابِرًا عَلَى مَضَضِ الْحَرْبِ ، شَاكِرًا عِنْدَ اللَّأْوَاءِ وَالْكَرْبِ ، فَعَمِلَ بِكِتَابِ رَبِّهِ ، وَنَصَحَ لِنَبِيِّهِ وَأَبْنِ عَمِّهِ وَأَخِيهِ .

آخَاهُ دُونَ أَصْحَابِهِ ، وَجَعَلَ عِنْدَهُ سِرَّهُ ، وَجَاهَدَ عَنْهُ صَغِيرًا ، وَقَاتَلَ مَعَهُ كَبِيرًا ، يَقْتُلُ الْأَقْرَانَ ، وَيُنَازِلُ الْفُرْسَانَ دُونَ دِينِ اللَّهِ حَتَّى وَضَعَتِ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ، مُتَمَسِّكًا بِعَهْدِ نَبِيِّهِ ، لَا يَصُدُّهُ صَادٌّ وَلَا يُمَالِي عَلَيْهِ مُضَادٌّ ، ثُمَّ مَضَى النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) وَهُوَ عَنْهُ رَاضٍ ، أَعْلَمُ الْمُسْلِمِينَ عِلْمًا ، وَأَفْهَمُهُمْ فَهْمًا ، وَأَقْدَمُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ ، لَا نَظِيرَ لَهُ فِي مَنَاقِبِهِ ، وَلَا شَبِيهَ لَهُ فِي ضَرَائِبِهِ ، فَظَلَفَتْ^١ نَفْسُهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ ، وَعَمِلَ لِلَّهِ فِي الْغَفَلَاتِ ، وَأَسْبَغَ الطَّهَوْرَ فِي السَّبَرَاتِ ، وَخَشَعَ فِي الصَّلَوَاتِ ، وَقَطَعَ نَفْسَهُ عَنِ اللَّذَاتِ مُشْمِرًا عَنِ سَاقِ طَيْبِ الْأَخْلَاقِ ، كَرِيمِ الْأَعْرَاقِ ، اتَّبَعَ سُنَنَ نَبِيِّهِ (صلى الله عليه وآله) وَاقْتَفَى آثَارَ وَلِيِّهِ ، فَكَيْفَ أَقُولُ فِيهِ مَا يُؤَيِّنُنِي وَمَا أَحَدٌ أَعْلَمُهُ يَجِدُ فِيهِ مَقَالًا ، فَكُفُّوا عَنَّا الْأَذَى وَتَجَنَّبُوا طَرِيقَ الرَّدَى^٢ .

١ . ظَلَفَتْ نَفْسِي عَنْ كَذَا : أَيْ كَفَّتْ (لسان العرب : ج 9 ص 231) .

٢ . الأُمالي للصدوق : ص 519 ح 708 .

3971-el-Emali, Saduk [Sad b. Hasan Basri'den]: Ona birinin, kendisinin Ali'yi eleştirdiğini zannettiği yönünde bir haber gelmişti. Bir gün yarenlerinin arasında ayağa kalkıp şöyle konuştu: Ben, evime girip kapısını kapamaya ve ecelim gelinceye kadar da dışarı çıkmamaya karar verdim. İçinizden birinin, Peygamberimizden (s.a.a) sonra insanların en üstünü, onun dostu ve yoldaşı, zor ve sarsıntılı sahnelerde sıkıntısını gideren, savaş meydanlarında pehlivanlarla savaşan kişiyi eleştirdiğimi zannetmekte olduğunu haber aldım. Aranızdan öyle bir kişi ayrıldı ki o, Kurân'ı okumuş ve saygı göstermiştir, ilmi almış ve artırmıştır, kudreti ele geçirmiş ve onu Rabbine itaat yolunda kullanmıştır. Savaşın zahmetlerine katlanmış, bela ve musibetlerde şükretmiştir. Rabbinin kitabına amel etmiş, [amcası oğlu ve kardeşi olan] Peygamberinin hayrını istemiştir.

Ashabının arasından kendi kardeşliğine onu seçti ve sırrını onun yanına bıraktı. Ali küçükken onunla mücadele etti ve büyükken de onun yanında savaştı. Allah'ın dini için savaş bitinceye kadar rakiplerini öldürdü ve süvarileri yere devirdi. Peygamberinin ah-dine vefalı kaldı, hiçbir engelleyici onu engelleyemedi ve hiçbir muhalif ona galip gelemedi. Peygamber (s.a.a) vefat ederken ondan razı idi. O, ilim bakımından Müslümanların en bilgini, kavrayışı en üstün olanı ve İslam'ı en önde kabul edenidir. Menkıbelerinde onun gibisi yoktur, karakterleri arasında onun benzeri yoktur. Kendisini nefsinin isteklerinden alıkoydu, [diğerlerinin] gaflet anlarında Allah için amel etti; sıcakta ve soğukta abdesti tam aldı. Namazlarda huşu sergiledi, zorluklara yelken açarak nefsini lezzetlerden kopardı. Ahlakı hoş ve asaleti yüce idi. Peygamberinin (s.a.a) sünnetlerine uydu ve velisinin ayağının izinden yürüdü. Onun hakkında akıbetimi kötüleştirecek bir şeyi nasıl söyleyebilirim ki?! Onda eksiklik bulacak birini tanımıyorum ben! Bize eziyet etmekten artık vazgeçin ve helaket yolundan kaçın.¹

¹-el-Emali, Saduk, s.519, h.708.

12 / 9

الخليل بن أحمد^١

3972 . الأُمالي للطوسي عن محمد بن سلام الجمحي : حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ النَّحْوِيُّ - وَكَانَ

عُثْمَانِيًّا - قَالَ : قُلْتُ لِلْخَلِيلِ بْنِ أَحْمَدَ : أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ ، فَتَكْتُبُهَا عَلَيَّ ؟ قَالَ : إِنَّ قَوْلَكَ يَدُلُّ عَلَى

أَنَّ الْجَوَابَ أَغْلَظُ مِنَ السُّؤَالِ ، فَتَكْتُبُهُ أَنْتَ أَيْضًا ؟ قَالَ : قُلْتُ : نَعَمْ ، أَيَّامَ حَيَاتِكَ . قَالَ : سَلْ .

قَالَ : قُلْتُ : مَا بَالُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَرَحِمِهِمْ كَانَهُمْ كُلُّهُمْ بَنُو أُمِّ

وَاحِدَةٍ وَعَلَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) مِنْ بَيْنِهِمْ كَأَنَّهُ ابْنُ عِلَّةٍ^٢ ؟

قَالَ مِنْ أَيْنَ لَكَ هَذَا السُّؤَالُ ؟ قَالَ : قُلْتُ : قَدْ وَعَدْتَنِي الْجَوَابَ . قَالَ : وَقَدْ ضَمَنْتَ

الْكُتْمَانَ قَالَ : قُلْتُ : أَيَّامَ حَيَاتِكَ ، فَقَالَ :

إِنَّ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَام) تَقَدَّمَهِمْ إِسْلَامًا ، وَفَاقَهُمْ عِلْمًا ، وَبَذَّهُمْ^٣ شَرَفًا ، وَرَجَحَهُمْ زُهْدًا ، وَطَالَهُمْ

جِهَادًا ، فَحَسَدَوْهُ ، وَالنَّاسُ إِلَى أَشْكَالِهِمْ وَأَشْبَاهِهِمْ أَمِيلٌ مِنْهُمْ إِلَى مَنْ بَانَ مِنْهُمْ ، فَافْهَمْ^٤ .

١ . أبو عبد الرحمن الخليل بن أحمد الفراهيدي البصري : أحد الأعلام ، أخذ عنه سيبويه النحو ، والنضر بن شميل و... وهو

أول من استخرج العروض وحصر أشعار العرب بها . له كتاب «العين» في اللغة . وتقه ابن حبان . ولد سنة (100 هـ) وتوفي

سنة (175 هـ) وقيل : سنة نيف وستين ومائة (راجع سير أعلام النبلاء : ج 7 ص 429 الرقم 161 وتهذيب الكمال : ج 8

ص 330 الرقم 1725 وتهذيب التهذيب : ج 2 ص 101 الرقم 2065) .

٢ . العلة : الضرة ، وبنو العلات : بنو رجل واحد من أمهات شتى (لسان العرب : ج 11 ص 470) .

٣ . بذه : علاه وفاقه (لسان العرب : ج 3 ص 477) .

٤ . الأُمالي للطوسي : ص 608 ح 1256 ، تنبيه الخواطر : ج 2 ص 76 ، كشف الغمة : ج 2 ص 37 وليس فيه

«فحسدوه» ، تنقيح المقال : ج 1 ص 403 ح 3769 .

12/9

HALİL B. AHMED¹

3972-el-Emali, Tusi [Muhammed b. Selam Cumhi'den]: [Osmanî itikadı olan] Yunus b. Habib Nahvi bana şöyle rivayet etti: Halil b. Ahmed'e dedim ki: Sana bir mesele sormak istiyorum, acaba bunu bana gizleyecek misin?

Dedi ki: Senin bu sözün, verilecek cevabın sorudan daha şiddetli olacağına delildir. Öyleyse sen de onu gizli tutacaksın!

Dedim ki: Sen yaşadığın sürece, evet (gizli tutacağım).

Dedi ki: Sor!

Dedim ki: Neden Resulullah'ın (s.a.a) sahabeleri ve akrabaları bir annenin oğulları gibi iken Ali b. Ebutalip (a.s) onların arasında sanki kuma gelmiş bir kadının oğlu gibidir?

Dedi ki: Bu soru nerden aklına gelmiş?

Dedim ki: Bana cevap vereceğini vaat ettin!

Dedi ki: Sen de gizli tutacağını söz verdin!

Dedim ki: Sen hayatta olduğun sürece!

Bunun üzerine şöyle dedi: Ali (a.s), İslam'ı onlardan önce kabul etti; ilimde, asalette ve zühtte onların üstündeydi, cihadı onlardan daha uzundu. Bu yüzden ona haset ettiler. İnsanlar, kendi şekillerinde olanlara ve kendilerine benzeyenlere [onlardan farklı olanlara nazaran] daha çok meyilli olurlar. Bunu anla.²

¹Ebu Abdurrahman Halil b. Ahmed Ferahidi Basri, büyüklerden biridir. Sibeveyh, Nazr b. Şumeyl ve diğerleri nahiv ilmini ondan öğrenmişlerdir... O, aruz ilmini çıkaran ve Arap şiirlerini aruz vezninde sınırlayan ilk kişidir. Lugat ilminde *el-Ayn* kitabı ona aittir. İbn-i Habban, onu güvenilir saymıştır. Hicri 100 yılında doğmuş ve 175'de vefat etmiştir. Yüz atmışlı yıllarda öldüğü de söylenmiştir. (Bkz: *Siyer-u A'lamî'n-Nubela*, c.7, s.429, no.161; *Tehzibu'l-Kemal*, c.8, s.330, no.1725; *Tehzibu't-Tehzib*, c.2, s.101, no.2065).

²Tusi, *el-Emali*, s.608, h.1256; *Tenbihu'l-Havatir*, c.2, s.76; *Keşfu'l-Gumme*, c.2, s.37, bu kaynakta "ona haset ettiler" ifadesi yer almamış; *Tenkihu'l-Mekal*, c.1, s.403, h.3769.

3973 . علل الشرائع عن أبي زيد النحوي الأتصاري: سألت الخليل بن أحمد

العروضي، فقلت له: لم هجر الناس علياً (عليه السلام) وقرباه من رسول الله (صلى الله عليه وآله)

قرباه، وموضعه من المسلمين موضعه، وعناه في الإسلام عنه؟ فقال: بهر والله نوره أنوارهم، وغلبهم على

صفو كل منهل، والناس إلى أشكالهم أميل، أما سمعت قول الأول يقول:

وكل شكل لشكله ألف *** أما ترى الفيل يالف الفيلاً¹

3974 . تنقيح المقال - في ترجمة الخليل بن أحمد - : قيل له: ما الدليل على أن

علياً (عليه السلام) إمام الكل في الكل؟ قال: احتياج الكل إليه واستغناؤه عن الكل².

3975 . تنقيح المقال - في ترجمة الخليل بن أحمد - : قيل له: ما تقول في

علي بن أبي طالب (عليه السلام)؟ فقال: ما أقول في حق امرئ كتبت مناقبه أولياؤه

خوفاً، وأعداؤه حسداً، ثم ظهر من بين الكتمين ما ملا الخافقين³.

1 . علل الشرائع: ص 145 ح 1، الأمل للصدوق: ص 300 ح 341، المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 213،

روضة الواعظين: ص 130، تنقيح المقال: ج 1 ص 403 ح 3769.

2 . تنقيح المقال: ج 1 ص 403 ح 3769.

3 . تنقيح المقال: ج 1 ص 403 ح 3769، الرواشح السماوية: ص 203.

3973-İlelu’ş-Şerayi [Ebu Zeyd Nahvi Ensari’den]: Halil b. Ahmed Aruzi’ye şunu sordum: ‘Neden insanlar Ali’den uzaklaştılar? Oysaki onun Resulullah’a (s.a.a) olan yakınlığı, Müslümanlar arasındaki konumu ve İslam yolunda katlandığı zahmetler malumdur.’

Şu cevabı verdi:

Allah’a yemin olsun ki onun nuru, onların nurlarını etkisi altına aldı ve berraklıkta her kaynağa baskın geldi. İnsanlar, kendi tiplerindekilere daha meyillidirler. Birincinin sözünü duymadın mı ki şöyle demişti:

Her şekil kendi şekline ünsiyet kurmuş

Görmez misin ki fil fille yoldaş olmuş¹

3974-Tenkihu’l-Mekal [Halil b. Ahmed’in biyografisinde]: Ona “Ali’nin her konuda herkesin imamı olmasının delili nedir?” diye sorulduğunda “Herkes ona muhtaç iken onun herkesten müstağni olmasıdır” dedi.²

3975-Tenkihu’l-Mekal [Halil b. Ahmed’in biyografisinde]: Ona, “Ali b. Ebutalip (a.s) hakkında ne diyorsun?” diye sorulduğunda şu cevabı verdi: Dostları korkudan, düşmanları ise çekememezlikten faziletlerini gizlediler; bu iki gizlemenin arasından o kadar fazilet açığa çıktı ki doğuyu ve batıyı doldurdu; böyle bir kişi hakkında ne diyebilirim ki?³

¹-İlelu’ş-Şerayi, s.145, h.1; Saduk, *el-Emali*, s.300, h.341; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.213; *Ravzatu’l-Vaizin*, s.130; *Tenkihu’l-Mekal*, c.1, s.403, h.3769.

²-*Tenkihu’l-Mekal*, c.1, s.403, h.3769.

³-*Tenkihu’l-Mekal*, c.1, s.403, h.3769; *er-Ravaşihu’s-Semaviyye*, s.203.

13 / 9

سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ^١

3976. المناقب لابن شهر آشوب عن سفيان الثوري : كان عليُّ بنُ أبي طالب (عليه السلام)

كَالْجَبَلِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ ; أَعَزَّ اللَّهُ بِهِ الْمُسْلِمِينَ ، وَأَذَلَّ بِهِ الْمُشْرِكِينَ^٢ .

3977 . حلية الأولياء عن عطاء بن مسلم: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ : مَا حَاجَّ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا حَجَّةٌ^٣ .

14 / 9

لِشَافِعِيِّ^٤

3978 . الصواعق المحرقة: قال [الشافعي]:

قالوا تَرَفُّضْتَ قُلْتَ كَلَّا *** مَا الرِّفْضُ دِينِي وَلَا اعْتِقَادِي *** لَكِنْ تَوَلَّيْتُ غَيْرَ

شَكَّ *** خَيْرَ إِمَامٍ وَخَيْرَ هَادِي *** إِنْ كَانَ حُبُّ الْوَلِيِّ رَفْضًا *** فَإِنِّي أَرْفُضُ

الْعِبَادِ

١ . سفيان بن سعيد بن مسروق الثوري : ولد سنة (97 هـ) في خلافة سليمان بن عبد الملك ، ومات بالبصرة سنة (161 هـ) في خلافة المهدي . قال ابن عيينة : أصحاب الحديث ثلاثة : ابن عباس في زمانه ، والشعبي في زمانه ، والثوري في زمانه (راجع سير أعلام النبلاء: ج7 ص229 الرقم 82 والطبقات الكبرى : ج6 ص371 وتهذيب التهذيب : ج2 ص356 الرقم 2866).

٢ . المناقب لابن شهر آشوب : ج2 ص68 .

٣ . حلية الأولياء: ج7 ص34; المناقب لابن شهر آشوب: ج2 ص45.

٤ . محمد بن إدريس بن العباس بن عثمان بن شافع: إمام المذهب الشافعي: ولد بغزة سنة (150 هـ) ووفاته في سنة (204 هـ). قال أحمد بن حنبل: الشافعي فيلسوف في أربعة أشياء : في اللغة ، واختلاف الناس ، والمعاني ، والفقه (راجع سير أعلام النبلاء: ج10 ص5 و ص10 و ص81 وتهذيب الكمال: ج24 ص376 الرقم 5049).

13/9

SÜFYAN SEVRİ¹

3976-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [Süfyan Sevri'den]: Ali b. Ebutalip (a.s), Müslümanlar ve müşrikler arasında bir dağ gibiydi; Allah, onunla Müslümanlara izzet verdi ve onunla müşrikleri zillete düşürdü.²

3977-Hilyetu'l-Evliya [Ata b. Müslim'den]: Süfyan'ın şöyle dediğini duydum: Ali hiç kimseyle münazaraya girmemiştir ki onu susturmamış olsun.³

14/9

ŞAFİİ⁴

3978-Savaiku'l-Muhrika: [Şafii] şu şiiri okudu:

Rafizi oldun dediler bana, dedim asla
Ne dinimdir benim ne itikadımdır Rafizîlik
Fakat hiç şüphesiz sevdim ben
En üstün imam ve hidayetçiyi
Eğer “Veli”yi sevmekse Rafizîlik
Kullardan en Rafizî benim demek ki

¹-Süfyan b. Said b. Mesruk Sevri, Hicri 97 yılında Süleyman b. Abdulmelik'in hilafeti döneminde doğdu ve 161 yılında Mehdi'nin hilafeti döneminde Basra'da öldü. İbn-i Uyeyne diyor ki: Hadis ashabı üç kişidir: İbn-i Abbas kendi zamanında, eş-Şa'bi kendi zamanında ve Sevri kendi zamanında. (Bkz: *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.7, s.229, no.82; *et-Tabakatu'l-Kubra*, c.6, s.371; *Tehzibu't-Tehzib*, c.2, s.356, no.2866).

²- İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.68.

³-*Hilyetu'l-Evliya*, c.7, s.34; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.45.

⁴-Muhammed b. İdris b. Abbas b. Osman b. Şafi, Şafii mezhebinin imamıdır. Hicri 150 yılında Gazze'de doğdu ve 204 yılında vefat etti. Ahmed b. Hanbel diyor ki: Şafii dört alanda filozoftu: Lügat, hakemlik, maani ve fıkıh. (Bkz: *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.10, s.5, s.10 ve s.81; *Tehzibu'l-Kemal*, c.24, s.376, no.5049).

وقال أيضاً :

يا راكباً قف بالمُحَصَّبِ مِنْ مَنِ *** وَاهْتِفِ بِسَاكِنِ خَيْفِهَا وَالنَّاهِضِ
سَحَرًا إِذَا فَاضَ الْحَجِيجُ إِلَى مَنِ *** فَيَضًا كَمُلْتَطِمِ الْفَرَاتِ الْفَائِضِ
إِنْ كَانَ رَفَضًا حُبُّ آلِ مُحَمَّدٍ *** فَلْيَشْهَدْ التَّقْلَانَ أَنِّي رَافِضِي^١

15 / 9

الشَّعْبِيُّ^٢

3979 . المناقب للخوارزمي عن الشعبي ما ندرى ما نصنع بعليٍّ إن أحببناه

افتقرنا ، وإن أبغضناه كفرنا!^٣

3980 . الإرشاد : قد شاع الخبرُ واستفاضَ عن الشعبيِّ أنه كان يقولُ : لقد كنتُ

أسمعُ خطباءَ بني أُمَيَّةَ يَسُبُّونَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) على
مَنَابِرِهِمْ فَكَأَنَّمَا يُشَالُ بِضَبْعِهِ إِلَى السَّمَاءِ ، وَكُنْتُ أَسْمَعُهُمْ يَمْدَحُونَ أَسْلَافَهُمْ عَلَى
مَنَابِرِهِمْ فَكَأَنَّمَا يَكْشِفُونَ عَنْ جِيفَةٍ^٤ .

١ . الصواعق المحرقة : ص 133 .

٢ . عامر بن شراحيل بن عبد، وقيل: عامر بن عبد الله بن شراحيل الشعبي الحميري، أبو عمرو الكوفي: من شعب همدان. قال منصور الغداني عن الشعبي: أدركت خمسمائة من الصحابة. قال أبو جعفر الطبري في طبقات الفقهاء : كان ذا أدب وفقه وعلم . والمشهور إن مولده كان لست سنين خلت من خلافة عمر . وفي سنة وفاته أقوال : من سنة (103 هـ) إلى سنة (110 هـ) (راجع تهذيب التهذيب : ج 3 ص 44 الرقم 3588) .

٣ . المناقب للخوارزمي : ص 330 ح 350؛ المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 214 .

٤ . الإرشاد : ج 1 ص 309 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 351 .

Şu şiiri de okudu:

Hacılar Fırat'ın çarpışan dalgaları gibi
 Yürüyüp Mina'ya doğru aktıkları sabahta
 Ey süvari! Mina'nın Muhassab'ında¹ dur
 Hif'in² sakinlerine ve oradan geçenlere duyur
 Eğer Âl-i Muhammed'in sevgisiye Rafizîlik
 Cinler ve insanlar şahit olsun ki Rafizîyim ben³

15/9**EŞ-ŞA'BI⁴**

3979-Menakıb, Harezmi [Şa'bi'den]: Ali'ye ne yapacağımızı bilmiyoruz; eğer onu sevsek fakir olacağız ve eğer ona buğz etsek kâfir olacağız.⁵

3980-el-İrsad: eş-Şa'bi'den olduğu müstefiz olarak yaygın bir rivayete göre o şöyle diyordu: Ümeyye oğullarının hatiplerini görüyordum; minberler üzerinde Emirülmüminin Ali b. Ebutilib'e sabbettiklerinde sanki onun pazısından tutup göğe kaldırıyorlardı. Minberlerinde kendi geçmişlerini övdüklerinde ise sanki bir leşin üzerini açıyorlardı.⁶

¹-Muhassab, Mekke ve Mina arasındaki hareket alanıdır. Orada Peygamberin (s.a.a) inip namaz kıldığı bir mescit olduğu söylenmektedir. (Çev.)

²-Hif, Mina'da bulunan ve birçok peygamberin namaz kıldığı mescidin ismidir. (Çev.)

³-Savaiku'l-Muhrika, s.133.

⁴-Amir b. Şerahil b. Abd veya Amir b. Abdullah b. Şerahil eş-Şa'bi el-Himyari, Ebu Amr Kufi, Hemdan halkındandır. Mansur Gaddani eş-Şa'bi'den şöyle nakletmiş: "Sahabeden beş yüz kişiyi gördüm." Ebu Cafer Taberi 'Tabakatu'l-Fukaha' kitabında şöyle diyor: O edep, fıkıh ve ilim sahibiydi. Meşhur görüşe göre Ömer'in hilafetinin altıncı yılında dünyaya gelmiştir. Vefatı konusunda ise Hicri 103 ile 110 arasında çeşitli sözler vardır. (Bkz: Tehzibu't-Tehzib, c.3, s.44, no.3588).

⁵-Harezmi, Menakıb, s.330, h.350; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.3, s.214.

⁶-el-İrsad, c.1, s.309; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.2, s.351.

3981 . شرح نهج البلاغة : قال الشَّعْبِيُّ - وَقَدْ ذَكَرَهُ (عليه السلام) - : كَانَ أَسْخَى النَّاسِ ، كَانَ عَلَى الْخُلُقِ الَّذِي يُحِبُّهُ اللَّهُ : السَّخَاءُ وَالْجُودُ ، مَا قَالَ : «لَا» لِسَائِلٍ قَطُّ^١ .

16 / 9

عامرُ بنُ عبدِ اللهِ بنِ الزُّبَيْرِ^٢

3982 . الاستيعاب عن عامر بن عبد الله بن الزبير - لَمَّا سَمِعَ ابْنَاهُ لَهُ يَتَنَقَّصُ عَلَيْهِ - : إِيَّاكَ وَالْعُودَةَ إِلَى ذَلِكَ ؛ فَإِنَّ بَنِي مَرْوَانَ شَتَمُوهُ سِتِّينَ سَنَةً فَلَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ بِذَلِكَ إِلَّا رَفْعَةً ، وَإِنَّ الدِّينَ لَمْ يَبْنِ شَيْئًا فَهَدَمَتْهُ الدُّنْيَا ، وَإِنَّ الدُّنْيَا لَمْ تَبْنِ شَيْئًا إِلَّا عَاوَدَتْ عَلَى مَا بَنَتْ فَهَدَمَتْهُ^٣ .

17 / 9

الفَخْرُ الرَّازِيُّ^٤

3983 . تفسير الفخر الرازي : مَنْ اقْتَدَى فِي دِينِهِ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَقَدْ اهْتَدَى ، وَالذَّلِيلُ عَلَيْهِ قَوْلُهُ (عليه السلام) : «اللَّهُمَّ أَدْرِ الْحَقَّ مَعَ عَلِيٍّ حَيْثُ دَارَ»^٥ .

١ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 22 وراجع الصراط المستقيم: ج 1 ص 62.

٢ . عامر بن عبد الله بن الزبير بن العوام الأسدي ، أبو الحارث المدني : قال العجلي : مدني تابعي ثقة . وذكره ابن حبان في الثقات وقال: كان عالماً فاضلاً، مات سنة (121 هـ) (راجع تهذيب التهذيب: ج 3 ص 49 الرقم 3595).

٣ . الاستيعاب : ج 3 ص 215 الرقم 1875 ، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 221 وفيه «قال ابن عامر بن عبد الله بن الزبير لولده» ، تنبيه الخواطر : ج 2 ص 296 نحوه وفيه «ثمانين عاماً» بدل «ستين سنة» . راجع: ج 7 ص 195 (عامر بن عبد الله بن الزبير).

٤ . فخر الدين محمد بن عمر بن الحسين القرشي البكري الطبرستاني ، الأصولي المفسر ، كبير الأذكياء والحكماء والمصنِّفين ، الفقيه الشافعي . ولد سنة (544 هـ) ، ومات بهراً سنة (606 هـ) ، وله بضع وستون سنة (راجع سير أعلام النبلاء : ج 21 ص 500 الرقم 261 وتفسير الفخر الرازي : ج 1 ص 3).

٥ . تفسير الفخر الرازي : ج 1 ص 210 .

3981-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: eş-Şa'bi, Ali'den (a.s) söz ederken dedi ki: O, halkın en cömerdi idi. Allah'ın sevdiği bir ahlak üzereydi: Cömertlik ve kerem. Asla isteyene “yok” dememiştir.¹

16/9

AMİR B. ABDULLAH B. ZÜBEYR²

3982-el-İstiab [Amir b. Abdullah b. Zübeyr'den]: Oğlunun Ali'yi (a.s) kötülediğini duyunca dedi ki: Bir daha sakın böyle bir şey yapma! Mervan oğulları altmış yıl ona sövdüler ve Allah bununla sadece onun yüceliğini artırdı. Dinin kurduğu bir yapıyı dünya yıkamamıştır ve dünya neyi kurmuşsa sonunda kurduğu şeye geri dönüp onu yıkmıştır.³

17/9

FAHRİ RAZİ⁴

3983-Tefsir-i Fahri Razi: Her kim dininde Ali b. Ebutalib'e uyduysa hidayet bulmuştur. Bunun delili ise Peygamberin (s.a.a) şu sözüdür: “Allah'ım! Ali nereye dönerse hakkı da onunla birlikte döndür.”⁵

¹-Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.1, s.22. Ayrıca bkz: es-Sıratu'l-Mustakim, c.1, s.162.

²-Amir b. Abdullah b. Zübeyr b. Avam Esedi, Ebu'l-Haris Medeni'dir. el-İeli diyor ki: 'Medineli tabiidendir ve güvenilir biridir.' İbn-i Habbab onu güvenilir ravilerin arasında zikretmiştir. Âlim ve fazilet ehli biriydi. Hicri 121 yılında vefat etti. (Bkz: Tehzibu't-Tehzib, c.3, s.49, no.3595).

³-el-İstiab, c.3, s.215, no.1875; Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.13, s.221; Tenbihu'l-Havatir, c.2, s.296, bu kaynakta “altmış yıl” yerine “seksen yıl” şeklinde. Ayrıca bkz: İmam Ali Ansiklopedisi, Amir b. Abdullah b. Zübeyr, c.13

⁴-Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Kureşi Bekri Taberistani, usul âlimi ve müfessirdir. Zekilerin, hekimlerin ve yazarların büyüğüdür. Şafii fakihidir. Hicri 544 yılında doğdu ve 606 yılında Herat'ta öldü. Altmış küsur yıl yaşadı. (Bkz: Siyer-u A'lami'n-Nubela, c.21, s.500, no.261; Tefsir-i Fahri Razi, c.1, s.3).

⁵-Tefsir-i Fahri Razi, c.1, s.210.

18 / 9

المأمون العباسي¹

3984 . عيون أخبار الرضا عن إسحاق بن حماد بن زيد - في مُجادلة المأمون المخالفين في إمامة عليّ (عليه السلام) وتفضيله على سائر الناس بعد النبي (صلى الله عليه وآله) - : سَمِعْنَا² يَحْيَى بْن أَكْثَمَ الْقَاضِي قَالَ : أَمَرَنِي الْمَأْمُونُ بِإِحْضَارِ جَمَاعَةٍ مِنْ أَهْلِ الْحَدِيثِ ، وَجَمَاعَةٍ مِنْ أَهْلِ الْكَلَامِ وَالنَّظَرِ ، فَجَمَعْتُ لَهُ مِنْ الصَّنَفَيْنِ زُهَاءَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا ، ثُمَّ مَضَيْتُ بِهِمْ ، فَأَمَرْتُهُمْ بِالْكَيْنُونَةِ فِي مَجْلِسِ الْحَاجِبِ لِأَعْلَمُهُ بِمَكَانِهِمْ ، فَفَعَلُوا فَأَعْلَمْتُهُ ، فَأَمَرَنِي بِإِدْخَالِهِمْ ، فَدَخَلُوا فَسَلَّمُوا فَحَدَّثْتُهُمْ سَاعَةً وَأَنَسَهُمْ ، ثُمَّ قَالَ :

إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَجْعَلَكُمْ بَيْنِي وَبَيْنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي يَوْمِي هَذَا حُجَّةً ؛ فَمَنْ كَانَ حَاقِنًا³ أَوْ لَهُ حَاجَةٌ فَلْيَقُمْ إِلَى قِضَاءِ حَاجَتِهِ ، وَانْبَسِطُوا وَسَلُّوا أَخْفَافَكُمْ وَضَعُوا أَرْدِيَّتَكُمْ ، فَفَعَلُوا مَا أُمِرُوا بِهِ ، فَقَالَ :

يَا أَيُّهَا الْقَوْمُ ! إِنَّمَا اسْتَحْضَرْتُكُمْ لِاحْتِجَّ بِكُمْ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى ، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَانْظُرُوا لِنَفْسِكُمْ وَإِمَامِكُمْ ، وَلَا يَمْنَعُكُمْ جَلَالَتِي وَمَكَانِي مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ حَيْثُ كَانَ ، وَرَدِّ الْبَاطِلِ عَلَى مَنْ أَتَى بِهِ ، وَأَشْفِقُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ مِنَ النَّارِ ، وَتَقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِرِضْوَانِهِ ، وَإِثَارِ طَاعَتِهِ ؛ فَمَا أَحَدٌ تَقَرَّبَ إِلَى مَخْلُوقٍ بِمَعْصِيَةِ الْخَالِقِ إِلَّا سَلَّطَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ ، فَنَظَرُونِي بِجَمِيعِ عُقُولِكُمْ .

1 . المأمون الخليفة العباسي : ولد سنة (170 هـ) ومات سنة (218 هـ) وله ثمان وأربعون سنة . وقرأ العلم فوالأدب والأخبار والعقليات وعلوم الأوائل، وأمر بتعريب كتبهم (راجع سير أعلام النبلاء: ج 10 ص 272 الرقم 72).

2 . في المصدر : «جمعنا»، والأنسب ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

3 . هو الذي حبس بوله (النهاية : ج 1 ص 416) .

18/9

ABBASİ HALİFESİ MEMUN

3984-Uyun-u Ahbari'r-Rıza [İshak b. Hemmad b. Zeyd'den]:

Kadı Yahya bin Eksem bizleri bir araya toplayarak şöyle dedi: Memun bana, hadis âlimlerinden bir grubu davet etmemi emretti. Ben de emri yerine getirerek, her iki gruptan kırk kişi topladım. Sonra onları yanımda getirerek bir odada beklemelerini ve Memun'a onların geldiğini haber vereceğimi söyledim. Onlar da orada beklediler. Memun'a haber verince, içeri girmelerini emretti. Onlar da içeri girerek selam verdiler. Memun bir süre onlarla konuşup tanıştıktan sonra şöyle dedi:

‘Ben, bugün sizleri kendim ile Yüce Allah arasında hüccet olarak karar vermeyi düşünüyorum. Kimin herhangi bir ihtiyacı varsa kalksın ve ihtiyacını gidersin. Böylelikle rahatlayıp hafifleyin, sırtınızdaki elbiseleri de çıkarın.’ Onlar da emredilen şeyleri aynen yerine getirdiler. Memun daha sonra oradakilere dönerek şöyle dedi:

‘Ey cemaat; ben sizleri Allah katında kendime hüccet tutmak için buraya çağırdım, öyleyse Allah’tan korkun, kendinizi ve imanınızı muhafaza edin. Hiçbir zaman benim makam ve durumum, sizlerin kimden olursa olsun hak sözü kabul etmenize engel olmasın ve batıl sözü de kimden olursa olsun reddetmenize mani olmasın. Kendiniz için ateşten korkunuz. Allah’ın rızasını kazanarak ve itaat ederek ona yaklaşınız. Hiç kimse Allah’a itatsızlıkla kendisini herhangi bir mahlûka yaklaştırmamıştır. Meğerki Allah o mahlûku ona musallat etmiştir. Öyleyse benimle bütün dikkatinizle münazara ediniz (tartışınız).

إِنِّي رَجُلٌ أَزْعَمُ أَنْ عَلَيَّ (عليه السلام) خَيْرُ الْبَشَرِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ; فَإِنْ كُنْتُ مُصِيبًا فَصَوِّبُوا قَوْلِي ، وَإِنْ كُنْتُ مُخْطِئًا فَرُدُّوا عَلَيَّ ، وَهَلِّمُوا ؛ فَإِنْ شِئْتُمْ سَأَلْتُكُمْ ، وَإِنْ شِئْتُمْ سَأَلْتُمُونِي .

فَقَالَ لَهُ الَّذِينَ يَقُولُونَ بِالْحَدِيثِ : بَلْ نَسْأَلُكَ .

فَقَالَ : هَاتُوا ، وَقَلِّدُوا كَلَامَكُمْ رَجُلًا وَاحِدًا مِنْكُمْ ، فَإِذَا تَكَلَّمْتُ ؛ فَإِنْ كَانَ عِنْدَ أَحَدِكُمْ زِيَادَةٌ فَلْيَزِدْ ، وَإِنْ أَتَى بِخَلَلٍ فَسَدِّدُوهُ .

فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ : إِنَّمَا نَحْنُ نَزْعَمُ أَنَّ خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) أَبُو بَكْرٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ الرَّوَايَةُ الْمُجْمَعَةُ عَلَيْهَا جَاءَتْ عَنِ الرَّسُولِ (صلى الله عليه وآله) أَنَّهُ قَالَ : اقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ ، فَلَمَّا أَمَرَ نَبِيُّ الرَّحْمَةِ بِالْإِقْتِدَاءِ بِهِمَا ، عَلِمْنَا أَنَّهُ لَمْ يَأْمُرْ بِالْإِقْتِدَاءِ إِلَّا بِخَيْرِ النَّاسِ .

فَقَالَ الْمَأْمُونُ : الرَّوَايَاتُ كَثِيرَةٌ ، وَلَا بُدَّ مِنْ أَنْ تَكُونَ كُلُّهَا حَقًّا أَوْ كُلُّهَا بَاطِلًا ، أَوْ بَعْضُهَا حَقًّا وَبَعْضُهَا بَاطِلًا ؛ فَلَوْ كَانَتْ كُلُّهَا حَقًّا كَانَتْ كُلُّهَا بَاطِلًا ؛ مِنْ قَبْلِ أَنْ بَعْضُهَا يَنْقُضُ بَعْضًا ، وَلَوْ كَانَتْ كُلُّهَا بَاطِلًا كَانَ فِي بُطْلَانِهَا بُطْلَانُ الدِّينِ ، وَدُرُوسُ الشَّرِيعَةِ ؛ فَلَمَّا بَطَلَ الْوَجْهَانِ ثَبَتَ الثَّالِثُ بِالْإِضْطِرَارِ ؛ وَهُوَ أَنَّ بَعْضَهَا حَقٌّ وَبَعْضُهَا بَاطِلٌ ؛ فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَلَا بُدَّ مِنْ دَلِيلٍ عَلَى مَا يَحِقُّ مِنْهَا ؛ لِيُعْتَقَدَ ، وَيُنْفَى خِلَافُهُ ، فَإِذَا كَانَ دَلِيلُ الْخَبَرِ فِي نَفْسِهِ حَقًّا كَانَ أَوْلَى مَا أَعْتَقَدَهُ وَآخَذَ بِهِ .

Ben Ali'nin (a.s), Resulullah'tan (s.a.a) sonra insanların en hayırlısı olduğunu düşünen biriyim. O halde doğru söylüyorsam beni tasdik edin, yok eğer bu görüşümde yanılıyorsam delillerle sözlerimi reddedin ve benimle tartışın; ya ben sizden sorayım ya da siz benden sorun.'

Memun'dan sonra, hadis ehli olan âlimler "Biz soracağız" dediler. Memun: Sorun ve sözcü olarak içinizden birini seçin. O konuştuktan sonra içinizden herhangi birinin söyleyecek bir sözü varsa bunu eklesin veya herhangi bir hatası olursa düzeltmeye çalışsın. İçlerinden biri dedi ki: Bize göre Resulullah'tan (s.a.a) sonra insanların en hayırlısı Ebubekir'dir. Şöyle ki; herkesin kabullenmiş olduğu bir rivayetle Peygamberin (s.a.a), "*Benden sonra Ebu Bekir ve Ömer'e uyunuz*" diye buyurduğu bildirilmektedir. Rahmet Peygamberinin bizleri bu ikisine uymayı emretmesi de Peygamberin bize, halkın en hayırlısına uymaktan başka bir şey buyurmayacağını göstermektedir.

Memun dedi ki: 'Çok rivayetler vardır ki ya bunların hepsi haktır ya batıldır veya bazısı hak ve bazısı batıldır. Eğer hepsini hak ve doğru olarak kabul edersek tekrar hepsi batıl olmuş olur. Çünkü bazıları birbirini yalanlıyor. Ama hepsini batıl bilirsekin dinin ve şeriatın batıl olduğu ispatlanmış olur. Öyleyse bu iki görüş batıl olduğuna göre çaresiz üçüncü bir görüş kanıtlanmış olur ve o bazısının hak ve bazısının da batıl olduğudur. Durum böyle iken bir rivayetin doğruluğuna dair delil getirmek ve böylece karşısını reddetmek zaruri olur. Eğer rivayetin delili hak ise ona inanmak ve kabullenmek gerekmektedir.

وروايتك هذه من الأخبار التي أدلتها باطله في نفسها ، وذلك أن رسول الله (صلى الله عليه وآله) أحكم الحكماء ، وأولى الخلق بالصدق ، وأبعد الناس من الأمر بالمحال ، وحمل الناس على التدين بالخلاف ؛ وذلك أن هذين الرجلين لا يخلوا من أن يكونا متفقين من كل جهة أو مختلفين ؛ فإن كانا متفقين من كل جهة كانا واحداً في العدد والصفة والصورة والجسم ، وهذا معدوم أن يكون اتنان بمعنى واحد من كل جهة ، وإن كانا مختلفين ، فكيف يجوز الاقتداء بهما ؟ وهذا تكليف ما لا يطاق ؛ لا نك إذا اقتديت بواحد خالفت الآخر .

والدليل على اختلافهما أن أبا بكر سبى أهل الردة وردهم عمر أحراراً ، وأشار عمر إلى أبي بكر بعزل خالد وبقتله بمالك بن نويرة ، فأبى أبو بكر عليه ، وحرّم عمر المعتنين ولم يفعل ذلك أبو بكر ، ووضع عمر ديوان العطية ولم يفعله أبو بكر ، واستخلف أبو بكر ولم يفعل ذلك عمر ، ولهذا نظائر كثيرة . قال مصنف هذا الكتاب : في هذا فصل ولم يذكر [هـ] المأمون لخصمه ؛ وهو أنهم لم يرووا أن النبي (صلى الله عليه وآله) قال : اقتدوا باللذين من بعدي أبي بكر وعمر ، وإنما رووا أبو بكر وعمر ، ومنهم من روى أبا بكر وعمر ، فلو كانت الرواية صحيحة لكان معنى قوله بالنصب : اقتدوا باللذين من بعدي : كتاب الله والعتره يا أبا بكر وعمر ، ومعنى قوله بالرفع : اقتدوا أيها الناس وأبو بكر وعمر باللذين من بعدي كتاب الله والعتره . رجعنا إلى حديث المأمون :

Senin rivayetin, delili kendiliğinden batıl olan bir rivayettir. Zira Resulullah (s.a.a) hâkimlerin en bilgini, halkın en doğru söyleyeni olduğundan halkı imkânsız olan bir şeye davet etmekten ve imanlı kimse-leri batıla davet etmekte herkesten daha uzaktır. Dolayısıyla bu şahıslar iki varsayımdan uzak değildir. Ya bunlar her yönden müttefiktirler, aynıdırlar veya birbirlerinden farklıdırlar. Eğer her yönden bir olurlarsa bunlar adet, suret, sıfat ve cisim yönünden birdirler. Ama iki kişinin her yönden bir olması görülmüş bir şey değildir. Eğer bunlar birbirlerinden farklı kişi iseler her ikisine de uymak nasıl caiz olur? İşte bu imkânsız bir durumdur. Zira sen ihtilafı oldukları halde birisine uyduğun zaman diğerine muhalefet etmiş olursun.

Bunların ihtilafı ve birbirlerinden farklı olduklarının delili şudur: Ebubekir, Rıdde ehlini (dinden dönen mürtetleri) tutukladı, Ömer ise serbest bıraktı. Ömer, Ebubekir'den Halid b. Velid'i makamından azletmesini ve Malik b. Nuveyre'yi öldürdüğü için kısas edilmesini istedi. Ama Ebubekir buna yanaşmadı. Ömer iki mutayı haram kıldı. Ebubekir ise böyle bir şey yapmadı. Ömer ordu mensuplarına ne kadar ödenek yapılacağını düzenlerken, Ebubekir böyle bir şey yapmadı. Ebubekir kendinden sonra yerine birini getirdi, ama Ömer bunu yapmadı. Buna benzer olaylar çoktur.'

Kitabın yazarı (r.a) şöyle diyor: Bu bölümde başka bir konu yine vardır. Memun dikkat etmemiş olmalı ki hasmını uyarmamıştır. O da şudur ki onlar haberi Resulullah'ın (s.a.a) buyurduğu gibi nakletmemişlerdir. Zira rivayet şöyledir: Ebubekir ve Ömer kelimeleri mecrurdur, onların naklettiklerine göre ise Ebu Bekir ve Ömer kelimeleri merfûdur. Bazıları ise mensub olarak nakletmişlerdir. Zira eğer doğru olursa mensup haliyle manası şu şekilde olur. "*Benden sonra uyacağınız kimseler Allah'ın kitabı ve benim Ehlibeyt'imdir ey Ebabekir ve Ömer!*" Merfu şekliyle ise manası şöyle olur: "*Ey halk ve ey Ebubekir ve Ömer, benden sonra Allah'ın kitabı ve benim Ehlibeytime uyunuz!*"

Tekrar Memun'un sözlerine dönüyoruz:

فَقَالَ آخَرُ مِنْ أَصْحَابِ الْحَدِيثِ : فَإِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) قَالَ : لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا.

فَقَالَ الْمَأْمُونُ : هَذَا مُسْتَحِيلٌ ; مِنْ قَبْلِ أَنْ رَوَايَا تَكُنُّمُ أَنَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) أَخَى بَيْنَ أَصْحَابِهِ وَآخَرَ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَقَالَ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ : مَا أَخْرَجْتُكَ إِلَّا لِنَفْسِي . فَأَيُّ الرَّوَائِثَيْنِ ثَبَّتَتْ بَطَلَتِ الْآخَرَى .

قَالَ الْآخَرُ : إِنَّ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَالَ عَلَى الْمِنْبَرِ : خَيْرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ .

قَالَ الْمَأْمُونُ : هَذَا مُسْتَحِيلٌ ; مِنْ قَبْلِ أَنْ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) لَوْ عَلِمَ أَنَّهُمَا أَفْضَلُ مَا وَلَّى عَلَيْهِمَا مَرَّةً عَمْرَوُ بْنُ الْعَاصِ ، وَمَرَّةً أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ . وَمِمَّا يُكَذِّبُ هَذِهِ الرَّوَايَةَ قَوْلُ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) لَمَّا قُبِضَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَأَنَا أَوْلَى بِمَجْلِسِهِ مِنِّي بِقَمِيصِي ، وَلَكِنِّي أَشْفَقْتُ أَنْ يَرْجِعَ النَّاسُ كُفْرًا ، وَقَوْلُهُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : أَنِّي يَكُونَانِ خَيْرًا مِنِّي وَقَدْ عَبَدْتُ اللَّهَ تَعَالَى قَبْلَهُمَا ، وَعَبَدْتُهُ بَعْدَهُمَا ؟

قَالَ آخَرُ : فَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ أَغْلَقَ بَابَهُ ، وَقَالَ : هَلْ مِنْ مُسْتَقِيلٍ فَأَقِيلُهُ ، فَقَالَ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : قَدَّمَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فَمَنْ ذَا يُؤْخَرُكَ ؟

فَقَالَ الْمَأْمُونُ : هَذَا بَاطِلٌ مِنْ قَبْلِ أَنْ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَعَدَ عَنْ بَيْعَةِ أَبِي بَكْرٍ ، وَرَوَيْتُمْ أَنَّهُ قَعَدَ عَنْهَا حَتَّى قُبِضَتْ فَاطِمَةُ (عَلَيْهَا السَّلَامُ) ، وَأَنَّهَا أَوْصَتْ أَنْ تُدْفَنَ لَيْلًا لِئَلَّا يَشْهَدَا جِنَازَتَهَا .

وَوَجْهٌ آخَرُ : وَهُوَ أَنَّهُ إِنْ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) اسْتَخْلَفَهُ ، فَكَيْفَ كَانَ لَهُ أَنْ يَسْتَقِيلَ وَهُوَ يَقُولُ لِلْأَنْصَارِ : قَدْ رَضِيتُ لَكُمْ أَحَدَ هَذَيْنِ الرَّجُلَيْنِ أَبَا عُبَيْدَةَ وَعُمَرَ ؟

قَالَ آخَرُ : إِنَّ عَمْرَوُ بْنُ الْعَاصِ قَالَ : يَا نَبِيَّ اللَّهِ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيْكَ مِنَ النِّسَاءِ ؟ قَالَ : عَائِشَةُ . فَقَالَ : مِنَ الرِّجَالِ ؟ فَقَالَ : أَبُوهَا .

İçlerinden bir başkası dedi ki: Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor: *“Eğer ben kendime birini dost seçmiş olsaydım, mutlaka Ebubekir'i dost edinirdim.”*

Memun dedi ki: Bu mümkün değil. Zira sizin rivayetlerinizde Resulullah'ın (s.a.a), ashabı arasında kardeşlik başlattığını ve Ali'yi kimseyle kardeş yapmadığını görüyoruz. Ali (a.s) bunun sebebini sorduğunda, Resulullah (s.a.a) *“Ben seni kendim için bıraktım”* buyurdu. Bunlardan hangisini kabul edersek diğerini reddetmiş oluruz?

Bir başkası şöyle dedi: Ali'nin kendisi minberde *“Peygamberden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebubekir ve Ömer'dir”* diye buyurmuştur.

Memun şöyle dedi: Bu da mümkün değildir. Zira eğer Peygamber onları herkesten üstün görseydi Amr b. As ile Usame b. Zeyd'i bunlara amir olarak tayin etmezdi. İşte bu rivayeti yalanlayan şeylerden biri de Ali'nin Peygamberin vefatından sonraki konuşmasıdır: *“Ben onun yerine geçmeye daha layık idim; kendimle gömleğimin mesafesinden daha yakındım. Ama halkın İslam'dan dönüp tekrar kâfir olmasından korktum”* diye buyurmuşlardır ve diğer bir konuşmalarında ise: *“Nasıl olur da o ikisi benden üstün olabilir? Hâlbuki onlardan önce ben Allah'a ibadet ediyordum ve onlardan sonra da ibadet edeceğim”* buyurmuştur.

Onlardan bir başkası dedi ki: Ebubekir evinin kapısını kapatarak *“Acaba benim biatımı kaldıran biri var mı?”* diye sorduğunda Ali (a.s) şöyle dedi: *“Resulullah (s.a.a) seni öncü kıldı, seni kim geri atabilir?”*

Memun dedi ki: Bu batıl ve geçersizdir. Şöyle ki; Ali'nin (a.s) kendisi Ebubekir'e biat etmedi ve sizin rivayetinize göre Fatıma (a.s) hayatta olduğu müddetçe Ali biat etmedi. Üstelik Fatıma (a.s) o iki kişinin kendi cenazesinde bulunmamaları için gece defnedilmesini vasiyet etti. Başka bir delil ise şudur: Eğer Resulullah (s.a.a) onu kendi halifesi karar vermiş olsaydı nasıl istifa edebilir ve Ensar'a *“Bu ikisinden birine; Ebu Ubeyde ve Ömer'e oy veriniz”* diyerek onları önerirdi?

Bir başkası dedi ki: Amr b. As *“Ey Allah'ın Peygamberi, halk içerisinde kadınlardan kimi daha fazla seviyorsun?”* diye sorduğunda Peygamber; *“Ayşe'yi seviyorum”* demiş; *“Peki erkeklerden kimi daha fazla seviyorsun?”* denildiğinde de *“Onun babasını”* diye cevap vermişlerdir.

فَقَالَ الْمَأْمُونُ : هَذَا بَاطِلٌ مِنْ قَبْلِ أَنْتُمْ رَوَيْتُمْ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَضَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ طَائِرٌ مَشْوِيٌّ فَقَالَ : اللَّهُمَّ ائْتِنِي بِأَحَبِّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ ، فَكَانَ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَام) . فَأَيُّ رَوَايَتِكُمْ تُقْبَلُ ؟

فَقَالَ آخَرُ : فَإِنَّ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ : مَنْ فَضَّلَنِي عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ جَلَدْتُهُ حَدَّ الْمَفْتَرِي .

قَالَ الْمَأْمُونُ : كَيْفَ يَجُوزُ أَنْ يَقُولَ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَام) أَجْلِدُ الْحَدَّ عَلَى مَنْ لَا يَجِبُ حَدُّ عَلَيْهِ ، فَيَكُونُ مُتَعَدِّيًا لِحُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، عَامِلًا بِخِلَافِ أَمْرِهِ ، وَلَيْسَ تَفْضِيلٌ مِنْ فَضْلِهِ عَلَيْهِمَا فَرِيَّةٌ ، وَقَدْ رَوَيْتُمْ عَنْ إِمَامِكُمْ أَنَّهُ قَالَ : وَلَيْتُكُمْ وَلَيْتُكُمْ بِخَيْرِكُمْ . فَأَيُّ الرَّجُلَيْنِ أَصْدَقُ عِنْدَكُمْ ؛ أَبُو بَكْرٍ عَلَى نَفْسِهِ أَوْ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَام) عَلَى أَبِي بَكْرٍ ؟ مَعَ تَنَاقُضِ الْحَدِيثِ فِي نَفْسِهِ ، وَلَا بُدَّ لَهُ فِي قَوْلِهِ مِنْ أَنْ يَكُونَ صَادِقًا أَوْ كَاذِبًا ، فَإِنْ كَانَ صَادِقًا فَأَنَّى عَرَفَ ذَلِكَ ؟ بَوْحَى ؟ فَالْوَحْيُ مُنْقَطِعٌ ، أَوْ بِالتَّظَنِّي ؟ فَالْمُتَظَنِّي مُتَحِيرٌ ، أَوْ بِالنَّظَرِ ؟ فَالنَّظَرُ مَبْحَثٌ ، وَإِنْ كَانَ غَيْرَ صَادِقٍ ، فَمِنْ الْمُحَالِ أَنْ يَلِيَّ أَمْرَ الْمُسْلِمِينَ ، وَيَقُومَ بِأَحْكَامِهِمْ ، وَيُقِيمَ حُدُودَهُمْ كَذَّابٌ .

قَالَ آخَرُ : فَقَدْ جَاءَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) قَالَ : أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ سَيِّدَا كَهُولِ أَهْلِ الْجَنَّةِ .

قَالَ الْمَأْمُونُ : هَذَا الْحَدِيثُ مُحَالٌ ؛ لِأَنَّهُ لَا يَكُونُ فِي الْجَنَّةِ كَهْلٌ ، وَيُرْوَى أَنَّ أَشْجَعِيَّةً كَانَتْ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فَقَالَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَجُوزٌ . فَبَكَتْ ، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ : (إِنَّا أَنْشَأْنَهُنَّ إِنِشَاءً * فَجَعَلْنَهُنَّ أَبْكَارًا * عُرْبًا أَتْرَابًا) فَإِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ يُنْشَأُ شَابًّا إِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ ، فَقَدْ رَوَيْتُمْ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) قَالَ لِلْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ (عَلَيْهِمَا السَّلَام) : إِنَّهُمَا سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ، وَأَبُوهُمَا خَيْرٌ مِنْهُمَا .

Memun dedi ki: Sizin kendi rivayetlerinize göre bu da batıl ve asılsızdır. Zira Resulullah'a (s.a.a) kuş eti getirdiklerinde şu şekilde dua ettiler: "*Allah'ım en sevgili kulunu buraya getir.*" Duadan sonra oraya gelen ilk kişi Ali idi. Öyleyse hangi rivayetiniz kabul edilmelidir?

İçlerinden bir başkası şöyle dedi: Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: "*Beni, Ebubekir ve Ömer'den üstün gören kimseye iftira eden birinin cezasını veririm.*"

Memun dedi ki: Ali'nin, haddi (cezayı) hak etmemiş birine "had uygulamam" demesi nasıl caiz olabilir? Eğer böyle demişse Allah'ın (c.c) hududunda (cezalarında) sınırı aşmış ve emrine karşı gelmiş olur. Onu, bu iki kişiden üstün tutmak iftira değildir. Zira sizler imamınızın şöyle dediğini rivayet ediyorsunuz: "*Ben size imam oldum ama sizin hayırlınız değilim.*" Öyleyse bu iki kişiden hangisi size göre doğru söylüyor? Acaba Ebubekir'in kendisi için söylediği mi, yoksa Ali'nin Ebubekir için söylediği mi? Bununla birlikte hadisler de birbiriyle çelişiyor. Ebubekir'in ya doğru ya da yalan söylediğini kabullenmemiz kaçınılmazdır. Eğer doğru söylüyorsa bunu nereden biliyor? Acaba kendisine vahiy mi geliyordu? Yoksa kendi görüşü ve zannı mıydı? Eğer "vahiy geliyordu" dersanız kendileri zamanında vahiy kesilmiş idi. Zanna gelince; o da değişkendir. "Kendi görüşüdür" diye kabul edersek, bu da doğru değildir. Çünkü bu konu görüş bildirme makamında değildir. Ama eğer doğru değilse; Müslümanların velisi, emiri, halk için ahkâmı ayakta tutan ve hududu (cezaları) icra eden birisinin yalancı olması imkânsız bir şeydir.

İçlerinden bir başkası şöyle dedi: Peygamberin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "*Ebubekir ve Ömer cennetin iki yaşlılarıdır.*"

Memun dedi ki: Bu hadis imkânsızdır. Zira cennette yaşlılık yoktur ve rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.a) Eşce kabilesinden bir kadına şöyle buyurdular: "*Cennete yaşlı kadınlar girmeyecektir.*" Derken kadın ağlamaya başladı. Resulullah (s.a.a) kadına hitaben dedi ki: 'Yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Biz onları yepyeni bir yaratılışla yarattık ve onları bakireler kıldık.*"¹ Ebubekir'in cennete gireceği zaman gençleşeceğini zannediyorsanız [bilin ki] kendiniz Peygamberin (s.a.a) Hasan ve Hüseyin için: "*Bu ikisi bütün insanlar içerisinde cennet gençlerinin efendisidir ve babaları onlardan daha hayırlıdır*" diye buyurduğunu naklediyorsunuz.

¹-Vakıa, 35-36.

قال آخر: فقد جاء أن النبي (صلى الله عليه وآله) قال: لو لم أكن أبعث فيكم لبعث عمر.
قال المأمون: هذا محال؛ لأن الله تعالى يقول: (إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ
وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ) ^١ وقال تعالى: (وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ
وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ) ^٢ فهل يجوز أن يكون من لم يؤخذ ميثاقه على النبوة
مبعوثاً، ومن أخذ ميثاقه على النبوة مؤخرًا؟!!

قال آخر: إن النبي (صلى الله عليه وآله) نظر إلى عمر يوم عرفته فنبسم فقال: إن الله
تبارك وتعالى باهى بعباده عامة، وبِعمر خاصة.

فقال المأمون: هذا مستحيل؛ من قبل أن الله تبارك وتعالى لم يكن ليباهى بعمر ويدع
نبيه (صلى الله عليه وآله)؛ فيكون عمر في الخاصة، والنبي (صلى الله عليه وآله) في العامة،
وليسَت هذه الروايات بأعجب من روايتكم أن النبي (صلى الله عليه وآله) قال: دخلت الجنة
فسمعت خفق نعلين؛ فإذا بلال مولى أبي بكر سبقتني إلى الجنة. وإنما قالت الشيعة:
على (عليه السلام) خير من أبي بكر، فقلتم: عبد أبي بكر خير من الرسول (صلى الله عليه
وآله)؛ لأن السابق أفضل من المسبوق، وكما رويتم أن الشيطان يفر من ظل عمر، وألقى
على لسان نبي الله (صلى الله عليه وآله)؛ وأنهن الغرائيق العلى فقر من عمر، وألقى على لسان
النبي (صلى الله عليه وآله) - بزعمكم - الكفر ^٣!

قال آخر: قد قال النبي (صلى الله عليه وآله): لو نزل العذاب ما نجا إلا عمر بن الخطاب.

١ . النساء : 163 .

٢ . الأحزاب : 7 .

٣ . في المصدر : «الكفار»، والتصويب من بحار الأنوار .

Hadis ehlinden bir başkası şöyle dedi: Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir: "*Eğer aranızdan ben peygamberliğe seçilmeseydim mutlaka Ömer seçilirdi.*"

Memun dedi ki: Bu imkânsız bir şeydir. Zira Yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Biz, Nûh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik.*"¹ Yine şöyle buyuruyor: "*Hani biz peygamberlerden sağlam söz almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrahim, Mûsâ ve Meryem oğlu İsa'dan da.*"² Acaba Peygamberliği için söz alınmış birisinin bunun için seçilmemesi ve hiçbir ahdi olmayan birisinin peygamberliğe nail olması mümkün müdür?

İçlerinden bir başkası dedi ki: Peygamber (s.a.a) Arefe günü Ömer'e bakıp gülümsedi ve ardından şöyle buyurdu: "*Yüce Allah kullarıyla umumi olarak, Ömer ile de hususi olarak övünüyor.*"

Memun şöyle dedi: Bu, mantıksızca bir şeydir. Zira Yüce Allah Peygamberini bırakıp da Ömer'e hususi davranmaz. Öyleyse Ömer has ve Peygamber (s.a.a) umum olmuş olur. Bu, şu rivayetinizden daha acayip değildir ki, Peygamberin (s.a.a) şöyle buyurduğunu naklediyorsunuz: "*Cennete girdiğimde ayak sesleri duydum, dikkat ettiğimde onun Ebubekir'in kölesi Bilal olduğunu fark ettim ki, benden önce cennete girmişti.*" Şia; Ali (a.s) Ebubekir'den üstündür, der. Ama sizler Ebubekir'in kölesi Peygamberden (s.a.a) üstündür, diyorsunuz. Zira önce girenin sonrakine üstünlüğü vardır. Yine şeytanın Ömer'in gölgesinden kaçtığını rivayet ediyorsunuz. Ama Resulullah'ın diline musallat olarak şöyle dedirttiğini savunuyorsunuz: "*Bu putlar yüce Tavus misalleridir.*" Size göre şeytan, Ömer'den kaçınır; fakat Resulullah'ın dilinde küfrü cari edebilir!

İçlerinden bir başkası dedi: Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "*Eğer azap nazil olsa Ömer b. Hattab'tan başka hiç kimse kurtulamaz.*"

¹-Nisa, 163.

²-Ahzab, 7.

قال المأمون : هذا خلاف الكتاب أيضاً ؛ لَنَ اللهُ تعالى يَقُولُ لِنَبِيِّهِ (صلى الله عليه وآله) : (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ) ^١ فَجَعَلْتُمْ عُمَرَ مِثْلَ الرَّسُولِ (صلى الله عليه وآله) !

قال آخر : فَقَدْ شَهِدَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) لِعُمَرَ بِالْجَنَّةِ فِي عَشْرَةِ مِنَ الصَّحَابَةِ .

فَقَالَ المأمون : لَوْ كَانَ هَذَا كَمَا زَعَمْتُمْ ، لَكَانَ عُمَرُ لَا يَقُولُ لِحُذَيْفَةَ : نَشَدْتُكَ بِاللَّهِ أَمِنَ الْمُنَافِقِينَ أَنَا ؟ فَإِنْ كَانَ قَدْ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) : أَنْتَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَلَمْ يُصَدِّقْهُ حَتَّى زَكَاهُ حُذَيْفَةُ ، فَصَدَّقَ حُذَيْفَةَ وَلَمْ يَصَدِّقِ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) ، فَهَذَا عَلَى غَيْرِ الْإِسْلَامِ ، وَإِنْ كَانَ قَدْ صَدَّقَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) فَلِمَ سَأَلَ حُذَيْفَةَ ؟ وَهَذَانِ الْخَبْرَانِ مُتَنَاقِضَانِ فِي أَنْفُسِهِمَا .

قال الآخر : فَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) : وَضَعْتُ فِي كِفَّةِ الْمِيزَانِ وَوَضَعْتُ أُمَّتِي فِي كِفَّةٍ أُخْرَى ، فَرَجَحْتُ بِهِمْ ، ثُمَّ وَضَعْتُ مَكَانِي أَبُو بَكْرٍ فَرَجَحَ بِهِمْ ، ثُمَّ عُمَرُ فَرَجَحَ بِهِمْ ، ثُمَّ رَفَعَ الْمِيزَانُ .

فَقَالَ المأمون : هَذَا مُحَالٌ ؛ مِنْ قَبْلِ أَنَّهُ لَا يَخْلُو مِنْ أَنْ يَكُونَ أَجْسَامُهُمَا أَوْ أَعْمَالُهُمَا ؛ فَإِنْ كَانَتِ الْأَجْسَامُ فَلَا يَخْفَى عَلَى ذِي رُوحٍ أَنَّهُ مُحَالٌ ؛ لِأَنَّهُ لَا يَرَجَحُ أَجْسَامُهُمَا بِأَجْسَامِ الْأُمَّةِ ، وَإِنْ كَانَتِ أَعْمَالُهُمَا فَلَمْ تَكُنْ بَعْدُ ، فَكَيْفَ تَرَجَحُ بِمَا لَيْسَ ؟

Memun dedi ki: Bu söz, Kurân-ı Kerim'in açık beyanına aykırıdır. Zira Yüce Allah Peygamberi (s.a.a) hakkında şöyle buyuruyor: "*Sen onların arasında olduğun müddetçe, onlara azap göndermem.*"¹ Oysaki siz Ömer'i Resulullah (s.a.a) gibi algıladınız.

Bir başkası dedi ki: Peygamber (s.a.a) ashaptan on kişiyle birlikte Ömer'i de cennetle müjdelemiştir.

Memun dedi ki: Eğer bu düşündükleriniz Ömer için doğru ise, Ömer Huzayfe'den "*Allah aşkına söyle; acaba ben de münafıklardan mıyım?*" diye sormazdı. Eğer Resulullah (s.a.a) ona "sen cennetliksin" demişse, onu hiçe sayarak bir de Huzayfe'den sormuş olması şunu gösterir ki Ömer, Huzayfe'ye inanıyor ama Peygambere inanmıyordu. Bu, İslam dışı bir harekettir. Eğer Resulullah'a (s.a.a) inanıyor idiyse neden bir daha Huzayfe'ye soruyordu? İşte bu iki haber birbiriyle çelişiyor.

İçlerinden bir başkası şöyle dedi: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "*Beni terazinin bir kefesine, ümmetimi de diğer kefesine koydular, ben ümmetime üstünlük sağladım; sonra benim yerime Ebu Bekir'i koydular, o da üstünlük sağladı ve sonra Ömer'i koydular, o da üstünlük sağladı ve daha sonra teraziye kaldırdılar.*"

Memun dedi ki: Bu da imkânsız bir şeydir. Zira burada ölçü, ya cisimlerin ya da amellerin ağırlığıdır. Eğer cisimlerin tartısı ise ruh sahibi olduklarından imkânsızdır, çünkü onların zahiri cisimleri ümmetin cismine ağır basamaz ve eğer onların amellerini ümmetin amelleriyle ölçüye almışlarsa, o zaman bütün ümmetin amelleri hazır değildi. Peki, olmayan bir şeye nasıl üstünlük sağlayabilir. Öyleyse, halka neyle üstünlük sağladıklarını söyleyiniz?

¹-Enfal, 33.

فَأَخْبِرُونِي بِمَا^١ يَتَفَاضِلُ النَّاسُ ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ : بِالْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ .
 قَالَ: فَأَخْبِرُونِي فَمَنْ^٢ فَضَّلَ صَاحِبُهُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (ص)، ثُمَّ إِنَّ الْمَفْضُولَ عَمِلَ بَعْدَ وَفَاةِ
 رَسُولِ اللَّهِ (ص) بِأَكْثَرِ مِنْ عَمَلِ الْفَاضِلِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (ص) أَيْلَحَقُ بِهِ ؟ فَإِنْ قُلْتُمْ: نَعَمْ، أَوْجَدْتُكُمْ
 فِي عَصَرِنَا هَذَا مَنْ هُوَ أَكْثَرُ جِهَادًا وَحَجًّا وَصَوْمًا وَصَلَاةً وَصَدَقَةً مِنْ أَحَدِهِمْ.
 قَالُوا : صَدَقْتَ ، لَا يَلْحَقُ فَاضِلٌ دَهْرِنَا لِفاضِلِ عَصْرِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله).
 قَالَ الْمَأْمُونُ : فَانْظُرُوا فِيْمَا رَوَتْ أَيْمَتُكُمْ الَّذِينَ أَخَذْتُمْ عَنْهُمْ أَدْيَانَكُمْ فِي فَضَائِلِ
 عَلِيٍّ (عليه السلام) ، وَقِيسُوا إِلَيْهَا مَا رَوَوْا فِي فَضَائِلِ تَمَامِ الْعَشْرَةِ الَّذِينَ شَهِدُوا لَهُمْ بِالْجَنَّةِ ؛
 فَإِنْ كَانَتْ جُزْءًا مِنْ أَجْزَاءِ كَثِيرَةٍ فَالْقَوْلُ قَوْلُكُمْ ، وَإِنْ كَانُوا قَدْ رَوَوْا فِي فَضَائِلِ عَلِيٍّ (عليه
 السلام) أَكْثَرَ ، فَخُذُوا عَنْ أَيْمَتِكُمْ مَا رَوَوْا وَلَا تَعُدُّوهُ . قَالَ : فَاطْرَقَ الْقَوْمُ جَمِيعًا .
 فَقَالَ الْمَأْمُونُ: مَا لَكُمْ سَكَتُمْ ؟ قَالُوا: قَدْ اسْتَقْصَيْنَا.
 قَالَ الْمَأْمُونُ : فَإِنِّي أَسْأَلُكُمْ : خَبِّرُونِي أَيُّ الْأَعْمَالِ كَانَ أَفْضَلَ يَوْمَ بَعَثَ اللَّهُ
 نَبِيَّهُ (صلى الله عليه وآله)؟
 قَالُوا : السَّبْقُ إِلَى الْإِسْلَامِ ؛ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ : (السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ *
 أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ)^٣ .
 قَالَ : فَهَلْ عَلِمْتُمْ أَحَدًا أَسْبَقَ مِنْ عَلِيٍّ (عليه السلام) إِلَى الْإِسْلَامِ؟

١ . كذا في المصدر ، والصحيح : «بِمَ» .

٢ . في المصدر : «فَمَنْ» ، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

٣ . الواقعة : 10 و 11 .

Öyleyse, halka neyle üstünlük sağladıklarını söyleyiniz?

Orada bulunanlardan biri, “Salih amellerle” diye cevap verdi.

Memun dedi ki: Söyler misiniz; Resulullah’ın (s.a.a) sağlığında salih amellerinden dolayı arkadaşından üstün olan bir kimseye, Resulullah’ın (s.a.a) ölümünden sonra üstünlük sağlanması doğru mudur? "Evet" diyecek olursanız ben asrımızda da cihat, hac, oruç, namaz ve sadaka yönünden onların her birinden daha üstün kişiler bulabilirim!

Dediler ki: Doğru söyledin, bizim zamanımızdakiler üstünlük bakımından Resulullah (s.a.a) zamanındakilere ulaşamazlar.

Memun dedi ki: Sizler, dininizi kendilerinden almış olduğunuz imamlarınızdan Ali’nin (a.s) faziletiyle ilgili rivayetlerinizi, cennetle müjdelenen on kişinin faziletiyle ilgili rivayetlerle karşılaştırın. Eğer onlar hakkındaki rivayetler çok ise sizin sözünüz doğrudur, ama Ali’nin (a.s) fazilet ve üstünlüğünü anlatan rivayetlerin çok olduğunu görürseniz imamların Ali hakkındaki rivayetlerini alın ve onu bırakmayın, kabul edin.

Ravi diyor ki: Söz gelip buraya vardığında içeridekilerin hepsi başlarını yere eğdiler.

Memun: “Neden sustunuz?” diye sordu.

Hadis âlimleri: “Biz sözümüzü bitirdik” diye cevap verdiler.

Memun dedi ki: O halde şimdi ben sizlerden bazı sorular soracağım. Resulullah (s.a.a) Peygamberlikle görevlendirilip gönderildiği zaman en üstün amelin hangisi olduğunu söyler misiniz?

Hadis âlimleri dediler: İlk önce İslam’ı kabullenmektir. Zira Yüce Allah şöyle buyuruyor: “*Onlardır (mabudlarına) yaklaştırılanlar.*”¹

Memun sordu: Acaba Ali’den önce Müslüman olan birini biliyor musunuz?

¹-Vakıa, 10.

قالوا: إِنَّهُ سَبَقَ حَدَّثًا لَمْ يَجِرْ عَلَيْهِ حُكْمٌ، وَأَبْوَيْكَرَ أَسْلَمَ كَهْلًا قَدْ جَرَى عَلَيْهِ الْحُكْمُ، وَبَيْنَ هَاتَيْنِ الْحَالَتَيْنِ فَرْقٌ.^١

قال المأمون: فَخَبِّرُونِي عَنْ إِسْلَامِ عَلِيٍّ (عليه السلام)؛ أَمْ بِإِلْهَامٍ^٢ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ تَعَالَى أَمْ بِدُعَاءِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله)؟ فَإِنْ قُلْتُمْ: بِإِلْهَامٍ فَقَدْ فَضَّلْتُمُوهُ عَلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله)؛ وَلَكِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) لَمْ يُلْهِمْ بَلْ أَتَاهُ جِبْرِئِيلُ عَنْ اللَّهِ تَعَالَى دَاعِيًا وَمُعَرِّفًا. فَإِنْ قُلْتُمْ: بِدُعَاءِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله)؛ فَهَلْ دَعَاهُ مِنْ قَبْلِ نَفْسِهِ أَوْ بِأَمْرِ اللَّهِ تَعَالَى؟ فَإِنْ قُلْتُمْ: مِنْ قَبْلِ نَفْسِهِ، فَهَذَا خِلَافٌ مَا وَصَفَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ نَبِيَّهُ (صلى الله عليه وآله) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: (وَمَا آتَا مِنْ الْمُتَكَلِّفِينَ)^٣. وَفِي قَوْلِهِ تَعَالَى: (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ) * إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى^٤ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَبْلِ اللَّهِ تَعَالَى فَقَدْ أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى نَبِيَّهُ (صلى الله عليه وآله) بِدُعَاءِ عَلِيٍّ (عليه السلام) مِنْ بَيْنِ صِبْيَانِ النَّاسِ وَإِثَارِهِ عَلَيْهِمْ، فَدَعَاهُ ثَقَّةً بِهِ وَعِلْمًا بِتَأْيِيدِ اللَّهِ تَعَالَى. وَخَلَّةٌ أُخْرَى: خَبِّرُونِي عَنِ الْحَكِيمِ هَلْ يَجُوزُ أَنْ يُكَلِّفَ خَلْقَهُ مَا لَا يُطِيقُونَ؟ فَإِنْ قُلْتُمْ: نَعَمْ؛ فَقَدْ كَفَرْتُمْ، وَإِنْ قُلْتُمْ: لَا؛ فَكَيْفَ يَجُوزُ أَنْ يَأْمُرَ نَبِيُّهُ (صلى الله عليه وآله) بِدُعَاءِ مَنْ لَا يُمَكِّنُهُ قَبُولُ مَا يُؤْمَرُ بِهِ لِصِغَرِهِ، وَحَدَاثَةِ سِنِّهِ، وَضَعْفِهِ عَنِ الْقَبُولِ؟ وَخَلَّةٌ أُخْرَى: هَلْ رَأَيْتُمُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) دَعَا أَحَدًا مِنْ صِبْيَانِ أَهْلِهِ وَغَيْرِهِمْ فَيَكُونُوا أُسْوَةً عَلِيٍّ (عليه السلام)؟ فَإِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّهُ لَمْ يَدْعُ غَيْرَهُ، فَهَذِهِ فَضِيلَةٌ لِعَلِيٍّ (عليه السلام) عَلَى جَمِيعِ صِبْيَانِ النَّاسِ. ثُمَّ قَالَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ بَعْدَ السَّبْقِ إِلَى الْإِيمَانِ؟ قَالُوا: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

١ . في المصدر: «أَمْ بِإِلْهَامٍ»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

٢ . ص: 86.

٣ . النجم: 3 و4.

Hadis âlimleri şöyle cevap verdi: Ali'nin ilk Müslüman olduğu doğrudur, ama henüz çocuktı ve mükellef olmamıştı. Ebubekir ise yaşlı ve mükellef idi. İşte bu iki durum arasında (yaşlı ve çocuk) farkı vardır.

Memun: Ali'nin İslam'ı kabul edişi Allah tarafından bir ilham mıydı, yoksa sadece Peygamberin (s.a.a) davetiyle miydi? Eğer "ilham vesilesiyle" dersiniz, onu Resulullah'tan (s.a.a) üstün bilmiş olursunuz. Zira Resulullah'a (s.a.a) ilham edilmiyordu; aksine, Cibrail Allah tarafından, Allah'ın emirlerini ona ulaştırıyordu. Yok, eğer "Resulullah'ın davetiyle idi" dersiniz, o zaman söyler misiniz; Peygamberin daveti, Allah emriyle miydi, yoksa kendi isteğiyle miydi? Eğer "kendi isteğiyleydi" dersiniz, bu Allah'ın peygamberini vasıflandırdığı şeylerin aksine bir şey olur ki şöyle buyuruyor: *"Ben kendime kapılmış biri değilim."*¹ Yine şöyle buyuruyor: *"O, kendi heva-hevesiyle konuşmamaktadır. Onun konuşması ancak, bildirilen bir vahiy ile dir."*² Ama eğer bu tebliğ ve davet Allah tarafından idiyse öyleyse Allah peygamberine bütün çocuklar arasından Ali'yi (a.s) davet etmesini emretmiştir. Demek ki mutmain olarak ve bilerek Allah'ın onayı ile onu İslam'a davet etmiştir.

Ayrıca söyler misiniz hikmet sahibi Allah yaratıklarını güçleri ötesindeki bir şeyden sorumlu tutar mı? "Evet" dersiniz gerçekten kâfir olursunuz. Ama "hayır" dersiniz o halde Allah, peygamberine yaşının küçük olması ve kabullenmesinin zayıf olması sebebiyle emirlerini kabul etmeyi imkânsız kılan birini davet etmesini nasıl emredebilir? Bir başka konu ise; acaba sizler Peygamberin (s.a.a) kendi kabilesinden veya başka bir kabileden çocukları davet ederek onları Ali'ye (a.s) örnek karar verdiğini gördünüz mü? Eğer başka birini davet etmediğini düşünürseniz bunun kendisi Ali'nin diğer çocuklara olan üstünlüğüdür.

Peki, iman getirdikten sonra hangi amel daha üstündür?

Hadis âlimleri şöyle cevap verdiler: Allah yolunda cihat etmek üstünlüktür.

¹-Sad, 86.

²-Necm, 3-4.

قال : فَهَلْ تَجِدُونَ لَاحِدَ مِنَ الْعَشْرَةِ فِي الْجِهَادِ مَا لِعَلِيٍّ (عليه السلام) فِي جَمِيعِ مَوَاقِفِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) مِنَ الْأَثَرِ ؟ هَذِهِ بَدْرٌ قُتِلَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فِيهَا نِيفٌ وَسِتُّونَ رَجُلًا ، قَتَلَ عَلِيٌّ (عليه السلام) مِنْهُمْ نِيفًا وَعِشْرِينَ ، وَأَرْبَعُونَ لِسَائِرِ النَّاسِ .

فَقَالَ قَائِلٌ: كَانَ أَبُو بَكْرٍ مَعَ النَّبِيِّ (ص) فِي عَرِيشَةٍ^١ يُدِيرُهَا.

فَقَالَ الْمَأْمُونُ: لَقَدْ جِئْتَ بِهَا عَجِيبَةً ! أَمْ كَانَ يُدِيرُ دُونَ النَّبِيِّ (ص)، أَوْ مَعَهُ فَيَشْرِكُهُ ، أَوْ

لِحَاجَةِ النَّبِيِّ (ص) إِلَى رَأْيِ أَبِي بَكْرٍ ؟ أَمْ الْثَلَاثُ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَنْ تَقُولَ ؟

فَقَالَ : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ أَنْ أَزْعِمَ أَنَّهُ يُدِيرُ دُونَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) أَوْ يَشْرِكُهُ أَوْ بِإِفْتِقَارٍ مِنَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) إِلَيْهِ !

قال: فَمَا الْفَضِيلَةُ فِي الْعَرِيشِ ؟ فَإِنْ كَانَتْ فَضِيلَةُ أَبِي بَكْرٍ بِتَخَلُّفِهِ عَنِ الْحَرْبِ ، فَيَجِبُ أَنْ يَكُونَ كُلُّ

مُتَخَلِّفٍ فَاضِلًا أَفْضَلَ مِنَ الْمُجَاهِدِينَ ، وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : (لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي

الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ

دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا)^٢ .

قال إسحاق بن حماد بن زيد: ثُمَّ قَالَ لِي: اقْرَأْ (هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ)^٣، فَقَرَأْتُ حَتَّى

بَلَغْتُ: (وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا)^٤ إِلَى قَوْلِهِ: (وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا)^٥ ،

١ . الْعَرِيشُ : كُلُّ مَا يَسْتَظِلُّ بِهِ (النهاية : ج 3 ص 207) .

٢ . النساء : 95 .

٣ . الإنسان : 1 .

٤ . الإنسان : 8 .

٥ . الإنسان : 22 .

Memun: Acaba o on kişiden herhangi biri hakkında Ali'nin cihatta her zaman Peygamberin (s.a.a) yanında olduğu gibi bir şey bulabiliyor musunuz? Bedir savaşında müşriklerden altmış küsur kişi öldürülmüş ve bunlardan sadece yirmi küsurunu Ali öldürmüştü, kalan kırkını ise diğerleri öldürmüştür.

İçlerinden biri, "Ebubekir de Resulullah (s.a.a) ile beraber idi ve savaşı yönetmekteydi" dedi.

Memun: Tuhaf şeyler söylüyorsun! Acaba Peygamberden ayrı mı savaşı yönetiyordu, yoksa onunla birlikte miydi? Ya da Peygamberin (s.a.a) Ebubekir'in görüşüne ihtiyacı mı vardı? Bu üç olasılıktan hangisini söyleyebilirsin?

Aynı şahıs cevap verdi: Resulullah'tan ayrı bir şekilde savaşı yönettiğini düşünmekten ve Resulullah (s.a.a) ile beraber yönettiklerini söylemekten ve yine Resulullah'ın (s.a.a) onun görüşüne ihtiyacı olduğunu savunmaktan Allah'a sığınırım.

Memun: Öyleyse gölgelikte oturmanın ne fazileti vardır? Eğer Ebubekir'in fazileti harptan kaçmak ve cepheyi terk etmek idiyse bütün korkakları ve savaştan kaçanları, mücahitlerden üstün görmemiz ve onlara tercih etmemiz lazım gelirdi. Hâlbuki Allah şöyle buyuruyor: "*Müminlerin özür sahibi olanları dışında oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihat edenler bir olmaz. Allah, malları ve canları ile cihat edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Doğrusu Allah, hepsine de güzellik (cennet) vaadetmiştir. Ama mücahitleri oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır.*"¹ (Nisa/95)

İshak b. Muhammed b. Zeyd diyor ki: Memun bana "Hel eta" (Dehr) sûresini okumamı emretti. Ben de okuyup şu bölüme vardım: "*Onlar içleri çektiği halde, yiyeceği yoksula, öksüzlere ve esirlere yedirirler ve... (onlara): İşte bu sizin işlediklerinizin karşılığıdır, çalışmalarınız şükre değer, denir.*"²

¹-Nisa, 95.

²-İnsan, 8. ayetten 22. ayete kadar.

فَقَالَ: فِيمَنْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَاتُ؟

فَقُلْتُ: فِي عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَام).

قَالَ: فَهَلْ بَلَغَكَ أَنَّ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ حِينَ أَطْعَمَ الْمَسْكِينَ وَالْيَتِيمَ وَالْأُسِيرَ: (إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا)¹ عَلَى مَا وَصَفَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ؟
فَقُلْتُ: لَا.

قَالَ: فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَرَفَ سَرِيرَةَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَام) وَنِيَّتَهُ، فَأَظْهَرَ ذَلِكَ فِي كِتَابِهِ تَعْرِيفًا لِخَلْقِهِ أَمْرَهُ، فَهَلْ عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَصَفَ فِي شَيْءٍ مِمَّا وَصَفَ فِي الْجَنَّةِ مَا فِي هَذِهِ السُّورَةِ: (قَوَارِيرًا مِنْ فِضَّةٍ)².
قُلْتُ: لَا.

قَالَ: فَهَذِهِ فَضِيلَةٌ أُخْرَى، فَكَيْفَ تَكُونُ الْقَوَارِيرُ مِنْ فِضَّةٍ؟
فَقُلْتُ: لَا أَدْرِي.

قَالَ: يُرِيدُ كَأَنَّهَا مِنْ صَفَائِهَا مِنْ فِضَّةٍ يُرَى دَاخِلُهَا كَمَا يُرَى خَارِجُهَا. وَهَذَا مِثْلُ قَوْلِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ): «يَا أَنْجَشَةُ»³، رُوِيَ أَنَّ شَوْكَتَ⁴ بِالْقَوَارِيرِ؛ وَعَنَى بِهِ نِسَاءً كَأَنَّهَا الْقَوَارِيرُ رِقَّةً. وَقَوْلُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ): «رَكِبْتُ فَرَسَ أَبِي طَلْحَةَ، فَوَجَدْتُهُ بَحْرًا»؛ أَيْ كَأَنَّهُ بَحْرٌ مِنْ كَثْرَةِ جَرِيهِ وَعَدْوِهِ. وَكَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: (وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَاءِ اللَّهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ)⁵ أَيْ كَأَنَّهُ [مَا]⁶ يَأْتِيهِ الْمَوْتُ، وَلَوْ أَتَاهُ مِنْ مَكَانٍ وَاحِدٍ مَاتَ.

١ . الإنسان : 9 .

٢ . الإنسان : 16 .

٣ . أَنْجَشَةُ : عَبْدٌ أَسْوَدٌ، وَكَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ بِالْحَدَاءِ، فَحَدَا بِأَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فِي حِجَّةِ الْوَدَاعِ، فَأَسْرَعَتْ الْإِبِلُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) ... الْحَدِيثُ (أُسْدُ الْغَايَةِ : ج 1 ص 284) .

٤ . فِي الْمَصْدَرِ : «يَا إِسْحَاقُ، رُوِيَ أَنَّ شَوْكَتَ بِالْقَوَارِيرِ»، وَالصَّحِيحُ مَا أُثْبِتْنَاهُ كَمَا فِي بَحَارِ الْأَنْوَارِ .

٥ . إِبْرَاهِيمُ : 17 .

٦ . أَضَفْنَا مَا بَيْنَ الْمَعْقُوفَيْنِ مِنْ بَحَارِ الْأَنْوَارِ .

Sonra Memun şöyle dedi: Bu ayetler kimler hakkında nazil olmuştur?

Ben; “Ali (a.s) hakkında” dedim. Şöyle dedi: ‘Acaba Ali’nin miskin, yetim ve esiri doyurduğu zaman, aynen Allah’ın kitabında vasıflandırdığı gibi onlara; *"Sizleri sadece Allah için doyuruyorum ve sizden herhangi bir karşılık ve teşekkür beklemiyorum"*¹ dediği sana ulaşmadı mı?’ Ben de “Hayır” dedim. Şöyle cevap verdi: Gerçekten Yüce Allah onun niyetini biliyordu ve halkın bilmesi için onu kendi kitabında açıkladı. Acaba biliyor musun; Allah cennetten vafsettiği şeyleri bu surede olduğu gibi bildirmiştir? Şöyle buyuruyor: *“Gümüştten billur camlar.”*²

Ben; “Hayır” dedim.

Bunun üzerine Memun dedi ki: İşte bu da başka bir fazilettir. Gümüş billur cam nasıl olur?

Ben: ‘Bilmiyorum.’ dedim.

Dedi ki: ‘Şeffaflık ve inceliğinden dolayı içi de dışı gibi görülmektedir.’ Demek istiyor ki ey İshak; bu aynen Resulullah’ın (s.a.a) buyurduğu şu sözlerle benziyor: *“Ey Enceşe!³ Camları yavaş ve aheste götür”* ki burada fiziki yönden nazik ve latif olan kadınlar kastedilmiştir. Yine Resulullah (s.a.a) başka bir yerde şöyle buyuruyor: *“Ebu Talha’nın atına bindiğimde kendimi denizde (su üzerinde) zann ediyorum.”* Resulullah’ın (s.a.a) denizden amacı atın hızlı koşuşudur. Yine Yüce Allah şöyle buyuruyor: *“Onu yudum yudum alacak fakat yutamayacaktır. Ölüm ona her taraftan geldiği halde, ölemeyecek, arkasından da çetin bir azâp gelecektir.”*⁴ Yani ölüm, tek taraftan geldiği halde her tarafı sarmış gibidir.

¹-İnsan, 9.

²-İnsan, 16.

³-Enceşe, siyah bir köleydi, develeri yürütme hususunda güzel sesi vardı. Veda hacında Peygamberin (s.a.a) eşlerini taşıyan develeri sürmekteydi. Bir ara develeri süratle sürdüğünde Peygamber (s.a.a) ona bu sözü buyurdu. (*Usdu'l-Gabe*, c.1, s.284).

⁴-İbrahim, 17.

ثُمَّ قَالَ: يَا إِسْحَاقُ، أَلَسْتَ مِمَّنْ يَشْهَدُ أَنَّ الْعَشْرَةَ فِي الْجَنَّةِ؟
فَقُلْتُ: بَلَى .

قَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: مَا أَدْرَى أَصَحِّحُ هَذَا الْحَدِيثُ أَمْ لَا، أَكَانَ عِنْدَكَ
كَافِرًا؟
قُلْتُ: لَا .

قَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ قَالَ: مَا أَدْرَى هَذِهِ السُّورَةُ قُرْآنٌ أَمْ لَا، أَكَانَ عِنْدَكَ كَافِرًا؟
قُلْتُ: بَلَى .

قَالَ: أَرَى فَضْلَ الرَّجُلِ يَتَأَكَّدُ .
خَبَّرَنِي^١ يَا إِسْحَاقُ عَنْ حَدِيثِ الطَّائِرِ الْمَشْوِيِّ؛ أَصَحِّحُ عِنْدَكَ؟
قُلْتُ: بَلَى .

قَالَ: بَانَ وَاللَّهِ عِنَادُكَ؛ لَا يَخْلُو هَذَا مِنْ أَنْ يَكُونَ كَمَا دَعَاهُ النَّبِيُّ (ص)، أَوْ يَكُونَ مَرْدُودًا، أَوْ عَرَفَ
اللَّهُ الْفَاضِلَ مِنْ خَلْقِهِ وَكَانَ الْمَفْضُولُ أَحَبَّ إِلَيْهِ، أَوْ تَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَعْرِفِ الْفَاضِلَ مِنَ الْمَفْضُولِ؛ فَأَيُّ
الثَّلَاثِ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَنْ تَقُولَ بِهِ؟

قَالَ إِسْحَاقُ: فَأُطْرِقْتُ سَاعَةً ثُمَّ قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي أَبِي بَكْرٍ: (ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ
هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا)^٢ فَنَسَبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى صُحْبَةِ نَبِيِّهِ (ص).
فَقَالَ الْمَأْمُونُ: سُبْحَانَ اللَّهِ! مَا أَقَلَّ عِلْمَكَ بِاللُّغَةِ وَالْكِتَابِ، أَمَا يَكُونُ الْكَافِرُ صَاحِبًا لِلْمُؤْمِنِ؟!
فَأَيُّ فَضِيلَةٍ فِي هَذِهِ؟ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى: (قَالَ لَهُوَ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي
خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ تُنْفَذُ ثُمَّ سَوَّكَ رَجُلًا)^٣ فَقَدْ جَعَلَهُ لَهُ صَاحِبًا

١ . في المصدر: «خبروني»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار .

٢ . التوبة: 40 .

٣ . الكهف: 37 .

Sonra Memun şöyle dedi: ‘Ey İshak, acaba sen de on kişinin cennetle müjdelediğine tanıklık edenlerden değil misin?’

Ben: “Evet” dedim.

Memun dedi ki: ‘Söyler misin; eğer birisi, bu hadisin doğru ya da yanlış olduğunu bilmiyorum, derse sana göre kâfir olur mu?’ Ben: ‘Hayır.’ dedim. Bunun üzerine: ‘Ama eğer birisi "Bu sure (İnsan sure-si) Kurân'dan mıdır, değil midir, bilmiyorum" derse sana göre kâfir olur mu? diye sordu. ‘Evet.’ diye cevap verdiğimde "O halde ben Ali’nin (a.s) üstünlüğünü daha fazla görüyorum" dedi.

Sonra "Ey İshak; bana Tair-i Meşvî (kızarmış kuş) hadisinden haber ver, sana göre doğru mudur?" dedi. ‘Evet.’ dedim. Bana dönerek: ‘Andolsun ki inadın belli oldu; Ya Peygamberin duası kabul oldu ya reddedildi veya Allah onu mahlûkundan en üstünü olarak tanıdı ama üstünlüğü ve fazileti daha az olanı sevdi veya Allah üstün olanı olmayandan ayırt etmemiştir, diye düşünüyorsun. Bu üç sözden hangisini seviyor ve doğru biliyorsun?’

İshak diyor ki: Ben bir müddet başımı aşağı eğdim, sonra şöyle dedim: Ey müminlerin emiri! Yüce Allah Ebubekir için şöyle buyuruyor: “*Ona (Muhammed’e) yardım etmezseniz, bilin ki, küfredenler onu Mekke’den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti. Arkadaşına “Korkma, Allah bizimledir diyordu.”*¹ Allah onu Peygamberi (s.a.a) için sohbet arkadaşı olarak karar verdi.

Memun dedi ki: Fesuphanallah! Lügat ve kitap konusundaki ilmin ne kadar da az imiş! Acaba kâfir, mümin için arkadaş olmaz mı? Bunun neresi fazilettir. Allah’ın şu şekilde buyurduğunu duymadın mı: “*Kendisiyle konuştuğu arkadaşı ona: Seni topraktan, sonra nutfeden yaratan, sonra da seni insan kılığına koyanı mı inkâr ettin?*”² Burada Yüce Allah kâfiri mümin için arkadaş ve sahip olarak karar vermiştir.

¹-Tevbe, 40.

²-Kehf, 37.

وقال الهذلي شعراً :

ولقد غدوتُ وصاحبي وحشيّةٌ *** تحت الرداءِ بصيرةً بالمشرقِ

وقال الأزدي شعراً :

ولقد ذعرتُ الوحشَ فيه وصاحبي *** محضُ القوائِمِ من هيجانِ هيكَلِ
فَصِيرَ فَرَسَهُ صَاحِبَهُ ، وَأَمَّا قَوْلُهُ : (إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا) فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَعَ الْبِرِّ وَالْفَاجِرِ ، أَمَا سَمِعْتَ
قَوْلَهُ تَعَالَى : (مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ
وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا) ١ . وَأَمَّا قَوْلُهُ : (لَا تَحْزَنْ) ٢ فَأَخْبِرْنِي عَنْ ٣ حُزْنِ أَبِي بَكْرٍ ، أَمَا كَانَ
طَاعَةً أَوْ مَعْصِيَةً ؟ فَإِنْ زَعَمْتَ أَنَّهُ طَاعَةٌ فَقَدْ جَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) يَنْهَى عَنِ الطَّاعَةِ ، وَهَذَا
خِلَافُ صِفَةِ الْحَكِيمِ ، وَإِنْ زَعَمْتَ أَنَّهُ مَعْصِيَةٌ ، فَأَيُّ فَضِيلَةٍ لِلْعَاصِي ؟
وَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى : (فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ) ٤ عَلَى مَنْ ؟
قَالَ إِسْحَاقُ : فَقُلْتُ : عَلَى أَبِي بَكْرٍ ؛ لِأَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) كَانَ مُسْتَغْنِيًا عَنْ
السَّكِينَةِ ٥ .

قال : فَاخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : (وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا
وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ) * ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى
الْمُؤْمِنِينَ ٦ أَ تَدْرِي مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى فِي هَذَا الْمَوْضِعِ ؟
قال : فَقُلْتُ : لَا .

١ . المجادلة : 7 .

٢ . التوبة : 40 .

٣ . في المصدر : «من» ، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار .

٤ . التوبة : 40 .

٥ . في المصدر : «الصفة السكينة» وحذفنا «الصفة» كما في بحار الأنوار .

٦ . التوبة : 25 و 26 .

Huzelî (şair) de şöyle diyor: ‘Geceyi sabahladım ve arkadaşım (atım) vahşiydi, Çulun altında gözümü doğuya dikmişim ben’

Şair Ezdî ise şöyle diyor: ‘Orada ben ve arkadaşım yalnızlıktan korktuk, Bir deve çobanının gölgesinden dolayı’

Burada şair, atının arkadaşı olduğunu vurguluyor. Ama “Allah bizimledir” sözüne gelince; Yüce Allah her iyi ve kötü kimseyle beraberdir. Allah’ın şu buyruğunu duymadın mı: “*Göklerde olanları da, yerde olanları da Allah’ın bildiğini bilmez misin? Üç kişinin gizli bulunduğu yerde dördüncü mutlaka O’dur; beş kişinin gizli bulunduğu yerde altıncıları mutlaka O’dur; bunlardan az veya çok, ne olursa olsunlar nerede bulunurlarsa bulunsunlar, mutlaka onlarla beraberdir.*”¹ Peygamberin “Korkma” sözüne gelince; söyler misin, Ebubekir’in bu korku ve hüznü Allah’a itaatinden dolayı mıydı yoksa ona karşı gelişinden miydi? Eğer itaatinden dolaydır diye düşünürsen, öyleyse Peygamber (s.a.a) onu Allah’a olan itaatinden alıkoymuş ve menetmiştir. İşte bu hekim birinin sıfatı değildir. Ama eğer onun günah ve Allah’a karşı gelişinden dolayı korktuğunu düşünürsen, asi ve günahkâr için fazilet ve üstünlük nerededir? Bana Allah’ın şu sözlerinden haber verir misin: “*Allah ona sükûnet nazil etti.*”² Bu sözden amaç nedir? Kime sükûnet nazil oldu, söyler misin? Dedim ki: “Sükûnet Ebubekir’e nazil oldu, zira Peygamberin (s.a.a) sükûnete ihtiyacı yoktu.”

Memun dedi ki: Yüce Allah’ın şu sözlerini bana anlat: “*Andolsun ki Allah size birçok yerde ve çokluğunuzun sizi böbürlendirdiği, fakat bir faydası da olmadığı, yeryüzünün geniş olmasına rağmen size dar gelip de bozularak arkanıza döndüğünüz Huneyn gününde yardım etmişti. Sonra Allah, Resûlünün ve müminlerin üzerine sükûnetini indirdi.*”³ Acaba Allah’ın bu ayette kastettiği müminlerin kim olduğunu biliyor musun?

Ben: “Hayır.” dedim.

¹-Mücadele 7.

²-Tevbe, 40.

³-Tevbe, 25-26.

فَقَالَ: إِنَّ النَّاسَ انْهَزَمُوا يَوْمَ حُنَيْنٍ ، فَلَمْ يَبْقَ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) إِلَّا سَبْعَةٌ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ : عَلِيٌّ (عليه السلام) يَضْرِبُ بِسَيْفِهِ ، وَالْعَبَّاسُ آخِذٌ بِلِجَامِ بَغْلَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَالْخَمْسَةُ يُحَدِّقُونَ بِالنَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) خَوْفًا مِنْ أَنْ يَنَالَهُ سِلَاحُ الْكُفَّارِ ، حَتَّى أَعْطَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَسُولَهُ (صلى الله عليه وآله) الظَّفَرَ ، عَنِ الْمُؤْمِنِينَ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ عَلِيًّا (عليه السلام) وَمَنْ حَضَرَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ ، فَمَنْ كَانَ أَفْضَلَ ؛ أَمِنْ كَانَ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) فَنَزَلَتِ السَّكِينَةُ عَلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) وَعَلَيْهِ ، أَمْ مَنْ كَانَ فِي الْغَارِ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) وَلَمْ يَكُنْ أَهْلًا لِنَزُولِهَا عَلَيْهِ ؟

يَا إِسْحَاقُ ! مَنْ أَفْضَلُ ؟ مَنْ كَانَ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) فِي الْغَارِ ، أَوْ مَنْ نَامَ عَلَى مِهَادِهِ وَفِرَاشِهِ وَوَقَّاهُ بِنَفْسِهِ ، حَتَّى تَمَّ لِلنَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) مَا عَزَمَ عَلَيْهِ مِنَ الْهَجْرَةِ ؟

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَمَرَ نَبِيَّهُ (صلى الله عليه وآله) أَنْ يَأْمُرَ عَلِيًّا (عليه السلام) بِالنُّومِ عَلَى فِرَاشِهِ وَوَقَايَتِهِ بِنَفْسِهِ ، فَأَمَرَهُ بِذَلِكَ ، فَقَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) : أَتَسَلِّمُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ ؟ [قَالَ : نَعَمْ] ^١ قَالَ : سَمِعَا وَطَاعَةً ، ثُمَّ أَتَى مَضْجَعَهُ وَتَسَجَّى بِثَوْبِهِ ، وَأَحْدَقَ الْمُشْرِكُونَ بِهِ ، لَا يَشْكُونَ فِي أَنَّهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) وَقَدْ أَجْمَعُوا عَلَى أَنْ يَضْرِبَهُ مِنْ كُلِّ بَطْنٍ مِنْ قُرَيْشٍ رَجُلٌ ضَرْبَةً لَثَلًا يَطْلُبُ الْهَاشِمِيُّونَ بِدَمِهِ ، وَعَلِيٌّ (عليه السلام) يَسْمَعُ بِأَمْرِ الْقَوْمِ فِيهِ مِنَ التَّدْبِيرِ فِي تَلْفِ نَفْسِهِ ، فَلَمْ يَدْعُهُ ذَلِكَ إِلَى الْجَزَعِ كَمَا جَزَعَ أَبُو بَكْرٍ فِي الْغَارِ ، وَهُوَ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) ، وَعَلِيٌّ (عليه السلام) وَحْدَهُ ، فَلَمْ يَزَلْ صَابِرًا مُحْتَسِبًا ، فَبَعَثَ اللَّهُ تَعَالَى مَلَائِكَتَهُ تَمْنَعُهُ مِنْ مُشْرِكِي قُرَيْشٍ .

١ . سقط ما بين المعقوفين من المصدر ، وأثبتناه من بحار الأنوار .

Memun dedi: Halk Huneyn günü kaçtığında Peygamber (s.a.a) ile birlikte Benî Haşim'den yedi kişiden başka kimse kalmamıştı. Ali (a.s) kılıcıyla çarpışıyor, Abbas Resulullah'ın (s.a.a) atını tutuyor, diğer beş kişi de Resulullah'ın (s.a.a) etrafını sarmış bir halde ona ulaşacak saldırıdan koruyorlardı. Ta ki Allah, Resulünü muzafer kıldı. Öyleyse bu ayetteki "mümin"den amaç, Ali ve Benî Haşim'den orada bulunanlardır. O halde kimdir üstün olan? Acaba Peygamber (s.a.a) ile birlikte olan ve Peygamberle beraber kendisine sükûnet inen mi, yoksa Peygamber (s.a.a) ile mağarada bulunan ve kendisine sükûnet inme liyakatine sahip olmayan mı?

Ey İshak, üstün kimdir? Mağarada Peygamber (s.a.a) ile birlikte olan mı, yoksa Peygamberin (s.a.a) yerine yatağında yatan mı? Öyle ki, kendisini Peygambere feda etti. Yüce Allah Peygambere, Ali'ye kendi yatağında yatmasını ve kendisini ona feda etmesini bildirmesini emretti. Peygamber (s.a.a) aynı şekilde bunu Ali'ye (a.s) ilettili. Ali (a.s): "Ey Allah'ın Peygamberi! Sen salim kalacak mısın?" diye sordu. Peygamber (s.a.a) "Evet" deyince Ali (a.s): İşittim ve itaat ettim, dedi. Sonra Peygamberin (s.a.a) yatağında yatarak üzerine yorganı çekti. Müşrikler etrafını sardı ve yatakta yatanın Resulullah olduğunda şüphe bile etmediler. Her kabilede birer kişi bir araya gelmişlerdi. Her biri bir kez vurmak suretiyle, Haşimîlerin kısas etme talebini ortadan kaldıracaklarına inanıyorlardı. Ali (a.s) onların sözünü işitiyor ve işlerinden haberdar olup, kendisini tehlikede görüyordu. Bunların hiç birisi onu korkutmadı. Ama Ebubekir, mağarada Peygamber (s.a.a) ile birlikte olduğu halde korkuya kapılmıştı. Hâlbuki Ali (a.s) yalnız idi. Her zaman olduğu gibi sabırlıydı ve kendisini Allah'a havale etmişti. Allah meleklerini, onu Kureyş müşriklerinin şerrinden koruması için yeryüzüne göndermişti.

فَلَمَّا أَصْبَحَ قَامَ فَنَظَرَ الْقَوْمُ إِلَيْهِ فَقَالُوا : أَيْنَ مُحَمَّدٌ؟ قَالَ : وَمَا عَلِمِي بِهِ؟ قَالُوا : فَأَنْتَ غَرَرْتَنَا^١ ثُمَّ لَحِقَ بِالنَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله)، فَلَمْ يَزَلْ عَلَى (عليه السلام) أَفْضَلَ لِمَا بَدَأَ مِنْهُ إِلَّا مَا يَزِيدُ خَيْرًا، حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ وَهُوَ مَحْمُودٌ مَغْفُورٌ لَهُ.

يا إسحاق! أما تروى حديثَ الولاية؟

فَقُلْتُ : نَعَمْ .

قَالَ : اَرَوْهُ ، فَرَوَيْتُهُ .

فَقَالَ : أَمَا تَرَى أَنَّهُ أَوْجَبَ لِعَلِيٍّ (عليه السلام) عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ مِنَ الْحَقِّ مَا لَمْ يَوْجِبْ لَهُمَا عَلَيْهِ؟

قُلْتُ : إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ : إِنَّ هَذَا قَالَهُ بِسَبَبِ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ .

فَقَالَ : وَأَيْنَ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) هذا؟

قُلْتُ : بَغْدِيرِ خُمٍّ بَعْدَ مُنْصَرَفِهِ مِنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ .

قَالَ : فَمَتَى قُتِلَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ؟

قُلْتُ : بِمَوْتِهِ^٢ .

قَالَ : أَفَلَيْسَ قَدْ كَانَ قُتِلَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ قَبْلَ غَدِيرِ خُمٍّ؟

قُلْتُ : بَلَى .

قَالَ : أَخْبِرْنِي لَوْ رَأَيْتَ ابْنًا لَكَ أَتَتْ عَلَيْهِ خَمْسَ عَشْرَةَ^٣ سَنَةً يَقُولُ : مَوْلَايَ مَوْلَى

ابْنِ عَمِّي أَيُّهَا النَّاسُ فَاقْبَلُوا ، أَكُنْتَ تَكْرَهُ لَهُ ذَلِكَ؟

فَقُلْتُ : بَلَى .

١ . في المصدر : «غدرتنا»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

٢ . مؤتة: قرية من أرض البلقاء بطرف الشام الذي يخرج منه أهله إلى الحجاز، وهي قرية من الكرك (المصباح المنير: ص 584).

٣ . في المصدر: «خمس عشرة»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

Muhammed'i (s.a.a) öldürmek isteyen müşrikler sabah olunca Ali'yi onun yatağında gördüklerinde: 'Muhammed nerede?' diye sordular. O, nerede olduğunu bilmediğini söyleyince müşrikler: 'Bizi yanılttın!' dediler. Ali (a.s) daha sonra kendisini Resulullah'a (s.a.a) ulaştırdı. Allah onun seçkin ve mağfiret edilmiş bir insan olarak ruhunu alıncaya kadar da üstünlüğünü korudu. Ey İshak, sen velayet hadisini nakletmedin mi?

"Evet" dedim.

- Öyleyse bir kez de benim için naklet.

Ben de hadisi nakledince şöyle dedi: Acaba bu hadisin Ali için, Ebubekir ve Ömer'in üzerine bir hak vacip kıldığını, ama onlar için Ali'nin üzerine bir şey vacip kılmadığını görmez misin?

Dedim ki: İnsanlar, Peygamberin bu sözü Zeyd b. Harise'den dolayı buyurduğunu söylüyorlar.

-Peygamber (s.a.a) bu sözü nerede buyurdu?

-Veda haccından döndüğü sırada Gadir-i Hum'da buyurdu.

-Zeyd b. Harise ne zaman öldürüldü?

-Muta savaşında.

-O halde Zeyd b. Harise Gadir-i Hum'dan önce öldürülmemiş midir?

-Evet, doğrudur.

-Eğer on beş yaşında bir oğlun olursa ve "Ey insanlar! Benim mevlam amcamın oğlunun azat ettiği köledir, onu kabul edin!" derse bundan rahatsız olur musun?

"Evet, rahatsız olurum!" dedim.

قال: أفتنزه ابنك عما لا يتنزه النبي (صلى الله عليه وآله) عنه؟! ويحكم، أ جعلتم فقهاءكم أربابكم؟! إن الله تعالى يقول: (اتخذوا أبحارهم ورهبانهم أرباباً من دون الله) والله ما صاموا لهم ولا صلوا لهم، ولكنهم أمروا لهم فأطيعوا.

ثم قال: أ تروى قول النبي (صلى الله عليه وآله) لعلي (عليه السلام): أنت مني بمنزلة هارون من موسى؟

قلت: نعم.

قال: أما تعلم أن هارون أخو موسى (عليه وآله) وأمه؟

قلت: بلى.

قال: فعلي (عليه السلام) كذلك؟

قلت: لا.

قال: وهارون نبي وليس علي كذلك، فما المنزلة الثالثة إلا الخلافة، وهذا كما قال المنافقون: إنه استخلفه استتقلاً له، فأراد أن يطيب نفسه^٢، وهذا كما حكى الله تعالى عن موسى (عليه السلام) حيث يقول لهارون: (اخلفني في قومي وأصلح ولا تتبع سبيل المفسدين)^٣.

فقلت: إن موسى خلف هارون في قومه وهو حي، ثم مضى إلى ميقات ربه تعالى، وإن النبي (صلى الله عليه وآله) خلف علياً (عليه السلام) حين خرج إلى غزاته.

١ . التوبة : 31 .

٢ . في المصدر : «بنفسه» ، وما أثبتناه من بحار الأنوار .

٣ . الأعراف : 142 .

Memun dedi ki: Kendi çocuğunun uzak olması gerektiğini savunduğun bir şeyden, Peygamberi uzak tutmuyor musun?! Yazıklar olsun size! Âlimlerinizi üzerinizde Rabler edinmişsiniz. Hâlbuki Yüce Allah şöyle buyuruyor: “*Allah’ı bırakıp bilginleriyle râhiplerini Rab olarak tanımışlardır*”¹ Allah’a yemin olsun ki onlar için oruç tutmuyor ve namaz kılmıyorlardı, ama onların emirlerine itaat ediyorlardı.

Memun daha sonra şöyle dedi: Resulullah’ın (s.a.a) Ali (a.s) hakkında buyurmuş olduğu “*Sen bendensin; senin bana olan yakınlığın, Hârun’un Mûsa’ya olan yakınlığı gibidir*” şeklindeki hadisi rivayet ettin mi?

“Evet” dedim.

- Hârun’un, Mûsa için aynı ana ve babadan doğmuş kardeşi olduğunu bilmiyor musun?

- Biliyorum.

- Acaba Ali de böyle miydi?

- Hayır.

- Hârun Peygamber idi ama Ali değildi; öyleyse o üçüncü yakınlık hilafetten başka bir şey midir? İşte bu yüzdendir ki münafıklar şöyle diyorlar: Peygamber Ali’yi Medine’de kendi yerine bıraktığı için bu, Ali’ye çok ağır gelmişti. Ama Peygamber (s.a.a) Ali’yi (a.s) kendi yerine bırakarak içi rahat bir şekilde gitmeyi irade ediyordu. Bu, tam da Mûsa’nın Hârun’a söylediği şeyler gibidir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: “*Mûsa, kardeşi Hârun’a, kavminin içinde benim yerime geç, onları düzene koy ve bozgunculara uyma, demişti.*”²

Dedim ki: Mûsa hayattayken, Hârun’u bütün kavmi içerisinde kendi yerine halife bıraktı ve sonra Allah ile konuşmaya gitti. Ama Peygamber (s.a.a), Ali’yi sadece savaşa giderken Medine’de yerine bıraktı.

¹-Tevbe, 31.

²-A’raf, 142.

فَقَالَ : أَخْبِرْنِي عَنْ مُوسَى حِينَ خَلَّفَ هَارُونَ ، أَمْ كَانَ مَعَهُ حَيْثُ مَضَى إِلَى
مِيقَاتِ رَبِّهِ عَزَّوَجَلَّ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ؟
فَقُلْتُ : نَعَمْ .

قَالَ : أَمْ وَلَيْسَ قَدْ اسْتَخْلَفَهُ عَلَى جَمِيعِهِمْ؟
قُلْتُ : بَلَى .

قَالَ : فَكَذَلِكَ عَلِيٌّ (عليه السلام) خَلَفَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) حِينَ خَرَجَ إِلَى غَزَاتِهِ
فِي الضُّعَفَاءِ وَالنِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ إِذَا كَانَ أَكْثَرُ قَوْمِهِ مَعَهُ ، وَإِنْ كَانَ قَدْ جَعَلَهُ خَلِيفَةً عَلَى جَمِيعِهِمْ ،
وَالدَّلِيلُ عَلَى أَنَّهُ جَعَلَهُ خَلِيفَةً عَلَيْهِمْ فِي حَيَاتِهِ إِذَا غَابَ وَبَعْدَ مَوْتِهِ قَوْلُهُ (صلى الله عليه وآله) :
«عَلِيٌّ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى ، إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي» ، وَهُوَ وَزِيرُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله)
وَأَلِهِ أَيْضاً بِهَذَا الْقَوْلِ ؛ لَكِنَّ مُوسَى (عليه السلام) قَدْ دَعَا اللَّهَ تَعَالَى وَقَالَ فِيمَا دَعَا : (وَاجْعَلْ لِي
وَزِيْرًا مِنْ أَهْلِي * هَارُونَ أَخِي * أَشَدُّ بِهِ أَزْرِي * وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي)^٢ فَإِذَا كَانَ عَلِيٌّ (عليه
السلام) مِنْهُ (صلى الله عليه وآله) بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى فَهُوَ وَزِيرُهُ ، كَمَا كَانَ هَارُونَ وَزِيرَ
مُوسَى ، وَهُوَ خَلِيفَتُهُ ، كَمَا كَانَ هَارُونَ خَلِيفَةَ مُوسَى (عليه السلام) .

١ . فِي الْمَصْدَرِ : «إِذَا» ، وَالصَّحِيحُ مَا أَتَيْتَنَاهُ كَمَا فِي بَحَارِ الْأَنْوَارِ .

٢ . طه : 29 - 32 .

Memun: Söyler misin bana; Mûsa Hârûn’u kendi yerine halife olarak bırakıp, Allah ile konuşmaya giderken, ashabından onunla birlikte giden de var mıydı?

-Evet.

-Öyleyse “Hârûn’u kavminin hepsine halife olarak bırakmamıştı” diyebilir miyiz?

-Hayır, hepsi üzerine halifeydi.

-İşte aynen bu şekilde Peygamber (s.a.a) de savaşa giderken Ali’yi savaş gücü olmayan zayıflara, kadınlara ve çocuklara halife olarak bırakmıştı. Çoğunluğu kendisiyle beraber götürdüğü halde yine de onu herkese halife olarak karar vermiştir. Sağlığında bulunmadığı zamanlarda ve ölümünden sonra onu bütün herkese halife olarak bıraktığının delili Peygamberin (s.a.a) şu sözleridir: “Ali bendendir, onun bana yakınlığı Hârûn’un Mûsa’ya yakınlığı gibidir, ama benden sonra Peygamber yoktur.” Yine, bu hadise göre Ali (a.s) Peygamberin (s.a.a) veziri idi. Zira Mûsa (a.s) Allah’a dua ederek ondan yardımcı ve dost talebinde bulunarak şöyle dedi: “*Ailemden birini vezir et bana, kardeşim Hârûn’u; arka olsun bana, onunla kuvvetlendir beni, işime ortak et onu.*”¹ Eğer Ali’nin (a.s) Peygambere (s.a.a) olan nispet ve yakınlığı, Hârûn’un Mûsa’ya olan nispeti gibiyse, Hârûn Mûsa’nın veziri olduğu gibi, o da Peygamberin (s.a.a) veziri idi. Hârûn, Mûsa’nın halifesi olduğu gibi, o da Peygamberin (s.a.a) halifesidir.

¹-Taha, 29-32.

ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِ النَّظَرِ وَالْكَلامِ فَقَالَ : أَسْأَلُكُمْ أَوْ تَسْأَلُونِي؟ فَقَالُوا : بَلِ نَسْأَلُكَ . فَقَالَ : قُولُوا .

فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ : أَلَيْسَتْ إِمَامَةً عَلَى (عليه السلام) مِنْ قَبْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، تَقُلُ ذَلِكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مَنْ تَقُلُ الْفَرَضَ مِثْلَ الظُّهْرِ أَرْبَعُ رَكَعَاتٍ ، وَفِي مِثْنَى دَرَاهِمَ خَمْسَةُ دَرَاهِمٍ ، وَالْحَجُّ إِلَى مَكَّةَ؟ فَقَالَ : بَلَى .

قَالَ : فَمَا بِاللُّهُمَّ لَمْ يَخْتَلِفُوا فِي جَمِيعِ الْفَرَضِ ، وَاخْتَلَفُوا فِي خِلَافَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام) وَحَدَّهَا؟

قَالَ الْمَأْمُونُ : لِأَنَّ جَمِيعَ الْفَرَضِ لَا يَقَعُ فِيهِ مِنَ التَّنَافُسِ وَالرَّغْبَةِ مَا يَقَعُ فِي الْخِلَافَةِ .

فَقَالَ آخَرُ: مَا أَنْكَرْتَ أَنْ يَكُونَ النَّبِيُّ (ص) أَمَرَهُمْ بِاخْتِيَارِ رَجُلٍ مِنْهُمْ يَقُومُ مَقَامَهُ رَافَةً بِهِمْ وَرَقَّةً عَلَيْهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْتَخْلِفَ هُوَ بِنَفْسِهِ فَيُعْصِي خَلِيفَتَهُ، فَيَنْزِلَ بِهِمُ الْعَذَابُ؟

فَقَالَ : أَنْكَرْتُ ذَلِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ اللَّهُ تَعَالَى أَرَأْفُ بِخَلْقِهِ مِنَ النَّبِيِّ (ص) ، وَقَدْ بَعَثَ نَبِيَّهُ (ص) إِلَيْهِمْ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّ فِيهِمُ الْعَاصِيَ وَالْمُطِيعَ^١ ، فَلَمْ يَمْنَعْهُ تَعَالَى ذَلِكَ مِنْ إِرْسَالِهِ .

وَعِلَّةٌ أُخْرَى : لَوْ أَمَرَهُمْ بِاخْتِيَارِ رَجُلٍ مِنْهُمْ كَانَ لَا يَخْلُو مِنْ أَنْ يَأْمُرَهُمْ كُلُّهُمْ أَوْ بَعْضُهُمْ ؛ فَلَوْ أَمَرَ الْكُلُّ مَنْ كَانَ الْمُخْتَارَ ؟ وَلَوْ أَمَرَ بَعْضُنَا دُونَ بَعْضٍ كَانَ لَا يَخْلُو مِنْ أَنْ يَكُونَ عَلَى هَذَا الْبَعْضِ عِلَامَةٌ ؛ فَإِنْ قُلْتَ : الْفُقَهَاءُ ، فَلَا بُدَّ مِنْ تَحْدِيدِ الْفَقِيهِ وَسِمَتِهِ .

١ . في المصدر : «عاص ومطيع»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

Memun daha sonra orada bulunanlara dönerek şöyle dedi: Ben mi sorayım, siz mi soracaksınız!

Onlar, “Biz senden soracağız” dediler. Sonra içlerinden biri şöyle dedi: Acaba Ali’nin imametini Allah tarafından değil midir? Bakınız, Resulullah’tan (s.a.a) vacip amelleri naklederken örneğin şöyle diyorlar: Öğle namazı dört rekâttır, iki yüz dirhemin zekâtı beş dirhemdir veya hac Mekke’dedir vs...

Memun: Evet, Allah tarafındandır.

Aynı şahıs dedi ki: Öyleyse neden bunların hiçbirinde ihtilaf yoktur da sadece Ali’nin velayetinde ihtilaf vardır?

Memun: Çünkü diğer vaciplerde, hilafette olduğu gibi rekabet ve elde etme isteği yoktur.

İçlerinden bir başkası şöyle dedi: Sizler Peygamberin (s.a.a) ümmetine olan lütuf ve sevgisinden dolayı kendisinden sonra yerine birini halife tayin etmeksizin, kendi istekleriyle içlerinden birini seçmelerine göz yumduğunu ve böylece kendisinin seçmiş olduğu halifeye, halkın itiraz ederek azaba düşmesini önlemiş olduğunu neden kabul etmiyorsunuz?

Memun: Allah, yarattığı mahlûkatına Peygamberden daha şefkatli olduğu için ben bu meseleyi inkâr ediyorum. Zira peygamberini ümmet için kendisi mebus etti; kimin karşı geleceğini ve kimin itaat edeceğini biliyordu. Bu, kendisinin peygamber göndermesine engel olmadı. Bunun başka bir sebebi de şudur ki: Eğer içlerinden birisini sevmeyi emretseydi, şu iki şıktan hariç değildi: Ya ümmetin tamamına ya da bazılarına emretmiştir. Eğer tamamına emretmiş olsa, bu konuda hepsi görevli olur. Artık kimse kendi isteğine bırakılmamıştır. Ama bazılarına birilerini seçmeyi emretmiş olsa bu durumda onların tanınip bilinmesi gerekir. "Bunlar fakihlerdir" diyecek olursan, onlar da tanıtılmalıdır.

قال آخر: فقد روى أن النبي (صلى الله عليه وآله) قال: ما رآه المسلمون حسناً فهو عند الله تعالى حسن، وما رآوه قبيحاً فهو عند الله قبيح. فقال: هذا القول لأبد من أن يكون يريد كل المؤمنين أو البعض؛ فإن أراد الكل فهذا مفقود؛ لأن الكل لا يمكن اجتماعهم، وإن كان البعض فقد روى كل في صاحبه حسناً مثل رواية الشيعة في علي، ورواية الحشوية في غيره، فمتى ثبت ما تريدون من الإمامة؟

قال آخر: فيجوز أن تزعم أن أصحاب محمد (صلى الله عليه وآله) أخطأوا؟ قال: كيف تزعم أنهم أخطأوا واجتمعوا على ضلالة وهم لم يعلموا فرضاً ولا سنة؟ لأنك تزعم أن الإمامة لا فرض من الله تعالى ولا سنة من الرسول (صلى الله عليه وآله)، فكيف يكون فيما ليس عندك بفرض ولا سنة خطأ.

قال آخر: إن كنت تدعى لعلي (عليه السلام) من الإمامة دون غيره، فهات بينتك على ما تدعى.

فقال: ما أنا بمدّع ولكنني مقر، ولا بينة على مقر، والمدعى من يزعم أن إليه التولية والعزل، وأن إليه الاختيار، والبينة لا تعرى من أن تكون من شركائه؛ فهم خصماء، أو تكون من غيرهم والغير معدوم، فكيف يؤتى بالبينة على هذا؟

Bir başkası dedi ki: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *“Müslümanların güzel gördüğü her şey Allah katında güzeldir ve kötü gördükleri her şey de Allah katında kötüdür.”*

Memun: Bu sözlerden bütün müminler mi kastediliyor yoksa bazıları mı? Bunu bilmek zorundayız. Eğer bütün müminler kastedilmiş iseler bu imkânsızdır. Zira herkes hiçbir zaman bir şeyde birleşmez. Ama eğer bazıları kastedilmiş ise her grubun, kendi sahibinin ve uymuş olduğu kişinin güzelliği ve iyiliği ile ilgili rivayet naklettiğini görüyoruz. Örneğin; Şia'nın Ali (a.s) hakkında söyledikleri ve Haşeviye'nin başkaları hakkındaki sözleri vs. Öyleyse sizin irade etmiş olduğunuz imamet nasıl ispatlanabilir?

Bir başkası şöyle dedi: Dolayısıyla, Muhammed'in (s.a.a) ashabının hata yaptığını düşünüyorsun, öyle değil mi?

Memun: Hiçbir farzı ve sünneti bilmedikleri halde onların hata yaptığını ve dalalette birleştiklerini nasıl düşünebiliriz ki? Zira sen imametın Allah tarafından vacip ve Resul (s.a.a) tarafından sünnet olmadığını düşünüyorsun. Öyleyse ne vacip ne de sünnet olmayan bir şeyde nasıl hata olabilir?

Bir başkası dedi ki: Eğer sizler imametın başkasına değil de Ali'ye (a.s) ait olduğunu savunuyorsanız, iddianızı doğrulayan delilleri getiriniz.

Memun: Ben bunu iddia değil, aksine ikrar ediyorum; ikrar edenden delil istenmez. Ama iddia eden, göreve getirme ve görevden alma yetkisinin kendi elinde olduğunu düşünen kişidir. Şahit ise ya onun ortaklarından istenir ki burada davanın tarafıdırlar veya başkalarından istenir ki başkası da mevcut değildir. Öyleyse buna nasıl şahit getirilebilir?

قال آخر: فما كان الواجب على علي (عليه السلام) بعد مضي رسول الله (صلى الله عليه وآله)؟
قال: ما فعله .

قال: أ فما وجب أن يعلم الناس أنه إمام؟
فقال: إن الإمامة لا تكون بفعل منه في نفسه، ولا بفعل من الناس فيه من اختيار أو تفضيل أو غير ذلك، إنما تكون^١ بفعل من الله تعالى فيه، كما قال إبراهيم (عليه السلام): (إني جاعلك للناس إماماً)^٢، وكما قال عز وجل لداود (عليه السلام): (يداود إنا جعلناك خليفة في الأرض)^٣، وكما قال عز وجل للملائكة في آدم (عليه السلام): (إني جاعل في الأرض خليفة)^٤؛ فالإمام إنما يكون إماماً من قبل الله تعالى، وباختياره إياه في بدء الصنيعة، والتشريف في النسب، والطهارة في المنشأ، والعصمة في المستقبل، ولو كانت بفعل منه في نفسه كان من فعل ذلك الفعل مستحقاً للإمامة، وإذا عمل خلافها اعتزل، فيكون خليفة قبل أفعاله .
قال آخر: فلم أوجب الإمامة لعلي (عليه السلام) بعد الرسول (صلى الله عليه وآله)؟

١ . في المصدر: «وإنها يكون»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار .

٢ . البقرة: 124 .

٣ . ص: 26 .

٤ . البقرة: 30 .

Diğer birisi şöyle söze girdi: Resulullah'tan (s.a.a) sonra Ali'nin (a.s) yapması vacip olan iş neydi?

Memun: Yapmış olduğu işlerdir.

Aynı şahıs dedi ki: Acaba ona, halkı kendi imametinden haberdar etmesi vacip değil miydi?

Memun: İmamet onun için kendi işi değildi ve halkın işi de değildi ki onu imam seçip diğerlerine üstün kılsınlar; aksine imamet onun için Allah'ın fiili ileydi. Aynen İbrahim'e (a.s) buyurduğu gibi; “*Ben seni halka imam kılıyorum*”¹ Yine Dâvud'a (a.s) buyurduğu gibi; “*Ey Dâvud! Ben seni yeryüzünde halife kıldım.*”² Yine, Âdem (a.s) için meleklerle şöyle buyurduğu gibi; “*Ben yeryüzünde halife karar vereceğim*”³ Öyleyse imam sadece Allah tarafından karar kılınan ve seçilendir. İlk yaratıldığı andan itibaren, soy ve nesep yönünden büyük, temiz, pak asıllı ve bütün ömrü boyunca masum kılınan kimsedir. Eğer imamet onun kendi fiili ve kendi elinde olmuş olsaydı, her kim bu fiil ve işi yapacak olursa imametliğe layık olurdu. Bunların zıddını da yaparsa imametlikten azlolunurdu. Dolayısıyla imam, fiillerinden önce halife olur.

Bir başkası dedi ki: Resulullah'tan (s.a.a) sonra neden imameti Ali (a.s) için vacip biliyorsun?

¹-Bakara, 124.

²-Sad, 26.

³-Bakara, 30.

فَقَالَ : لِخُرُوجِهِ مِنَ الطُّفُولِيَّةِ إِلَى الْإِيمَانِ كَخُرُوجِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) مِنَ الطُّفُولِيَّةِ إِلَى الْإِيمَانِ وَالْبِرَاءَةِ مِنَ ضَلَالَةِ قَوْمِهِ عَنِ الْحُجَّةِ وَاجْتِنَابِهِ الشُّرْكَ^١ ، كِبَرَاءَةِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) مِنَ الضَّلَالَةِ وَاجْتِنَابِهِ لِلشُّرْكِ ؛ لِأَنَّ الشُّرْكَ ظُلْمٌ ، وَلَا يَكُونُ الظَّالِمُ إِمَامًا ، وَلَا مَنْ عَبْدَ وَثَنًا بِإِجْمَاعٍ ، وَمَنْ أَشْرَكَ فَقَدْ حَلَّ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى مَحَلَّ أَعْدَائِهِ ، فَالْحُكْمُ فِيهِ الشَّهَادَةُ عَلَيْهِ بِمَا اجْتَمَعَتْ عَلَيْهِ الْأُمَّةُ حَتَّى يَجِيءَ إِجْمَاعٌ آخَرُ مِثْلُهُ ، وَلِأَنَّ مَنْ حُكِمَ عَلَيْهِ مَرَّةً فَلَا يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ حَاكِمًا ، فَيَكُونُ الْحَاكِمُ مُحْكُومًا عَلَيْهِ ، فَلَا يَكُونُ حِينَئِذٍ فَرْقٌ بَيْنَ الْحَاكِمِ وَالْمُحْكُومِ عَلَيْهِ .

قَالَ آخَرُ : فَلِمَ لَمْ يُقَاتِلْ عَلِيٌّ (عليه السلام) أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ كَمَا قَاتَلَ مُعَاوِيَةَ؟
فَقَالَ : الْمَسْأَلَةُ مُحَالٌ ؛ لِأَنَّ «لَمْ» اقْتِضَاءٌ ، وَ «لَمْ يَفْعَلْ» نَفْيٌ ، وَالنَّفْيُ لَا يَكُونُ لَهُ عِلَّةٌ ، إِنَّمَا الْعِلَّةُ لِلِإِثْبَاتِ ، وَإِنَّمَا يَجِبُ أَنْ يُنْظَرَ فِي أَمْرِ عَلِيٍّ (عليه السلام) أَمِنْ قَبْلِ اللَّهِ أَمْ مِنْ قَبْلِ غَيْرِهِ؟ فَإِنْ صَحَّ أَنَّهُ مِنْ قَبْلِ اللَّهِ تَعَالَى فَالشُّكُّ فِي تَدْبِيرِهِ كُفْرٌ ؛ لِقَوْلِهِ تَعَالَى : (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)^٢ . فَأَفْعَالُ الْفَاعِلِ تَبَعٌ لِأَصْلِهِ ؛ فَإِنْ كَانَ قِيَامُهُ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى فَأَفْعَالُهُ عَنْهُ ، وَعَلَى النَّاسِ الرِّضَا وَالتَّسْلِيمُ ، وَقَدْ تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) الْقِتَالَ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ يَوْمَ صَدَّ الْمُشْرِكُونَ هَدْيَهُ عَنِ الْبَيْتِ ، فَلَمَّا وَجَدَ الْأَعْوَانَ وَقَوَى حَارِبَ ، كَمَا قَالَ تَعَالَى فِي الْأَوَّلِ ؛ (فَاصْفَحَ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ)^٣ ، ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَجَلَّ : (فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخَذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ)^٤ .

١ . في المصدر: «لشرك»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

٢ . النساء : 65 .

٣ . الحجر : 85 .

٤ . التوبة : 5 .

Memun: Çünkü aynen Peygamberin çocukluktan imanla çıktığı gibi, o da çocukluktan imanla çıkmış ve aynen Peygamberin sapkınlıktan uzaklaşıp şirkten kaçınması gibi, o da kavminin hiçbir delile dayanmayan sapkınlığından ve şirkenden uzaklaşmıştır. Zira şirk zulümdür ve zalim, imam olamaz. Yine, bütün Müslümanların ittifa-kıyla puta tapan biri imam olamaz. Müşrik ve puta tapan biri, Allah'ın düşmanını Allah'ın yerine koymuştur. Bunun hükmü, aksi bir şahadet verilinceye kadar, bütün ümmetin şahadetiyle küfürdür. Zira birisi için bir defada olsa ve böyle bir hüküm verilmiş ise onun hâkim olması caiz değil ve böylece hâkim mahkûm konumuna geçmiş olur. Aksi halde hâkim ve mahkûm arasında fark kalmamış olur.

Bir başkası dedi ki: Peki, Ali Muaviye ile savaştığı gibi neden Ebu-bekir, Ömer ve Osman ile savaşmamıştır?

Memun: Bu doğru bir soru değil. Zira soru olumlu şeylerden sorulur, olumsuz şeylerden değil. Olumsuz ve yapılmayan bir şey için sebep olmaz. Çünkü sebep sabit olan şeyler için gerekir. Ali'nin (a.s) hilafetinde onun Allah tarafından verildiğine ya da başka biri tarafından verildiğine bakılmalıdır. Eğer Allah tarafından verildiği ispatlanırsa onun işlerinde tereddüde düşmek küfür sayılır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor: “*Hayır; Rabbine andolsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiği hükümü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe iman etmiş olmazlar.*”¹ Failin fiiline tâbi olmak, onun aslına tâbi olmak gibidir. Eğer Ali'nin kıyamı Allah tarafından ise, işleri de Allah tarafındandır. Buna göre halkın vazifesi, ona razı ve teslim olmaktan başka bir şey değildir. Resulullah (s.a.a), Hudeybiye vakiasında müşrikler, Müslümanların umre yapmalarına mani olmalarına rağmen onlarla savaşıp saldırıya geçmedi. Ama yardımcı, kuvvet ve kudret bulduğu zaman onlarla savaştı. Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor: “*Şimdilik onlara güzel muamele et.*”² Sonra şöyle buyuruyor: “*Müşrikleri nerde bulursanız öldürün, yakalayın, kuşatın, hapsedin, onların gelip geçecekleri bütün yolları tutun.*”³

¹-Nisa, 65.

²-Hicr, 85.

³-Tevbe, 5.

قال آخر: إذا زعمت أن إمامة علي (عليه السلام) من قبل الله تعالى، وأنه مفترض الطاعة، فلم لم يجز إلا التبليغ والدعاء للأنبياء (عليهم السلام)، وجاز لعلي أن يترك ما أمر به من دعوة الناس إلى طاعته؟

فقال: من قبل أنا لم نزع أن علياً (عليه السلام) أمر بالتبليغ فيكون رسولاً، ولكنه (عليه السلام) وضع علماً بين الله تعالى وبين خلقه؛ فمن تبعه كان مطيعاً، ومن خالفه كان عاصياً؛ فإن وجد أعواناً يتقوى بهم جاهد، وإن لم يجد أعواناً فاللوم عليهم لا عليه؛ لا نهم أمروا بطاعته على كل حال، ولم يؤمر هو بمجاهدتهم إلا بقوة، وهو بمنزلة البيت؛ على الناس الحج إليه؛ فإذا حجوا أدوا ما عليهم، وإذا لم يفعلوا كانت الائمة عليهم، لا على البيت.

وقال آخر: إذا أوجب أنه لا بد من إمام مفترض الطاعة بالاضطرار، كيف يجب بالاضطرار أنه علي (عليه السلام) دون غيره؟

فقال: من قبل أن الله تعالى لا يفرض مجهولاً، ولا يكون المفروض ممتنعاً؛ إذ المجهول ممتنع، فلا بد من دلالة الرسول (صلى الله عليه وآله) على الفرض؛ ليقطع العذر بين الله عز وجل وبين عباده، أرايت لو فرض الله تعالى على الناس صوم شهر، ولم يعلم الناس أي شهر هو، ولم يوسم بوسم، وكان على الناس استخراج ذلك بعقولهم، حتى يصيبوا ما أراد الله تعالى، فيكون الناس حيثئذ مستغنين عن الرسول المبين لهم، وعن الإمام الناقل خبر الرسول إليهم.

Başka biri şöyle dedi: Eğer senin dediğin gibi Ali'nin imameti Allah tarafından ise ve itaati de vacip ise o halde neden peygamberlere (a.s) davet ve tebliğden başka bir şey caiz olmuyor da Ali'ye tebliği terk edip halkı kendisine itaate çağırması caiz oluyor?

Memun: Biz Ali'nin Peygamber gibi tebliğe emredildiğini ve Resul olduğunu düşünmüyoruz; onun, Allah ile yarattıkları arasında bir alamet olarak kararlaştırıldığını savunuyoruz. Ona tabi olan, itaat edici ve ona muhalefette bulunan, asi ve günahkâr sayılır. Eğer yardımcı bulsaydı cihat ederdi. Yardımcı bulamadıysa aşılanmak onun değil, ona yardım etmeyenlerin suçudur. Zira onlar her halükârda ona itaat etmek mecburiyetindeydiler. Ali (a.s) ise yardımcı ve kuvveti olmadan cihat etmekle görevli değildi. O, Allah'ın evi gibidir; halk hac için ona gelmelidir. Bunu yaparlarsa üzerlerine vacip olanı yaparlar, ama yapmadıkları takdirde kınanacak olan onlardır, Allah'ın evi değil!

Kelam âlimlerinden biri dedi ki: Eğer bir imamın olması ve ona itaatin vacip oluşu kaçınılmazsa onun başka biri değil de Ali (a.s) olması neden zaruri bir vaciptir?

Memun: Çünkü Yüce Allah meçhul birinin itaatini vacip kılmaz. Zira vacip imkânsız olmaz; hâlbuki meçhul imkânsızdır. Öyleyse Resul (s.a.a) mutlaka vacipleri halka bildirmeli ki, Allah ile kulları arasında mazereti ortadan kaldırmış olsun. Acaba Allah'ın halka bir ay oruç vacip kıldıktan sonra o orucun hangi ayda yerine getirileceğini veya onun nişanelerini bildirmediğini gördün mü? Böylece halk kendi akıllarıyla bu ayı bulmuş ve Allah'ın hangi ayı irade etmiş olduğunu anlamış olsunlar. Böyle de olunca artık halkın beyan edici bir resule ve resulün buyruklarını bildiren bir imama ihtiyacı kalmaz.

وقال آخر: من أين أوجبت أن علياً (عليه السلام) كان بالغاً حين دعاه النبي (صلى الله عليه وآله)؟ فإن الناس يزعمون أنه كان صبيّاً حين دُعِيَ، ولم يكن جازاً عليه الحكم، ولا بلغ مبلغ الرجال.

فقال: من قبل أنه لا يعرى في ذلك الوقت من أن يكون ممن أرسل إليه النبي (صلى الله عليه وآله) وليدعوه؛ فإن كان كذلك فهو محتمل التكليف، قوي على أداء الفرائض. وإن كان ممن لم يرسل إليه فقد لزم النبي (صلى الله عليه وآله) قول الله عز وجل: (ولو تقول علينا بعض الأقاويل * لأخذنا منه باليمين * ثم لقطعنا منه الوتين^١)^٢ وكان مع ذلك فقد كلف النبي (صلى الله عليه وآله) عباد الله ما لا يطيقون عن الله تبارك وتعالى، وهذا من المحال الذي يمتنع كونه، ولا يأمر به حكيم، ولا يدل عليه الرسول، تعالى الله عن أن يأمر بالمحال، وجل الرسول من أن يأمر بخلاف ما يمكن كونه في حكمة الحكيم. فسكت القوم عند ذلك جميعاً.

فقال المأمون: قد سألتُموني ونقضتُم عليّ، أفا سألكم؟ قالوا: نعم. قال: أليس قد روت الأئمة بإجماع منها أن النبي (ص) قال: من كذب عليّ متعمداً فليتبوأ مقعده من النار؟ قالوا: بلى. قال: ورووا عنه (عليه السلام) أنه قال: من عصى الله بمعصية صغرت أو كبرت ثم اتخذها ديناً ومضى مصراً عليها فهو مخلد بين أطباق الجحيم؟ قالوا: بلى.

١ . الوتين : عرق يسقى الكبد ، وإذا انقطع مات صاحبه (مفردات ألفاظ القرآن : ص 852) .

٢ . الحاقّة : 44 - 46 .

Bir başkası: Ali'nin Resulullah'ın (s.a.a) daveti sırasında baliğ olduğunu nasıl ispat edebilirsin? Hâlbuki halk, Ali'nin davet edildiği zaman çocuk olduğunu, mükellef erkeklerin yaşına ulaşmadığını düşünüyor.

Memun: Şöyle ispatlıyorum ki; eğer Resulullah (s.a.a) Ali'yi davet etmek için görevlendirildiyse o da ihtimal dâhilinde teklife ulaşmış ve vacipleri yerine getirebilecek güçteydi. Ama Resulullah (s.a.a) onu davet etmekle görevli değildiyse, Resulullah (s.a.a) hakkında Allah'ın şu buyruğunu düşünmek gerekir: *“Ve eğer bize isnat ederek bazı laflar etseydi, elbette onu kudretimizle alır, sonra da şahdamarını çeker koparırdık.”*¹ Binaenaleyh, (sizin sözünüzün doğru olduğunu varsayarsak) Resulullah (s.a.a), Allah'ın, kullarına takat ve gücünü vermediği şeylerde onları mükellef kılmaya çalışıyor demeliyiz. Bu da imkânsız bir şeydir, hikmet sahibi biri böyle bir şeyi emretmez. Resul de böyle bir şeyi yapmaz. Yüce Allah imkânsız bir şeyi emretmekten münezzehtir. Yine, Peygamberin makamı, Allah'ın hikmetinde var olması imkânsız bir şeyi emretmekten yücedir.

Söz buraya varınca muhaliflerin hepsi susup kaldılar. Memun şöyle devam etti: ‘Siz sorularınızı sordunuz ve eleştirilerinizi yaptınız. Acaba ben de size soru sorabilir miyim?’ Hepsı bir ağızdan: ‘Evet.’ dediler.

Memun: Bütün Müslümanların onayıyla Peygamberin şu şekilde buyurduğu nakledilmiyor mu: “Bana bilerek yalan isnat eden kimse kıyamet günü ateşte yerini hazırlasın.”

Yine hepsi bir ağızdan: "Evet, öyledir" dediler.

Memun: Yine, Peygamberin şöyle buyurduğunu rivayet ediyorlar: “Allah'a karşı küçük veya büyük günahlar işleyip sonra da bunu kendine bir inanç olarak benimseyerek ısrar eden kimse cehennem tabakalarında sonsuza dek kalacaktır.” Hepsı bir ağızdan "Evet, aynen öyledir" dediler.

¹-Hakka, 44-46.

قال : فَخَبِّرُونِي عَنْ رَجُلٍ تَخْتَارُهُ الْأُمَّةُ فَنَنْصِبُهُ خَلِيفَةً ، هَلْ يَجُوزُ أَنْ يُقَالَ لَهُ : خَلِيفَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَمِنْ قَبْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَلَمْ يَسْتَخْلِفْهُ الرَّسُولُ؟ فَإِنْ قُلْتُمْ : نَعَمْ ؛ فَقَدْ كَابَرْتُمْ ، وَإِنْ قُلْتُمْ : لَا ، وَجَبَ أَنْ أَبَا بَكْرٍ لَمْ يَكُنْ خَلِيفَةَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَلَا كَانَ مِنْ قَبْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ، وَأَنْتُمْ تَكْذِبُونَ عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ؛ فَإِنَّكُمْ مُتَعَرِّضُونَ لِأَنْ تَكُونُوا مِمَّنْ وَسَمَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) بِدُخُولِ النَّارِ.

وخبّروني في أيّ قوليكُم صدقتم؟ أ في قولكُم : مضى (عليه السلام) ولم يستخلف ، أو في قولكُم لا بكر : يا خليفة رسول الله (ص)؟ فإن كنتم صدقتم في القولين ، فهذا ما لا يمكن كونه ؛ إذ كان متناقضاً ، وإن كنتم صدقتم في أحدهما بطل الآخر . فاتقوا الله ، وانظروا لانفسكم ، ودعوا التقليد ، وتجنبوا الشبهات ، فوالله ما يقبل الله تعالى إلا من عبد لا يأتي إلا بما يعقل ، ولا يدخل إلا فيما يعلم أنه حق ، والريب شك ، وإدمان الشك كفر بالله تعالى ، وصاحبه في النار .

وخبّروني هل يجوز أن يبتاع أحدكم عبداً ، فإذا ابتاعه صار مولاه ، وصار المشتري عبده؟

قالوا : لا .

Memun: Öyleyse söyler misiniz; ümmetin seçip halife olarak karar kıldığı şahıs, Resulullah (s.a.a) onu halife olarak karar kılmadığı halde "Resulullah'ın (s.a.a) halifesidir ve Allah tarafındandır" demek caiz midir? Eğer "evet, caizdir" derseniz üstünlüğünüzü zorla sabit etmeye çalışmış olursunuz; ama eğer "caiz değildir" derseniz, Ebubekir'in, Resulullah'ın (s.a.a) halifesi olmadığını ve Allah tarafından seçilmediğini kabullenmemiz lazım gelir ve böylece, sizlerin Peygambere yalan isnat ettiğiniz ispatlanmış olur. Bu takdirde de Peygamberin (s.a.a) ateşe gireceğine işaret ettiği kimselerden olursunuz. Öyleyse hangi sözünüzün doğru olduğunu söyler misiniz?

Acaba "Resulullah dünyadan göçtü ve halife bırakmadı" sözünü mü, yoksa "Ebubekir Allah Resulünün halifesidir" cümlesini mi doğruluyorsunuz? Eğer her ikisini de onaylıyorsanız bilirsiniz ki bu, birbirini yalanlayan imkânsız bir şeydir. Birini kabul ettiğiniz takdirde de diğeri batıl ve yalan olmuş olur. Öyleyse Allah'tan korkun, kendinize gelin, taklidi kenara atın ve şüphelerden kaçın. Allah'a yemin olsun ki, Allah akıl ve düşünceyle yapılmış amelden başka hiç bir ameli kabul etmez ve hak olarak bilmediği hiçbir şeyi kabullenmez. Bununla devam etmek, Allah'a küfür (kâfir olmak) demektir. Kâfir ise ateştedir.

Söyler misiniz; sizden bir köle satın alındığında satın alınanın ağa, alanın da köle olması mümkün müdür?

Oradakiler: 'Hayır.' dediler.

قال : كَيْفَ جازَ أَنْ يَكُونَ مَنْ اجْتَمَعْتُمْ عَلَيْهِ أَنْتُمْ لِهَوَاكُمْ وَاسْتَخَلَفْتُمُوهُ صَارَ خَلِيفَةً عَلَيْكُمْ ، وَأَنْتُمْ وَلَيْتُمُوهُ؟ أَلَا كُنْتُمْ أَنْتُمْ الْخُلَفَاءَ عَلَيْهِ؟ بَلْ تُؤْتُونَ خَلِيفَةً وَتَقُولُونَ : إِنَّهُ خَلِيفَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، ثُمَّ إِذَا سَخِطْتُمْ عَلَيْهِ قَتَلْتُمُوهُ ، كَمَا فَعَلَ بَعْثَمَانُ بْنُ عَفَّانٍ!

فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ : لَئِنْ الْإِمَامَ وَكَيْلُ الْمُسْلِمِينَ ، إِذَا رَضُوا عَنْهُ وَلَوْهُ ، وَإِذَا سَخِطُوا عَلَيْهِ عَزَلُوهُ .

قال : فَلِمَنِ الْمُسْلِمُونَ وَالْعِبَادُ وَالْبِلَادُ؟

قالوا : لِلَّهِ تَعَالَى .

قال: فَاللَّهُ أَوْلَى أَنْ يُوَكَّلَ عَلَى عِبَادِهِ وَبِلَادِهِ مِنْ غَيْرِهِ؛ لِأَنَّ مِنْ إِجْمَاعِ الْأُمَّةِ أَنَّهُ مَنْ أَحْدَثَ حَدَثًا فِي مُلْكٍ غَيْرِهِ فَهُوَ ضَامِنٌ، وَلَيْسَ لَهُ أَنْ يُحْدِثَ، فَإِنْ فَعَلَ فَاتِمٌ غَارِمٌ^٣ .

ثُمَّ قَالَ : خَبَّرُونِي عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) هَلِ اسْتَخْلَفَ حِينَ مَضَى أَمْ لَا ؟

فَقَالُوا: لَمْ يَسْتَخْلَفْ. قال: فَتَرَكُهُ ذَلِكَ هُدًى أَمْ ضَلَالٌ؟

قالوا: هُدًى . قال : فَعَلَى النَّاسِ أَنْ يَتَّبِعُوا الْهُدَى وَيَتْرَكُوا الْبَاطِلَ وَيَتَنَكَّبُوا الضَّلَالَ.

قالوا : قَدْ فَعَلُوا ذَلِكَ .

١ . في المصدر : «أسخطتم» ، وما أثبتناه من بحار الأنوار .

٢ . في المصدر : «فوالله» بدل «قال : فالله» ، والمناسب ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

٣ . الغارم : الذي يلتزم ما ضمنه وتكفل به ويؤديه . والغرم : أداء شيء لازم (النهاية : ج 3 ص 363) .

Memun: Öyleyse nasıl olur, siz ona hilafet makamını verdiğiniz halde o sizin emiriniz oluyor. Hâlbuki velayeti siz ona verdiniz! Acaba siz onun halifesi olmuyor musunuz? Siz önce halifeyi meydana getirdiniz, sonra da ona Allah Resulünün (s.a.a) halifesi dediniz. Daha sonra Osman b. Affan’a yapıldığı gibi, sinirlenerek onu katlettiniz.

İçlerinden biri dedi ki: İmam vekil hükmündedir; ondan razı olduğu müddetçe görevini yapar veya yapmaz, ona sinirlenildiği zaman da azledilir.

Memun: Müslümanlar, halk ve şehirler kimindir?

Onlar; “Yüce Allah’ındır” dediler.

Memun: Öyleyse Yüce Allah; kullarına, şehirlerine ve diğer şeylere vekil karar vermeye onlardan daha layıktır. Zira ümmet, bir kimsenin bir başkasının mülkünde zarara sebebiyet vermesi halinde zamin (zararı telafi etmekle sorumlu) olduğu konusunu ittifakla kabul etmiştir. Öyleyse ona başkasının yerinde tasarruf etme hakkı düşmüyor. Eğer bunu yaparsa borçlu ve zamindir. Söyler misiniz; Peygamber (s.a.a) vefat ettiğinde kendisine bir halife bıraktı mı, yoksa bırakmadı mı?

Onlar: “Hayır, bırakmadı.” dediler.

Memun: Acaba bu şekilde yapılması hidayet miydi yoksa dalalet miydi?

Onlar “Hidayet idi” dediler.

Memun: Öyleyse halk hidayet peşinde gitmeli, batılı terk etmeli ve dalaletten uzaklaşmalıdır.

Onlar: Evet, halk böyle de yaptı.

Türkiye Caferileri Sitesi

www.caferilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

قال: فَلَمْ اسْتَخْلَفَ النَّاسُ بَعْدَهُ وَقَدْ تَرَكَهُ هُوَ؟ فَتَرَكَ فَعَلَهُ ضَلَالٌ، وَمُحَالٌ أَنْ يَكُونَ خِلَافُ الْهُدَى هُدًى، وَإِذَا كَانَ تَرَكَ الْإِسْتِخْلَافَ هُدًى، فَلَمْ اسْتَخْلَفَ أَبُو بَكْرٍ وَلَمْ يَفْعَلَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله)؟ وَلَمْ جَعَلَ عُمَرُ الْأَمْرَ بَعْدَهُ شُورَى بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ خِلَافاً عَلَى صَاحِبِهِ؟ لَا نَكُمُ زَعَمْتُمْ أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) لَمْ يَسْتَخْلَفْ، وَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ اسْتَخْلَفَ، وَعُمَرُ لَمْ يَتَرَكَ الْإِسْتِخْلَافَ كَمَا تَرَكَهُ النَّبِيُّ (ص) بِزَعْمِكُمْ، وَلَمْ يَسْتَخْلَفْ كَمَا فَعَلَ أَبُو بَكْرٍ وَجَاءَ بِمَعْنَى ثَالِثٍ، فَخَبِّرُونِي أَيْ ذَلِكَ تَرَوْنَهُ صَوَاباً؟ فَإِنْ رَأَيْتُمْ فَعَلَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) صَوَاباً فَقَدْ خَطَأْتُمْ^١ أَبَا بَكْرٍ، وَكَذَلِكَ الْقَوْلُ فِي بَقِيَّةِ الْأَقَاوِيلِ.

وخبّرني أيُّهما أَفْضَلُ، مَا فَعَلَهُ النَّبِيُّ (ص) بِزَعْمِكُمْ مِنْ تَرَكَ الْإِسْتِخْلَافِ، أَوْ مَا صَنَعَتْ طَائِفَةٌ مِنَ الْإِسْتِخْلَافِ؟
 وخبّرني هل يجوز أن يكون تركه من الرسول (ص) هُدًى، وفعله من غيره هُدًى، فيكون هُدًى ضد هُدًى، فأين الضلال حينئذ؟
 وخبّرني هل ولي أحد بعد النبي (صلى الله عليه وآله) باختيار الصحابة منذ قبض النبي (صلى الله عليه وآله) إلى اليوم؟ فإن قلتم: لا؛ فقد أوجبتم أن الناس كلهم عملوا ضلالة بعد النبي (صلى الله عليه وآله)، وإن قلتم نعم، كذبتم الأمة وأبطل قولكم الوجود الذي لا يدفع.

١. في المصدر: «أخطأتم»، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار.

Memun: Öyleyse Peygamberin kendisi tayin etmediği halde neden halk onlardan sonra halife tayin etti. Peygamberin (s.a.a) fiil ve amelini terk etmenin kendisi dalalettir ve hidayet zıddının yine hidayet olması imkânsızdır. Eğer tayin etmemek hidayet ise neden Ebubekir'i seçtiler, hâlbuki Peygamber (s.a.a) onu bu iş için karar kılmamıştı? Ve neden Ömer kendisinden sonra, Ebubekir yapmadığı halde bu işi Müslümanlar arasında bir şûraya bıraktı. Size göre Peygamber halife tayin etmedi, Ebu Bekir kendisine halife tayin etti, Ömer ise Peygamberin halife karar kılmayı terk etmesi gibi terk etmedi ve tıpkı Ebubekir gibi de yapmadı, üçüncü bir manada bunu gerçekleştirdi. Bu üç kısımdan hangisinin doğru olduğunu bana söyler misiniz? Eğer Peygamberin yaptığını doğru bulursanız Ebubekir'in yaptığının yanlış olduğunu ve diğer sözlerinde yanlış olduğunu kabullenmelisiniz ve bunların hangisi doğrudur.

Acaba Peygamberin (s.a.a) yaptıkları mı (ki size göre halife bırakmadı) yoksa halife tayin eden taifenin yaptıkları mı doğrudur? Acaba hilafetin Resul tarafından terk edilmesi ve başkaları tarafından da tayin edilmesi her ikisi de hidayet olabilir mi? Ve hidayet, hidayet zıddı da olabilir mi? Öyleyse dalalet nerededir?

Söyler misiniz; Peygamberin (s.a.a) vefatından sonra bu güne kadar bütün ahabın seçimiyle velayete ulaşan biri var mıdır? Eğer "hayır" dersanız bütün halkın Peygamberden (s.a.a) sonra dalalete uğradığını savunmuş olursunuz. Ama "eğer" evet dersanız, ümmeti yalanlamış ve inkâr edilmesi mümkün olmayan bir şeyi batıl etmiş olursunuz.

وخبروني عن قول الله عز وجل: (قُلْ لِمَن مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ
لِلَّهِ) أصدق هذا أم كذب؟

قالوا: صدق.

قال: أفليس ما سوى الله لله؛ إذ كان محدثه ومالكه؟

قالوا: نعم.

قال: ففى هذا بطلان ما أوجبتم من اختياركم خليفة تفترون طاعته، وتسمونه
خليفة رسول الله (صلى الله عليه وآله) وأنتم استخلفتموه وهو معزول عنكم إذا غضبتم
عليه، وعمل بخلاف محبتكم، ومقتول إذا أبى الاعتزال.

ويلكم! لا تفتروا على الله كذباً، فتلقوا وبال ذلك غداً إذا قُمت بين يدي الله
تعالى، وإذا وردتم على رسول الله (صلى الله عليه وآله) وقد كذبت عليه متعمدين،
وقد قال: من كذب على متعمداً فليتبوا مقعده من النار.

ثم استقبل القبلة ورفع يديه وقال: اللهم إني قد أرشدتهم، اللهم إني قد أخرجت
ما وجب على إخراجهم من عنقي، اللهم إني لم أدعهم فى ريب ولا فى شك، اللهم
إني أدين بالتقرب إليك بتقديم على (عليه السلام) على الخلق بعد نبيك محمد (صلى
الله عليه وآله) كما أمرنا به رسولك (صلى الله عليه وآله).

Söyler misiniz; Allah'ın şu buyruğu: “*Söyle, gökte ve yerde olanlar kimindir? De ki Allah'ındır*”¹ doğru mudur yoksa yalan mıdır?

Onlar: “Doğrudur,” dediler.

Memun: Acaba Allah'ın dışındakiler, onları yarattığı ve sahibi olduğu halde Allah'tan değil mi?

Onlar: “Evet”, dediler.

Memun: Bu sözünüzün batıllığı şuradadır ki; kendinize halife seçip ona itaat etmeyi vacip bildiniz ve onu Resulullah'ın (s.a.a) halifesi olarak adlandırdınız. Sizler kendiniz onu halife seçiyor ve sinirlendiğiniz vakit azlediyorsunuz. Ayrıca isteğiniz dışında hareket ettiği zaman ve azledilmeyi reddettiğinde onu öldürüyorsunuz, yazıklar olsun size! Allah'a yalan iftira etmeyiniz zira yarın kıyamette Allah'ın huzuruna çıktığınızda bunun akıbetini göreceksiniz ve Resulullah (s.a.a) ile görüştüğünüzde ona bilerek yalan isnat etmiş olursunuz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “*Bana bilerek yalan isnat eden kimse kıyamet günü ateşte yerini hazırlasın.*”

Memun, kibleye dönüp ellerini kaldırarak şöyle dedi: Allah'ım! Ben bunları irşad ettim. Allah'ım, bunları söylemem için üzerime vacip olan şeyleri söyledim; onları şek ve şüphede bırakmadım. Allah'ım, sana yaklaşmak için aynen resulünün bize emrettiği gibi Peygamberinden sonra Ali'yi diğerlerine mukaddem ettim.

¹-En'am, 12.

قال: ثُمَّ افْتَرَقْنَا فَلَمْ نَجْتَمِعْ بَعْدَ ذَلِكَ حَتَّى قُبِضَ الْمَأْمُونُ.
 قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْأَشْعَرِيُّ: وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ: قَالَ:
 فَسَكَتَ الْقَوْمُ، فَقَالَ لَهُمْ: لِمَ سَكَتُمْ؟ قَالُوا: لَا نَدْرِي مَا تَقُولُ^١. قَالَ: تَكْفِينِي
 هَذِهِ الْحُجَّةُ عَلَيْكُمْ. ثُمَّ أَمَرَ بِإِخْرَاجِهِمْ.
 قَالَ: فَخَرَجْنَا مُتَحِيرِينَ خَجَلِينَ. ثُمَّ نَظَرَ الْمَأْمُونُ إِلَى الْفَضْلِ بْنِ سَهْلٍ فَقَالَ: هَذَا أَقْصَى
 مَا عِنْدَ الْقَوْمِ، فَلَا يَظُنُّ ظَانٌّ أَنَّ جَلَالَتِي مَنَعَتْهُمْ مِنَ النَّقْضِ عَلَيَّ^٢.

19 / 9

مُجَاهِدُ بْنُ جَبْرِ^٣

3985 . شواهد التنزيل عن مجاهد: إِنَّ لِعَلِيٍّ (عليه السلام) سَبْعِينَ مَنَقِبَةً مَا
 كَانَتْ لِأَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (ص) مِثْلُهَا، وَمَا مِنْ شَيْءٍ مِنْ مَنَاقِبِهِمْ إِلَّا وَقَدْ
 شَرَكَهُمْ فِيهَا^٤.

١ . في بحار الأنوار: «نقول» وهو أظهر .

٢ . عيون أخبار الرضا: ج 2 ص 185 ح 2، بحار الأنوار: ج 49 ص 189 ح 2 وراجع العقد الفريد: ج 4 ص 74 .

٣ . مجاهد بن جبر، أبو الحجاج المكي القاري، شيخ القراء والمفسرين . سمع ابن عباس وابن عمر وعلياً (عليه السلام) . قال:
 قرأت القرآن على ابن عباس مرأت . وقال خصيف: كان أعلمهم بالتفسير مجاهد . وقد وقع الاختلاف في سنة وفاته على أقوال
 بين (100 هـ) و (104 هـ) وكان مولده سنة (21 هـ) في خلافة عمر (راجع التاريخ الكبير: ج 7 ص 411 الرقم 1805
 وتهذيب التهذيب: ج 5 ص 351 الرقم 7649 وسير أعلام النبلاء: ج 4 ص 449 الرقم 175 وتهذيب الكمال: ج 27 ص 233
 و 234 الرقم 5783) .

٤ . شواهد التنزيل: ج 1 ص 24 الرقم 4 .

Ravi şöyle diyor: Sonra hepimiz dağıldık ve Memun ölünceye kadar da böyle bir toplantı yapılmadı.

Muhammed b. Ahmed b. Yahya b. İmran Eş'ari diyor ki: Başka bir hadiste şöyle geçmektedir:

Herkes sükût edince onlara, “Neden sustunuz?” diye sordu. Onlar da “Ne diyeceğimizi bilmiyoruz” dediler. Bunun üzerine Memun dedi ki: “Sizin üzerinize hüccet olarak bu bana yeter.” Sonra da onlara çıkmalarını emretti.

Ravi diyor: Biz şaşkın ve mahcup bir halde dışarı çıkarken Memun, Fazl b. Sehl'e baktı ve dedi ki: Bu, onların en niha-yetinde verebilecekleri cevaptı. Kimse zannetmesin ki benim görkemim, cevap vermelerini engelledi.¹

19/9

MÜCAHİD B. CEBR²

3985-Şevahidu't-Tenzil [Mücahid'den]: Ali'nin (a.s), Peygamberin ashabından hiçbirinin benzerine sahip olmadığı yetmiş fazileti vardır ve onların sahip oldukları bütün faziletlerde ise kendileriyle ortakdır.³

¹-Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.185, h.2; Biharul- Envar, c.49, s.189, h.2. Ayrıca bkz: el-İkdu'l-Ferid, c.4, s.74.

²-Mücahid b. Cebr, Ebu Haccac Mekki, Hicri 21 yılında Ömer'in hilafeti döneminde dünyaya geldi. Kari idi, kariler ve müfessirlerin ustası idi. O, İbn-i Abbas'tan, İbn-i Ömer'den ve Ali'den kıraat ilmi öğrendi. Diyor ki: 'Kurân'ı birkaç defa İbn-i Abbas'ın yanında okudum.' Husayf diyor ki: 'O, tefsir ilmini en iyi bilen kişiydi.' Onun ölüm tarihi konusunda 100 ile 104 arasında değişen birkaç söz var. (Bkz: et-Tarihu'l-Kebir, c.7, s.411, no.1805; Tehzibu't-Tehzib, c.5, s.351, no.7649; Siyer-u A'lami'n-Nubela, c.4, s.449, no.175; Tehzibu'l-Kemal, c.27, s.233 ve 234, no.5783).

³-Şevahidu't-Tenzil, c.1, s.24, no.4.

20 / 9

المَسْعُودِيُّ^١

3986. مروج الذهب : فضائلُ عليٍّ ومقاماته ومناقبه ووصفُ زُهدِهِ ونُسكِهِ أَكْثَرُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ عَلَيْهِ كِتَابُنَا هَذَا أَوْ غَيْرُهُ مِنَ الْكُتُبِ ، أَوْ يَلْغُهُ إِسْهَابُ مُسْهَبٍ ، أَوْ إِطْنَابُ مُطْنَبٍ ، وَقَدْ أَتَيْنَا عَلَى جُمْلٍ مِنْ أَخْبَارِهِ وَزُهْدِهِ وَسِيرِهِ ، وَأَنْوَاعٍ مِنْ كَلَامِهِ وَخُطْبِهِ فِي كِتَابِنَا الْمُتَرْجَمِ بِكِتَابِ «حَدَائِقِ الْأَذْهَانِ فِي أَخْبَارِ آلِ مُحَمَّدٍ (عليه السلام)» ، وَفِي كِتَابِ «مَزَاهِرِ الْأَخْبَارِ وَطُرَائِفِ الْأَثَارِ لِلصَّفْوَةِ النَّوْرِيَّةِ وَالذَّرِّيَّةِ الزَّكِيَّةِ أَبْوَابِ الرَّحْمَةِ وَيَنَابِيعِ الْحِكْمَةِ».

قال المَسْعُودِيُّ : وَالْأَشْيَاءُ الَّتِي اسْتَحَقَّ بِهَا أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) الْفَضْلَ هِيَ : السَّبْقُ إِلَى الْإِيمَانِ ، وَالْهَجْرَةُ ، وَالنُّصْرَةُ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) ، وَالْقُرْبَى مِنْهُ ، وَالْقَنَاعَةُ ، وَبَذْلُ النَّفْسِ لَهُ ، وَالْعِلْمُ بِالْكِتَابِ وَالتَّنْزِيلِ ، وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، وَالْوَرَعُ ، وَالزُّهْدُ ، وَالْقَضَاءُ ، وَالْحُكْمُ ، وَالْفَقْهُ ، وَالْعِلْمُ ،

وَكُلُّ ذَلِكَ لِعَلِيٍّ (عليه السلام) مِنْهُ النَّصِيبُ الْأَوْفَرُ ، وَالْحِظُّ الْأَكْبَرُ ، إِلَى مَا يَنْفَرِدُ بِهِ مِنْ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) حِينَ آخَى بَيْنَ أَصْحَابِهِ : «أَنْتَ أَخِي» وَهُوَ (صلى الله عليه وآله) لَا ضِدَّ لَهُ ، وَلَا نَدٍّ ، وَقَوْلُهُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : «أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى ، إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي»

١. أبو الحسن علي بن الحسين بن علي : من ذرية ابن مسعود ، صاحب «مروج الذهب» وغيره من التواريخ ، اختلف في مذهبه وأنه كان شيعياً أو لا . توفي في سنة (345 هـ) أو (346 هـ). له مصنفات ، منها: «مروج الذهب» وكتاب «ذخائر العلوم» وكتاب «الرسائل» و«الاستذكار بما مرّ في سالف الأعصار» وكتاب «التاريخ في أخبار الأمم من العرب والعجم» و«التنبيه والإشراف» وكتاب «أخبار الزمان» وغيرها (راجع قاموس الرجال: ج 7 ص 432 الرقم 5109 وسير أعلام النبلاء: ج 15 ص 569 الرقم 343 ومروج الذهب : ج 1 ص 6).

20/9

MESUDİ¹

3986-Murucu’z-Zeheb: Ali’nin faziletleri, makamları, menkıbeleri, zühdünün vasfı ve ibadetleri bu kitabımız veya diğer kitapların sayıp dökemeyeceği, en geniş yazarların ve en abartılı olanların bile ulaşamayacakları ölçüde çoktur. Biz onun züht ve siyreti hakkında bazı cümleleri ihtiva eden söz ve hutbelerinin çeşitli bölümlerini “*Hedaiku’l-Ezhan fi Ahbar-i Âl-i Muhammed*” adlı kitabımızda ve “*Mezahiru’l- Ahbar ve Taraifu’l-Asar li’s-Safveti’n-Nuriyyeti’z-Zekiyyeti Ebvabi’r-Rahme ve Yenabiu’l-Hikme*” adlı kitaplarımızda getirdik.

Mesudi şöyle diyor: Resulullah’ın (s.a.a) ashabına fazilet sağlayan şeyler şunlardan ibarettir: İmanda öncelik, hicret, Resulullah’a (s.a.a) yardım etmek, ona yakınlık, kanaat, onun için can bağışlamak, Allah’ın kitabı ve vahiy hakkında ilim, Allah yolunda cihad, takva, züht, kadılık ve hakemlik, fıkıh ve ilimdir. Yine ona şöyle buyurmuştur: “*Sen bana nispetle Harun’un Musa’ya nispet sahip olduğu konumdasın; ancak benden sonra peygamber yoktur.*”

¹-İbn-i Mesud’un soyundan gelen Ebu’l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali’dir. *Murucu’z-Zeheb* ve diğer tarih kitaplarının yazarıdır. Mezhebi konusunda, Şii olup olmadığına dair ihtilaf vardır. O, Hicri 345 veya 346 yılında ölmüştür. Birçok eseri vardır. Bu cümleden: *Murucu’z-Zeheb*, *Zehairu’l-Ulum*, *er-Resail*, *el-İstizkar Bima Merre Fi Salifi’l-A’sar*, *et-Tarih fi Ahbari’l-Ümem Mine’l-Arab ve’l-Acem*, *et-Tenbih ve’l-İşraf*, *Ahbaru’z-Zaman* vs. (Bkz: *Kamusu’r-Rical*, c.7, s.432, no.5109; *Siyer-u A’lami’n-Nubela*, c.15, s.569, no.343; *Murucu’z-Zeheb*, c.1, s.6).

وَقَوْلُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ ، اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ ، وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ» ثُمَّ دَعَاؤُهُ (عليه السلام) وَقَدْ قَدَّمَ إِلَيْهِ أَنَسُ الطَّائِرُ : «اللَّهُمَّ ادْخِلْ إِلَيَّ أَحَبَّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ يَأْكُلُ مَعِيَ مِنْ هَذَا الطَّائِرِ» فَدَخَلَ عَلَيْهِ عَلَى إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ . فَهَذَا وَغَيْرُهُ مِنْ فَضَائِلِهِ وَمَا اجْتَمَعَ فِيهِ مِنَ الْخِصَالِ مِمَّا تَفَرَّقَ فِي غَيْرِهِ^١ .

21 / 9

مُعَاوِيَةُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ^٢

3987 . حياة الحيوان الكبرى - بعد ذكر خلافة يزيد بن معاوية بن أبي سفيان - :
ثُمَّ قَامَ بِالْأَمْرِ بَعْدَهُ ابْنُهُ مُعَاوِيَةُ ، وَكَانَ خَيْرًا مِنْ أَبِيهِ ، فِيهِ دِينٌ وَعَقْلٌ ، بُويعَ لَهُ بِالْخِلَافَةِ يَوْمَ مَوْتِ أَبِيهِ ، فَأَقَامَ فِيهَا أَرْبَعِينَ يَوْمًا ، وَقِيلَ : أَقَامَ فِيهَا خَمْسَةَ أَشْهُرٍ وَأَيَّامًا ، وَخَلَعَ نَفْسَهُ ، وَذَكَرَ غَيْرُ وَاحِدٍ أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ يَزِيدَ لَمَّا خَلَعَ نَفْسَهُ صَعِدَ الْمَنِيرَ فَجَلَسَ طَوِيلًا ، ثُمَّ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ بِأَبْلَغِ مَا يَكُونُ مِنَ الْحَمْدِ وَالثَّنَاءِ ، ثُمَّ ذَكَرَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) بِأَحْسَنِ مَا يُذَكَّرُ بِهِ ، يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، مَا أَنَا بِالرَّاعِبِ فِي الْإِثْمَارِ عَلَيْكُمْ ؛ لِعَظِيمِ مَا أَكْرَهُهُ مِنْكُمْ ، وَإِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّكُمْ تَكْرَهُونَنَا أَيْضًا ؛ لَا نَا بُلِينَا بِكُمْ وَبُلَيْتُمْ بَنَا ، إِلَّا أَنَّ جَدِّي مُعَاوِيَةَ قَدْ نَازَعَ فِي هَذَا الْأَمْرِ مَنْ كَانَ أَوْلَى بِهِ مِنْهُ وَمِنْ غَيْرِهِ لِقَرَابَتِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَعَظَّمَ فَضْلَهُ وَسَابَقَتَهُ ، أَعْظَمُ الْمُهَاجِرِينَ قَدْرًا ،

١ . مروج الذهب : ج 2 ص 437 .

٢ . معاوية بن يزيد بن معاوية بن أبي سفيان ، أبو ليلى الخليفة . بويع بعهد من أبيه . وكان شاباً ديناً خيراً من أبيه . فولّى أربعين يوماً ، وقيل : ثلاثة أشهر ، وقيل : بل ولّى عشرين يوماً . ومات وله ثلاث وعشرون سنة ، وقيل : إحدى وعشرون سنة ، وقيل : بل سبع عشرة سنة . وامتنع أن يعهد بالخلافة إلى أحد (راجع سير أعلام النبلاء : ج 4 ص 139 الرقم 46) .

“Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır. Allah’ım, onu seveni sev ve ona düşman olana düşman ol.” Sonra Enes ona (kızarmış) kuş getirdiğinde şu duayı etmişti: “Allahım, sana en sevgili olan kulunu bana gönder de benimle beraber şu kuştan yesin.” Sonra Ali geldi... Bu ve diğer faziletleriyle onda toplanmış olan hasletler onu diğerlerinden ayırmıştır.¹

21/9

MUAVİYE B. YEZİD B. MUAVİYE²

3987-Hayatu’l-Hayavanu’l-Kubra [Yezid b. Muaviye b. Ebu Süfyan’ın hilafetini anlattıktan sonra]: Onun ardından oğlu Muaviye yönetimi eline aldı. O, babasından üstündü; din ve akıl sahibiydi. Babası öldüğü gün ona biat edildi. Kırk gün hilafette kaldı. Bir rivayete göre de beş ay ve birkaç gün hilafette kaldı. Sonra da kendisini azletti. Birçoklarının anlattığına göre Muaviye b. Yezid kendisini hilafetten azlettiği zaman minbere çıktı. Uzun süre [sessiz şekilde] oturdu. Daha sonra Allah’a en güzel şekilde hamd-ü senada bulundu; ardından Peygamberi (s.a.a) en güzel şekilde yâd edip şöyle konuştu: Ey insanlar! Ben sizi yönetmeye istekli değilim; zira sizden çok rahatsızım ve şunu da çok iyi biliyorum ki sizler de bizden rahatsızsınız. Çünkü biz sizinle belaya düştük, siz de bizim yüzümüzden belaya uğradınız. Dedem Muaviye, hükümet konusunda öyle biriyle kavga etti ki o, Resulullah’a (s.a.a) olan yakınlığı, büyük fazileti ve sabıkasıyla yönetime Muaviye’den ve diğerlerinden daha layık idi. O, Muhacirlerin en değerlisi,

¹-Murucu’z-Zeheb, c.2, s.438.

²-Muaviye b. Yezid b. Muaviye b. Ebu Süfyan, Ebu Leyla, halife. Babasının vasiyetine binaen ona biat edildi. Zehebi’nin rivayetine göre o, babasından üstün ve dindar bir gençti. Kırk gün hükümette kaldı. Üç ay hükümet ettiği de rivayet edilmiştir. Bir rivayete göre de sadece yirmi gün yönetimde kaldı ve yirmi üç yaşında öldü. Yirmi bir veya on yedi yaşında öldüğü yönünde de rivayet vardır. O, kendisinden sonra hilafet için hiç kimseyi vasiyet etmedi. (Bkz: Siyer-u A’lami’n-Nubela, c.4, s.139, no.46).

وَأَشْجَعَهُمْ قَلْبًا، وَأَكْثَرَهُمْ عِلْمًا، وَأَوْلَهُمْ إِيْمَانًا، وَأَشْرَفَهُمْ مَنْزِلَةً، وَأَقْدَمَهُمْ صُحْبَةً،
 ابْنُ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)، وَصِهْرُهُ، وَأَخُوهُ، زَوْجُهُ (صلى الله عليه وآله)
 ابْنَتُهُ فَاطِمَةُ، وَجَعَلَهُ لَهَا بَعْلًا بِاخْتِيَارِهِ لَهَا، وَجَعَلَهَا لَهُ زَوْجَةً بِاخْتِيَارِهَا لَهُ، أَبُو سِبْطِيهِ؛
 سَيِّدِي شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَأَفْضَلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ، تَرْبِيَةِ الرَّسُولِ، وَابْنِي فَاطِمَةَ الْبَتُولِ، مِنْ
 الشَّجَرَةِ الطَّيِّبَةِ الطَّاهِرَةِ الزَّكِيَّةِ، فَرَكِبَ جَدِّي مَعَهُ مَا تَعْلَمُونَ، وَرَكِبْتُمْ مَعَهُ مَا لَا تَجْهَلُونَ،
 حَتَّى انْتَضَمْتَ لِجَدِّي الْأُمُورُ، فَلَمَّا جَاءَهُ الْقَدَرُ الْمَحْتَمُومُ، وَاخْتَرَمَتْهُ أَيْدِي الْمُنُونِ، بَقِيَ مُرْتَهَنًا
 بِعَمَلِهِ، فَرِيدًا فِي قَبْرِهِ، وَوَجَدَ مَا قَدَّمْتَ يَدَاهُ، وَرَأَى مَا ارْتَكَبَهُ وَاعْتَدَاهُ.

ثُمَّ انْتَقَلَتِ الْخِلَافَةُ إِلَى يَزِيدَ أَبِي، فَتَقَلَّدَ أَمْرَكُمْ لَهْوَى كَانَ أَبُوهُ فِيهِ، وَلَقَدْ كَانَ
 أَبِي يَزِيدُ بِسُوءِ فِعْلِهِ وَإِسْرَافِهِ عَلَى نَفْسِهِ، غَيْرَ خَلِيقٍ بِالْخِلَافَةِ عَلَى أُمَّةِ
 مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله)، فَرَكِبَ هَوَاهُ، وَاسْتَحْسَنَ خَطَاَاهُ، وَأَقْدَمَ عَلَى مَا أَقْدَمَ
 مِنْ جُرَّاتِهِ عَلَى اللَّهِ، وَبَغِيهِ عَلَى مَنْ اسْتَحَلَّ حُرْمَتَهُ مِنْ أَوْلَادِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)
 عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَقَلَّتْ مُدَّتُهُ، وَانْقَطَعَ أَثَرُهُ، وَضَاجَعَ عَمَلُهُ، وَصَارَ حَلِيفَ حُفْرَتِهِ،
 رَهِينَ خَطِيئَتِهِ، وَبَقِيَتْ أَوْزَارُهُ وَتَبِعَاتُهُ، وَحَصَلَ عَلَى مَا قَدَّمَ وَنَدِمَ حَيْثُ لَا يَنْفَعُهُ
 النَّدَمُ، وَشَغَلْنَا الْحُزْنَ لَهُ عَنِ الْحُزَنِ عَلَيْهِ، فَلَيْتَ شَعَرَى مَاذَا قَالَ وَمَاذَا قِيلَ لَهُ؟
 هَلْ عَوَّقَ بِإِسَاءَتِهِ وَجُوزَى بِعَمَلِهِ؟ وَذَلِكَ ظَنِّي.

onların en şecaatlisi, en bilgini, imanda birincisi, makamda en yücesi, sahabelikte en eskisi, Resulullah'ın (s.a.a) amcası oğlu, damadı ve kardeşi idi. Peygamber (s.a.a), kızı Fatıma'yı onunla evlendirdi; kendi iradesiyle onu kızına koca, kızını da ona zevce olarak seçti. Peygamberin iki torununun, cennet gençlerinin iki efendisinin, bu ümmetin en faziletlisinin, Resulullah'ın (s.a.a) terbiye ettiğinin; hoş, pak ve tertemiz soydan olan Fatımay-ı Betül'ün iki oğlunun babasıdır o. Dedemin ona karşı nasıl bir suç işlediğini biliyorsunuz. Sizler de onunla birlikte işlediğiniz suçtan habersiz değilsiniz. Ta ki işler dedemin lehinde gelişti. Sonra kesinleşmiş kader ona geldiğinde ve ölümün pençesi onu yok ettiğinde kabrinde tek başına ameliyle baş başa kaldı; kendi eliyle gönderdiklerini buldu, işlediği suç ve azgınlığı karşısında gördü.

Sonra hilafet babam Yezid'e geçti. Babasının ona olan alâkasından dolayı yönetiminizi eline almıştı. Babam Yezid, kötü davranışı ve aşırıcılığı yüzünden Muhammed (s.a.a) ümmeti üzerinde halifelik yapmaya layık değildi. O, heva-hevesine kapıldı ve hatasını güzel gördü. Allah'a karşı cüretinde ve Resulullah'ın (s.a.a) evlatlarının saygınlıklarını çiğnemedi gidebildiği kadar ileri gitti. Bu yüzden ömrü kısa oldu ve eseri ortadan kayboldu; yaptığı işlerle yoldaş ve kabir arkadaşı oldu; hatalarının akıbetine duçar oldu, geride günahlarının kötü sonuçları kaldı. Kendi eliyle gönderdiğine kavuştu ve pişmanlığın fayda vermeyeceği bir anda pişman oldu; bizi ona üzüleceğimiz yerde ondan dolayı üzülmüş bir hale düşürdü. Keşke bilseydim [öbür tarafta] ne dedi ve ona ne denildi! Acaba kötü işlerinden dolayı cezalandırıldı mı ve davranışının karşısında azap gördü mü? Ben böyle zannediyorum.

ثُمَّ اخْتَنَقَتْهُ الْعَبْرَةُ ، فَبَكَى طَوِيلًا وَعَلَا نَحِيْبُهُ ، ثُمَّ قَالَ : وَصِرْتُ أَنَا ثَالِثُ الْقَوْمِ ، وَالسَّاحِطُ عَلَى أَكْثَرِ مِنَ الرَّاضِي ، وَمَا كُنْتُ لِأَتَحْمَلَ آثَامَكُمْ ، وَلَا يَرَانِي اللَّهُ جَلَّتْ قُدْرَتُهُ مُتَقَلِّدًا أَوْزَارَكُمْ وَالْقَاهُ بِتَبِعَاتِكُمْ ، فَشَانَكُمْ أَمْرَكُمْ فَخُذُوهُ ، وَمَنْ رَضِيْتُمْ بِهِ عَلَيْكُمْ فَوَلُّوهُ ، فَلَقَدْ خَلَعْتُ بِيَعْتِي مِنْ أَعْنَاقِكُمْ

وَاللَّهُ لَئِنْ كَانَتْ الْخِلَافَةُ مَغْنَمًا لَقَدْ نَالَ أَبِي مِنْهَا مَغْرَمًا وَمَأْثَمًا ، وَلَئِنْ كَانَتْ سُوءًا فَحَسْبُهُ مِنْهَا مَا أَصَابَهُ .

ثُمَّ نَزَلَ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَقَارِبُهُ وَأُمُهُ ، فَوَجَدُوهُ يَبْكِي ، فَقَالَتْ لَهُ أُمُّهُ : لَيْتَكَ كُنْتَ حِيْضَةً وَلَمْ أَسْمَعْ بِخَبْرِكَ !! فَقَالَ : وَدِدْتُ وَاللَّهِ ذَلِكَ ، ثُمَّ قَالَ : وَيْلِي إِنْ لَمْ يَرْحَمْنِي رَبِّي .
ثُمَّ إِنَّ بَنِي أُمِّيَّةَ قَالُوا لِمُؤَدِّيهِ عُمَرَ الْمَقْصُوصِ : أَنْتَ عَلَّمْتَهُ هَذَا وَلَقَنْتَهُ إِيَّاهُ ، وَصَدَدْتَهُ عَنِ الْخِلَافَةِ ، وَزَيَّنْتَ لَهُ حُبَّ عَلِيٍّ وَأَوْلَادِهِ ، وَحَمَلْتَهُ عَلَى مَا وَسَمْنَا بِهِ مِنَ الظُّلْمِ ، وَحَسَنْتَ لَهُ الْبِدْعَ حَتَّى نَطَقَ بِمَا نَطَقَ وَقَالَ مَا قَالَ ، فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا فَعَلْتُهُ ! وَلَكِنَّهُ مَجْبُولٌ وَمَطْبُوعٌ عَلَى حُبِّ عَلِيٍّ ، فَلَمْ يَقْبَلُوا مِنْهُ ذَلِكَ ، وَأَخَذُوهُ وَدَفَنُوهُ حَيًّا حَتَّى مَاتَ^١ .

3988 . تاريخ اليعقوبي : ثُمَّ مَلَكَ مُعَاوِيَةُ بْنُ يُزَيْدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ ، وَأُمُّهُ أُمُّ هَاشِمٍ بِنْتُ أَبِي هَاشِمٍ بْنِ عْتَبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ، وَقِيلَ : بَلْ أَرْبَعَةَ أَشْهُرَ ، وَكَانَ لَهُ مَذْهَبٌ جَمِيلٌ ، فَخَطَبَ النَّاسَ ، فَقَالَ :

Söz buraya vardığında gözleri yaşardı ve kelimeler boğazında düğümlendi. Bir süre yüksek sesle hıçkırarak ağladı. Sonra dedi ki: Ben bu kavmin üçüncüsü oldum ki bana öfke duyanların sayısı benden hoşnut olanlardan daha fazladır. Ben sizin günahlarınızı taşıyamam! Allah, beni sizin günahlarınız boynumda olduğu halde ve sizin işlerinizin akıbetiyle karşısında görmesin! Hükümetiniz kendinize aittir! Onu alın ve sizi yönetmesini istediğiniz kişiyi ona getirin. Ben biatimi üzerinizden kaldırdım... Allah'a yemin olsun ki eğer hilafetin yararı varsa babam onun hüsrân ve günahına duçar olmuştur. Eğer kötü ise ona ulaştığı kadarı yeterlidir.

Sonra minberden aşağı indi. Yakınları ve annesi onun yanına girdiklerinde ağladığını gördüler. Annesi ona dedi ki: Keşke bir parça hayız kanı olsaydın da seni bu durumda görmeseydim!

Dedi ki: 'Allah'a yemin olsun ki bende öyle olmayı isterdim.' Sonra şunu ekledi: 'Eğer Allah bana merhamet etmezse vay halime!'

Ümeyye oğulları onun öğretmeni olan Ömer Maksus'a dediler ki: Bunları ona sen mi öğrettin? Onu hilafetten alıkoymak için bunları sen mi dikte ettin? Ali ve evlatlarının sevgisini ona süsledin; onun, bizi zalim olarak nitelemesine yol açtın, bidatleri ona güzel gösterdin. Sonunda iş buraya vardı, bu sözleri dile getirdi ve söyleyeceğini söyledi.

Öğretmen dedi ki: Allah'a yemin olsun ki ben yapmadım. Aksine onun tabiat ve mizacı Ali sevgisi üzerineydi.

Bu sözü ondan kabul etmediler. Onu alıp diri diri toprağa gömdüler ve bu şekilde öldü.

3988-Tarih-i Yakubi: Annesi Ebu Haşim b. Utbe b. Rabia kızı Ümmü Haşim olan Muaviye b. Yezid b. Muaviye kırk gün devam eden bir saltanata ulaştı. Dört ay sürdüğü de söylenmiştir. O, güzel bir yöntem izledi. Halka konuşma yaptı ve dedi ki:

أَمَّا بَعْدَ حَمْدِ اللَّهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ ، أَيُّهَا النَّاسُ ! فَإِنَّا بُلِينَا بِكُمْ وَبُلِيتُمْ بِنَا ، فَمَا
 نَجْهَلُ كِرَاهَتِكُمْ لَنَا وَطَعْنَكُمْ عَلَيْنَا ، أَلَا وَإِنَّ جَدِّي مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ نَازَعَ
 الْأَمْرَ مَنْ كَانَ أَوْلَى بِهِ مِنْهُ فِي الْقَرَابَةِ بِرَسُولِ اللَّهِ ، وَأَحَقُّ فِي الْإِسْلَامِ ، سَابِقَ
 الْمُسْلِمِينَ ، وَأَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ، وَابْنَ عَمِّ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَأَبَا بَقِيَّةٍ خَاتَمِ
 الْمُرْسَلِينَ ، فَرَكِبَ مِنْكُمْ مَا تَعْلَمُونَ وَرَكِبْتُمْ مِنْهُ مَا لَا تُنْكِرُونَ ، حَتَّى أَتَتْهُ مِنْيْتُهُ
 وَصَارَ رَهْنًا بِعَمَلِهِ ، ثُمَّ قُلِدَّ أَبِي وَكَانَ غَيْرَ خَلِيقٍ لِلْخَيْرِ ، فَرَكِبَ هَوَاهُ ، وَاسْتَحْسَنَ
 خَطَاهُ ، وَعَظَّمَ رَجَاؤُهُ ، فَأَخْلَفَهُ الْأَمْلُ ، وَقَصَرَ عَنْهُ الْأَجَلُ ، فَقَلَّتْ مَنَعَتُهُ ،
 وَانْقَطَعَتْ مُدَّتُهُ ، وَصَارَ فِي حُفْرَتِهِ ، رَهْنًا بِذَنْبِهِ ، وَأَسِيرًا بِجُرْمِهِ .
 ثُمَّ بَكَى ، وَقَالَ : إِنَّ أَعْظَمَ الْأُمُورِ عَلَيْنَا عِلْمُنَا بِسُوءِ مَصْرَعِهِ وَقُبْحِ مُنْقَلَبِهِ ،
 وَقَدْ قَتَلَ عِتْرَةَ الرَّسُولِ ، وَأَبَاحَ الْحُرْمَةَ ، وَحَرَّقَ الْكَعْبَةَ ، وَمَا أَنَا الْمُتَقَلِّدُ أُمُورِكُمْ ،
 وَلَا الْمُتَحَمِّلُ تَبِعَاتِكُمْ ، فَشَانَكُمْ أَمْرُكُمْ ، فَوَاللَّهِ لَئِنْ كَانَتِ الدُّنْيَا مَغْنَمًا لَقَدْ نَلْنَا مِنْهَا
 حَظًّا ، وَإِنْ تَكُنْ شَرًّا فَحَسْبُ آلِ أَبِي سُفْيَانَ مَا أَصَابُوا مِنْهَا .

Allah’a hamd-ü senalar olsun! Ey insanlar! Siz bizimle, biz de sizinle imtihan olunduk. Bizden hoşnutsuzluğunuz ve bizi kötülemenizden bihaber değiliz. Dedem Muaviye, Resulullah’a (s.a.a) yakınlığı sebebiyle hükümete ondan daha layık olan biriyle yönetim konusunda kavga etti. O, öyle biriydi ki İslam’da Muaviye’den daha liyakatliydi; Müslümanların öncüsü, müminlerin birincisi, âlemlerin Rabbinin Peygamberinin amcası oğlu ve peygamberlerin sonuncusunun çocuklarının babasıydı. Onun size nasıl davrandığını bilmektesiniz ve ona yaptıklarınız da size meçhul değildir. Derken ölüm anı gelip çattı ve yaptıklarına duçar oldu. Sonra babam işlerin yönetimini eline aldı. Oysaki o, iyi iş ehli değildi; bu yüzden nefsanî arzusuna göre davrandı, hatalarını güzel saydı ve arzuları gittikçe büyüdü. Arzu onu yerinde bıraktı ve ölüm ömrünü kısalttı; nasibi az ve devranı kesik oldu, kabre gitti; günahının rehini ve suçlarının esiri oldu.

Söz buraya vardığında ağladı ve dedi ki: Bize en ağır gelen şey, akıbetinin kötülüğü ve mekânının çirkinliğini biliyor olmamızdır. Peygamberin (s.a.a) ailesini öldürdü, [onlara ait] hürmeti çiğnedi ve Kâbe’yi yaktı. Ben sizin işlerinizi üstlenmeyeceğim ve yaptıklarınızın sonuçlarını yüklenecek de değilim. Hükümetiniz sizin olsun! Allah’a yemin olsun ki eğer dünya yararlı idiyse biz ondan nasiplendik; yok eğer dünya şer idiyse Ebu Süfyan hanedanı ona yeterli ölçüde sahip olmuştur!

22 / 9

النَّسَائِيُّ^١

3989 . فتح الباري: قال أحمد وإسماعيل القاضي والنسائي وأبو علي النيسابوري: لم يرد في حق أحد من الصحابة بالأسانيد الجياد أكثر مما جاء في علي^٢.

23 / 9

النَّظَّامُ^٣

3990 . الأُمالي للطوسي عن الجاحظ عمرو بن بحر: سمعتُ النَّظَّامَ يَقُولُ: عَلِيُّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) مَحَنَةٌ عَلَى الْمُتَكَلِّمِ، إِنْ وَفَاهُ حَقُّهُ غَلَا، وَإِنْ بَخَسَهُ حَقُّهُ أَسَاءَ، وَالْمَنْزِلَةُ الْوُسْطَى دَقِيقَةُ الْوِزَنِ، حَادَّةُ اللِّسَانِ، صَعْبَةُ التَّرَقُّي، إِلَّا عَلَى الْحَاذِقِ الذَّكِيِّ^٤.

١ . أبو عبد الرحمن أحمد بن شعيب بن علي بن سنان النسائي: صاحب السنن، ولد بنسأ في سنة (215 هـ).

قال محمد بن موسى المأموني: سمعت قوماً ينكرون على أبي عبد الرحمن النسائي كتاب «الخصائص» لعل (عليه السلام) وتركه تصنيف فضائل الشيخين فذكرت له ذلك، فقال: دخلت دمشق والمنحرف بها عن علي كثير فصنفت كتاب: «الخصائص» رجوت أن يهديهم الله تعالى، ثم إنه صنف بعد ذلك «فضائل الصحابة» فقبل له - وأنا أسمع - ألا تخرج فضائل معاوية؟ فقال: أي شيء أخرج؟! حديث: «اللهم لا تشيع بطنه»؟! فسكت السائل.

روى أبو عبد الله بن مندة عن حمزة العقي المصري وغيره، أن النسائي خرج من مصر في آخر عمره إلى دمشق فسل بها عن معاوية وما جاء في فضائله، فقال: لا يرضى رأساً برأس حتى يفضّل!! قال: فما زالوا يدفعون في حضنيه حتى أخرج من المسجد، ثم حمل إلى مكة فتوفي بها. كذا قال، وصوابه: إلى الرملة. وكانت وفاته سنة (303 هـ) (راجع تهذيب التهذيب: ج 1 ص 93 الرقم 66 وسير أعلام النبلاء: ج 14 ص 125 الرقم 67).

٢ . فتح الباري: ج 7 ص 71، الصواعق المحرقة: ص 120 وفيه «الحسان» بدل «الجياد» وليس فيه «أحمد».

٣ . إبراهيم بن سيار بن هاني النظام، أبو إسحاق البصري: من رؤوس المعتزلة. وكان شاعراً أديباً بليغاً. كان أحد فرسان المتكلمين. وله كتب كثيرة في الاعتزال والفلسفة. مات في خلافة المعتصم أو الواثق سنة بضع وعشرين ومائتين (راجع لسان الميزان: ج 1 ص 67 الرقم 173 وإكمال الكمال: ج 7 ص 357 وسير أعلام النبلاء: ج 10 ص 541 الرقم 172).

٤ . الأُمالي للطوسي: ص 588 ح 1218، المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 214 وفيه «الشان» و «الدين» ف بدل «اللسان» و «الذكي»، جامع الأحاديث للقمي: ص 262 وفيه «حقيقة الوزر» بدل «دقيقة الوزن».

22/9

NESAI¹

3989-Fethu'l-Bari: Ahmed [b. Hanbel], İsmail Kadı, Nesai ve Ebu Ali Nişaburi diyorlar ki: Hiçbir sahabe hakkında Ali hakkında sahih senetlerle gelenlerden daha fazlası gelmemiştir.²

23/9

NEZZAM³

3990-el-Emali, Tusi [Cahiz Amr b. Behr'den]: Nezzam'ın şöyle söylediğini duydum: Ali b. Ebutalib, kelam âlimi için zahmettir; eğer onun hakkını tam olarak eda edecek olursa guluvva düşer ve eğer hakkını eksik olarak beyan ederse günah işler. Vasat konumu yakalamak ise ağırlığı dakik, beyanı keskin ve çıkışı zor bir mesele olup ancak usta ve zeki birinin elinden gelir.⁴

¹-Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Sinan Nesai, *es-Sünen* kitabının sahibidir. Hicri 215 yılında Nesa'da doğdu. Muhammed b. Musa Memuni diyor ki: Bir grup kişiden duyduğum kadıyla Ebu Abdurrahman Nesai'yi, Şeyheyn'in (Ebubekir ve Ömer) faziletleri hakkında değil de Ali (a.s) hakkında yazmış olduğu *el-Hasais* kitabından dolayı eleştiriyorlardı. Durumu ona haber verdiğimde bana şu cevabı verdi: 'Dimeşk'e girdiğimde oradaki insanlardan birçoğunun Ali'den yüz çevirmiş olduklarını gördüm. Onların hidayetine vesile olması ümidiyle Ali (a.s) hakkında *el-Hasais* kitabını yazdım.' O, daha sonra *Fazailu's-Sahabe* kitabını yazdı. Ona, "Muaviye'nin faziletlerini yazmayacak mısın?" diye sorulduğunda dedi ki: Ne yazayım? Acaba "Allah'ım, onun kamını doyurma!" hadisini mi yazayım?! Bunun üzerine soruyu soran kişi sustu.

Ebu Abdullah b. Mende'nin, Hamza Ukba Mısıri'den ve diğerlerinden naklettiğine göre Nesai ömrünün sonlarında Mısır'dan çıkıp Dimeşk'e gitti. Orada ondan Muaviye hakkında ve onun fazileti ile ilgili sorduklarında dedi ki: Diğerleriyle mukayese edilecek ve diğerlerine karşı ona üstünlük sayılacak ölçüde değildir.

Ravi diyor ki: Onu sürekli toplantılarından kovuyorlardı, hatta mescitten bile dışarı çıkardılar. Daha sonra Mekke'ye gönderildi ve orada vefat etti. Böyle söylenmiş, ama doğrusu onun Ramle'ye gönderildiğidir. Vefat tarihi ise Hicri 303 yılıdır. (Bkz: *Tehzibu't-Tehzib*, c.1, s.93, no.66; *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.14, s.125, no.67).

²-*Fethu'l-Bari* c.7, s.71; *Savaiku'l-Muhrika*, s.120. Bu kaynakta "Ahmed" zikredilmemiş.

³-İbrahim b. Seyyar b. Hani Nezzam Ebu İshak Basri, Mutezile büyüklerindendir. O, fesahatli bir şair ve edebiyatçı idi. Usta kelamcılardan biri sayılmaktaydı. Felsefe ve itizal görüşü konusunda birçok eseri vardır. Abbasi halifelerinden Mutasım veya Vasık'ın döneminde iki yüz yirmili yıllarda vefat etti. (Bkz: *Lisanu'l-Mizan*, c.1, s.67, no.173; *İkmalu'l-Kemal*, c.7, s.357; *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.10, s.541, no.172).

⁴-*el-Emali*, Tusi, s.588, h.1218; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.214; Kummi, *Ca-miu'l-Ahadis*, s.262.

24 / 9

الواقدي^١

3991 . الفهرست - في أخبار الواقدي - : هُوَ الَّذِي رَوَى أَنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ مِنْ مُعْجَزَاتِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) كَالْعَصَا لِمُوسَى (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَإِحْيَاءِ الْمَوْتَى لِعِيسَى بْنِ مَرْيَمَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)^٢ .

25 / 9

يُوسُفُ بْنُ عَبْدِ الْبَرِّ^٣

3992 . الاستيعاب : كَانَ بَنُو أُمَيَّةَ يَنَالُونَ مِنْهُ وَيَنْقُصُونَهُ ، فَمَا زَادَهُ اللَّهُ بِذَلِكَ إِلَّا سُمُوءًا وَعُلُوءًا وَمَحَبَّةً عِنْدَ الْعُلَمَاءِ^٤ .

١ . أبو عبد الله محمد بن عمر بن واقد الواقدي المدني البغدادي : مولى بني هاشم ، وقيل : مولى بني سهم بن أسلم . المؤرخ المشهور ، كان عالماً بالمغازي والسير والفتوح ، واختلاف الناس في الحديث والفقه والأحكام والأخبار . قيل : إنه شيعي . وُلِدَ سنة (130 هـ) وتوفي ببغداد سنة (207 هـ) (راجع أعيان الشيعة : ج 10 ص 31 ومقدمة المغازي للواقدي) .

٢ . الفهرست لابن النديم : ص 111 .

٣ . أبو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم التمرى المالكي : صاحب التصانيف . مولده في سنة (368 هـ) ، وعاش 95 عاماً ، ووفاته سنة (463 هـ) . وله كتاب «التمهيد لما في الموطأ من المعاني والأسانيد» و«الاستيعاب في أسماء الصحابة» وكتاب «جامع بيان العلم وفضله وما ينبغي في روايته وحمله» وكتاب «الكافي في مذهب مالك» خمسة عشر مجلداً . . . (راجع سير أعلام النبلاء : ج 18 ص 153 الرقم 85) .

٤ . الاستيعاب : ج 3 ص 215 الرقم 1875 .

24/9

VAKİDİ¹

3991-*el-Fihrist* [Vakid'inin rivayetleri hakkında]: O rivayet etmiş ki: Ali (a.s), Peygamberin (s.a.a) mucizelerindendir; Musa'nın (a.s) asası ve İsa'nın (a.s) ölüleri diriltmesi gibi.²

25/9

YUSUF B. ABDULBİR³

3992- *el-İstiab*: Ümeyye oğulları onu eleştiriyorlar ve ayıplıyorlardı. Fakat Allah bununla ancak onun alimler yanında ki büyüklüğü, yüceliği ve muhabbetini artırıyordu.⁴

¹-Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakid Vakidi Medeni Bağdadi, Benî Haşim kabilesinin reisiydi. Benî Sehm b. Eslem kabilesinin reisi olduğu da söylenmiştir. Meşhur bir tarihçiydi; savaş, siyer, fütihat konularına ve halkın hadis, fıkıh ve ahkâm hususundaki ihtilaflarına vakıftı. Onun Şii olduğu da söylenmiştir. Hicri 130 yılında doğdu ve 207 yılında Bağdat'ta vefat etti. (Bkz: *A'yanu 'ş-Şia*, c.10, s.31 ve Vakidi, *Mukaddimetu'l-Magazi*).

²-*el-Fihrist*, İbn-i Nedim, s.111.

³-Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed b. Abdulbir b. Asim Nemiri Maliki, birçok kitabın sahibidir. Hicri 368 yılında doğdu ve 95 yıl yaşadı. Hicri 463 yılında vefat etti. *et-Temhid lima fi'l-Muvatta mine'l-Maani ve'l-Esanid*, *el-İstiâb fi Esmai's-Sahabe*, *Cami-u Beyani'l-İlm ve Fazlihi ve Ma Yenbagi fi Rivayetihi ve Hamlih*, *el-Kafi fi Mezheb-i Malik* (15 cilt) onun kitaplarından bazılarıdır. (Bkz: *Siyer-u A'lami'n-Nubela*, c.18, s.153, no.85).

⁴-*el-İstiâb*, c.3, s.215, no.1875.

الفصل العاشر : علىّ عن لسان الشعراء

بحث حول علىّ في الشعر العربي

الشعر من أروع ما أبدعه الفكر الجمالي لدى الإنسان . وهو من الوسائل المهمة لتخليد الأفكار ، والأحداث ، والقيم ، ويعدّ أهمّ عامل لبثّ الأفكار والتعاليم .

الشعر يهيجّ العواطف ، ويشير دفائن العقول . وقد تولّد القصائد المطوّلة والمقطوعات الشعرية ملحمة و هياجاً و جلبةً في المجتمع الإنساني . وكان الشعراء - على مرّ التاريخ - أهمّ المنادين بالقيم ، والموسّعين لنطاق الأفكار ، و الموجهين للعواطف سواء فيما يُحمد أم فيما يذمّ... وبهذه الرؤية نظر أئمة الدين إلى الشعر ، وجدّوا في دعوة الشعراء إلى الهدية، والالتزام، والروية الرفيعة، والصمود والصلابة، والاستقامة وإلى مقارعة الرذائل والقبايح و ضروب الظلم وكلّ ما يشين، والثبات على طريق بثّ القيم الإنسانية والدفاع عن الحقّ.

ومن المؤسف أن شهد التاريخ على تواتر الأيام استغلال المتسلّطين من أعداء الفضيلة لهذا المظهر الجميل للروح الإنسانية استغلالاً سيئاً ، فألجؤوا الشعراء إلى إنشاء المدائح الذليلة المذلة الجارحة للعزّ والشمم، وسجّلوا بهذا إحدى الصفحات السوداء للأدب والثقافة البشرية .

ONUNCU FASIL

ŞAİRLERİN DİLİNDEN İMAM ALİ

Arap Şiirinde İmam Ali Hakkında Bir Araştırma

Şiir, insan düşüncesinin yaratıcılığının en güzel cilvelerinden biridir. Şiir düşünceleri, olayları ve değerleri ebedileştirmek için istifade edilen en önemli vesilelerden biridir; fikirleri ve öğretileri yaymanın en etkili faktörlerindendir. Şiir, duyguları dalgalandırır ve akıllardaki defineleri açığa çıkarır. Çoğu zaman uzun bir kaside ve şiir beyitleri insani bir toplumda büyük bir kahramanlık, heyecan ve hareketlilik doğurur. Şairler tarih boyunca hem olumlu hem de olumsuz anlamda değerlerin en önemli haykırıcıları, düşüncelerin yayıcıları ve duyguların yönlendiricileri olmuşlardır. Din önderleri de şiirin daima bu yönüne bakmışlar; şairleri hedef sahibi, değerlerine bağlı, yüce görüşlü, necip ve sağlam olmaya çağırmışlar, onlara çirkinlikler, zulümler ve yakışsız işlerin girdabına düşmemenin yollarını öğretmişler; onları insani değerleri yaymaya, hakkı savunmaya ve hakcanip olmaya davet etmişlerdir.

Maalesef tarihinde şahit olduğu gibi fazilet karşıtı sultacılar, insan ruhunun güzel cilvesi olan şiiri çok çirkin şekilde kullanmış, şairleri insanlık onurunu yaralayan ve zillate yol açan övgü kasideleri okumaya sevk etmişlerdir. Böylece insani edeb ve kültür sayfaları arasına böylesine siyah bir sayfayı da kaydetmişlerdir.

وقد قالَ رسولُ الله (صلى الله عليه وآله) - وهو نبيُّ الحرِّية والكرامة الإنسانية - :
«أُحْثُوا فِي وُجُوهِ الْمَدَّاحِينَ التُّرَابَ»^١.

وقالَ أيضاً مبيِّناً ما في مدح الجبَّارين و الطُّغاة من شدة القبح والوضاعة والحقارة :
«إِذَا مُدِحَ الْفَاجِرُ اهْتَزَّ الْعَرْشُ وَ غَضِبَ الرَّبُّ»^٢.

بيد أنَّه (صلى الله عليه وآله) كان من جهة أخرى يثني على الشاعر الذي ينشد في الحقّ ، و يرفع صوته بمكرمة إنسانية ؛ و يدعو له ، و يثمن عمله ، كما أثر عنه (صلى الله عليه وآله) لما سمع أبياتاً من رائية النابغة الجعدي أنَّه دعا له قائلاً : «لَا يَفْضُضُ اللهُ فَاكَ . . .»^٣.

وكان هناك شعراء منذ قديم الأيام لم يطبقوا مدح الظلم والولاء له ، ولم يرقهم النناء على الظالمين ، بل كانوا ينشدون ملاحم المجد والعظمة و البهاء ، و يشيدون بالجمال والنور وصانعيه ، وكان دأبهم التواضع لوهج شمس الحقيقة المتألقة . و هكذا كان منهم من وقف أمام القمة الشاهقة لشخصية مولى الموحدين و أمير المؤمنين عليّ بن أبي طالب (عليه السلام) ، ومدحوا ذلك الطود الأشمّ ، الفياض بالمكارم ، الذي تستمد منه وجودها جميع القيم الإنسانية الربّانية الرفيعة ، وسطّروا في كلماتهم معالي ذلك الإنسان العظيم ، وشجاعته ، وشهامته ، واستبساله ، وعشقه ، وولاه في الله تعالى ، وقدموها لجميع الأجيال و الأعصار .

١ . الأُمالي الصدوق : ص 512 ح 707 ، بحار الأنوار : ج 73 ص 294 ح 1 و ج 76 ص 331 .

٢ . تحف العقول : ص 46 ، بحار الأنوار : ج 77 ص 152 ح 84 .

٣ . الغيبة للطوسي : ص 119 .

Özgürlük ve insani erdemler peygamberi olan Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Övgücülerin yüzlerine toprak serpin!”

Yine zalim ve tağutları övmenin çirkinlik ve iğrençliğini beyan etme sadedinde şöyle buyurmuştur: “Günahkâr övüldüğü zaman arş titrer ve Rab gazaplanır!”

Fakat diğer taraftan görüyoruz ki o hazret hakkı söyleyen ve insani bir değeri dillendiren şairi ise övmekte, ona dua edip değer vermektedir. Nitekim Raiye Nabiga Cadi’nin kasidesinden bazı beyitleri duyduğunda ona dua ederek şöyle buyurmuştur:

“Allah ağzına sağlık versin...”

Eskiden beri zulmü ve zalimleri övmekten kaçınan, karanlıkları ve karanlık yaratanları methetmeyi sevmeyen; yücelik hamasetlerini, büyüklüğü, azameti, güzellikleri, aydınlıkları ve aydınlık yaratanları öven şairler hep olmuştur. Onlar daima hakikat güneşinin ışığı karşısında tevazu etmişlerdir. Muvahhitlerin efendisi ve müminlerin emiri Ali b. Ebutalib’in yüce şahsiyetinin eteklerinde duran ve [tüm insani değerleri bünyesinde toplamış olan] o yüksek keramet dağını öven şairler, bu yüce insanın üstünlükleri, şecaati, mertliği, fedakârlığı, yüce Allah yolundaki aşk ve isteğini dizelerine dökerek bütün nesillere ve asırlara sunmuşlardır.

إنَّ ما تطرَّق إليه الشعراء من أوصاف إمام المحقِّين و دليل الأبرار ؛ من ضروب تعظيمه ، و بيان أبعاد شخصيَّته ، ممَّا يثير الحماسة و الهياج .

و من مظاهر هذا التعظيم والتبجيل ذكر واقعة «غدير خم» العظيمة منذ لحظاتها الأولى ، إذ قام حسان بن ثابت ، و أنشد يقول :

يُنَادِيهِمْ يَوْمَ الْغَدِيرِ نَبِيُّهُمْ *** بِخُمْ ، وَ أَسْمِعِ بِالرَّسُولِ مُنَادِيَا

و إلى يومنا هذا خلد الشعراء ذلك «الإبلاغ» العظيم في مئات القصائد و المقطوعات . و نذكر في هذا الفصل غيضاً من فيض ، و قطرةً من بحر ذلك الثناء و التعظيم ، و المظاهر الرفيعة للإبداعات الفنيَّة للأدباء و الشعراء ؛ الطافح شعرهم بالمشاعر الفياضة في مدح مولى الموحِّدين أمير المؤمنين (عليه السلام) .

و تمتدّ هذه المدائح القيِّمة من القرن الأوَّل حتى قرننا هذا ، مع تأكيدنا المتكرَّر أنَّ هذه المدائح مختارات على قدر ما يفسح به المجال ، و إلَّا فمن الواضح أنَّها لو جمعت لبلغت مجلِّدات من الكتب .

Bu azamet ve saygının cilvelerinden birisi de *Gadir-i Hum* olayının daha ilk anlarında Hassan b. Sabit'in dilinden dökülen şu beyitlerdi:

Gadir günü Peygamberleri haykırıyordu onlara

Hum mıntıkasında kulak verildi haykıran Resul'a

Günümüze kadar şairler yazdıkları yüzlerce kasideleri ve gazellerinin beyitlerini bu yüce “duyuru” ile süslemişlerdir. Biz bu fasılda getirdiğimiz, çoktan az ve yüce övgü deryasından bir katre, edipler ve şairlerin, muvahhitler efendisi Emirülmüminin'in (a.s) övgüsündeki şuur selini gösteren hünerlerini sergiledikleri üstün cilvelerden birkaç mısradır.

Bu methiye ve övgüler birinci asırdan başlamış ve günümüze kadar uzanmıştır. Yine şunu vurgulayarak belirtiyoruz ki burada getirdiğimiz kasideler kitabımızın hacmine uygun olacak miktarda seçtiklerimizden bazılarıdır. Eğer bu hususta yazılmış olan şiirlerin tümü toplatılacak olursa birkaç ciltlik kitap ortaya çıkar.

القرن الأول :

1 / 10

كعب بن زهير^١

3993 . من شعراء القرن الأول ، يقول :

إِنَّ عَلِيًّا لَمَيِّمُونَ تَقِيَّتُهُ *** بِالصَّالِحَاتِ مِنَ الْأَفْعَالِ مَحْبُورٌ
صَهْرُ النَّبِيِّ وَخَيْرُ النَّاسِ كُلِّهِمْ *** فَكُلُّ مَنْ رَامَهُ بِالْفَخْرِ مَفْخُورٌ
صَلَّى الصَّلَاةَ مَعَ الْأُمِيِّ أَوْلَهُمْ *** قَبْلَ الْعِبَادِ وَرَبُّ النَّاسِ مَكْفُورٌ
بِالْعَدْلِ قُتِمَ أَمِينًا حِينَ خَالَفَهُ *** أَهْلُ الْهَوَى مِنْ ذَوِي الْأَهْوَاءِ وَالزُّورِ
يَا خَيْرَ مَنْ حَمَلَتْ نَعْلًا لَهُ قَدَمٌ *** إِلَّا النَّبِيَّ لَدَيْهِ الْبَغْيُ مَهْجُورٌ
اللَّهُ أَعْطَاكَ فَضْلًا لَا زَوَالَ لَهُ *** مِنْ أَيْنَ آتَى لَهُ الْأَيَّامُ تَغْيِيرُ

١ . كان شاعراً فحلاً مجيداً ، وكان النبي (صلى الله عليه وآله) قد أهدر دمه لأبيات قالها لما هاجر أخوه بجير بن زهير إلى النبي (صلى الله عليه وآله) ، فهرب ثم أقبل إلى النبي (صلى الله عليه وآله) مسلماً ، فأنشده في المسجد قصيدته التي أولها «بانت سعاد فقلبي اليوم متبول» . وأورد ابن شهر آشوب أبياتاً له في أمير المؤمنين (عليه السلام) . توفي سنة (45 هـ) (راجع أعيان الشيعة : ج 9 ص 29) .

٢ . المناقب للكوفي: ج 2 ص 86 ح 571، الغدير: ج 3 ص 231 وفيه ثلاثة أبيات؛ أنساب الأشراف: ج 3 ص 265 نحوه وفيه خمسة أبيات .

BİRİNCİ ASIR

1/10

KA'B B. ZUHEYR¹

3993- O, birinci asrın şairlerindendir, şöyle diyor:

Mizacı ne hoştur Ali'nin

O Salih ameller yoldaşının

Peygamber damadıdır, tüm insanların en üstünü

Karşısında iftihar edenlerin kırılmıştır hep gururu

O, kılarken Ümmi Peygamberle ilk namazı

Kullar henüz tanımıyorlardı insanların Rabbını

Hevaperest sahtekârlar hakka ederken muhalefet

Sen emin olarak adalette gösterdin hep mukavemet

Ey Peygamberden sonra yeryüzüne adım atmış en üstün kişi

Zulüm senin şanından uzaktır

Allah vermiştir sana tükenmez bir fazilet

Onu değiştirecek günler nereden gelecek²

¹-O, tanınmış güçlü bir şairdi. Kardeşi Buceyr b. Zuheyr Peygambere (s.a.a) iman edince okuduğu şiirlerinden dolayı Resulullah (s.a.a) onun kanını mubah saydı. O da kaçtı. Sonraları Peygamberin (s.a.a) yanına gelip Müslüman oldu; Mescid-i Nebi'de "Saadet aşikâr oldu bugün gönlüm şad oldu" diye başlayan kasidesini okudu. İbn-i Şehrâşub, onun Emirülmüminin (a.s) hakkında okuduğu bazı şiirlerini kitabında getirmiştir. O, Hicri 45 yılında vefat etti. (Bkz: *A'yanu's-Şia*, c.9, s.29).

²-Kufi, *el-Menakab*, c.2, s.86, h.571; *el-Gadir*, c.3, s.231, bu kaynakta üç beyit yer almış; *Ensabu'l-Eşraf*, c.3, s.265, bu kaynakta beş beyit zikredilmiş.

2 / 10

بَشْرُ بْنُ مُنْقِذِ الْعَبْدِيِّ

3994 . 'من شعراء القرن الأول ، ومن أصحاب أمير المؤمنين (عليه السلام) ، يقول - في

الإمام عليٍّ وولديه الحسن والحسين (عليهم السلام) - :

أَبَا حَسَنَ أَنْتَ شَمْسُ النَّهَارِ *** وَهَذَانِ فِي الْحَادِثَاتِ الْقَمَرُ
وَأَنْتَ وَهَذَانِ حَتَّى الْمَمَاتِ *** بِمَنْزِلَةِ السَّمْعِ بَعْدَ الْبَصَرِ
وَأَنْتُمْ أَنْاسُ لَكُمْ سُورَةٌ *** يُقْصَرُ عَنْهَا أَكْفُ الْبَشَرِ
يُخَيِّرُنَا النَّاسُ عَنْ فَضْلِكُمْ *** وَفَضْلُكُمْ الْيَوْمَ فَوْقَ الْخَبَرِ
عَقَدْتَ لِقَوْمَ ذَوِي نَجْدَةٍ *** مِنْ أَهْلِ الْحَيَاءِ وَأَهْلِ الْخَطَرِ
مَسَامِيحُ بِالْمَوْتِ عِنْدَ اللَّقَاءِ *** مِنَّْا وَإِخْوَانًا مِنْ مُضَرٍ
وَمِنْ حَى ذِي يَمَنِ جِلَّةٌ *** يُقِيمُونَ فِي النَّائِبَاتِ الصَّعَرِ^١
فَكُلُّ بَسْرُكٍ فِي قَوْمِهِ *** وَمَنْ قَالَ : لَا فَبِفِيهِ الْحَجَرُ
وَنَحْنُ الْفَوَارِسُ يَوْمَ الزُّبَيْرِ *** وَطَلْحَةَ إِذْ قِيلَ أَوْدَى غَدَرُ
ضَرَبْنَاهُمْ قَبْلَ نَصْفِ النَّهَارِ *** إِلَى اللَّيْلِ حَتَّى قَضَيْنَا الْوَطَرَ
وَلَمْ يَأْخُذِ الضَّرْبُ إِلَّا الرُّؤُوسَ *** وَلَمْ يَأْخُذِ الطَّعْنُ إِلَّا الْأَنْغَرَ
فَنَحْنُ أَوْلَثُكَ فِي أَمْسِنَا *** وَنَحْنُ كَذَلِكَ فِيمَا غَبَرَ^٢

1 . أبو منقذ بشر بن منقذ المعروف بالأعور الشنّي العبدي : كان مع علي (عليه السلام) في الجمل وصفين ، وكان من شعراء أهل العراق في صفين . وفي الطليعة : كان فارساً شجاعاً شاعراً له في صفين وغيرها مآثر وإخلاص لأمر المؤمنين (عليه السلام) . توفّي في زمن معاوية وولاية زياد على الكوفة ، وقيل : قتله زياد فيمن قتل من شيعة علي (عليه السلام) وذلك حدود سنة (50 هـ) (راجع أعيان الشيعة : ج 3 ص 576) .

٢ . الصَّعَرُ : التكبير (لسان العرب : ج 4 ص 456) .

٣ . وقعة صفين : ص 426 ، أعيان الشيعة : ج 3 ص 577 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 8 ص 68 .

2/10

BİŞR B. MUNKİZ ABDİ¹

3994- Birinci asrın şairlerinden ve Emirülmüminin'in yarenlerindendir. İmam Ali ve onun iki oğlu Hasan ile Hüseyin hakkında şu şiiri okumuştur:

*Ey Ebu'l-Hasan! Günün güneşisin sen
Şu ikisi de ortaya çıkan olaylarda dolunaydır
Sen ve şu ikisi ölüm anına kadar
Tıpkı gözüün ardındaki kulak gibisiniz
Sizler öyle bir surla çevrilmiş insanlarsınız ki
Beşerin elleri oraya ulaşmaktan aciz kalmıştır
İnsanlar faziletinizden verir bize haber
Oysa faziletinizin üstünde yok bir haber
İffet ve yücelik ehli arasından
Halk için büyük bir sahipsiz sen
Bizden ve Muzer kabilesinden olan
Savaşlarda ölümle pençeleşen yiğit kardeşlerimiz
Ve de Zi Yemen boyundan bir grup
Zorluklar karşısında onurlu dururlar
Talha ile Zübeyr günü (Cemel harbinde) savaşçıldık biz
Hani şöyle denilmişti: Hilekârlığı yok edin artık!
Gün ortasından önce darmadağın ettik onları
Geceye doğru işi bitirmiş arzumıza ulaşmıştık biz
Kılıçlar başlardan başka bir şey almıyordu
Mızraklar dişlerden başka bir şey kırmıyordu
Geçmişimizde böyle idik biz
Bugün de geçmişteki gibiyiz²*

¹-Ebu Munkiz Bişr b. Munkiz, Aver Şinni Abdi olarak tanınmaktadır. O, Cemel ve Sıffin savaşlarında Ali'nin (a.s) yanında idi. Sıffin'da bulunan Irak şairlerindendi. *et-Talia* kitabında şöyle gelmiştir: O, cesur bir savaşçı ve şairdi. O, Sıffin'da ve diğer meydanlarda Emirülmüminin'e olan ihlâs ve fedakârlığını gösterdi. Muaviye döneminde Ziyad Küfe valisi iken vefat etti. Ziyad'ın yaklaşık Hicri 50 yılında bir grup Ali takipçisinin yanında onu da öldürdüğü söylenmiştir. (Bkz: *A'yanu's-Şia*, c.3, s.576).

²-*Vak'at-u Sıffin*, s.426; *A'yanu's-Şia*, c.3, s.577; *Şerh-i Nehcü'l-Belaga*, c.8, s.68.

3 / 10

حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ

3995 .¹ من جهايزة شعراء القرن الأول، يقول:

جَزَى اللَّهُ خَيْرًا^٢ وَالْجَزَاءُ بِكَفِّهِ *** أبا حَسَنَ عَنَّا وَمَنْ كَأَبَى حَسَنُ
سَبَقَتْ قُرَيْشًا بِالَّذِي أَنْتَ أَهْلُهُ *** فَصَدْرُكَ مَشْرُوحٌ وَقَلْبُكَ مُمْتَحَنُ
تَمَنَّتْ رِجَالٌ مِنْ قُرَيْشٍ أَعِزَّةٌ *** مَكَانَكَ هَيْهَاتَ الْهَزَالِ مِنَ السَّمَنِ!
وَأَنْتَ مِنَ الْإِسْلَامِ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ *** بِمَنْزِلَةِ الدَّلْوِ الْبَاطِنِ مِنَ الرَّسَنِ
غَضِبْتَ لَنَا إِذْ قَامَ عَمْرُو بْنُ خُطْبَةَ *** أَمَاتَ بِهَا التَّقْوَى وَأَحْيَا بِهَا الْإِحْنَ
وَكُنْتَ الْمُرْجَى مِنْ لُؤَى بْنِ غَالِبٍ *** لِمَا كَانَ مِنْهُمْ وَالَّذِي كَانَ لَمْ يَكُنْ
حَفِظْتَ رَسُولَ اللَّهِ فِيْنَا وَعَهْدَهُ *** إِلَيْكَ وَمَنْ أَوْلَى بِهِ مِنْكَ مَنْ وَمَنْ ؟
أَلَسْتَ أَخَاهُ فِي الْهُدَى وَوَصِيَّهُ *** وَأَعْلَمَ مِنْهُمْ بِالْكِتَابِ وَبِاللسُنِّ
فَحَقُّكَ مَا دَامَتْ بَنُجْدٌ وَشَيْجَةٌ *** عَظِيمٌ عَلَيْنَا ثُمَّ بَعْدُ عَلَى الْيَمَنِ^٣

1 . أبو الوليد حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ بن المنذر : ولد حَسَّانُ قبل مولد النبي (صلى الله عليه وآله) بثمان سنين ، وعاش مئة وعشرين سنة وتوفي سنة (54 هـ) على قول ، وبيت حَسَّانُ أحد بيوتات الشعر ، عريق في الأدب ونظم القريض . وعن أبي عبيدة : إن العرب اجتمعت على أن حَسَّانَ أشعر أهل المدن وأنه فضل الشعراء بثلاث: كان شاعر الأنصار، وشاعر النبي (صلى الله عليه وآله) في أيامه، وشاعر اليمن كلها في الإسلام (راجع الغدير : ج 2 ص 62 - 63).

٢ . في المصدر : «عَنَّا» ، وما في المتن أثبتناه من تاريخ البعقوبي.

٣ . الأخبار الموقَّعات : ص 598 ، شرح نهج البلاغة : ج 6 ص 35 ؛ تاريخ البعقوبي : ج 2 ص 128 نحوه .

3 / 10

HASSAN B. SABÎT¹

3995- Birinci asrın üstün yetenekli şairlerindendir. Şöyle diyor:

Allah hayırla mükâfatlandırırsın Ebu'l-Hasan'ı -zaten mükâfat onun elinde!-

Kim olabilir ki Ebu'l-Hasan'ın dengi?

Sana layık olan özelliklerle Kureyş'i geçtin

Sinen açık, kalbin imtihanını vermiştir senin

Kureyş büyükleri arzu ettiler senin makamını

Oysaki sıska semizden ne kadar da uzaktır!

Sen her mekânda İslam için

Dolu bir kovayı çeken ip gibisin

Amr kalkıp da hutbe okuduğunda kızdın bize

Ki o hutbede takvayı öldürmüş, kinleri ihya etmişti

Luey b. Galib içinde ümit edilendin sen

Onların özellikleri vardı sende, diğerlerinde olmayan

Resulullah'ı ve onun sözünü içimizde koruyan sendin

Ona senden daha yakın olan kimdir? Kimdir?

Ona hidayette kardeş ve vasi değil misin sen?

Kurân ve sünneti en iyi bilen değil misin sen?

Necd, Şeyce ve sonra da Yemen'de olduğun sürece

Boynumuzdaki hakkın pek de büyüktür senin

¹-Ebu Velid Hassan b. Sabit b. Munzir, Peygamberin (s.a.a) doğumundan beş yıl önce doğdu ve yüz yirmi yıl yaşadı. Bir rivayete göre Hicri 54 yılında vefat etti. Hassan hanedanı edebiyat ve şiir dalında temayüz etmiş köklü ailelerden biriydi. Ebu Ubeyde'den şöyle nakledilmiştir: Şehirlerin ahalisi arasından en yetenekli şairin Hassan olduğu konusunda Arap ittifak etmiştir. Onun, üç açıdan diğer şairlere üstünlüğü vardır: Ensar'ın şairidir; Peygamberin (s.a.a) şairi olmuştur ve İslam dininde tüm Yemen'in şairidir. (Bkz: *el-Gadir*, c.2, s.62-63; *İmam Ali Ansiklopedisi*, Hassan b. Sabit'in Şiirleri, c.2, s.329).

4 / 10

مُحَمَّدٌ الْحَمِيرِيُّ^١

3997 . يقول :

بِحَقِّ مُحَمَّدٍ قَوْلُوا بِحَقِّ *** فَإِنَّ الْإِفْكَ مِنْ شَيْمِ اللَّثَامِ

أَبْعَدَ مُحَمَّدٍ بِأَبِي وَأُمِّي *** رَسُولِ اللَّهِ ذِي الشَّرَفِ الْهُمَامِ

أَلَيْسَ عَلَيَّ أَفْضَلَ خَلَقَ رَبِّي *** وَأَشْرَفَ عِنْدَ تَحْصِيلِ الْأَنَامِ ؟

وَلَا يَتُّهُ هِيَ الْإِيمَانُ حَقًّا *** فَذَرْنِي مِنْ أَبَاطِيلِ الْكَلَامِ

وِطَاعَةً رَبَّنَا فِيهَا وَفِيهَا *** شِفَاءٌ لِلْقُلُوبِ مِنَ السَّقَامِ

١ . مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحَمِيرِيُّ : زميل عمرو بن العاص ، أحسبه ابن القاضي عبد الله بن محمد الحميري الذي قلده معاوية بن أبي سفيان ديوان الخاتم . عدّه صاحب الغدير من شعراء القرن الأوّل الهجري ، ولقصيدته «بحقّ محمد قولوا بحقّ . . .» قصّة مشهورة ؛ فقد اجتمع الطرمّاح الطائي ، وهشام المرادي ، ومحمد بن عبد الله الحميري عند معاوية بن أبي سفيان ، فأخرج بدرّة فوضعها بين يديه ، وقال : يا معشر شعراء العرب! قولوا قولكم في عليّ بن أبي طالب ، ولا تقولوا إلّا الحقّ ، وأنا نفى من صخر بن حرب إن أعطيت هذه البدرّة إلّا من قال الحقّ في عليّ . فقام الطرمّاح وتكلّم في عليّ ووقع فيه ، فقال له معاوية : اجلس فقد عرف الله نيتك ورأى مكانك ! ثمّ قام هشام المرادي فقال أيضاً ووقع فيه ، فقال له معاوية : اجلس مع صاحبك فقد عرف الله مكانكما ! فقال عمرو بن العاص لمحمد بن عبد الله الحميري - وكان خاصّاً به - : تكلّم ولا تقل إلّا الحقّ . فقام محمد بن عبد الله فتكلّم ثمّ قال : «بحقّ محمد . . .» القصيدة ، فقال معاوية : أنت أضدقهم قولاً ، فخذ هذه البدرّة (راجع الغدير : ج 2 ص 178) .

4/10

MUHAMMED HİMYERİ¹

3997- Şöyle diyor:

Muhammed'in hakkı için, hakkı söyleyin

Ki iftira söylemek alçakların mizacındandır

Anam - babam ona feda olsun, Muhammed'den,

O yüce ve cömert Allah Resulünden sonra acaba

Rabbimin yaratıkları içinde en üstünü Ali değil mi?

Bütün insanların en şereflişi Ali değil mi?

Onun velayeti gerçek imandır böyle biline

Benim yanımda batıl sözler bir kenara itile

Rabbimize itaat o velayettedir ve de

Kalplerin hastalıklardan şifası ondadır

¹-Muhammed b. Abdullah Himyeri, Amr b. As'ın arkadaşı idi. Zannediyorum ki o, Muaviye b. Ebu Süfyan'ın Hatem Divanı sorumlusu yaptığı Kadı Abdullah b. Muhammed Himyeri'nin oğludur. *el-Gadir* kitabında onu birinci asrın şairlerinden olduğu yazılmıştır. Onun kasidesi hakkında meşhur şöyle bir hikâye nakledilmiştir: Bir gün Tirimmah Tai, Hişam Muradi ve Muhammed b. Abdullah Himyeri Muaviye'nin yanında idiler. Muaviye bir kese (altın) çıkarıp önüne bıraktı ve dedi ki: "Ey Arap şairleri! Ali hakkındaki sözlerinizi söyleyin ve sadece hakkı dile getirin. Eğer bu keseyi Ali hakkında hakkı söyleyene vermezsem Sahr b. Harb'in oğlu değilim!" Tirimmah ayağa kalktı ve Ali hakkında birtakım sözler söyleyip onu kötüledi. Muaviye dedi ki: "Otur! Allah da biliyor ki senin maksadın nedir ve görüşün nasıl bir yerededir!" Sonra Hişam Muradi kalktı ve onu kötüleyen sözler söyledi. Muaviye ona da dedi ki: "Otur arkadaşının yanına! Allah her ikinizin de konumunu biliyor!" Muhammed b. Abdullah Himyeri'nin samimi dostu olan Amr As ona dedi ki: "Konuş ve sadece hakkı söyle!" Muhammed b. Abdullah kalktı ve bu kasideyi okudu. Muaviye dedi ki: "Sen onların en doğru sözlü olanısın, bu keseyi al." (Bkz: *el-Gadir*, c.2, s.178).

عَلِيٌّ إِمَامُنَا يَا أَبَا وَامِي *** أَبُو الْحَسَنِ الْمُطَهَّرُ مِنْ حَرَامٍ
 إِمَامٌ هَدَىٰ أَتَاهُ اللَّهُ عِلْمًا *** بِهِ عُرِفَ الْحَلَالُ مِنَ الْحَرَامِ
 وَلَوْ أَنِّي قَتَلْتُ النَّفْسَ حُبًّا *** لَهُ مَا كَانَ فِيهَا مِنْ أَثَامٍ
 يَحِلُّ النَّارَ قَوْمٌ أَبْغَضُوهُ *** وَإِنْ صَلَّوْا وَصَامُوا أَلْفَ عَامٍ
 وَلَا وَاللَّهِ لَا تَزْكُو صَلَاةٌ *** بِغَيْرِ وَلَايَةِ الْعَدْلِ الْإِمَامِ
 أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بِكَ اعْتِمَادِي *** وَبِالْغُرِّ الْمِيَامِينَ اعْتِصَامِي
 فَهَذَا الْقَوْلُ لِي دِينٌ وَهَذَا *** إِلَىٰ لُقْيَاكَ يَا رَبِّي كَلَامِي
 بَرِئْتُ مِنَ الَّذِي عَادَىٰ عَلِيًّا *** وَحَارَبَهُ مِنْ أَوْلَادِ الْحَرَامِ
 تَنَاسَوْا نَصْبَهُ فِي يَوْمِ «خُمٍّ» *** مِنَ الْبَارِي وَمِنْ خَيْرِ الْأَنَامِ
 بَرَعَمِ الْأَنْفِ مَنْ يَشْنَأُ كَلَامِي *** عَلَيَّ فَضْلُهُ كَالْبَحْرِ طَامِي^١
 وَأَبْرَأُ مِنْ أَنَاسٍ أَخَرَوْهُ *** وَكَانَ هُوَ الْمُقَدَّمُ بِالْمَقَامِ
 عَلَيَّ هَزَمَ الْأَبْطَالُ لَمَّا *** رَأَوْا فِي كَفِّهِ ذَاتَ الْحُسَامِ
 عَلَىٰ آلِ الرَّسُولِ صَلَاةُ رَبِّي *** صَلَاةٌ بِالْكَمَالِ وَبِالْتِمَامِ^٢

١ . طما البحر : ارتفع بأواجه (النهاية : ج 3 ص 139) .

٢ . بشارة المصطفى : ص 11، بحار الأنوار : ج 33 ص 259 ح 531؛ فرائد السمطين : ج 1 ص 375 نحوه إلى «برئت».

*Babam-anam ona feda olsun, imamımızdır Ali
Haramdan temizlenmiş Ebu 'l-Hasan'dır o
Allah'ın kendisine ilim bahşettiği hidayet önderidir o
İşte onunla tanınmıştır helal olan haram olandan
Eğer sevgisi için cana kıysam ben
Bunda hiçbir günah olmaz hem
Ona düşmanlık edenler girecek ateşe elbet
Bin yıl namaz kılıp oruç tutmuş olsalar da
Hayır, Allah'a yemin olsun ki kabul olmaz
Adil bir önderin velayeti olmadan hiçbir namaz
Ey Emirülmüminin, dayanağım sensin benim
Yüzü ak olanların önderi sığınağımdır benim
Bu söz benim dinimdir ve bu, benim sözümdür
Ey Rabbim, sana kavuşacağım ana kadar
Haramzadelerin evlatları arasından Ali'ye düşmanlık eden
Ve ona karşı savaşanlardan uzağım ben
Onlar onun Gadir-i Hum gününde Allah tarafından
Ve insanların en üstünü tarafından tayin edilmesini unuttular
Sözümü kötü sayanların burnu yere sürülse de
Ali'nin fazileti dalgalı bir derya gibidir biline
Onu geriye atanlardan nefret ederim ben
Zira o, bu makama herkesten öncelikli idi
Ali bozguna uğrattı nice pehlivanları
Elinde gördüklerinde keskin kılıcı
Kemaliyle ve tamamıyla bir rahmeti
Rabbim göndersin Resul'ün hanedanına*

5 / 10

أُمُّ الْهِثَمِ بِنْتُ الْأَسْوَدِ النَّخَعِيَّةُ^١

3998 . من صحابيَّات أمير المؤمنين (عليه السلام) ، تقول في رثائه :

أَلَا يَا عَيْنُ وَيَحْكُ فَاسْعِدِينَا *** أَلَا تَبْكِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ!

رُزِينَا خَيْرَ مَنْ رَكِبَ الْمَطَايَا *** وَخَيَّسَهَا^٢ وَمَنْ رَكِبَ السَّفِينَا

وَمَنْ لَبَسَ النَّعَالَ وَمَنْ حَذَاهَا *** وَمَنْ قَرَأَ الْمَثَانِي وَالْمِثْنَا

وَكُنَّا قَبْلَ مَقْتَلِهِ بِخَيْرٍ *** نَرَى مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ فِينَا

يُقِيمُ الدِّينَ لَا يَرْتَابُ فِيهِ *** وَيَقْضِي بِالْفَرَائِضِ مُسْتَبِينَا

وَيَدْعُو لِلْجَمَاعَةِ مِنْ عَصَاهُ *** وَيَنْهَكُ^٣ قَطْعَ أَيْدِي السَّارِقِينَا

١ . أُمُّ الْهِثَمِ بِنْتُ الْأَسْوَدِ - ويقال : بنت العريان - النخعيَّة : تابعيَّة من أصحاب أمير المؤمنين (عليه السلام) ، شاعرة .

ولم نجد من ذكرها باسم غير أُمِّ الْهِثَمِ ، ولعلَّ اسمها كنيته ، أو أنَّها اشتهرت بالكنية .

وقد اختلف الرواة في رواية هذه القصيدة اختلافاً كثيراً ، ويظهر أنَّه وقع خلط من المؤرِّخين بين القصيدة وقصيدة أبي الأسود الدؤلي التي هي على وزنها وقافيتها ، حتى أنَّ القصيدة المنسوبة إلى أُمِّ الْهِثَمِ نُسبها بعضهم بتمامها إلى أبي الأسود ، والظاهر أنَّه لا تَحدُّد الوزن والقافية بين القصيدتين أدخل شيء من قصيدتها في قصيدة أبي الأسود وبالعكس اشتباهاً (راجع أعيان الشيعة : ج 3 ص 488) .

٢ . خَيَّسَهَا : راضه وذلك بالركوب (النهاية : ج 2 ص 92) .

٣ . النَّهَكَ : المبالغة في كلِّ شيء (لسان العرب : ج 10 ص 500) أي يبالغ في العقوبة .

5/10

ESVED NAHAİ KIZI ÜMMÜ'L-HEYSEM¹

3998- O, Emirülmüminin'in (a.s) taraftarı olan kadınlardan biriydi. Onun yasında şöyle demiştir:

Ey göz vay sana, yardım et bize

Ağlamaz mısın Emirülmüminin'e

Öyle birinin musibetine uğradık ki biz

Bineklere binmiş ve onları ram etmiş olanların en üstünüydü o

Ayağına terlik giyip yürümüş en üstün kişiydi o

Kısa ve uzun ayetleri okumuş en üstün kişiydi o

Hayır, içinde idik öldürülmeden önce o

Zira Resulullah'ın dostunu görüyorduk aramızda

Dini ayakta tutardı tereddüt etmeden o

Açık şekilde farzlarla hüküm verirdi o

Kendisine başkaldıranı çağırırdı birliğe

Hırsızların ellerini kesmekte düşmezdi gevşekliğe

¹-Esved kızı Ümmü Heysem Nehaiyye [Uryan kızı olduğu da söylenmektedir], Emirülmüminin'e tabi olan ve taraftarlık eden şair bir kadındı. Ümmü Heysem dışında bir isimle anılmamıştır. Belki de ismi ile künyesi birdir veya künyesi ile meşhur olmuştur.

Bu kasidenin rivayeti hususunda raviler ihtilaf etmişlerdir. Görünen o ki bu kaside ile Ebu'l-Esved Duali'nin aynı vezinde olan kasidesini birbirine karıştırmışlar; öyle ki onlardan bazıları Ümmü Heysem'in kasidesini olduğu gibi Ebu'l-Esved'e isnat etmişlerdir. Her iki kasidenin de aynı vezinde olması her ikisinin bazı bölümlerinin karışmasına sebep olmuştur. (Bkz: *A'yanu's-Şia*, c.3, s.488).

وَلَيْسَ بِكَاتِمٍ عِلْمًا لَدَيْهِ *** وَلَمْ يَخْلُقْ مِنَ الْمُتَجَبِّرِينَ
لَعَمْرُ أَبِي لَقَدْ أَصْحَابُ مِصْرٍ *** عَلَى طَوْلِ الصَّحَابَةِ أَوْجَعُونَا
وَعَرَّوْنَا بِأَنَّهُمْ عُكُوفٌ *** وَلَيْسَ كَذَاكَ فِعْلُ الْعَاكِفِينَ
أَفَى شَهْرِ الصِّيَامِ فَجَعَتُمُونَا *** بِخَيْرِ النَّاسِ طُرًّا أَجْمَعِينَ
وَمِنْ بَعْدِ النَّبِيِّ فَخَيْرُ نَفْسٍ *** أَبُو حَسَنٍ وَخَيْرُ الصَّالِحِينَ
كَأَنَّ النَّاسَ إِذْ فَقَدُوا عَلِيًّا *** نَعَامٌ جَالٌ فِي بَلَدِ سِنِينَ
وَلَوْ أَنَّا سُلْنَا الْمَالَ فِيهِ *** بَذَلْنَا الْمَالَ فِيهِ وَالْبَنِينَ
أَشَابَ ذُؤَابَتِي وَأَطَالَ حُزْنِي *** أُمَامَةٌ حِينَ فَارَقْتَ الْقَرِينَ
تَطُوفُ بِهِ لِحَاجَتِهَا إِلَيْهِ *** فَلَمَّا اسْتِيَأَسَتْ رَفَعَتْ رَيْنَا
وَعَبْرَةٌ أُمَّ كَلْتُومٍ إِلَيْهَا *** تُجَاوِبُهَا وَقَدْ رَأَتْ الْيَقِينَا
فَلَا تَشَمَّتْ مُعَاوِيَةَ بْنَ صَخْرٍ *** فَإِنَّ بَقِيَّةَ الْخُلَفَاءِ فِينَا
وَأَجْمَعْنَا الْإِمَارَةَ عَنْ تَرَاضٍ *** إِلَى ابْنِ نَبِينَا وَإِلَى أَخِينَا
وَلَا نُعْطِي زِمَامَ الْأَمْرِ فِينَا *** سِوَاهُ الدَّهْرِ آخِرَ مَا بَقِينَا
وَإِنَّ سَرَاتِنَا^١ وَذَوَى حِجَانَا *** تَوَاصَوْا أَنْ نُجِيبَ إِذَا دُعِينَا
بِكُلِّ مُهَنْدٍ عَضْبٍ وَجُرْدٍ *** عَلَيْهِنَّ الْكُمَاةُ مُسَوِّمِينَا^٢

١ . سَرَاتِنَا : أَي أَشْرَافُنَا (النهاية : ج 2 ص 363) .

٢ . مَقَاتِلُ الطَّالِبِينَ : ص 55 ; الْمَنَاقِبُ لِابْنِ شَهْرٍ آشُوب : ج 3 ص 315 عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ الدَّؤَلِيِّ وَفِيهِ بَعْضُ الْأُبْيَاتِ .

Yanındaki ilmi gizlemezdi o
 Zorbalardan sayılmazdı asla o
 Babamın canına yemin olsun ki şehrin halkı
 Bu uzun arkadaşlığa rağmen acıya boğdular bizi
 İbadet ehli oldukları gösterişinde bulunarak kandırdılar bizi
 Oysaki ibadet ehli olanların yöntemi böyle değildir
 Oruç ayında mı boğacaktınız bizi yasa
 Bütün insanların en üstününün acısına
 Peygamberden sonra en üstün insandı o
 Ebu'l-Hasan'dı ve salihlerin en üstünüydü o
 İnsanlar kaybedince Ali'yi
 Deve kuşları misali gezindiler şehirde yıllarca
 Eğer [onu öldürmek yerine] bizden mal isteselerdi onlar
 Onun yolunda bağışladık mallarımız ve evlatlarımızı
 Kâkülleme ak düştü ve uzadı hüznüm benim
 Ümame yoldaşından ayrıldığı zaman
 Özlediğinde onu, kapısının etrafında dönüp durur
 Ümidini kaybedince de yürekten ah çekip durur
 Ümmü Kulsüm'ün gözyaşları ağlayışına cevaptır onun
 Zira o [babasının ölümünü] yakinen görmüştü
 Muaviye b. Sahr! Alay etme bizimle
 Zira ki halifelerin bakiyesi aramızda bizim
 Hoşnutlukla topluca bıraktık yönetimi biz
 Peygamberimizin oğluna ve kardeşimize
 Yönetimimiz konusunda idareyi
 Yaşadığımız sürece ondan başkasına vermeyiz
 Büyüklerimiz ve akıllılarımız önemle
 Çağırıldığımızda cevap vermemizi vasiyet ettiler bize
 Üzerine tecrübeli süvarilerin bindiği
 Kısa tüylü atlarla ve keskin kılıçlarla¹

¹-Makatilu't-Talibiyyin, s.55; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.3, s.315, Ebu'l-Esved Dua-li'den, bu kaynakta bazı beyitler zikredilmiş.

6 / 10

أُمُّ سِنَانِ بِنْتُ خَيْثَمَةَ بْنِ خَرْشَةَ الْمَذْحِجِيَّةُ^١

3999 . من شواعر القرن الأول ، تقول :

عَزَبَ^٢ الرُّقَادُ فَمَقَلَتِي مَا تَرَفُدُ *** وَاللَّيْلُ يُصْدِرُ بِالْهُمُومِ وَيُورِدُ
يَا آلَ مَذْحِجٍ لَا مُقَامَ فَشَمَّرُوا *** إِنَّ الْعَدُوَّ لَالٍ أَحْمَدُ يَقْصِدُ
هَذَا عَلَيَّ كَالْهَلَالِ يَحْفُهُ *** وَسَطَ السَّمَاءِ مِنَ الْكَوَاكِبِ أَسْعَدُ
خَيْرُ الْخَلَائِقِ وَأَبْنُ عَمِّ مُحَمَّدٍ *** وَكَفَى بِذَاكَ لِمَنْ شَنَاهُ^٣ تَهْدُدُ
مَا زَالَ مَذْعَرَفَ الْحُرُوبِ مُظْفَرًا *** وَالنَّصْرُ فَوْقَ لَوَائِهِ مَا يُفْقَدُ^٤

4000 . ولها أيضاً :

إِنَّمَا هَلَكْتَ أَبَا الْحُسَيْنِ فَلَمْ تَزَلْ *** بِالْحَقِّ تُعْرِفُ هَادِيًا مَهْدِيًا
فَازْهَبْ عَلَيْكَ صَلَاةُ رَبِّكَ مَا دَعَتْ *** فَوْقَ الْغُصُونِ حَمَامَةٌ قَمْرِيًا
قَدْ كُنْتَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ خَلْفًا لَنَا *** أَوْصَى إِلَيْكَ بِنَا فَكُنْتَ وَفِيَا
فَالْيَوْمَ لَا خَلْفَ نَأْمُلُ بَعْدَهُ *** هَيْهَاتَ نَمْدَحُ بَعْدَهُ إِنْسِيًا^٥

١ . راجع : ج 4 ص 12 (أُمُّ سِنَان) .

٢ . عَزَبَ : بَعْدَ عَهْدِهِ (النهاية : ج 3 ص 227) .

٣ . شَنَاهُ : أَبْغَضَهُ (لسان العرب : ج 1 ص 101) .

٤ . بلاغات النساء: ص 92 العقد الفريد: ج 1 ص 339 تاريخ دمشق: ج 70 ص 247

٥. بلاغات النساء: ص 93 العقد الفريد: ج 1 ص 340؛ الصراط المستقيم: ج 2 ص 38.

6/10

HAYSEME B. HAREŞE MEZHİCİ KIZI ÜMMÜ SİNAN¹

3999- Birinci asrın kadın şairlerindendir. O şöyle diyor:

*Yıllar geçse de sözüm sönmez benim
Gece kederleri getirir ve götürür hep
Ey Mezhicliler! Durma vakti değil, sıvayın kolları
Zira düşman Ahmed hanedanına kastetmiş
Bu Ali 'dir, göğün ortasında hilal gibi
Saadet etrafına döner gökteki yıldızlar gibi
Halkın en üstünü, Muhammed'in amcası oğludur o
Ona düşmanlık edene tehdit olarak yeter sadece bu
Bütün savaşlarda hep muzaffer tanındı o
Sancağı üzerinden zafer asla eksik olmadı²*

4000- Şu beyitler de ona aittir:

*Asla ölmezsin ey Ebu'l-Hasan sen
Hep hakka hidayet bulmuş ve hidayet eden olarak tanınırsın sen
Git, güvercin dalların üzerinde okudukça
Rabbin sana rahmet eylesin daima
Muhammed'den sonra aramızda onun hak halifesiydin sen
Bizim hakkımızda sana ettiği vasiyete vefalı kaldın hep sen
Bugün ondan sonra kimsenin hilafetini ümit etmiyoruz biz
Heyhat ki ondan sonra bir insanı methetmiş olalım!³*

¹-Bkz: İmam Ali Ansiklopedisi, c.7, s.21 (Ümmü Sinan).

²-Belagatu'n-Nisa, s.92; el-İkdu'l-Ferid, c.1, s.339; Tarih-i Dimeşk, c.70, s.247.

³-Belagatu'n-Nisa, s.93; el-İkdu'l-Ferid, c.1, s.340; es-Sıratu'l-Mustakim, c.2, s.38.

القرن الثاني

7 / 10

الكميت بن زيد الأسدي^١

4001 . من أشهر وأشجع شعراء أهل البيت (عليهم السلام) ، يقول :

عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَحَقُّهُ *** مِنْ اللَّهِ مَفْرُوضٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَوْصَى بِحَقِّهِ *** وَأَشْرَكَهُ فِي كُلِّ حَقٍّ مُقَسَّمٍ

وَزَوْجُهُ صَدِيقَةٌ لَمْ يَكُنْ لَهَا *** مُعَادِلَةٌ غَيْرُ الْبَتُولَةِ مَرْيَمَ

وَرَدَّمَ أَبْوَابَ الَّذِينَ بَنَى لَهُمْ *** بُيُوتًا سِوَى أَبْوَابِهِ لَمْ يُرَدِّمْ

وَأَوْجَبَ يَوْمًا بِالْغَدِيرِ وَلَايَةً *** عَلَى كُلِّ بَرٍّ مِنْ فَصِيحٍ وَأَعْجَمٍ^٢

4002 . وله أيضاً :

نَفَى عَنْ عَيْنِكَ الْأَرْقُ الْهَجُوعَا *** وَهُمْ يَمْتَرِي مِنْهَا الدُّمُوعَا

١ . أبو المستهل الكميّ بن زيد بن خنيس : قال أبو الفرج : شاعر مقدّم عالم بلغات العرب ، خبير بأيامها ، من شعراء مضر وألسنتها ، وكان في أيام بني أمية ، ولم يدرك الدولة العباسية ومات قبلها ، وكان معروفاً بالتشيع لبني هاشم مشهوراً بذلك . وقال بعضهم : كان في الكميّ عشر خصال لم تكن في شاعر : كان خطيب أسد ، فقيه الشيعة ، حافظ القرآن العظيم ، ثبت الجنان ، كاتباً حسن الخط ، نسابة جدلاً ، وهو أول من ناظر في التشيع ، رامياً لم يكن في أسد أرمى منه ، فارساً شجاعاً سخياً ديناً ، وهو شاعر أهل البيت (عليهم السلام) ، وقد ورد عنهم (عليهم السلام) في حقّه مدائح قيّمة ، ولادته سنة (60 هـ) ووفاته سنة (126 هـ) (راجع الغدير : ج 2 ص 195 و ص 211) .

٢ . الغدير : ج 2 ص 195 .

İKİNCİ ASIR

7/10

KUMEYT B. ZEYD ESEDİ¹

4001- Ehlibeytin (a.s) en meşhur ve en cesur şairlerindendir. Şöyle diyor:

*Ali müminlerin emiridir
Allah tarafından farz kılınmış hakkı
Allah resulü vasiyet etmiş onun hakkını
Bölüştürülmüş her hakta ortak etmiş onu
Meryem-i Betül'den başka dengi olmayan
Siddika ile evlendirmiş onu
Kendilerine evler yapmış olanların kapadı kapılarını
Kapamadı sadece onun kapısını
Gadir gününde her Arap ve Acem'e
Farz kıldı onun velayetini²
4002- Şu beyitler de ona aittir:
*Gecenin ibadeti uykuyu alıp götürdü gözünden
Geriye kederle dökülen gözyaşını bıraktı**

¹-Ebu'l-Mustehil Kumeyt b. Zeyd b. Huneys'tir. Ebu Ferec diyor ki: O, ileri gelen şairlerden olup Arap lehçelerini ve onların tarihlerini iyi biliyordu. Muzer kabilesinin şairlerindendi ve onların sözcüsüydü. Emeviler döneminde yaşadı ve Abbasilerin çağını görmeden önce vefat etti. Kumeyt, Şialıkla ve Haşim oğullarına tabi olmakla tanınıp meşhur olmuştu. Bazıları şöyle demiştir: Kumeyt'in hiçbir şairde bulunmayan on özelliği vardı: Esed kabilesinin hatibi idi, Şia'nın fakihî idi, Kur'an hafızı idi. Hattı (el yazısı) güzeldi. Soy ilmini çok iyi bilen ve savunan biriydi. Şialık konusunda ilk münazara eden kimsedir. Esed kavmi arasında benzeri olmayan bir okçuydu. Cesur bir biniciydi. Dindardı ve cömertti. Kendisi hakkında Ehlibeyt (a.s) tarafından değerli övgüleri alan bu yüce hanedanın ilk şairiydi o. Hicri 60 yılında doğdu ve 126'da vefat etti. (Bkz: *el-Gadir*, c.2, s.195 ve 211, *Şerh-i Hal-i Kumeyt b. Zeyd Esedi*).

²-*el-Gadir*, c.2, s.195.

دَخِيلٌ فِي الْفُؤَادِ يَهِيحُ سُقْمًا *** وَحُزْنًا كَانَ مِنْ جَذَلٍ مَنُوعَا
وَتَوَكَافُ الدُّمُوعُ عَلَى اكْتِثَابٍ *** أَحَلَّ الدَّهْرُ مَوْجَعَهُ الضُّلُوعَا
تَرَقَّرَ أَسْحَمًا دَرَرًا وَسَكْبًا *** يُشَبِّهُ سَحَابًا غَرِبًا هَمُوعَا
لِفَقْدَانِ الْخَضَارِمِ مِنْ قُرَيْشٍ *** وَخَيْرِ الشَّافِعِينَ مَعَ شَفِيعَا
لَدَى الرَّحْمَنِ يَصْدَعُ بِالْمَتَانِي *** وَكَانَ لَهُ أَبُو حَسَنِ قَرِيبَا
حَطُوطًا فِي مَسَرَّتِهِ وَمَوْلَى *** إِلَى مَرْضَاةِ خَالَتِهِ سَرِيبَا
وَأَصْفَاهُ النَّبِيُّ عَلَى اخْتِيَارٍ *** بِمَا أَعْيَا الرَّفُوضُ لَهُ الْمُدِيبَا
وَيَوْمَ الدُّوْحِ دُوْحٌ غَدِيرِ خُمٍ *** أَبَانَ لَهُ الْوَلَايَةَ لَوْ أُطِيعَا
وَلَكِنْ الرِّجَالُ تَبَايَعُوهَا *** فَلَمْ أَرْ مِثْلَهَا خَطَرًا مِيبَعَا^١

8 / 10

السَّيِّدُ الْحَمِيرِيُّ^٢

4003. من أكابر الشعراء في القرن الثاني، يقول:

أَقْسِمُ بِاللَّهِ وَآلَانِهِ *** وَالْمَرْءُ عَمَّا قَالَ مَسْئُولُ
إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ *** عَلَى التَّقَى وَالْبِرِّ مَجْبُولُ
وَأَنَّهُ كَانَ الْإِمَامَ الَّذِي *** لَهُ عَلَى الْأُمَّةِ تَفْضِيلُ
يَقُولُ بِالْحَقِّ وَيَعْنِي^٣ بِهِ *** وَلَا تُلْهِيهِ الْأَبَاطِيلُ

١ . الغدير : ج2 ص180 .

٢ . إسماعيل بن محمد بن يزيد بن ربيعة الحميري : ولد في سنة (105 هـ) ، قال : كنت وأنا صبي أسمع أبوي^١ ينبلان أمير المؤمنين (عليه السلام) فأخرج عنهما وأبقى جائعاً ، وأؤثر ذلك على الرجوع إليهما ، فأبيت في المساجد جائعاً لحبي لفراقهما وبغضى لهما . والذي يجمع عليه المؤرخون أنه اعتنق أول ما اعتنق المذهب الكيساني ، ولكنه اعتنق مذهب الإمامية بعد أن لقي الإمام الصادق (عليه السلام) فناظره وألزمه الحجة . توفى سنة (173 هـ) ودفن بالجنينة ببغداد (راجع ديوان السيد الحميري : ص5) .

٣ . في أعيان الشيعة : «يقضى» وهو الأنسب . وفي بشارة المصطفى : «يفتى» .

*Kalbe girmiş hüznün coşturur elemi * Öyle bir hüznün ki haram etmiş neşeyi
Kederle dökülen şu gözyaşı selleri
Feleğin kalbe yerleştirdiği dertlerin akıntısıdır
Dolmuş bulutlar gibi dökmekte gözyaşlarını
Büyük kovlardan boşanırcasına
Kureyş'ten olan büyükleri kaybettiği için
O üstün şefaatçileri kaybettiği için
Rahman'ın yanında Hamd suresini okurdu o
Ebu'l-Hasan kurada çıkmıştı ona
Mutluluktan kaçardı o Mevla
Yaratıcısının rızasına koşardı adeta
Peygamber seçti onu bir seçimle
Böylece ondan kaçanları getirdi dize
Gadir-i Hum'un Duh-duh¹ gününde
Velayeti onun için aşikâr etti, keşke itaat edilseydi
Lakin insanlar biat ettiler başkasına
Böyle tehlikeli biat görmemiştim ben²*

8/10

SEYYİD HİMYERİ³

4003- İkinci asrın büyük şairlerindendir. Şöyle diyor:

*Allah'a ve nimetlerine yemin ederim ki *** Herkes sorumludur kendi
söylediğinden
Ali b. Ebutalib'in mizacı *** Takva ve iyilik üzeredir hep
O, ümmet üzerinde *** Üstünlüğü sabit bir imamdır
Hakkı söyler, hakkı irade eder o *** Batıllar meşgul edemez onu*

¹-Duh, Arap dilinde yünden örülmüş çadıra denir. (Mütercim).

²-el- Gadir, c.2, s.180.

³-İsmail b. Muhammed b. Yezid b. Rabia Himyeri'dir. Hicri 105 yılında doğdu. Kendisi şöyle diyor: "Çocuktum. Bir gün babamla annemin Emirülmüminin'i (a.s) kötülediklerini duydum. Bunun üzerine onların yanından ayrılıp dışarı çıktım. Aç kaldım ve açlığı onların yanına geri dönmeye tercih ettim. Geceleri mescitlerde uyuyordum. Çünkü onları sevmiyordum ve kendilerinden uzak kalmak istiyordum." Tarihçiler, onun önce Kisani mezhebini kabul ettiği, sonra da İmam Sadık'la (a.s) görüşüp münazara ettikten sonra ikna olarak İmamiyye mezhebini kabul ettiği görüşündedirler. O, Hicri 173 yılında vefat etti. Bağdat'ın Cenine kabristanına defnedildi. (Bkz: *Divanü's-Seyyid Himyeri*, s.5).

كَانَ إِذَا الْحَرْبُ مَرَّتْهَا الْقَنَاءُ *** وَأَحْجَمَتْ عَنْهَا الْهَالِيلُ^١
يَمْسِي إِلَى الْقَرْنِ وَفِي كَفِّهِ *** أَيْضُ مَاضِي الْحَدِّ مَصْقُولُ
مَشَى الْعَفْرَى^٢ بَيْنَ أَشْبَالِهِ *** أَبْرَزَهُ لِلْقَنْصِ الْغِيلُ^٣
ذَاكَ الَّذِي سَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ *** عَلَيْهِ مِيكَالٌ وَجِبْرِيلُ
مِيكَالٌ فِي أَلْفٍ وَجِبْرِيلُ فِي *** أَلْفٍ وَيَتْلُوهُمْ سَرَافِيلُ
لَيْلَةً بَدَرَ مَدَدًا أَنْزَلُوا *** كَأَنَّهُمْ طَيْرٌ أَبَايِلُ
فَسَلَّمُوا لَمَّا أَتَوْا حَذَوُهُ *** وَذَاكَ إِعْظَامٌ وَتَبَجِيلُ^٤

4004 . وله أيضاً :

عَلَى أَحَبِّ النَّاسِ إِلَّا مُحَمَّدًا *** إِلَى فَدَعْنِي مِنْ مَلَائِكٍ أَوْ لَمْ
عَلَى وَصِيِّ الْمُصْطَفَى وَابْنِ عَمِّهِ *** وَأَوَّلُ مَنْ صَلَّى وَوَحَّدَ فَاعْلَمْ
عَلَى هُوَ الْهَادِي الْإِمَامُ الَّذِي بِهِ *** أَنْارَ لَنَا مِنْ دِينِنَا كُلُّ مُظْلِمٍ
عَلَى وَلِيِّ الْحَوْضِ وَالذَّائِدُ الَّذِي *** يُذِيبُ عَنْ أَرْجَائِهِ كُلَّ مُجْرِمٍ
عَلَى قَسِيمِ النَّارِ مِنْ قَوْلِهِ لَهَا : *** ذَرِي ذَا ، وَهَذَا فَاشْرَبِي مِنْهُ وَأَطْعِمِي
خُذِي بِالشَّوَى مِمَّنْ يُصِيبُكَ مِنْهُمْ *** وَلَا تَقْرَبِي مَنْ كَانَ حَزْبِي فَتَظْلِمِي
عَلَى غَدَا يُدْعَى فَيَكْسُوهُ رَبُّهُ *** وَيُدْنِيهِ حَقًّا مِنْ رَفِيقٍ مُكْرَمٍ
فَإِنْ كُنْتَ مِنْهُ يَوْمَ يُدْنِيهِ رَاغِمًا *** وَتُبْدِي الرِّضَا عَنْهُ مِنَ الْآنَ فَارْغَمِ
فَإِنَّكَ تَلْقَاهُ لَدَى الْحَوْضِ قَائِمًا *** مَعَ الْمُصْطَفَى الْهَادِي النَّبِيِّ الْمُعْظَمِ

١ . الهلول الغرير الجامع لكل خير، والحيي الكريم (لسان العرب : ج 11 ص 73).

٢ . العفرنى : الأسد الشديد (النهاية : ج 3 ص 262) .

٣ . الغيل : الأجمة وموضع الأسد (لسان العرب : ج 11 ص 512) .

٤ . الأمالى للطوسي: ص 198 ح 339، بشارة المصطفى : ص 53، ديوان السيد الحميري : ص 322 الرقم 128 ،

الغدير: ج 2 ص 269 .

*Ne zaman çıkarmışsa savaş mızraklarını
Kahramanlar ondan geri çekilmiştir hep
Elinde kılıcı, yürüyor rakibine doğru
Keskin, bilenmiş ve parlayan bir kılıçla
Aynen yavruları arasında yürüyen bir aslan gibi
Ki orman çekivermiş ava doğru onu
O ki Mikail ve Cebrail
Bir gece selamlamıştı onu
Bin melek ve İsrâfîl de onların ardında
Bedir gecesinde yardım için indiler
Ebabil kuşlarını andırıyordu onlar
Vardıklarında önüne selam verdiler ona
İşte budur gerçek yücelik ve onur¹*

4004- Şu beyitler de ona aittir:

*Ali'dir Muhammed'den sonra bana halkın en sevimlisi
Ey kınayıcı! Şu acı veren kınayışından vazgeç artık
Mustafa'nın vasisidir, amcası oğludur onun
İlk namaz kılan ve tevhidi haykıran odur, bilesin
Ali öyle bir kılavuz ve önder ki
Dinimizdeki her karanlığı aydınlattı bize
Ali havuzun sahibi ve koruyucusudur
Bütün günahkârları uzaklaştırır onun etrafından
Ali ateşi bölüştürendir ki şöyle der:
Şunu bırak, şuna da azabı içir ve yedir
Onlardan ele geçirdiğini al ateşine
Ancak benim hizbimden olana yaklaşma, zalim olursun yoksa
Ali yarın çağırılacak, Rabbi giydirecek onu
Değerli refakatine yaklaştıracak gerçekten onu
Eğer onu yaklaştıracak günde yüz çevireceksen ondan
Ve razı olacaksan bundan, hadi, şimdi yüz çevir ondan
Görürsün onu havuzun başında ayakta
O Yüce Nebi ve hidayetçi Mustafa'nın yanında*

¹-Tusi, *el-Emali*, s.198, h.339; *Bişaretu'l-Mustafa*, s.53; *Divanu's-Seyyid Himyeri*, s.322, no.128; *el-Gadir*, c.2, s.269.

يُجِيزَانِ مَنْ وَالَاهُمَا فِي حَيَاتِهِ *** إِلَى الرَّوحِ وَالظَّلِّ الظَّلِيلِ الْمُكَمَّمِ
عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَحَقُّهُ *** مِنْ اللَّهِ مَفْرُوضٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ
لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَوْصَى بِحَقِّهِ *** وَأَشْرَكَهُ فِي كُلِّ فَيْءٍ وَمَغْنَمٍ
وَزَوْجَتِهِ صَدِيقَةً لَمْ يَكُنْ لَهَا *** مُقَارِنَةٌ غَيْرُ الْبَتُولَةِ مَرْيَمَ
وَكَانَ كَهَارُونَ بْنَ عِمْرَانَ عِنْدَهُ *** مِنَ الْمُصْطَفَى مُوسَى التَّجِيبِ الْمُكَلَّمِ
وَأَوْجَبَ يَوْمًا بِالْغَدِيرِ وَلَاءَهُ *** عَلَى كُلِّ بَرٍّ مِنْ فَصِيحٍ وَأَعْجَمٍ
لَدَى دَوْحٍ خُمٌ آخِذَا يَمِينِهِ *** يُنَادِي مُبِينًا بِاسْمِهِ لَمْ يُجْمَعْ
أَمَّا وَالَّذِي يَهْوَى إِلَى رُكْنِ بَيْتِهِ *** بِشُعْتِ النَّوَاصِي كُلِّ وَجَنَاءَ عَلَيْهِمْ^١
يُؤَافِقِينَ بِالرُّكْبَانِ مِنْ كُلِّ بَلَدَةٍ *** لَقَدْ ضَلَّ يَوْمَ الدَّوْحِ مَنْ لَمْ يُسَلِّمْ
وَأَوْصَى إِلَيْهِ يَوْمَ وَلَّى بِأَمْرِهِ *** وَمِيرَاثَ عِلْمٍ مِنْ عُرَى الدِّينِ مُحَكَّمٍ
فَمَا زَالَ يَقْضِي دَيْنَهُ وَعِدَاتِهِ *** وَيَدْعُو إِلَيْهَا مُسْمِعًا كُلَّ مَوْسِمٍ^٢

١ . جَمَّجَمَ الرَّجُلُ: إِذَا لَمْ يَبَيِّنْ كَلَامَهُ (لسان العرب : ج 12 ص 110) .

٢ . الْوَجَنَاءُ : الْغَلِيظَةُ الصَّلْبَةُ ، وَقِيلَ : الْعَظِيمَةُ الْوَجْتَنَيْنِ (النهاية : ج 5 ص 158) وَالْعِيْهَمُ: الشَّدِيدُ (تاج العروس : ج 17 ص 513) وَالْمَرَادُ بِهَا هُنَا الْإِبِلُ .

٣ . دِيْوَانُ السَّيِّدِ الْحَمِيرِيِّ : ص 399 الرَّقْمُ 167 ، الْغَدِيرُ : ج 2 ص 228 ، أَعْيَانُ الشَّيْعَةِ : ج 3 ص 413 .

Dünyada bu ikisini seven herkesi
Cennete ve Tuba ağacının geniş gölgesine sevk ederler
Müminlerin emiridir Ali, hakkını eda etmek onun
Her Müslümana Allah katından yazılmış bir borçtur
Zira onun hakkını vasiyet etti Resulullah
Her fey ve ganimete şerik etti onu Allah
Sıddıka'yı (Fatıma'yı) evlendirdi onunla
Meryem-i Betül'den başkası benzemezdi ona
Harun b. İmran necib Musa Kelim yanında ne idiyse
Mustafa'nın yanında da o öyleydi
Gadir günü vacip etti velayetini
Her Arap ve Acem'e o gün
Hum çukurunun yanında tutup elini
Adını açıkça duyurdu âleme
Andolsun Allah'a ki beytinin rüknüne
Sığınmakta bütün toza bulanmış yüzler
Her şehirden atlılar koşar oraya
Duh¹ gününde teslim olmayanlar saptılar
Yönetime getirdiği günde
Ona etmişti ilim mirasını emanet
O da borçlarını ve sözlerini yerine getirdi hep
Her mevsimde her işiteni davet ederdi ona hep²

¹-Duh, Arap dilinde yünden örülmüş çadıra denir. Maksat Gadir-i Hum günü kuru-
lan biat çadırıdır. (Mütercim).

²-Divan-ı Seyyid Himyeri, s.399, no.167; el-Gadir, c.3, s.228; A'yanu's-Şia, c.3,
s.413.

4005 . وله أيضاً :

مَنْ كَانَ أَوَّلَ مَنْ أَبَادَ بِسَيْفِهِ *** كُفَّارَ بَدْرٍ وَاسْتَبَاحَ دِمَاءَ؟
 مَنْ ذَاكَ نَوَّهَ جِبْرِيلُ بِاسْمِهِ *** فِي يَوْمِ بَدْرٍ يَسْمَعُونَ نِدَاءَ؟
 لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْقَفَّارِ [و] لَا فِتْنَى *** إِلَّا عَلَى رِفْعَةٍ وَعِلَاءِ؟
 مَنْ أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ فِيهِمْ هَلْ أَتَى *** لَمَّا تَحَدَّوْا لِلنُّذُورِ وَفَاءِ؟
 مَنْ خَمْسَةَ جِبْرِيلُ سَادِسُهُمْ وَقَدْ *** مَدَّ النَّبِيُّ عَلَى الْجَمِيعِ عِبَاءَ؟
 مَنْ ذَا بَخَاتِمِهِ تَصَدَّقَ رَاكِعًا *** فَأَتَابَهُ ذُو الْعَرْشِ عَنْهُ وَلَاءَ؟
 يَا رَايَةَ جِبْرِيلُ سَارَ أَمَامَهَا *** قَدَمًا وَاتَّبَعَهَا النَّبِيُّ دُعَاءَ
 اللَّهُ فَضَّلَهُ بِهَا وَرَسُولُهُ *** وَاللَّهُ ظَاهَرَ عِنْدَهُ الْآلَاءَ
 مَنْ ذَا تَشَاغَلَ بِالنَّبِيِّ وَغُسِّلَهُ *** وَرَأَى عَنِ الدُّنْيَا بِذَاكَ عِزَاءَ؟
 مَنْ كَانَ أَعْلَمُهُمْ وَأَقْضَاهُمْ وَمَنْ *** جَعَلَ الرَّعِيَّةَ وَالرُّعَاةَ سَوَاءَ؟
 مَنْ كَانَ بَابَ مَدِينَةِ الْعِلْمِ الَّذِي *** ذَكَرَ النُّزُولَ وَفَسَّرَ الْأَنْبَاءَ؟
 مَنْ كَانَ أَخْطَبَهُمْ وَأَنْطَقَهُمْ وَمَنْ *** قَدْ كَانَ يَشْفِي قَوْلُهُ الْبُرْهَانَ
 مَنْ كَانَ أَنْزَعَهُمْ مِنَ الْإِشْرَاقِ أَوْ *** لِلْعِلْمِ كَانَ الْبَطْنُ مِنْهُ حَفَاءَ؟
 مَنْ ذَا الَّذِي أَمَرُوا إِذَا اخْتَلَفُوا بِأَنْ *** يَرْضَوْا بِهِ فِي أَمْرِهِمْ قَضَاءَ؟
 مَنْ قَبِيلَ لَوْلَاهُ وَلَوْلَا عِلْمُهُ *** هَلَكُوا وَعَانُوا فِتْنَةَ صَمَاءَ؟
 مَنْ كَانَ أَرْسَلَهُ النَّبِيُّ بِسُورَةٍ *** فِي الْحَجِّ كَانَتْ فَيَصِلُ وَقَضَاءَ؟

١ . لِبُرْهَانَ الشَّدَّةِ وَالْمَشَقَّةِ، وَخَصَّ بَعْضُهُمْ بِهِ شِدَّةَ الْحِمَى (لسان العرب: ج 2 ص 410).

4005- Şu beyitler de ona aittir:

*Kılıcıyla diz çöktüren Bedir kâfirlerine
Ve kanlarını döken ilk kişi kimdir?
Cebrail'in Bedir günü ismini çağırdığı
Herkesin de bunu işittiği kişi kimdir?
[Hani seslenmişti:] Zülfikar gibi bir kılıç yoktur
Yücelik ve üstünlükte de Ali gibi mert yoktur
Rahman'ın adaklarını yerine getirdiklerinde
Haklarında "Hel Eta" indirdikleri kimlerdir?
Peygamberin üzerlerine aba çektiği
Altıncısı Cebrail olan beş kişi kimdir?
Rükûda iken yüzüğünü sadaka verip de
Arşın sahibinden velayet ödülü alan kimdir?
Ey Cebrail'in önünde yürüdüğü
Peygamberin duasıyla uğurlanan sancak!
Allah ve Resulü üstün kıldı bununla onu
Allah aşikâr etti nimetlerini yanında onun
Peygamberin gusül ve defin işiyle uğraşan
Ondan sonra da dünyayı yaşlı gören kimdi?
Ümmetin en âlimi ve en iyi hüküm vereni
Yöneticilerle yönetilenleri eşit kılan kimdi?
Kurân'ı okuyan ve haberlerini tefsir eden
İlim şehrinin kapısı kimdir?
Sözleriyle bütün zorluklara şifa veren
Ümmetin en iyi hatibi güzel konuşanı kimdir?
Ümmetin içinden şirkten en fazla kopmuş
Ve batını ile ilmi kuşatmış olan kimdir?
İşlerinde ihtilafa düştüklerinde onlar
Hükmüne rızaya emrolundukları kişi kimdir?
Hakkında "ilmi olmasaydı eğer onun
Helak olurlardı ve kör bir fitneye düşerlerdi" dedikleri kimdir?
Peygamberin hac vaktinde sert ve kesin emri içeren sureyle
Yola çıkarıp gönderdiği kişi kimdir?*

مَنْ ذَا الَّذِي أَوْصَى إِلَيْهِ مُحَمَّدٌ *** يَقْضِي الْعِدَاتِ فَأَنْفَذَ الْإِيصَاءَ ؟
 مَنْ ذَا الَّذِي حَمَلَ النَّبِيَّ بِرَأْفَةٍ *** ابْنِيهِ حَتَّى جَاوَزَ الْغَمْصَاءَ^١ ؟
 مَنْ قَالَ نَعَمْ الرَّكِبَانِ هُمَا وَلَمْ *** يَكُنِ الَّذِي قَدْ كَانَ مِنْهُ خَفَاءَ ؟
 مَنْ ذَا مَشَى فِي لَمَعِ بَرْقٍ سَاطِعٍ *** إِذْ رَاحَ مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ عِشَاءً^٢ ؟

4006 . وَلَهُ أَيْضًا :

قَوْلٌ عَلَى لِحَارِثٍ عَجَبٌ *** كَمْ ثُمَّ أُعْجِبَتْ لَهُ حَمَلًا
 يَا حَارِ هَمْدَانَ مَنْ يَمُتْ يَرْنِي *** مِنْ مُؤْمِنٍ أَوْ مُنَافِقٍ قُبْلًا
 يَعْرِفُنِي طَرْفُهُ وَأَعْرِفُهُ *** بِنَعْتِهِ وَأَسْمِهِ وَمَا عَمَلًا
 وَأَنْتَ عِنْدَ الصَّرَاطِ تَعْرِفُنِي *** فَلَا تَخَفْ عَثْرَةً وَلَا زَلَلًا
 أَسْقِيكَ مِنْ بَارِدٍ عَلَى ظَمَأٍ *** تَخَالُهُ فِي الْحَلَاوَةِ الْعَسَلًا
 أَقُولُ لِلنَّارِ حِينَ تَوْقَفُ لِلْعَرَّةِ *** ضِ دَعِيهِ لَا تَقْرَبِي الرَّجُلَا
 دَعِيهِ لَا تَقْرَبِيهِ إِنَّ لَهُ *** حَبْلًا بِحَبْلِ الْوَصِيِّ مُتَّصِلًا^٣

١ . الْغَمْصَاءُ : مِنْ مَنَازِلِ الْقَمَرِ ، وَهِيَ فِي الذَّرَاعِ أَحَدُ الْكُوكِبَيْنِ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 7 ص 62) .

٢ . دِيَوَانُ السَّيِّدِ الْحَمِيرِيِّ : ص 54 الرِّقْمُ 5 ، أَعْيَانُ الشَّيْبَعَةِ : ج 3 ص 418 .

٣ . الْأُمَالِيُّ لِلْمَفِيدِ : ص 7 ح 3 ، الْأُمَالِيُّ لِلطُّوسِيِّ : ص 627 ح 1292 ، الْمَنَاقِبُ لِابْنِ شَهْرَآشُوبَ : ج 3 ص 237 ، بَشَارَةُ الْمُصْطَفَى : ص 5 ، دِيَوَانُ السَّيِّدِ الْحَمِيرِيِّ : ص 327 الرِّقْمُ 131 ، بَحَارُ الْأَنْوَارِ : ج 39 ص 241 ح 28 ؛ شَرْحُ نَهْجِ الْبَلَاغَةِ : ج 1 ص 299 .

*Muhammed'in kendisine vasiyet ettiği
Vaatlerini yerine getirmesini istediği ve bu vasiyeti yerine geti-
ren kimdir?*

*Peygamberin şefkatle iki oğlunu sırtında taşıdığı
Ve Şi'ra yıldızından geçtiği kimdir?
Sonradan olacaklar kendisine gizli olmadığı halde
“Ne güzel binicidir bu ikisi” diyen kimdir?
Gece vakitlerinde Peygamberin yanından ayrılınca
Parlak bir ışık saçarak yol giden kimdi?¹*

4006- Bu beyitler de ona aittir:

*Ali'nin sözü pek ilginçtir Haris'e hitaben
Nice ilginç sözler taşımaktadır o adeten
“Ey Haris” dedi, her kim ölürse görür beni
Mümin de olsa münaфіk da olsa önceden
Gözüyle tanır beni, ben de tanırım onu
Vasıflarıyla, ismiyle ve işlediği ameliyle
Sıratтан geçiş anında tanıyacaksın beni
Korkma öyleyse sürçüp de düşmekten
Soğuk bir suyla gidereceğim susuzluğunu
Öyle bir su ki bal tadındadır o
Köprü üzerinde durdurulduğunda sen
Ateşe diyeceğim; “Bırak onu, yaklaşma o adama!”
Bırak onu ve yaklaşma ona çünkü
Onun ipi bağlanmıştır vasinin ipine²*

¹-Divan-ı Seyyid Himyeri, s.54, no.5; A'yanu's-Şia, c.3, s.418.

²-Mufid, el-Emali, s.7, h.3; Tusi, el-Emali, s.627, h.1292; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.3, s.237; Bişaretu'l-Mustafa, s.5; Divan-ı Seyyid Himyeri, s.327, no.131; Biharü'l-Envar, c.39, s.241, h.28; Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.1, s.299.

4007 . وله أيضاً :

وَلَدَتْهُ فِي حَرَمِ الْإِلَهِ وَأَمْنِهِ *** وَالْبَيْتُ حَيْثُ فَنَاؤُهُ وَالْمَسْجِدُ *** بِيضَاءُ طَاهِرَةِ الثِّيَابِ كَرِيمَةٍ ***
طَابَتْ وَطَابَ وَلِيدُهَا وَالْمَوْلِدُ *** فِي لَيْلَةٍ غَابَتْ نُحُوسُ نُجُومِهَا *** وَبَدَتْ مَعَ الْقَمَرِ الْمُنِيرِ
الْأَسْعَدُ *** مَا لَفَّ فِي خِرْقِ الْقَوَابِلِ مِثْلُهُ *** إِلَّا ابْنُ أَمَّةِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ^١

4008 . وله أيضاً :

أَعْلِمَانِي أَيُّ بُرْهَانٍ جَلِيٍّ *** فَتَقُولَانِ بِتَفْضِيلِ عَلِيٍّ ؟
بَعْدَمَا قَامَ خَطِيبًا مُعَلِّناً *** يَوْمَ «خُمٍّ» بِاجْتِمَاعِ الْمَحْفَلِ
أَحْمَدُ الْخَيْرِ وَنَادَى جَاهِرًا *** بِمَقَالٍ مِنْهُ لَمْ يُفْتَعَلِ
قَالَ : إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَخْبَرَنِي *** فِي مَعَارِضِ الْكِتَابِ الْمُنْزَلِ
أَنَّهُ أَكْمَلَ دِينًا قِيَمًا *** بَعْلِي بَعْدَ أَنْ لَمْ يَكْمُلِ
وَهُوَ مَوْلَاكُمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِي *** يَتَوَلَّى غَيْرَ مَوْلَاهُ الْوَلِيِّ
وَهُوَ سَيْفِي وَلِسَانِي وَيَدِي *** وَنَصِيرِي أَبَدًا لَمْ يَزَلِ
وَهُوَ صِنَوِي وَصَفِيٍّ وَالَّذِي *** حُبُّهُ فِي الْحَشْرِ خَيْرُ الْعَمَلِ
نُورُهُ نُورِي وَنُورِي نُورُهُ *** وَهُوَ بِي مُتَّصِلٌ لَمْ يُفْصَلِ
وَهُوَ فِيكُمْ مِنْ مَقَامِي بَدَلٌ *** وَيَلُ مِنْ بَدَلِ عَهْدِ الْبَدَلِ
قَوْلُهُ قَوْلِي فَمَنْ يَأْمُرُهُ *** فَلْيُطِعهُ فِيهِ وَلْيَمْتَثِلِ
إِنَّمَا مَوْلَاكُمْ بَعْدِي إِذَا *** حَانَ مَوْتِي وَدَنَا مُرْتَحَلِي
ابْنُ عَمِّي وَوَصِيِّي وَأَخِي *** وَمُجِيبِي فِي الرَّعِيلِ الْأَوَّلِ
وَهُوَ بَابُ لَعْلُومِي فَسَقُوا *** مَاءَ صَبْرٍ بِنَقِيعِ الْحَنْظَلِ
قَطَّبُوا فِي وَجْهِهِ وَاتَّمَرُوا *** بَيْنَهُمْ فِيهِ بِأَمْرِ مُعْضِلٍ^٢

١ . ديوان السيد الحميري : ص 155 الرقم 42 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 175 ، روضة الواعظين : ص 93 .

٢ . الغدير : ج 2 ص 226 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 24 نحوه .

4007- Şu beyitler de ona aittir:

*İlahi haremde ve güvenlik yurdunda doğurdu onu***Allah'ın evinde,
onun avlusunda ve mescitte*

*Ak yüzlü, iffetli ve yüce bir hanımdı o***Kendisi temiz, evladı temiz ve
doğurduğu yer temiz*

*Öyle bir gecede ki uğursuzluk yıldızları kaybolmuştu***O gece dolu-
nayın saçtığı ışıkla saadet aşikâr olmuştu*

*Ebeler onun gibisini daha önce hiç sarmamışlardı kundağa***Ancak
Amine'nin oğlu Muhammed Peygamber müstesna¹*

4008- Şu beyitler de onundur:

*Siz ikiniz söyleyin bana; hangi açık delile göre***Diyorsunuz ki; üs-
tünüz biz Ali'ye?*

*Gadir-i Hum günündeki toplantıda Ahmet***Ayağa kalkıp konuşarak
duyurduktan sonra mı?*

*Hayır, Ahmed'i yüksek sesle etmişti nida***Söylemişti hakkı, etme-
mişti başka mülahaza*

*Dedi ki; haber verdi Allah bana ***İndirdiği kitabın satırları arasında
Sağlam dinini erdirdi kemale Ali ile***Zira kâmil sayılmıyordu önceki haliyle*

*O Mevlanızdır sizin***Vay olsun Mevlasından başkasını dost edinene
Kılıcımdır, dilimdir ve elimdir o***Daimi ve ebedi yardımcımdır o*

*Kendime seçtiğim öz kardeşimdir o***Sevgisi mahşerde en üstün ameldir
Onun nuru benim nurum, benim nurum onun nurudur***Hiç ayrıl-
mamak üzere bana bağlanmıştır o*

*Aranızda benim yerimde biridir o***Bu ahdi değiştirenin vay olsun haline
Sözü sözümdür, her kime emrederse***İtaat etmeli ona, yerine getirmeli emrini*

*Benden sonraki mevlanızdır sizin o***Ölümüm geldiğinde ve dünya-
dan göçtüğümde*

*Amcamın oğlu, vasım ve kardeşimdir o***Benim ilk davetime icabet edendir o
Benim ilimlerimin kapısıdır o***[Bunları söyleyince Resul] sanki ze-
hir döküldü boğazlarına*

*Yüzüne ekşiterek suratlarını koyuldular işe***Onun hakkında sürdü-
ler işi çıkmaz yokuşa²*

¹-Divan-ı Seyyid Himyeri, s.155, no.42; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.2, s.175; Ravza-
tu'l-Vaizin, s.93.

²-el-Gadir, c.2, s.226; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.3, s.24.

9 / 10

العبدى الكوفى^١

4009 . من الشعراء الممدوحين لدى أهل البيت (عليهم السلام) ، يقول :

بَلَّغَ سَلَامِي قَبْرًا بِالْغَرَى حَوَى *** أَوْفَى الْبَرِيَّةِ مِنْ عَجْمٍ وَمِنْ عَرَبٍ
وَأَجْعَلْ شِعَارَكَ لِلَّهِ الْخُشُوعَ بِهِ *** وَنَادِ خَيْرَ وَصِيٍّ صَنِوْ خَيْرَ نَبِيٍّ
اسْمَعْ أَبَا حَسَنٍ إِنَّ الْأَلَى عَدَلُوا *** عَنْ حُكْمِكَ انْقَلَبُوا عَنْ شَرِّ مُنْقَلَبٍ
مَا بِالْهُمِ نَكَبُوا نَهْجَ النَّجَاةِ وَقَدْ *** وَضَحَتْهُ وَأَقْتَفَوْا نَهْجًا مِنَ الْعَطَبِ ؟ !
وَدَافَعُوكَ عَنِ الْأَمْرِ الَّذِي اعْتَلَقْتَ *** زِمَامَهُ مِنْ قُرَيْشٍ كَفُّ مُغْتَصَبٍ
إِلَى أَنْ قَالَ :

وَكَانَ أَوَّلَ مَنْ أَوْصَى بِبَيْعَتِهِ *** لَكَ النَّبِيُّ وَلَكِنْ حَالَ مِنْ كَثَبٍ
حَتَّى إِذَا ثَالِثٌ مِنْهُمْ تَقَمَّصَهَا *** وَقَدْ تَبَدَّلَ مِنْهَا الْجِدُّ بِاللَّعِبِ
عَادَتْ كَمَا بُدِئَتْ شَوْهَاءَ جَاهِلَةٍ *** تَجَرُّ فِيهَا ذَنَابُ أَكَلَةِ الْغَلَبِ
وَكَانَ عَنْهَا لَهُمْ فِي «خُمٍّ» مُزْدَجَرٌ *** لَمَّا رَفَى أَحْمَدُ الْهَادِي عَلَى قَتَبٍ^٢

١. أبو محمد سفيان بن مصعب العبدى الكوفى من شعراء أهل البيت الطاهر ، المتزلفين إليهم بولائه وشعره المقبولين عندهم لصدق نيته وانقطاعه إليهم ، قال الإمام الصادق (عليه السلام): «عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ شِعْرَ الْعَبْدِيِّ ، فَإِنَّهُ عَلَى دِينِ اللَّهِ » (رجال الكشي: ج 2 ص 704 الرقم 748) ، ولم نجد في غير آل الله له شعراً ، وإن الواقف على شعره وما فيه من الجودة والجزالة والسهولة والعدوية والمنانة ويرى ثناء الحميري سيد الشعراء عليه بأنه أشعر الناس من أهله في محله (راجع الغدير : ج 2 ص 294-297).

٢ . القَتَبُ : رَحْلٌ صَغِيرٌ عَلَى قَدَرِ السَّنَامِ (الصحاح : ج 1 ص 198) .

9/10

ABDİ KUFİ¹

4009- Ehlibeyt (a.s) hanedanı nezdinde övülmüş şairlerdendir. Şöyle diyor:

*Selamımı Necef'teki kabre ulaştır
Ki Arap ve Acem'in en vefalısını almış bağrına
Allah'a olan şuurunu huşu ile göster ona
En üstün peygamberin kardeşi, en üstün vasiyi çağır
Ey Ebu Hasan! Hükmünden dönenler
Bilesin ki uğradılar en kötü akibete
Ne diye gitti onlar kurtuluş yolunun tersine
Açıklamıştın onu, yine de düştüler helakin peşine
Kureysli gaspçının yularından tuttuğu
Hükümetten uzaklaştırdılar seni*

Devamında şöyle diyor:

*Peygamberin biatini vasiyet ettiği ilk kişi
Sendin, ne de çabuk bozuldu bu ahit
Ta ki üçüncüsü hilafet cübbesini attı sırtına
Onu ciddiyetinden düşürüp çevirdi bir oyuna
Cahiliye yeniden hortlayıp döndü sahneye
Kurtlar bu sahnede kapışmaktaydı leşten
Gadir-i Hum'da vardı onlara yeterli nasihat
Hani çıkmıştı minbere hidayet önderi Ahmet*

¹-Ebu Muhammed Süfyan b. Mus'ab Abdi Kufi, sevgisi ve şiiriyle muhabbetini göstermiş Ehlibeyt (a.s) şairlerindendir. Onun samimiyet ve bağlılığı Ehlibeyt (a.s) tarafından da hüsnü kabul görmüştür. İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyordu: “Çocuklarınıza Abdi'nin şiirlerini öğretin; zira onun şiirleri Allah'ın dinine mutabıktır.” (Keş-şi, Rical-i, c.2, s.704, no.748). Ona ait, Peygamber hanedanı hususu haricinde tek bir şiir bile yoktur. Onun şiirine ve şiirindeki estetik, etkileyicilik, akıcılık, şirinlik ve metanete vakıf olan biri, şairlerin efendisi olan Seyyid Himyeri'nin onun hakkındaki “O, aşiretinin en iyi şairidir” sözünün yerinde bir söz olduğunu anlar. (Bkz: el-Gadir, c.2, s.294-297).

وَقَالَ وَالنَّاسُ مِنْ دَانٍ إِلَيْهِ وَمِنْ *** ثَاوٍ لَدَيْهِ وَمِنْ مُصْغٍ وَمُرْتَقِبٍ
 قُمْ يَا عَلِيُّ فَإِنِّي قَدْ أُمِرْتُ بِأَنْ *** أَبْلَغَ النَّاسَ وَالتَّبْلِيغُ أَجْدَرُ بِي
 إِنِّي نَصَبْتُ عَلَيْكَ هَادِيًا عِلْمًا *** بَعْدِي وَإِنَّ عَلَيْكَ خَيْرٌ مُنْتَصِبٍ
 فَبَايَعُوكَ وَكُلُّ بَاسِطٍ يَدَهُ *** إِلَيْكَ مِنْ فَوْقِ قَلْبٍ عَنْكَ مُنْقَلَبٍ
 إِلَى أَنْ قَالَ :

لَكَ الْمَنَاقِبُ يَعْبَى الْحَاسِبُونَ بِهَا *** عَدَاً وَيَعْجِزُ عَنْهَا كُلُّ مُكْتَتِبٍ
 كَرَجَعَةَ الشَّمْسِ إِذْ رُمَتْ الصَّلَاةَ وَقَدْ *** رَاحَتْ تَوَارَى عَنِ الْأَبْصَارِ بِالْحُجُبِ
 رُدَّتْ عَلَيْكَ كَأَنَّ الشُّهْبَ مَا اتَّضَحَتْ *** لِنَاضِرٍ وَكَأَنَّ الشَّمْسَ لَمْ تَغِبْ
 فِي بَرَاءَةِ أَنْبَاءٍ عَجَائِبُهَا *** لَمْ تُطَوَّعَ عَنْ نَازِحٍ يَوْمًا وَمُقْتَرَبٍ
 وَلَيْلَةٍ الْغَارِ لَمَّا بَتَّ مُمْتَلِنًا *** أَمْنًا وَغَيْرُكَ مَلَانٌ مِنَ الرُّعْبِ
 مَا أَنْتَ إِلَّا أَخُو الْهَادِي وَنَاصِرُهُ *** وَمُظْهَرُ الْحَقِّ وَالْمَنْعَوْتِ فِي الْكُتُبِ
 وَزَوْجُ بَضْعَتِهِ الزَّهْرَاءُ يَكْنُفُهَا *** دُونَ الْوَرَى وَأَبُو أَبْنَائِهِ النَّجَبُ ١

*İnsanlar da etrafında toplanmıştı nihayet
Oturmuşlardı yanında, dinliyorlardı pür dikkat
Dedi; kalk ayağa ya Ali, emir geldi bana ki
İnsanlara duyurayım, duyurmak yakışır bana
Ben atadım kendimden sonra Ali'yi
Hidayet önderi ve alamet olarak, en iyi atamadır bu
Biat ettiler sana, hepsi uzattı biat elini
Sana sırt çevirmiş bir kalbin ardından
Yine devamında şöyle diyor:
Öyle menkıbelerin var ki senin hesap edenler
Sayıp dökemezler, yazarlar yazmaktan aciz kalırlar
Hani namazını kılamadığın o gün
Gözlerden kaybolup batan güneşin geri dönüşü gibi
Senin için geri dönmüştü, öyle ki sanki hiç yıldız parlamamıştı
Ve sanki güneş hiç batmamıştı o gün
Beraat süresini duyurmanda da öyle ilginçlikler var ki
Hiçbir yakının ve hiçbir uzağın gözünden kaçmamıştır
Nebinin Sevr mağarasına gittiği o gece ne de rahat uyumuştun
Oysaki senden başkasını tepeden tırnağa korku bürümüştü
Sen ancak hidayet peygamberinin kardeşi ve yardımcısın
Hakkı aşikâr eden ve semavi kitaplarda övülmüş olansın
Peygamberin parçası Zehra'nın eşisin sen
Onun koruyucusu ve necip evlatlarının babasisin sen¹*

¹-el-Gadir, c.2, s.291-293.

القرن الثالث

10 / 10

الشافعي^١

4010 . أحد أئمة أهل السنة ، يقول :

إذا في مجلس نذكرُ علياً *** وسبطيه وفاطمة الزكيّة
 يُقالُ تجاوزوا يا قومُ هذا *** فهذا من حديثِ الرافضيّة
 برئتُ إلى المهيمن من أناس *** يرون الرّفص حبّ الفاطميّة^٢

4011 . وله أيضاً :

يا آل بيت رسول الله حبُّكم *** فرض من الله في القرآن أنزلهُ
 يكفيكم من عظيم الفخر أنكم *** من لم يصل عليكم لا صلاة له^٣
 4012 . وله أيضاً :

إلام إلام وحتى متى *** أعاتب في حبّ هذا الفتى ؟

وهل زوجت فاطم غيره *** وفي غيره هل أتى (هل أتى)^٤؟^٥

١ . هو إمام الشافعية ، وقد تقدّمت ترجمته في «علىّ عن لسان الأعيان» .

٢ . ديوان الشافعي : ص 83 وراجع الصراط المستقيم : ج 3 ص 77 والغدير : ج 4 ص 324 .

٣ . ديوان الشافعي : ص 68؛ الغدير : ج 3 ص 173 .

٤ . الإنسان : 1 .

٥ . الصراط المستقيم : ج 1 ص 183 .

ÜÇÜNCÜ ASIR

10/10

ŞAFİİ¹

4010- Ehli Sünnet'in fıkıh imamlarından biridir. Şöyle diyor:

Ne zaman bir mecliste söz etsek Ali'den

Ve iki oğluyla tertemiz Fatıma'dan

Deniliyor ki; bırakın bu sözü ey cemaat

Zira Rafizîlerin sözüdür bunlar

Fatıma evlatlarını sevmek Rafizîliktir diyen insanlardan

Sığınırım ben, her şeye hâkim olan Allah'a²

4011- Şu beyitte ona aittir:

Ey Resulullah'ın Ehlibeyti sizi sevmek

Allah'ın indirdiği Kurân'da farzdır

Büyük bir onur olarak şu yeter size ki

Size salât göndermeyenin olmaz namazı³

4012- Yine şöyle diyor:

Ne zamana kadar, ne zamana kadar

Kınanacağım şu yiğidin sevgisinden dolayı?

Fatıma ondan başkasıyla mı evlendirildi

Yoksa "Hel eta"⁴ ondan başkasına mı geldi?⁵

¹-Şafii mezhebinin imamıdır. Onun biyografisi daha önce zikredildi. [Bkz: Büyükle-
rin Dilinden İmam Ali (a.s)]

²-Divan-ı Şafii, s.83; Bkz: es-Sıratu'l-Mustakim, c.3, s.77; el-Gadir, c.4, s.324.

³-Divan-ı Şafii, s.68; el-Gadir, c.3, s.173.

⁴-İnsan, 1.

⁵-es-Sıratu'l-Mustakim, c.1, s.183.

11 / 10

دَعْبِلُ الْخَزَاعِيُّ^١

4013 . من أكابر الشعراء في القرن الثالث ، يقول :

نَطَقَ الْقُرْآنُ بِفَضْلِ آلِ مُحَمَّدٍ *** وَوَلَايَةَ لِعَلِيٍّ لَمْ تُجْحَدِ
بِوَلَايَةِ الْمُخْتَارِ مِنْ خَيْرِ الَّذِي *** بَعْدَ النَّبِيِّ الصَّادِقِ الْمُتَوَدِّدِ
إِذْ جَاءَهُ الْمَسْكِينُ حَالَ صَلَاتِهِ *** فَامْتَدَّ طَوْعاً بِالذَّرَاعِ وَبِالْيَدِ
فَتَنَاوَلَ الْمَسْكِينُ مِنْهُ خَاتِماً *** هِبَةَ الْكَرِيمِ الْأَجُودِ بْنِ الْأَجُودِ
فَاخْتَصَّهُ الرَّحْمَنُ فِي تَنْزِيلِهِ *** مَنْ حَازَ مِثْلَ فَخَارِهِ فَلْيَعْدُدْ
إِنَّ الْإِلَهَ وَلِيُّكُمْ وَرَسُولُهُ *** وَالْمُؤْمِنِينَ فَمَنْ يَشَأْ فَلْيَجْحَدِ
يَكُنِ الْإِلَهُ خَصِيمَهُ فِيهَا غَدًا *** وَاللَّهُ لَيْسَ بِمُخْلِفٍ فِي الْمَوْعِدِ^٢

١ . أبو عليّ دعبِل بن عليّ بن رزّين الخزاعي : ولد سنة (148 هـ) كان شاعراً أديباً ، شديد الحبّ والولاء لأهل البيت (عليهم السلام) ، حتى أنّه كان يسمع منه وهو يقول : أنا أحمل خشيتي على كتفي منذ خمسين سنة ، لست أجد أحداً يصليني عليها ؛ وذلك لشدة ذبه عن البيت النبوي الطاهر والوقية في مناوئهم .
قال البحرى : دعبِل أشعر عندى من مسلم بن الوليد . وقال الجاحظ : سمعت دعبِل بن عليّ يقول : مكثت نحو ستين سنة ، ليس من يوم ذرّ شارقة إلّا وأنا أقول فيه شعراً ، واستشهد ظلماً وعدواناً ، وهو شيخ كبير سنة (246 هـ) فى نواحي الأهواز ، وحمل إلى الشوش ودفن بها (راجع الغدير : ج 2 ص 363) .

٢ . فى المصدر : «الأجودى» ، والصحيح ما أثبتناه كما فى الغدير .

٣ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 7 ، الصراط المستقيم : ج 1 ص 266 ، الغدير : ج 2 ص 382 .

11/10

Dİ'BİL HÜZAI¹

4013- O, üçüncü asrın büyük şairlerinden biridir. Şöyle diyor:

Kurân söylemiş Muhammed hanedanının faziletini

İnkâr etmemiş onlar arasından Ali'nin velayetini

Sadık ve sevilmiş Peygamberden sonra

En üstünlerin arasından seçilmiştir o

Namaz halinde fakir geldi yanına

İstekle uzatıverdi kol ve elini ona

Fakir çıkardı onun parmağından yüzüğü

Cömert oğlu cömertten cömerdin hediyesini

Rahman da onu kitabında özel kıldı

Kimin varsa böyle bir iftiharı koysun ortaya

“Allah ve Resulü sizin velinizdir, müminler de”

Kim isterse inkâr etsin bunu

Ancak yarın hasmı Allah olur onun

Allah vaadine muhalefet edecek değil²

¹-Ebu Ali Di'bil b. Ruzeyn Hüzai, Hicri 148 yılında doğdu. Ehlibeyte son derece sevgisi olan edebiyatı çok güçlü bir şairdi. Hatta onun şöyle söylediği duyulmuştur: “Elli yıldan beri kendi darağacımı sırtımda taşımaktayım ve beni ona asacak birini bulamadım.” Bu, onun temiz Peygamber hanedanına olan şiddetli sevgisini ve onların düşmanlarıyla sürekli çatışma halinde olduğunu göstermektedir.

Buhturi diyor ki: “Bana göre Di'bil şiirde Müslim b. Velid'den daha güçlüdür.” Cahiz diyor ki: Di'bil b. Ali'nin şöyle dediğini duydum: “Şu altmış yıllık ömrümde şiir okumadığım hiçbir gün olmamıştır.” O, Hicri 246 yılında oldukça yaşlı bir halde iken Ahvaz etrafında mazlumca şehit edildi. Cenazesi Şuş'a nakledilip oraya defnedildi. (Bkz: *el-Gadir*, c.2, s.363).

²- İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.7; *es-Sıratu'l-Mustakim*, c.1, s.266; *el-Gadir*, c.2, s.382.

4014 . وله أيضاً :

سَقِيًّا لِبَيْعَةِ أَحْمَدَ وَوَصِيَّهٍ *** أَعْنَى الْإِمَامَ وَلَيْنَا الْمَحْسُودَا
 أَعْنَى الَّذِي نَصَرَ النَّبِيَّ مُحَمَّدًا *** قَبْلَ الْبَرِيَّةِ نَاشِئًا وَوَلِيدَا
 أَعْنَى الَّذِي كَشَفَ الْكُرُوبَ وَلَمْ يَكُنْ *** فِي الْحَرْبِ عِنْدَ لِقَائِهَا رَعْدِيدَا^١
 أَعْنَى الْمُوَحَّدَ قَبْلَ كُلِّ مُوَحَّدٍ *** لَا عَابِدًا وَثَنًا وَلَا جُلُودَا^{٢ ٣}

12 / 10

ابن الرومي^٤

4015 . من أدباء القرن الثالث ، يقول :

يَا هِنْدُ لَمْ أَعْشَقْ وَمِثْلِي لَا يَرَى *** عَشِقَ النِّسَاءِ دِيَانَةً وَتَحَرُّجًا
 لَكِنْ حُبِّي لِلْوَصِيِّ مُخَيِّمٌ *** فِي الصَّدْرِ يَسْرَحُ فِي الْفُؤَادِ تَوَلُّجًا
 فَهُوَ السَّرَّاجُ الْمُسْتَنِيرُ وَمَنْ بِهِ *** سَبَبُ النِّجَاةِ مِنَ الْعَذَابِ لِمَنْ نَجَا

١ . رجل رَعْدِيد : جبان يُرْعَد عند القتال جبناً (لسان العرب : ج 3 ص 179) .

٢ . الْجُلُود : الصخر (لسان العرب : ج 3 ص 129) .

٣ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 28 ، الغدير : ج 2 ص 382 .

٤ . أبو الحسن علي بن عباس بن جريح مولى عبيد الله بن عيسى ، الشهير بابن الرومي : ولد ببغداد سنة (221 هـ) ، شعره الكثير الطافح برونق البلاغة قد أربى على سبائك التبر حسناً وبهاءً ، فكان فناناً بارعاً ، أوتي ملكة التصوير ولطف التخيل والتوليد وبراعة اللعب بالمعاني والأشكال ، وكان ذا حظ وافر في اللغة ، وقصائده دالة على تبحره في اللغة وإحاطته الواسعة بغريب مفرداتها وأوزان اشتقاقها وتصريفها وموقع أمثالها ، وليس في شعر العربية من تبدو هذه الشواهد في كلامه بهذه الغزارة والدقة غير المترجم والمعرى ، عاش ابن الرومي حياته في بغداد ، وتوفي في جمادى الأولى سنة (283 هـ) (راجع الغدير : ج 3 ص 51) .

4014- Şu beyitler de ona aittir:

*Ne kutludur Ahmet ve vasisinin biati
Hani haset edilen velimiz imamın biati
O, çocukken ve gençken herkesten önce
Muhammed Peygambere yardım eden imam
Savaşlarda rakibinin karşısında titremeyen
Keder ve sıkıntıları gideren o yüce kişiyi kastediyorum
Hiçbir puta ve taş a tapınmamış
Her muvahhitten önce muvahhit olanı kastediyorum¹*

12/10

İBN-İ RUMİ²

4015- O, üçüncü asrın edebiyatçılarından. Şöyle diyor:

*Ey Hind! Aşık olmadım ben, zira
Benim gibi biri kadınlara aşkı din ve takvadan saymaz
Fakat Vasiye olan sevgim
Göğsüme ve gönlüme çadır kurmuş benim
Etrafa nur saçan bir meşaledir o
Kurtulana azaptan kurtuluş vesilesidir o*

¹- İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.28; *el-Gadir*, c.2, s.382.

²-Ebu Hasan Ali b. Abbas b. Cerih, Ubeydullah b. İsa'nın yakınıdır. İbn-i Rumi ismiyle tanınır. Hicri 221 yılında Bağdat'ta doğdu. Şiiri belagat ve fesahat incelikleriyle dolu olup güzellik ve değer yönünden altından bir zincire benzemektedir. O, tasvir yeteneği son derece yüksek biriydi; yaratıcılık ve zarafette tam bir usta idi. Tekniği kuvvetliydi; manalar ve sözcüklerin yapıları üzerinde yaptığı oynamalarla bu alana ne ölçüde hâkim olduğunu gösteriyordu. Onun kasideleri lügat ilmindeki enginliğini ortaya koymakla birlikte kelimelerin yapılarına, onlardan türetilmiş sözcüklere ve vezinlerine, kullanıldıkları örneklere geniş bir ihatasının olduğunu göstermekteydi. O ve Maarri'nin şiirleri dışında örnek olarak sunduğu misallerde bu kadar zenginlik ve dikkat hiçbir Arap şiirinde görülmemiştir. İbn-i Rumi ömrünü Bağdat'ta geçirdi ve 283 yılının Cemadiu'l Evvel ayında vefat etti. (Bkz: *el-Gadir*, c.3, s.51).

وَإِذَا تَرَكْتُ لَهُ الْمَحَبَّةَ لَمْ أَجِدْ *** يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ ذُنُوبِي مَخْرَجًا
 قُلْ لِي : أَأَتْرُكُ مُسْتَقِيمَ طَرِيقِهِ *** جَهْلًا وَأَتَّبِعَ الطَّرِيقَ الْأَعْوَجَا ؟
 وَأَرَاهُ كَالْتَّبَرِ الْمُصَفَّى جَوْهَرًا *** وَأَرَى سِوَاهُ لِنَاقِدِيهِ مُبْهَرَجًا
 وَمَحِلُّهُ مِنْ كُلِّ فَضْلٍ بَيْنَ *** عَالِ مَحَلِّ الشَّمْسِ أَوْ بَدْرِ الدُّجَا
 قَالَ النَّبِيُّ لَهُ مَقَالًا لَمْ يَكُنْ *** يَوْمَ الْغَدِيرِ لِسَامِعِيهِ مُمَجِّجًا^١
 مَنْ كُنْتُ مُوَلَّاهُ فَذَا مَوْلَى لَهُ *** مِثْلِي وَأَصْبَحَ بِالْفَخَارِ مُتَوَجًّا
 وَكَذَلِكَ إِذْ مَنَّ الْبَتُولُ جَمَاعَةً *** خَطَبُوا وَأَكْرَمَهُ بِهَا إِذْ زَوْجًا
 وَلَهُ عَجَائِبُ يَوْمَ سَارَ بِجَيْشِهِ *** يَبْغِي لِقَصْدِ النَّهْرَوَانِ الْمَخْرَجَا
 رُدَّتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ بَعْدَ غُرُوبِهَا *** بَيَضاءَ تَلْمَعُ وَقْدَةً وَتَأْجُجًا^٢

13 / 10

بَكْرُ بْنُ حَمَّادٍ التَّاهَرْتِيُّ^٣

4016 . من المحدثين في القرن الثالث ، يقول :

قُلْ لَا بَيْنَ مُلْجَمٍ وَالْأَقْدَارُ غَالِبَةٌ *** هَدَمْتَ - وَيَلْكَ! - لِلْإِسْلَامِ أَرْكَانَا
 قَتَلْتَ أَفْضَلَ مَنْ يَمْشَى عَلَى قَدَمٍ *** وَأَوَّلَ النَّاسِ إِسْلَامًا وَإِيمَانًا
 وَأَعْلَمَ النَّاسِ بِالْقُرْآنِ ثُمَّ بِمَا *** سَنَّ الرَّسُولُ لَنَا شَرْعًا وَتَبْيَانًا

١ . مَجْمَعُ الرَّجُلِ فِي خَبَرِهِ : لَمْ يَبَيِّنْهُ (لسان العرب : ج 2 ص 363) .

٢ . الغدير : ج 3 ص 29، المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 28 و ج 2 ص 322 .

٣ . بكر بن حماد التاهرتي القيرواني أبو عبد الرحمن : هو من حفاظ الحديث ، وثقات المحدثين المأمونين . له قصيدة يرثي فيها أمير المؤمنين (عليه السلام) ، ويرد على عمران بن حطان الخارجي في رثائه لعبد الرحمن بن ملجم ، توفي بتلعون في المئة الثالثة للهجرة (راجع أعيان الشيعة : ج 3 ص 591) .

Ona muhabbeti bırakırsam eğer
Kıyamet günü günahımdan çıkış yolu bulamam ben
Söyle bana: Onun doğru yolunu bırakıp da
Cehaletle eğri yola mı düşüp gideyim?
Halis altın gibi görmekteyim kendim onu
Diğerleri ise kuyumcuların süsledikleri bir meta
Her üstünlükte yeri bellidir onun
Hep üstedir, güneş veya dolunay gibi
Peygamber Gadir-i Hum'da
İşitenler için hiç de gizli olmayan bir söz dedi ona
"Kimin mevlasi isem ben bu da mevladır ona
Benim gibi; işte böyle bir iftihara ulaştı o
Betül'le evlenmek isteyen bir cemaati reddetti
Sonra evlendirip onunla böylece onu yüceltti
Ordusuyla hareket ettiğinde ilginçlikler onunlaydı
Nehrevan konağından çıkmak istediğinde o
Batmış olan güneş geri döndü onun için
Hem de göz alıcı ışıyla etrafı aydınlatarak¹

13/10

BEKR B. HEMMAD TAHERTİ²

4016- Üçüncü asrın muhaddislerindendir. Şöyle diyor:
İbn-i Mülcem'e de ki: Mukadderat galiptir hep
Yazıklar olsun sana ki İslam'ın erkânını yıktın
Yeryüzünde adım atan en üstün kişiyi öldürdün
İslam ve imanda insanların birincisiydi o
İnsanlar arasından Kurân'ı en iyi bilendi o
Peygamberin açıkladığı sünnet ve şeriati da [en iyi bilendi o]

¹-el-Gadir, c.3, s.29; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.3, s.28 ve c.2, s.322.

²-Abdurrahman b. Bekr b. Hemmad Taherti Kayravani, hadis hafızlarından ve güvenilir muhaddislerdendir. Onun Emirülmüminin'e mersiye okuduğu ve Harici İmran b. Hat-tan'ın Abdurrahman b. Mülcem hakkındaki mersiyesine cevap verdiği bir kasidesi vardır. O, Hicri üçüncü asırda Tel'un'da vefat etti. (Bkz: A 'yanu's-Şia, c.3, s.591).

صَهْرَ النَّبِيِّ وَمَوْلَاهُ وَنَاصِرَهُ *** أَضَحَّتْ مَنَاقِبُهُ نُوراً وَبُرْهَانَا
وَكَانَ مِنْهُ عَلَى رَغَمِ الْحَسُودِ لَهُ *** مَكَانٌ هَارُونَ مِنْ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ
وَكَانَ فِي الْحَرْبِ سَيْفًا صَارِمًا ذَكَرًا *** لَيْثًا إِذَا لَقِيَ الْأَقْرَانُ أَقْرَانَا
ذَكَرْتُ قَاتِلَهُ وَالْدَّمَعُ مُنْحَدِرٌ *** فَقُلْتُ سُبْحَانَ رَبِّ النَّاسِ سُبْحَانَا
إِنِّي لَأَحْسِبُهُ مَا كَانَ مِنْ بَشَرٍ *** يَخْشَى الْمَعَادَ وَلَكِنْ كَانَ شَيْطَانَا
أَشَقَى مُرَادًا إِذَا عُدَّتْ قِبَائِلُهَا *** وَأَخْسَرَ النَّاسَ عِنْدَ اللَّهِ مِيزَانَا
كَعَاقِرِ النَّاقَةِ الْأُولَى الَّتِي جَلَبَتْ *** عَلَى ثَمُودَ بِأَرْضِ الْحِجْرِ خُسْرَانَا
قَدْ كَانَ يُخْبِرُهُمْ أَنْ سَوْفَ يَخْضِبُهَا *** قَبْلَ الْمَنِيَّةِ أَزْمَانًا فَأَزْمَانَا
فَلَا عَفَا اللَّهُ عَنْهُ مَا تَحَمَّلَهُ *** وَلَا سَقَى قَبْرَ عِمْرَانَ بْنِ حَطَّانَا
لِقَوْلِهِ فِي شَقِيٍّ [ظَلَّ] مُجْتَرِمًا *** وَنَالَ مَا نَالَهُ ظُلْمًا وَعُدْوَانَا
«يَا ضَرْبَةً مِنْ تَقِيٍّ مَا أَرَادَ بِهَا *** إِلَّا لِيَبْلُغَ مِنْ ذِي الْعَرْشِ رِضْوَانَا!!»
بَلْ ضَرْبَةً مِنْ غَوِيٍّ أَوْرَدَتْهُ لُظَى *** فَسَوْفَ يَلْقَى بِهَا الرَّحْمَنَ غَضْبَانَا
كَأَنَّهُ لَمْ يُرِدْ قَصْدًا بِضَرْبَتِهِ *** إِلَّا لِيَصْلَى عَذَابَ الْخُلْدِ نِيرَانَا^٤

١ . في المصدر : «ما كان» ، وما في المتن أثبتناه من المصدرين الآخرين.

٢ . في المصدر : «مراداً» ، والصحيح ما أثبتناه كما في الغدير ومروج الذهب .

٣ . سقط ما بين المعقوفين من المصدر وأثبتناه من الغدير .

٤ . الاستيعاب : ج 3 ص 221 الرقم 1875 ، مروج الذهب : ج 2 ص 427 ؛ الغدير : ج 1 ص 326 عن بكر بن الحسن الباهلي .

Peygamberin damadı, dostu ve yardımcısıydı o
 Faziletleri açık ve sağlam delille ortadadır onun
 Hasetçilerinin hasedine rağmen Peygamber için
 İmran oğlu Musa'ya Harun'un olan konumundaydı
 Savaşta keskin bir kılıçtı ve meydanın eriydi o
 Rakiplerinin karşısına çıktığında bir aslandı o
 Katilini hatırladığımda gözümde yaşlar süzüldü
 Dedim: Münezzehtir insanların Rabbi, münezzehtir
 Sanırım ki o [katil] ahiretten korkan bir insan değildi
 Ancak, olsa olsa bir şeytandı o
 Murad kabilesinin en bedbahtı idi eğer kabilesi sayılırsa
 Allah katında da insanların en ziyankârı idi o
 Geçmiş ümmetlerde deveyi öldüren gibi
 Semud kavminde büyümüştü o, Hicr topraklarında hüsrana
 uğradı
 Hep söylüyordu onlara sakalının kana boyanacağını
 Ölümüne sayılı zamanlar kaldığı günlerden önce
 Yaptığı bu cinayetten dolayı affetmesin Allah onu
 İmran b. Hattan'ın kabrini de serinletmesin Allah'ım
 O bedbaht günahkâr hakkında şiir deyip
 İşlediği zulüm ve azgınlığı övdüğü şu sözünden dolayı
 “Ey takvalı kişiden savrulan darbe bilesin ki
 İrade etmişti seninle sadece Arşın sahibinin rızasını o!!”
 Aksine zalimce bir darbe idi ve sahibini soktu ateşe
 Çok yakında Rahman'ın gazabı da uğrayacak o leşe
 Güya bu darbesiyle sadece irade etmişti
 Ebedi olarak Cehennem azabına girmeyi¹

¹-el-İstiâb, c.3, s.221, no.1875; Murucu'z-Zeheb, c.2, s.427; el-Gadir, c.1, s.326,
 Bekr b. Hassan Bahili'den.

القرن الرابع

14 / 10

أحمد بن علوية الأصبهاني

4017 . ١ من أئمة المحدثين والأدباء في القرن الرابع ، يقول :

وله يقول محمد: أقضاكم *** هذا وأعلمكم لدى التبيان

إني مدينة علمكم وأخى لها *** باب وثيق الركن مصراعان

فأتوا بيوت العلم من أبوابها *** فالبيت لا يؤتى من الحيطان

لولا مخافة مفتر من أمتي *** ما في ابن مريم يفترى النصراني

أظهرت فيك مناقباً في فضلها *** قلب الأديب يظل كالحيوان

ويسارع الأقوام منك لاخذ ما *** وطئته منك من الثرى العقبان^٢

1 . أبو جعفر أحمد بن علوية الأصبهاني الكرمانى ، الشهير بأبى الأسود : أحد مؤلفى الإمامية المطرّد ذكرهم فى المعاجم ، ومن أئمة الحديث وصدور حملته ، وحسبه جلالة أن تكون أخباره مبثوثة فى مثل الفقيه والتهذيب والكامل والأمالى للصدوق والأمالى للمفيد وأمثالها ، وأما شاعريته فهى فى الذروة والسنام من مراقى قرض الشعر ، وجاء شعره فى أئمة الدين(عليهم السلام)كسيف صارم لشبه أهل النصب . ولد سنة (212 هـ) وتوفى سنة (320 هـ) ونيف (راجع الغدير : ج3 ص348) .

٢ . أعيان الشيعة : ج3 ص23 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج2 ص33 وج1 ص264 .

DÖRDÜNCÜ ASIR

14/10

AHMET B. ALEVİYYE İSFAHANİ¹

4017- Dördüncü asrın muhaddis ve edebiyatçılarındanr. Şöyle diyor:

Hakkında Muhammed buyurdu ki

Hakemliği en üstün ve Kurân'ı en iyi bileniniz budur

Ben ilminizin şehriyim ve kardeşim

İki tarafı da sağlam olan kapısıdır onun

İlim hanelerine girin kapılarından

Zira girilmez eve duvarlarından

Ümmetimin iftirada bulunması korkusu olmasaydı

Nasara'nın Meryem oğlu hakkındaki iftirası gibi

Senin hakkında öyle faziletler beyan ederdim ki

Onu anlama sadedinde edibin kalbi derbeder olurdu

İnsanlar birbirleriyle yarışa girerdi o vakit

Senin ayak bastığın yerin toprağını kapmak için²

¹-Ebu Cafer Ahmet b. Aleviyye İsfahani Kirmani, Ebu'l-Esved olarak tanınan Şia yazarlarından biridir. Biyografi kitaplarında kendisinden çokça söz edilmiştir. O, hadis imamları ve hafızlarından biridir. Onun yüceliğine ilişkin şu kadarı yeterlidir ki kendisinden nakledilen hadisler *Men la Yahzuruhu'l-Fakih*, *Tehzibu'l-Ahkam*, *Kamilu'z-Ziyarat*, *el-Emali* (Şeyh Saduk)", *el-Emali*, (Şeyh Mufid) gibi önemli kaynaklarda getirilmiştir. Şairler arasında onun şiiri zirvededir; din önderleri (a.s) hakkındaki şiiri Nasibilerin ortaya attıkları şüpheleri keskin bir kılıç gibi kesmiştir. O, Hicri 212 yılında doğdu ve üç yüz yirmili yıllarda vefat etti. (Bkz: *el-Gadir*, c.3, s.348).

²-*A'yanu's-Şia*, c.3, s.23; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.33 ve c.1, s.264.

4018 . وله أيضاً :

أَمْ مَنْ سَرَىٰ مَعَهُ سِوَاهُ عِنْدَمَا *** مَضَىٰ بِعَوْنِ اللَّهِ يَبْتَدِرَانِ
نَحْوَ الْبَنِيَّةِ بَيْتَهُ الْعَالِي الَّذِي *** مَا زَالَ يُعْرِفُ شَامِخَ الْبُنْيَانِ
حَتَّىٰ إِذَا أَنْتَهَىٰ إِلَيْهِ بِسُدْفَةٍ^١ *** وَهُمَا لَمَّا قَصَدَا لَهُ وَجَلَانِ
وَتَفَرَّقَ الْكُفَّارُ عَنْ أَرْكَانِهِ *** وَخَلَا الْمَقَامُ وَهُوَ الْحَيَّانِ
أَهْوَىٰ لِيَحْمِلَهُ قَرَاهُ وَصِيَّهُ *** فَوْنِي سِوَىٰ أَلْفِ وَنِي هَذَا^٢
إِنَّ النَّبُوَّةَ لَمْ يَكُنْ لِيُقْلَهَا *** إِلَّا نَبِيٌّ أَيْدُ النَّهْضَانِ
فَحَنَى النَّبِيُّ لَهُ مَطَاهُ وَقَالَ قُمْ *** فَارْكَبْ وَلَا تَكُ عَنْهُ بِالْخَشْيَانِ
فَعَلَاهُ وَهُوَ لَهُ مُطِيعٌ سَامِعٌ *** بِأَبَى الْمُطِيعِ مَعَ الْمُطَاعِ الْحَانِي
وَلَوْ أَنَّهُ مِنْهُ يَرُومُ بَنَانُهُ *** نَجْمًا لَنَالَ مَطَالِعَ الدَّبْرَانِ^٣
فَتَنَاوَلَ الصَّنَمَ الْكَبِيرَ فَزَجَّهُ *** مِنْ فَوْقِهِ وَرَمَاهُ بِالْكَذَّانِ^٤
حَتَّىٰ تَحْطَمَ مِنْكَابُهُ وَرَأْسُهُ *** وَوَهَى الْقَوَائِمُ^٥ وَالتَّقَى الطَّرْفَانِ
وَنَحَا بِصَمٍّ جَلَامِدٍ أَوْثَانَهُمْ *** فَأَبَادَهَا بِالْكَسْرِ وَالْإِيهَانِ
وَعَدَا عَلَيْهِ الْكَافِرُونَ بِحَسْرَةٍ *** وَهُمْ بِلَا صَنْمٍ وَلَا أَوْثَانِ
أَمْ مَنْ شَرَىٰ لِلَّهِ مُهْجَةً نَفْسِهِ *** دُونَ النَّبِيِّ عَلَيْهِ ذُو تَكْلَانِ
هَلْ جَادَ غَيْرُ أَخِيهِ ثُمَّ بِنَفْسِهِ *** فَوْقَ الْفِرَاشِ يَغِطُّ كَالنَّعْسَانِ

١ . السُدْفَةُ : من الأضداد تقع على الضياء والظلمة ، ومنهم من يجعلها اختلاط الضوء والظلمة معاً كوقت ما بين طلوع الفجر والإسفار (النهاية : ج 2 ص 354) .

٢ . كَذَا فِي الْمَصْدَرِ .

٣ . الدَّبْرَانِ : خمسة كواكب من الثور ، يقال إِنَّهُ سَنَامُهُ ، وَهُوَ مِنْ مَنَازِلِ الْقَمَرِ (الصَّحَاحُ : ج 2 ص 653) .

٤ . الْكَذَّانِ : حَجَارَةٌ فِيهَا رَخَاوَةٌ (لِسَانُ الْعَرَبِ : ج 13 ص 357) .

٥ . فِي الْمَصْدَرِ : «الْقَائِمُ» ، وَالصَّحِيحُ مَا أُثْبِتَنَاهُ .

4018- Şu beyitler de ona aittir:

*Allah'ın yardımıyla Nebinin yanında koşan
Gece yoldaşlık eden ondan başkası mıydı yoksa
O yüce binaya, Allah'ın beytine doğru
Öyle bir beyt ki ondan daha yüce bir yapı bilinmez
Gece karanlığında vardıklarında oraya ikisi
Peşinde oldukları işten ürpermişti her ikisi
Kâfirler dağılmıştı beytin etrafından
Yalnız kalmıştı makam ve uykuya dalmıştı cihan
Vasisinin omzuna çıkmak istedi server-i dü cihan
Ancak bitkin düşüp aciz kaldı vasi o an
Nübüvvet yükü ağır gelmişti omzuna onun
Bu yükü ancak bir nebi kaldırabilirdi
Eğildi Nebi, yaklaştırdı omzunu ona buyurdu:
Kalk ve bin omzuma, sakın korkma bundan
İşitip itaat etti vasi ve çıktı üzerine onun
Feda olsun babam o itaatkâra ve eğilmiş itaat edilene
Eğer oradan uzatsaydı parmağını göklere
Samanyolu yıldızlarına ulaşırdı böylece
Büyük puta uzanıp çekiverdi yukarıdan
Atıverdi onu pörsümüş taşlarla birlikte
Parçalandı büyük putun iki omzu ve başı
Ayakları dağıldı ve geriye kaldı yapı taşı
Yöneldi o sert kayalardan yaptıkları putlara
Küçük düşürdü onları, kırıp imha etti hepsini
Ertesi gün kâfirler düşmüştü büyük bir hasrete
Zira kalmamıştı ne putları ne de sahte ilahları
Ya Peygamberi kendisine tercih edip ona dayanak olan
Ve bu uğurda Allah için kendi canını kimdi satan
Yatağı üzerinde uyumakla canını
Kardeşten başkası kardeşine feda eder mi hiç*

أَمْ مَنْ عَلَى الْمَسْكِينِ جَادَ بِقَوْتِهِ *** وَعَلَى الْيَتِيمِ مَعَ الْأُسَيْرِ الْعَانِي
 حَتَّى تَلَا التَّلَوْنَ فِيهَا سُورَةً *** عَنْوَانُهَا هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ
 أَمْ مَنْ طَوَى يَوْمِينَ لَمْ يَطْعَمْ وَلَمْ *** تَطْعَمْ حَلِيلَتُهُ وَلَا الْحَسَنَانِ
 فَمَضَى لِزَوْجَتِهِ بَبْعُ ثِيَابِهَا *** لِيَبِيعَهُ فِي السُّوقِ كَالْعَجَلَانِ
 يَهْوَى ابْتِيعَ جَرَادِقَ لَعِيَالِهِ *** مِنْ بَيْنِ سَاعِبَةٍ وَمِنْ سَعْبَانِ
 إِذْ جَاءَ مَقْدَادٌ يُخَبِّرُ أَنَّهُ *** مُذْ لَمْ يَذُقْ أَكْلًا لَهُ يَوْمَانِ
 إِلَى أَنْ يَقُولَ :

أَمْ مَنْ لَهُ فِي الطَّيْرِ قَالَ نَبِيَّهُ *** قَوْلًا يُنِيرُ بِشَرْحِهِ الْأُفْقَانِ
 يَا رَبِّ جِئْ بِأَحَبِّ خَلْقِكَ كُلِّهِمْ *** شَخْصًا إِلَيْكَ وَخَيْرٍ مَنْ يَعْشَانِي!
 كَيْمَا يُوَاكِلْنِي وَيُؤْنِسَ وَحْشَتِي *** وَالشَّاهِدَانِ بِقَوْلِهِ عَدْلَانِ
 فَبَدَأَ عَلَى كَالْهَزْبِ وَوَجْهُهُ *** كَالْبَدْرِ يَلْمَعُ أَيُّمَا لَمَعَانِ
 فَتَوَاكَلَا وَاسْتَأْنَسَا وَتَحَدَّثَا *** بِأَبَى وَأُمِّي ذَلِكَ الْحَدِثَانِ
 أَمْ مَنْ لَهُ ضَرَبَ النَّبِيُّ بِحُبِّهِ *** مِثْلَ ابْنِ مَرْيَمَ إِنْ ذَاكَ لَشَانِ
 إِذْ قَالَ: يَهْلِكُ فِي هَوَاكَ وَفِي الْقَلَى *** لَكَ يَا عَلِيُّ جَلَالَةُ جِيلَانِ
 كَعِصَابَةٍ قَالُوا الْمَسِيحُ إِلَهْنَا *** فَرَدُّ وَلَيْسَ لِمُهمَّ مِنْ ثَانِ
 وَعِصَابَةٌ قَالُوا كَذُوبٌ سَاحِرٌ *** خُشِيَ الْوُقُوفُ بِهِ عَلَى بُهْتَانِ
 فَكَذَاكَ فَرَدُّ لَيْسَ عَيْسَى كَالَّذِي *** جَهْلًا عَلَيْهِ تَخَرَّصَ الْقَوْلَانِ

*Ya kendi lokmasını yoksula uzatan
Bir de yetime ve bitkin esire bağışlayan kimdi
Onun bu cömertliği tilavet edenlerin okudukları
“Hel eta ala ’l-insan” suresi ile ödüllendirildi
Ya iki gün boyunca hiç yemek yemeyen kimdi
Onun eşi de bir şey yememişti, Hasan’la Hüseyin de
Aceyle eşinin elbiselerinden birini
Çıkarmıştı pazara satmak için
Erzak almak istiyordu ailesine
Aç karısına ve evlatlarına
Onun iki günden beri bir şey yemediğini
Mikdat gelip vermişti haber
Devamında şöyle diyor:
Şerhi ile ufukları aydınlatan kızarmış kuş hadisini
Kimin hakkında buyurmuştu Peygamberi:
“Ey Rabbim, getir mahlûkatının içinden
Sana en sevgili olanı ve bana en hayırlı yoldaşı!
Sofra arkadaşı olsun bana ve gidersin yalnızlığımı”
İki adil kişi de şahitti bu söze
Derken aslan gibi göründü Ali
Dolunay gibi parlıyordu yüzü
Beraber yiyip kaynaşıp konuştular
Babam-anam feda olsun bu iki konuşana
Kimin hakkında misal getirdi Peygamber
Sevgisi hakkında Meryem oğlu İsa’yı örnek
Hani buyurmuştu: Ya Ali helak olur senin hakkında
Sana sevgide ve düşmanlıkta büyük bir cemaat
“Mesih bizim tek ilahımızdır” diyen cemaat gibi
Helak oldular, doğurmadı anneleri ikincisini
“O yalancı bir sihirbazdır” diyen cemaat de helak oldu
Böyle iftirada durmaktan korkulur elbet
Aynı şekilde İsa’dan başka bir fert hakkında da
Cehaletten dolayı uydurulabilir bu iki söz elbet*

وَكَذَا عَلَى قَدِّ دَعَاهُ إِلَهُمُ *** قَوْمٌ فَأَحْرَقَهُمْ وَلَمْ يَسْتَنَ
 وَأَبَاهُ قَوْمٌ آخَرُونَ قَلِيٌّ لَهُ *** مِنْ بَيْنِ مُنْتَكِثٍ وَذِي خِذْلَانِ
 أَمْ أُيُّهُمْ فَخَرِ الْأَنَامُ بِخَصْلَةٍ *** طَالَتْ طَوَالَ فُرُوعِ كُلِّ عِنَانِ
 مِنْ بَعْدِ أَنْ بَعَثَ النَّبِيُّ إِلَى مَنِىٍّ *** بَرَاءَةً مَنْ كَانَ بِالْخَوَانِ
 فِيهَا فَأَتَبَعَهُ رَسُولًا رَدَّهُ *** تَعْدُو بِهِ الْقَصَواءُ كَالسَّرْحَانِ^١
 كَانَتْ لَوْحَى مَنْزِلٍ وَافَى بِهِ الْـ *** رَوْحُ الْأَمِينِ فَقَصَّ عَنْ تَبْيَانِ
 إِذْ قَالَ لَا عَنِّي يُودَى حُجَّتِي *** إِلَّا أَنَا أَوْ لِي نَسِيبٌ دَانِي
 أَمْ مَنْ يَقُولُ لَهُ سَاعُطِي رَأَيْتِي *** مَنْ لَمْ يَفِرَّ وَلَمْ يَكُنْ بِجَبَانِ
 رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَهُوَ يُحِبُّهُ *** قَرَمًا^٢ يَنَالُ السَّبْقَ يَوْمَ رِهَانِ
 وَعَلَى يَدَيْهِ اللَّهُ يَفْتَحُ بَعْدَمَا *** وَافَى النَّبِيُّ بِرَدِّهَا الرَّجُلَانِ
 فَدَعَا عَلِيًّا وَهُوَ أَرْمَدُ لَا يَرَى *** أَنْ تَسْتَمِرَّ بِمَشْيَةِ الرَّجُلَانِ
 فَهُوَ إِلَى عَيْنَيْهِ يَتَفَلُّ فِيهِمَا *** وَعَلَيْهِمَا قَدْ أَطْبَقَ الْجَفْنَانِ
 فَمَضَى بِهَا مُسْتَبْشِرًا وَكَأَنَّمَا *** مِنْ رَيْقِهِ عَيْنَاهُ مِرْآتَانِ
 فَأَتَاهُ بِالْفَتْحِ النَّجِيجِ وَلَمْ يَكُنْ *** يَأْتِي بِمِثْلِ فُتُوْحِهِ الْعُمَرَانِ
 أَمْ مَنْ أَقْلٌ بِخَبِيرِ الْبَابِ الَّذِي *** أَعْيَا بِهِ نَفَرٌ مِنَ الْأَعْوَانِ^٣

١ . الْقَصَواءُ : الناقة التي قُطِعَ طرفُ أذنها ، ولم تكن ناقة النبي (صلى الله عليه وآله) قصواء ، وإنما كان هذا لقباً لها (النهاية : ج 4 ص 75) .

٢ . السرحان : الذئب ، وقيل : الأسد (النهاية : ج 2 ص 358) .

٣ . الْقَرَمُ من الرجال : السيد المعظم (لسان العرب : ج 12 ص 473) .

٤ . أعيان الشيعة : ج 3 ص 25 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 141 وفيه إلى «ولا أوثان» ونسبها لابن الأسود الكاتب وراجع ص 61 و 129 .

Keza Ali 'yi bir cemaat çağırdı kendilerine ilah olarak
 O da yaktı bu kavmi gözlerinin yaşına bakmayarak
 Bir diğer kavim de düşmanlık edip uzaklaştı ondan
 Bazıları ahdini bozarak bazısı da yalnız bırakarak
 Onlardan hangisi şu hasletle iftihar etti insanlara
 Öyle ki uzayıp uzun dalları ulaştı bütün bulutlara
 Peygamber Beraat suresini güvenilmeyen adamlarla
 Mina 'ya doğru gönderdikten sonra
 Geri çevirsin diye elçi olarak ardından gönderdi onu
 Kasva¹ ile hızla düştü yola, gidiyordu aslan gibi
 Vahiy gelmişti Cebrail-i Emin 'le
 Beyan etmişti kıssanın hakikatini
 Demişti ki: Benden olan delilimi
 Ancak ben ya da bana nispeti yakın olan biri getirmeli yerine
 Kimin hakkında "Sancağı öyle birine vereceğim ki
 O asla kaçmamış ve korkmamıştır" diye buyurdu Nebi
 Öyle bir yiğittir ki Allah 'ı sever, Allah da sever onu
 Savaş meydanında öne geçer o yüce server hep
 Allah onun elleriyle fetih nasip edecekti İslam 'a
 O ikisi gidip de Peygambere boş döndükten sonra
 Çağırıldı Ali 'yi; rahatsızdı o, görmüyordu bir şeyi
 O iki kişinin gidişatı (gidip de boş dönmek) artık devam etmemeliydi
 Eğilip tükürüğünü sürdü onun gözlerine
 Kapanmış göz kapaklarının üzerine
 Bununla hareket etti meydana sevinerek
 Nebinin tükürüğü ile gözleri iki aynaya dönüşmüştü sanki
 İsabetli bir zaferle geldi Nebi 'ye
 Böyle bir zafer getirmemişti diğerleri
 Karşısında birbirine destek veren bir cemaatin aciz kaldığı
 Hayber 'in kapısını tek başına yerinden söken kimdi?²

¹-Kasva, kulağının uç kısmı kesilmiş devedir. Peygamberin devesinin kulağı kesik değildi. Sadece onun lakabı bu anlama gelen "Kasva" idi. (en-Nihaye, c.4, s.75).

²-A 'yanu 'ş-Şia, c.3, s.25; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.2, s.141; ayrıca bkz: S. 61 ve 129.

15 / 10

المفجع^١

4019 . من أكابر الأدباء في القرن الرابع ، يقول :

لَمْ يَكُنْ أَمْرُهُ بِدَوْحَاتِ خُمٍ *** مُشْكِلًا عَنْ سَبِيلِهِ مَلُويًا
 إِنَّ عَهْدَ النَّبِيِّ فِي ثَقْلَيْهِ *** حُجَّةٌ كُنْتُ عَنْ سِوَاهَا غَنِيًّا
 نَصَبَ الْمُرتَضَى لَهُمْ فِي مَقَامٍ *** لَمْ يَكُنْ خَامِلًا هُنَاكَ دُنْيَا
 عَلِمًا قَائِمًا كَمَا صَدَعَ الْبَدَّ *** رُتَمًا دُجْنَةً^٢ أَوْ دَجِيًّا
 قَالَ : هَذَا مَوْلَى لِمَنْ كُنْتُ مَوْلَا *** هُ جِهَارًا يَقُولُهَا جَهْوَرِيًّا
 وَالِ يَا رَبِّ مَنْ يُوَالِيهِ وَأَنْصُرُ *** هُ وَعَادِ الَّذِي يُعَادِي الْوَصِيَّا
 إِنَّ هَذَا الدُّعَا لِمَنْ يَتَعَدَّى *** رَاعِيًّا فِي الْأُنَامِ أَمْ مَرَعِيًّا
 لَا يُبَالِي أَمَاتَ مَوْتَ يَهُودٍ *** مَنْ قَلَاهُ أَوْ مَاتَ نَصْرَانِيًّا
 مَنْ رَأَى وَجْهَهُ كَمَنْ عَيْدَ اللَّحْ *** هُ مُدِيمَ الْقُنُوتِ رُهْبَانِيًّا
 كَانَ سُؤْلَ النَّبِيِّ لَمَّا تَمَنَّى *** حِينَ أَهْدَوْهُ طَائِرًا مَشُوبًا
 إِذْ دَعَا اللَّهَ أَنْ يَسُوقَ أَحَبَّ الـ *** خَلْقِ طُرًّا إِلَيْهِ سَوْفًا وَحِيًّا^٣
 فَإِذَا بِالْوَصِيِّ قَدْ قَرَعَ الْبَا *** بَ يُرِيدُ السَّلَامَ رَبَّانِيًّا

١ . أبو عبد الله محمد بن أحمد بن عبد الله الكاتب النحوى المصرى ، الملقب بالمفجع : أُوْحِدَى من رجالات العلم والحديث ، مدحه أصحابنا الإمامية بحسن العقيدة وسلامة المذهب وسداد الرأى ، وقد أكثر في شعره الثناء على أهل البيت (عليهم السلام) والتفجع لما انتابهم من المصائب والفوادم ، ولذا لقبه مناوئوه المتنازرون بالألقاب بالمفجع ، وكان شاعر البصرة وأديبها ، وكان يجلس في الجامع بالبصرة فيكتب عنه ويُقرأ عليه الشعر واللغة والمصنفات ، وشعره مشهور ، ولد المفجع بالبصرة وتوفى بها سنة (327 هـ) (راجع الغدير : ج 3 ص 361) .

٢ . الدجنة : الظلمة ، والدياجى : الليالى المظلمة (النهاية : ج 2 ص 102) .

٣ . الوحيّ - على فعليل - : السريع (لسان العرب : ج 15 ص 382) .

15/10

MÜFECCE¹

4019- Dördüncü asrın edebiyatçılarından biridir. Şöyle diyor:

*Yolundan sapılmasına dair işindeki sorun
Hum ağaçlarının altında çıkmamıştı ortaya
Peygamberin paha biçilmez iki emanete dair sözü
Başlıca bir hüccettir, ondan gayrisine yok ihtiyacım
Murtaza'yı öyle bir makama atadı ki
Orada tembellik ve alçaklığa mahal yoktur
Dolunay gibi muhkem bir alamet olarak
Zulmet ve karanlıklara son versin diye
Buyurdu: Her kimin mevlası isem ben, bu da mevladır ona
Açıķça ve yüksek sesle duyurdu bu sözünü
Ey Rabbim! Sev onu seveni ve yardım et ona yardım edene
Vasiye düşmanlık edene de sen düşman ol
Bu dua herkesi kuşatmıştır
İster toplumda yöneten olsun ister yönetilen
Artık ona düşmanlık edene fark etmez
Yahudi olarak ölmek ya da Nasranice
Yüzünü gören onun, Allah'a ibadet etmiş gibidir
Rahipçe daima itaat halinde bulunan kul gibidir
Peygamber istekle temenni etmişti
Kendisine kızarmış bir kuş hediye ettiklerinde
Dua etmişti Allah'a ki göndersin ona çabucak
Katında en sevgili olan kulunu
Ansızın çaldı kapıyı vasi
Rabbani bir selam vermek istedi*

¹-Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Abdullah, Mısırlı edebiyatçı ve yazardır. Mufecce (facia görmüş) onun lakabıdır. İlim ve hadis alanında adından söz ettiren seçkin kişilerdendir. Şia uleması onu güzel inançlı oluşu, mezhebinin selameti ve görüşünün sağlamlığı gibi vasıflarla övmüşlerdir. Şiirlerinde Ehl-i Beyti (a.s) çokça övmüş, onların başlarına gelen musibet ve facialar için de mersiye okumuştur. Bu yüzden muhalifleri ona Mufecce (facia görmüş) lakabını vermişlerdir. Mufecce, Basra'nın şair ve edebiyatçısı idi. Basra'daki merkez camiinde oturur ve sözlerini imla ettirirdi. Onan duyduklarını yazıyorlardı; huzurunda ona ait şiirleri, lügat ve eserleri okuyorlardı. Onun şiiri meşhurdur. Mufecce Basra'da doğdu ve Hicri 327 yılında orada vefat etti. (Bkz: *el-Gadir*, c.3, s.361).

فَنَاهُ عَنِ الدُّخُولِ مَرَاراً *** أَنَسُ حِينَ لَمْ يَكُنْ خَزَرَجِيًّا
وَذَخِيرًا لِقَوْمِهِ وَأَبَى الرَّحْمَ *** سَمْنُ إِلَّا إِمَامَنَا الطَّالِبِيَّا
وَرَمَى بِالْبَيَاضِ مَنْ صَدَّ عَنْهُ *** وَحَبَّ الْفَضْلَ سَيِّدًا أَرِيحِيًّا^١

16 / 10

أَحْمَدُ الصَّنَوْبَرِيُّ^٢

4020 . من جهاذة الشعراء في القرن الرابع ، يقول :

أَلَيْسَ مَنْ حَلَّ مِنْهُ فِي أُخُوَّتِهِ *** مَحَلَّ هَارُونَ مِنْ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ
صَلَّى إِلَى الْقِبْلَتَيْنِ الْمُقْتَدَى بِهِمَا *** وَالنَّاسُ عَنْ ذَاكَ فِي صُغْمٍ وَعُمِيَانِ
مَا مِثْلُ زَوْجَتِهِ أُخْرَى يُقَاسُ بِهَا *** وَلَا يُقَاسُ إِلَى سِبْطِيهِ سِبْطَانِ
فَمُضْمِرُ الْحُبِّ فِي نَوْرٍ يُخَصُّ بِهِ *** وَمُضْمِرُ الْبُغْضِ مَخْصُوصُ بَنِيَانِ
هَذَا غَدًا مَالِكٌ فِي النَّارِ يَمْلِكُهُ *** وَذَاكَ رِضْوَانٌ يَلْقَاهُ بِرِضْوَانِ
قَالَ النَّبِيُّ لَهُ : أَشَقَى الْبَرِيَّةِ يَا *** عَلَى إِنْ ذَكَرَ الْأَشَقَى شَقِيَّانِ
هَذَا عَصَى صَالِحًا فِي عَقْرِ نَاقَتِهِ *** وَذَاكَ فَيْكٌ سَيَلْقَانِي بِعِصْيَانِ
لِيَخْضِبَنَّ هَذِهِ مِنْ ذَا أَبَا حَسَنٍ *** فِي حِينَ يَخْضِبُهَا مِنْ أَحْمَرَ قَانِ
نَعَمْ الشَّهِيدَانِ رَبُّ الْعَرْشِ يَشْهَدُ لِي *** وَالْخَلْقُ إِنَّهُمَا نَعَمْ الشَّهِيدَانِ
مَنْ ذَا يُعَزِّي النَّبِيَّ الْمُصْطَفَى بِهِمَا *** مَنْ ذَا يُعَزِّيهِ مِنْ قَاصٍ وَمِنْ دَانِ
مَنْ ذَا لِفَاطِمَةَ اللَّهْفَى يُنْبِئُهَا *** عَنْ بَعْلِهَا وَأَبْنَاهَا لَهْفَانِ ؟

١ . الغدير : ج 3 ص 353 .

٢ . أحمد بن محمد بن الحسن بن مرار الجزري الرقي الضبي الحلبي ، الشهير بالصنوبري : شاعر شيعي مجيد ، جمع شعره بين طرفي الرقة والقوة ، ونال

من المثانة وجودة الأسلوب خطه الأوفر . ولد سنة (303 هـ) وتوفي سنة (334 هـ) (راجع الغدير : ج 3 ص 369) .

*Enes birkaç kez girişini engelledi
Zira o Hazrec kabilesinden değildi
Bu iftiharı kavminden birine saklıyordu belli ki
Fakat Rahman onun talibi imamımız olmasından başkasına razı gelmedi
Onu engelleyeni abraş hastalığına düşürdü
Bu fazileti de bütün güzel özelliklerin sahibi olan efendiye bahşetti¹*

16/10

AHMET SANEVBERİ²

4020- Dördüncü asrın usta şairlerinden biridir. Şöyle diyor:

*Peygambere kardeşlik makamında oturarak
İmran oğlu Musa'ya nispetle Harun'un konumuna yerleşen o değil midir?
İnsanlar din konusunda kör ve sağır iken
Peygambere uyarak iki kıbleye namaz kılan o değil midir?
Hiçbir eş onun eşine (Fatıma'ya) kıyas edilmez
Hiçbir evlat da onun peygamber evladı olan iki evladına kıyas edilmez
Kalbiyle Ali'yi seven özel bir nura sahiptir hep
İçinden ona düşmanlık güden ise ateştedir elbet
Düşmanı yarın düşecek cehennem malikinin pençesine
Lakin dostu erecek hoşnutluğa Rızvan cennetinde
Peygamber buyurdu ona: Ey Ali! Bedbahtlar zikredilirse eğer
İnsanların en bedbahtının iki grup olduğu görülürmüş meğer
Biri Salih'in emrine asi olup kavmin devesini öldüren kişi
Diğeri senin emrine asi olup da bana asi olarak gelecek kişi
Ey Ebu'l-Hasan! Sakalın başının kanyla
Zaman gelecek boyanacak koyu kırmızıya
Arşın ve mahlûkatın rabbinin iyiliklerine
Şahitlik ettiği şehitler ne de güzel şehitlerdir
O ikisinin musibeti karşısında kim teselli edecek peygamberi
Yakından ve uzaktan kim teselli edecek o yüce serveri
Kim musibete uğramış Fatıma'ya
Kocası ve evladının musibetini anlatacak*

¹-el-Gadir, c.3, s.353.

²-Ahmet b. Muhammed b. Hasan b. Mirar Cezeri Ragı Dabbi Halebî, "Sanevberi" lakabı ile meşhur övülmüş Şia şairidir. Şiirinde letafet ve kuvvet vardır. Üslubundaki güzellik ve ifadesindeki metanet bakımından üstün bir konumdadır. Hicri 303 yılında doğdu ve 334 yılında vefat etti. (Bkz: el-Gadir, c.3, s.369).

مِنْ قَابِضِ النَّفْسِ فِي الْمِحْرَابِ مُنْتَصِبٌ *** وَقَابِضِ النَّفْسِ فِي الْهَيْجَاءِ عَطْشَانٍ ؟
 نَجْمَانِ فِي الْأَرْضِ بَلْ بَدْرَانِ قَدْ أَفْلَا *** نَعَمْ وَشَمْسَانِ إِمَّا قُلْتَ شَمْسَانِ
 سَيْفَانِ يُغَمِّدُ سَيْفُ الْحَرْبِ إِنْ بَرَزَا *** وَفِي يَمِينِهِمَا لِلْحَرْبِ سَيْفَانِ

17 / 10

أَبُو الْفَتْحِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ كَشَاجِمُ

4021 . ٢ من نوابغ القرن الرابع ، يقول :

وَوَالِدُهُمْ سَيِّدُ الْأَوْصِيَاءِ *** وَمُعْطَى الْفَقِيرِ وَمُرْدَى الْبَطْلِ
 وَمَنْ عَلَّمَ السُّمَرَ طَعْنَ الْحَلِيِّ *** لَدَى الرَّوْعِ وَالْبَيْضِ ضَرْبَ الْقُلْلِ
 وَلَوْ زَالَتْ الْأَرْضُ يَوْمَ الْهِيَا *** جِ مِنْ تَحْتِ أَخْمَصِهِ لَمْ يَزُلْ
 وَمَنْ صَدَّ عَنْ وَجْهِ دُنْيَاهُمْ *** وَقَدْ لَبِسَتْ حُلِيهَا وَالْحُلْلُ
 وَكَانَ إِذَا مَا أُضِيفُوا إِلَيْهِ *** فَأَرْفَعُهُمْ رُتَبَةً فِي الْمَثَلِ

١ . أعيان الشيعة : ج 3 ص 96 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 316 و 399 و 309 و 238 ، الغدير : ج 3 ص 371

2 . أبو الفتح محمود بن محمد بن الحسين بن سندی بن شاهك الرملي ، المعروف بكشاجم : هو نابتة من رجالات الأمة ، وقد من أفضاها ، كان شاعراً كاتباً متكلماً منجماً منطقياً محدثاً ، وإنما لقب نفسه بكشاجم إشارة بكل حرف منها إلى علم . فبالكاف إلى أنه كاتب ، وبالشين إلى أنه شاعر ، وبالألف إلى أدبه أو إنشاده ، وبالجيم إلى نبوغه في الجدل أو جوده ، وبالميم إلى أنه متكلم منطقي أو منجم .

كانت ولادته في أواسط القرن الثالث كما يلوح من شعره ، وكان إمامياً صادق التشيع ، موالياً لأهل بيت الوحي ، متفانياً في ولائهم . وكان من مصاديق الآية الكريمة (يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ) (الأنعام : 95) فإن نصب جدّه السندی بن شاهك وعداء لأهل البيت الطاهر ، وضغطه واضطهاد الإمام موسى الكاظم (عليه السلام) في سجن هارون ممّا سار به الركبان ، إلّا أنّ حفيده كان من محبيهم والمجاهرين بولائهم ، ووقع الاختلاف في تاريخ وفاته فقيل : سنة (360 هـ) وقيل : سنة (350 هـ) وقيل : سنة (330 هـ) (راجع الغدير : ج 4 ص 4) .

٣ . جمع قلة ؛ وهي من كل شيء : رأسه وأعلاه (لسان العرب : ج 11 ص 565) .

*Mihrapta ibadete meşgul olanı kim öldürdü
Savaş meydanında susuz olanı kim öldürdü
Yeryüzünde iki yıldız, hayır, iki dolunay battı
Evet, iki güneş battı; evet, iki güneş diyorum
Onlar iki kılıçtı, meydana çıktıklarında
Kılıçlar kılıflara dönüşürdü, sadece ikisinin elinde kalırdı iki kılıç¹*

17/10

EBULFETH MAHMUT B. MUHAMMED KEŞACİM²

4021- Hicri dördüncü asrın dehalarından biridir. Şöyle diyor:

*Babaları vasilerin efendisidir
Fakire bağışlayan ve kahramanları yer vurandır!
Mızrak ucuna düşmanın kalbine nasıl saplanacağını öğretti o
Kılıca da kafalara nasıl ineceğini öğretti o
Sarsıntı anında yeryüzü oynasa dahi
Asla yerinden oynamaz o
Yüz çevirdi onların dünyasından
Allanıp pullanmış süslü dünyalarından
Ne zaman kıyaslansaydı onlarla
Rütbede en üstünüydü onların*

¹-A'yanu's-Şia, c.3, s.96; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.316, 399, 309 ve 238; *el-Gadir*, c.3, s.371.

²-Ebulfeth Mahmut b. Muhammed b. Hüseyin b. Sindi b. Şahik Remli, "Keşacim" olarak tanınan İslam ümmetinin büyük dehalarından biridir. Döneminin ender şahsiyetlerindendi. Kelam, mantık ve hadis ilmini bilen bir şair ve yazardı.

Ona *Keşacim* lakabı verilmesinin sebebi bu kelimeyi oluşturan harflerden her birinin onun bildiği farklı ilim dallarına işaret etmesindendir. "Kaf" harfi kelam ilmine, "Şin" harfi şairliğine, "Elif" edebiyata, "Cim" cedel ve münazara ilmine, "Mim" mütakellim olduğuna, mantık ilmi bildiğine veya müneccimliğine işaret etmektedir.

O, şiirinde de değindiği gibi üçüncü asrın ortalarında doğdu. Kendisi samimi bir Şii olup vahiy hane-darı olan Ehl-i Beyt'in sevenlerinden ve onların velayetinde erimiş olanlardandı.

O, "Ölüden diriye çıkarır" ayetinin somut örneklerinden biriydi. Onun dedesi Sindi b. Şahik Ehl-i Beyt'e düşman olan Nasibi biriydi. Onun, İmam Musa Kazım'ı (a.s) Harun'un zindanında büyük bir baskı altında tuttuğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Fakat onun torunu Ehl-i Beyt'in dostlarındandı ve onlara olan bağlılığını aşıkâra duyurmaktaydı. Onun ölüm tarihi hakkında ihtilaf vardır. 360 veya 350 ya da 330 yılında vefat ettiği söylenmiştir.

سَمَاءٌ أَضْيَفُ إِلَيْهَا الْحَضِيضُ *** وَبَحْرٌ قَرَنْتَ إِلَيْهِ الْوَشْلُ^١
 بِجُودٍ تَعْلَمُ مِنْهُ السَّحَابُ *** وَحِلْمٌ تَوَلَّدَ مِنْهُ الْجَبَلُ
 وَكَمْ شُبْهَةٌ يَهْدَاهُ جَلًّا *** وَكَمْ خُطَّةٌ بِحِجَاهُ فَصَلُ
 وَكَمْ أَطْفًاؤُا لِّلَّهِ نَارَ الضَّلَالِ *** بِهِ وَهِيَ تَرْمِي الْهُدَى بِالشُّعْلِ
 وَمَنْ رَدَّ خَالِقُنَا شَمْسَهُ *** عَلَيْهِ وَقَدْ جَنَحْتَ لِلطُّفْلِ
 وَلَوْ لَمْ تَعُدْ كَانَ فِي رَأْيِهِ *** وَفِي وَجْهِهِ مِنْ سَنَاهَا بَدَلُ
 وَمَنْ ضَرَبَ النَّاسَ بِالْمُرْهَفَاتِ *** عَلَى الدِّينِ ضَرْبَ عَرَابِ الْإِبْلِ
 وَقَدْ عَلِمُوا أَنَّ يَوْمَ الْغَدِيرِ *** بِغَدْرِهِمْ جَرَّ يَوْمَ الْجَمَلِ^٢
 4022 . وَلَهُ أَيْضًا :

وَلَوْ سَلَّمُوا لِمَامِ الْهُدَى *** لَقَوِيلَ مُعْوجِّهِمْ بِاسْتِوَاءِ
 هَلَالٍ إِلَى الرُّشْدِ عَالِي الضِّيَا *** وَسَيْفٍ عَلَى الْكُفْرِ مَاضِي الْمَضَاءِ
 وَبَحْرٌ تَدْفِقُ بِالْمُعْجِزَاتِ *** كَمَا يَتَدَفَّقُ يَنْبُوعُ مَاءِ
 عُلُومٍ سَمَاوِيَّةٍ لَا تُتَالُ *** وَمَنْ ذَا يَنَالُ نُجُومَ السَّمَاءِ ؟
 لَعَمْرِي الْأُولَى جَحَدُوا حَقَّهُ *** وَمَا كَانَ أَوْلَاهُمْ بِالْوَلَاءِ
 وَكَمْ مَوْقِفٌ كَانَ شَخْصُ الْحِمَامِ *** مِنْ الْخَوْفِ فِيهِ قَلِيلُ الْخِفَاءِ
 جَلَاهُ فَإِنْ أَنْكَرُوا فَضْلَهُ *** فَقَدْ عَرَفَتْ ذَاكَ شَمْسُ الضُّحَا
 أَرَاهَا الْعَجَاجُ قُبَيْلَ الصَّبَاحِ *** وَرُدَّتْ عَلَيْهِ بُعِيدَ الْمَسَاءِ
 وَإِنْ وَتَرَ الْقَوْمَ فِي بَدْرِهِمْ *** لَقَدْ نَقَضَ الْقَوْمُ فِي كَرْبَلَاءِ^٣

١ . الْوَشْلُ : الْمَاءُ الْقَلِيلُ (النهاية : ج 5 ص 189) .

٢ . الْغَدِيرُ : ج 4 ص 3 .

٣ . الْغَدِيرُ : ج 4 ص 16 .

*Sanki dağın eteği kıyaslanırdı gökle
 Ya da azıcık su mukayese edilirdi derya ile
 Bulutlar başışı öğrendi ondan
 Dağlar vakarı öğrendi ondan
 Nice şüpheler onun irşadıyla aydınlığa kavuştu
 Nice müşküller onun tedbiriyle son buldu
 Nice sapkınlık ateşlerini Allah onunla söndürdü
 Hem de bu sapkınlıkların oku hidayeti hedef almışken
 Öyle biridir ki, yaratıcımız geri çevirdi onun için
 Batmaya yüz tutmuş olan güneşini
 Güneş geri dönmeseydi eğer
 Onun görüşü ve yüzündeki ışık karanlığı gidermeye yeterdi zaten
 Din için, Arap devesinin başına vurur gibi
 İnsanların başına lütuf ve şefkatle vurdu o
 Onlar çok iyi biliyorlardı ki Gadir günü
 Hileleriyle getirecek Cemel gününü!¹*

4022- Şu beyitler de ona aittir:

*Eğer teslim etselerdi kılavuzluğu İmama
 Eğri yola sapanları düzeltirdi elbet
 Yüksekten ışık saçıp yolu gösteren Hilal gibi
 Ve küfrün tepesine inen keskin kılıç gibi
 Mucizeler döken bir deryadır o
 Aynen bir su kaynağı gibi akmaktadır o
 Erişilmez semavi ilimlerdir o
 Kim ulaşabilir ki göğün yıldızlarına?
 Canıma yemin olsun ki baştan inkâr ettiler hakkını
 Hükümete ondan daha layık olmadıkları halde
 Nice zamanlar olur ki samimi bir dost
 Sevdiği hakkındaki korkusuyla azıcık gizleniverir
 Aşikârdır o, faziletini inkâr etseler de
 Sen de bilirsin ki parlayan güneştir o
 Sabah öncesi görmüştüm toz-duman içinde onu
 Akşamdan sonra döndü güneş onun için
 Bedir'deki kavmi düşman eden şey
 Kerbela'daki kavme ahdini bozdurdu²*

¹-el-Gadir, c.4, s.3.

²-el-Gadir, c.4, s.16.

18 / 10

أَبُو الْقَاسِمِ الزَّاهِي^١

4023 . من عباقرة الأدباء في القرن الرابع ، يقول :

هَذَا الَّذِي أَرَدَى الْوَلِيدَ وَعُتْبَةَ *** وَالْعَامِرِيَّ وَذَا الْخِمَارِ وَمَرْحَبَا
هَذَا الَّذِي هَشَمَتِ يَدَاهُ فَوَارِسًا *** قَسْرًا وَلَمْ يَكُ خَائِفًا مُتَرَقِّبًا
فِي كُلِّ مَنِيَّةٍ شَعْرَةً مِنْ جِسْمِهِ *** أَسَدٌ يَمُدُّ إِلَى الْفَرِيَسَةِ مَخْلَبًا^٢

4024 . وله أيضاً :

لَا يَهْتَدِي إِلَى الرَّشَادِ مَنْ فَحَصَ *** إِلَّا إِذَا وَالِيَ عَلِيًّا وَخَلَصَ
وَلَا يَذُوقُ شَرْبَةً مِنْ حَوْضِهِ *** مَنْ غَمَسَ الْوَلَا عَلَيْهِ وَغَمَصَ^٣
وَلَا يَشْمُ الرُّوحَ مِنْ جَنَانِهِ *** مَنْ قَالَ فِيهِ مِنْ عَدَاهُ وَأَنْتَقَصَ
نَفْسُ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَالصُّنُو وَالْ *** خَلِيفَةُ الْوَارِثِ لِلْعِلْمِ بِنَصِّ
مَنْ قَدْ أَجَابَ سَابِقًا دَعْوَتَهُ *** وَهُوَ غُلَامٌ وَإِلَى اللَّهِ شَخْصُ
مَا عَرَفَ اللَّاتَ وَلَا الْعُزَّى وَلَا أَن *** سَتْنِي إِلَيْهِمَا وَلَا حَبَّ وَنَصَّ
مَنْ ارْتَقَى مَتْنُ النَّبِيِّ صَاعِدًا *** وَكَسَرَ الْأَوْتَانَ فِي أَوَّلَى الْفُرْصِ
وَطَهَّرَ الْكَعْبَةَ مِنْ رَجَسِ بِهَا *** ثُمَّ هَوَى لِلْأَرْضِ عَنْهَا وَقَمَصَ^٤

١ . هو علي بن إسحاق بن خلف القطان البغدادي ، الشهير بالزاهي : شاعر عبقرى ، تميز في شعره إلى أهل بيت الوحي ودان بمذاهبهم ، وأكثر شعره فيهم بحيث عد في طبقة المجاهرين من شعرائهم ، ولجزالة شعره وجودة تشبيهه وحسن تصويره لم يدع لأرباب المعاجم متدحاً من إطرانه . ولد سنة (318 هـ) وتوفي ببغداد سنة (352 هـ) وقيل : بعد سنة (360 هـ) (راجع الغدير : ج 3 ص 391) .

٢ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 91 ، الغدير : ج 3 ص 395 .

٣ . غمسه : حفره واستصغره ولم يره شيئاً (لسان العرب : ج 7 ص 61) .

٤ . قمصت : أي وثبت ونفرت (النهاية : ج 4 ص 108) .

18/10

EBU'L-KASIM ZAHİ¹

4023-Hicri dördüncü asrın üstün zekâlı edebiyatçılarındandır. Şöyle diyor:

*Bu, Velid ve Utbe 'yi öldüren yiğittir
Amiri, Zulhimar ve Mirhab'ı da öldürdü o
Onun elleri parçalamış nice süvarileri
Korkmadan ve tereddüt etmeksizin
Her yerde cisminden bir tüy kalmış
Avına doğru pençesini uzatan o aslanın²*

4024- Şu beyitler de ona aittir:

*Hakikati arayan ancak samimi olarak
Sevmişse Ali 'yi ulaşmıştır maksada
Ona düşmanlık edip değerini küçümseyen
Havuzundan bir damla bile tatmayacaktır
Onun hakkında düşmanlarının sözünü söyleyen ve makamını azaltan
Cennetlerinin hoş kokusunu alamayacaktır
Seçilmiş Peygamberin canı ve ikiz kardeşi
Halifesi ve ilminin varisidir açık delille
Peygamberin çağrısına icabet etti herkesten önce o
Genç çocuk olduğu halde kalktı ayağa Allah için
Lat ve Uzza 'yı asla tanımadı ve eğilmedi onlara
Sevmedi ve saygı duymadı onlara
Peygamberin omzundan çıktı yukarı
Kırdı ilk fırsatta cansız putları
Kâbe'yi temizledi onların kirinden
Sonra da sıçrayıp doğruca indi yere*

¹-Ali b. İshak b. Halef Kattan Bağdadi, "Zahî" olarak meşhurdur. Ehlibeyt mezhebini benimsemiş ve şiirini vahiy hanedanı olan Ehlibeyt'ten taraftarlık konusuna özel kılmış dahi bir şairdir. Onlar hakkında o kadar çok şiir okumuş ki bu sebeple "Ehl-i Beyt Şairleri" zümresinden sayılmıştır. Şiirinin netliği, benzetmelerindeki güzelliği ve tasvirindeki hoşluğu nedeniyle lügat âlimleri onu övmekten başka çare bulamamışlardır. O, Hicri 318 yılında Bağdat'ta doğdu ve 352 yılında, bir rivayete göre de 360 yılında vefat etti. (Bkz: *el-Gadir*, c.3, s.391).

²-İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.91; *el-Gadir*, c.3, s.395.

مَنْ قَدْ فَدَى بِنَفْسِهِ مُحَمَّدًا *** وَلَمْ يَكُنْ بِنَفْسِهِ عَنْهُ حَرَصٌ
 وَبَاتَ مِنْ فَوْقِ الْفِرَاشِ دُونَهُ *** وَجَادَ فِيمَا قَدْ غَلَا وَمَا رَخَصُ
 مَنْ كَانَ فِي بَدْرِ وَيَوْمِ أَحُدٍ *** قَطُّ مِنَ الْأَعْنَاقِ مَا شَاءَ وَقَصُ
 فَقَالَ جَبْرِيلُ وَنَادَى : لَا فَتَى *** إِلَّا عَلَى عَمٍّ فِي الْقَوْلِ وَخَصُ
 مَنْ قَدْ عَمَّرَ الْعَامِرِيَّ سَيْفُهُ *** فَخَرَّ كَالْفِيلِ هَوَى وَمَا فَحَصُ^١
 وَرَأَى مَا صَاحَ : أَلَا مُبَارِزُ *** فَالْتَوَتْ الْأَعْنَاقُ تَشْكُو مِنْ وَقَصُ^٢
 مَنْ أُعْطِيَ الرَّايَةَ يَوْمَ خَيْبَرٍ *** مِنْ بَعْدِ مَا بِهَا أَخُو الدَّعْوَى نَكَصُ
 وَرَاحَ فِيهَا مُبْصِرًا مُسْتَبْصِرًا *** وَكَانَ أَرْمَدًا بَعَيْنِيهِ الرَّمَصُ^٣
 فَاقْتَلَعَ الْبَابَ وَنَالَ فَتَحَهُ *** وَدَكَ طُودَ مَرْحَبٍ لَمَّا قَعَصُ^٤

إِلَى أَنْ قَالَ :

يَا بْنَ أَبِي طَالِبٍ يَا مَنْ هُوَ مِنْ *** خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ فِي الْحِكْمَةِ فَصُ
 فَضْلُكَ لَا يُنْكَرُ لَكِنَّ الْوَلَا *** قَدْ سَاغَهُ بَعْضٌ وَبَعْضٌ فِيهِ غَصُ
 فَذِكْرُهُ عِنْدَ مَوَالِيكَ شِفَا *** وَذِكْرُهُ عِنْدَ مُعَادِيكَ غُصَصُ
 كَالطَّيْرِ بَعْضٌ فِي رِيَاضٍ أَزْهَرَتْ *** وَابْتَسَمَ الْوَرْدُ وَبَعْضٌ فِي قَفَصُ^٥

١ . في الطبعة المعتمدة : «قحص» ، والتصحيح من طبعة مركز الغدير .

٢ . الوقص : كسر العنق (النهاية : ج 5 ص 214) .

٣ . الرمص : وسخ يجتمع في موق العين (مجمع البحرين : ج 2 ص 732) .

٤ . قعصته : إذا قتلته قتلا سريعا (النهاية : ج 4 ص 88) .

٥ . الغدير : ج 3 ص 388 .

*Canını Muhammed'e feda eden odur
Canını ondan esirgemeyen odur
Peygamber için yattı onun yerine
Sahip olduğu ucuz-pahalı her şeyi feda etti ona
Bedir ve Uhud savaşlarında o
Vurdu istediği boyunları ve aldı istediği başları
Cebrail de yüksek sesle feryat etti:
"Yoktur Ali gibi yiğit" ve duyurdu bu sözü herkese
Onun kılıcı Amr Amiri'yi ikiye böldü
Bir fil gibi yere yuvarlanarak düşüp öldü
Onun "Bana rakip yok mu" feryadı ile
Boyunlar bükülmekten şikâyet eder olmuştu
Hayber gününde sancak verilmişti ona
Hem de iddialılar geri çekildikten sonra
O gün rahatladı ve keskinleşti gözü
Oysa önce şiddetle ağrıyordu gözü
Hayber'in kapısını söktü yerinden, erişti zafere
Merhab dağını mahvetti, derhal sürdü onu ecele
Sonra şöyle devam ediyor:
Ey Ebutalib'in oğlu!
Ey hikmette peygamberlerin yüzüğünün kaşı gibi olan!
Senin faziletin inkâr edilemez, ancak velayetin
Kimilerinin boğazında düğüm, kimilerine de bir içim sudur
Onu zikretmek dostlarının yanında şifadır
Düşmanlarının yanında ise gam ve kederdir
Aynen kuşlar gibi; bir kısmı çiçekli bahçelerde tebessüm ederken
Bir kısmı da kafeslerde [bıkkın ve hüznü halde bekleyedurur]¹*

¹-el-Gadir, c.3, s.388.

19 / 10

المتنبى^١

4025 . من فحول الشعراء ، قيل له : ما لك لم تمدح أمير المؤمنين علي بن أبي طالب ؟ قال :

وَتَرَكْتُ مَدْحِي لِلْوَصِيِّ تَعَمُّدًا *** إِذْ كَانَ نُورًا مُسْتَبِيلًا شَامِلًا
وَإِذَا اسْتَقَلَّ الشَّيْءُ قَامَ بِذَاتِهِ *** وَكَذَا ضِيَاءُ الشَّمْسِ يَذْهَبُ بِاطْلَالٍ^٢

20 / 10

أبو فراس الحمداني^٣

4026 . من جهابذة الأدباء في القرن الرابع ، يقول :

تَبَا لِقَوْمٍ تَابَعُوا أَهْوَاءَهُمْ *** فِيمَا يَسُوُّهُمْ غَدًا عُقْبَاهُ
أَتَرَاهُمْ لَمْ يَسْمَعُوا مَا خَصَّهُ *** مِنْهُ النَّبِيُّ مِنَ الْمَقَالِ أَبَاهُ ؟ !
إِذْ قَالَ يَوْمَ غَدِيرٍ خُمٌ مُعْلَنًا *** مَنْ كُنْتُ مُوَلَّاهُ فَذَا مُوَلَّاهُ
هَذِي^٥ وَصِيَّتُهُ إِلَيْهِ فَافْهَمُوا *** يَا مَنْ يَقُولُ بَأَنَّ مَا أَوْصَاهُ

١ . هو أحمد بن الحسين بن الحسن الجعفي الكندي ، المعروف بالمتنبى ، الشاعر ، من أهل الكوفة ، اشتغل بفنون الأدب ومهر فيها ، وأما شعره فهو في النهاية ، واعتنى العلماء بديوانه فشرحوه أكثر من أربعين شرحاً ولم يفعل هذا بديوان غيره . ولد في سنة (303 هـ) وقتل في بغداد سنة (354 هـ) (وفيات الأعيان : ج 1 ص 120 ، الأنساب : ج 5 ص 191) .

٢ . في كنز الفوائد : «وأرى صفات الشمس تذهب باطلا» . وفي بعض المصادر : «وصفات ضوء الشمس تذهب باطلا» (مصادر نهج البلاغة وأسانيده : ج 1 ص 146) .

٣ . ديوان المتنبى : ص 856 (ومما يبعث على الأسف والعجب حذف هذين البيتين من بعض طبعاته الموجودة) ، كنز الفوائد : ج 1 ص 281 نحوه .

٤ . أبو فراس الحارث بن أبي العلاء سعيد بن حمدان بن حمدون الحمداني التغلبي : كان فرد دهره وشمس عصره أدباً وفضلاً وكرماً ونبلاً ومجداً وبلاغةً وفروسيةً وشجاعةً ، وشعره مشهور ، وكان الصاحب يقول : بدئ الشعر بملك وختم بملك ، يعني امرئ القيس وأبا فراس . كان يسكن منبج وينتقل في بلاد الشام في دولة ابن عمه أبي الحسن سيف الدولة ، واشتهر في عدة معارك معه حارب بها الروم وأسر مرتين . ولد سنة (320 هـ) وقيل (321 هـ) وقتل سنة (357 هـ) (راجع الغدير : ج 3 ص 405) .

5 . في الطبعة المعتمدة : «هذا» ، والتصحيح من طبعة مركز الغدير .

19/10

MÜTENEBBİ¹

4025- Usta şairlerden biridir. Ona “Neden Emirülmüminin Ali b. Ebutalib’i methetmiyorsun?” diye sorduklarında şöyle dedi:

Vasinin methini kasten terk ettim

Zira uzun ve kapsamlı bir ışıktı o

Bir şey müstakilse durur kendi ayağı üzerinde

Güneşin ışığını anlatmak boş çabadır, beyhude²

20/10

EBU FİRAS HEMDANİ³

4026- Dördüncü asrın usta edebiyatçılarından. Şöyle diyor:

Yarın neticesinde hüsrana düşecekleri bir iş konusunda

Heveslerinin peşinden giden bir kavmin vay haline

Onlar acaba duymadılar mı Peygamberi

Buyurduğu sözüyle özel kıldı onun babasını

Gadir-i Hum günü olduğunda aşıkâra buyurdu ki

“Kime mevla isem ben Ali de mevladır ona”

Ey “Vasiyet etmemiş kimseye Nebi!” diyenler

Bu, Peygamberin vasiyetidir ona, iyice anlayın

¹-Ahmet b. Hüseyin b. Hasan Cu’fî Kindî, “Mütenebbî” olarak tanınmış Kufeli şairdir. O, edebiyat tekniklerini öğrenmekle iştigal etti ve bu alanda ihtisas sahibi oldu. Şiiri zirvededir. Alimler onun divanına teveccüh etmişler ve kırktan fazla şerh yazmışlardır. Hiç kimsenin divanına bu ölçüde teveccüh edilmemiştir. Mütenebbî, Hicri 303 yılında doğdu ve 354 yılında Bağdat’ta öldürüldü. (Bkz: *Vefeyatü’l-A’yan*, c.1, s.120; *el-Ensab*, c.5, s191).

²-*Divan-ı Mütenebbî*, s.856 (Çok ilginçtir ki maalesef mevcut nüshaların bazılarında bu iki beyit kaldırılmıştır). *Kenzü’l-Fevaid*, c.1, s281.

³-Ebu Firas Haris b. Said b. Hemdan b. Hemdun Hemdani Teğlib, fazilet, edep, cömertlik, âlîcenaplık, yücelik, belagat, zeka ve şecaatte yaşadığı zamanın tek ferdi ve asrının güneşi idi. Onun şiiri meşhurdur. Sahib b. Ubad diyor ki: “Şairlik saltanatla başladı ve saltanatla sona erdi.” Bu sözü ile İmrûu’l-Kays ve Ebu Firas’ı kastediyordu. O, Menbic şehrinde ikamet ediyordu. Amcası oğlu Ebu’l-Hasan Seyfu’d-Devle’nin hükümeti zamanında Şam diyarında dolaşıyordu. Birkaç savaşa katıldığı ve Rumlara karşı savaştığı bilinmektedir. İki defa esir edildi. Hicri 320 veya 321 yılında doğdu ve 357 yılında öldürüldü. (Bkz: *el-Gadir*, c.3, s.405).

أَقْرُوا مِنَ الْقُرْآنِ مَا فِي فَضْلِهِ *** وَتَأَمَّلُوهُ وَأَفْهَمُوا فَحَوَاهُ
لَوْ لَمْ تُنَزَّلْ فِيهِ إِلَّا هَلْ أَتَى *** مِنْ دُونِ كُلِّ مُنْزَلٍ لَكَفَاهُ
مَنْ كَانَ أَوَّلَ مَنْ حَوَى الْقُرْآنَ مِنْ *** لَفِظَ النَّبِيُّ وَنُطِقَهُ وَتَلَاهُ؟
مَنْ كَانَ صَاحِبَ فَتْحِ خَيْبَرَ؟ مَنْ رَمَى *** بِالْكَفِّ مِنْهُ بِأَبِهِ وَدَحَاهُ؟
مَنْ عَاضَدَ الْمُخْتَارَ مِنْ دُونِ الْوَرَى؟ *** مَنْ آزَرَ الْمُخْتَارَ مَنْ آخَاهُ؟
مَنْ بَاتَ فَوْقَ فِرَاشِهِ مُتَنَكِّراً *** لَمَّا أَطْلَ فِرَاشَهُ أَعْدَاهُ؟
مَنْ ذَا أَرَادَ إِلَهُنَا بِمَقَالِهِ *** الصَّادِقُونَ الْقَائِمُونَ سِوَاهُ؟
مَنْ خَصَّهُ جَبْرِيلُ مِنْ رَبِّ الْعُلَى *** بِتَحِيَّةٍ مِنْ رَبِّهِ وَحَبَاهُ؟
أَظَنَنْتُمْ أَنْ تَقْتُلُوا أَوْلَادَهُ *** وَيُظِلُّكُمْ يَوْمَ الْمَعَادِ لَوَاهُ؟
أَوْ تَشْرَبُوا مِنْ حَوْضِهِ يَمِينِهِ *** كَأَسَا وَقَدْ شَرِبَ الْحُسَيْنُ دِمَاهُ؟^١
ويقول أيضاً:

أَنْسَيْتُمْ يَوْمَ الْكِسَاءِ وَأَنْتُمْ *** مِمَّنْ حَوَاهُ مَعَ النَّبِيِّ كِسَاهُ؟!
يَا رَبِّ إِنِّي مُهْتَدٍ بِهُدَاهُمْ *** لَا أَهْتَدِي يَوْمَ الْهُدَى بِسِوَاهُ
أَهْوَى الَّذِي يَهْوَى النَّبِيُّ وَآلَهُ *** أَبَدًا وَأَشْنَأُ كُلَّ مَنْ يَشْنَاهُ^٢

١ . الغدير : ج 3 ص 404 وراجع المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 232 .

٢ . أعيان الشيعة : ج 4 ص 344 وراجع الغدير : ج 3 ص 405 .

*Kurân'da onun faziletine dair olanları okuyun
Üzerinde durun ve muhtevasını kavrayın
Eğer onun hakkında sadece "Hel Eta" inmiş olsaydı
Ve başka hiçbir şey nazil olmasaydı, bu bile yeterdi ona
Kurân'ı ilk eline alan
Peygamberin diliyle ve sözüyle okuyan kimdi?
Hayber'i fetheden kimdi?
Eliyle onun kapısını yerinden söküp atan kimdi?
Hiç kimse yardım etmezken seçkin Peygambere yardım eden kimdi?
Ona destek veren ve ona kardeş olan kimdi?
Düşmanları yatağının etrafında [yalın kılıçlarla] toplandığında
Onun yatağına tanınmayacak şekilde yatmış olan kimdi?
Rabbimiz "Sadıklar ve itaat edenler" sözü ile
Acaba ondan başkasını mı kastetmiş?
Cebrail Yüce Rab tarafından getirdiği
Allah'ın selamıyla kimi özel kılıp seçti?
Onun evlatlarını öldürdüğünüz halde
Kıyamet günü şemsiyesinin altına girebileceğinizi mi sandınız?
Ya da onun eliyle onun havuzundan içeceğinizi mi sandınız?
Oysaki Hüseyin kanlarla sulandı!*

Bu şiirin devamında yine şöyle geçiyor:

*Acaba unuttunuz mu Kisa gününü¹
Onun da Nebinin abası altındakilerden biri olduğunu?
Ey Rabbim! Ben, onların hidayeti ile yolumu aradım
Hidayet gününde ondan başkasından hidayet dilenmem
Peygamber ve ailesinin sevdiği birine sevgi besliyorum
Ona kötü olanlara karşı daima ben de kötü olacağım²*

¹-Kisa, cübbe demektir. Peygamberimizin Yemen kumaşından olan bir cübbe altına Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i aldığı ve Tathir ayeti olarak bilinen Ahzab suresinin 33. ayetinin indiği güne işarettir. (Mütercim).

²-A'yanu's-Şia, c.4, s.344. Ayrıca bkz: el-Gadir, c.3, s.405.

21 / 10

النَّاشِئُ الصَّغِيرُ^١

4027 . من أكابر الفقهاء والمحدثين والشعراء ، يقول :

ذَاكَ عَلِيٌّ الَّذِي يَقُولُ لَهُ *** جَبْرِيلُ يَوْمَ النَّزَالِ مُمْتَدِحًا
لَا سَيْفَ إِلَّا سَيْفُ الْوَصِيِّ وَلَا *** فَتَى سِوَاهُ إِنْ حَادَثَ فَدَحَا
لَوْ وَزَنُوا ضَرْبَهُ لَعَمَرُوا وَأَعَدَّ *** مَالُ الْبَرَايَا لَضَرْبِهِ رَجَحَا
ذَاكَ عَلِيٌّ الَّذِي تَرَجَّعَ عَنْ *** فَتَحَ سِوَاهُ وَسَارَ فَافْتَتَحَا
فِي يَوْمِ حَضِّ الْيَهُودِ حِينَ أَلَمَّا *** قَلَّ الْبَابُ مِنْ حِصْنِهِمْ وَحِينَ دَحَا
لَمْ يَشْهَدْ الْمُسْلِمُونَ قَطُّ رَحَى *** حَرْبَ وَأَلْفُوا سِوَاهُ قُطِبَ رَحَى
صَلَّى عَلَيْهِ إِلَهُ تَرْكِيبَةٍ *** وَوَقَّعَ الْعَبْدُ يُنْشِئُ الْمَدْحَا^٢

4028 . ويقول في قصيدة يوجد منها ستة وثلاثون بيتاً :

أَلَا يَا خَلِيفَةَ خَيْرِ الْوَرَى *** لَقَدْ كَفَرَ الْقَوْمُ إِذْ خَالَفُوكَا
أَدْلُ دَلِيلٍ عَلَى أَنَّهُمْ *** أَبُوكَ وَقَدْ سَمِعُوا النَّصَّ فَيَكَا
خِلَافَهُمْ بَعْدَ دَعَاؤِهِمْ *** وَنَكْتُهُمْ بَعْدَمَا بَايَعُوكَا

١ . أبو الحسن علي بن عبد الله بن الوصيف الناشئ الصغير البغدادي : ولد سنة (271 هـ) وكان في الطليعة من علماء الشيعة ومتكلميها ومحدثيها وفقهاؤها وشعرائها ، روى عنه الشيخ المفيد ، وبواسطته يروى عنه الشيخ الطوسي . وتوفي سنة (365 هـ) في بغداد ودفن في مقابر قريش وقبره هناك معروف ، وهو ممن نبش قبره في واقعة سنة (443 هـ) وأحرقت تربته (الغدِير : ج 4 ص 28) .

٢ . الغدير : ج 4 ص 24 .

21/10

NAŞİ SAGİR¹

4027- Büyük fakih, muhaddis ve şairlerdendir. Şöyle diyor:

Bu Ali'dir

Cebrail savaş günü onun methinde der ki

Çıkacak olursa bir hadise

Vasinin kılıcı gibi bir kılıç ve ondan başka yiğit yoktur

Ölçülecek olsa Amr'a vurduğu darbe

Üstün gelir Mahlûkatın amellerine

Diğerleri gidip de geri döndüğünde

Gidip de kaleyi fetheden Ali'dir bu

Yahudilerin cümbüşe geldiği gün

Söküp kalelerindeki kapıyı attı yere

Müslümanlar girdikleri her savaş değirmeninde

Bulamadılar Ali'den başka değirmen taşına mil

Allah temizliğinden ötürü salât-ü selam eylesin ona

Muvaffak kıldı şu kulunu ki metheylesin ona²

4028- Otuz altı beyitten oluşan bir kasidesinde de şöyle diyor:

Ey mahlûkatın en üstününün halifesi bilesin ki

Küfre düştü şu kavim sana muhalefet edince

Bunun en açık delili de şu ki; onlar senin hakkında

Peygamberin açık sözünü duyup da kabul etmediler

Davet edildikten sonra ettiler muhalefeti

Biat ettikten sonra da bozdular ahdi

¹-Ebu'l-Hasan Ali b. Abdullah b. Vasif Naşı Sagir Bağdadi, Hicri 271 yılında doğdu. O kalam, hadis, fıkıh ve şiirde Şia'nın önde gelen alimlerinden sayılmaktadır. Şeyh Mufid direkt olarak, Şeyh Tusi ise vasıta ile ondan rivayet nakletmiştir. 365 yılında Bağdat'ta vefat etti ve Kureyş mezarlığına defnedildi. O mezarlıktaki kabri meşhurdur. 443 yılında Bağdat'ta çıkan fitnede kabri kazıldı ve toprağı yakıldı. (Bkz: *el-Gadir*, c.4, s.28).

²-*el-Gadir*, c.4, s.23.

إلى أن يقول :

فيا ناصرَ المصطفى أحمد *** تعلّمت نصرته من أبيكا
وناصبت نصابه عنوة *** فلعنة ربي على ناصيبكا
فأنت الخليفة دون الأنام *** فما بالهم في الوري خلفوكا ؟
ولاسيما حين وافيته *** وقد سار بالجيش يبغي تبوكا
فقال أناس : قلاه النبي *** فصرت إلى الطهر إذ خفضوكا
فقال النبي جواباً لما *** يؤدى إلى مسمع الطهر فوكا
ألم ترض أنا على رغمهم *** كموسى وهارون إذ وافقوكا ؟
ولو كان بعدى نبي كما *** جعلت الخليفة كنت الشريكا
ولكنني خاتم المرسلين *** وأنت الخليفة إن طاوعوكا^١

22 / 10

أبو عليّ تميم^٢

4029 . يقول في رده على عبد الله بن المعتز في تفضيله للعباسيين على العلويين - :

ليس عباسكم كمثل علي *** هل تقاس النجوم بالأقمار
من له الفضل والتقدم في الإسـ *** سلام والناس شيعة الكفار
من له الصهر والمواساة والنص *** مرة والحرب ترتمي بالشرار

١ . الغدير : ج 4 ص 24 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 153 و ص 18 و ج 2 ص 67 .

٢ . أبو عليّ تميم ابن الخليفة المعز لدين الله معد بن إسماعيل الفاطمي : أديب شاعر من بيت الملك في أبان عزه ومجده . فكان تميم - والجميع قد أجمعوا أو كادوا يجمعون - على عرش الإمارة في الشعر ، كما كان أبوه وأخوه على عرش الخلافة في مصر ، توفي سنة (368 هـ) (أعيان الشيعة : ج 3 ص 640) .

Sonra şöyle devam ediyor:
Ey seçkin Ahmed'in yardımcısı
Ona yardım etmeyi öğrendin babandan
Onun düşmanlarına şiddetle düşmanlık ettin
Rabbim lanet etsin sana düşmanlık edene
Halife sendin aslında, diğerleri değildi
Neden halkın içinde bıraktılar seni geriye
Hani bir zaman ordu hareket etmekteydi Tebük'e
Özellikle o gün çıkmıştın Nebi'nin huzuruna
Zira halk "Nebi ondan rahatsız olmuş" diyordu
Onlar seni düşürmek isterken aklanmaktı niyetin
Nebi öyle bir cevap vermişti ki
Ağzın kulaklarına varmıştı senin
"Uyduklarında sana, benim Musa gibi
Senin de Harun gibi olmanı istemez misin?"
Eğer olsaydı benden sonra nebi
Halife olduğun gibi olurdun sen de şerik
Lakin peygamberlerin sonuncusuyum ben
Sen de halifesin, eğer itaatinde olurlarsa¹

22/10

EBU ALİ TEMİM²

4029- Abbas oğullarını Ali evlatlarından üstün gören Abdullah b.

Mu'tezz'in görüşünü reddederken:

Sizin Abbas'ınız olamaz Ali gibi
Hiç yıldızlar boy ölçüşebilir mi dolunaylar ile
İnsanlar küfrün takipçileri iken
İslam ve fazilette öncülük onundu
Peygambere damatlık onundu
Savaşın kıvılcımı çıktığında destek ve yardım onundu

¹-el-Gadir, c.4, s.24; İbn-i Şehrâsub, *Menakab*, c.3, s.153 ve s.18 ve c.2, s.67.

²-Ebu Ali Temim, halife el-Muiz Li-Dinillah Muid b. İsmail Fatimî'nin oğludur. Mısır saltanat hane-danından izzet ve şevketinin doruğunda bir edebiyatçı ve şairdi. Babası ve kardeşinin Mısır'da saltanat tahtına kurulduğu gibi Temim'in de şiir ve şairlik saltanatının sahibi olduğunda herkes aynı görüştedir. Hicri 368 yılında vefat etmiştir. (*A Yamu's-Şia*, c.3, s.640).

مَن دَعَا النَّبِيَّ خِدْنًا ۱ وَسَمًا *** هُ أَخَا فِي الْخَفَاءِ وَالْإِظْهَارِ
 مَن لَهُ قَالَ لَا قِتَى كَعَلِيٍّ *** لَا وَلَا مُنْصِلٌ سِوَى ذِي الْفَقَارِ
 وَبِمَن بَاهَلَ النَّبِيَّ ؟ أَأَنْتُمْ *** جُهَلَاءُ بَوَاضِحِ الْأَخْبَارِ ؟ !
 أَعَبَدَ الْإِلَهَ أَمْ بِحُسَيْنٍ *** وَأَخِيهِ سُلَالَةَ الْأَطْهَارِ
 يَا بَنِي عَمَّنَا ظَلَمْتُمْ وَطَرْتُمْ *** عَنْ سَبِيلِ الْإِنْصَافِ كُلِّ مَطَارِ
 كَيْفَ تَحَوُّونَ بِالْأَكُفِّ مَكَانًا *** لَمْ تَنَالُوا رُؤْيَاهُ بِالْأَبْصَارِ
 مَن تَوَطَّأَ الْفِرَاشَ يَخْلُفُ فِيهِ *** أَحْمَدًا وَهُوَ نَحْوَ يَثْرِبَ سَارَى
 أَيْنَ كَانَ الْعَبَّاسُ إِذْ ذَاكَ فِي الْهَجْـ *** رَةٍ أَمْ فِي الْفِرَاشِ أَمْ فِي الْغَارِ ؟
 أَلَكُمْ مِثْلُ هَذِهِ يَا بَنِي الْعَدِ *** بَّاسٍ مَّاثُورَةٌ مِنَ الْآثَارِ ؟
 إِلَى أَنْ يَقُولَ :

أَجَعَلْتُمْ سَقَى الْحَجِيجِ كَمَنْ آ *** مَن بِاللَّهِ مُؤْمِنًا لَا يُدَارَى
 أَوْ جَعَلْتُمْ نِدَاءَ عَبَّاسٍ فِي الْحَرِّ *** بٍ لِمَنْ فَرَّ عَنْ لِقَاءِ الشُّفَارِ ۲
 كَوْقُوفِ الْوَصِيِّ فِي غَمْرَةِ الْمَوِ *** تٍ لِّضَرْبِ الرُّؤُوسِ تَحْتَ الْغُبَارِ
 حِينَ وَلَّى صَحْبُ النَّبِيِّ فِرَارًا *** وَهُوَ يَحْمِي النَّبِيَّ عِنْدَ الْفِرَارِ
 وَاسْأَلُوا يَوْمَ خَيْبَرَ وَاسْأَلُوا مَدِ *** كَةً عَنْ كَرِّهِ عَلَى الْفُجَّارِ
 أَمْ يَارِثُ وَرِثَتُمُوهُ فَإِنَّا *** نَحْنُ أَهْلُ الْآثَارِ وَالْأَخْطَارِ
 لَا تُعْطُوا بِحَيْفِكُمْ وَاضِحَ الْحَا *** قٍ فَيَقْضَى بِكُمْ لِكُلِّ دِمَارٍ ۳

١ . الخَدْنُ : الصَّدِيقُ ، الصَّاحِبُ الْمُحَدَّثُ (لسان العرب : ج 13 ص 139) .

٢ . الشُّفَارُ : جَمْعُ شَفْرَةٍ ؛ وَهُوَ حَدُّ السَّيْفِ (لسان العرب : ج 4 ص 420) .

٣ . أَعْيَانُ الشَّيْعَةِ : ج 3 ص 640 .

*Peygamberin gizlide ve açıkta kendisine kardeş bildiği
Kendisine samimi dost olarak çağırdığı oydu
Hakkında “Yoktur Ali gibi yiğit
Ve bulunmaz Zülfikar gibi kılıç” diye buyurduğu odur
Peki, kiminle mübahele etti Nebi?
Sizler apaçık haberlerden bihaber misiniz yoksa?!
Acaba Abdullah ’la mı yoksa Hüseyin ’le mi?
Ve tertemiz sülaleden olan Hüseyin ’in kardeşiyle mi?
Ey amcazadeler! Haksızlık ettiniz doğrusu
Ve tamamen insaf dairesinin dışına çıktınız
Rüyanızda bile ulaşamayacağınız bir makamı
Nasıl oldu da ellerinizle sahiplendiniz?
Ahmet Yesrib ’e doğru gece yola koyulduğunda
Kimdi yatağında onun yerine uzanıp yatan?
Hicret anında neredeydi Abbas
Yatakta mı yoksa mağarada mı?
Ey Abbas oğulları! Var mı sizde
Rivayet edilmiş bunca özellikler?*

Sonra şöyle devam ediyor:

*Acaba hacılara su vermekle
Allah ’a iman eden ve taviz vermeyeni bir mi tutarsınız
Yoksa Abbas ’ın düşmanla savaşta
Kılıçtan kaçana bağırmasıyla
Başları uçurmak için toz-duman altında
Ölüm girdabındaki vasinin duruşunu bir mi tutarsınız
Arkasını dönüp de kaçarken Peygamberin sahabesi
Bu kaçış esnasında savunuyordu yalnız o, Peygamberi
Hayber günü ve Mekke ’nin fethini sorun
Suçluların üzerine nasıl da saldırdığını*

وَأَسْأَلُوا يَوْمَ بَدْرٍ مَنْ فَارِسُ الْإِسْلَامِ فِيهِ وَطَالِبُ الْأَوْتَارِ
وَأَسْأَلُوا كُلَّ غَزْوَةٍ لِرَسُولِ اللَّهِ عَمَّنْ أَغَارَ كُلَّ مَغَارِ
يَا بَنِي هَاشِمٍ أَلَيْسَ عَلِيُّكَ كَاشِفَ الْكَرْبِ وَالرَّزَايَا الْكِبَارِ
فَبِمَاذَا مَلَكَتُمْ دُونَنا إِرَ *** ثَنِيَّ الْهُدَى بِلاَ اسْتِظْهَارِ
أَبْقِرْبِي فَنَحْنُ أَقْرَبُ لِلْمَوْتِ *** رُوثُ مَنْكُمُ وَمِنْ مَكَانِ الشُّعَارِ
أَمْ بَارِثُ وَرَثَتُمُوهُ فَإِنَّا *** نَحْنُ أَهْلُ الْآثَارِ وَالْأَخْطَارِ
لَا تُغَطُّوا بِحَيْفِكُمْ وَاضِحَ الْحَقِّ *** قِيْقُضِي بِكُمْ لِكُلِّ دِمَارٍ

23 / 10

الصَّاحِبُ بْنُ عَبَّادٍ

4030 . ٢ من جهازة العلماء والأدباء في القرن الرابع ، يقول :

قَالَتْ : فَمَنْ صَاحِبُ الدِّينِ الْحَنِيفِ أَجِبْ ؟ *** فَقُلْتُ : أَحْمَدُ خَيْرُ السَّادَةِ الرُّسُلِ
قَالَتْ : فَمَنْ بَعْدَهُ تُصَفِي الْوَلَاءَ لَهُ ؟ *** قُلْتُ : الْوَصِيُّ الَّذِي أَرَبِي عَلَى زُحْلِ

١ . أعيان الشيعة : ج 3 ص 640 .

2 . هو أبو القاسم إسماعيل بن أبي الحسن عباد بن العباس الطالقاني : ولد سنة (326 هـ) . نفسيته من النفسيات التي أعتب البليغ حدودها ؛ فهي تستدعي الإفاضة في تحليلها من ناحية العلم طورا ، ومن ناحية الأدب تارة ، كما تسترسل القول من وجهة السياسة مرة ومن وجهة العظمة أخرى ، إلى جود هامر وفضل وافر ، وفصائل لا تحصى . وصفه شيخنا الحرّ العاملي بأنّه محقق متكلم عظيم الشأن جليل القدر ، كما أنّ الثعالبي جعله أحد أئمة اللغة الذين اعتمد عليهم في كتابه فقه اللغة . وقال السيّد في الدرجات الرفيعة : إنّ الصاحب قال قصيدة معرّة من الألف ، التي هي أكثر الحروف دخولا في المنثور والمنظوم ، وهي في مدح أهل البيت (عليهم السلام) في سبعين بيتاً ، فتعجب الناس ، وتداولتها الرواة ، فسارت مسير الشمس في كلّ بلدة ، فاستمرّ على تلك الطريقة وعمل قصائد كلّ واحدة منها خالية من حرف واحد من حروف الهجاء وبقيت عليه واحدة تكون خالية من الواو . وتوفّي سنة (385 هـ) بالرّى (راجع الغدير : ج 4 ص 42) .

*Bedir harbini sorun;
Kimdi orada İslam'ın süvarisi ve okların talibi
Resulullah'ın bütün gazvelerini sorun;
Kimdi bütün saldırılarda en etkin saldıran kişi
Ey Haşim'in evlatları!
Peygamberin yüzünden tüm sıkıntı ve kederleri gideren Ali değil miydi?
Öyleyse neden bizi alıkoyup da sahiplendiniz Peygamberin mirasını
Oysaki ona yardım etmemiştiniz siz
Akrabalık bağından dolayı mı?
Ki bu durumda onun mirasına sizden daha yakındık biz
Geride kalan mallar ve develer bizim olmalıydı
Apaçık hakkı zulümle örtmeyin
Ki sonra yok oluşunuza hükmedilir¹*

23/10

SAHİB B. ABBAD²

4030- Dördüncü asrın büyük âlim ve edebiyatçılarındandır. Şöyle diyor:

*Dedi ki: Bu dosdoğru dinin sahibi kimdir?
Dedim ki: Peygamberlerin en üstün efendisi Ahmed'dir!
Dedi ki: Peygamberden sonra kimin velayetini samimi olarak kabul edersin?
Dedim ki: Zühal yıldızına çadır dikmiş vasinin!*

¹-A'yanu's-Şia, c.3, s.640.

²-Ebu'l-Kasım İsmail b. Ebu'l-Hasan Ubbad b. Abbas Talekani, Hicri 326 yılında doğdu. En fesahatli kişinin bile onun şahsiyetinin tüm boyutlarını ifade etmekten aciz kaldığı bir gerçektir. Onun kişiliğinin analizi için birkaç yönlü araştırma gerekmektedir. Bir taraftan onun ilmi, diğer taraftan edebiyatı, öte yandan siyaseti ve bir başka açıdan onun cömertliği, üstün fazileti ve sayılamayacak kadar çok faziletlerinin kaynağı olan ahlaki yücelikleri incelenmelidir.

Şeyh Hür Amili onu şu şekilde anlatmıştır: “Araştırmacı, kelam ilimini bilen, şanı yüce ve kadri üstün bir şahsiyettir.” Sealibi ise *Fıkhü'l-Lügat* isimli eserinde onu, sözlerine itimat edilen lügat ilminin öncülerinden biri olarak saymıştır. Seyyid Alihan *ed-Derecatu'r-Rafia* kitabında şöyle der: “Ehl-i Beyt (a.s) hakkında okuduğu yetmiş beyitten oluşan bir kasidesinde “Elif” harfini kullanmamıştır. İnsanlar buna çok şaşırdılar. Raviler bu kasideyi hep birbirlerine rivayet ettiler. Aynen Güneşin hareketi gibi bütün şehirlerde ağızdan ağıza dolaşır oldu. Onun alfabe harflerinden birini hiç kullanmadığı birçok kasidesi vardır. Onlardan birinde “vav” harfini hiç kullanmamıştır.” Sahib, Hicri 385 yılında vefat etti. (Bkz: *el-Gadir*, c.4, s.42).

قَالَتْ : فَمَنْ بَاتَ مِنْ فَوْقِ الْفِرَاشِ فِدَى ؟ *** فَقُلْتُ : أَثَبْتُ خَلْقَ اللَّهِ فِي الْوَهْلِ^١
 قَالَتْ : فَمَنْ ذَا الَّذِي آخَاهُ عَنْ مَقَّة ؟ *** فَقُلْتُ : مَنْ حَازَ رَدَّ الشَّمْسِ فِي الطِّفْلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ زَوْجَ الزَّهْرَاءِ فَاطِمَةَ ؟ *** فَقُلْتُ : أَفْضَلُ مَنْ حَافَ وَمُنْتَعِلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ وَالِدُ السَّبْطَيْنِ إِذْ فَرَعَا ؟ *** فَقُلْتُ : سَابِقُ أَهْلِ السَّبْقِ فِي مَهَلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ فَازَ فِي بَدْرِ بُعْجِزِهَا ؟ *** فَقُلْتُ : أَضْرَبُ خَلْقِ اللَّهِ فِي الْقُلَلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ أَسَدُ الْأَحْزَابِ يَفْرِسُهَا ؟ *** فَقُلْتُ : قَاتِلُ عَمْرِو الضَّيْعِ الْبَاطِلِ
 قَالَتْ : فَيَوْمَ حُنَيْنٍ مَنْ فَرَا وَبَرَا ؟ *** فَقُلْتُ : حَاصِدُ أَهْلِ الشَّرْكِ فِي عَجَلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ ذَا دُعَى لِلطَّيْرِ يَأْكُلُهُ ؟ *** فَقُلْتُ : أَقْرَبُ مَرْضَىٍّ وَمُنْتَحِلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ تَلَوَهُ يَوْمَ الْكِسَاءِ أَجِب ؟ *** فَقُلْتُ : أَفْضَلُ مَكْسُوٍّ وَمُشْتَمِلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ سَادَ فِي يَوْمِ «الْغَدِيرِ» ابْنٌ ؟ *** فَقُلْتُ : مَنْ كَانَ لِلْإِسْلَامِ خَيْرَ وَلِيٍّ^٢
 قَالَتْ : فَفِي مَنْ أَتَى فِي هَلْ أَتَى شَرَفٌ ؟ *** فَقُلْتُ : أَبْذَلُ أَهْلِ الْأَرْضِ لِلنَّفْلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ رَاكِعٌ زَكَّى بِخَاتِمِهِ ؟ *** فَقُلْتُ : أَطْعَنُهُمْ مَذْكَانَ بِالْأَسْلِ^٣
 قَالَتْ : فَمَنْ ذَا قَسِيمِ النَّارِ يُسْهِمُهَا ؟ *** فَقُلْتُ : مَنْ رَأَيْهُ أَذْكَى مِنَ الشُّعْلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ بَاهِلُ الطُّهْرِ النَّبِيِّ بِهِ ؟ *** فَقُلْتُ : تَالِيهِ فِي حِلٍّ وَمُرْتَحِلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ شَبِهُ هَارُونَ لِنَعْرِفَهُ ؟ *** فَقُلْتُ : مَنْ لَمْ يَحِلَّ يَوْمًا وَلَمْ يَزُلْ
 قَالَتْ : فَمَنْ ذَا غَدَا بَابَ الْمَدِينَةِ قُل ؟ *** فَقُلْتُ : مَنْ سَأَلُوهُ وَهُوَ لَمْ يَسَلْ
 قَالَتْ : فَمَنْ قَاتِلُ الْأَقْوَامِ إِذْ نَكثُوا ؟ *** فَقُلْتُ : تَفْسِيرُهُ فِي وَقْعَةِ الْجَمَلِ

١ . الوَهْل : الفزع (لسان العرب : ج 11 ص 737) .

٢ . الْأَسْل : الرماح (لسان العرب : ج 11 ص 15) .

*Dedi ki: Peygamberin yatağında fedakârca yatan kimdi?
Dedim ki: Zor imtihanlarda halkın en dirençlisi olan!
Dedi ki: Peygamber kimin elini kardeşi olarak sıkı?
Dedim ki: Güneşin battıktan sonra kendisi için geri döndüğü kişinin!
Dedi ki: Fatıma Zehra'yı kiminle evlendirdi?
Dedim ki: Ayak yalın olan ve ayakkabı giymişlerin en üstünü ile!
Dedi ki: Peygamberin iki evladının [köken olarak] babası kimdir?
Dedim ki: Yarış meydanında birinciliği elde edendir!
Dedi ki: Bedir savaşında mucizeyle galip gelen kimdir?
Dedim ki: Allah'ın kullarından düşman başına en ağır darbeyi indiren kişidir!
Dedi ki: Ahzab savaşında avını parçalayan aslan kimdir?
Dedim ki: Kahraman Amr'ı öldürenidir!
Dedi ki: Huneyn savaşında derileri soyan kimdir?
Dedim ki: Müşrikleri aceleyle hasat edendir!
Dedi ki: Kimin hakkında [kızarmış] kuşu yemesi için dua edildi?
Dedim ki: Allah'a en yakın ve ona en sevgili olan kişi!
Dedi ki: Kisa gününde Peygamberin yanında olan kimdir?
Dedim ki: En güzel örtünen ve hırka altına alınandır!
Dedi ki: Gadir gününde efendiliğe ulaşan kimdi, açıkla?
Dedim ki: İslam'ın en üstün velisi!
Dedi ki: "Hel Eta" suresinin şerefine nail olan kimdir?
Dedim ki: Yeryüzünün bağışı en bol olanı!
Dedi ki: Rükû halinde yüzüğünü sadaka olarak veren kimdi?
Dedim ki: Düşmana mızrağı en sağlam saplayandı!
Dedi ki: Cehennem ateşini bölüştürüp paylaşılacak kimdir?
Dedim ki: Düşüncesi ateşten daha alevli olan!
Dedi ki: Peygamberin mübahelesinde onun ailesinin yanında bulunan kimdi?
Dedim ki: Hazarda ve seferde peygamberin yanında olan!
Dedi ki: Makamını tanımamız için Harun'a benzetilmiş olan kimdir?
Dedim ki: Hiçbir gün sürçmemiş ve düşmemiş olan!
Dedi ki: Söyle, Peygamberin ilminin kapısı kimdir?
Dedim ki: Odur ki hep sorarlardı ona ve sormazdı o!
Dedi ki: Biatini bozan topluluklara karşı savaşan kimdir?
Dedim ki: Bunun tefsiri Cemel savaşında çıktı ortaya!*

قَالَتْ : فَمَنْ حَارَبَ الْأَرْجَاسَ إِذْ قَسَطُوا ؟ *** فَقُلْتُ : صَفِينُ تُبْدَى صَفْحَةَ الْعَمَلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ قَارَعَ الْأَنْجَاسَ إِذْ مَرَفُوا ؟ *** فَقُلْتُ : مَعْنَاهُ يَوْمَ النَّهْرَوَانِ جَلَى
 قَالَتْ : فَمَنْ صَاحَبَ الْحَوْضَ الشَّرِيفَ غَدًا ؟ *** فَقُلْتُ : مَنْ بَيْتُهُ فِي أَشْرَفِ الْحُلَلِ
 قَالَتْ : فَمَنْ ذَا لَوَاءِ الْحَمْدِ يَحْمِلُهُ ؟ *** فَقُلْتُ : مَنْ لَمْ يَكُنْ فِي الرُّوْعِ بِالْوَجَلِ
 قَالَتْ : أَكُلُّ الْأَذَى قَدْ قُلْتُ فِي رَجُلٍ ؟ *** فَقُلْتُ : كُلُّ الْأَذَى قَدْ قُلْتُ فِي رَجُلٍ
 قَالَتْ : فَمَنْ هُوَ هَذَا الْفَرْدُ سَمِعَهُ لَنَا ؟ *** فَقُلْتُ : ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ^١

4031 . وله أيضاً :

بِحُبِّ عَلِيٍّ تَزُولُ الشُّكُوكُ *** وَتَسْمُو النُّفُوسُ وَيَعْلُو النُّجَارُ
 فَأَيْنَ رَأَيْتَ مُحِبًّا لَهُ *** فَتَمَّ الزَّكَاةُ وَتَمَّ الْفَخَارُ
 وَأَيْنَ رَأَيْتَ عَدُوًّا لَهُ *** فَفِي أَصْلِهِ نَسَبٌ مُسْتَعَارُ
 فَلَا تَعْذِلُوهُ عَلَى فِعْلِهِ *** فَحَيْطَانُ دَارِ أَبِيهِ قِصَارُ^٢

4032 . وله أيضاً :

أَبَا حَسَنَ لَوْ كَانَ حُبُّكَ مُدْخَلِي *** جَحِيمًا فَإِنَّ الْفَوْزَ عِنْدِي جَحِيمُهَا
 وَكَيْفَ يَخَافُ النَّارَ مَنْ هُوَ مُؤْمِنٌ *** بَأَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَسِيمُهَا^٣

١ . الغدير : ج 4 ص 40، المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 293 نحوه .

٢ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 95 الرقم 15، المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 208، روضة الواعظين: ف ص 147، الغدير: ج 4 ص 324 كلها نحوه .

٣ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 275 الرقم 197 .

*Dedi ki: Zulme yöneldiklerinde o pisliklere karşı kim savaştı?
Dedim ki: Sıffin, iyiliği aşikâr eden bir amel dosyası idi!
Dedi ki: Huruç ettiklerinde o necasetlerle dövüşen kimdi?
Dedim ki: Bunun manası Nehrevan'da aşikâr oldu!
Dedi ki: Yarın yüce havuzun sahibi kim olacak?
Dedim ki: Ailesi en yüce aile olan!
Dedi ki: Hamd sancağını kim omuzlanacak?
Dedim ki: Hiçbir korku ve kaygısı olmayan!
Dedi ki: Tüm bu söylediklerin bir kişide toplanmış mı?
Dedim ki: Tüm söylediklerim bir kişide toplanmış!
Dedi ki: Kim ola bu? Söyle ismini bize?
Dedim ki: O, müminlerin emiri Ali'dir¹*

Şu beyitler de ona aittir:

4031-*Ali'nin sevgisiyle zail olur şüpheler
Yükselir canlar ve yücelir soylar
Nerede görürsen onun dostunu
Görürsün onda temizlik ve iftihar
Nerede görürsen onun düşmanını
Vardır onun kökünde ödünç alınmış bir soy
Yaptığı işten dolayı kınamayın onu
Zira babasının bahçe duvarı kısa imiş²*

4032-Yine şöyle diyor:

*Ey Ebu'l-Hasan! Seni sevmek soksa beni cehenneme
Yine de bana göre asıl kurtuluş bu cehennemdedir
Bir ateş ki onu bölüştüren Emirülmüminin ola
Buna iman etmiş kişi ne diye ondan korka³*

¹-el-Gadir, c.4, s.40; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.293.

²-*Divanu's-Sahib b. Abbad*, s.95, no.15; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.208; *Ravza-tu'l-Vaizin*, s.147; el-Gadir, c.4, s.324.

³-*Divan-ı Sahib b. Abbad*, s.275, no.197.

4033 . وله أيضاً :

حُبُّ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ *** أَحْلَى مِنَ الشَّهَدَةِ لِلشَّارِبِ
 لَا تُقْبَلُ التَّوْبَةُ مِنْ تَائِبٍ *** إِلَّا بِحُبِّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ
 أَخَى رَسُولِ اللَّهِ بَلْ صِهْرِهِ *** وَالصَّهْرُ لَا يُعْدَلُ بِالصَّاحِبِ
 يَا قَوْمُ مَنْ مِثْلُ عَلِيٍّ وَقَدْ *** رُدَّتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ مِنْ غَائِبٍ^١

4034 . وله أيضاً :

وَقَالُوا : عَلِيُّ عَلَا . قُلْتُ : لَا *** فَإِنَّ الْعُلَى بَعَلِيَّ عَلَا
 وَلَكِنْ أَقُولُ كَقَوْلِ النَّبِيِّ *** وَقَدْ جَمَعَ الْخَلْقُ كُلَّ الْمَلَا
 إِلَّا إِنْ مَنْ كُنْتُ مُوَلًى لَهُ *** يُوَالِي عَلِيًّا وَإِلَّا فَلَا^٢

4035 . وله أيضاً :

يَا كُفُوَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ لَوْلَاكَ مَا *** زُفَّتْ إِلَى بَشَرٍ مَدَى الْأَحْقَابِ
 يَا أَصْلَ عِتْرَةِ أَحْمَدَ لَوْلَاكَ لَمْ *** يَكُ أَحْمَدُ الْمَبْعُوثُ ذَا أَعْقَابِ
 وَأَفْتَتَ بِالْحَسَنِينِ خَيْرَ وَلَادَةٍ *** قَدْ ضُمْنَتْ بِحَقَائِقِ الْأَنْجَابِ
 كَانَ النَّبِيُّ مَدِينَةَ الْعِلْمِ الَّتِي *** حَوَتْ الْكَمَالَ وَكُنْتُ أَفْضَلَ بَابِ
 رُدَّتْ عَلَيْكَ الشَّمْسُ وَهِيَ فَضِيلَةٌ *** بَهَرَتْ فَلَمْ تُسْتَرْ بَلْفُ نِقَابِ
 لَمْ أَحْكُ إِلَّا مَا رَوْتَهُ نَوَاصِبٌ *** عَادَتِكَ وَهِيَ مُبَاحَةُ الْأَسْلَابِ^٣

١ . أعيان الشيعة : ج 3 ص 358 ، بشارة المصطفى : ص 147 نحوه ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 317 وليس فيهما البيت الأول .

٢ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 260 الرقم 168 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 28 ، الغدير : ج 4 ص 41 .

٣ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 102 الرقم 18 ، بحار الأنوار : ج 45 ص 284 وفيه ثلاثة أبيات فقط .

4033-Şu beyitler de onundur:

*Ali b. Ebutalib'in muhabbetini tadana
Bu sevgi bal şerbetinden daha şirindir
Ebutalib'in oğlunun sevgisi olmadan
Hiçbir tövbe edenin tövbesi kabul edilmez
O, Resulullah'ın kardeşi ve damadıdır
Oysaki damat denk tutulmaz kayınpedere
Ey cemaat! Kim Ali gibi olabilir ki
Güneş battıktan sonra geri döndü onun için¹*

4034- Yine şöyle diyor:

*Dediler: Ali yüceldi
Dedim: Hayır, yücelik Ali'yle yüceldi
Ben söylerim Peygamberin sözünü
Bütün insanların huzurunda
Her kime Mevla isem ben
Mevla bilsin Ali'yi, aksi halde olmam ona Mevla ben²*

4035-Şu ifadeler de onundur:

*Ey Muhammed kızının dengi! Eğer olmasaydın sen
Hiç kimseyle evlenmeyecekti o, ebediyete kadar
Ey Muhammed hanedanının kökü! Eğer olmasaydın sen
Ahmet peygamberin soyu devam etmeyecekti
Hasan ve Hüseyin'le en üstün evlatlar nasip oldu sana
Gerçek necip ve soylular ikram edildi sana
Peygamber ilim şehriydi
Kemal ondaydı ve sen en üstün kapıydın ona
Güneş senin için geri dönmüştü ve bu bir faziletti
Herkesi şaşırtmıştı ve hiçbir perdeyle örtülememişti
Ben senin azılı düşmanlarının naklettiklerinden başka bir şey nakletmiyorum
Bu da onlardan ele geçirilmiş en güzel ganimetlerdir³*

¹-A'yanu's-Şia, c.3, s.358; Bişaretu'l-Mustafa, s.147; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.2, s.317, bu iki kaynakta birinci beyit yer almamış.

²-Divanu's-Sahib b. Abbad, s.260, no.168; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.3, s.28; el-Gadir, c.4, s.41.

³-Divanu's-Sahib b. Abbad, s.102, no.18; Biharu'l-Envar, c.45, s.284, bu kaynakta üç beyit daha vardır.

4036 . وله أيضاً :

مَنْ كَمُولَايَ عَلِيٍّ *** وَالْوَعَى تَحْمِي لَهَا *** مَنْ يَصِيدُ الصَّيْدَ فِيهَا *** بِالْظُّلَى حِينَ انْتَضَاهَا^١

4037 . وله أيضاً :

مَنْ لَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ *** وَقَعَاتٌ لَا تُضَاهَى *** كَمْ وَكَمْ حَرْبَ ضُرُوسٍ *** سَدَّ بِالْمَرْهَفِ فَاهَا ؟
أُذْكُرُوا أَفْعَالَ بَدْرٍ *** لَسْتُ أَبْغِي مَا سِوَاهَا *** أُذْكُرُوا غَزْوَةَ أَحَدٍ *** إِنَّهُ شَمْسٌ ضَحَاهَا
أُذْكُرُوا حَرْبَ حَنِينٍ *** إِنَّهُ بَدْرٌ دُجَاهَا
أُذْكُرُوا الْأَحْزَابَ قَدَمًا *** إِنَّهُ لَيْثٌ شَرَاهَا^٢
أُذْكُرُوا مُهْجَةَ عَمْرٍو *** كَيْفَ أَفْنَاهَا شَجَاهَا ؟
أُذْكُرُوا أَمْرَ بَرَاءَةٍ *** وَآخِرُونِي مَنْ تَلَاهَا ؟
أُذْكُرُوا مِنْ زُوجِ الزَّهْدِ *** رَاءَ قَدِ طَابَ ثَرَاهَا
أُذْكُرُوا بُكَرَةَ طَيْرٍ *** فَلَقَدْ طَارَ ثَنَاهَا ؟
أُذْكُرُوا لِي قُلْلَ الْعِلْمِ *** وَمَنْ حَلَّ ذُرَاهَا
حَالُهُ حَالَةُ هَارُو *** نَ لِمُوسَى فَافْهَمَاهَا
أَعْلَى حُبِّ عَلِيٍّ *** لَا مَنِي الْقَوْمِ سَفَاهَا ؟ !
أَهْمَلُوا قُرْبَاهُ جَهْلًا *** وَتَخَطَّوْا مُقْتَضَاهَا
أَوَّلُ النَّاسِ صَلَاةً *** جَعَلَ التَّقْوَى حُلَاهَا
رُدَّتِ الشَّمْسُ عَلَيْهِ *** بَعْدَمَا غَابَ سَنَاهَا
حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْدِ *** سَقَى شَقِي مَنْ قَدَ قَلَاهَا^٣

١ . انتضى السيف : سلَّه من غمده (لسان العرب : ج 15 ص 329) .

٢ . أعيان الشيعة : ج 3 ص 359، الغدير : ج 4 ص 57 .

٣ . الشُّرَى : موضع تنسب إليه الأسد (لسان العرب : ج 14 ص 431) .

٤ . الغدير : ج 4 ص 57 وراجع المناقب للخوارزمي : ص 174 ح 210 وكفاية الطالب : ص 388 وتذكرة الخواص : ص 52 .

4036- Yine şöyle der:

*Savaş ateşi yakıldığında * Kim mevlam Ali gibidir
Kınından çektiğinde kılıcı * Kim onun gibi avlar ahuları¹*

4037- Şu beyitler de onundur:

*Her gün yaptığı savaşlarla * Kim ona benzeyebilir ki
Nice şiddetli savaşların * Keskin kılıcıyla kapadı ağzını
Bedir'deki işleri hatırlayın * Ondan başka bir şey istemiyorum...
Uhud gazvesini hatırlayın * Onun parlayan güneşiydi
Huneyn harbini hatırlayın * Onun karanlığına doğan Ay'dı
Ahzab'da attığı adımı hatırlayın * Orası olmuştu onun aslan yatağı
Amr'ın canını hatırlayın
Nasıl da şecaatiyle yok etti onu
Beraat suresini hatırlayın
Söyleyin bana, kim okudu onu?
Tertemiz Zehra'yı hatırlayın
Kiminle evlendirildi o?
Kızarmış kuşu hatırlayın ki
Sonra övgüsü kanatlanıp uçtu
İlmin zirvelerini hatırlayın
Ve onun doruklarına yerleşeni
Onun hali benzer Harun'un
Musa yanındaki haline, anlasana
Ali'yi sevmeme karşılık mı?
Kınadı beni şu beyinsiz topluluk?!
Cahilce ona yaklaşımdan kaçındılar
Ve bunun gereğini önemsemediler
Namazı ilk kılardı o
Takvayla süslenendi o
Güneş battıktan sonra
Yerinden geri dönmüştü onun için
Allah'ın, kullarına hüccetidir o
Bedbaht olmuştur ona düşman olan²*

¹-A'yanu's-Şia, c.3, s.359; el-Gadir, c.4, s.57.

²-el-Gadir, c.4, s.57; Bkz: Harezmi, el-Menakib, s.174, h.210; Kifayetu'l-Talib, s.388; Tezkiretu'l-Havas, s.52.

4038 . وله أيضاً :

أَنَا وَجَمِيعُ مَنْ فَوْقَ التُّرَابِ *** فِدَاءُ تُرَابِ نَعْلِ أَبِي تُرَابٍ^١
وله أيضاً :

قَدْ لَقَّبُوكَ أَبَا تُرَابٍ بَعْدَمَا *** بَاعُوا شَرِيعَتَهُمْ بِكَفِّ تُرَابٍ^٢
وله أيضاً :

حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ *** فَضْ عَلَى الشَّاهِدِ وَالْغَائِبِ^٣
وله أيضاً :

لَوْ فَتَشَوْا قَلْبِي رَأَوْا وَسْطَهُ *** سَطْرَيْنِ قَدْ خُطَّ بِلا كَاتِبِ
حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ *** وَحُبُّ مَوْلَايَ أَبِي طَالِبٍ^٤

24 / 10

ابنُ الْحَجَّاجِ الْبَغْدَادِيُّ^٥

4039 . من عباقرة حملة العلم والأدب في القرن الرابع ، يقول :

يَا صَاحِبَ الْقُبَّةِ الْبَيْضَا عَلَى النَّجْفِ *** مَنْ زَارَ قَبْرَكَ وَاسْتَشْفَى لَدَيْكَ شُفَى

١ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 185 الرقم 9، روضة الواعظين: ص 147 .

٢ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 104 الرقم 18، بحار الأنوار: ج 45 ص 284 .

٣ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 184 الرقم 8، المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 208 .

٤ . ديوان الصاحب بن عباد : ص 183 الرقم 6 .

٥ . أبو عبد الله الحسين بن أحمد بن محمد بن جعفر بن محمد بن الحجّاج التليّلي البغدادي : ولد في المائة الثالثة للهجرة ، وهو أحد العمدة والأعيان من علماء الطائفة ، وعبقريّ من عباقرة حملة العلم والأدب ، ومن كبار شعراء وفحول الكتاب ، حتى قيل : إنه كأمريّ القيس في الشعر ، والغالب على شعره العذوبة والانسجام ، بل قيل : إنه فرد زمانه في فنّه الذي شهر به ، وإنّه لم يسبق إلى طريقته ولم ير كافتدائه على ما يريد من المعاني ، وقد أكثر من مدائح أهل البيت (عليهم السلام) والتّأيل من مناوئهم . وتوفّي سنة (391 هـ) وحمل إلى مشهد الإمام الطاهر موسى الكاظم (عليه السلام) ودفن فيه (راجع الغدير : ج 4 ص 130) .

4038- Şu cümle de onundur:

Ben ve şu toprağın üzerindeki herkes

Feda olsun Ebu Turab'ın ayağının tozuna¹

Yine şöyle der:

Onlar dinlerini bir avuç toprağa sattılar da sonra

Sana Ebu Turab (toprağın babası) lakabını verdiler²

Şu ifade de onundur:

Ali b. Ebutalib'in sevgisi

Şahit ve kayıp olana bir farzdır³

Şu beyitler de ona aittir:

Kalbimi açıp baksalar, görecekler ortasında

Kâtipsiz olarak yazılmış şu iki satırı:

Ali b. Ebutalib'in sevgisi

Ve mevlam Ebutalib'in sevgisi⁴

24/10

İBN-İ HACCAC BAĞDADI⁵

4039- Dördüncü asrın ilim ve edebiyat üstalarındandır. Şöyle der:

Ey Necef üzerindeki beyaz kubbenin sahibi!

Kim senin kabrini ziyaret edip huzurunda şifa aradıysa buldu şifa

¹-*Divanu's-Sahib b. Abbad*, s.185, no.9; *Ravzatu'l-Vaizin*, s.147.

²-*Divanu's-Sahib b. Abbad*, s.104, no.18; *Biharu'l-Envar*, c.45, s.284.

³-*Divanu's-Sahib b. Abbad*, s.184, no.8; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.208.

⁴-*Divanu's-Sahib b. Abbad*, s.183, no.6.

⁵-Ebu Abdullah Hüseyin b. Ahmed b. Muhammed b. Cafer b. Muhammed b. Haccac Neyli Bağdadi, Hicri üçüncü yüzyılda doğdu. Şia'nın büyük alimlerinden ve ilmi dayanaklarındandır. İlim ve edebiyatta bir deha olup büyük şair ve yazarlardan sayılmaktadır. Hatta onun şiir makamında "İmrû'l-Kays" olduğu söylenmiştir. Şiirinde fevkalade bir şirinlik ve bütünlük vardır. Ona, kendi zamanının tek şahsiyeti denilmiş ve bu ünvanla meşhur olmuştur. Onun tarzının, sözcüklere yüklediği özel manalar bakımından benzersiz olduğu söylenmiştir. Ehl-i Beyt'i (a.s) övmeye ve onların düşmanlarını yerme konusunda çok çaba sarf etmiştir. Bağdadi, Hicri 391 yılında dünyadan göçtü. Naaşı İmam Kazım'ın (a.s) haremine intikal ettirilip oraya gömüldü. (Bkz: *el-Gadir*, c.4, s.130).

زوروا أبا الحسن الهادي لعلكم *** تحظون بالأجر والإقبال والزلف
 زوروا الذي تسمع النجوى لديه فمن *** يزره بالقبر ملهوفاً لديه كفى
 إذا وصلت إلى أبواب قبته *** تأمل الباب تلقى وجهه وقف
 وقل سلام من الله السلام على *** أهل السلام وأهل العلم والشرف
 إني أتيتك يا مولاي من بلدي *** مستمسكاً من حبال الحق بالطرف
 نك العروة الوثقى فمن علق *** بها يده فلن يشقى ولم يخف
 وأن شأناك شأن غير منتقص *** وإن نورك نور غير منكسف
 وأنت الآية الكبرى التي ظهرت *** للعارفين بأنواع من الطرف
 كان النبي إذا استكفاك معضلة *** من الأمور وقد أعيت لديه كفى
 وقصة الطائر المشوي عن أنس *** جاءت بما نصه المختار من شرف

*Hidayet edici Ebu'l-Hasan'ı ziyaret edin ki böylece
Mükâfata ulaşır, ikbale koşar ve Allah'a yaklaşırsınız
Ziyaret edin yanındaki gizli konuşmayı duyan zatı
Kabrini ziyaret edip ona sığınana kendisi yeter onun
Ne zaman ulaşırsan onun dergâhının kapısına
Kapı yanında biraz bekle, yüzünü gör onun ve dur
De ki: İsmi Selam olan Allah'tan
Selam olsun selam, ilim ve şeref ehline!
Ey efendim! Memleketimden sana doğru geldim
Hakkın ipine tutunup fazlına göz dikmekteyim
Zira sen öyle sağlam bir kulpsun ki
Sana tutunan asla bedbaht olmaz ve korkmaz
Senin şanın kâmil ve eksiksizdir
Senin nurun asla tutulmayan bir nurdur
Arifler için çeşitli şekillerde tecelli eden
Aşikâr olmuş ayet-i kübrasın sen
Peygamber ne zaman herkesin aciz kaldığı bir müşkülü
Bıraktıysa sana, yettin ona tek başına
Enes tarafından nakledilen kızarmış kuş hadisi
Peygamberin dilinden yüceliğine açık bir delildir senin¹*

¹-A'yanu's-Şia, c.5, s.433; el-Gadir, c.4, s.88.

25 / 10

أبو مُحَمَّد العَوْنِي^١

4040 . من أكابر الأدباء في القرن الرابع ، يقول :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ مَصْبَاحُ الْهُدَى *** وَحُجَّةُ اللَّهِ عَلَى كُلِّ الْبَشَرِ
 جَاءَ بِفُرْقَانٍ مُبِينٍ نَاطِقٍ *** بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِ مَلِكٍ مُقْتَدِرٍ
 فَكَانَ مِنْ أَوَّلِ مَنْ صَدَّقَهُ *** وَصِيَّهُ وَهُوَ بِسَنٍّ مَا تُغَرُّ
 وَلَمْ يَكُنْ أَشْرَكَ بِاللَّهِ وَلَا *** دَنَسَ يَوْمًا بِسُجُودٍ لِحَجَرٍ
 فَذُكِّمُ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ *** وَلَهُ وَمَنْ جَاهَدَ فِيهِ وَنَصَرَ
 أَوَّلُ مَنْ صَلَّى مِنَ الْقَوْمِ وَمَنْ *** طَافَ وَمَنْ حَجَّ بِنُسْكَ وَاعْتَمَرَ
 مَنْ شَارَكَ الطَّاهِرَ فِي يَوْمِ الْعَبَا *** فِي نَفْسِهِ ؟ مَنْ شَكَّ فِي ذَاكَ كَفَرَ
 مَنْ جَادَ بِالنَّفْسِ وَمَنْ ضَنَّ بِهَا *** فِي لَيْلَةٍ عِنْدَ الْفَرَّاشِ الْمُشْتَهَرِ ؟
 مَنْ صَاحَبَ الدَّارَ الَّذِي انْقَضَى بِهَا *** نَجْمٌ مِنَ الْجَوِّ نَهَارًا فَانْكَدَرُ ؟
 مَنْ صَاحَبَ الرَّأْيَةَ لَمَّا رَدَّهَا *** بِالْأَمْسِ بِالذُّلِّ قَبِيْعٌ وَزُفَرُ

١ . أبو مُحَمَّد طلحة بن عبيد الله بن أبي عون الغساني العوني . ولعل في شهرة العوني وشعره السائر وطُرفه المدونة في الكتب غنى عن تعريفه ، وذكر عبقريته ونبوغه في نضد جواهر الكلام ، فكان يتفنن في الشعر ويأتي بأساليبه وفنونه . قال في العمدة : ومن الشعر نوع غريب يسمونه القواديسي تشبيهاً بالقواديس السانية لارتفاع بعض قوافيه في جهة وانخفاضها في الجهة الأخرى ، فأول من رأيته جاء به طلحة بن عبيد الله العوني . وله في شعره معاني فخمة استحسناها معاصروه ومن بعده . والواقف على شعره جدٌ عليهم بأنه كان يمشي على الوسط بين الإفراط والتفريط فلا يثبت لأهل البيت (عليهم السلام) إلا ما حق لهم من المراتب والمناقب أو ما هو دون مقامهم . ولما وقعت الفتنة بين الشيعة والسنة في بغداد سنة (443 هـ) نبشت قبور جماعة من الشيعة وطرحت النيران في تراجمهم ومنهم المترجم (راجع الغدير : ج4 ص128) .

25/10

EBU MUHAMMED AVNİ¹

4040- Dördüncü asrın büyük edebiyatçılarındandır. Şöyle der:

*Resulullah hidayet meşalesidir
Ve Allah'ın bütün insanlar üzerine hüccetidir
O, her şeye muktedir olan sultanın katından
Apaçık hakkı konuşan Furkan'ı getirdi
İlk tasdik eden onu
Küçük yaştaki vasisiydi onun
Allah'a asla şirk koşmadı o
Bir gün bile taşta secde kirine bulaşmadı o
Sizden Allah'a ilk iman edendir o
O'nun yolunda cihat edip destek verendir o
Şu kavim içinden ilk namaz kılandır o
Tavaf edip hac ibadetlerini ve umreyi yapandır o
Aba gününde tertemiz kişiyle ortak olandır o
Her kim şüphe ederse onda olur kâfir
Kim yatağına yatıp o gece bağışladı canını Nebi'ye?
Ve bu yolda hiçbir çabadan kaçınmadı?
Kimdir o evin sahibi ki ona,
Gökten bir yıldız inip sönüverdi?
Kimdi sancağı devralan o yiğit ki,
Dün zillet ve yenilgiyle geri getirmişlerdi onu?*

¹-Ebu Muhammed Talha b. Ubeydullah b. Ebu Avn Gassani Avni. Meşhur olan namıyla, yaygın şiiri ve ondaki zarif nükteleriyle belki de tanıtılmasına bile gerek yoktur. Sözdeki cevherleri düzenlemede sergilediği üstün dehası ve ustalığı dillere destan olmuştur. Şairlikte son derece profesyoneldi ve üstün yeteneğe sahipti. Bu yeteneğini şiir okumadaki tarzına da yansıtıyordu. *el-Umde* kitabında şöyle gelmiştir: “Bir çeşit şiir vardır ki ona, kafiyelerinin bazen yükselmesi, bazen de aşağı gelmesiyle kuyuya atılan deri kovalara benzetildiği için bu anlama gelen *Kavadis* ismi verilmiştir. Bu ilginç şiir türünü ilk olarak Talha b. Ubeydullah Avni'nin şiirinde gördüm.” Avni'nin şiirinde hem kendi muasırlarının hem de ondan sonrakilerin övdüğü yüce manalar bulunmaktadır. Şiirine vakıf olan biri, onun şiirinde her türlü ifrat ve tefritten uzak olduğunu görür; Ehl-i Beyt (a.s) hakkında (makam ve fazilet olarak) onlara layık olan sözleri söylemiştir. Hicri 443 yılında Bağdat'ta Şiilerle Sünniler arasında bir fitne çıktı ve Şiilerden birçoğunun kabri açılıp yakıldı. Avni de onlardan biridir. (Bkz: *el-Gadir*, c.4, s.128).

مَن خُصَّ بِالتَّلْبِيعِ فِي بَرَاءَةٍ ؟ *** فَنِلَكَ لِلْعَاقِلِ مِنْ إِحْدَى الْعِبَرِ
 مَن كَانَ فِي الْمَسْجِدِ طَلْقًا بِأَبِهِ *** حَلًّا وَأَبْوَابُ أَنْاسٍ لَمْ تُذَرَّ ؟
 مَن حَازَ فِي «خُمٍّ» بِأَمْرِ اللَّهِ ذَا *** كَ الْفَضْلِ وَاسْتَوْلَى عَلَيْهِمْ وَأَقْتَدَرَ ؟
 مَن فَازَ بِالدَّعْوَةِ يَوْمَ الطَّائِرِ الـ *** مَشْوَى ؟ مَن خُصَّ بِذَاكَ الْمُفْتَخَرِ ؟
 مَن ذَا الَّذِي أُسْرِى بِهِ حَتَّى رَأَى الـ *** قُدْرَةَ فِي حَنْدَسٍ لَيْلٍ مُعْتَكِرٍ ؟
 مَن خَاصِفُ النَّعْلِ ؟ وَمَنْ خَبَّرَكُمْ *** عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ أَنْوَاعَ الْخَبَرِ ؟
 سَائِلٌ بِهِ يَوْمَ حُنَيْنٍ عَارِفًا *** مَن صَدَّقَ الْحَرْبَ وَمَنْ وَلَّى الدُّبُرَ ؟
 كَلِيمُ شَمْسِ اللَّهِ وَالرَّاجِعُهَا *** مِنْ بَعْدِمَا انْجَابَ ضِيَاهَا وَاسْتَرَّ
 كَلِيمُ أَهْلِ الْكَهْفِ إِذْ كَلَّمَهُمْ *** فِي لَيْلَةِ الْمَسْحِ فَسَلَّ عَنْهَا الْخَبَرَ
 وَقِصَّةُ الثُّعْبَانِ إِذْ كَلَّمَهُ *** وَهُوَ عَلَى الْمَنِيرِ وَالْقَوْمُ زُمَرُ
 وَالْأَسَدُ الْعَابِسُ إِذْ كَلَّمَهُ *** مُعْتَرِفًا بِالْفَضْلِ مِنْهُ وَأَقَرَّ
 بِأَنَّهُ مُسْتَخْلَفُ اللَّهِ عَلَى الـ *** أُمَّةٍ وَالرَّحْمَنُ مَا شَاءَ قَدَرُ
 عَيْبَةٍ^٢ عِلْمُ اللَّهِ وَالْبَابُ الَّذِي *** يُؤْتَى رَسُولُ اللَّهِ مِنْهُ الْمُشْتَهَرُ^٣

١ . فِي الطَّبْعَةِ الْمَعْتَمَدَةِ : «مَعْرَفًا» ، وَالتَّصْحِيحُ مِنْ طَبْعَةِ مَرْكَزِ الْغَدِيرِ .

٢ . الْعَيْبَةُ : مُسْتَوْدَعُ الثِّيَابِ ، أَوْ مُسْتَوْدَعُ أَفْضَلِ الثِّيَابِ . وَعَيْبَةُ الْعِلْمِ عَلَى الْإِسْتِعَارَةِ (مَجْمَعُ الْبَحْرَيْنِ : ج 2 ص 1296) .

٣ . الْغَدِيرُ : ج 4 ص 125 ، الْمَنَاقِبُ لِابْنِ شَهْرَآشُوبَ : ج 2 ص 27 وَج 3 ص 291 .

*Beraat suresini tebliğ etme görevine seçilen kimdi?
Sadece bu bile akıl sahibine ibret için yeter
Kimin evinin mescide kapısı açık bırakıldı
Oysaki diğerlerinin kapıları kapatılıverdi
Gadir-i Hum 'da Allah 'ın emriyle
Üzerlerine velayet ve iktidarla üstün olan kimdir?
Kızarmış kuş gününde Peygamberin duasını
Alarak bu yüce şerefle onurlanan kimdir?
Gece yolculuğuna götürülen, sonra da
O karanlık gecede Allah 'ın kudretini gören kimdir?
Ayakkabıyı yamayan kimdir?
Resulullah 'ın size kendisinden çeşitli haberler verdiği kişi
kimdir?
Huneyn 'den sor onu ki kendisini iyi tanır
Kimdi savaşta kılıç vuran ve arkasını dönüp kaçan?
Allah 'ın güneşi ile konuşan ve de
Battıktan sonra onu geri döndürenidir.
O Ashab-ı Kehf ile konuşandır
Gece yolculuğunda, sor geceden sen onu
Minber üzerinde iken o ve insanlar kaçıştığında
Kendisiyle konuşan ejderhanın öyküsünü sor ondan
Asık suratlı aslan konuşup onunla
İtiraf etmişti faziletini ona ikrarla
O Allah 'ın halifesidir ümmete
Rahman 'ın dilediği çıkar hep kadere
Odur Allah 'ın ilminin heybesi ve
Resulullah 'a gidilen bilindik kapı¹*

¹-el-Gadir, c.4, s.125; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.2, s.27 ve c.3, s.291.

القرن الخامس

26 / 10

مهيار الديلمي^١

4041 . من جهايزة الأدباء في القرن الخامس ، يقول :

إن يحسُدوكَ فَلَفَرَطٍ عَجَزِهِمْ *** فِي الْمَشْكَلَاتِ وَلِمَا فِيكَ كَمَلُ
 الصُّوْ أَنْتَ وَالْوَصِيُّ دُونَهُمْ *** وَوَارِثُ الْعِلْمِ وَصَاحِبُ الرُّسُلِ
 وَأَكْلُ الطَّائِرِ وَالطَّارِدُ لِلصِّ *** لَّ وَلَمَنْ كَلَّمَهُ قَبْلَكَ صَلَّ ؟ !
 وَخَاصِفُ النَّعْلِ وَذُو الْخَاتَمِ وَالْ *** مَنُهِلُ فِي يَوْمِ الْقَلِيبِ وَالْمُعِلُ
 وَفَاصِلُ الْقَضِيَّةِ الْعَسْرَاءِ فِي *** يَوْمِ الْجَنِينِ^٢ وَهُوَ حُكْمٌ مَا فُصِّلُ
 وَرَجَعَةُ الشَّمْسِ عَلَيْكَ نَبَأٌ *** تُشَعَّبُ الْأَلْبَابُ فِيهِ وَتَضِلُ
 فَمَا أَلَوْمُ حَاسِدًا عَنْكَ أَنْزَوَى *** غِيظًا وَلَا ذَا قَدَمٍ فِيكَ تَزُلُ
 يَا صَاحِبَ الْحَوْضِ غَدَاً لَاحُلَّتْ *** نَفْسُ تَوَالِيكَ عَنِ الْعَذْبِ النَّهْلِ
 وَلَا تُسَلِّطْ قَبْضَةَ النَّارِ عَلَى *** عُنُقِ إِلَيْكَ بِالْوَدَادِ يَنْفَتِلُ
 عَادَيْتُ فِيكَ النَّاسَ لَمْ أَحْفِلْ بِهِمْ *** حَتَّى رَمَوْنِي عَنْ يَدِ إِلَّا الْأَقْلُ
 تَفَرَّغُوا يَعْترِقُونَ^٣ غَيْبَةً *** لَحْمِي وَفِي مَدْحِكَ عَنْهُمْ لِي شُغْلُ
 عَدَلْتُ أَنْ تَرْضَى بِأَنْ يَسْخَطَ مِنْ *** ثَقْلُهُ الْأَرْضُ عَلَى فَاَعْتَدَلُ
 وَلَوْ يُشَقُّ الْبَحْرُ ثُمَّ يَلْتَقَى *** فَلِقَاهُ فَوْقِي فِي هَوَاكِ لَمْ أَبْلُ^٤

١ . أبو الحسن مهيار بن مرزويه الديلمي البغدادي : هو أرفع راية للأدب العربي منشورة بين المشرق والمغرب ، وأقنص كثر من كوز الفضيلة ، ولعمري الحق إن من المعاجز أن فارسياً في العصر يحاول فرض الشعر العربي فيفوق أقرانه ، ويقتدى به عند الورد والصدر ، أسلم على يد الشريف الرضي سنة (394 هـ) وتخرج عليه في الأدب والشعر ، وتوفي سنة (428 هـ) (راجع الغدير : ج 4 ص 238) .

٢ . في الطبعة المعتمدة : «الحنين» ، والتصحيح من طبعة مركز الغدير .

٣ . اعتزقت العظم : إذا أخذت منه اللحم بأسنانك (النهاية : ج 3 ص 220) .

٤ . الغدير : ج 4 ص 255 .

BEŞİNCİ ASIR

26/10

MİHYAR DEYLEMİ¹

4041- Beşinci asrın usta edebiyatçılarındandır. Şöyle der:

*Zor olaylarda zaafa düşüp aciz kaldıklarında
Haset etmeye başladılar kemaline senin
Peygamberle aynı kökten olan sensin, vasi sensin onlar değil
Peygamber ilminin varisi sensin ve Resullerin yoldaşı
Kızarmış kuşu yiyen ve kanlı ejderhayı kovan
Kim konuşmuştu senden önce ejderha ile?!
Ayakkabı yamayan ve yüzük bağışlayan
Bedir kuyusu başında su dağıtan kaynak
Huneyn gününde zor hadiseyi çözen * Verdiği hükümle son noktayı koyan
Güneşin senin için geri dönmesi ise
Akılları derbeder eden büyük bir olaydı
Bu yüzden sana öfkelenerek uzaklaşan
Ve senden ayağı sürçen hasetçileri kınamıyorum
Ey [Kevser] havuzun sahibi! Velayetine âşık olan senin
Yarın mahrum kalmaz bu havuzun şirin suyuna
Senin sevgin karşısında eğilen bir boyunu
Cehennemin kor ateşi aşağı eğmese gerek
Senin yolunda düşman oldum halka, bir araya gelmedim onlarla
Ta ki çok az bir grup hariç attılar beni ellerinin tozunu atar gibi
Halvete çekilip gıybet ederek etimi ve kemiğimi ısırdıklarında
Senin övgüne dalmak meşgul ediyordu beni onlarla ilgilenmekten
Sen razı olursan öfkelenirse de âlem * Seçip senin rızanı yüz çeviririm âleme
Hatta deniz bir dağ gibi ayrılrsa iki parçaya * Sonra da alsın beni bağ-
rına asla korkmam sevgine giden yolda²*

¹Ebu'l-Hasan Mihyar Mirzevîh Deylemi Bağdadi, Arap edebiyatının doğuda ve batıda dalgalanan en yüksek sancağı ve fazilet definelerinin en kıymetli parçasıdır. Gerçekten de kökeni Fars olan birinin Arap şiirinde üstün çaba göstererek rakiplerinin önüne geçmesi; şiire giriş ve çıkışta kendisine uyulması bir tür mucizedir. Hicri 394 yılında Şerif Razi'nin eliyle İslam'ı kabul etmiştir. Edebiyat ve şiir konusunda onun yanında mezun oldu. Hicri 428 yılında vefat etti. (Bkz: *el-Gadir*, c.4, s.238).

²-*el-Gadir*, c.4, s.255.

27 / 10

السَّيِّدُ الْمُرْتَضَى^١

4042 . من أئمة العلم والأدب في القرن الخامس ، يقول :

وَبِمَرْحَبِ أَلْوَى فَتَى ذُو جَمْرَةٍ *** لَا تُصْطَلَى وَبِسَالَةٍ لَا تُقْتَرَى^٢
 إِنْ حَزَّ حَزَّ مُطَبَّقًا أَوْ قَالَ قَا *** لَ مُصَدَّقًا أَوْ رَامَ رَامَ مُطَهَّرًا^٣
 فَتَنَاهُ مُصَفَّرَ الْبَنَانِ كَأَنَّمَا *** لَطَخَ الْحِمَامُ عَلَيْهِ صَبِغًا أَصْفَرًا
 شَهَقَ الْعُقَابُ بِسِلْوِهِ وَلَقَدْ هَفَّتْ *** زَمَنًا بِهِ شُمُ الذَّوَائِبِ وَالذُّرَى
 أَمَّا الرَّسُولُ فَقَدْ أَبَانَ وَلَاَهُ *** لَوْ كَانَ يَنْفَعُ جَائِرًا^٤ أَنْ يُنْذَرَا
 أَمْضَى مَقَالًا لَمْ يَقْلُهُ مَعْرُضًا *** وَأَشَادَ ذِكْرًا لَمْ يُشِدَّهُ مُعَدَّرًا
 وَتَنَى إِلَيْهِ رِقَابَهُمْ وَأَقَامَهُ *** عِلْمًا عَلَى بَابِ النِّجَاةِ مُشَهَّرًا
 وَلَقَدْ شَفَى يَوْمَ الْغَدِيرِ مَعَاشِرًا *** ثَلَجَتْ نَفْسُهُمْ وَأَوْدَى مَعَاشِرَا
 قُلِّعَتْ^٥ بِهِ أَحْقَادُهُمْ فَمَرَجَّعٌ *** نَفْسًا وَمَانِعٌ أَنَّهُ أَنْ تَجْهَرَا

١ . أبو القاسم علي بن الحسين بن موسى بن محمد بن موسى بن إبراهيم ابن الإمام موسى الكاظم (عليه السلام) ، ويُلقَّب بالمرتضى ، والأجل الطاهر ، وذو المجدين ، وعلم الهدى : كان هو وأخوه (السَّيِّدُ الرِّضَى) من دوح السيادة ثمران ، وفي فلك الرياسة قمران . كان إماماً في علم الفقه والأصول والحديث والكلام والمناظرة والأدب والشعر . له تصانيف كثيرة تبلغ (86) كتاباً ورسالةً .

ولد سيدنا المرتضى سنة (355 هـ) وتوفي سنة (436 هـ) ودفن في مدينة الكاظمية المقدسة بجوار جده الإمام الكاظم (عليه السلام) (الغدير : ج 4 ص 264) .

٢ . قرا الأمر واقتراه : تتبَّعه (لسان العرب : ج 15 ص 175) .

٣ . في الطبعة المعتمدة : «مظهرًا» ، والتصحيح من طبعة مركز الغدير .

٤ . في الطبعة المعتمدة : «حائراً» ، والتصحيح من طبعة مركز الغدير .

٥ . في الطبعة المعتمدة : «قلعت» ، والتصحيح من طبعة مركز الغدير .

27/10

SEYYİD MURTAZA¹

4042- Beşinci asrın ilim ve edebiyat imamlarındandır. Şöyle der:

*Koruyucu bir aslan edasıyla saldırdı o yiğit
Yakıcı kor ateş gibi düştü Mirhab'ın canına
Böldüğünde tam bölmüş, konuştuğunda tasdik edilmişti
Durdüğunda da hep tertemiz kılınmıştı o yiğit
Sertçe ve beklemeksizin devirdi atından yere onu
Ölüm heyulâsı sapsarı tozunu serpti yüzüne onun
Akbabalar kopuk parçalarını alıp yükseldi onun
Oysaki yüksek tepeler haset ederdi yayılmış kâküllerine onun
Resulullah açıkladı velayetini ümmete
Şaşkınlara belki uyarı fayda verir diye
Sözü açıkça söyleyip bırakmadı hiçbir bahane
İsmi dile getirdi onun şevk-u iştiyak ile
Gözlerinin önünde kaldırdı ayağa onu
Kurtuluş kapısını tanıtan nişane kıldı onu
Gadir gününde müminlerin kalbine verdi şifa
Gönüllere serpti serin su, bir grup da düştü belaya
Bununla sinelerdeki kinler başladı kabarmaya
Kimi hapsetti iniltiyi, etmedi aşikâr; kimi de “inna lillah”
çekip kopardı figan*

¹-Ebu'l-Kasım Ali b. Hüseyin b. Musa b. Muhammed b. Musa b. İbrahim b. İmam Musa Kazım (a.s), Murtaza lakabı ile tanınmakta yüce, temiz ve âlicenap bir şahsiyettir. Hidayet sancağı anlamına gelen *Alemu'l-Hüda* lakabı ile meşhurdur. O ve kardeşi (Seyyid Razi) seyyitlik bağının iki meyvesi ve riyaset gezegeninin iki kameridir. Fıkıh, usul, hadis, kelam, münazara, edebiyat ve şiir dallarında bir ekoldü. Sayısı 86'yı bulan kendisine ait kitap ve risalesi vardır.

Seyyid Murtaza Hicri 355 yılında doğdu ve 436 yılında vefat etti. Mukaddes Kazimiye şehrinde ceddi İmam Kazım'ın (a.s) haremi civarına defnedildi. (*el-Gadir*, c.4, s.264).

ياراكِباً رَقَصَتْ بِهِ مَهْرِيَّةٌ *** أَشْبَتْ بِسَاحَتِهِ^١ الْهُمُومُ فَأَصْحَرَا
عُجْ بِالْغَرَى فَإِنَّ فِيهِ ثَاوِيًا *** جَبَلًا تَطَاطَأُ فَاطِمَانٌ بِهِ الثَّرَى
وَأَقْرَأَ السَّلَامَ عَلَيْهِ مِنْ كَلَفٍ بِهِ *** كُشِفَتْ لَهُ حُجُبُ الصَّبَاحِ فَأَبْصَرَا
وَلَوْ اسْتَطَعْتُ جَعَلْتُ دَارَ إِقَامَتِي *** تِلْكَ الْقُبُورَ الزُّهْرَ حَتَّى أَقْبِرَا^٢

القرن السادس

28 / 10

الملك الصالح^٣

4043 . من رجال السياسة والأدب في القرن السادس ، يقول :

يا رَاكِبَ الْغَىِّ دَعْ عَنْكَ الضَّلَالَ فَهَا *** ذَا الرُّشْدِ بِالْكَوْفَةِ الْغَرَاءِ مَشْهَدُهُ
مَنْ رُدَّتِ الشَّمْسُ مِنْ بَعْدِ الْمَغِيبِ لَهُ *** فَادْرَكَ الْفَضْلَ وَالْأَمْلَاكُ تَشْهَدُهُ
وَيَوْمَ خُمٍّ وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ لَهُ *** بَيْنَ الْحُضُورِ وَشَالَتْ عَضْدُهُ يَدُهُ
مَنْ كُنْتُ مَوْلَى لَهُ هَذَا يَكُونُ لَهُ *** مَوْلَى أَتَانِي بِهِ أَمْرٌ يُؤَكِّدُهُ
مَنْ كَانَ يَخْذُلُهُ فَاللَّهُ يَخْذُلُهُ *** أَوْ كَانَ يَعْضُدُهُ فَاللَّهُ يَعْضُدُهُ

١ . في الطبعة المعتمدة : «لساحته» ، والتصحيح من طبعة مركز الغدير .

٢ . الغدير : ج 4 ص 263 .

٣ . أبو الغارات الملك الصالح طلائع بن رزيك : أصله من الشيعة الإمامية في العراق ، وكان من أقوام جمع الله سبحانه لهم الدنيا والآخرة ؛ فحازوا شرف الدارين ، فبينما هو فقيه بارع وأديب شاعر ، وإذا به ذلك الوزير العادل تزدهى به القاهرة بحسن سيرته .

له كتاب «الاعتماد في الرد على أهل العناد» وديوانه مجلدان ، في كل فن من الشعر يتضمن إمامة أمير المؤمنين (عليه السلام) . ولد سنة (495 هـ) وقتل سنة (556 هـ) ودفن في القاهرة (راجع الغدير : ج 4 ص 344) .

*Ey süvari ki merkebin raks etmiş senin
Sıkıntılar gönül viranesini mesken edinmiş de sahraya düşürmüş onu
Necef tepesine yerleş, zira oradaki dağ edince tevazu
Yeryüzünün demir atılan huzur limanı oldu adeta
İstek ve hevesle selam ver ona ki
Götürür ufku karanlığını, getirir sabahın aydınlığını
Elimden gelseydi ikamet yurdumu kılardım orada
Şayet benim de kabrim olurdu o aydınlık kabristanda¹*

ALTINCI ASIR

28/10

MELİK SALİH²

4043- Altıncı asrın siyaset ve edebiyat adamlarındandı. Şöyle der:

*Ey sapkınlık merkebine binen! Bırak artık sapkınlığı
Hidayet ve doğru yolun madeni hüveydadır Küfe'de
Battıktan sonra geri döndü Güneş onun için
Namazın faziletini idrak etsin, melekler de şahit olsun diye
Gadir gününde Resulullah cemaatin huzurunda
Tutup elini kaldırmış ve şöyle buyurmuştu hakkında:
Kimin mevlası isem ben bu da mevladır ona
Bana gelen ilahi emir tekit etmiştir buna
Kim onu yalnız bırakırsa Allah da onu yalnız bırakır
Kim ona yardım ederse Allah da yardım eder ona*

¹-el-Gadir, c.4, s.263.

²-Ebu'l-Garat Melik Salih Telayi b. Rezzik, köken olarak Irak'ın İmamiye Şiilerindendir. O, Yüce Allah'ın kendilerine hem dünya hem de ahreti verdiği, iki dünyanın da şerefine nail olmuş kişilerdendi; o usta bir fakih ve edebiyatı güçlü bir şair olmakla birlikte, aynı zamanda hoş tedbiriyle Kahire halkının huzurunu temin etmiş adaletli bir vezirdi. Onun *el-İtimad fi'r-Reddi ala Ehli'l-İnad* isminde bir kitabı ve iki ciltten oluşan bir de divanı vardır. Şiirin her çeşidi ile Emirülmüminin'in imametini ifade etmiştir. Hicri 495 yılında doğdu ve 556 yılında öldürüldü. Kahire'ye defnedilmiştir. (Bkz: *el-Gadir*, c.4, s.344).

وَالْبَابُ لَمَّا دَحَاهُ وَهُوَ فِي سَغَبٍ *** مِنْ الصَّيَامِ وَمَا يَخْفَى تَعْبُهُ
 وَقَلْقَلِ الْحَصْنَ فَارْتَاعَ الْيَهُودُ لَهُ *** وَكَانَ أَكْثَرُهُمْ عَمْدًا يَفْنَدُهُ
 نَادَى بِأَعْلَى السَّمَاءِ جِبْرِيلُ مُمْتَدِحًا *** هَذَا الْوَصِيُّ وَهَذَا الطُّهْرُ أَحْمَدُهُ
 وَفِي الْفُرَاتِ حَدِيثٌ أَذْ طَغَى فَاتَى *** كُلُّ إِلَيْهِ لَخَوْفِ الْهَلِكِ يَقْصِدُهُ
 فَقَالَ لِلْمَاءِ : غَضٌ طَوْعًا فَبَانَ لَهُمْ *** حَصْبَاؤُهُ حِينَ وَافَاهُ يَهْدُهُ^١

4044 . وَلَهُ أَيْضًا :

وَفِي مَوَاقِفَ لَا يُحْصَى لَهَا عَدَدٌ *** مَا كَانَ فِيهَا بِرَعْدٍ وَلَا نَكَلٍ
 كَمْ كُرْبَةً لِأَخِيهِ الْمُصْطَفَى فُرِّجَتْ *** بِهِ وَكَانَ رَهْنِ الْحَادِثِ الْجَلَلِ ؟
 كَمْ بَيْنَ مَنْ كَانَ قَدْ سَنَّ الْهُرُوبَ وَمَنْ *** فِي الْحَرْبِ إِنْ زَالَتْ الْأَجْبَالُ لَمْ يَزُلْ ؟ !
 فِي «هَلْ أَتَى» بَيْنَ الرَّحْمَنِ رُتْبَتُهُ *** فِي جُودِهِ فَتَمَسَّكَ يَا أَخِي بِ«هَلْ»
 عَلَيُّ قَالَ اسْأَلُونِي كَيْ أَبِينَ لَكُمْ *** عِلْمِي وَغَيْرُ عَلِيٍّ ذَاكَ لَمْ يَقُلْ
 بَلْ قَالَ : لَسْتُ بِخَيْرٍ إِذْ وَلَّيْتُكُمْ *** فَقَوْمُونِي فَإِنِّي غَيْرُ مُعْتَدِلٍ
 إِنْ كَانَ قَدْ أَنْكَرَ الْحُسَادُ رُتْبَتَهُ *** فَقَدْ أَقْرَأَهُ بِالْحَقِّ كُلُّ وَلِيٍّ
 وَفِي الْغَدِيرِ لَهُ الْفَضْلُ الشَّهِيرُ بِمَا *** نَصَّ النَّبِيُّ لَهُ فِي مَجْمَعِ حَفْلٍ^٢

١ . الغدير : ج 4 ص 341 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 30 وفيه من «ويوم خم» إلى «بعضده» .

٢ . الغدير : ج 4 ص 342 .

*Allah 'a kulluğu gizli değildi ve oruçlu olduğu halde
 Hem de aç iken söküp Hayber'in kapısını fırlattı uzağa
 Kaleyi yerinde oynattı, Yahudiler ürktü heybetinden
 Oysaki birçoğu kasten ona bunak derlerdi önceden
 Cebrail gökten yüksek sesle başladı övmeye onu
 Bu vasidir ve şu da pak Ahmedi onun
 Fırat başkaldırıp tuğyan ettiğinde
 Herkes helak korkusuyla sığınıyordu ona
 Fırat'a buyurdu: İtaat edip de geri çek suyunu
 O da bu emrin gücüyle çekti suyunu, çıktı çakılları ortaya¹*

4044- Şu beyitler de onundur:

*Sayısız meydanlarda hep ileri atıldı o
 Ne geri çekildi ne de korkuya kapıldı o
 Nice kederler giderdi kardeşi Mustafa'dan
 Hem de büyük belalar rehin almışken onu
 Savaştan kaçmayı bir gelenek olarak bırakanlarla
 Dağlar yerinden oynasa bile yerinden oynamayan kişi arasında ne
 kadar fark vardır?! "Hel Eta" suresinde beyan etti Rahman onun
 Cömertlikteki rütbesini; ey kardeş, hadi tut sen de eteğinden onun!
 Sadece Ali "Sorun bana, ilmimi aşikâr edeyim size" demiştir
 Ali'den başkası asla bunu söyleyememiştir
 (Başkası)Ancak şunu söylemiş: "Hâkiminiz oldıysam da en hayırlınız de-
 ğilim ben
 Eğer yanlış yola sapacak olursam muhakkak doğru yola getirin beni"
 Hasetçiler inkâr etmiş olsalar da makamını
 Dostları itiraf etmişlerdir onun hakkını
 Gadir'de onun sahibi olduğu fazilet ulaştı şöhrete
 Nebinin cemaat içindeki açık sözü ile vardı devlete²*

¹-el-Gadir, c.4, s.341; İbn-i Şehrâşub, Menakıb, c.3, s.30.

²-el-Gadir, c.4, s.342.

4045 . وله أيضاً :

أَنَا مِنْ شِيعَةِ الْإِمَامِ عَلِيٍّ *** حَرْبُ أَعْدَائِهِ وَسَلْمُ الْوَلِيِّ
 أَنَا مِنْ شِيعَةِ الْإِمَامِ الَّذِي مَا *** مَا لَ فِي عُمَرِهِ لِفَعْلٍ دَنِيٍّ
 أَنَا عَبْدٌ لِصَاحِبِ الْحَوْضِ سَاقِيٍّ *** مَنْ تَوَالَى فِيهِ بِكَأْسٍ رَوِيٍّ
 أَنَا عَبْدٌ لِمَنْ أَبَانَ لَنَا الْمَشَقَّ *** كُلَّ فَارْتَاضٍ كُلُّ صَعْبٍ أَبِيٍّ
 وَالَّذِي كَبَّرَتْ مَلَائِكَةُ اللَّهِ *** هُ لَهُ عِنْدَ صَرَعَةِ الْعَامِرِيِّ
 الْإِمَامُ الَّذِي تَخَيَّرَهُ اللَّهُ *** هُ بِلا مَرِيَّةٍ أَخَا لِلنَّبِيِّ
 قَسَمًا مَا وَقَاهُ بِالنَّفْسِ لَمَّا *** بَاتَ فِي الْفَرْشِ عَنْهُ غَيْرُ عَلِيٍّ
 وَلَعَمْرِي إِذْ حَلَّ فِي يَوْمٍ (خُمْ) *** لَمْ يَكُنْ مُوصِيًّا لِغَيْرِ الْوَصِيِّ^١

29 / 10

ابن مكي النيلي^٢

4046 . من أعيان الأدباء في القرن السادس ، يقول :

أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ النَّبِيَّ مُحَمَّدًا *** بِحَيْدَرَةِ أَوْصَى وَلَمْ يَسْكُنِ الرَّمْسَا ؟ !
 وَقَالَ لَهُمْ وَالْقَوْمُ فِي «خُمْ» حُضْرٌ *** وَيَتْلُو الَّذِي فِيهِ وَقَدْ هَمَسُوا هَمْسَا

١ . الغدير : ج 4 ص 342 .

٢ . سعيد بن أحمد بن مكي النيلي المؤدب : من أعلام الشيعة وشعرائها المتفانين في حب العترة الطاهرة وولائها ، وقد عدّه ابن شهر آشوب في معالمه من المتّقين ، من شعراء أهل البيت (عليهم السلام) .
 قال الحموي : المؤدب الشيعي ، كان نحوياً فاضلاً عالماً ، بالأدب ، مغالياً في التشيع ، له شعر جيد أكثره في مدح أهل البيت ، وله غزل رقيق . وفاته سنة (565 هـ) وقد ناهز المائة (الغدير : ج 4 ص 392) .

4045- Şu beyitler de ona aittir:

*İmam Ali'nin Şiasıyım ben
Düşmanlarıyla savaşta, dostlarına dostum ben
Ben öyle bir imamın Şiasıyım ki
Ömründe asla alçaklığa meyletmedi o
Ben Kevser havuzunun sahibinin kölesiyim
Ki kıyamette hayat camıyla suvarır dostlarını
Ben müşkülâtı çözen kişinin kölesiyim
Ki tüm zorluklar onun karşısında kolaylaştı
O ki Allah'ın melekleri tekbir getirmişti
Amr'ı vurduğu darbeyeyle yere devirdiğinde
O imam ki hiç şüphesiz seçti Allah
Peygamberine kardeş olarak onu
Kasem olsun ki yatağına yatıp canını siper eden
Bu şekilde koruyan Peygamberi, değildi başkası Ali'den
Canıma yemin olsun ki Gadir-i Hum gününde Nebi
Görmedi vasiden başkasını vasiyete layık¹*

29/10

İBN-İ MEKKİ NEYLI²

4046- Altıncı asrın önde gelen edebiyatçılarından. Şöyle der:

*Bilmez misiniz ki Muhammed Peygamber vasi etti
Ruhu göklere kanatlanmadan önce Haydar'ı?
Herkesin hazır ve şahit olduğu Gadir-i Hum'da
Okudu bir hutbe; kesildi sesler, tutuldu nefesler*

¹-el-Gadir, c.4, s.342.

²-Said b. Ahmed b. Mekki Neyli Mueddeb, pak Ehlibeyt hanedanının muhabbeti ve velayeti potasında erimiş büyük Şia şahsiyetlerindendir. İbn-i Şehrâşub *Mealim* adlı eserinde onu takva ehli kişilerden ve Ehlibeyt (a.s) şairlerinden saymıştır.

Himyeri şöyle der: Mueddeb, şiidir. Nahiv ve edebiyat ilmini iyi bilen fazilet ehli bir âlimdi. Şiilikte aşırı gitmiştir. Şiiri hoştur ve çoğu Ehl-i Beyt'in övgüsü hakkındadır. Kasidesi de çok narindir. Hicri 565'te yaklaşık yüz yaşında vefat etmiştir. (el-Gadir, c.4, s.392).

عَلَى كَزْرَى مِنْ قَمِيصِي وَإِنَّهُ *** نَصِيرِي وَمَنِّي مِثْلُ هَارُونَ مِنْ مُوسَى
أَلَمْ تُبْصِرُوا التُّعْبَانَ مُسْتَشْفِعاً بِهِ *** إِلَى اللَّهِ وَالْمَعْصُومُ يَلْحَسُهُ لَحْساً ؟ !
فَعَادَ كَطَاوُوسٍ يَطِيرُ كَأَنَّهُ *** تَغْشَرَمَ فِي الْأَمْلَاقِ فَاسْتَوْجَبَ الْحَبْسَا
أَمَا رَدَّ كَفَّ الْعَبْدِ بَعْدَ انْقِطَاعِهَا ؟ ! *** أَمَا رَدَّ عَيْنَا بَعْدَ مَا طُمِسَتْ طُمْساً ؟ !^١

4047 . وله في مدح أمير المؤمنين (عليه السلام) :

فَإِنْ يَكُنْ آدَمُ مِنْ قَبْلِ الْوَرَى *** نُبِيٌّ وَفِي جَنَّةِ عَدْنٍ دَارُهُ
فَإِنَّ مَوْلَايَ عَلَى ذُو الْعُلَى *** مِنْ قَبْلِهِ سَاطِعَةٌ أَنْوَارُهُ
تَابَ عَلَى آدَمَ مِنْ ذُنُوبِهِ *** بِخَمْسَةِ وَهُوَ بِهِمْ أَجَارُهُ
وَإِنْ يَكُنْ نُوحٌ بَنَى سَفِينَةً *** تُنْجِيهِ مِنْ سَبِيلِ طَمِي تَبَارُهُ
فَإِنَّ مَوْلَايَ عَلَى ذُو الْعُلَى *** سَفِينَةٌ يُنْجِي بِهَا أَنْصَارُهُ
وَإِنْ يَكُنْ ذُو الْتَوْنِ نَاجِي حَوْتَهُ *** فِي الْيَمِّ لَمَّا كَضَهُ حَضَارُهُ^٢
فَفِي جُلْنَدَى لِلْأَنَامِ عِبْرَةٌ *** يَعْرِفُهَا مَنْ دَلَّهُ اخْتِبَارُهُ
رُدَّتْ لَهُ الشَّمْسُ بِأَرْضِ بَابِلَ *** وَاللَّيْلُ قَدْ تَجَلَّلَتْ أَسْتَارُهُ
وَإِنْ يَكُنْ مُوسَى رَعَى مُجْتَهِداً *** عَشْرًا إِلَى أَنْ شَفَّهُ انْتِظَارُهُ
وَسَارَ بَعْدَ ضَرْهِ بَآهِلِهِ *** حَتَّى عَلَتْ بِالْوَادِيَيْنِ نَارُهُ
فَإِنَّ مَوْلَايَ عَلَى ذُو الْعُلَى *** زَوْجَهُ وَاخْتَارَ مِنْ يَخْتَارُهُ
وَإِنْ يَكُنْ عِيسَى لَهُ فَضِيلَةٌ *** تَدْهَشُ مَنْ أَدْهَشَهُ أَنْبَهَارُهُ
مَنْ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ مَا سَجَدَتْ *** لِلَّاتِ بَلْ شَغَلَهَا اسْتِغْفَارُهُ^٣

١ . الغدير : ج 4 ص 392 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 18 وفيه إلى «من موسى» .

٢ . في الغدير : «حصاره» .

٣ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 265 ، الغدير : ج 4 ص 394 .

*Buyurdu: Ali yar ve yaverim, sırdaşımdır benim
Harun'un Musa yanındaki yerindedir benim için
Görmedin mi ejderha kabul etti onun aracılığını Allah'a
Masum birini yakalamış yutacağı sırada?!
Sonra da tavus kanatlanıp uçmaya başladı
Sanki naz ile karıştırdı meleklerin arasına
Kölenin kesilmiş elini önceki haline döndürmedi mi?!
Yerinden çıkmış gözü önceki gören haline döndürmedi mi?!¹*

4047- Emirülmüminin'in (a.s) methindeki şu beyitler de ona aittir:

*Eğer Âdem tüm varlıklardan önce olduysa Peygamber
Sonra da Adn cennetini edindiyse kendine mesken
Yüce faziletlerin sahibi mevlam Ali ondan önce
Yükselen nurlarıyla aydınlatmaktaydı tüm âlemi
O beş mübarek zatın yüzü suyu hürmetine Allah
Kabul etti Âdem'in günahlarından tövbesini
Eğer Nuh yaptığı gemiyle * Kurtulduysa taşkın sellerden
Yücelikler sahibi mevlam Ali'nin kendisi gemidir
Yarenleri onun vesilesiyle bulur kurtuluşu
Eğer Zü'n-Nun kurtulduysa balığın karnından
Sahile doğru yanaşıp atınca onu ağzından
Cülenda kıssasında halk için ibret var * Dileyen kişiye onu tanımak sağlar yarar
Babil bölgesinde güneş geriye döndü onun için
Hem de gece siyah perdesiyle arzı endam ettikten sonra
Eğer Musa on yılı zahmetli bir bekleyişle * Çobanlık yaparak geçirmişse
Zorlukların ardından ailesiyle yola çıkmış
Sonra da Tur vadisinde ateşi görmüşse
Yücelikler sahibi mevlam Ali
Allah'ın emriyle evlendi Muhammed'in kızıyla
Eğer varsa İsa'nın fazilet ve makamı ki
Allah'ın emriyle annesi olmuştu ona hamile
Oysa Ali annesinin rahminde ettiği zikir ve istiğfarla
Onu "Lat ve Uzza'ya" secde etmekten alıkoyuyordu²*

¹-el-Gadir, c.4, s.392; İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.18, bu kaynakta "Harun'un Musa yanındaki yerindedir benim için" cümlesine kadar gelmiştir.

²-İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.3, s.265; el-Gadir, c.4, s.394.

30 / 10

الخطيب الخوارزمي^١

4048 . من كبار المحدثين والمؤرخين في القرن السادس ، يقول :

ألا هل فتى كآبى تراب *** وأنى مثله فوق التراب ؟ !
إذا ما مقتلتي رمدت فكحلى *** تراب مس نعل أبى تراب
محمد النبي كمصر علم *** أمير المؤمنين له كباب
هو البكاء في المحراب لكن *** هو الضحك في يوم الحراب
هو المولى المفرق في الموالى *** جرائب قد حواها بالحراب
وعن حمراء بيت المال أمسى *** وعن صفرائه صفر الوطاب^٢
شباطين الوغى دحروا دحوراً *** به إذ سل سيفاً كالشهاب
نعم زوج البتول أخو أبيها *** أبو السبطين روض الصعاب
على ما على ما على !! *** فتى يوم الكتبية والكتاب
على بالهداية قد تحلى *** ولما يدرع برد الثياب
على كاسر الأصنام لما *** علا كتف النبي بلا احتجاب
على في النساء له وصى *** أمين لم يمانع بالحجاب

١ . الحافظ أبو المؤيد ، وأبو محمد موفق بن أحمد بن أبي سعيد إسحاق ابن المؤيد المكي الحنفي ، المعروف بأخطب خوارزم : كان فقيهاً غزير العلم ، حافظاً ، محدثاً كثير الطرق ، خطيباً متمكناً في العربية ، خبيراً في السيرة والتاريخ ، أديباً شاعراً ، له كتب كثيرة منها :

1 - ردّ الشمس لأمر المؤمنين علي (عليه السلام) . 2 - فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام) المعروف بـ «المناقب» .
3 - مقتل الإمام السبط الشهيد . 4 - قضايا أمير المؤمنين (عليه السلام) . 5 - الأربعين في مناقب النبي الأمين ووصيه أمير المؤمنين (عليه السلام) . 6 - ديوان شعره ، كما ذكره الجلي في كشف الظنون .
كان مولده سنة (484 هـ) وتوفي سنة (568 هـ) (راجع الغدير : ج 4 ص 398) .
٢ . الوطاب : جمع وطب ؛ وهو سقاء اللبن ، وصفرت وطابه : أى فرغت وخلت (لسان العرب : ج 1 ص 797) .

30/10

HATİB HAREZMÎ¹

4048- Altıncı asrın büyük muhaddis ve tarihçilerindendir. Şöyle der:

*Acaba var mıdır Ebu Turab gibi bir yiğit
Toprak üzerinde var mıdır ona benzer biri?!
Eğer gözlerim ağrıyacak olursa bir gün kazara
Ebu Turab'ın ayakkabısının tozunu sürerim ona
Muhammed Nebi aynen bir ilim şehri gibi
Emirülmüminin de onun için bir kapı gibi
İbadet mihrabının hep ağlayandır o * Savaş meydanının da hep gülendir o
Savaşta topladığı arazileri
Köleleri arasında dağıtan mevladır o
Beytülmaldaki altın ve gümüşü
Akşam olmadan süpürüp boşaltandır o
Savaş meydanında şeytanın ordularını tarumar etti
Kınından çektiği kılıcı şimşek gibi ateş saçıyordu
Evet, Betül'ün eşi, babasının da kardeşiydi o
Hasan ile Hüseyin'in babası ve zorlukları kolaylaştırandı o
Ali kimdir, Ali kimdir, Ali kimdir?!
Savaş ve barış gününün tek yiğidi o!
Zırhlı elbiseler giydirildiği zaman
Hidayet elbisesiyle süslendi Ali
Peygamberin omzuna çıkıp aşikâra
Kâbe'deki putları kırıp devirendir Ali
Peygamberin kadınları hakkında vasidir Ali
Hicab emri ile engellenmeyen emin kişidir Ali*

¹-Hafız Ebu Muayyed Ebu Muhammed Muvaffak b. Ahmed b. Ebu Said İshak b. Muayyed Mekki Hanefî, Ahteb Harezmi ismiyle maruftur. İlmi ağırlığı üstün bir fakih. Hafızdı ve farklı kanallardan rivayet eden bir muhaddisti. Aynı zamanda Arapça konuşma konusunda yetenekli bir hatipti. Tarih ve siyer konusunda uzmandı. İyi bir edebiyatçı ve şair. Onun kitaplarından bazıları şunlardır:

1-Redd'uş-Şems li Emirülmüminin Ali (a.s) 2-el-Menakıb diye bilinen Emirülmüminin'in (a.s) faziletlerini ihtiva eden kitabı" 3-Maktehu'l-İmam es-Sıbtu's-Şehid 4-Kadaya Emirülmüminin (a.s) 5-el-Erbain fi Menakibi'n-Nebiyyi'l-Emin ve Vasiyyihi Emirülmüminin (a.s) 6-Çelebi'nin Keşfu'z-Zunun kitabında da zikrettiği şiirlerinden oluşan divanı.

Hicri 484 yılında doğmuş ve 568'de vefat etmiştir. (Bkz: el-Gadir, c.4, s.398).

إلى أن قال :

عَلَى قَاتِلٍ عَمْرٍو بْنِ وَدٍّ *** بِضَرْبِ عَامِرِ الْبَلَدِ الْخَرَابِ
عَلَى بَرَاءَةِ وَغْدِيرِ خُمٍّ *** وَرَايَةِ خَبِيرِ ضَرْغَامِ غَابِ

إلى أن قال :

هُمَا مَثَلَا كَهَارُونَ وَمُوسَى *** بَتَمَثِيلِ النَّبِيِّ بِلَا ارْتِيَابِ
بَنَى فِي الْمَسْجِدِ الْمَخْصُوصِ بَاباً *** لَهُ إِذْ سَدَّ أَبْوَابَ الصَّحَابِ
كَأَنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ قُشُورٌ *** وَمَوْلَانَا عَلَى كَاللُّبَابِ
وَلَا يَتُّهُ بِلَا رَيْبٍ كَطُوقٍ *** عَلَى رَغَمِ الْمَعَاطِسِ فِي الرِّقَابِ
إِذَا عُمَرُ تَخَبَّطَ فِي جَوَابٍ *** وَنَبَهُهُ عَلَى لِلصَّوَابِ
يَقُولُ بَعْدَ ذَلِكَ : لَوْلَا عَلِيٌّ *** هَلَكْتُ هَلَكْتُ فِي دَرْكِ الْجَوَابِ^١

القرن السابع

31 / 10

مَجْدُ الدِّينِ بْنِ جَمِيلٍ^٢

4049 . الأديب المتضلع في القرن السابع ، يقول :

وَمَنْ أَعْطَاهُ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ *** صَرِيحَ الْمَجْدِ وَالشَّرَفِ الْقُدَامِي
وَمَنْ رُدَّتْ ذُكَاؤُ^٣ لَهُ فَصَلَّى *** أَدَاءً بَعْدَ مَا ثَنَّتِ اللَّثَامَا

١ . المناقب للخوارزمي : ص 399 ؛ الغدير : ج 4 ص 397 نحوه .

٢ . هو مجد الدين أبو عبد الله محمد بن منصور بن جميل الجبائي : ولد في هيت - من مدن العراق - وقدم بغداد ودرس فيها حتى برع في الفقه والفرائض والنحو وسمع الحديث . فهو كاتب شاعر ، وأديب متضلع ، له في النحو واللغة والأدب وقرض الشعر خطوات واسعة . توفي سنة (616 هـ) ودفن في مقابر قريش في الكاظمية (الغدير : ج 5 ص 402) .

٣ . ذكاء : اسم الشمس (لسان العرب : ج 14 ص 287) .

Sonra şöyle devam eder:

*Amr b. Abdüved'i devirip öldüren dir Ali
O darbeyle İslam belde sini mamur edendir Ali
Beraat Ali'dir ve Gadir-i Hum Ali
Hayber sancağı ve meydanlar aslanıdır Ali*

Sonra şöyle der:

*İkisinin durumu Harun'la Musa gibidir
Bu benzetme şüphesiz peygamberdendir
Mescidine kapatırken tüm sahabenin kapılarını
Açık bıraktı mescidine doğru Onun kapısını
Tüm insanlar bir kabuk gibiyse
Şüphesiz mevlamız Ali'dir özü
Onun velayeti bir gerdanlık gibidir müminlerin boynunda
Şüphesiz düşmanlarının da burunlarını sürtmekte toprağa
Ne zaman Ömer cevapta düşmüşse hataya
Ali olmuştur onu uyarıp yönelten doğruya
İnsafla demiş ki: Olmasaydı eğer Ali
Bu yanlış cevapla helak olurdum ebedi¹*

YEDİNCİ YÜZYIL

31/10

MECDUDDİN B. CEMİL²

4049- Yedinci asrın kendi alanında otorite edebiyatçısıdır. Şöyle der:

*Gadir-i Hum gününde herkesin önünde
Yücelik ve şerefi hediye etti o yiğide
Karanlık her tarafı kapsayıp kuşattıktan sonra
Namazı vaktinde kılsın diye Güneş geri döndü onun için*

¹-Harezmi, *Menakıb*, s.399; *el-Gadir*, c.4, s.297.

²-Mecduddin Ebu Abdullah Muhammed b. Mansur b. Cemil Cibai, Irak şehirlerinden Hit'te doğdu. Bağdat'a gidip orada ders aldı. Öyle ki fıkıh, miras hukuku, nahiv ve hadis konusunda üstün dereceye ulaştı. O, edebiyat ve şiirde otorite sayılan bir yazardır. Kendisinin nahiv, lügat, edebiyat ve şiir yazımında geniş çalışmaları olmuştur. Hicri 616 yılında vefat etmiş ve Kazimiye'de bulunan Kureyş kabristanına defnedilmiştir. (*el-Gadir*, c.5, s.402).

وَأَثَرَ بِالطَّعَامِ وَقَدْ تَوَالَتْ *** ثَلَاثٌ لَمْ يَذُقْ فِيهَا طَعَامًا
 بِقُرْصٍ مِنْ شَعِيرٍ لَيْسَ يَرْضَى *** سِوَى الْمِلْحِ الْجَرِيشِ لَهُ إِدَامَا
 فَرَدَّ عَلَيْهِ ذَاكَ الْقُرْصُ قُرْصًا *** وَزَادَ عَلَيْهِ ذَاكَ الْقُرْصُ جَامَا^١
 أَبَا حَسَنٍ وَأَنْتَ فَتَى إِذَا مَا *** دَعَاهُ الْمُسْتَجِيرُ حِمَى وَحَامَا
 أَزْرُتْكَ يَقْطَعُهُ غَرَرُ الْقَوَافِي *** فَزُرْنِي يَا بَنَ فَاطِمَةَ مَنَامَا
 وَبَشِّرْنِي بِأَنْكَ لِي مُجِيرٌ *** وَأَنْكَ مَانِعِي مِنْ أَنْ أُضَامَا
 فَكَيْفَ يَخَافُ حَادِثَةَ اللَّيَالِي *** فَتَى يُعْطِيهِ حَيْدَرَةٌ ذَمَامَا
 سَقَّتْكَ سَحَابُ الرِّضْوَانِ سَحَاً *** كَفَيْضِ يَدَيْكَ يَنْسَجِمُ انْسِجَامَا
 وَزَارَ ضَرْيَحَكَ الْأَمْلاكَ صَفَاً *** عَلَى مَغْنَاكَ تَزْدَحِمُ اَزْدِحَامَا
 وَلَا زَالَتْ رَوَايَا الْمَزْنِ تُهْدَى *** إِلَى النَّجْفِ التَّحِيَّةِ وَالسَّلَامَا^٢

32 / 10

ابن أبي الحديد^٣

4050 . من جهازة العلماء وأثبت المؤرخين في القرن السابع ، يقول :

كَأَنَّ طُبَاتِ الْمَشْرِفِيَّةِ^٤ مِنْ كَرَى *** فَمَا يَبْتَغِي إِلَّا مَقَرَّ الْمَحَاجِرِ
 فَلَا تَحْسَبَنَّ الرَّعْدَ رَجَسَ غَمَامَةٍ *** وَلَكِنَّهُ مِنْ بَعْضِ تِلْكَ الزَّمَاجِرِ^٥
 وَلَا تَحْسَبَنَّ الْبَرْقَ نَارًا فَإِنَّهُ *** وَمِیْضُ أَتَى مِنْ ذِي الْفَقَارِ بِفَاقِرٍ^٦

١ . الجام : إناء من فضة (لسان العرب : ج 12 ص 112) .

٢ . الغدير : ج 5 ص 401 .

٣ . راجع : ص 45 (ابن أبي الحديد) .

٤ . الطُّبَّة : حد السيف والسنان والنصل والخنجر وما أشبه ذلك (لسان العرب : ج 15 ص 22) . والمشرقية : نوع من السيوف ؛ تنسب إلى قرية في مشارف الشام (تاج العروس : ج 12 ص 301) .

٥ . الزماجر : جمع زمجرة ؛ وهى الصوت ، وخص بعضهم به الصوت من الجوف (لسان العرب : ج 4 ص 329) .

٦ . فاقر : يوم من أيام العرب ، يجوز أن يكون افتقر فيه قوم ، أو كسر فيه فقار قوم فسمى بذلك (معجم البلدان : ج 4 ص 232) .

Üç gün ardı ardına hiçbir şey yemediği halde
 Lokmasını ikram ederek diğerlerini tercih etti kendisine
 Bir parça arpa ekmeği idi yediği velâkin
 Azıcık tuzdan başka katığa razı olmazdı asla
 Ey Ebu'l-Hasan! Öyle bir yiğitsin ki sen
 Her kim sığınmışsa sana vermişsin ona sığınak
 Ey Fatıma'nın oğlu! Şiirlerimle uyanıkken geldim ziyaretine
 Kereminle sen de belki gelirsin uykumda benim ziyaretime
 Müjdelersin beni azaptan aman vererek
 Haksızlığa uğramamdan beni kollayarak
 İşinin dizginlerini Haydar'a teslim etmişse kişi
 Ne diye korksun gecelerin getireceği zor hadiselerden
 Nasıl sirab ettiysen bağış ve lütuflarınla insanları
 Allah da sirab etsin seni rahmet bulutlarıyla daima
 Melekler saf saf dizilerek ziyaret ederler türbeni
 Mezarının etrafına pervane olup tavaf ederler seni
 Şunu isterim saba rüzgârından daima hep
 Götürsün Necef'e bizden muhabbet ve selamı¹

32/10

İBN-İ EBİ'L-HADİD²

4050-Yedinci asrın önde gelen âlimlerinden ve güçlü tarihçilerindendir. Şöyle der:

Şu keskin kılıçların ağızları uykudan körelmiş sanki
 Oysaki onlara ancak madenlerin merkezini istemek yaraşır
 Gök gürültüsünü bulutun pisliği sanma
 Bu sadece onun haykırışlarından biridir
 Çıkardığı ışığı da ateş sanma sakın
 O, sadece Zülfikar'ın yanıp sönen parıltısıdır

¹-el-Gadir, c.5, s.401.

²-Bkz: İmam Ali Ansiklopedisi, İbn-i Ebi'l-Hadid, c.9

وَلَا تَحْسَبَنَّ الْمَرْءَ تَهْمِي^١ فَإِنَّهَا *** أَنَامِلُهُ تَهْمِي بِأَوْطَفِ^٢ هَامِرٍ^٣
تَعَالَيْتَ عَنْ مَدَحٍ فَأَبْلَغُ خَاطِبٍ *** بِمَدْحِكَ بَيْنَ النَّاسِ أَقْصَرُ قَاصِرٍ^٤

4051 . وله أيضاً :

فَلَوْلَا أَنَاةٌ فِي ابْنِ عَمِّكَ جَعَجَعَتَ^٥ *** بَعْضِيكَ^٦ أَجْرَى مِنْ دَمِ الْقَوْمِ أَبْحَرَا
وَلَكِنَّ سِرَّ اللَّهِ شَطْرَ فَيْكُمَا *** فَكُنْتَ لِتَسْطُو ثُمَّ كَانَ لِيُغْفِرَا
وَرَدْتَ حَنِينًا وَالْمَنَايَا شَوَاخِصٌ *** فَذَلَّلْتَ مِنْ أَرْكَانِهَا مَا تَوَعَّرَا
فَكَمْ مِنْ دَمٍ أَضْحَى بِسَيْفِكَ قَاطِرًا *** بِهَا مِنْ كَيْمٍ قَدْ تَرَكْتَ مُقْطَرًا
وَكَمْ فَاجِرٌ فَجَّرْتَ يَنْبُوعَ قَلْبِهِ *** وَكَمْ كَافِرٌ فِي التُّرْبِ أَضْحَى مُكْفَرًا
وَكَمْ مِنْ رُؤُوسٍ فِي الرِّمَاحِ عَقَدَتْهَا *** هُنَاكَ لِجَسَامٍ مُحَلَّلَةِ الْعُرَا
وَأَعْجَبَ إِنْسَانًا مِنَ الْقَوْمِ كَثْرَةً *** فَلَمْ يُغْنِ شَيْئًا ثُمَّ هَرُولَ مُدْبِرَا
وَضَاقَتْ عَلَيْهِ الْأَرْضُ مِنْ بَعْدِ رَحْبِهَا *** وَلِلنَّصِّ حُكْمٌ لَا يُدَافَعُ بِالْمِرَا
وَلَيْسَ بِنُكْرٍ فِي حَنِينٍ فِرَارُهُ *** فَفِي أَحَدٍ قَدْ فَرَّ خَوْفًا وَخَيْرَا
رُويْدَكَ إِنَّ الْمَجْدَ حُلُوًّا لَطَاعِمٍ *** غَرِيبٌ فَإِنْ مَارَسْتَهُ ذُقْتَ مُمْقَرَا
وَمَاكُلْتُ مِنْ رَامِ الْمَعَالِي تَحَمَّلْتُ *** مَنَاكِبُهُ مِنْهَا الرُّكَامُ^٧ الْكَتَهُورَا^٨

١ . هَمَّتْ عَيْنُهُ : صَبَّتْ دَمْعُهَا ، وَقِيلَ : سَالَ دَمْعُهَا (لسان العرب : ج 15 ص 364) .

٢ . سَحَابٌ أَوْطَفٌ : هُوَ الَّذِي فِيهِ اسْتِرْخَاءٌ فِي جَوَانِبِهِ لِكثْرَةِ الْمَاءِ (لسان العرب : ج 9 ص 357 - 358) .

٣ . الْهَامَرُ : السَّحَابُ السَّيَّالُ (لسان العرب : ج 5 ص 266) وَالْهَامِرُ : السَّائِلُ .

٤ . الرُّوْضَةُ الْمُخْتَارَةُ : ص 126 .

٥ . جَعَجَعَ بِالْمَاشِيَةِ : أَيْ حَبَسَهَا (لسان العرب : ج 8 ص 51) .

٦ . الْعَضْبُ : السَّيْفُ الْقَاطِعُ (لسان العرب : ج 1 ص 609) .

٧ . الرُّكَامُ : السَّحَابُ الْمُتَرَكَبُ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ (النهاية : ج 2 ص 260) .

٨ . الْكَتَهُورُ : الْعَظِيمُ مِنَ السَّحَابِ (النهاية : ج 4 ص 206) .

*Bulutların gözyaşı döktüğünü de sanma
Sadece onun parmak uçlarından süzülen damlalardır
Övgüde öyle yüceldin ki en fesahatli kişi bile
Yaptığı övgüde senin hakkında en azını söylemiştir¹*

4051- Şu beyitler de ona aittir:

*Eğer amcan oğlunu mühlet emri engellemeseydi
Şu kavmin kanını akıtarak deryalar oluştururdu
Lakin Allah'ın sırrı siz ikiniz üzerinde bölündü ikiye
Sen şiddetle vurmalyydın, o da bağışlamalıydı kesin
Sen Huneyn'e girdiğinde gözler odaklanmıştı ölüme
Sonra da nice çetin kahramanları dize getirdin sen
Nice kurbanların kanı damlıyordu kılıcından senin
Nice pehlivanları vurdun yere, düşürdün yanı üste
Nice günahkârların parçaladın kalbinin pınarını
Nice kâfirleri de kurban edip toprağa sürdün yüzlerini
Orada darmadağın olmuş cesetlere ait
Nice kelleleri düğümledin mızraklara
Şu insan kavminin çokluğundan gururlanmıştı da
Ancak hiçbir fayda vermemişti, sonra da sırtını dönüp kaçmıştı
Yeryüzü tüm genişliğine rağmen dar gelmişti ona böylece
Buna dair asla tartışılmayacak açık hüküm gelmiştir ümmete
Onun Huneyn'de savaştan kaçması yadırganacak bir durum değildir
Zira önceden de korkuya kapılarak kaçmıştı Uhud'da ve Hayber'de
Bırak kendini üste çıkarmayı; zira yücelik ancak onu tadan kişiye aittir
Senin gibi sürekli acıyı tadıp tecrübe eden birine çok uzaktır yücelik
Yüce mevkilere ulaşan her kişinin omuzları
Onlardan oluşan ağır bulutları taşıyamamıştır*

¹-er-Ravzatu'l-Muhtare, s.126.

تَنَحَّ عَنْ الْعِلْيَاءِ يَسْحَبُ ذَيْلَهَا *** هُمَامٌ تَرْدَى بِالْعُلَى وَتَأْزُرَا
 فَتَى لَمْ تُعْرِقْ فِيهِ تَيْمٌ بَنُ مَرَّةً *** وَلَا عَبْدَ اللَّاتِ الْخَبِيثَةَ أَعَصُرَا
 وَلَا كَانَ مَعَزُولا غَدَاةَ بَرَاءَةٍ *** وَلَا عَنْ صَلَاةٍ أَمَّ فِيهَا مُؤَخَّرَا
 وَلَا كَانَ فِي بَعْضِ ابْنِ زَيْدٍ مُؤَمَّرَا *** عَلَيْهِ فَأَضْحَى لِابْنِ زَيْدٍ مُؤَمَّرَا
 وَلَا كَانَ يَوْمَ الْغَارِ يَهْفُو جَنَانُهُ *** حِذَارًا وَلَا يَوْمَ الْعَرِيشِ تَسْتُرَا
 إِمَامٌ هَدَى بِالْقُرْصِ آثَرَ فَاقْتَضَى *** لَهُ الْقُرْصُ رَدَّ الْقُرْصِ أَيْبُضَ أَزْهَرَا
 يُزَاحِمُهُ جَبْرِيلُ تَحْتَ عِبَاءَةٍ *** لَهَا قِيلَ: كُلُّ الصَّيْدِ فِي جَانِبِ الْفَرَا
 حَلَفْتُ بِمَتَوَاهُ الشَّرِيفِ وَتُرْبَةٍ *** أَحَالَ تَرَاهَا طَيْبَ رِيَاءٍ عُنْبَرَا
 لَا سَتَنَفِذَنَّ الْعُمَرَ فِي مِدْحَى لَهُ *** وَإِنْ لَامَنِي فِيهِ الْعَدُولُ فَأُكْثِرَا

4052 . وله أيضاً :

يَا بَرْقُ إِنْ جِئْتَ الْغَرَى فَقُلْ لَهُ *** أَتَرَكَ تَعْلَمُ مِنْ بَارِضِكَ مَوْدَعُ
 فَيْكَ ابْنُ عِمْرَانَ الْكَلِيمِ وَبَعْدَهُ *** عَيْسَى يُقْفِيهِ وَأَحْمَدُ يَتْبَعُ
 بَلْ فَيْكَ جَبْرِيلُ وَمِيكَالُ وَإِسْمَ *** رَافِيلُ وَالْمَلَأُ الْمُقَدَّسُ أَجْمَعُ
 بَلْ فَيْكَ نُورُ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ *** لِدَوَى الْبَصَائِرِ يُسْتَشْفَى وَيَلْمَعُ

Yücelikten kenara çekil ve onun yamacında
 Yücelik elbisesi ve peştamalını giyinen biri ol
 Öyle cömert bir yiğittir ki o, asırlarca
 Ne Teym b. Murre, ne de pis Lat terletememiştir onu
 Beraat suresi gününde de azledilmemiştir o
 Geciktirdiği namazında da gecikmemiştir o
 Zeyd'in oğlunun komuta ettiği orduda emir alan da olmamıştır o
 Oysaki Zeyd'in oğluna emir veren olmuştur o
 Ne mağara günü korkuyla güm güm atmıştı kalbi
 Ne de çardak günü kaçıp saklanan olmuştu o
 Hidayet önderidir, bir kurs ekmeğini verdi fakire
 Diğer kurs parlayarak geri döndü onun için¹
 Cebrail onunla aynı cübbe altına girmişti de
 "Bütün avlar zebra tarafındadır" denilmişti²
 Yemin ederim onun yüce konumuna ve pak türbesine
 Toprağından dalga dalga yükselen hoş kokulu ambere
 Ömrümü onu övmekle geçireceğime yemin ederim
 Her ne kadar azarlayanlar kınasalar da beni³

4052- Yine şöyle der:

Ey şimşek eğer yolun düşerse Necef'e ona de ki
 Bilir misin toprağına kimin emanet olarak konulduğunu?
 İmran'ın oğlu [Musa] Kelim içindedir senin
 Sonra takip etmiş onu İsa ve ardından Ahmed
 Cebrail'in, Mikail'in, İsrail'in ve
 Mukaddes Melekler'in hepsi senin içindedir
 Hatta şanı yüce Allah'ın nuru içindedir senin
 Basiret sahipleri için şeffaftır bu ve ışıltı saçır

¹-İmam Ali (a.s), Hasan ile Hüseyin hastalanınca onların sıhhat bulması için üç gün oruç tutacağına dair nezirde bulundu. Nitekim onlar sıhhat bulunca hep birlikte oruç tutmaya başladılar. Sofralarında bulunan kurs (yuvarlak) ekmeği ilk gün iftar vakti kapıya gelen yoksula, ikinci gün yetime ve üçüncü gün de bir köleye verdiler. Burada "kurs" kelimesiyle buna işaret etmektedir. İkinci "kurs" ifadesiyle de İmam Ali (a.s) için battıktan sonra geri dönen "Güneş"e işaret edilmiştir. (Mütercim).

²-Zebra ulaşılması ve avlanması en zor olan hayvandır. Herkesin ulaşamadığı üstün bir mevkiden söz edildiğinde bu darbu'l meseli getirirler. (Mütercim).

³-er-Ravzatu'l-Muhtare, s.106.

فِيكَ الْإِمَامُ الْمُتَرْضَى فِيكَ الْوَصِيُّ *** الْمُجْتَبَى فِيكَ الْبَطِينُ الْأَنْزَعُ
 الضَّارِبُ الْهَامِ الْمُقْنَعُ فِي الْوَعَى *** بِالْخَوْفِ لِلْهِمِ الْكُفَاةُ^١ يَقْنَعُ^٢
 وَالسَّمْهَرِيَّةُ^٣ تَسْتَقِيمُ وَتَنْحَنِي *** فَكَأَنَّهُا بَيْنَ الْأَضَالِغِ أَضْلَعُ
 وَالْمُتَرَعُ^٤ الْحَوْضِ الْمُدْعَدِ حَيْثُ *** لَا وَادَ يَفِيضُ وَلَا قَلْبٌ^٥ يَتَرَعُ
 وَمُبَدَّدُ الْأَبْطَالِ حَيْثُ تَأَلَّبُوا *** وَمُفَرَّقُ الْأَحْزَابِ حَيْثُ تَجَمَّعُ
 وَالْحَبِيرُ يَصْدَعُ بِالْمَوَاعِظِ خَاشِعًا *** حَتَّى تَكَادَ لَهَا الْقُلُوبُ تَصَدَّعُ
 حَتَّى إِذَا اسْتَعَرَ الْوَعَى مُتَلَفِّيًا *** شَرِبَ الدِّمَاءَ بُغْلَةً^٦ لَا تَنْقَعُ^٧
 مُتَجَلِّبًا تَوْبًا مِنْ الدَّمِ قَانِيًا *** يَعْلُوهُ مِنْ نَقْعِ الْمَلَا حِمٍ بَرْقُعُ
 زُهْدُ الْمَسِيحِ وَفَتَكَةُ الدَّهْرِ الَّذِي *** أَوْدَى بِهَا كَسْرَى وَفَوْزٌ تَبِعُ
 هَذَا ضَمِيرُ الْعَالَمِ الْمَوْجُودِ عَنْ *** عَدَمٍ وَسِرُّ وُجُودِهِ الْمُسْتَوْدَعُ
 هَذِي الْأَمَانَةُ لَا يَقُومُ بِحِمْلِهَا *** خَلْقَاءُ هَابِطَةٌ وَأَطْلَسُ أَرْفَعُ^٨
 تَأَبَّى الْجِبَالُ الشَّمُّ عَنْ تَقْلِيدِهَا *** وَتَضِحُّ تِهَاءُ وَتَشْفِقُ بَرْقُعُ^٩
 هَذَا هُوَ النُّورُ الَّذِي عَذَّبَتْهُ *** كَانَتْ بِجِبْهَةِ آدَمَ تَتَطَّلَعُ^{١٠}

١ . الهم: جمع همة - بالضم - وهو الشجاع. وقيل: هو الفارس الذي لا يدرى من أين يؤتى له من شدة بأسه (لسان العرب: ج 12 ص 58).

٢ . الكفاة: جمع كفى؛ وهو الشجاع (القاموس المحيط: ج 4 ص 383).

٣ . السمهرى: الرمح الصلب (القاموس المحيط: ج 2 ص 52).

٤ . أنزع الحوض: ملأه (القاموس المحيط: ج 3 ص 8).

٥ . القلب: البئر التي لم تطو (النهاية: ج 4 ص 98).

٦ . الغلة: حرارة العطش (مجمع البحرين: ج 2 ص 1331).

٧ . ينقع به العطش: أى يروى (النهاية: ج 5 ص 108).

٨ . صخرة خلقاء: ليس فيها وسم ولا كسر (لسان العرب: ج 10 ص 90). والأطلس: الفلك التاسع.

٩ . فلاة تيهاء: مضلة، أى يتيه فيها الإنسان (لسان العرب: ج 13 ص 482)، والبلرقع: اسم للسماء ف

(تاج العروس: ج 11 ص 14)، ويريد بذلك قوله: (إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ) الآية (الأحزاب: 72) ويريد بالأمانة، علياً (عليه السلام) ومحبتة.

١٠ . الروضة المختارة: ص 136.

*İmam-ı Murteza içindedir senin, o seçkin vasi
Senin bağrındadır günahtan kopmuş, ilimle dolmuş imam
Savaş meydanında maskeli başları vuran
Kahramanları, pehlivanları korkuya kaptıran
Kaburgaların arasındaki bir kaburga gibi
Kâh düzelip, kâh eğilen sağlam bir mızrak adeta
Hiçbir vadide sel, hiçbir kuyuda su yokken
Onun dolu havuzu dolup taşmaktadır hep
Ayırır birbirine kenetlenmiş kahramanları
Dağıtır bir araya toplanmış hizipleri
Mürekkep huşu içinde haykırır öğütlerini
Neredeyse parçalayacak bununla kalpleri
Savaş iyice kızışıp ateşlendiğinde
Susadığı kanları içse de sirab olmaz
Kandan giyer koyu kırmızı bir elbise
Yükselir savaş tozu siyah bir perde gibi
Mesih'in zühdüdür ve Kisra'yı yok eden
Tubbe kavmini de kurtaran zamanın çarkıdır o
Yoktan var olan âlemin iç yüzüdür o
Aleme konulmuş varlığın sırrıdır o
Öyle bir emanettir ki kaldıramaz onu sarp kayalar
Ve erişemez doruğuna dokuzuncu gezegen bile
Dağlar imtina eder kokusunu bile çekmekten onun
Öyle bir ummandır ki çaresiz bırakır, korkutur göğü
Öyle bir nurdur ki onun ışıkları
Zahir olmuştu Âdem'in yüzünde¹*

¹-er-Ravzatu'l-Muhtare, s.136.

4053 . وله أيضاً :

حَلَفْتُ بِرَبِّ الْقَعْصِيَّةِ^١ وَالْقَنَا^٢ *** حُمْتُفٍ وَالْبَيْضِ الرَّقَاقِ الْبَوَاتِرِ
 وبالسَّابِحَاتِ^٣ السَّابِقَاتِ كَانَهَا *** مِنَ النَّاشِرَاتِ الْفَارِقَاتِ الْأَعَاصِرِ
 وَعُوجِ مُرْنَاتِ^٤ وَصَفَرِ صَوَائِبِ *** وَفُلْكِ بَاذِي الْعُبَابِ مَوَاخِرِ
 لَقَدْ فَازَ عَبْدٌ لِلْوَصِيِّ وَلَاؤُهُ *** وَإِنْ شَابَهُ بِالْمَوْبِقَاتِ الْكِبَائِرِ
 وَخَابَ مُعَادِيهِ وَلَوْ حَلَقَتْ بِهِ *** قَوَادِمُ فَتَحَاءِ الْجَنَاحِينَ كَاسِرِ
 هُوَ التَّنْبَأُ الْمَكْنُونُ وَالْجَوْهَرُ الَّذِي *** تَجَسَّدَ مِنْ نُورِ مِنَ الْقُدْسِ زَاهِرِ
 وَذُو الْمُعْجَزَاتِ الْوَاضِحَاتِ أَقْلَهَا *** الظُّهُورُ عَلَى مُسْتَوْدَعَاتِ السَّرَائِرِ
 وَوَارِثُ عِلْمِ الْمُصْطَفَى وَشَقِيقُهُ *** أَخَا وَنَظِيرًا فِي الْعُلَى وَالْأَوَاصِرِ
 أَلَا إِنَّمَا الْإِسْلَامُ لَوْلَا حُسَامُهُ *** كَعَفْطَةِ عَنَزٍ أَوْ قَلَامَةِ حَافِرِ
 أَلَا إِنَّمَا التَّوْحِيدُ لَوْلَا عُلُومُهُ *** كَعَرْضَةِ ضَلِيلٍ أَوْ كُنْهَةِ كَافِرِ
 أَلَا إِنَّمَا الْأَقْدَارُ طَوْعٌ يَمِينُهُ *** فَبُورِكِ مِنْ وَتَرِ مُطَاعٍ وَقَادِرِ
 فَلَوْ رَكَّضَ^٥ الصُّمَّ الْجَلَامِدَ وَاطْنَأ *** لَفَجَّرَهَا بِالْمُتَرَعَاتِ الزَّوَاخِرِ
 وَلَوْ رَامَ كَسْفَ الشَّمْسِ كَوَّرَ نَوْرَهَا *** وَعَطَّلَ مِنْ أَفْلَاكِهَا كُلَّ دَائِرِ
 هُوَ الْآيَةُ الْعُظْمَى وَمُسْتَنْبِطُ الْهُدَى *** وَحِيرَةُ أَرْبَابِ التُّهَى وَالْبَصَائِرِ
 رَمَى اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ بَدْرٍ خُصُومَهُ *** بِذِي فُذَذٍ فِي آلِ بَدْرٍ مُبَادِرِ^٧

١ . القَعْصِيَّةُ : الأَسَنَةُ نسبة إلى اسم رجل من بني قشير ، كان يعمل الأَسَنَةَ (تاج العروس : ج 2 ص 334) .

٢ . القَنَا : الرمح (مجمع البحرين : ج 3 ص 1518) .

٣ . السَابِحَاتُ : من قولهم فرسٌ سَابِحٌ : إذا كان حسن مدَّ اليدين في الجري (النهاية : ج 2 ص 332) .

٤ . الْعُوجُ الْمُرْنَاتُ : الْقِسَى (انظر لسان العرب : ج 2 ص 335 و ج 13 ص 187) .

٥ . الرَكَّضُ : الرِّفْسُ بالرجل والإصابة بها (النهاية : ج 2 ص 2592) .

٦ . بِذِي فُذَذٍ : أى بسهم ذى فذذ ؛ وهى جمع فذَّة ؛ وهى الواحدة من ريش السهم (هامش المصدر) .

٧ . الروضة المختارة : ص 122 .

4053- Şu beyitler de ona aittir:

*Yemin ettim mızrakların düzgün ve keskin uçlarına
Ve ince ağızlı keskin parlak kılıçlara
Birbirini hızlı kasırgalar gibi geçen atlara
Yağmurla birlikte her şeyi önüne katan rüzgârlara
Kıvrık yaylara ve düzgün oklara
Dalgalar ve girdaplar arasındaki gemilere
Helak edici büyük günahlarla büyüdüyse de
Kurtulmuştur kul, vasiye olan sevgisiyle
Kartalın kanatları arasında yükselmiş olsa da
Helak olmuştur ona düşmanlık edenler
Gizli haberdır (ilahî sırdır), cevheri onun
Kutsî âleminden gelen nurda buldu vücudunu
En azı gönüllerdeki karargâhlar olan
Apaçık mucizelerin sahibidir o
Mustafa'nın ilminin varisi ve kardeşi
Yüceliklerde ve yakın akrabalıkta eşi
Allah'a yemin olsun ki olmasaydı kılıcı onun
İslam ahmak bir keçi ve atılmış bir toynak gibi kalırdı elbet
İlimleri olmasaydı eğer onun
Tevhid sapkınların hedefi ve kâfirlerin yağması olurdu elbet
İyi bilin ki kaderler onun kudret eline itaat etmektedir
Kadir ve itaate şayan olan tek Allah tarafından bereketli kılınmıştır o
Kör ve sarı kayalar üzerine adımını atıp koşarsa o
Muhakkak vadiler ve ırmaklar sel olup akıverir elbet
İsterse eğer güneşin tutulmasını, dürüverir onun nurunu
Onun yörüngesinde dönen her gezegene tatil eder işini
Büyük ayettir, hidayet kaynağıdır o
Akıl ve basiret erbabını hayran bırakandır o
Bedir günü vurdu Allah düşmanlarını onun
Bedir hanedanı içinde koşan tek kanatlı bir oku¹*

¹-er-Ravzatu'l-Muhtare, s.122.

33 / 10

أَبُو مُحَمَّدٍ الْمَنْصُورُ بِاللَّهِ^١

4054 . أحد أئمة الزيدية في القرن السابع ، يقول :

وَكَانَ فِي الْبَيْتِ الْعَتِيقِ مَوْلِدُهُ *** وَأُمُّهُ إِذْ دَخَلَتْ لَا تَقْصِدُهُ

وَأِنَّمَا إِلَهُهُ مُؤَيَّدُهُ *** فَمَنْ تَلَاهُ فَالْجَحِيمُ مَوْعِدُهُ

ثُمَّ أَبُوهُ كَافِلُ الرَّسُولِ *** وَمُؤْمِنٌ بِاللَّهِ وَالتَّنْزِيلِ

فِي قَوْلِ أَهْلِ الْعِلْمِ وَالتَّحْصِيلِ *** فَهَاتِ فِي آبَائِهِمْ كَفِيلِي

وَأُمُّهُ رَبَّتْ أَخَاهُ أَحْمَدًا *** وَاتَّبَعَتْهُ إِذْ دَعَا إِلَى الْهُدَى

فَكَمْ دَعَاها أُمُّهُ عِنْدَ النَّدَا *** وَقَامَ فِي جِهَازِهَا مُمَجِّدًا

أَلْبَسَهَا قَمِيصَهُ إِكْرَامًا *** وَنَامَ فِي حَفِيرِهَا إِعْظَامًا

وَمَدَّ لِلْمَلَائِكَةِ الْقِيَامَا *** حَتَّى قَضَوْا صَلَاتَهَا تَمَامًا

وَهُوَ الَّذِي كَانَ أَخًا لِلْمُصْطَفَى *** بِحُكْمِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَكَفَى

وَأَقْتَسَمَا نَوْرَهُمَا الْمُشْرِفَا *** فَاعْدُدْ لَهُمْ كَمَثِلَ هَذَا شَرَفَا

وَزَوْجُهُ سَيِّدَةُ النِّسَاءِ *** خَامِسَةُ الْخَمْسَةِ فِي الْكِسَاءِ

أَنْكَحَهَا الصَّدِيقُ فِي السَّمَاءِ *** فَهَلْ لَهُمْ كَهَذِهِ الْعِلْيَاءُ ؟

١ . الإمام الحسن بن محمد بن أحمد بن يحيى بن يحيى الهادي إلى الحق البيني : أحد أئمة الزيدية في الديار اليمنية ، وأوحد أعلامها في علم الحديث وفنونه ، كما له في الأدب خطوات واسعة ، وكتابه أنوار اليقين في شرح أرجوزته الغراء المذكورة في الإمامة . ولد سنة (596 هـ) وبويع له بالإمامة بعد مقتل الإمام أحمد بن الحسين ، وتوفي سنة (670 هـ) (الغدير : ج 5 ص 423) .

33/10

EBU MUHAMMED MANSUR BİLLÂH¹

4054-Yedinci asırda yaşamış Zeydiye ekolünün imamlarından biridir. Şöyle der:

*Beyt-i Atikte vuku buldu doğumu onun
Oysaki annesi bu maksatla girmemişti oraya
Sadece Allah'ı teyit etmişti onu
Onu yalnız bırakanın yeridir cehennem ateşi
İlim ve tahsil erbabının sözlerinde *Babası Resulün koruyucusu idi
Allah'a ve Kurân'a da mümin idi
Diğerlerinin de varsa böyle babası, haydi getirin
Annesi de büyütmüştü kardeşi Ahmed'i
Hidayete davet edince de uymuştu onun yoluna
Defalarca "anne" diye çağırmıştı Nebi onu
Öldüğünde kendi elbisesiyle kefenlemişti onu
Gömleğini giydirdi ki etmiş olsun ona ikram
Kabrine uzandı ki etmiş olsun ona ihtiram
Namaza durdu onunla tüm melekler
Yerine getirdiler bu namazı sonuna kadar
Âlemlerin Rabbinin hükmü gereği
Mustafa'ya tek kardeş olan oydu
Aynı nur ikiye bölüp şerefleştirmiş onları
Varsa diğerlerinde böyle bir şeref söyle onu
Eşi kadınların hanımefendisidir
Âl-i Aba beşlisinin beşincisidir
Siddikle evlendi semada o
Var mı diğerlerinin de böyle yücelik?
Onun evliliğinin velisiydi Allah
Var mı diğerlerinin de böyle yücelik?*

¹-İmam Hasan b. Muhammed b. Ahmed b. Yahya b. Yahya el-Hadi ilel-Hakki'l-Yemeni, Yemen diyarında Zeydiye fırkasının imamlarından biri olup hadis ilmi ve tekniğinin en önde gelen büyüklerindendir. Nitekim onun edebiyat alanında da geniş çalışmaları vardır. Onun *Envaru'l-Yakin* kitabı imamet konusundaki heyecan verici şiirleriyle doludur. Hicri 596 yılında doğdu ve İmam Ahmet b. Hüseyin'in öldürülmesinin ardından onun imametine biat edildi. Hicri 670 yılında vefat etti. (*el-Gadir*, c.5, s423).

الله في إنكاحها هو الولي *** وجبرئيل مُستَنابٌ عن عليّ
 والشُّهداءُ حاملو العرشِ العليّ *** فهل لهم كَمِثْلُ ذا فاقصصه لي ؟
 حوريةٌ إنسيّةٌ سيّاحه *** خلقها الله من التفاحه
 وأكرم الأصل بها لقاحه *** فهل ترى إنكاحهم إنكاحه ؟
 وأبناء منها سيّد الشّباب *** وأبنا رسول الله عن صواب
 مُرتضعا السنّة والكتاب *** فهل لهم كهذه الأسباب ؟^١
 ويقول أيضاً :

ألم يقل فيه النبيُّ المنتجب *** قولاً صريحاً : أنت فارسُ العربِ
 وكَم وكَم جلا به الله الكُرب ؟ *** فأعجب ومهما عشت عاينت العجب
 وأسمع أحاديثَ بلفظِ الباب *** في العلم والحكمة والصّواب
 ولا تلمني بعد في الإطناب *** في حبِّ مولاى أبى تراب
 وقال أيضاً فيه : أقضاكم عليّ *** ومثله : أعلمكم عن النبيّ
 ومثله : عيّنة علمي والمليّ *** أنى يكون هكذا غير الوصي ؟
 ألم يكن فوق الرجال حجه *** نيرةً واضحةً المحجّه ؟
 وعلمهم في علمه كالمجّه *** فما تكونُ مجّةً في لجّه ؟
 أحاط بالتّوراة والإنجيل *** وبالبزبور يا ذوى التّفضيل
 علماً وبالقرآن ذى التّنزيل *** في قوله المصدّق المَقبول^٢

١ . الغدير : ج 5 ص 418 .

٢ . الغدير : ج 5 ص 420 .

Onun evliliğinin velisiydi Allah
 Cebrail de Ali'den taraf naip olmuştu
 Yüce arşı taşıyan melekler de şahitlerdi
 Var mı diğerlerinin de böyle fazileti, söyle bana?
 İnsan şeklindeki bir huridir Zehra
 Allah cennet elmasından yaratmış onu
 Doğaldır ki böylesine pak bir kökten
 Diğerlerinin mahrum olduğu ne yüce evlatlar gelir
 Ali'nin iki cennet genci olan oğulları ondandır
 Resulullah için de hak evlatlar sayılmaktalar
 Kitap ve sünnet ile emzirildi onlar
 Acaba var mı diğerlerinde de böyle özellikler¹
 Şu beyitler de onundur:
 Yüce Nebi buyurmadı mı hakkında onun
 Açık bir ifadeyle: Arab'ın süvarisi sensin
 Nice bela ve kederleri savdı Allah onun vesilesiyle
 Yaşadığın sürece şaşırtıcı şeyler görürsün ondan hep
 Duyduğunda ilim ve hikmet hadisini Peygamberden
 Onun kapısına dair sözleri hak olarak Yüce Nebiden
 Mevlam Ebu Turab'ın muhabbeti hakkında söylediğim
 Bu uzun uzadıya sözlerden dolayı kınamazsın artık beni
 Buyurdu hakkında: Hakemlik ilmini en iyi bileniniz Ali
 Aynı şekilde buyurdu yine Nebi: En âliminizdir Ali
 "İlmimin heybesidir" sözü de sadır oldu Nebi'den
 Var mıdır böyle makamın sahibi gayr-i Vasi'den
 Acaba insanlara ışık saçıp aydınlatan
 Üzerlerindeki açık delil değil miydi o
 Onun ilmi karşısında diğerlerinin ilmi
 Derya karşısında damla değil miydi hep
 Ey diğerlerini üstün gören cemaat
 Tevrat, İncil ve Zebur'a var ihatası onun
 Ve tasdik edilip kabul gören sözünde
 Nazil olan Kurân'a vardır ilmi onun²

¹-el-Gadir, c.5, s.418.

²-el-Gadir, c.5, s.420.

ويقول أيضاً :

وقال فيه المصطفى : أنت الولي *** ومثله : أنت الوزير والوصي
وكم وكم قال له : أنت أخى ؟ *** فأبهم قال له مثل علي ؟
وهل سمعت بحديث مولى *** يوم الغدير والصحيح أولى ؟
ألم يقل فيه الرسول قولاً *** لم يبق للمخالفين حولا ؟
وهل سمعت بحديث المنزلة *** يجعل هارون النبي مثله ؟
وثبت الطهر له ما كان له *** من صنوه موسى فصار مدخله ؟
من حيث لو لم يذكر النبوة *** كانت له من بعده رجوة
فاستثنت ونال ذو الفتوة *** عموم ما للمصطفى من قوه^١
إلى أن قال :

إن الكتاب للوصي قد حكم *** بأنه الإمام في خير الأمم
فمن يكن مخالفاً فقد ظلم *** وقد أساء الفعل حقاً واجترم
قال : فلي دلائل في الآثار *** تواترت وانتشرت في الأقطار
على إمامة الرجال الأختار *** فأى قول بعد تلك الأخبار ؟
فقلت : إن كان حديث المنزلة *** فيها وأخبار الغدير مدخله ؟
فإنها معلومة مفصلة *** أولا فدعها لعلّ فهي له^٢

١ . الغدير : ج 5 ص 422 .

٢ . الغدير : ج 5 ص 423 .

Yine şöyle der:

*Hakkında söyledi onun Seçkin Peygamber defalarca
Velisin, vezirsin, vasisin ve kardeşimsin sen benim
Ali'den başka kimin hakkında buyurmuş bu sözleri?
Gadir gününde sahih olarak “evla”¹ manasında buyurduğu
“Mevla hadisini” duymadın mı Peygamberden?
Resul muhaliflere bahane bırakmayan
O meşhur sözü buyurmadı mı orada?
Ali'yi Peygamberin Harun'u kılan
O “menzilet hadisini” duydun mu sen?
Sabit kıldı ona Musa'nın kardeşindeki temizliği
Onunla aynı mevkie girdi böylece
Sadece peygamberlik verilmemişti ona
Ondan başka Harun'daki tüm yetkiler verilmişti ona
İstisna edildi nübüvvet ama verildi ona fütüvvet
Ve Mustafa'ya verilmiş olan bütün ilahi kuvvet²*

Yine şöyle der:

*Kurân hüküm verdi vasi hakkında
Ümmetlerin en üstününe imamdır o
Her kim muhalif olursa etmiştir zulüm
Hakikaten kötülükle düşmüştür günaha
Üstün kişiler üzerinde imameti var onun
Bu sözlerden sonra başka söze var mı hacet
Dedim ki: Eğer varsa menzilet hadisi
Gadir rivayetleri de bunun içindedir
Bunlar herkesçe bilinir detaylıca
Yoksa bırak Ali için, bunlar yeter ona³*

¹-Evla kelimesi “daha yetkili ve yetkin” anlamına gelir ve “Peygamber müminlere kendi nefislerinden daha yetkilidir” (Ahzab, 6) ayetine işaret eder. (Mütercim).

²-el-Gadir, c.5, s.422.

³-el-Gadir, c.5, s.423.

القرن الثامن

34 / 10

جمال الدين الخلي

4055 . الشاعر الكبير ، يقول :

أَنكَرَ قَوْمٌ عِيدَ الْغَدِيرِ وَمَا *** فِيهِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْ نَكْرٍ
 حَكَّمَكَ اللَّهُ فِي الْعِبَادِ بِهِ *** وَسِرَّتَ فِيهِمْ بِأَحْسَنِ السَّيْرِ
 وَأَكْمَلَ اللَّهُ فِيهِ دِينَهُمْ *** كَمَا أَتَانَا فِي مُحْكَمِ السُّورِ
 نَعْتُكَ فِي مُحْكَمِ الْكِتَابِ وَفِي الـ *** تَوْرَةِ بَادِ وَالسِّفْرِ وَالزُّبْرِ
 عَلَيْكَ عَرَضُ الْعِبَادِ تَقْضِي عَلَى *** مَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ بِالنَّفْعِ وَالضَّرَرِ
 تُظْمِي قَوْمًا عِنْدَ الْوُرُودِ كَمَا *** تُرَوِي أَنَسًا بِالْوَرْدِ وَالصَّدْرِ
 يَا مَلَجًا الْخَائِفِ اللَّهَيْفِ وَيَا *** كَنْزَ الْمَوَالِي وَخَيْرَ مَدْخَرِ

١ . أبو الحسن جمال الدين علي بن عبد العزيز بن أبي محمد ، الخلي (الخليعي) الموصلي الحلي : شاعر أهل البيت (عليهم السلام) ، نظم فيهم فأكثر ، ومدحهم فأبلغ .

ولد من أبوين ناصبيين ، وأن أمه نذرت أنها إن رزقت ولداً تبعته لقطع طريق السابلة من زوار الحسين (عليه السلام) وقتلهم . فلما ولدت المترجم له وبلغ أشده ، ابتعثته إلى جهة نذرها ، فلما بلغ من مقربة كربلاء طفق ينتظر قدوم الزائرين ، فاستولى عليه النوم واجتازت عليه القوافل فأصابه القَتَام (الغبار) النائر ، فرأى فيما يراه النائم أن القيامة قد قامت وقد أمر به إلى النار ولكنها لم تمسه لما عليه من ذلك العُتِير الطاهر ، فانتبه مرتدعاً عن نيته السيئة ، واعتنق ولاء العترة الطاهرة ، وهبط الحائر الشريف رداً .

مات حدود سنة (750 هـ) في مدينة الحلة في العراق ، وله هناك قبر معروف (الغدِير : ج 6 ص 12) .

SEKİZİNCİ ASIR

34/10

CEMALUDDİN EL-HAL'İ¹

4055- O büyük şair şöyle der:
İnkâr etti Gadir gününü bir kavim
Müminler içinde yokken inkâr eden onu
Kulları arasında hâkim kıldı Allah seni
İzledin onlar arasında en güzel yöntemi
Gadir gününde Allah kâmil kıldı dinlerini
Göndererek bize suresindeki muhkem ayeti
Gelmiş senin sıfatın açıkça muhkem kitapta
Semavi sahifelerde, levhalarda ve Tevrat'ta
Hükmetmen için sana sunulur kulların hesabı
Senin dileğine bağlı onların yararı ve zararı
Giriş anında susuz bırakırken bir grubu
Sirab edersin giriş ve çıkışta diğer grubu
Ey korkuyla feryat edenlerin sığınağı
Ey dostların hazinesi, en iyi birikimi

¹-Ebu'l-Hasan Cemaluddin Ali b. Abdulaziz b. Ebu Muhammed el-Hal'i el-Musili el-Hilli, Ehl-i Beyt şairidir. Onları metheden birçok şiir yazmıştır.

Nasibi bir anne ve babadan doğdu. Annesi kendisine bir evlat verildiği takdirde onu İmam Hüseyin (a.s) ziyaretçilerinin yollarını kesmek ve onları öldürmek için görevlendireceğini nezretmişti. Nitekim bu çocuğu doğurdu ve belli bir süre sonra büyüdüğünde nezrini yerine getirmek için onu gönderdi. Cemaluddin, Kerbela yakınlarına varınca bir yere saklanıp ziyaretçileri beklemeye koyuldu. O sırada uykuya daldı ve ziyaret kabileleri yanından geçip gittiler. Ziyaretçilerin hareketiyle oluşan toz-toprak onun üzerine çöktü. Rüyasında kıyamet gününün vuku bulduğunu ve kendisinin cehennem ateşine atılmasının emredildiğini gördü. Fakat üzerine düşmüş bu pak tozun bereketiyle ateş onu yakmıyordu. Uyandığında kendine geldi ve hemen o kötü niyetinden vazgeçti ve pak Ehl-i Beyt'in velayetine sarıldı, uzun süre mukaddes türbede kaldı.

Yaklaşık Hicri 750 yılında Irak'ın Hille şehrinde öldü. Onun oradaki kabri meşhurdur. (*el-Gadir*, c.6, s.12).

لُقِّبْتُ بِالرَّقْضِ وَهُوَ أَشْرَفُ لِي *** مِنْ نَاصِيٍّ بِالْكَفْرِ مُشْتَهَرٍ
نَعَمْ رَفَضْتُ الطَّاغُوتَ وَالْجِبْتَ وَأَسَدُ *** تَخَلَّصْتُ وَدِّي لِلْأَنْجُمِ الزُّهْرِ^١
4056 . وله أيضاً :

حَبَّذَا يَوْمُ الْغَدِيرِ *** يَوْمُ عِيدٍ وَسُرُورٍ
إِذَا أَقَامَ الْمُصْطَفَى مِنْ *** بَعْدِهِ خَيْرَ أَمِيرٍ
قَائِلًا : هَذَا وَصِيٌّ *** فِي مَغِيْبِي وَحُضُورِي
وُظْهِيرِي وَنَصِيرِي *** وَوَزِيرِي وَنَظِيرِي
وَهُوَ الْحَاكِمُ بَعْدِي *** بِالْكِتَابِ الْمُسْتَنِيرِ
وَالَّذِي أَظْهَرَهُ اللَّهُ *** لَهُ عَلَى عِلْمِ الدُّهُورِ
وَالَّذِي طَاعَتْهُ فَرٌ *** ضٌ عَلَى أَهْلِ الْعُصُورِ
فَأَطِيعُوهُ تَتَالَوْا الـ *** عَقَصْدَ مِنْ خَيْرِ ذَخِيرِ
فَاجَابُوهُ وَقَدْ أَخَذَ *** فَوَا لَهُ غِلَّ الصُّدُورِ
بِقَبُولِ الْقَوْلِ مِنْهُ *** وَالتَّهَانِي وَالْحُبُورِ
يَا أَمِيرَ النَّحْلِ يَا مَنْ *** حُبُّهُ عَقْدُ ضَمِيرِي
وَالَّذِي يُنْقِذُنِي مِنْ *** حَرِّ نِيرَانِ السَّعِيرِ
وَالَّذِي مَدَحَتْهُ مَا *** عِشْتُ أَنْسَى وَسَمِيرِي
وَالَّذِي يَجْعَلُ فِي الْحَشِّ *** رِي إِلَى الْخُلْدِ مَصِيرِي
لَكَ أَخْلَصْتُ الْوِلَا يَا *** صَاحِبَ الْعِلْمِ الْغَزِيرِ^٢

١ . الغدير : ج 6 ص 10 .

٢ . الغدير : ج 6 ص 10 .

*Rafizî lakabı verdiler bana, şereftir bu bana
Küfürle bilinen Nasibilikten daha iyidir bana
Evet, terk ettim ben tağutu ve putu
Halis kıldım sevgimi parlak (imamet) yıldızlar(ın)a¹*

4056- Yine şöyle der:

*Ne mutlu Gadir'e * Bayram ve sevinç gününe
Seçkin peygamber seçtiğinde * Kendisinden sonra en üstün emiri
Diyordu: Vasimdir benim bu * Gıyabımda ve huzurumda
Arkamdır ve yardımcımdır * Vezirimdir ve benzerimdir
Benden sonra hüküm verendir o
Gönülleri aydınlatan Kurân'la
Zamanların ilmine * Allah'ın vakıf kıldığıdır o
Bütün asırlara da * İtaati farz olandır o
İtaat ederseniz ona
Çatarsınız maksada
İcabet ettiler zahirde ancak
Sinelerdeki kin etti muhalefet
Kabul ettiler zahiren sözünü
Sundular tebriklerini
Ey bal arısının kralı
Ey sevgisi kalbimin bağı
Ey kurtaran beni
Cehennem ateşinde yanmaktan
Ey yaşadığım sürece
Övgüsü yoldaşım ve sohbet arkadaşım
Ey mahşer günü
Yolumu ebedi cennet kılan
Velayeti halis kıldım sana
Ey ilim deryasının sahibi²*

¹-el-Gadir, c.6, s.10.

²-el-Gadir, c.6, s.10.

35 / 10

السُّرُجِيُّ الْأَوَّلِيُّ^١

4057 . من البارعين في الشعر في القرن الثامن ، يقول :

ولى بُودُ أميرِ النَّحْلِ حَيْدَرَةٌ *** شُغْلٌ عَنِ اللَّهِ وَالْإِطْرَابِ أَلْهَانِي
هَاتِ الْحَدِيثَ سَمِيرَى عَنْ مَنَاقِبِهِ *** وَدَعِ حَدِيثَ رَبِّي نَجْدَ وَنُعْمَانِ
مُرْدَى الْكُمَاةِ وَفَتَاكِ الْعُتَاةِ *** هَطَّالُ الْهَبَاتِ وَأَمْنُ الْخَائِفِ الْجَانِي
بَنَى بَصَارِمِهِ الْإِسْلَامَ إِذْ هَدَمَ أَلـ *** أَصْنَامَ أَكْرَمَ بِهِ مِنْ هَادِمِ بَانَ
سَائِلُ بِهِ يَوْمَ أَحَدٍ وَالْقَلِيبِ وَفِي *** بَدْرٍ وَخَبِيرٍ يَا مَنْ فِيهِ يَلْحَانِي
وَيَوْمَ صَفَيْنَ وَالْأَلْبَابِ طَائِشَةً *** وَفِي حُنَيْنٍ إِذَا التَّفَّ الْفَرِيقَانِ
وَيَوْمَ عَمْرٍو بْنِ وَدٍّ حِينَ جَلَّلَهُ *** عَضْبًا بِهِ قَرَّبَتْ آجَالَ أَقْرَانِ
وَفِي الْغَدِيرِ وَقَدْ أَبَدَى النَّبِيُّ لَهُ *** مَنَاقِبًا أَرْغَمَتْ ذَا الْبَغِضَةِ الشَّانِي
إِذْ قَالَ : مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَأَنْتَ لَهُ *** مَوْلَى بِهِ اللَّهُ يَهْدِي كُلَّ حَيْرَانِ
أُنْزِلَتْ مِنِّي كَمَا هَارُونَ أُنْزِلَ مِنْ *** مُوسَى وَلَمْ يَكْ بُعْدَى مُرْسَلُ ثَانِي
وَآيَةُ الشَّمْسِ إِذْ رُدَّتْ مُبَادِرَةً *** غَرَاءَ أَقْصَرَ عَنْهَا كُلُّ إِنْسَانِ
وَإِنَّ فِي قِصَّةِ الْأَفْعَى وَمَكْمَنِهِ *** فِي الْخُفِّ هَدِيًّا لَذَى بُغْضِ وَإِرْعَانِ
وَقِصَّةِ الطَّائِرِ الْمَشْوِيِّ بَيْنَهُ *** لِكُلِّ مَنْ حَادَ عَنْ عَمَدٍ وَشَنَانِ

١ . السيد عبد العزيز بن محمد بن الحسن بن أبي نصر الحسيني السريجي الأوالي : من شعراء الشيعة ، وكان فاضلاً أديباً جامعاً ، وشاعراً ظريفاً بارعاً ، توفي في البصرة سنة (750 هـ) تقريباً (الغدير : ج 6 ص 38) .

35/10

SUREYCI UVALİ¹

4057- Sekizinci asrın usta şairlerindendir. Şöyle der:

*Emirülmüminin Haydar'ın sevgisi eğlenip oynamaktan alıkoydu beni
Ey sohbet arkadaşım, onun menkıbelerinden söyle bana; Ruba,
Necd ve Numan'dan söz etmeyi bırak
Kahramanları helak eden, asileri öldüren, hediyeler veren, kor-
kak günahkâra aman veren
Onun kılıcıyla doğruldu İslam, putlar kırılıp döküldüğünde, ne
yücedir putları döken ve İslam'ı bina eden
Ey beni serzeniş eden sor Uhud'u, Bedir gününde kuyuyu ve Hayber'i
Ve Siffin gününü; yürekler korkmuş, derbeder olmuştu, iki grup
karşı birbirine girdiğinde
Ve Amr b. Abdüved'in gününde (Hendek savaşında); kılıcını
vurmuştu onun kılıcına ve yaklaştırmıştı kahramanların ölümünü
Ve Gadir gününde izhar edince peygamber ondaki menkıbeleri
üzmüşü kötü sözlü düşmanı
Hani demişti ki; Her kimin mevlası isem ben, sen de mevlasın
ona; ki Allah seninle hidayet eder her yolunu kaybedeni
Sen bana nisbetle Harun'un Musa'ya nisbet bulunduğu konum-
dasın; fakat benden sonra peygamber gelmeyecek
Güneşin süratle geri dönmesi apaçık bir mucizeydi ki her insanın
böyle bir şeyden acizdir elbet
Doğrusu yılanın hikâyesinde ve ayakkabıya girişinde kindar ve
ahmağa açık hidayet var²
Kızarmış kuş kıssasında kasıtlı ve düşmanca senin yolundan sa-
pan herkese açık bir delil var*

¹-Seyyid Abdulaziz Muhammed b. Hasan b. Ebu Nasr el-Hüseyni es-Sureyci el-Uvali, Şia mektebinin şairlerindendir. Faziletli iyi bir edebiyatçı idi; usta ve zarif bir şairi. Yaklaşık olarak Hicri 750 yılında Basra'da vefat etti. (*el-Gadir*, c.6, s.38).

²-Bir yılan Hz. Ali'nin ayakkabısına girmişti; bir karga o ayakkabıyı alıp havalanmış ve içindeki yılanı düşürmüştü. (Mütercim).

مَنْ غَيْرُهُ بَطْنُ الْعِلْمِ الْخَفِيِّ؟ وَمَنْ *** سِوَاهُ قَالَ: اسأَلُونِي قَبْلَ فِقْدَانِي؟
 وَمَنْ وَقَّتْ نَفْسُهُ نَفْسَ الرَّسُولِ وَقَدْ *** وَافَى الْفِرَاشَ ذَوُو كُفْرٍ وَطُغْيَانٍ؟
 وَمَنْ تَصَدَّقَ فِي حَالِ الرُّكُوعِ وَلَمْ *** يَسْجُدْ كَمَا سَجَدَتْ قَوْمُ لَؤْيَانَ؟
 مَنْ كَانَ فِي حَرَمِ الرَّحْمَنِ مَوْلِدُهُ *** وَحَاطَهُ اللَّهُ مِنْ بَاسٍ وَعُدْوَانٍ؟
 مَنْ غَيْرُهُ خَاطَبَ الرَّحْمَنَ وَاعْتَصَدَتْ *** بِهِ الثُّبُوءُ فِي سِرٍّ وَإِعْلَانٍ؟
 مَنْ أُعْطِيَ الرَّايَةَ الْغَرَاءَ إِذْ رِبِدَتْ^١ *** نَارُ الْوَعْيِ فَتَحَامَاهَا الْخَمِيسَانِ؟
 مَنْ رُدَّتِ الْكَفُّ إِذْ بَانَتِ بَدْعُوتهِ؟ *** وَالْعَيْنُ بَعْدَ ذَهَابِ الْمَنْظَرِ الْفَانِي؟
 مَنْ أُنْزِلَ الْوَحْيُ فِي أَنْ لَا يُسَدَّ لَهُ *** بَابٌ وَقَدْ سُدَّ أَبْوَابُ لِحْوَانٍ؟
 وَمَنْ بِهِ بُلُغَتْ مِنْ بَعْدِ أَوْبَتِهَا *** بَرَاءَةٌ لِلْأُولَى شِرْكٌ وَكُفْرَانٍ؟
 وَمَنْ تَطَلَّمَ طِفْلاً وَارْتَقَى كَتِفَ الْ *** مُخْتَارِ خَيْرِ ذَوَى شَيْبٍ وَشُبَّانٍ؟
 وَمَنْ يَقُولُ: خُذْ يَا نَارُ ذَا وَذَرِي *** هَذَا وَبِالْكَأْسِ يَسْقَى كُلُّ ظَمَّانٍ؟
 مَنْ غَسَلَ الْمُصْطَفَى؟ مَنْ سَالَ فِي يَدِهِ *** أَجَلُ نَفْسٍ نَأَتْ عَنْ خَيْرِ جُثْمَانٍ؟
 وَمَنْ تَوَرَّكَ مَتْنِ الرِّيحِ طَائِعَةً *** تَجْرِي بِأَمْرِ مَلِكِ الْخَلْقِ رَحْمَانٍ؟
 حَتَّى أَتَى فِتْيَةَ الْكَهْفِ الَّذِينَ جَرَتْ *** عَلَى مَرَاقِدِهِمْ أَعْصَارُ أَزْمَانٍ
 فَاسْتَيْقَظُوا ثُمَّ قَالُوا بَعْدَ يَقْظَتِهِمْ *** أَنْتَ الْوَصِيُّ عَلَى عِلْمٍ وَإِيقَانٍ^٢

١ . اربد وجهه وتريد: احمر حمرة فيها سواد عند الغضب (لسان العرب: ج 3 ص 170).

٢ . الغدير: ج 6 ص 20.

Ondan başka kimin içi gizli ilimlerle doludur ve ondan başka kim “sorun bana kaybetmeden beni” diyebilmiştir
Yatağının etrafını kâfirler ve azgınlar kuşatmışken kim canını Peygamberin canına feda etti
Kim rükûda sadaka verdi ve insanlar putlara secde ederken hiçbir puta secde etmedi
Doğum yeri Allah’ın haremi olan, Allah’ın kendisini kötülükten ve düşmanlardan koruma altına aldığı kişi kimdir
Rahman ondan başka kimi muhatap aldı, kimi peygamberine gizlide ve açıkta destek kıldı
Savaş ateşi kızıştığında ve taraflar savaştan kaçındığında (Hayber’de) sancak kime verildi
Kimin duasının bereketiyle kesilmiş el yerine geldi ve görmeyen göz görür oldu
Vahiy inip diğer kardeşlerin mescide açılan kapılarını kapatırken kimin kapısını kapamadı
Beraat suresi nankör müşriklere kimin vesilesiyle tebliğ edildi
Çocukken zulme tahammül eden sonra da (putları kırmak için) Hakk’ın seçtiğinin omzuna çıkan, yaşlıların ve gençlerin en üstünü kimdir
Kimdir ki [kıyamette] şöyle desin: Ey ateş şunu al ve şunu bırak; kimdir camla susuzlara su veren
Mustafa’ya gusül veren kimdir? Kimin elinde en üstün bedendeki en yüce can akıp gitti
Yaratılmışların sultanı Rahman’ın emriyle hareket eden rüzgârın arkasına oturan kimdir
Ta ki uyudukları günden asırlar ve zamanlar geçmiş olan “As-hab-ı Kehf”in yanına geldi
Onlar uyandılar, uyanınca da dediler ki: Sen ilim ve yakın üzere Peygamberin vasisisin¹

¹-el-Gadir, c.6, s.20.

36 / 10

علاء الدين الحلبي^١

4058 . من أكابر العلماء والأدباء في القرن الثامن ، يقول :

يأمن به كمل الدين الحنيفُ ولله *** إسلام من بعد وهن ميله عضدا
وصاحب النص في خمٍ وقد رفع النبيُّ *** [منه]^٢ على رغم العدا عضدا
أنت الذي اختارك الهادي البشيرُ أخاً *** وما سواك ارتضى من بينهم أحداً
أنت الذي عجبت منه الملائكُ في *** بدر ومن بعدها إذ شاهدوا أحداً
ويقول أيضاً :

وحق نصرِك للإسلام تكلؤه *** حياطة بعد خطب فادح وردى
ما فصل المجد جلباباً لذي شرف *** إلا وكان لمعناك البهيج رداً
يا كاشف الكرب عن وجه النبيّ لدى *** بدر وقد كثرت أعداؤه عدداً
استشعروا الذلَّ خوفاً من لقاك وقد *** تكاثروا عدداً واستصحبوا عدداً
ويوم عمرو بن ود العامريّ وقد *** سارت إليك سرايا جيشه مدداً

1 . أبو الحسن علاء الدين علي بن الحسين الحلبي الشهفي ، المعروف بابن الشهفيّة : عالم فاضل وأديب كامل ، وقد جمع بين الفضيلتين علم غزير وأدب بارع . وفي الطليعة : من شعراء أهل البيت (عليهم السلام) ، وقد أثنى عليه بالعلم والفضل والأدب القاضي في المجالس ، والحرّ العاملي في أمل الآمل ، والميرزا صاحب رياض العلماء ، وسيدنا مؤلف رياض الجنة ، وابن أبي شبانة في تتميم الأمل وغيرهم (الغدير : ج 6 ص 365) .

٢ . ما بين المعقوفين أثبتناه من طبعة مركز الغدير .

36/10

ALAUDDİN HİLLİ¹

4058- Sekizinci asrın büyük âlimlerinden ve edebiyatçılarından. Şöyle der:

*Ey pak dinin kemaline vesile olan
Temeli zayıfladıktan sonra İslam'a destek olan
Ve açık beyan sahibi ki Gadir-i Hum'da düşmanlara inat
Tutup kaldırmıştı kolunu
Hidayetçi ve müjdeleyicinin kardeş olarak seçtiğisin sen
Senden başka birini onların arasından beğenmedi
Bedir'de Melekleri bile şaşırtmıştın sen
Sonra da Uhud'da görmüşlerdi fedakârlıklar senden*

Yine şöyle der:

*Büyük musibetten ve inzivaya itildikten sonra
İslam'a yardım edip onu koruman sana yakışır
Âlicenap için geniş elbise belirtmez onun cömertliğini
Lakin senin gönülleri okşayan hakikatinin vardır cübbesi
Ey Bedir'de Peygamberin çehresinden sıkıntıları gideren
Hem de bir zamanda ki düşman sayıca ondan üstün iken
Gördüklerinde seni korkudan zillate büründüler bir anda
Hem de sayılarıyla silahlarıyla ve yardımcılarıyla çok iken
Amr b. Abdüved Amiri'in (yenildiği) gününde
Ona yardım için ordusunun askerleri hücum etmişti sana*

¹-Ebu'l-Hasan Alauddin Ali b. Hüseyin Hilli eş-Şehifi, İbn-i Şehefiyye olarak tanınan fazilet ehli bir âlim ve kamil bir edebiyatçıdır. Bol ilim ve güçlü edebiyat olmak üzere iki fazileti kendisinde toplamıştır. *et-Talia* kitabında şöyle geçer: Ehl-i Beyt şairlerinden biridir. Kadı, *el-Mecalis* kitabında, Hür Amili, *Emel'ul-Amil*'de, Mirza, *Riyazu'l-Ulema*'da, *Riyazu'l-Cennet* kitabının müellifi olan seyyidimiz ve İbn-i Ebu Şebane, *Tetmimu'l-Emel*'de ve diğerleri hep onun ilim, fazilet ve edebinden övgüyle söz etmişlerdir. Bkz: el-Gadir, c.6, s.365.

أَضْحَكَ تَغْرَ الْهُدَى بَشْرًا بِهِ وَبَكَتْ *** عَيْنُ الضَّلَالِ لَهُ بَعْدَ الدِّمَا مَدْدًا
 وَفِي هَوَازِنَ لَمَّا نَارُهَا اسْتَعَرَتْ *** مِنْ عَزَمِ عَزَمِكَ يَوْمًا حَرُّهَا بَرْدًا
 أَجْرَى حُسَامُكَ صَوْبًا مِنْ دِمَائِهِمْ *** هَدْرًا وَأَمْطَرْتُهُمْ مِنْ أَسْهَمِ بَرْدًا
 أَقْدَمْتَ وَأَنْهَزَمَ الْبَاقُونَ حِينَ رَأَوْا *** عَلَى النَّبِيِّ مُحِيطًا جَحْفَلًا لُبْدًا^١
 لَوْلَا حُسَامُكَ مَا وَلَّوْا وَلَا أَطْرَحُوا *** مِنَ الْغَنَائِمِ مَالًا وَافِرًا لُبْدًا^٢
4059 . وله أيضاً :

يَكْفِيكَ فَخْرًا أَنْ دِينَ مُحَمَّدٍ *** لَوْلَا كَمَالُكَ تَقْصُهُ لَنْ يَكْمُلَا
 وَفَرَائِضَ الصَّلَوَاتِ لَوْلَا أَنَّهَا *** قُرْنَتْ بِذِكْرِكَ فَرَضُهَا لَنْ يُقْبَلَا
 يَأْمَنُ إِذَا عُدَّتْ مَنَاقِبُ غَيْرِهِ *** رَجَحَتْ مَنَاقِبُهُ وَكَانَ الْأَفْضَلَا
 إِنِّي لَا عَذْرُ حَاسِدِيكَ عَلَى الَّذِي *** أَوْلَاكَ رَبُّكَ ذُو الْجَلَالِ وَفَضْلَا
 إِنْ يَحْسُدُوكَ عَلَى عُلَاكِ فَإِنَّمَا *** مُتَسَاوِلُ الدَّرَجَاتِ يَحْسُدُ مِنْ عَلَا^٣
4060 . وله أيضاً :

وَمُسِيرُهُ فَوْقَ الْبَسَاطِ مُخَاطِبًا *** أَهْلَ الرَّقِيمِ^٥ فَضِيلَةً لَا تُجْحَدُ
 وَعَلَيْهِ قَدْ رُدَّتْ ذُكَاؤُ وَأَحْمَدُ *** مِنْ فَوْقِ رُكْبَتِهِ الْيَمِينِ مُوسَدُ

١ . لُبْدًا : أى مجتمعين (لسان العرب : ج 3 ص 387) .

٢ . لُبْدًا : أى كثيراً لا يخاف فناؤه (لسان العرب : ج 3 ص 387) .

٣ . الغدير : ج 6 ص 365 .

٤ . الغدير : ج 6 ص 388 .

٥ . أى أصحاب الكهف ، إشارة إلى الآية 9 من سورة الكهف : (أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ ...) .

*Onun ölüm müjdesi ile güldürdün hidayetin yüzünü sen
Kanı döküldükten sonra sapkınlık da ağladı ona yıllarca
Huneyn savaşında savaş ateşi kızıştığında
Senin kararlı duruşunla harareti söniivermişti bir anda
Senin kılıcın kanlarından bir nehir oluşturmuştu
Oklar da sağanak yağmur misali yağmıştı tepelerine
Peygamberin kuşatılmış olduğunu gördüklerinde
Geri dönüp kaçmışlardı, lakin sen ilerlemiştin hep
Senin kılıcın olmasaydı hükümete gelemezlerdi onlar
Ve ganimetlerden çok mal biriktiremezlerdi onlar¹*

4059- Şu beyitler de ona aittir:

*İftihar olarak sana şu yeter: Kemalin olmasaydı senin
Muhammed'in dininin eksikliği asla olmayacaktı kâmil
Namazların farzları yaklaştırılmasaydı zikrine senin
Farzları kabul olmayacaktı asla onların
Ey diğerlerinin menkıbeleri sayıldığında menkıbeleri baskın gelen
Ve böylece üstün olan
Celal sahibi Rabbinin seni dost edinip üstün kılması karşısında
Sana haset edenleri mazur görürüm ben
Senin yüceliğine haset ediyorlarsa bu doğaldır
Zira aşağı derecenin iktizasıdır haset etmek [erişemediği] yüceye²*

4060- Yine şöyle der:

*Bulutların üzerinde hareket edip de
Ashab-ı Kehf'i sorması inkâr edilemez bir fazilettir ona
Ahmed sağ dizine başını koyup dalmışken uykuya
Güneş geri dönmüştü onun için*

¹-el-Gadir, c.6, s.365.

²-a.g.e, c.6, s.388.

وَعَلَيْهِ ثَانِيَةٌ بِسَاحَةِ بَابِلِ *** رَجَعَتْ كَذَا وَرَدَ الْحَدِيثُ الْمُسْنَدُ
وَوَلِيَّ عَهْدٍ مُحَمَّدٌ أَفْهَلُ تَرَى *** أَحَدًا إِلَيْهِ سِوَاهُ أَحْمَدُ يَعْبُدُ؟
إِذْ قَالَ: إِنَّكَ وَارِثِي وَخَلِيفَتِي *** وَمُغْسِلٌ لِي دُونَهُمْ وَمُلْحِدٌ
أَمْ هَلْ تَرَى فِي الْعَالَمِينَ بِأَسْرِهِمْ *** بَشَرًا سِوَاهُ بَيْتِ مَكَّةَ يُولَدُ؟
فِي لَيْلَةِ جَبْرِيلُ جَاءَ بِهَا مَعَ الْـ *** مَلَأَ الْمُقَدَّسَ حَوْلَهُ يَتَعَبَدُ
فَلَقَدْ سَمَا مَجْدًا عَلَيَّ كَمَا عَلَا *** شَرَفًا بِهِ دُونَ الْبِقَاعِ الْمَسْجِدُ
أَمْ هَلْ سِوَاهُ فَتَى تَصَدَّقَ رَاكِعًا *** لَمَّا آتَاهُ السَّائِلُ الْمُسْتَرْفِدُ؟
الْمُؤَثِّرُ الْمُتَصَدِّقُ الْمُتَفَضِّلُ *** الْمَتَمَسِّكُ الْمُتَمَسِّكُ الْمُتَزَهِّدُ
الشَّاكِرُ الْمُتَطَوِّعُ الْمُتَضَرِّعُ الْـ *** مَتَخَضِعُ الْمُتَخَضِعِ الْمُتَهَجِّدُ
الصَّابِرُ الْمُتَوَكِّلُ الْمُتَوَسِّلُ الْـ *** مَتَذَلِّلُ الْمُتَمَلِّمِ الْمُتَعَبِّدُ
رَجُلٌ يَتَّبِعُهُ بِهِ الْفَخَارُ مُفَاخِرًا *** وَيَسْوَدُ إِذْ يُعْزَى إِلَيْهِ السُّؤْدُ
إِنْ يَحْسُدُوهُ عَلَى عُلَاهُ فَإِنَّمَا *** أَعْلَى الْبَرِيَّةِ رُتْبَةٌ مَنْ يُحْسَدُ

*Babil’de de ikinci kez güneş geri döndü onun için
Buna dair sahih senetli bir hadis de gelmiştir
Odur Muhammed’in veliahdı
Gördün mü Ahmed veliaht kılsın kendine bir başkasını?
Hani buyurmuştu ki: Sensin varisim ve halifem
Yıkayacaksın ve kabrime koyacaksın sen beni, diğerleri değil
Tüm âlemde görebilir misin ondan başka
Doğmuş olan bir beşeri Kâbe’de?
Öyle bir gecede ki Cebrail getirmişti onda
Etrafında ibadet eden kutsi melekleri
Nasıl yücelikte yücelmiş idiyse Ali insanlara
Mescidu’l-Haram da doğumuyla şeref kazandı mekânlara
Yanına muhtaç olan fakir uğradığında
Rükûda iken sadaka veren ondan başkası mıydı yoksa?
Başkasını tercih eden kendine, sadaka veren ve ihsanda bulunan odur
Kur’an’a sarılan, ibadet eden ve dünyaya rağbetsiz olan odur
Odur şükreden, itaatte bulunan ve üstün olan
Odur huzu ve huşu ile gece namazı kılan
Odur sabırla tevekkül ve tevessül eden
Odur itaatkâr ve kıvranarak ibadete duran
Öyle bir yiğit ki büyükleri hayran bırakmış kendine
Efendilik nispet edildiğinde faziletleriyle en üstün odur
Onun yüce makamına haset ediyorlarsa eğer
Hiç şüphesiz yaratılmışların en üstününe de edilmiştir haset¹*

¹-a.g.e, c.6, s.360.

القرن التاسع

37 / 10

الشيخ رجب البرسي الحلّي^١

4061 . من الفقهاء والمحدثين والأدباء في القرن التاسع ، يقول :

رَوَى فَضْلَهُ الْحُسَادُ مِنْ عَظَمٍ^٢ شَأْنِهِ *** وَأَعْظَمُ فَضْلُ جَاءَ يَرْوِيهِ حَاسِدٌ
 مُحِبُّهُ أَخَفُوا فَضْلَهُ خَيْفَةَ الْعَدَى *** وَأَخْفَاهُ بُغْضًا حَاسِدٌ وَمُعَانِدٌ
 فَشَاعَ لَهُ مَا بَيْنَ ذَيْنِ مَنَاقِبٍ *** تَجَلُّ بِأَنْ تُحْصَى إِذَا عَدَّ قَاصِدٌ
 إِمَامٌ لَهُ فِي جَبْهَةِ الْمَجْدِ أَنْجَمٌ *** عَلَتْ فَعَلَتْ إِنْ يَدُنْ مِنْهُنَّ رَاصِدٌ
 لَهَا الْفِرْقُ مِنْ فَرَعِ السَّمَكِ^٣ مَنَابِرٌ *** وَفِي عُنُقِ الْجَوَازِ مِنْهَا قَلَائِدٌ
 مَنَاقِبُ إِذْ جَلَّتْ جَلَّتْ كُلُّ كُرْبَةٍ *** وَطَابَتْ فَطَابَتْ مِنْ شَذَاهَا الْمَشَاهِدُ
 إِمَامٌ يُحَارُ الْفِكْرُ فِيهِ فَعَابِدٌ^٤ *** لَهُ وَمُقَرَّرٌ بِالْوَلَاءِ وَجَاهِدٌ
 إِمَامٌ مُبِينٌ كُلُّ إِكْرَامَةٍ حَوَى *** بِمِدْحَتِهِ التَّنْزِيلُ ، وَالذِّكْرُ شَاهِدٌ^٥

١ . الشيخ رضى الدين رجب بن محمد بن رجب البرسى الحلّي : من عرفاء الإمامية وفقهاؤها المشاركين في العلوم ، مجمع على فضله الواضح في فن الحديث وتقدمه في الأدب وقرض الشعر وإجادته ، وله شعر رائع ، جلّه بل كلّه في مدائح النبي الأقدس وأهل بيته الطاهرين صلوات الله عليهم . وفاته كانت حدود سنة (813 هـ) (راجع الغدير : ج 7 ص 33) .

٢ . في المصدر : «معظم» ، والصحيح ما أثبتناه كما في الغدير .

٣ . السّمك : نجم معروف (لسان العرب : ج 10 ص 444) .

٤ . في المصدر : «معاند» ، والصحيح ما أثبتناه كما في الغدير .

٥ . مشارق أنوار اليقين : ص 231 .

DOKUZUNCU ASIR

37/10

ŞEYH RECEP BURSI HİLLİ¹

4061- Dokuzuncu asrın fakih, muhaddis ve edebiyatçılarındandır. Şöyle der:

*Makamının yüceliği hasetçilerini bile faziletine rivayetçi kıldı
Faziletlerin en üstünü hasetçinin rivayet ettiği elbet
Dostları düşmanın korkusundan gizlemişti faziletini onun
İnad ve haset ehli de düşmanlıktan gizleyiverdi faziletini
Bununla birlikte yayıldı faziletleri doğuyla batı arasına
Saymak isteyenler ulaşamaz onların gerçek sayısına
Yücelik cephesinde yıldızları olan bir imamdır, ki
Kim yaklaşmışsa o yüceliklere hep yükselmiştir
Alcyone yıldızının uzantısında kurulmuş ona minberler
İkizler burcunun boynuna dizilmiş gerdanlık inciler
Öyle faziletler ki yükseldiğinde giderir bütün sıkıntıları
Onun hoş kokusu saçılıp dağılmıştır tüm meydanlara
Öyle bir imamdır ki düşünceler çıkmaza girmiştir hakkında
Kimi kul olmuş velayetini ikrar ederek, kimi inkârcı kesilmiş ona
Apaçık imamdır o, bütün kerametleri toplamış kendinde
Övgüsüne nazil olan Kuran ve zikir şahit olmuştur onun²*

¹-Şeyh Raziyyuddin Receb b. Muhammed b. Receb Bursi Hilli, İmamiye ekolünün ariflerinden ve çeşitli ilimlerde katkısı olan fakihlerindendir. Onun hadis tekniğindeki açık üstünlüğü üzerinde ve edebiyatla şiir dilini en güzel şekilde kullanma konusundaki öncülüğü hususunda ittifak edilmiştir. Şiiri saf ve arındır, çoğu ve hatta hepsi yüce Peygamberle onun pak Ehl-i Beyt'inin övgüsü hakkındadır. Yaklaşık olarak Hicri 813 yılında vefat etmiştir. (*el-Gadir*, c.7, s.33).

²-*Meşarik-i Envai'l-Yakin*, s.231.

4062 . وله أيضاً :

إِذَا رُمَتْ يَوْمَ الْبَعْثِ تَنْجُو مِنَ اللَّظَى *** وَيُقْبَلُ مِنْكَ الدِّينُ وَالْفَرَضُ وَالْمِنْنُ
 فَوَالِ عَلِيًّا وَالْأُئِمَّةَ بَعْدَهُ *** نُجُومُ الْهُدَى تَنْجُو مِنَ الضَّيْقِ وَالْمِحْنِ
 فَهُمْ عِتْرَةٌ قَدْ فَوَّضَ اللَّهُ أَمْرَهُ *** إِلَيْهِمْ لِمَا قَدْ خَصَّهُمْ مِنْهُ بِالْمِنْنِ
 أُمَّةٌ حَقٌّ أَوجِبَ اللَّهُ حَقَّهُمْ *** وَطَاعَتُهُمْ فَرَضٌ بِهَا الْخَلْقُ تُمْتَحَنُ
 نَصَحْتُكَ أَنْ تَرْتَابَ فِيهِمْ فَتَنْتَنَى *** إِلَى غَيْرِهِمْ مِنْ غَيْرِهِمْ فِي الْأَنَامِ مَنْ ؟
 فَحُبُّ عَلِيٍّ عُدَّةٌ لَوْلِيَّهِ *** يُلَاقِيهِ عِنْدَ الْمَوْتِ وَالْقَبْرِ وَالْكَفَنِ
 كَذَلِكَ يَوْمَ الْبَعْثِ لَمْ يَنْجُ قَادِمٌ *** مِنَ النَّارِ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى أَبَا الْحَسَنِ^٢

38 / 10

ضياء الدين الهادي

4063 .³ من أعظم علماء الزيدية ، يقول :

هَذَا وَمَذْهَبُنَا أَنَّ الْإِمَامَ عَقِيبَ *** بَ الْمُصْطَفَى حَيْدَرُ الْأَبْطَالِ وَالْبَهْمِ
 أَعْنَى عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ *** بِالْعَطْفِ خُصَّ مِنَ الرَّحْمَنِ ذِي الْقِسَمِ

١ . في المصدر : «الله» ، والصحيح ما أثبتناه كما في الغدير .

٢ . مشارق أنوار اليقين : ص 245 .

٣ . السيد جمال ضياء الدين الهادي بن إبراهيم بن عليّ الزيدي : أحد رجالات اليمن وأعلامها المتضلعين من فنون العلم والأدب . قال العلامة ابن الوزير : إنه لم تسمح بمثله الأعصار في أولاد الإمام الهادي [من أئمة الزيدية] ، كان جامع شتات العلوم ، وشاطرهما في المنثور والمنظوم . وحصلت له إجازات وطرق سماعية . ومن تصانيفه : كفاية القانع في معرفة الصانع ، الطرازين المعلمين في المفاخرة بين الحرمين ، التفصيل في التفضيل ، الرد على ابن العربي . . . ولد سنة (758 هـ) وتوفي سنة (822 هـ) (راجع الغدير : ج 11 ص 199)

4062- Yine şöyle der:

*Eğer kurtulmak istersen kıyamet günü azaptan
Kabul olsun diyorsan borcun farzın infakların
O halde sev Ali 'yi ve ardından gelen imamları
Darlık ve sıkıntılardan kurtaran o hidayet yıldızlarını
Onlar bir hanedandır ki Allah vermiş emrini onlara
Zira onlar da Allah 'a vermişlerdi en halis hediyelerini
Hak önderlerdir; vacip kılmuş Allah haklarını
İtaatleri farz olmuş, herkes imtihana çekilir onlarla
Nasihatim sana şudur ki sakın şüphe etmeyesin onlarda
Meyletmeyesin onlardan başkasına; kim var ki halkın arasında
onlardan başka?
Ali 'nin muhabbeti dostu için en güzel hazırlıktır
Ölüm anında, kabir ve kefeninde çıkar karşısına
Hakeza Ebu 'l-Hasan 'ı sevenden başka
Hiç kimse kurtulmaz ateşten kıyamet günü¹*

38/10

ZİYAÜDDİN EL-HADİ²

4063- Zeydiye ekolünün büyük âlimlerindendir. Şöyle der:

*Bizim tarikat ve mezhebimiz şu ki
Mustafa 'dan sonra kahraman yiğitlerin aslanıdır bu imam
Müminlerin emiri olan Ali 'yi kastediyorum
O ki Rahman 'dan bir yeminle özel kılınmıştır*

¹-a.g.e, s.245.

²-Seyyid Cemal Ziyauddin el-Hadi b. İbrahim b. Ali Zeydi, Yemen ricalinden olup o bölgedeki ilim ve edebiyat tekniğinin güçlü âlimlerindendir.

Allame İbn-i Vezir der ki: Asırlar içinde [Zeydiye imamlarından] İmam Hadi 'nin evlatları içinde onun gibi birisi gelmemiştir. O, çeşitli ilimleri kendinde toplamıştı. Nesir ve şiir dilinde mahareti vardı. Kendisi rivayet nakletme ve çeşitli kanallardan duyduklarını aktarma icazetleri almıştır. *Kifayetu 'l-Kani fi Marifeti 's-Sani, et-Tarazeyni 'l-Mulemeyn fi 'l-Mufahere Beyne 'l-Haremeyn, et-Tefsil fi 't-Tefzil, er-Redd ala İbn-i Arabi* vs. onun eserlerinden bazılarıdır. Hicri 758 yılında doğdu ve 822 senesinde vefat etti. (Bkz. *el-Gadir*, c.11, s.199).

اللَّهُ أَنْزَلَ آيَاتِ مُبَارَكَةٍ *** فِي فَضْلِهِ عَدُّهَا لِي غَيْرُ مُنْتَظَمٍ
 وَقَالَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ سَيِّدُنَا *** يَوْمَ الْغَدِيرِ بِخُمٍ يَوْمَ حَجَّهِمْ
 مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ أَيْ أَوْلَى بِهِ فَعَلَى *** أَوْلَى بِهِ وَهُوَ مَوْلَاهُمْ بِكُلِّهِمْ
 قَامَ النَّبِيُّ خُطْبِيًّا فِي مُعَسِكَرِهِ *** بِهَذِهِ الْخُطْبَةِ الْغَرَّا لَجَمْعِهِمْ
 وَشَالَ ضَبْعًا كَرِيمًا مِنْ أَبِي حَسَنٍ *** فِي يَوْمٍ حَرٍّ شَدِيدِ اللَّفْحِ مُضْطَرِمٍ
 كَى لَا يُقَالُ : بَانَ النَّصُّ مُكْتَتَمٌ *** مَا كَانَ إِلَّا صَرِيحًا غَيْرَ مُكْتَتَمٍ
 فَهُوَ الْخَلِيفَةُ بَعْدَ الْمُصْطَفَى وَلَهُ *** فَضْلُ التَّقْدُمِ لَمْ يَسْجُدْ إِلَى صَنْمٍ
 وَكَانَ سَابِقَهُمْ فِي كُلِّ مَكْرَمَةٍ *** وَكَانَ فِي كُلِّ حَرْبٍ ثَابِتَ الْقَدَمِ
 وَكَانَ أَوَّلَ مَنْ صَلَّى لِقَبْلَتِهِمْ *** وَأَعْلَمَ النَّاسِ بِالْقُرْآنِ وَالْحِكْمِ
 وَكَانَ أَقْرَبَهُمْ قُرْبَى وَأَفْضَلَهُمْ *** رُغْبَى وَأَضْرَبَهُمْ بِالسَّيْفِ فِي الْقِمَمِ
 وَكَانَ أَشْرَفَهُمْ هِمًّا وَأَرْفَعَهُمْ *** فِي هِمَّةٍ فَهُوَ عَالِي الْهِمِّ وَالْهِمَمِ
 وَكَانَ أَعْبَدَهُمْ لَيْلًا وَأَكْثَرَهُمْ *** صَوْمًا إِذَا الْفَاجِرُ الْمِسْكِينُ لَمْ يَصُمْ
 وَكَانَ أَفْصَحَهُمْ قَوْلًا وَأَبْلَغَهُمْ *** نُطْقًا وَأَعَدْلَهُمْ حُكْمًا لِمُحْتَكَمٍ
 وَكَانَ أَحْسَنَهُمْ وَجْهًا وَأَوْسَعَهُمْ *** صَدْرًا وَأَطْهَرَهُمْ كَفًّا لِمُسْتَلَمٍ
 وَكَانَ أَغْزَرَهُمْ جُودًا وَأَدْوَنَهُمْ *** مَا لَا فَطَالَ عَلَى الْأَطْوَادِ وَالْأَدُمِ
 فَكَيْفَ تُقَدِّمُهُ مَنْ لَا يُمَاتِلُهُ *** فِي الْعِلْمِ وَالْحِلْمِ وَالْأَخْلَاقِ وَالشَّيْمِ
 وَفِي الشَّجَاعَةِ وَالْفَضْلِ الْعَظِيمِ وَفِي *** التَّدْبِيرِ وَالْوَرَعِ الْمَشْهُورِ وَالْكَرَمِ^٢

١ . الضَّبْعُ - بسكون الباء - : وسط العُضْدِ وقيل : هو ما تحت الإبط (النهاية : ج 3 ص 73) .

٢ . الغدير : ج 11 ص 197 .

Allah ayetlerinde faziletini öyle bir övmüş ki onun
 Bunları şiirde sayıp dökmem imkânsızdır
 Haclarını tamamlayınca Gadir günü Hum bölgesinde
 Efendimiz Resulullah buyurdu hakkında onun:
 Ben kimin mevlası ve ona kendisinden evla isem
 Bu Ali de ona kendisinden evla ve onların tümüne mevladır
 Nebi karargâhında hazır bulunanlar arasında kalkıp ayağa
 Başladı oradaki cemaate bu coşkulu hutbeyi okumaya
 Kızgın rüzgârın da estiği kavurucu sıcak bir günde
 Tutup cömert bir kolu kaldırdı Ebu'l-Hasan'dan
 Ta ki demesinler: Nass (açık delil) gizli kalmış
 Peygamberin buyurduğu söz sarîh ve açık olmadığı için gizli kalmış
 Mustafa'dan sonra halife odur böylece
 Önceliği var onun dinde ve asla secde etmemiştir puta
 Her yücelikte önüne geçmişti hep onların
 Her savaşta hep sebatı vardı adımlarının
 Kiblelerine doğru ilk namazı kılan o idi
 Kur'an ve hükümlere en bilgin hep o idi
 İnsanlardan akrabalıkta peygambere en yakın o idi
 Meziyette en üstün ve savaşlarda en fazla kılıç sallayan o idi
 Himmeti herkesten üstün ve yüce olan o idi
 En yüce düşünce ve himmetlerin o idi
 Günahkâr zavallılar oruç tutmazken
 Gece en çok ibadete duran ve en çok oruç tutan o idi
 Sözü en açık ve konuşması en fasîh olan o idi
 Mahkemede en adil hükmü veren o idi
 En hoş yüzlü ve geniş gönüllü o idi
 İsteyenlere karşı da en açık elli o idi
 Cömertlikte herkesin önünde, malı da en yakında
 Fakirlerin ve dervişlerin ulaşabileceği yerdeydi
 Ona ilim, sabır, ahlak ve bu güzel özelliklerde
 Hiçbir benzerliği olmayan nasıl önüne geçebilir ki onun
 Şecaat, üstün fazilet, tedbir ve meşhur olan takva ve keremde
 Onun gibi olmayan biri nasıl önüne geçebilir ki onun¹

¹-el-Gadir, c.11, s.197.

39 / 10

ابنُ العَرْنَدَسِ الحَلِّيُّ^١

4064 . من ذوى الباع فى الأدب والفقه ، يقول :

ثُمَّ السَّلَامُ مِنَ السَّلَامِ عَلَى الَّذِي *** نُسِبَتْ لَهُ فِي خُمِّ رَايَاتِ الْوَلَا
تَالِي كِتَابِ اللَّهِ أَكْرَمُ مِنْ تَلَا *** وَأَجَلُّ مِنَ الْمُصْطَفَى الْهَادِي تَلَا
زَوْجُ الْبَتُولِ أَخُ الرَّسُولِ مُطْلَقُ *** الدُّنْيَا وَقَالِيهَا بِنِيرَانِ الْفَلَا
رَجُلٌ تَسْرِبِلُ بِالْعَفَافِ وَحَبْدًا *** رَجُلٌ بِأَثْوَابِ الْعَفَافِ تَسْرِبِلَا
تَلْقَاهُ يَوْمَ السَّلَمِ غَيْثًا مُسْبِلًا *** وَتَرَاهُ يَوْمَ الْحَرْبِ لَيْثًا مُشْبِلَا
ذُو الرَّاحَةِ الْيُمْنَى الَّتِي حَسَنَاتُهَا *** مُدَّتْ عَلَى كَيَّوَانٍ بَاعًا^٢ أَطْوَلَا
وَالْمُعْجَزَاتِ الْبَاهِرَاتِ النَّيِّرَا *** تِ الْمُشْرِقَاتِ الْمُعْذِرَاتِ لِمَنْ غَلَا
مِنْهَا رُجُوعُ الشَّمْسِ بَعْدَ غُرُوبِهَا *** نَبَأٌ تَصِيرُ لَهُ الْبَصَائِرُ ذُهَلَا
وَلِسْبِرِهِ فَوْقَ الْبِسَاطِ فَضِيلَةٌ *** أَوْصَافُهَا تُعَيِّى الْفَصِيحَ الْمَقُولَا
وَحِطَابُ أَهْلِ الْكَهْفِ مَنْقَبَةٌ غَلَّتْ *** وَعَلَتْ فَجَاوَزَتْ السَّمَكَ الْأَعَزَلَا
وَصُعودُ غَارِبِ أَحْمَدَ فَضْلٌ لَهُ *** دُونَ الْقَرَابَةِ وَالصَّحَابَةِ أَفْضَلَا
هَذَا الَّذِي حَازَ الْعُلُومَ بِأَسْرِهَا *** مَا كَانَ مِنْهَا مُجْمَلًا وَمُفْصَلَا
هَذَا الَّذِي بِصَلَاتِهِ وَصَلَاتِهِ *** لِلدِّينِ وَالْدُّنْيَا أَتَمَّ وَأَكْمَلَا

١ . الشيخ صالح بن عبد الوهاب بن العرنديس الحلّي ، الشهير بابن العرنديس : أحد أعلام الشيعة ، ومن مؤلفي علمائها
فى الفقه والأصول ، وله مدائح ومراثي لأئمة أهل البيت (عليهم السلام) . توفّي حدود سنة (840 هـ) بالحلة الفيحاء
ودفن فيها ، وله قبر يزار ويتبرك به (الغدير : ج 7 ص 13) .

٢ . كَيَّوَانٌ : نجم يقال له زُحَل (العين : ص 724) . والباع : السَّعة فى المكارم (لسان العرب : ج 8 ص 22) .

39/10

İBN-İ ARENDES EL-HİLLİ¹

4064- Edebiyat ve fıkıhta üstün meziyet sahiplerindendir. Şöyle der:

*“Selam”dan selam olsun ona ki
Hum’da dikildi yönetim sancağı onun için
Allah’ın kitabının ardından gelen en yüce kişiye
Mustafa’nın ardından hidayetçi olarak gelen kişiye
Betül’ün eşi, Resul’ün kardeşidir o
Dünyayı bırakmış, ayrılık ateşiyle yakmış onu
İffet kendisine elbise kılan o yiğide ne mutlu
İffet elbiseleriyle kendisini örten yiğide ne mutlu
Barış ve uzlaşmada bir yağmur gibi cömert görürsün onu
Savaş gününde ise yavrusunu koruyan bir aslan gibi görürsün onu
Cömertlikte elinin iyiliklere açık oluşu
Zuhal yıldızının da ötesine geçer onun
Ortaya koyduğu diğerlerinin aciz kaldığı apaçık mucizeleri
Onun hakkında aşırı gidenlerin bahaneleri olmuştur hep
Bunlardan biri battıktan sonra güneşin geri dönmesidir
Hani karşısında tüm gözleri hayrete düşürmüştü ya
Bu bezmideki gezintisi ile öyle bir üstünlük sağladı ki
En etkili hatiplerin bile dilini bağladı bunu rivayet eden
Dağın yarığı arasında uyumuşlarla konuşması ise
Semak yıldızının da ötesinde üstün bir yüceliktir ona
Onun Peygambere olan yakınlık ve akrabalığını saymasan da
Peygamberin omzuna çıkması gözleri dolduran bir üstünlüktür elbet
Bütün ilimleri kendisinde toplayan odur
Ne kadar da kısaltılmışsa özeti, yayılmış yolunmuş kolu kanadı
Namazı ve bağışlarıyla o
Dünyayı ve dini ulaştırdı amacına*

¹-İbn-i Arendes olarak tanınan Şeyh Salih b. Abdulvahhab b. Arendes el-Hilli, Şia’nın büyüklerinden biri, fıkıh ve usul konusunda eserleri olan âlimlerindendir. Onun Ehl-i Beyt imamları hakkında methiye ve mersiyeleri vardır. Yaklaşık olarak Hicri 840 yılında Hille’de vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir. Onun teberrük kastıyla ziyaret edilmekte olan bir kabri vardır. (el-Gadir, c.7, s.13).

هَذَا الَّذِي بِحُسَامِهِ وَقَنَاتِهِ *** فِي خَيْرِ صَعْبِ الْفُتُوحِ تَسَهَّلَا
 وَأَبَادَ مَرْحَبَ فِي النَّزَالِ بِضَرْبَةٍ *** أَلَقْتَ عَلَى الْكُفَّارِ عِبْنًا مُنْقَلَا
 وَكَتَائِبُ الْأَحْزَابِ صَيَّرَ عَمَرُوهَا *** بِدِمَائِهِ فَوْقَ الرِّمَالِ مَرَمَلَا
 وَتَبُوكُ نَازِلَ شُؤْسَهَا فَأَبَادَهُمْ *** ضَرْبًا بِصَارِمِ عَزْمَةٍ لَنْ يَفْلَلَا
 وَبِهِ تَوَسَّلَ آدَمُ لَمَّا عَصَى *** حَتَّى اجْتَبَاهُ رَبُّنَا وَتَقَبَّلَا
 وَبِهِ دَعَا نُوحٌ فَسَارَتْ فُلُكُهُ *** وَالْأَرْضُ بِالطُّوفَانِ مُفَعَّمَةٌ مَلَا
 وَبِهِ الْخَلِيلُ دَعَا فَأَضَحَتْ نَارُهُ *** بَرَدًا وَقَدْ أَذَكْتَ حَرِيقًا مُشْعَلَا
 وَبِهِ دَعَا مُوسَى تَلَقَّفَتِ الْعَصَا *** حَيَّاتِ سِحْرِ كُنَّ قَدَمًا أَحْبَلَا
 وَبِهِ دَعَا عِيسَى الْمَسِيحُ فَأَنْطَقَ الْآلُ *** سَمِيتَ الدِّفِينَ بِهِ وَقَامَ مِنَ الْبَلَا
 وَبِخُمِّ وَآخَاهُ النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ *** حَقًّا وَذَلِكَ فِي الْكِتَابِ تَنْزَلَا
 عَذَلَ النَّوَاصِبُ فِي هَوَاهُ وَعَنْفُوا *** فَعَصَيْتُهُمْ وَأَطَعْتُ فِيهِ مَنْ غَلَا
 وَمَدَحْتُهُ رَغْمًا عَلَى أَنَا فِيهِمْ *** مَدَحًا بِهِ رَبِّي صَدَا قَلْبِي جَلَا
 وَتُرَابُ نَعْلِ أَبِي تُرَابِ كُلَّمَا *** مَسَّ الْقَذَا عَيْنِي يَكُونُ لَهَا جَلَا
 فَعَلَيْهِ أَضْعَافُ التَّحِيَّةِ مَاسَرَى *** سَارَ وَمَا سَحَّ السَّحَابُ وَأَهْمَلَا^٢

١ . الشُّؤْسُ : جمع الأشُّوسِ ؛ وهو الجريء على القتال الشديد (لسان العرب : ج 6 ص 116) .

٢ . الغدير : ج 7 ص 7 .

Kılıcı ve mızrağıyla o
 Zor zaferi Hayber'de kolay kıldı
 Öyle bir yara vurup Merhab'a o savaşa yok etti onu
 Böylece kâfirlerin omzuna yükledi çok ağır bir yükü
 Peygamberi mağlup etmek için ittifak etmiş grupların
 Meydana çıktıkları Handek savaşında
 Abdüved'in oğlunu çakılların üzerinde
 Kanlı bir cesede dönüştüren o idi
 Zorlu Tebük muharebesinde meydana çıkarak
 Asla zedelenmemiş keskin irade kılıcıyla onları yok eden yine o idi
 Adem'in ayağı sürçtüğünde tutunmuştu onun eteğine
 Böylece Rabbimiz kabul etti tövbesini ve seçkin kıldı onu âleme
 Şiddetli yağmur kaplayınca tüm yeryüzünü
 Nuh onun yüceliği hürmetine Allah'tan istedi ve gemisi koyuldu yola
 Onun bereketiyle çağırdı İbrahim Allah'ı
 Böylece kızgın ateş serin oluverdi ona
 Onun bereketiyle Musa Allah'tan istedi
 Elindeki sopa sihirbazların yılanlara benzettikleri iplerini yutuverdi
 Onun bereketiyle İsa Mesih Allah'tan istedi
 Kabre girmiş ölü sıkıntıların arasından kalkıp konuşuverdi
 Gadir-i Hum'da Peygamber gerçekten seçti onu kardeşliğine
 Buna ait fermanda gelmişti Allah'ın indirdiği kitapta
 Onun dostluğu konusunda serzeniş etti düşmanlarını
 Onlar da inat ederek hep kınayıverdiler onu
 Ben karşı geldim onlara ve bu konuda
 En üstün kişinin emrine uydum
 Onlara inat olsun (çatlasınlar) diye öyle övdüm ki onu
 Rabbim buna mükâfat olarak kalbimdeki pasları giderdi
 Ebu Turab'ın ayağının tozu gözümdeki kire ulaşırsa
 Tertemiz kılacaktır elbet onu
 Yürüyenler yürüdükleri sürece
 Bulutlar boşaldıkları veya yağmuru gönüllerinde tuttukları sürece
 Binlerce selam olsun hep ona¹

¹-el-Gadir, c.7, s.7.

الْقَرْنُ الْعَاشِرُ

40/10

الشَّيْخُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ الْكَفَعَمِيُّ

4065 . من أعيان القرن العاشر ، يقول :

عَلَى الْوَصِيِّ وَصِيُّ النَّبِيِّ *** وَغَوْتُ الْوَلِيَّ وَحَتَفْتُ الْكَفُورَ
 وَغَيْثُ الْمَحُولِ وَزَوْجُ الْبَتُولِ *** وَصِنْتُ الرَّسُولَ السَّرَّاجَ الْمُنِيرَ
 أَمَانُ الْبِلَادِ وَسَاقِي الْعِبَادِ *** بِيَوْمِ الْمَعَادِ بَعَذَبِ نَمِيرِ
 هُمَامُ الصُّفُوفِ وَمَقَرَى الضُّيُوفِ *** وَعِنْدَ الزُّحُوفِ كَلَيْثُ هُصُورِ
 وَمَنْ قَدْ هَوَى النَّجْمُ فِي دَارِهِ *** وَمَنْ قَاتَلَ الْجِنَّ فِي قَعْرِ بِيرِ
 وَسَلَّ عَنْهُ بَدْرًا وَأُحْدَا تَرَى *** لَهُ سَطَوَاتُ شُجَاعِ جَسُورِ
 وَسَلَّ عَنْهُ عَمْرًا وَسَلَّ مَرْحَبًا *** وَفِي يَوْمِ صَقِينِ لَيْلَ الْهَرِيرِ
 وَكَمْ نَصَرَ الدِّينَ فِي مَعْرَكٍ *** بِسَيْفِ صَقِيلٍ وَعَزَمَ مَرِيرِ
 وَسِتًّا وَعِشْرِينَ حَرْبًا رَأَى *** مَعَ الْهَاشِمِيِّ الْبَشِيرِ النَّذِيرِ
 أَمِيرُ السَّرَايَا بِأَمْرِ النَّبِيِّ *** وَلَيْسَ عَلَيْهِ بِهَا مِنْ أَمِيرِ

1 . الشيخ تقي الدين إبراهيم ابن الشيخ زين الدين علي... ابن الشيخ إسماعيل الحارثي الهمداني الخارقي العاملي الكفعمي : أحد أعيان القرن التاسع ، الجامعين بين العلم والأدب ، وينتهي نسبه إلى التابعي العظيم الحارث بن عبد الله الأعور الهمداني ، والده الشيخ زين الدين علي جد جد شيخنا البهائي ، أحد أعلام الطائفة وفقهائها البارعين . ولد سنة (840 هـ) في جبل عامل ، وتوفي في كربلاء المشرفة سنة (905 هـ) كما في كشف الظنون . وكان يوصى أهله بدفنه في الحائر المقدس . له مؤلفات كثيرة قيمة ، منها : المصباح ، والبلد الأمين ، وشرح الصحيفة ، ورسالة في محاسبة النفس ، وكفاية الأدب (راجع الغدير : ج 11 ص 213) .

ONUNCU ASIR

40/10

ŞEYH İBRAHİM B. ALİ KEF'AMİ¹

4065- Onuncu asrın büyük âlimlerindendir. Şöyle der:

*Ali vasi'dir, Peygambere vasi ve sığınacak dost
Kâfirleri de yok edicidir o
Kuraklıkta yağan yağmurdur, Zehra Betul'ün eşi
Aydınlatıcı bir meşale olan Resulün de ikiz kardeşi
Şehirlerin emniyetidir o ve kıyamet günü
Kullara sakidir Kevser'in şirin suyuyla
Safların istekli eri, pek misafirperverdir o
Savaş meydanlarında ise kahraman bir aslandır o
Yıldız evine inivermişti onun ve
Derin kuyuda cenk etmişti cinlerle
Ondan Uhud ve Bedr'i sor, görürsün ki
Nice hamle ve kahramanlıkları vardır onun
Ondan Amr ve Merhab'ı sor
Sıffin gününde Herir (hırıltı) gecesini sor
Yalın kılıcı ve çelik iradesiyle
Allah'ın dinine ne çok yardım etmiştir o
Müjdeleyici ve uyarıcı Haşimi Nebinin yanında
Yirmi altı savaş görmüştür o
Peygamberin emriyle savaşların komutanıydı o
Hiçbir savaşta üzerinde bir komutan yoktu onun*

¹-Şeyh Takiyuddin İbrahim b. Şeyh Zeyneddin Ali... İbn-i Şeyh İsmail Harisi Hemdani Hariki Amili Kef'ami dokuzuncu asrın ilim ve edebiyat büyüklerinden biridir. Soyu, büyük tabiin Haris b. Abdullah A'ver Hemdani'ye ulaşmaktadır. Babası Şeyh Zeynuddin Ali, mektebin önde gelen alim ve fakihlerinden üstadımız Şeyh Bahai'nin dedesinin dedesidir. *Keşfu'z-Zunun* kitabında belirtildiğine göre Hicri 840 yılında Cebeliâmil'de doğdu ve 905 yılında mukaddes Kerbela şehrinde vefat etti. Ailesine kendisini mukaddes avluya defnetmelerini vasiyet etmişti. Kendisinin değerli birçok eseri vardır. *el-Misbah*, *el-Beled'ul-Emin*, *Şerhu's-Sahife*, *Risaletun fi Muhasebeti'n-Nefs* ve *Kıfayetu'l-Edeb* onlardan bazılarıdır. (Bkz: *el-Gadir*, c.11, s.213).

وَرُدَّتْ لَهُ الشَّمْسُ فِي بَابِلَ *** وَآثَرَ بِالْقُرْصِ قَبْلَ الْفُطُورِ
تَرَى أَلْفَ عَبْدٍ لَهُ مُعْتَقًا *** وَيَخْتَارُ فِي الْقَوْتِ قُرْصَ الشَّعِيرِ
وَفِي مَدْحِهِ نَزَلَتْ هَلْ أَتَى *** وَفِي ابْنَيْهِ وَالْأُمُّ ذَاتِ الطُّهُورِ
جَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً *** وَمُلْكًا كَبِيرًا وَلِبْسَ الْحَرِيرِ
وَحَلَّوْا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ *** وَيَسْقِيهِمْ مِنْ شَرَابِ طُهُورِ
وَآيُ التَّبَاهُلِ دَلَّتْ عَلَى *** مَقَامٍ عَظِيمٍ وَمَجْدٍ كَبِيرِ
وَأَوْلَادُهُ الْغُرُ سُفْنُ النِّجَاةِ *** هُدَاةُ الْأَنْامِ إِلَى كُلِّ نَوْرٍ

41 / 10

الشَّيْخُ أَحْمَدُ السَّبْعِيُّ الْأَحْسَائِيُّ ٢

4066 . من العلماء والأدباء في القرن العاشر ، يقول :

أَعْيَتْ صِفَاتُكَ أَهْلَ الرَّأْيِ وَالنَّظَرِ *** وَأَوْرَدَتْهُمْ حِيَاضَ الْعَجْزِ وَالْحَصْرِ
أَنْتَ الَّذِي دَقَّ مَعْنَاهُ لِمُعْتَبِرٍ *** يَا آيَةَ اللَّهِ بَلْ يَا فِتْنَةَ الْبَشَرِ
يَا حُجَّةَ اللَّهِ بَلْ يَا مُنْتَهَى الْقَدَرِ *** عَنْ كَشْفِ مَعْنَاكَ ذُو الْفِكْرِ الدَّقِيقِ وَهَنُو
فِيكَ رَبُّ الْعُلَى أَهْلَ الْعُقُولِ فَتَنٌ *** أَنَّى تَحْدُكُ يَا نَوْرَ الْإِلَهِ فُطُنُ

١ . أعيان الشيعة : ج 2 ص 188 ، الغدير : ج 11 ص 211 وفيه إلى «أمير السرايا» وراجع المصباح للكفعمي : ص 927 .

٢ . الشيخ فخرالدين أحمد بن محمد بن عبد الله ... بن رفاعة الرفاعي السبعي الإحسائي : كان فاضلاً في الدين ، مصنفًا في أغلب العلوم ، أديباً شاعراً حسن المنثور والمنظوم ، جاء من بلاد البحرين إلى العراق ، ثم سكن الهند حتى توفي سنة تسعمائة ونيف وستين من الهجرة .

وله مؤلفات كثيرة ؛ نذكر منها : تسديد الإفهام في شرح قواعد الأحكام ، والأنوار العلوية في شرح الألفية الشهيدة (راجع أعيان الشيعة : ج 3 ص 123) .

*Babil’de güneş geri dönmüştü onun için
 İftardan önce ekmeğini verip tercih etmişti başkasını kendine
 Bin köle azat etmiş olduğu halde
 Görürsün ki arpa ekmeğini yemek olarak seçiyor kendine
 Onun methinde inmiştir Hel Eta suresi
 Bir de iki oğlu ve tertemiz anne hakkında
 Sabırlarına karşılık cenneti mükâfat kıldı onlara
 Ve büyük bir saltanatla ipekten elbiseleri
 Gümüş bileziklerle süslenmişlerdir ve
 Rableri tertemiz bir içecek içirir onlara
 Mübahele ayeti de başlıca delil sayılır
 Üstün bir makam ve büyük bir yüceliğe
 Ak yüzlü evlatları kurtuluş gemileridir
 İnsanları her aydınlığa götüren kılavuzlardır¹*

41/10

ŞEYH AHMET SEB’İ EHSÂİ²

4066- Onuncu asrın edebiyatçılarından ve âlimlerindendir. Şöyle der:

*Senin özelliklerin yordu rey ve görüş sahiplerini
 Acizlik ve çıkmazlık girdaplarına sokuverdi onları
 İbret alan için çok ince manası olan sensin elbette
 Ey Allah’ın ayeti, hayır, ey kulların imtihanı
 Ey Allah’ın hücceti, hayır, ey kaderin son noktası
 Anlamını keşfetme yolunda en dakik düşünceler bile düştü zaafa
 Yüce Rab senin hakkında akıl sahiplerini soktu zorlu imtihana
 Ey Allah’ın nuru, nasıl basiretler seni kavrayabilsin ki*

¹-A’yanu’s-Şia, c.2, s.188; el-Gadir, c.11, s.211, bu kaynakta “Hiçbir savaşta üzerinde bir komutan yoktu onun” beytine kadar olan bölüm yar almıştır. Ayrıca bkz: Misbahu’l-Kef’ami, s.927.

²-Şeyh Fahrüddin Ahmed b. Muhammed b. Abdullah... b. Rufaa Seb’i Ehsai, dinen fazilet ehli biriydi ve birçok ilim dalında eserleri vardı. Ayrıca nesir ve manzume konusunda edebiyatı iyi bir şairdi. Bahreyn’den Irak’a gelmiş, sonra da Hindistan’a yerleşmiştir. Hicri dokuz yüz altmışlı yıllarda vefat etmiştir.

Ona ait birçok eser vardır. Bunlardan *Tesdidu’l-İfham fi Şerhi Kavaidi’l-Ahkâm* ve *el-Envaru’l-Aleviyye fi Şerhi’l-Elfiyyeti’s-Şehidiyye*’yi zikredebiliriz. (Bkz: A’yanu’s-Şia, c.3, s.123).

يَا مَنْ إِلَيْهِ إِشَارَاتُ الْعُقُولِ وَمَنْ فِيهِ الْأَلْبَاءُ بَيْنَ الْعَجَزِ وَالْخَطَرِ
 فَفِي حُدُوثِكَ قَوْمٌ فِي هَوَاكَ غَوَوْا *** إِذْ أَبْصَرُوا مِنْكَ أَمْرًا مُعْجَزًا فَعَلَوْا
 حَيْرَتٌ أَذْهَانُهُمْ يَا ذَا الْعُلَى فَعَلَوْا *** هَيَّمتْ أَفْكَارُ ذِي الْأَفْكَارِ حِينَ رَوَوْا
 آيَاتِ شَأْنِكَ فِي الْأَيَّامِ وَالْعُصْرِ *** أَوْضَحْتَ لِلنَّاسِ أَحْكَامًا مُحَرَّفَةً
 كَمَا أَبْنَيْتَ أَحَادِيثًا مُصَحَّفَةً *** أَنْتَ الْمَقْدَمُ أَسْلَافًا وَأَسْلَفَةً
 يَا أَوَّلًا آخِرًا نَوْرًا وَمَعْرِفَةً *** يَا ظَاهِرًا بَاطِنًا فِي الْعَيْنِ وَالْأَثَرِ
 يَا مُطْعِمَ الْقُرْصِ لِلْعَانِي الْأَسِيرِ وَمَا *** ذَاقَ الطَّعَامَ وَأَمْسَى صَائِمًا كَرَمًا
 وَمُرْجِعَ الْقُرْصِ إِذْ بَحَرُ الظَّلَامِ طَمًا *** لَكَ الْعِبَارَةُ بِالنُّطْقِ الْبَلِيغِ كَمَا
 لَكَ الْإِشَارَةُ فِي الْآيَاتِ وَالسُّورِ *** أَنْوَارُ فَضْلِكَ لَا تُطْفِئُ لَهُنَّ عِدَا
 مَهُمَا يُكْتَنَمُهُ أَهْلُ الضَّلَالِ بَدَا *** تَخَالَفَتْ فِيكَ أَفْكَارُ الْوَرَى أَبَدًا
 كَمْ خَاضَ فِيكَ أَنَاسٌ فَانْتَهَوْا فَعَدَا *** مَعْنَاكَ مُحْتَجِبًا عَنْ كُلِّ مُقْتَدِرٍ

42 / 10

عَزَّ الدِّينِ الشَّيْخُ حُسَيْنُ الْعَامِلِيُّ

4067 . ٢ من ذوى العلوم المختلفة فى القرن العاشر ، يقول :

- ١ . أعيان الشيعة : ج 3 ص 124 ، الغدير : ج 7 ص 42 عن الحافظ البرسى .
- 2 . عزَّ الدين الشيخ حسين بن عبد الصمد بن شمس الدين محمد بن زين الدين على بن بدر الدين حسن ابن صالح بن إسماعيل الحارثي الهمداني العاملي الجبلي : والد نابتة الدهر الشيخ البهائي . هو من بيت عرق فيه المجد والشرف بولاء العترة الطاهرة منذ العهد العلوي ، فمن هنا بشرَّ أمير المؤمنين (عليه السلام) جدَّه الأعلى الحارث بن عبد الله الأعور الهمداني الخارفي عند وفاته بنتيجة عقيدته الصحيحة به ، وولائه الخالص له .
- والمترجم له أحد أعلام الطائفة وفقهائها البارعين فى الفقه وأصوله والكلام والفنون الرياضية والأدب ، ومن آثاره أو مآثره تأليف قيمة ، منها : شرح على القواعد ، شرحان على ألفية الشهيد ، الرسالة الطهاسية فى الفقه ، الرسالة الوسواسية ، رسالته فى وجوب الجمعة ... ولد سنة (918 هـ) ، وتوفى سنة (984 هـ) (الغدير : ج 11 ص 218) .

*Ey akılların işaret ettiği, beyinlerin üzerinde acizlikle tehlike arasında kaldığı en yüce nokta
 Senin oluşun hakkında bir topluluk sevginde sapkınlığa düştü
 Senden gördükleri mucize karşısında guluv ettiler
 Zihinlerini hayrete düşürdün ey yüce mevki sahibi
 Günler ve asırlar rivayet edince senin şanındaki ayetleri
 Fikir sahiplerinin düşüncelerini çıldırtıp coşturdun sen
 Tahrif olmuş hükümleri insanlara açıkladın sen
 Nitekim uydurulmuş hadisleri de ayıkladın sen
 Atalar ve selefler bakımından hep öndesin sen
 Ey evvel, ahir, nur ve marifet olan
 Ey varlıkta ve eserde zahir ve batın olan
 Ey cömertlikle oruçlu iken geceyi aç geçiren
 Ve bir parça ekmeğini yorgun esire yediren
 Hava karardıktan sonra güneşi geri döndüren
 Belagatli konuşma ibareti aittir sana
 Ayetler ve surelerin işareti aittir sana
 Faziletinin ışıklarını düşmanlar söndüremez
 Sapkınlık ehli ne kadar gizletse de aşikâr olur faziletin
 Senin hakkında insanların düşünceleri ihtilafa düştü
 Nice kimseler senin hakkında dalıp sohbeta geceyi sabahladı
 Senin zenginliğin her kudret sahibini gölgelemiştir¹*

42/10

İZZUDDİN ŞEYH HÜSEYİN AMİLİ²

4067- Onuncu asrın çeşitli ilimlerdeki ekollerindendir. Şöyle der:

¹-A 'yanu'-Şia, c.3, s.124; el-Gadir, c.7, s.42, Hafız Bursi'den.

²-İzzuddin Şeyh Hüseyin b. Abdussamed b. Şemsuddin Muhammed b. Zeynuddin Ali b. Bedruddin b. Salih b. İsmail Harisi Hemdani Amili Cebai, asrın dehası olan Şeyh Bahai'nin babasıdır. Onun kökeni, Ali hükümeti döneminde pak Ehl-i Beyt muhabbeti ile yücelik ve şerefle ermiş bir aileye dayanmaktadır. Emirülmüminin (a.s) onun büyük dedesi olan Haris b. Abdullah A'ver Hemdani Harifi'yi ölümü anında sahih inancından ve Ehl-i Beyt'e olan samimi bağlılığından dolayı müjdelemiştir.

Şair, mektebin önde gelen âlimlerinden olup fıkah, usul, kelam, matematik teknikleri ve edebiyat alanında ekol sayılacak seçkin fakihlerindendir. Çok değerli eserleri vardır. *Şerhu'n Ala'l-Kavaid* ve *Şehid-i Evvel'in Elfiyye* adlı eserine yazdığı iki şerh, fıkah dalında yazdığı *er-Risaletu't-Tuhmasiyye* ve *er-Risaletu'l-Vesvasiyye*, *Risaletun fi Vucubi'l Cumua* vb. bunlardan bazılarıdır. Hicri 918 yılında doğdu ve 984 yılında vefat etti. (el-Gadir, c.11, s.218).

إِلَامُ الْأُمِّ وَأَمْرِي شَهِيرٌ *** وَأَشْفَقُ مِنْ كُلِّ نَذْلٍ حَقِيرٍ
وَحُبِّي النَّبِيَّ وَآلَ النَّبِيِّ *** وَقَوْلِي بِالْعَدْلِ نَعِمَ الْخَفِيرُ
وَلِي رَحِمٌ تَقْتَضِي حُرْمَةً *** وَلِي نِسْبَةٌ بِوَلَائِي الْخَطِيرُ
فَلِي فِي الْمَعَادِ عِمَادٌ بِهِمْ *** وَلِي فِي الْقِيَامِ مَقَامٌ نُضِيرُ
لَا تَنِي أَنَادِي لَدَى النَّائِبَا *** تِ وَالْخَوْفِ مِنْ أَنَّ ذَنْبِي كَبِيرُ
أَخَا الْمُصْطَفَى وَأَبَا السَّيِّدِينَ *** وَزَوْجَ الْبَتُولِ وَنَجْلَ الظَّهِيرِ
وَمَحْبُوبَ رَبِّ حَمِيدٍ مَجِيدٍ *** وَخَيْرَ نَبِيٍّ بِشِيرِ نَذِيرِ
وَنُورَ الظَّلَامِ وَكَافِيَ الْعِظَامِ *** وَمَوْلَى الْأَنَامِ بِنَصِّ الْغَدِيرِ
مُجَلِّي الْكُرُوبِ عَلِيمَ الْغُيُوبِ *** نَقِيَّ الْجُبُوبِ بِقَوْلِ الْخَبِيرِ
وَأَقْصَى الْأَنَامِ وَأَقْصَى الْمَرَامِ *** وَسَيْفَ السَّلَامِ السَّمِيعِ الْبَصِيرِ^١

الْقَرْنُ الْحَادِي عَشَرَ

43 / 10

ابن أبي شافينَ الْبَحْرَانِيُّ

4068 . ٢ من عباقرة حملة العلم والأدب في القرن الحادي عشر ، يقول :

وَسَارَ النَّبِيُّ الظُّهْرُ مِنْ أَرْضِ مَكَّةَ *** وَقَدْ ضَاقَ ذَرْعًا بِالَّذِي فِيهِ أَضْمَرُوا

١ . الغدير : ج 11 ص 217 .

2 . الشيخ داود بن محمد بن أبي طالب ، الشهير بابن أبي شافين ، الجدهفصي البحراني : ومن مآثر ذلك العصر المحلي بالمفاخر ، شعره مبنوث في مدونات الأدب ، والموسوعات العربية ، ومجاميع الشعر ، ولم يكن في مصره وعصره من يدانيه في مدّه وقصره ، وهو في العلم فاضل لا يسامى ، وفي الأدب فاضل لم يكلّ الدهر له حساماً ، إن شهر طبق ، وإن نشر عقب ، وشعره أبهى من شفّ البرود . توفّي بعد سنة (1001 هـ) (الغدير : ج 11 ص 233) .

*Nasıl kınanabilirim ki işim cihana nam salmışken
Ve de her türlü alçaklıktan uzaklaşmışken
Peygamber ve hanedanına gönül verdim, hep adaletten söz ettim
Ne zaman söylesem en güzel savunucudur o
Öyle bir taifem var ki hürmete şayandır
Büyük velayete nispetim ve bağlılığım var
Mahşerde onlar gibi bir dayanağım var
Kıyamet günü hoş bir yerim olacak benim
Zor imtihanlarda ve sıkıntılarda ne kadar günahkâr olduysam da
Mustafa'nın kardeşi ve iki cennet önderinin babasını
Fatıma'nın kocası ve Peygamberin damadını çağıracağım yardıma
O, yüce Rabbin mahbubu olan bir şahsiyettir
Peygamberlerin en üstünü, müjdeleyici ve uyarıcı olan Nebi'nin dostudur
Karanlıkları gideren bir önderdir o
Büyükklere kâfi gelendir, kulların imamıdır o
Kederleri gideren, batınları bilendir o
Her şeyi bilen Allah'ın buyruğunda temiz ve paktır o
Hakemlikte en adil hükmü verendir
Halkın arzusudur son noktasıdır o
Ölüm ve huzur kılıcını elinde tutan, işiten ve gören yiğittir o.¹*

ON BİRİNCİ ASIR

43/10

İBNİ EBİ ŞAFİN BEHRANİ²

4068- On birinci asrın ilim ve edebiyat dehalarından biridir. Şöyle der:

*Pak Peygamber Mekke zemininden çıkınca yola
Tedirgindi içlerinde gizledikleri şeyden dolayı*

¹-el-Gadir, c.11, s.217.

²-İbni Ebi Şafin ismiyle meşhur olan Şeyh Davud b. Muhammed b. Ebutalib, bu asrın seçkinlerinden olan Hafsi Behrani'nin dedesi ve bu asrın övünç kaynaklarıyla süslenmiş biridir. Şiirleri edebiyat kitapları, edebi eserlerde ve Arap bütün şiir meclislerine yayılmıştır. Nerede ilimden ve fazileten söz edilse en başta o gelir. Yaşadığı dönemde ve bölgede hiç kimse onun seviyesine çıkamamıştır. Edebiyat dalında da zaman onun kılıcını köreltememiştir. Haklı olarak meşhur olmuş ve ilminin güzel kokusu her tarafa yayılmıştır; şiiri, berrak ve serin sudan daha değerlidir. Hicri 1001 yılında vefat etmiştir. (el-Gadir, c.11, s.233).

وَلَمَّا أَتَى نَحْوَ الْغَدِيرِ بِرَحْلِهِ *** تَلَقَّاهُ جِبْرِيلُ الْأَمِينُ يُبَشِّرُ
 بِنَصَبِ عَلِيٍّ وَالْيَا وَخَلِيفَةً *** فَذَلِكَ وَحْيُ اللَّهِ لَا يَتَأَخَّرُ
 فَرَدَّ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ تَقَدَّمُوا *** حَطَّ أَنْاسٌ رَحْلَهُمْ قَدْ تَأَخَّرُوا
 وَلَمْ يَكُ تِلْكَ الْأَرْضُ مَنْزِلَ رَاكِبٍ *** بِحَرِّ هَجِيرٍ نَارُهُ تَتَسَعَّرُ
 رَقَى مِنْبَرِ الْأَكْوَارِ طُهرٌ مُطَهَّرٌ *** وَيَصْدَعُ بِالْأَمْرِ الْعَظِيمِ وَيُنْذِرُ
 فَأَتْنِي عَلَى اللَّهِ الْكَرِيمِ مُقَدَّسًا *** وَتَنِي بِمَدْحِ الْمُرْتَضَى وَهُوَ مُخْبِرُ
 بِأَنْ جَاءَنِي فِيهِ مِنَ اللَّهِ عَزْمَةٌ *** وَإِنْ أَنَا لَمْ أَصْدَعْ فَإِنِّي مُقَصِّرُ
 وَإِنِّي عَلَى اسْمِ اللَّهِ قُمتُ مُبَلِّغًا *** رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ لِلْحَقِّ يَنْصُرُ
 عَلَى أَخِي فِي أُمَّتِي وَخَلِيفَتِي *** وَنَاصِرُ دِينِ اللَّهِ وَالْحَقُّ يُنْصِرُ
 وَطَاعَتُهُ فَرَضٌ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ *** وَعَصِيَانُهُ الذَّنْبُ الَّذِي لَيْسَ يُغْفَرُ
 أَلَا فَاسْمَعُوا قَوْلِي وَكُونُوا لِأَمْرِهِ *** مُطِيعِينَ فِي جَنْبِ الْإِلَهِ فَتَوَجَّرُوا
 أَلَسْتُ بِأَوْلَى مِنْكُمْ بِنَفْسِكُمْ؟ *** فَقَالُوا: نَعَمْ نَصٌّ مِنَ اللَّهِ يُذَكِّرُ
 فَقَالَ: أَلَا مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ مِنْكُمْ *** فَمَوْلَاهُ بَعْدِي وَالْخَلِيفَةُ حَيْدَرُ

*Gadir tarafına vardığında kervanıyla
 Cebrail-i Emin müjde ile geldi ona
 Ali 'yi veli ve halife olarak atasın diye
 Allah 'ın vahyi idi bu, ertelenemezdi
 Hacılardan ileri gitmiş olanları çevirdi geri
 Böylece geride kalanlar da geldiler ileri
 Yakıp kavuran sığağından dolayı
 İnmemişti daha önce hiçbir yolcu bu zemine
 Yüce Nebi büyük emri verip uyarmak üzere
 Çıktı deve cihazlarından yapılmış bir minbere
 Kerim olan Allah 'ı takdisle hamd-ü sena edip
 Murteza 'yı övmeye başladı ve verdi şu haberi
 Allah katından bana gelmiş bir fariza var
 Duyurmazsam onu elbet olurum günahkâr
 Ben Allah 'ın ismiyle kalktım duyurmaya bunu
 Mesaj O 'nundur, Allah yardım eder hep hakka
 Ali kardeşimdir ve ümmetim arasında halifem
 Odur Allah dininin yardımcısı ve hakka destek veren
 Ona itaat etmek farzdır her mümine
 Karşı çıkmak ise affedilmez günahdır, biline
 O halde duyun sözümü ve emrine olun amade
 Allah için itaat edin ona ki eresiniz ilahi inayete
 “Ben size kendi nefislerinizden değil miyim evla” diye buyurunca Nebi
 Hep birlikte “Evet dediler, Allah 'ın açık hükmü var buna”
 Bunun üzerine şöyle buyurdu yüce Nebi:
 İçinizden kimin mevlası isem ben
 Benden sonra mevlası Haydar 'dır onun¹*

¹-el-Gadir, c.11, s.232.

44 / 10

الشيخ حسين العاملي^١

4069 . من الفضلاء الأدباء في القرن الحادي عشر ، يقول :

فَخَاضَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بِسَيْفِهِ *** لَوَاهَا وَأَمْلَاكَ السَّمَاءَ لَهُ جُنْدُ
وَصَاحَ عَلَيْهِمْ صِيحَةٌ هَاشِمِيَّةٌ *** تَكَادُ لَهَا الشُّمُ الشَّوَامِخُ تَنْهَدُ
غَمَامٌ مِنَ الْأَعْنَاقِ تَهْطِلُ بِالْدِّمَا *** وَمِنْ سَيْفِهِ بَرْقٌ وَمِنْ صَوْتِهِ رَعْدُ
وَصِيُّ رَسُولِ اللَّهِ وَارِثُ عِلْمِهِ *** وَمَنْ كَانَ فِي خُمٍّ لَهُ الْحُلُّ وَالْعَقْدُ
لَقَدْ خَابَ مَنْ قَاسَ الْوَصِيَّ بغيرِهِ *** وَذُو الْعَرْشِ يَأْبَى أَنْ يَكُونَ لَهُ نَدُّ^٢

45 / 10

السيد علي خان المشعشي^٣

4070 . من أعلام العلم والأدب ، يقول :

يَا دُرَّةً بِيَعْتَ بِأَبْخَسِ قِيَمَةٍ *** قَدْ صَادَقَتْ^٤ فِي ذَا الزَّمَانِ كَسَادَا

١ . الشيخ حسين بن شهاب الدين بن حسين بن محمد بن حيدر العاملي الكركي الحكيم : كان عالماً فاضلاً ماهراً أديباً شاعراً ، سكن أصفهان مدة ثم حيدر آباد ، وتوفي بها وعمره أربع وستون سنة . له مؤلفات كثيرة ، منها : شرح نهج البلاغة ، هداية الأبرار إلى طريقة الأئمة الأطهار ، عقود الدرر في حل المطول والمختصر . توفي سنة (1076 هـ) (راجع أعيان الشيعة : ج 6 ص 36) .

٢ . أعيان الشيعة : ج 6 ص 37 ، الغدير : ج 11 ص 299 .

3 . السيد علي خان بن السيد خلف بن السيد عبد المطلب . . . المشعشي الحويزي : أحد حكام حويزة وأرباضها ، تحلى بقشائب أبراد العلم ، كما رفّ عليه العلم في ميادين السباق ، وحلبات الملك ، وازدان يعقود من الأدب الزاهي وقلائد من القريض الرائق .

ذكره الحر العاملي في أمل الآمل وقال : كان فاضلاً عالماً شاعراً أديباً جليلاً القدر ، له مؤلفات في الأصول والإمامة وغيرها .

توفي سنة (1088 هـ) (الغدير : ج 11 ص 312) .

٤ . في المصدر : «صادقت» وهو تصحيف .

44/10

ŞEYH HÜSEYİN AMİLİ¹

4069- On birinci asrın faziletli edebiyatçılarından. Şöyle der:

*Emirülmüminin kılıcıyla daldı meydana
Sancağı ve göğün melekleri askerdi ona
Düşmana haykırdı Haşimi feryadıyla
Haşmetinden nerdeyse yüce dağlar darmadağın olacaktı
Kılıcının kıvılcımı ve feryadının yıldırım ile oluşan
Kan bulutu kâfirlerin boğazından başladı yağmaya
Resulullah'ın vasisi ve ilminin varisidir o
Gadir-i Hum'daki iniş ve sözleşme gerçekleşti onun için
Vasiyi başkasına kıyaslayan gerçekten sapmıştır haktan
Nitekim arşın sahibi münezzehtir şerike sahip olmaktan²*

45/10

SEYYİD ALİ HAN MUŞA'ŞAİ³

4070- İlim ve edebiyat büyüklerindendir. Şöyle der:

*Ey bu zamanda pazarı kesat olan
Ve de en ucuz kıymete satılan inci*

¹-Şeyh Hüseyin b. Şahabuddin b. Hüseyin b. Muhammed b. Haydar Amili Kereki Hekim, faziletli bir alim, yetenekli bir edebiyatçı ve şairi. Bir süre İsfahan'da ikamet etti; sonra da Haydarabad'a yerleşti ve altmış dört yaşında iken orada vefat etti. Birçok eseri vardır. *Şerh-i Nehcî'l-Belâga, Hidayetu'l-Ebrar ila Tarik-i Eimmeti'l-Ethar, Ukudu'd-Durer fi Halli'l-Mutavvel ve'l-Muhtasar* bunlardan bazılarıdır. Hicri 1076 yılında vefat etti. (Bkz: *A'yanu's-Şia*, c.6, s.36).

²-*A'yanu's-Şia*, c.6, s.37; *el-Gadir*, c.11, s.299.

³-Seyyid Ali Han b. Seyyid Halef b. Seyyid Abdulmuttalib... Muşa'şai Huveyzi, Huveyze ve etrafının hâkimlerinden biridir. İlmin nurani libaslarıyla süslenmişti; ilim meydanlarındaki yarışın hep sancaktanı idi. Gönlü okşayan edebi cevherler ve kalbe hükmeden şiir gerdanlıklarıyla süslenmişti o. Hür Amili, *Emrlu'l-Amil* adlı eserinde onu şu şekilde zikretmiştir: Faziletli ve kadri yüce bir âlim, şair ve edebiyatçı idi. Kendisinin usul, imamet ve diğer konularda eserleri vardır. Hicri 1088 yılında vefat etmiştir. (*el-Gadir*, c.11, s.312).

دَهْرٌ يَحِطُّ الْكَامِلِينَ وَيَرْفَعُ أَلْ *** أَنْدَالَ وَالْأَوْبَاشَ وَالْأَوْغَادَا
لَوْ كَانَ فِي ذَا الدَّهْرِ خَيْرٌ مَا عَلَا *** التَّيْمِيُّ بَعْدَ الْمُصْطَفَى أَعْوَادَا
وَيُذَادُ عَنْهَا حَيْدَرٌ مَعَ أَنَّ خَيْرَ *** رَ الْخَلْقِ صَرَحَ فِي الْغَدِيرِ وَنَادَى
مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَذَا مَوْلَاهُ مِنْ *** بَعْدِي وَأَسْمَعُ بِالْنِّدَا الْأَشْهَادَا^١

4071 . وله أيضاً :

وَشَارَكَهُ بِالَّذِي اخْتَصَّهُ *** أَخُوهُ الَّذِي خَصَّهُ بِالْإِخَا
فَقَسَمَةُ طُوبَى وَنَارُ الْعَذَابِ *** إِلَيْهِ بِلا شُبْهَةٍ أَوْ مِرا
فَإِنْ كُنْتُ فِي مَرِيَةٍ مِنْ عُلَاهُ *** يُخَبِّرُكَ عَنْهُ حَدِيثُ الشَّوَى
وَفِي خَصْفِهِ النَّعْلَ قَدْ بَيَّنْتَ *** فَضِيلَتُهُ وَتَجَلَّى الْعَمَى
وَفِي «أَنْتَ مَنِيَّ» وَضُوحُ الْهُدَى *** وَتَزْوِيجُهُ الطُّهْرُ خَيْرَ النَّسَا
وَبَعَثُ بَرَاءَةٍ نَصُّ عَلَيْهِ *** وَإِنْ سِوَاهُ فَلَا يُصْطَفَى
وَفِي يَوْمِ خُمٍّ أَبَانَ النَّبِيُّ *** مُوَالَاتُهُ بِرَفِيعِ النَّدَا
فَأَوَّلُهُمْ كَانَ سَلَمًا لَهُ *** وَفَادِيهِ بِالنَّفْسِ لَيْلَ الْفِدَا
وَنَاصِرُهُ يَوْمَ فَرَّ الصَّحَا *** بٌ عَنْهُ فِرَارًا كَسِرَبِ الْقَطَا^٢

١ . الغدير : ج 11 ص 310 .

٢ . الغدير : ج 11 ص 311 .

*Bu zamanedir ki kâmilleri aşağı düşürmüş
Aşağılık çer-çöpleri de yukarı çıkarmış
Eğer zamanın hayrı olsaydı kaldırmazdı
Mustafa'dan sonra hiçbir Teymli bir çubuk
Ve Gadir'de halkın en hayırlısı olduğu açıklanmışken
Düşman karşısında savunulacak duruma düşmezdi Haydar
Seslenmişti Nebi: Kimin mevlası isem ben, benden sonra
Budur mevla ona ve yüksek sesle duyurmuştu bunu şahitlere¹*

4071- Yine şöyle der:

*Peygamber seçti kardeşliğine öyle birini ki
Kendi kardeşliğini de has kılmıştı ona
Cennet ile ateş azabını bölüştürme işi de
Hiç şüphesiz ve kesin olarak tevdi edildi ona
Eğer onu üstün makamı hakkında şüphen varsa
Kızarmış kuş hadisi gerekli cevabı verir sana
Ayakkabı yamamasındaki fazileti de açıktır
Fazileti tecelli etmiş ve körlüğü gidermiştir
“Senin bana olan konumun” (menzilet) hadisinde vardır açık delil
Kadınların en üstünü tertemiz Zehra ile evlenmesi de başka bir delil
Beraat suresi ile gönderilmesi onun hakkında açık bir beyandır
Zira ondan başkası seçilmemişti bu yüce göreve
Gadir-i Hum günü yüksek bir sesle
Beyan etti Nebi ona olan sevgisini
Müslümanlardan Peygambere ilk iman edendi o
Fedakârlık gecesi canını Peygambere feda edendi o
Sahabeler etrafından kuşlar gibi kaçtığı gün
Peygamberin yardımcı ve yaveriydi o.²*

¹-el-Gadir, c.11, s.310.

²-a.g.e, c.11, s.311.

القرن الثاني عشر

46 / 10

الشيخ الحر العاملي^١

4072 . من نوادر العلماء في العصور المختلفة ، يقول :

كَيْفَ تَحْظِي بِمَجْدِكَ الْأَوْصِيَاءُ ؟ *** وَبِهِ قَدْ تَوَسَّلَ الْأَنْبِيَاءُ
 مَا لَخَلَقَ سِوَى النَّبِيِّ وَسِبْطِي *** هـ السَّعِيدِينَ هَذِهِ الْعَلِيَاءُ
 فَبِكُمْ آدَمُ اسْتَغَاثَ وَقَدْ مَسَّتْهُ *** بَعْدَ الْمَسْرَةِ الضَّرَاءُ
 يَوْمَ أَمْسَى فِي الْأَرْضِ فَرْدًا غَرِيبًا *** وَنَأَتْ عَنْهُ عُرْسُهُ حَوَاءُ
 وَبَكَى نَادِمًا عَلَى مَا بَدَأَ مِنْهُ *** هـ وَجْهَهُ الصَّبُّ الْكَثِيبُ الْبُكَاءُ
 فَتَلَقَّى مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ *** شَرَفَتْهَا مِنْ ذِكْرِكُمْ أَسْمَاءُ
 فَاسْتَجِيبَ الدُّعَاءُ مِنْهُ وَلَوْلَا *** ذِكْرُكُمْ مَا اسْتَجِيبَ مِنْهُ الدُّعَاءُ
 ثُمَّ يَعْقُوبُ قَدْ دَعَا مُسْتَجِيرًا *** مِنْ بَلَاءٍ بِكُمْ فَرَالَ الْبَلَاءُ
 وَأَتَاهُ^٢ قَمِيصُ يُوسُفَ وَارْتَدَّ *** بِصِيرًا وَتَمَّتِ النِّعْمَاءُ
 وَبِكُمْ كَانَ لِلْخَلِيلِ ابْتِهَالٌ *** وَدُعَاءُ لِرَبِّهِ وَاشْتِكَاءُ
 حِينَ أَلْقَاهُ عَصْبَةُ الْكُفْرِ فِي النَّارِ *** رَفَا ضَرْجُ جِسْمِهِ الْإِلْقَاءُ

١ . محمد بن الحسن بن علي بن محمد الحسين ... ابن الحر الرياحي المستشهد أمام الإمام السبط يوم الطف هذا الحر الشهيد ، هو مؤسس الشرف الباذخ لآله الكرام وأشهرهم شيخنا المترجم الذي لا تنسى مآثره ، ولا يأتي الزمان على حلقات فضله الكثار ، فلا تزال متواصلة العرى ما دام لأيديه المشكورة عند الأمة جمعاء أثر خالد ، وإن من أعظمها كتاب وسائل الشيعة في مجلداتها الضخمة التي تدور عليها رحي الشريعة ، وهو المصدر الفذ لفتاوى علماء الطائفة ، وإن من آثاره أو من مآثره تدوينه لأحاديث أئمة أهل البيت (عليهم السلام) في مجلدات كثيرة ... ولد المترجم له سنة (1033 هـ) وتوفي سنة (1104 هـ) (الغدير : ج 11 ص 335).

٢ . في المصدر : «وأتاه بكم» ، والصحيح ما ذكرناه .

ON İKİNCİ ASIR

46/10

ŞEYH HÜR AMİLİ¹

4072- Çeşitli asırlarda gelip geçmiş ender âlimlerden biridir. Şöyle der:
*Peygamberler bile sana tevessül ederken
Vasiler nasıl senin azametine ulaşsın ki
Peygamber ve iki saadetli torunundan başka*Halkın bulunmaz hiçbir sığınağı
Hazreti Âdem mutluluğunun ardından düşünce belaya *Sığınırverdi size
O gün kalmıştı yeryüzünde yapayalnız*Eşi Havva da uzak düşmüştü ondan
Pişman olmuş, üzölmüştü bu olaydan
Feryat edercesine oluvermişti giryan
İşte o anda aldı Rabbinden birtakım kelimeleri
Ona izzet ve şeref veren bu yüce kelimeleri
İşte o dem müstecab oluverdi duası
Zikretmeseydi sizi, icabet görmezdi duası
Yakub da içine düştüğü belada sığınmıştı size
Böylece uzaklaşvermişti bu bela ondan
Sizin vücudunuzun bereketiyle kavuştu Yusuf'unun gömleğine
Görmeyen gözleri görür oldu, erdi nimetleri tamamına
Atmak istediğinde İbrahim-i Halil'i bir grup kâfir ateşe
Sizin isminize tevessül ederek yalvarmıştı Allah'a
Böylece ateş hiçbir zarar verememişti ona
Size tevessül etmesine rağmen İbrahim
Bu zulümden nasıl zarar görebilirdi ki*

¹-Muhammed b. Hasan b. Ali b. Muhammed... b. Hür Riyahi (Aşura günü Kerbela çölünde İmam Hüseyin'in huzurunda şehadete eren meşhur Hür)... Hür, kendi yüce hanedanı arasında büyük bir şerefi tesis etti. Bu aileden din büyükleri ve üstün mütefekkirler çıktı. Onlardan en meşhuru, eserleri asla unutulmayacak olan üstadımız Şeyh Hür Amili'dir. Zaman onun gibi faziletlisini insanlığa takdim etmemiştir; eserleri ve ebedi nimetleri daima İslam ümmeti arasında etkisini göstermiştir. Onun en büyük eserlerinden biri, kalın ciltleriyle şeriatın değirmen taşı sayılan *Vesailu's-Şia* kitabıdır. Bu kitap Ehl-i Beyt mektebi âlimlerinin fetvalarındaki en önemli kaynaktır. Ehl-i Beyt imamlarından gelen hadislerin yer aldığı ciltlerce kitap tedvin etmiştir... Hicri 1033 yılında doğdu ve 1104 yılında vefat etti. (*el-Gadir*, c.11, s.335).

وَبِكُمْ يُونُسُ اسْتَغَاثَ وَنُوحٌ *** إِذْ طَغَا الْمَاءُ وَاسْتَجَدَّ الْعَنَاءُ
وَبِأَسْمَائِكُمْ تَوَسَّلَ أَيُّو *** بُ فَرَاثَتْ عَنْهُ بِهَا الْأَسْوَاءُ
يَالَهُ سُودْدًا مَنِيعًا رَفِيعًا *** قَدْ رَوَاهُ الْأَعْدَاءُ وَالْأَوْلِيَاءُ
لِعَلِّيْ مَجْدٌ غَدًا دُونَ أَدْنَا *** هُ الثُّرَيَّا فِي الْبُعْدِ وَالْجَوَازُ
هُوَ فَضْلٌ وَعِصْمَةٌ وَوَفَاءٌ *** وَكَمَالٌ وَرَافَةٌ وَحَيَاءُ
وَلَكُمْ نَالٌ سُودْدًا لَمْ يُبَيِّنْ كُنْ *** هَ عَلَاهُ الْإِنْشَادُ وَالْإِنْشَاءُ ؟
وَالْحُرُوفُ الَّتِي تَرَكَّبَتْ الْعَلْ *** سِيَاءٌ مِنْهَا عَيْنٌ وَلَا مٌ وَيَاءُ
كَانَ نُورًا مُحَمَّدٌ وَعَلِيٌّ *** فِي سَنَا آدَمَ لَهُ لُ لَاءُ
أَخَذَ اللَّهُ كُلَّ عَهْدٍ وَمِيثَا *** قَ لَهُ إِذْ بَدَأَ سَنَا وَسَنَا
أَيُّ فُخْرٍ كَفَخْرِهِ وَالنَّبِيُّو *** نَ عَلَيْهِمْ عَهْدٌ لَهُ وَوَلَاءُ ؟
وَبِهِ يُعْرِفُ الْمُنَافِقُ إِذْ كَا *** نَتَ لَهُ فِي فُؤَادِهِ بَغْضَاءُ
وَلَعَمْرِي مِنْ أَوَّلِ الْأَمْرِ لَا تَخْ *** فَيُفِي عَلَى ذِي الْبَصِيرَةِ السَّعْدَاءُ
وَلَدَتْهُ مِنْزَهَا أُمُّ مَا *** شَانَهُ فِي الْوِلَادَةِ الْأَقْدَاءُ
دَاخِلَ الْكَعْبَةِ الشَّرِيفَةِ لَمْ يَدْ *** نَ إِلَيْهَا مِنَ الْأَنَامِ النَّسَاءُ
لَا حَ مِنْهُ نُورٌ فَأَشْرَقَتْ الْأَرْ *** ضُ وَأَرْجَاؤُهَا بِهِ وَالسَّمَاءُ
كَانَ لِلدِّينِ فِي وَلَادَتِهِ مِثْ *** لُ أَخِيهِ مَسْرَةً وَازْدِهَاءُ
يَا لَهُ مَوْلِدًا سَعِيدًا تَجَلَّتْ *** عَنْ مُحْيَاهُ بِهِجَةً غَرَاءُ
فَهْنِيئًا بِهِ لِفَاطِمَةَ السَّعْدِ *** دُ الَّذِي مَا لَهُ مَدَى وَأَنْتِهَاءُ
بَلْ لِدِينِ الْإِسْلَامِ مِنْ غَيْرِ شَكٍّ *** وَارْتِيَابٍ قَدْ كَانَ ذَاكَ الْهَنَاءُ^١

Yunus zorlukta, Nuh da sular yükseldiğinde sığınmıştı isminize
 Eyyüb de siz Ehl-i Beyt'in ismine tevessül ederek
 Gidermişti nahoşlukları kendisinden
 Ne acayıptır ve bu ne yüceliktir ki dost-düşman nakletmiş bunları
 Ali öyle bir yücelik ve haşmete sahiptir ki
 Süreyya ve Cevza yıldızı bile ondan aşağıda kalır
 Fazilet ve ismetin, vefakârlık ve kemalin, şefkat ve iffetin mazharıdır o
 Sizin söyleyip yazacağınız her söz ve yazının vardır elbet bir makamı
 Oysaki hiçbir kalem anlatamaz onun makamını
 "Yüce" manasına gelen "Ali" sözcüğünü
 Ali'nin ismini oluşturan harfler getirmiştir meydana
 Muhammed ve Ali bir nurdur ki gölgesinde bıraktı Âdem'i
 Nerede bir yücelik ve nur varsa
 Allah onlardan muhakkak almıştır bir ahit (Ehlibeyt'i sevme ahdi)
 Tüm peygamberler gönül vermişken bu hanedanın velayetine
 Hangi övünç ve iftihar bu onura ulaşabilir ki
 Ali hanedanına düşmanlığıyla tanınır her münafik
 Canıma yemin olsun ki dünyanın kuruluşundan beri
 Hiçbir basiret ehline gizli kalmamıştır bu saadet
 Tertemiz doğurdu annesi onu
 Hiçbir kir ve leke yoktur doğumunda onun
 Kâbe'nin içine hiçbir kadın girmemiştir bugüne dek
 Ali'nin vücudundan bir ışık saçıldı, tüm yeryüzünü ve göğü kapsadı
 Ali'nin doğumu kardeşinin (peygamberin) doğumu gibi
 Allah'ın dini için büyük bir sevinç doğurdu
 Acayıptır! Bu nasıl mübarek bir evlattır ki yüzünden sevinç ve
 sürur tecelli etmekte
 Annesi Fatıma'ya bu değerli evlattan dolayı sonsuz tebrikler olsun
 Hiç şüphesiz bu tebrikler sadece İslam dinine aittir elbet¹

¹-el-Gadir, c.11, s.332.

4073 . وله أيضاً :

هُدَايَةُ رَبِّ الْعَالَمِينَ قُلُوبَنَا *** إِلَى حُبِّ مَنْ لَمْ يُخْلَقِ الْخَلْقُ لَوْلَاهُ
هُوَ الْجَوْهَرُ الْفَرْدُ الَّذِي لَيْسَ يَرْتَقَى *** لِأَعْلَى مَقَامَاتِ النَّبِيِّينَ إِلَّا هُوَ
هَلَالٌ نَمَا فَارْتَدَّ بَدْرًا فَأُشْرَقَتْ *** جَوَانِبُ آفَاقِ الْعُلَا بِمُحِيَّاهُ
هُمَا عَلَّةٌ لِلْخَلْقِ أَعْنَى مُحَمَّدًا *** وَأَوَّلَ مَنْ لَمَّا دَعَا الْخَلْقَ لَبَّاهُ
هَوَى النَّجْمُ بِيَعْيِ دَارِهِ لَا بَلَّ ارْتَقَى *** إِلَيْهَا فَمَتَوَى النَّجْمُ مِنْ دُونِ مَثْوَاهُ
هَلِ اخْتَارَ خَيْرَ الْمُرْسَلِينَ مُوَاخِيًا *** سِوَاهُ فَأَوْلَاهُ الْكَمَالُ وَآخَاهُ ؟
هَلِ اخْتَارَ فِي يَوْمِ الْغَدِيرِ خَلِيفَةً *** سِوَاهُ لَهُ حَتَّى عَلَى الْخَلْقِ وَلَاهُ ؟
هُدًى لَّاحٍ مِنْ قَوْلِ النَّبِيِّ : وَلِيَّكُمْ *** عَلَيٌّ وَمَوْلَى كُلِّ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ
هُنَاكَ أَتَاهُ الْوَحْيُ بَلَّغٌ وَلَا تَخَفْ *** وَمِنْ كُلِّ مَا تَخْشَاهُ يَعِصُكُمْ اللَّهُ
هُنَالِكَ أَبَدَى الْمُصْطَفَى بَعْضَ فَضْلِهِ *** وَبَاحَ بِمَا قَدْ كَانَ لِلْخَوْفِ أَخْفَاهُ^١

4074 . وله أيضاً :

عَدَمَ الْمُجَارَى فِي الْكَمَالِ لِسَيِّدِي *** ذِي السُّودِ الْأُسْنَى الْبَطِينِ الْأَنْزَعِ
عَمَّ الْفَضَائِلَ حِينَ خُصَّ بِرَفْعَةٍ *** مِنْ ذِرْوَةِ الْعَلِيَا أَجَلٌّ وَأَرْفَعُ
عَجَبًا لِمَنْ فِيهِ يَشْكُ وَقَدْ أَتَى *** خَبَرَ الْغَدِيرِ وَنَصُّهُ لَمْ يُدْفَعْ
عَهْدَ النَّبِيِّ إِلَى الْأَنَامِ بِفَضْلِهِ *** وَيَلْ لِمُنْكَرِ فَضْلِهِ وَمُضَيِّعِ
عُدَّتْ فَضَائِلُهُ فَأَعْيَى حَصْرُهَا *** وَغَدَا حَسِيرًا عَنْهُ فِكْرُ الْأَلْمَعِيِّ^٢

١ . الغدير : ج 11 ص 334 .

٢ . الغدير : ج 11 ص 335 .

4073- Yine şöyle der:

Âlemlerin Rabbi kalplerimizi öyle birisinin sevgisine etti hidayet
Ki olmasaydı o, yaratmazdı mahlûkatı
O, öyle bir cevherdir ki ondan başkası ulaşmamıştır peygamberlerin makamına
Bir hilaldi o yavaş yavaş büyüdü
On dördüncü gecenin ayı gibi aydınlık yüzüyle keramet ve yücelik
ufuklarını aydınlattı
İşte bu iki yüce vücut; Muhammed ve onun emrine ilk “lebbeyk” diyen kişi var ya
Yaratılışın sebebidir onlar
Yükseldi göğün yıldızları onun ayağına varmak için
Nihayetinde de onun hanedanının etrafına yerleştiler
Peygamberlerin en üstünü kendi kemal ve kardeşliği makamına
Ondan başkasını mı seçti acaba
Gadir-i Hum gününde halkın arasında kendi yerine?
Ondan başkasını mı seçti acaba?
İşte budur apaçık hidayet ki buyurdu:
İmamınız Ali’dir ve o, benim imamlığımı kabul eden herkesin imamıdır
İşte orada vahiy geldi Resul’e
Ki bu emri ulaştır insanlara ve korkma
Allah kaygılandığın her şeyden koruyacaktır seni
İşte orada Resulullah beyan etti onun faziletinden bir kısmını
Düşmanlarından çekindiği için gizli tuttuğu gerçeği etti aşikâr¹

4074- Şu ifadeler de ona aittir:

Âlicenaplıkta en üstün meziyetle dolmuş, her kötülükten kopmuş
Efendimin kemalini sayarken kurudu tüm ırmaklar
Faziletleri zirvesinde ve bütün yücelikleri en tepesinde
Kendine has kıldı hepsini, en yüce ve üstündür daima o
Gadir olayı gibi bir hadise ve apaçık bir nas olduğu halde
Yine de onun faziletinde tereddüt edene şaşarım doğrusu
Peygamber onun faziletine dair ahit aldı insanlardan ki
Faziletini inkâr ve hakkını zayi edenin vay haline
Nerede Ali’nin faziletleri sayılmaya kalkışıldıysa
Her akıllı sayman aciz kalıp hasretle ısırды parmağını²

¹-el-Gadir, c.11, s.334.

²-a.g.e, c.11, s.335.

47 / 10

السَّيِّدُ عَلَى خَانَ الْمَدَنِى^١

4075 . من نوابغ العلم والأدب فى القرن الثانى عشر ، يقول :

أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَدَتَكَ نَفْسِي *** لَنَا مِنْ شَأْنِكَ الْعَجَبُ الْعُجَابُ
تَوَلَّكَ الْأَلَى سَعِدُوا فَفَازُوا *** وَنَاوَاكَ الَّذِينَ شَقُوا فَخَابُوا
وَلَوْ عَلِمَ الْوَرَى مَا أَنْتَ أَضْحَوْا *** لَوْجَهَكَ سَاجِدِينَ وَلَمْ يُحَابُوا
يَمِينُ اللَّهِ لَوْ كُشِفَ الْمُغْطَى *** وَوَجْهَ اللَّهِ لَوْ رُفِعَ الْحِجَابُ
خَفِيَتْ عَنِ الْعُيُونِ وَأَنْتَ شَمْسٌ *** سَمَتْ عَنْ أَنْ يُجَلَّلَهَا سَحَابُ
وَلَيْسَ عَلَى الصَّبَاحِ إِذَا تَجَلَّى *** وَلَمْ يُبْصِرْهُ أَعْمَى الْعَيْنِ عَابُ
لِسَرٍّ مَا دَعَاكَ أَبَا تُرَابٍ *** مُحَمَّدُ النَّبِيُّ الْمُسْتَطَابُ
فَكَانَ لِكُلِّ مَنْ هُوَ مِنْ تُرَابٍ *** إِلَيْكَ وَأَنْتَ عَلْتُهُ أَنْتَسَابُ
فَلَوْلَا أَنْتَ لَمْ يُخْلَقِ سَمَاءٌ *** وَلَوْلَا أَنْتَ لَمْ يُخْلَقِ تُرَابُ
وَفِيكَ وَفَى وَلَئِنْكَ يَوْمَ حَشَرٍ *** يُعَاقَبُ مَنْ يُعَاقَبُ أَوْ يُثَابُ
بِفَضْلِكَ أَفْصَحَتْ تَوْرَةُ مُوسَى *** وَإِنْجِيلُ ابْنِ مَرْيَمَ وَالْكِتَابُ
فِيَا عَجَبًا لِمَنْ نَاوَاكَ قَدَمًا *** وَمِنْ قَوْمٍ لِدَعْوَتِهِمْ أَجَابُوا

١ . صدر الدين السيد على خان المدنى الشيرازى : من ذخائر الدهر ، وحسنات العالم كله ، ومن عباقرة الدنيا ، فنى كل فن ، والعلم الهادى لكل فضيلة ، ألا وهو كل كتاب خطه قلمه ، أو قريض نطق به فمه لا يجد ملتحداً عن الإذعان بإمامته فى كل تلکم المناحى ، وله مؤلفات كثيرة . ولد سنة (1052 هـ) ، وتوفى سنة (1120 هـ) ، ودفن فى شيراز بحرم الشاه چراغ أحمد ابن الإمام موسى بن جعفر سلام الله عليه (الغدير : ج 11 ص 346) .

47/10

SEYYİD ALİ HAN MEDENİ¹

4075- On ikinci asrın ilim ve edebiyat dehalarındandır. Şöyle der:

*Ey Emirülüminin canım feda olsun sana
Senin yüce makamını tanıyınca düştük hayrete
Senin velayet ve muhabbetini seçenler ermiştir saadete
Sana düşmanlık edip kin duyan düşmüş şakavete
Eğer tanısalar idi insanlar hakkıyla seni
Hepsi karşında kapanırlardı secdeye
Sen Allah'ın kudret elisin, perdeler kaldırılrsa üzerinden
Sen “vechullah”sın doğrusu, hicaplar çekilirse kenara
Gizli kaldın insanların gözelerine sen hep
Oysaki sen hiçbir bulutun gizleyemeyeceği bir güneşsin
Kör görmezse sabahın ışığını bunda kusuru olmaz aydınlık sabahın
Vardır elbet bir sır ki Hz. Muhammed Ebu Turab ismini verdi sana
Sebepe şu idi ki her kim kapanmışsa toprağa
Gönlü muhabbetinle dolmuştur, sensin bu nispetin delili
Olmasaydın eğer sen ne yer yaratılırdı ne gök gelirdi vücuda
Kıyamette cezalandırılacaklar sana düşmanlığın cezasını görürüler
Mükâfatlandırılanlar ise sana uymanın mükâfatını götürürler
Senin faziletin ile Musa'nın Tevrat'ı ve Meryem oğlunun İncil'i oldu aşikâr
Sana düşmanlık eden ve düşmanların davetine icabet edenlere
şaşmamak gerek*

¹-Sadruddin Seyyid Ali Han Medeni Şirazi, zamanın sermayelerinden, âlemin iyilerinden ve dünyanın usta yeteneklerindendir. Her alanda teknik sahibi ve her faziletin öncüsüyü. Onun kaleminden nasiplenmiş hangi yazıya ve ağzından dökülmüş hangi söze dikkat edilecek olursa tüm bu alanlardaki önderliğine itiraf etmek kaçınılmaz olur. Birçok esri vardır. Hicri 1052 yılında doğdu ve 1120 senesinde vefat etti. Şiraz'da Şah Çerağ Ahmed b. İmam Musa b. Cafer'in (a.s) haremüne defnedildi. (*el-Gadir*, c.11, s.346).

أَزَاغُوا عَنْ صِرَاطِ الْحَقِّ عَمْدًا *** فَضَلُّوا عَنْكَ أَمْ خَفِيَ الصَّوَابُ
 أَمْ ارْتَابُوا بِمَا لَارَيْبَ فِيهِ *** وَهَلْ فِي الْحَقِّ إِذْ صُدِعَ ارْتِيَابُ؟
 وَهَلْ لِسَوَاكَ بَعْدَ غَدِيرِخُمٍّ *** نَصِيبٌ فِي الْخِلَافَةِ أَوْ نِصَابُ؟
 أَلَمْ يَجْعَلْكَ مَوْلَاهُمْ فَذَلَّتْ *** عَلَى رَغَمِ هُنَاكَ لَكَ الرَّقَابُ؟
 فَلَمْ يَطْمَحْ إِلَيْهَا هَاشِمِيٌّ *** وَإِنْ أَضْحَى لَهُ الْحَسَبُ اللَّبَابُ
 فَمَنْ تَيْمٌ بِنُ مَرَّةٍ أَوْ عَدِيٌّ؟ *** وَهُمْ سَيَّانٍ إِنْ حَضَرُوا وَغَابُوا
 لَنْ جَحْدُوكَ حَقَّكَ عَنْ شِقَاءٍ *** فَبِالْأَشْقَيْنِ مَا حَلَّ الْعِقَابُ
 فَكَمْ سَفَهَتْ عَلَيْكَ حُلُومُ قَوْمٍ *** فَكُنْتَ الْبَدْرَ تَنْبِهُهُ الْكَلَابُ^١

4076 . ومن كلام له يمدح به أمير المؤمنين (عليه السلام) لما ورد إلى النجف الأشرف مع جمع

من حجاج بيت الله :

يَا صَاحِبَ هَذَا الْمَشْهَدِ الْأَقْدَسِ *** قَرَّتْ بِهِ الْأَعْيُنُ وَالْأَنْفُسُ
 وَالنَّجَفُ الْأَشْرَفُ بَانَتْ لَنَا *** أَعْلَامُهُ وَالْمَعْدُ الْأَنْفُسُ
 وَالْقُبَّةُ الْبَيْضَاءُ قَدْ أَشْرَقَتْ *** يَنْجَابُ عَنْ لَائِهَافِ الْحِنْدِسُ
 حَضْرَةُ قُدُسٍ لَمْ يَنْلِ فَضْلَهَا *** لَا الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى وَلَا الْمَقْدِسُ
 حَلَّتْ بِمَنْ حَلَّ بِهَا رُتَبَةٌ *** يَقْصُرُ عَنْهَا الْفَلَكَ الْأَطْلَسُ
 تَوَدُّ لَوْ كَانَتْ حَصَا أَرْضِهَا *** شُهْبُ الدُّجَى وَالْكُنَسُ الْخُنَسُ
 وَتَحْسُدُ الْأَقْدَامُ مَنَا عَلَى *** السَّعَى إِلَى أَعْتَابِهَا الْأَرُوسُ
 فَفَقِفْ بِهَا وَالْتِمِ ثَرَى تَرْبِهَا *** فَهِيَ الْمَقَامُ الْأَطْهَرُ الْأَقْدَسُ
 وَقُلْ : صَلَاةٌ وَسَلَامٌ عَلَى *** مَنْ طَابَ مِنْهَا الْأَصْلُ وَالْمَغْرَسُ
 خَلِيفَةُ اللَّهِ الْعَظِيمِ الَّذِي *** مِنْ ضَوْئِهِ نَوْرُ الْهُدَى يُقْبَسُ
 نَفْسُ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى أَحْمَدُ *** وَصْنُوهُ وَالسَّيِّدُ الْأَرُوسُ

*Acaba bu sapkınlar kasten mi terk ettiler sırat-ı müstakimi
 Yoksa hakikat ve gerçek yol gizli mi kalmıştı onlara
 Yoksa şüphe edilmeyen bir şeyde şüpheyi mi düştüler
 Yoksa tüm çıplaklığı ile ortada olan hakkı inkâr etmek mümkün müdür?
 Acaba Gadir-i Hum'dan sonra senin haricinde kimin hilafetten var nasibi
 Peygamber seni onlara Mevla ve önder kılmadı mı o gün?
 Ve bu emir karşısında bütün başlar eğilmedi mi o gün?
 Seçkin Haşimilerden hiçbiri etmedi buna muhalefet
 Tim b. Murre veya Adiy kabilesinin hazır veya gaip olmaları arala-
 rında hiç fark yoktur.
 Zira eğer bedbahtlıktan ötürü inkâr ettiyseler hakkını
 Bunların yüzünden inmez azap halkın üzerine
 Bu taifenin cahillik eden akıllıları
 Senin gibi parlayan bir ay karşısında havlayan köpekler gibiydiler¹*

4076- Allah'ın beytinden dönen bir grup hacıyla Necef-i Eşref kentine girdiklerinde Emirülmüminin'i şu cümlelerle övdü:

*Ey arkadaş! Burası kutsal bir meşhettir ki gözler ve gönüller onunla
 aydınlanır
 Necef-i Eşref'tir burası; büyükleri ve saygın şahsiyetleri aşınadır bize
 Bu mekânda beyaz kubbe nur saçmakta
 Ve onun mutluluk veren ışığı karanlıkları söküp atmakta
 Öyle bir kutsi huzurdur burası ki erişemez faziletine Mescid-i Aksa
 Öyle bir zat inmiş buraya ki her kim gelirse ziyaretine
 Makamı atlastan olan gezegenlerden bile yüksek olur
 Yüce dağlar, yıldızlar ve semadaki kehkeşanlar
 Bu mukaddes toprağın tozları olmayı arzu etmektedir
 Âlemin büyük şahsiyetleri, onun avlusunda gezinen
 Şu tozlu ayaklarımıza gıpta etmektedir elbet
 Ey arkadaş! Bu mekânda biraz durakla ve toprağını öp
 Zira tertemiz ve mukaddes bir topraktır o
 Durakla burada ve de ki: Aslı ve soyu temiz kılınmış İmama selam olsun
 Allah'ın nuruyla yeryüzünde parlayan Allah'ın büyük halifesidir elbet o
 Sevilmiş Ahmed'in canı ve damadı, yüce insanların imamıdır elbet o*

¹-el-Gadir, c.11, s.346.

الْعَلَمُ الْعِلْمُ بَحْرُ النَّدَا *** وَبِرُهُ وَالْعَالِمُ النَّقَرِسُ^١
 فَلَيْلُنَا مِنْ نَوْرِهِ مُقَمَّرٌ *** وَيَوْمُنَا مِنْ ضَوْئِهِ مُشْمِسُ
 أَقْسَمُ بِاللَّهِ وَآيَاتِهِ *** أَلِيَّةٌ تُنَجِّي وَلَا تُغَمِسُ
 إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ *** مَنَارُ دِينِ اللَّهِ لَا يُطْمَسُ
 وَمَنْ حَبَاهُ اللَّهُ أَنْبَاءَ مَا *** فِي كُتُبِهِ فَهُوَ لَهَا فَهْرَسُ
 أَحَاطَ بِالْعِلْمِ الَّذِي لَمْ يُحِطْ *** بِمِثْلِهِ بَلِيَا وَلَا هَرِمَسُ
 لَوْلَاهُ لَمْ تُخْلَقْ سَمَاءٌ وَلَا *** أَرْضٌ وَلَا نُعْمَى وَلَا أَبْوَسُ
 وَلَا عَفَا الرَّحْمَنُ عَنْ آدَمَ *** وَلَا نَجَا مِنْ حَوْتِهِ يُونُسُ
 هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِي *** شَرَّاعُ اللَّهِ بِهِ تُحْرَسُ
 وَحُجَّةُ اللَّهِ الَّتِي نَوْرُهَا *** كَالصُّبْحِ لَا يَخْفَى وَلَا يُبْلَسُ
 تَاللَّهِ لَا يَجْحَدُهَا جَا حِدٌ *** إِلَّا أَمْرٌ فِي غَيْبِهِ مُرْكَسُ
 الْمُعْلَنُ الْحَقُّ بِلَا خَشْيَةَ *** حَيْثُ خَطِيبُ الْقَوْمِ لَا يَنْبَسُ
 وَالْمُفْجَمُ الْخَيْلَ وَطَيْسَ الْوَعَى *** إِذَا تَنَاهَى الْبَطْلُ الْأَحْرَسُ
 جَلْبَابُهُ يَوْمَ الْفَخَارِ التُّقَى *** لَا الطَّيْلَسَانُ الْخَزُّ وَالْبَرْنَسُ
 يَرْفُلُ مِنْ تَقْوَاهُ فِي حُلَّةٍ *** يَحْسُدُهَا الدِّيَابُ وَالسُّنْدُسُ
 يَا خَيْرَةَ اللَّهِ الَّذِي خَيْرُهُ *** يَشْكُرُهُ النَّاطِقُ وَالْأَخْرَسُ
 عَبْدُكَ قَدْ أَمَّكَ مُسْتَوْحِشًا *** مِنْ ذَنْبِهِ لِلْعَفْوِ يَسْتَأْنَسُ
 يَطْوِي إِلَيْكَ الْبَحْرَ وَالْبَرَّ لَا *** يُوَحِّشُهُ شَيْءٌ وَلَا يُؤْنَسُ
 طَوْرًا عَلَى فَلَكَ بِهِ سَابِحٌ *** وَتَارَةً تَسْرَى بِهِ عَرِمَسُ^٢

١ . النَّقَرِسُ : الداهية الفطن . وطبيب نقرس ؛ أى حاذق (لسان العرب : ج 6 ص 241) .

٢ . الْعَرِمَسُ : الناقة الصلبة الشديدة (لسان العرب : ج 6 ص 138) .

*Yeryüzü ve derya cömerdidir ve fitneleri iyi tanıyan alim ve bilgindir o
Gecelerimiz onun nuru ile aydınlık günlerimiz ışığı ile parlaktır hep
İnsanları saptırmayıp doğru yola sevkeden Allah'a yemin ederim ki
Ali b. Ebutalib Allah'ın dininin asla sönmeyen meşalesidir elbet
Allah onu bir kitabın fihristi gibi yüce kitabının anahtarı kıldı hep
Bulya ve Hermes'in bile ulaşamadığı ilimleri ihata etmiştir o hep
Olmasaydı eğer o ne gök yaratılırdı ne yer ne nimet ne felaket
Ne bağışlayan Allah bağışlardı Adem'i ne de Yunus'u kurtarırdı
balığın karnından
Emirülmüminin'dir o; ilahi kanunlara ve yasalara muhafızdır hep
Allah'ın hüccetidir, ışığı sabahın aydınlanması gibidir; azalmaz, ar-
tar hep
Yemin olsun Allah'a ki onun makamını ancak kör bir sapkınlığa
dalmış olan inkâr eder
Güçlü hatipler hakkı dile getirmekten çekindiğinde
Hiçbir şeyden çekinmeden hakikati ortaya koyar o
Kahraman savaş meydanına atıldığında
Atlar, karıncalar ve sinekler ne yapabilir ki
Savaş anında elbisesi takvadır onun, süslenmiş miğfer ve ipekten
kaftan değil
Öyle bir elbisedir bu ki ipek ve kumaşlar gıpta eder ona
Ey konuşan ve konuşamayan herkes vücudunun nimetine şükre-
den Allah'ın seçtiği!
Şimdi şu kölen günahlarından korkarak ve affını ümid ederek
sana sığınmış
Deniz ve karaları katetmiş, bu yolda asla korkmamış ve hiçbir
şeyle dost olup avunmamış
Kah denizlerde yüzen gemilerde yatmış, kah çöllerdeki develere binmiş*

فِي كُلِّ هَيْمَاءٍ^١ يَرَى شَوْكَهَا *** كَأَنَّهُ الرِّيحَانُ وَالنَّرْجِسُ
 حَتَّى أَتَى بِأَبْكَ مُسْتَبْشِرًا *** وَمَنْ أَتَى بِأَبْكَ لَا يَبْأَسُ
 أَدْعُوكَ يَا مَوْلَى الْوَرَى مَوْقِنًا *** إِنَّ دُعَائِي عَنْكَ لَا يُحْبَسُ
 فَنَجِّنِي مِنْ خَطْبِ دَهْرٍ غَدًا *** لِلْجِسْمِ مِنِّي أَبَدًا يَنْهَسُ
 هَذَا وَلَوْلَا أَمَلِي فِيكَ لَمْ *** يُقَرَّبَ بِي مَتَوًى وَلَا مَجْلِسُ
 صَلَّى عَلَيْكَ اللَّهُ مِنْ سَيِّدٍ *** مَوْلَاهُ فِي الدَّارَيْنِ لَا يُوَكَّسُ^٢
 مَا غَرَّدَتْ وَرَقَاءُ فِي رَوْضَةٍ *** وَمَا زَهَتْ أَغْصَانُهَا الْمَيْسُ^٣

48 / 10

الشيخ عبد الرضا المقرئ الكاظمي^٤

4077 . من جهازة العلماء والأدباء في القرن الثاني عشر ، يقول :

فَأَضَاعُوا وَصِيَّةَ يَوْمِ خُمٍّ *** بَعْلِي وَصَى وَهُمْ شُهَدَاءُ
 عَنْ لِسَانِ الرُّوحِ الْأَمِينِ عَنِ اللَّهِ *** هِ تَعَالَى أَلَا لَهُ الْآلَاءُ
 بَعْلِي بَلَّغْ وَإِلَّا فَمَا بَلَّغْتَ *** وَاللَّهُ مِنْ عِدَاكَ وَقَاءُ
 بَعْدَمَا بَخْبَحُوا وَقَالُوا لَقَدْ أَصْ *** سَبَحْتَ مَوْلَى لَنَا وَصَحَّ الْوَلَاءُ
 وَأَتَى النَّصُّ فِيهِ : «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ *** لَكُمْ دِينَكُمْ» وَحَقَّ الْهَنَاءُ

١ . الهيماء : المفازة لا ماء بها (الصحاح : ج 5 ص 2063) .

٢ . الوكس : النقص (لسان العرب : ج 6 ص 257) .

٣ . الغدير : ج 11 ص 350 .

٤ . الشيخ عبد الرضا بن أحمد بن خليفة أبو الحسن المقرئ الكاظمي : من أفذاذ القرن الثاني عشر وعلمائه وأفاضله الجامعين لفضيلتي العلم والأدب ، توفي حدود سنة ألف ومئة وعشرين ، وعزى إليه ديوانه المرتب على الحروف في مدح الأئمة (عليهم السلام) ، وهو يربو على الثلاثة آلاف والخمسمئة بيتاً (الغدير : ج 11 ص 361) .

*Şu çöllerin dikenlerini ve yaban otlarını Nergis ve Reyhan gülü saymış
Ta ki sonunda ümit dolu bir kalple senin dergahına varmış
Senin kapına gelen ümitsiz olmaz...
Ey ümmetin efendisi! Seni çağırıyorum ve yakın ediyorum ki etkisiz
kalmayacak bu çağrım
Sürekli bedenimi zahmete düşüren şu zamanın olaylarından kurtar beni
Eğer kalbimde sana duyduğum ümit olmasaydı
Hiçbir eğlence meclisi neşelendiremezdi beni
Allah'ın selamı o efendiden sana olsun ki
Onun takipçileri her iki cihanda hüsrana uğramaz
Binlerce el senin övgü bahçende kalkıp tüm dalları hareket ettirdiği
sürece
Allah'ın selamı sana olsun...¹*

48/10

ŞEYH ABDURRIZA MUKRİ KAZİMİ²

4077- On ikinci asrın usta edebiyatçı ve âlimlerindendir. Şöyle der:

*Gadir-i Hum gününde zayi ettiler
Vasiliğine şahit oldukları Ali'nin hakkını
Ruhu'l-Emin'in dilinden
Nimetlerin sahibi Yüce Allah'tan gelmişti şu hitap
Ey Peygamber duyur "Ali" yi halka
Yapmazsan eğer bunu tebliğ etmemiş sayılırsın
Allah düşmanlarından koruyacaktır seni
Herkes tebrik edip kutladı "Ey Ali sensin rehberimiz"
"İşte budur gerçek velayet" diyerek
Kurân'ın açık nassı gelip sabit kıldı bu gerçeği
"İşte bugün kemale erdirdim dininizi" buyurarak*

¹-el-Gadir, c.11, s.350.

²-Şeyh Abdurrıza b. Ahmed b. Halife Ebu Hasan Mukri Kazimi, on ikinci asrın en değerli şahsiyetlerinden, âlimlerinden ve ilimle edebi kendisinde toplamış fazilet erbabındandır. Yaklaşık olarak 1120 yılında vefat etmiştir. Harflerinin sıralamasına göre düzenlemiş olduğu divanı kendisine isnat edilmektedir ve onda üç bin beş yüz beyit yer almaktadır. (el-Gadir, c.11, s.361)

ثُمَّ قَالُوا : بِأَنَّ أَحْمَدَ لَمْ يَوْ *** صِ وَهَذَا مِنْهُمْ عَلَيْهِ افْتِرَاءُ
 وَرَوَى مَنْ يَمُتْ وَلَمْ يَوْصِ قَدْ مَا *** تَ مَوْتَهُ جَاهِلِيَّةَ الْعُلَمَاءِ
 وَيَلْهَمُ جَهْلُوا النَّبِيَّ وَقَالُوا *** عَنْهُ مَا لَمْ يَقُلْ وَبِالْإِفْكِ جَاؤُوا
 مَا نُجِيبُ الْيَهُودَ يَوْمًا إِذَا احْتَجَّوْا *** عَلَيْنَا ؟ أَلَيْسَ فَيْكُمْ حَيَاءُ ؟
 إِنَّ مُوسَى فِي الْقَوْمِ وَصَّى وَقَدْ غَا *** بَ وَطَهُ يَقْضَى وَلَا إِيْصَاءُ
 حَيْثُ قَالَ اخْلُفْنِي لِهَارُونَ فِي الْقَو *** مَ وَبِالْأَهْلِ تَسْعَدُ الْخُلَفَاءُ
 وَالنَّبِيُّ الْكَرِيمُ قَدْ تَرَكَ الْقَو *** مَ سُدَى بَعْدَهُ وَهَذَا هُذَاءُ
 وَهُوَ بِالْمُؤْمِنِينَ كَانَ رَوْفًا *** وَعَلَى كُلِّهِمْ لَهُ إِسْدَاءُ
 مَا عَلَيْهِ أَنْ لَوْ عَلَى وَاحِدٍ نَصَّ *** وَفِيمَا يَخْتَارُهُ الْإِرْتِضَاءُ
 وَهُوَ أَدْرَى بِمَنْ لَهَا كَانَ أَهْلًا *** وَلَهُ فِي نَصْحِ الْأَنَامِ اعْتِنَاءُ
 وَإِذَا مَا قَدْ مَاتَ رَاعَى غُنِيمًا *** تَ فَتَرَكَ الْإِیْصَاءَ عَنْهُ عِيَاءُ^١
4078 . وله أيضاً :

يَا إِمَامًا عَلَا عَلَى سَائِرِ الْخَلْقِ *** قِيَّ بِخُلُقٍ مُهَذَّبٍ وَبِخُلُقِ
 حُزَّتْ كُلًّا مِنَ الْعُلُومِ إِلَى أَنْ *** قَدْ جَرَى الْكُلُّ مِنْكَ فِي كُلِّ عِرْقِ
 بِمَقَالٍ يُقِيمُ عُذْرَ الْمُغَالِي *** أَنَّكَ اللَّهُ حَيْثُ لِلشَّكِّ يُبْقِ
 أَنْتَ حَلَفَ الْهُدَى وَحَلَفَ نِزَالٍ *** دَرُهُ الْعَذْبُ سَاغَ فِي كُلِّ خَلْقِ^٢
 قَدْ عَبَدْتَ إِلَهًا طِفْلًا مَعَ الْمُخْ *** تَارَ وَالْكُلُّ مُشْرِكٌ بِالْحَقِّ
 وَبِيدَرِ بَذَلَتْ نَفْسَكَ فِي اللَّ *** هِ وَبَادَرَتْهَا ضُحَى غَيْرِ طَرَقِ

١ . الغدير : ج 11 ص 354 .

٢ . كذا ، والظاهر أنَّها تصحيف «خلق» .

Sonra kalkıp dediler ki
 “Peygamber vasiyet etmemiş halife hakkında”
 Düşmanların dillendirdiği bir iftiraydı bu
 “Her kim vasiyet etmeden ölürse cahiliye ölümüyle ölür” rivayetine binaen
 Cehalet isnat ettiler Resulullah’a şu yazıklar olasıcalar
 Yalan yere ondan, buyurmadığı sözü naklettiler
 Müslüman olarak Yahudilere ne cevap verebiliriz şimdi?
 Bizimle münazaraya girecek olurlarsa hiç utanmaz mıyız?
 Musa kendi kavminde halifesini tayin ettikten sonra gittiği halde
 “Peygamber vasiyet etmeden ve halife belirlemeden mi gitti” diyelim?
 Hani Musa demişti ya:
 Ey Rabbim, kardeşim Harun’u kavmim arasında halifem kıl
 Zira insanlar yerlerine bıraktıkları temsilcileri sayesinde ulaşır saadete
 Hal böyle iken Peygamberimiz kavmini yöneticisiz mi bıraktı?!
 Doğrusu apaçık hezeyandır bu
 Oysaki o tüm müminler üzerine şefkatli idi
 Herkesin üzerindeki yol göstericisi idi
 Kurân’dan apaçık bir delil vardı ona
 Ve birisini seçmesini istiyordu Hak * Hilafetine kimin layık olduğunu
 Herkesten daha iyi bilirdi Peygamber
 Zira insanları basiretle tanırdı o yakından
 Ölüm anında ganimetlerin sorumlusu * Ancak acizlikten terk eder vasiyeti¹

4078- Şu beyitler de ona aittir:

Ey diğer mahlûkata güzel ahlakı ve yaratılışıyla üstün olan imam
 Tüm ilimleri elde ettin; öyle ki onun her türü kaynağını senden alır
 Sözün öyle yücedir ki sende aşırı giden “sana tanrı demek” mazur
 görür kendisini
 Sen hidayetle ahitleşmişsin, savaşta düşmanı aşağı indirmeye vefakârsın
 Senin hayrın herkesi nasiplendirmiş ve herkes kabul etmektedir bunu
 Sen çocukluğundan beri [herkes şirk içinde iken] seçkin Peygamberle
 ibadet ederdin Allah’a
 Bedir savaşında canını ihlâs tabağında sundun Rabbine
 Bir defa değil, defalarca parladın sen hep böylesine

¹-el-Gadir, c.11, s.354.

وَبِخُمْ بُوعِتَ إِذْ لَيْسَ إِلَّا *** أَنْتَ دُونَ الْوَرَى لَهَا مِنْ مُحَقٍّ
فَأَتَى النَّصُّ فَيْكَ «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ» وَأَثَبْتُ حَقِّي
يَالَهَا مِنْ إِمَامَةٍ قَدْ تَسَامَتْ *** بِإِمَامٍ مُؤَيَّدٍ بِالصِّدْقِ
صَاحِبِ النَّصِّ وَالِدَلَالَةِ بِالْإِجْمَاعِ *** وَالِإِتِّفَاقِ مِنْ غَيْرِ مَذْقِ
نَفْسِ طَهَ النَّبِيِّ وَالصَّهْرِ وَابْنِ آلِ *** سَعَمٍ وَالصَّنَوِ وَالْأَخِ الْمُشْتَقِّ^١

4079 . وله أيضاً :

عُجَّ بِالْغَرَى فَتَمَّ سِرٌّ مُودَعٌ *** لَيْسَتْ تُكَيِّفُ ذَاتَهُ وَتُمَثِّلُ
وَأَخْلَعَ نَعَالَكَ غَيْرَ مَا مُتَكَبَّرٌ *** فِيهِ وَأَنْتَ مُكَبَّرٌ وَمُهَلَّلٌ
وَقُلْ : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ حُبُهُ *** لِلدِّينِ فِيهِ تَتِمَّةٌ وَتَكْمُلُ
فَهُنَاكَ عَيْنُ اللَّهِ وَالسِّرُّ الَّذِي *** قَدْ دَقَّ مَعْنَى وَالْأَخِيرُ الْأَوَّلُ
الْحَاكِمُ الْعَدْلُ الَّذِي حَقًّا يَرَى *** مَا الْعَبْدُ مِنْ خَيْرٍ وَشَرٍّ يَعْمَلُ
وَالْآخِذُ التَّرَاكُ أَفْضَلُ مُسْلِمٍ *** مِنْ بَعْدِ أَحْمَدَ يَحْتَفِي أَوْ يَنْعَلُ
وَيْلُ امْرِئٍ قَدْ حَادَ عَنْهُ ضَلَّةٌ *** وَعَلَى النَّبِيِّ بِجَهْلِهِ يَتَقَوَّلُ
جَعَلَ الْإِمَامَةَ غَيْرَ مَوْضِعِهَا عَمَى *** وَاللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ كَانَتْ تُجَعَلُ
وَكَفَى عَلِيًّا فِي الْغَدِيرِ فَضِيلَةً *** يَأْتِي إِلَيْهَا غَيْرُهُ يَتَوَصَّلُ

*Gadir gününde herkes biat etmiştir seninle
Senden başka kimse bulmamıştı bu liyakati
Kurân ayeti geldi senin hakkında ki
“Bugün kemale erdirdim dininizi” ve hakkımı sabit kıldım diye
Mübarek olsun bu imamet
Ki Allah’ın teyit ettiği bir imamın vücuduyla süslenmiştir
Kurân’ın yüce ayeti indi onun hakkında
Tüm Müslümanlar hiçbir şaibe olmaksızın icma ettiler velayetinde
Peygamberin canı, damadı ve dostu, amcazadesi ve kardeşi gibi
Seçkin unvanları kendisinde toplayan elbette hep o idi¹*

4079- Yine şöyle der:

*Git Gariy’e (Necef’e) ki gizli bir sır var orada
Gurura kapılmadan çıkar ayakkabını, tekbir getir ve tevhidi haykır
De ki: Ey muhabbeti dinimizi tamamlayıp kemale erdiren zat!
Selam ve salât olsun sana!
İşte orada ilahi sırlara açılır basiret gözü
İnce manalarla gerçeklerin ilki ve sonu idrak edilir
Öyle bir komutandır o ki hakikati görür
Kulların hayır ve şer amellerini ayırt eder
Çaresizlerin haklarını geri alan odur
Nefs-i emmareden uzaklaşan odur
Peygamberden sonra Müslümanların en üstünüdür o
Ayağı çıplak veya çizmeli olan tüm Müslümanların...
Yazıklar olsun ondan uzaklaşarak sapkınlığa düşene
Ve de cahillikle Peygambere iftira edene...
Allah risaletini ve ikametini nerede kılacağını daha iyi bildiği halde
Yazıklar olsun körü körüne Müslümanların rehberliğini
Asli olmayan yerde sananlara
Gadir’de Ali’nin faziletine şu yeter ki; herkes ona doğru koşuyordu.*

¹-a.g.e, c.11, s.357.

حَيْثُ الْأَمِينُ أَتَى الْأَمِينَ مُبَلِّغًا *** يُقْرِى السَّلَامَ مِنَ السَّلَامِ وَيَعَجَلُ
بَلِّغْ وَإِلَّا لَمْ تُبَلِّغْ مَا أَتَى *** فِي حَقِّ حَيْدَرَ أَيُّهَا الْمَزْمَلُ
فَهَنَّاكَ بَيْنَ الصَّحْبِ قَامَ لِرَبِّهِ *** يُنْتَنِي بِعَالِي صَوْتِهِ وَيُفْضَلُ
وَيَسَارُ حَيْدَرَةَ بَيْمَنَاهُ وَقَدْ *** نَادَى وَمِنْهُ فِيهِ يَفْصَحُ مَقُولُ
مَنْ كُنْتُ مُوَلَاهُ فَحَيْدَرَةَ لَهُ *** مَوْلَى فَإِيَّاكُمْ بِهِ أَنْ تُبَدِّلُوا
وَالطَّائِرُ الْمَشْوِيُّ هَلْ مَعَ أَحْمَدَ *** أَحَدٌ سِوَاهُ كَانَ مِنْهُ يَأْكُلُ؟
وَالنَّجْمُ لَمَّا أَنْ هَوَى فِي دَارِهِ *** جَهْرًا وَأَشْرَقَ مِنْهُ لَيْلُ اللَّيْلِ
فِي الْعَرْشِ قَدَمًا كَانَ نُورًا مُحْدَقًا *** طَوْرًا يُكَبِّرُ رَبَّهُ وَيُهْلِلُ
مُتَقَلِّبٌ فِي السَّاجِدِينَ وَكَانَ مِنْ *** صُلْبٍ إِلَى صُلْبٍ طَهُورًا^١ يُنْقَلُ^٢
4080 . وَلَهُ أَيْضًا :

حَيْدَرُ الْكَرَّارِ أَزْكَى نَاعِلٍ *** مِنْ بَنَى آدَمَ أَوْ حَافِ مَسَى
مَا غَشَى اللَّيْلُ نَهَارًا نَصَحَهُ *** مُذْهَبٌ شَكًّا عَلَى الْقَلْبِ غَشَا
نُورُ عَيْنِ الدِّينِ قَدْ رَدَّ وَقَدْ *** رَدَّ طَرْفَ الشَّرِكِ مِنْهُ أَعْمَشَا
قَتَلَ الْكُفَّارَ فِي صَارِمِهِ *** وَلِرَبِّعِ الْأَنْسِ مِنْهُمْ أَوْحَشَا
لَمْ يَدْنُ لِلَّاتِ يَوْمًا قَطُّ بَلْ *** عَبْدَ اللَّهِ وَبِالتَّقْوَى نَشَا
قَدْ شَفَى الْإِسْلَامَ مِنْ دَاءٍ بِهِ *** وَجَلَا مِنْ أَعْيُنِ الدِّينِ الْغَشَا
وَلَقَدْ أَصْبَحَ فِي خُمٍّ لَهُ *** شَاهِدٌ عَدْلٍ أَبَى أَنْ يُرْتَشَا
جَادَ بِالْقُرْصِ وَصَلَّى الْعَصْرَ إِذْ *** رَدَّهُ لَمَّا لَهُ غَشَى الْعَشَا
وَلَهُ قَدْ كَلَّمَ التُّعْبَانَ إِذْ *** ظَنَّهُ النَّاسُ أَتَى كَى يَنْهَشَا^٣

١ . في المصدر : «طهور» ، والصحيح ما أثبتناه .

٢ . الغدير : ج 11 ص 359 .

٣ . الغدير : ج 11 ص 361 .

Cebrail-i Emin Peygambere getirdi vahyi
 es-Selam'ın katından saadet ve esenlik mesajını getirdi aceleyle
 Ki "Haydar hakkında getirdiğim bu mesajı duyur insanlara" diye
 Ey Müzzemmil (elbisesine bürünen)! Eğer duyurmazsan bunu yapma-
 mış olursun risaletini * Bunun üzerine kalktı oracıkta ahabı arasında
 Yüksek sesle Allah'a etti hamd-ü sena * Sağ eliyle kaldırdı Haydar'ın elini
 Fasih ve açık bir ifadeyle şöyle seslendi: Her kimin rehberi ve önderi isem ben
 Haydar da rehberi ve önderidir onun
 Sakın yüz çevirmeyesiniz bu vasiyete
 Peygamberle beraber kızarmış kuş etini yemek onuru Ali'den başkası-
 na mı nasip oldu?
 Yıldız onun evinde parladı; böylece karanlık gece bu parıltıyla aydınlık oldu
 En eskiden beri Allah'ın arşında bir nur gibi parlıyordu o
 Tekbir getiriyor "la ilahe illellah" diyordu o
 Daima Allah'a secde edenlerin arasında geziyordu bu nur
 Sürekli tertemiz ve arınmış sübleri kat ediyordu bu nur¹

4080- Şu ifadeler de ona aittir:

Haydar-ı Kerrar tüm insanların arasında
 Gerek ayağı yalın gerekse çizmeli olanların en üstünüdür
 İnkârcıların mezhebi gönüllere öyle bir perde yaymış ki
 Gece bile gündüzü o şekilde örtememiştir
 Şirkin sönük ve kör gözü dinin göz nurunu nasıl görebilsin ki
 Kılıcıyla katletti kâfirleri ve aşinalar diyarından temizledi onları
 Bir gün bile asla yaklaştı "Lat"a
 Aksine tam bir takva ile Allah'a ibadetle gelişti
 İslam'ı kurtardı ona bulaşan hastalıktan
 Kaldırdı dinin gözünden perde ve hicabı
 Gadir-i Hum'da asla sapmayan adil şahitler
 Hakkaniyetine şahitlik ettiler onun
 Perdelerin arasından varlığın güneşi ne güzel tecelli etti
 Ve tüm zamanlar saygıyla selama durdu
 İnsanlar kendilerini yutmak için geldiğini sandılar ejderhanın
 Ama o konuşmaya daldı ejderha ile²

¹-a.g.e, c.11, s.359.

²-a.g.e, c.11, s.361.

القرن الثالث عشر

49 / 10

الشيخ كاظم الأزرى^١

4081 . من كبار الشعراء في القرن الثالث عشر ، يقول :

لا فتى في الوجود إلا على *** ذاك شخص يمثله الله باهى
لا ترم وصفه ففيه معان *** لم يصفها إلا الذي سواها
من رآه رأى تماثيل قدس *** عن ثناء الإله لا تتلاها
وسمت في ضميره حضرة القدس *** س فاني يفوته ذكرها
ما حوى الخافقان إنس وجن *** قصبات السبق التي قد حواها
ألفته بكر العلى فهي تهوى *** حسن أخلاقه كما يهواها
شق من ذكره العلى له اسماً *** فهو ذات العلياء جل تناها^٢
له أيضاً :

أيها الراكب المجد رويداً *** بقلوب تقلبت في جواها
إن تراءت أرض الغريين فاخضع *** وأخلع النعل دون وادى طواها
وإذا شمت^٣ قبة العالم الأعلى *** على وأنوار ربها تغشاها
فتواضع فتم دائرة قدس *** تتمنى الأفلاك لثم ثراها

١ . هو الشيخ كاظم ابن الحاج محمد التميمي البغدادي ، المعروف بالأزرى ، أديب أريب ، فاضل كامل ، منشي ، بليغ ، شاعر له ديوان ، وله مدائح في أهل البيت (عليهم السلام) ، وقصيدته الهائية مشهورة وهي المعروفة بالأزرية ، حتى أن صاحب الجواهر تمنى أن يكون له أجر هذه القصيدة بدل أجر جواهر الكلام الذي لم يؤلف نظيره في الفقه الجعفري لحد الآن .
توفي سنة (1211 هـ) عن عمر يناهز الثمانين في مدينة الكاظمية المقدسة ، ودفن في السرداب المعروف بقبر السيد المرتضى (ريحانة الأدب : ج 1 ص 110) .
٢ . قرآن الشعر : ص 50 .

٣ . شمت مخايل الشيء : إذا تطلعت نحوها ببصرك منتظراً له (لسان العرب : ج 12 ص 330) .

ON ÜÇÜNCÜ ASIR 49/10

ŞEYH KAZIM UZERİ¹

4081- On üçüncü asrın büyük şairlerindendir. Şöyle der:

*Varlık aleminde Ali'den başka yiğit yok
Öyle biridir ki Allah iftihar eder onunla
Vasf edemezsin onu, zira çok manalar var onda
Onu, ancak bu şekilde donatan vasf edebilir
Her kim gördüyse onu, kutsi heybetleri gördü
İlahın bir biri ardından gelen övgülerini gördü
Kalbine Yüce Rabbin huzur mührü vurulmuş
Hal böyle iken onu nasıl unutabilir ki
İnsanlar ve cinler her ne kadar adım atsa da
Adım atamamıştır onun en önden gittiği yollara
Eşsiz zirveler dost olmuş onunla * Güzel ahlakına vurulmuş onun
Yüce Allah kendisinden bir isim vermiş ona
O yücelerin sahibi ve övgüsü üstün Allah²*

Yine şöyle der:

*Ey yorgun binici mühlet ver
Kendi havasında değişen kalplere
Eğer görünürse Gariyeyn [Necef] toprağı
Saygı ile çıkar ayakkabıyı Tuva vadisi yakınında
Âlemin yüce kubbesine baktığında
Ki Rabbinin ışıkları kuşatmıştır onu
Tevazu et, zira burası tüm eflakın
Toprağını öpmeyi temenni ettiği kutsi köşktür*

¹-Uzeri ismiyle tanınan Şeyh Kazım İbn-i Hacı Muhammed Temimi Bağdadi usta bir edebiyatçı, kâmil bir fazilet eri ve fesahetli bir yazardır. Kendisine ait bir divanı olan bir şairdir. Ehl-i Beyt (a.s) hakkında naatları vardır. Haiyye ismindeki kaidesi meşhurdur ve Uzeriyye diye bilinir. Öyleki bugüne kadar Caferi fikhî konusunda benzeri yazılmamış *Cevahiru'l-Kelam* isimli eserin yazarı alacağı sevabın yerine bu kasidenin sevabını almayı temenni etmiştir. Şair Hicri 1211 yılında seksen yaşına yaklaştığı sırada mukaddes Kazimiye şehrinde vefat etmiş ve Seyyid Murtaza'nın makberindeki sirdaba defnedilmiştir. (*Reyhane'tu'l-Edeb*, c.1, s.110).

²-*Kurânu'ş-Şiir*, s.50.

قُلْ لَهُ وَالْذُّمُوعُ سَفْحٌ عَقِيقُ *** وَالْحِشْيُ تُصْطَلَى بِنَارِ غُضَاهَا
 يَا بَنَ عَمَّ النَّبِيِّ أَنْتَ يَدُ اللَّهِ *** هِ الْتَى عَمَّ كُلَّ شَيْءٍ نَدَاهَا
 أَنْتَ قُرْآنُهُ الْقَدِيمُ وَأَوْصَا *** فَكَ آيَاتُهُ الَّتِي أَوْحَاهَا
 حَسْبُكَ^١ اللَّهُ فِي مَا ثَرِ شَتَّى *** هِيَ مِثْلُ الْأَعْدَادِ لَا تَنْتَاهِي
 لَيْتَ عَيْنًا بِغَيْرِ رَوْضِكَ تَرَعَى *** قَذِيتَ وَاسْتَمَرَّ فِيهَا قَذَاهَا
 أَنْتَ بَعْدَ النَّبِيِّ خَيْرُ الْبَرَايَا *** وَالسَّما خَيْرُ مَا بِهَا قَمَرَاهَا
 لَكَ ذَاتُ كَذَاتِهِ حَيْثُ لَوْلَا *** أَنَّهَا مِثْلُهَا لَمَّا آخَاهَا
 قَدْ تَرَاضَعْتُمَا بِنْدَى وَصَالٍ *** كَانَ مِنْ جَوْهَرِ التَّجَلَّى غِذَاهَا^٢
 لَهُ أَيْضًا :

لَكَ نَفْسٌ مِنْ مَعْدِنِ اللَّطْفِ صِيغَتْ *** جَعَلَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ فِدَاهَا
 هِيَ قُطْبُ الْمُكُونَاتِ وَلَوْلَا *** هَا لَمَّا دَارَتْ الرَّحَى لَوْلَاهَا
 لَكَ كَفٌّ مِنْ أَبْحُرِ اللَّهِ تَجْرَى *** أَنْهَرُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ جَدَوَاهَا
 حُزْتُ مُلْكًا مِنَ الْمَعَالِي مُحِيطًا *** بِأَقَالِيمِ يَسْتَحِيلُ انْتِهَاهَا
 لَيْسَ يَحْكِي دُرِّي فَخَرِكَ دُرٌّ *** أَيْنَ مِنْ كُدْرَةِ الْمِيَاهِ صَفَاهَا^٣

١ . كَذَا وَالظَّاهِرُ أَنَّهَا تَصْحِيفُ «خَصَك» .

٢ . قرآن الشعر : ص 85 .

٣ . قرآن الشعر : ص 88 .

*Hasret ateşiyle ısınıp bitap düşercesine
Ve sel gibi gözyaşı dökerek ona de ki
Ey Peygamberin amcazadesi!
Sen Allah'ın elisin ki bereketi her şeyi sarmış
Kurân-ı Kadim sensin
Vasıfların ise onun vahy ettiği ayetleridir
Öyle çeşitli menkıbeleri sana özel kılmış ki Allah
Nihayeti olmayan sayılar gibidir bunlar
Keşke ravzandan başka yere bakan göze
Toz-toprak dolsa ve tozu daimi olsa!
Peygamberin ardından yaratılmışların en üstünüsün sen
Gökten, içinde bulundurduklarından ve ayından üstünsün sen
Senin zatın onun (peygamberin) zatı gibidir
Eğer öyle olmasaydı kardeş etmezdi onu kendine
Her ikiniz de gıdasını tecelli cevherinden almış
Bir visal memesinden süt emdiniz¹*

Ve şöyle der:

*Lütuf madeninden yapılmış bir nefsin var senin
Allah her nefsi feda kılmıştır ona
Tüm varlıkların kutbudur o
Olmasaydı dönmezdi değirmen elbette
Allah'ın denizlerinden olan bir elin var senin
Peygamberlerin nehirleri onun hediyesi olarak akıverir
Bütün iklimleri ihata eden ve tükenmesi imkânsız yücelikleri
elde ettin sen
Hiçbir parlaklık senin iftiharının parlaklığını anlatamaz
Hiç bulanık sular saf ve berrak sular gibi olabilir mi?²*

¹-a.g.e, s.85.

²-a.g.e, s.88.

50 / 10

الشَّيْخُ حُسَيْنُ نَجَفٍ^١

4082 . مَمَّنْ جَمَعَ الْإِيْمَانَ وَالْأَدَبَ فِي الْقَرْنِ الثَّالِثِ عَشَرَ ، يَقُولُ :

لَعَلِّي مَنَاقِبُ لَا تُضَاهِي *** لَا نَبِيٌّ وَلَا وَصِيٌّ حَوَاهِي
 مَنْ تَرَى فِي الْوَرَى يُضَاهِي عَلِيًّا *** أَيُّضَاهِي فَتَى بِهِ اللَّهُ بَاهِي
 فَضْلُهُ الشَّمْسُ لِلْأَنَامِ تَجَلَّتْ *** كُلُّ رَأْيٍ بِنَظَرِيهِ يَرَاهَا
 هُوَ نَوْرُ الْإِلَهِ يَهْدِي إِلَيْهِ *** فَاسْأَلِ الْمُهْتَدِينَ عَمَّنْ هَدَاهَا
 وَإِذَا قَسْتَ فِي الْمَعَالِي عَلِيًّا *** بِسِوَاهُ رَأْيَتِهِ فِي سَمَاهَا
 غَيْرَ مَنْ كَانَ نَفْسُهُ وَلِهَذَا *** خَصَّهُ دُونَ غَيْرِهِ بِإِخَاهَا^٢
 وَلَهُ أَيْضًا :

جَعَلَ اللَّهُ بَيْتَهُ لِعَلِيٍّ *** مَوْلِدًا يَأْلَهُ عِلًّا لَا يُضَاهِي
 لَمْ يُشَارِكْهُ فِي الْوِلَادَةِ فِيهِ *** سَيِّدُ الرُّسُلِ لَا وَلَا أَنْبِيَاهَا
 عَلَّمَ اللَّهُ شَوْقَهَا لِعَلِيٍّ *** عِلْمُهُ بِالَّذِي بِهِ مِنْ هَوَاهَا
 إِذْ تَمَنَّتْ لِقَاءَهُ وَتَمَنَّى *** فَأَرَاهَا حَبِيبَهُ وَرَأَاهَا
 مَا ادَّعَى مُدَّعٍ لَذَلِكَ كَلَّا *** مَنْ تَرَى فِي الْوَرَى يَرُومُ ادَّعَاهَا ؟

١ . هو الشيخ حسين بن محمد ابن الحاج نجف علي التبريزي النجفي : كان ناسكاً زاهداً عابداً أديباً شاعراً ، أورد أهل زمانه وأتقاهم . له مؤلفات ، منها : الدرّة النجفيّة في الردّ على الأشعريّة ، وله ديوان شعر كلّهُ في الأئمّة (عليهم السلام) . ولد سنة (1159 هـ) في النجف الأشرف وتوفّي سنة (1251 هـ) ، ودفن في الصحن الشريف (أعيان الشيعة : ج 6 ص 168) .

٢ . أعيان الشيعة : ج 6 ص 168 .

50/10

ŞEYH HÜSEYİN NECEF¹

4082- On üçüncü asrın imanla edebi kendisinde birleştirmiş olan âlimlerindendir. Şöyle der:

*Ali'de var benzersiz menkıbeler
Ne bir nebide ne bir vaside var bunlar
Mahlûkat içinde görür müsün Ali gibisini
Allah'ın övündüğü yiğidin kimdir benzeri
Faziletine delil olarak güneş göründü halka
Her gören kişi iki gözüyle gördü onu aşıkara
Allah'ın nurudur hidayet eder O'na doğru
Sor yolu bulanlara, kim hidayet etti onları
Mukayese edersen eğer Ali'yi diğer yücelerle
Azamet semasında görürsün onu
Kendi nefsinden başkası yoktur orada
İşte bu yüzden sadece onu seçmişti kardeşliğine²*

Şu beyitler de ona aittir:

*Kendi evini doğum yeri kıldı Ali'ye Allah
Ne mutlu ona bu eşsiz yücelikten dolayı
Orada doğmakta ortak olmamış hiç kim ona
Ne peygamberler ne de Seyyidü'l-Enbiya
Allah Kâbe'nin Ali'ye olan özlemini bildi
Onun kendisine olan muhabbetini bildiği gibi
Zira temenni etti onunla buluşmayı ve arzu etti
Allah da gösterdi ona sevdiğini ve gördü onu
Bu fazileti hiç kimse iddia etmemiştir asla
Görür müsün insanlar içinde olan bu iddiada?*

¹-Şeyh Hüseyin b. Muhammed b. Hacı Necef Ali Tebrizi Necefi, irfan ehli zahid, abid ve edip bir şairi. Kendi zamanının en muttakisi ve takvalısıydı. Birçok eserleri vardır. *ed-Durretu'n-Necefiyye fi'r-Reddi Ala'l-Aşeriyye* onlardan biridir. Onun bir divanı vardır ve hepsi de İmamlar (a.s) hakkındaki şiirleridir. Hicri 1159 yılında Necef-i Eşref'te dünyaya geldi ve 1251 yılında vefat etti, kutsal avluya defnedildi. (*A'yanu's-Şia*, c.6, s.168).

²-*A'yanu's-Şia*, c.6, s.168.

فَاكْتَسَتْ مَكَّةُ بِذَاكَ افْتِخَارًا *** وَكَذَا الْمَشْعَرَانِ بَعْدَ مَنَاهَا
 بَلْ بِهِ الْأَرْضُ قَدْ عَلَتْ إِذْ حَوَتْهُ *** فَغَدَتْ أَرْضُهَا مَطَافَ سَمَاهَا ؟
 أَوْ مَا تَنْظُرُ الْكَوَاكِبَ لَيْلًا *** وَنَهَارًا تَطُوفُ حَوْلَ حِمَاهَا ؟
 وَإِلَى الْحَشْرِ فِي الطَّوَافِ عَلَيْهِ *** وَبِذَاكَ الطَّوَافِ دَامَ بَقَاهَا^١

10 / 51

إِبْرَاهِيمُ بْنُ صَادِقٍ الْمَخْزُومِيُّ الْعَامِلِيُّ^٢

4083 . من علماء القرن الثالث عشر ، يقول :

هَذَا تَرَى حَطَّ الْأَثِيرِ^٣ لِقَدْرِهِ *** وَلِعِزَّهُ هَامَ الثُّرَيَّا يَخْضَعُ
 وَضَرِيحُ قُدْسٍ دُونَ غَايَةِ مَجْدِهِ *** وَجَلَالِهِ خَفَضَ الضُّرَّاحُ الْأَرْفَعُ
 أَنَّى يُقَاسُ بِهِ الضُّرَّاحُ^٤ عَلَاً وَفِي *** مَكْنُونِهِ سِرُّ الْمُهَيْمَنِ مَوْدَعُ
 جَدْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْإِلَهِ سُرَادِقُ *** وَمِنَ الرِّضَا وَاللُّطْفِ نَوْرٌ يَسْطَعُ
 وَدَدْتُ دَرَارِي الْكَوَاكِبِ أَنَّهَا *** (كَذَا) بِالْذُرِّ مِنْ حَصْبَائِهِ تَتَرَصَّعُ
 وَالسَّبْعَةُ الْأَفْلَاكُ وَدَّ عَلَيْهَا *** لَوْ أَنَّهَا لِثَرَى عَلَى مَضْجَعُ
 عَجَبًا تَمْنَى كُلُّ رِبْعٍ أَنَّهُ *** لِلْمُرْتَضَى مَوْلَى الْبَرِيَّةِ مَرْبَعُ

١ . الغدير : ج 6 ص 29 .

٢ . الشيخ إبراهيم بن صادق بن إبراهيم بن يحيى . . . المخزومي العاملي : ولد في سنة (1221 هـ) وكان من العلماء
 الأفاضل إلا أنه تغلب عليه الشعر . وفي الطليعة : كان فقيهاً أصولياً ، خفيف الروح ، رقيق الحاشية ، وله شعر كثير ، قرأ
 على الشيخ حسن ابن الشيخ جعفر صاحب كشف الغطاء وأخيه الشيخ مهدي ، وعلى الشيخ مرتضى الأنصاري ، وروى
 عنهم بالإجازة . وتوفي سنة (1284 هـ) (راجع أعيان الشيعة : ج 2 ص 144) .

٣ . الأثير : وهو الفلك التاسع الأعظم الحاكم على كل الأفلاك (تاج العروس : ج 6 ص 11) .

٤ . الضراح : بيت في السماء مقابل الكعبة في الأرض ، قبل : هو البيت المعمور (لسان العرب : ج 2 ص 527) .

Böylece giydi Mekke iftihar elbisesini
Aynı şekilde Meş'ar, Muzdelife ve Mina'da
Aslında onu içine alan yeryüzü yüceldi
Ve bir anda gökyüzünün tavaf alanına dönüverdi
Bakmaz mısın yıldızlara, geceye ve gündüze
Nasıl da tavaf ediyorlar haremının etrafını
Mahşere dek etrafında hep tavaf olacak
Ve bu tavafla o hep baki kalacak¹

51/10

İBRAHİM B. SADIK MEHZUMİ AMİLİ²

4083- On üçüncü asrın âlimlerindendir. Şöyle der:

*Bu öyle bir topraktır ki ona saygı için indi Esir³
İzzeti karşısında Süreyya vecde gelip boyun eğdi
Mukaddes bir mezardır, yüceliği karşısında
Azametini saygı ile eğilmiş yüce Beyt-i Mamur⁴
Nasıl mukayese edilsin Beyt-i Mamur ona yücelikte
Oysaki onun içinde bırakılmış Muheymin'in⁵ sırrı
Bir kabir ki üzerinde ilahi bir kubbe var onun
Rıza ve lütuf nuru yansır hep ondan * Yıldızların parıltıları bile
Onun çakıllarından dür ile süslenmek ister
Yedi felek Ali'ye mezar olan toprağın
Kendileri üzerinde bulunmasını ister
Ne acayıptır! Her dört köşe ister ki
Yaratıkların efendisi Murteza'nın (kabri) üstündeki dört köşe olsun*

¹-el-Gadir, c.6, s.29.

²-Şeyh İbrahim b. Sadık b. İbrahim b. Yahya... el-Mehzumi el-Amili, Hicri 1221 yılında doğdu. Faziletli alimlerden olmakla birlikte şiir yönü baskındı. *et-Talia* kitabında şöyle geçmektedir: O, usul ehli fakihlerdendi. Sempatik ve çok cana yakın biriydi. Çok sayıda şiiri vardır. Keşfu'l-Gıta kitabının sahibi Şeyh Hasan b. Şeyh Cafer'e ve onun kardeşi Şeyh Mehdi'ye okudu. Ayrıca Şeyh Murteza Ensari'ye de okudu ve bu âlimlerden rivayet etme icazeti aldı. 1284 yılında vefat etti. (Bkz: *A'yanu's-Sıa*, c.2, s.144).

³-Bütün göklerin yörüngelerine hakim olan yedinci ve en büyük yörünge. (*Tacu'l-Erus*, c.6, s.11).

⁴-Beyt-i Mamur gökyüzünde tam yeryüzündeki Kabe'nin karşısına kurulmuş ulvi evdir. (mütercim)

⁵-Muheymin, Yüce Allah'ın "gözetken, koruyan" anlamına gelen güzel isimlerindendir. (mütercim).

ووجوده وسع الوجود وهل خلا *** في عالم الإمكان منه موضع ؟
 كشاف داجية القضاء عن الورى *** بعزائم منها القضاء يروع
 هو آية الله العظيم وسره *** ومنار حجته التي لا تدفع
 هو باب خطته وخازن وحيه *** وليسر غامض علمه مستودع
 هو سيفه البتار والنور الذي *** بضياته ظلم الضلال تقشع
 إلى أن يقول :

لولا ما عبد الإله موحد *** كلاً ولا عرف الهدى متطوع
 لولا ما محى الضلال ولا انجلي *** لسبيل دين الله نهج مهيع
 وبسيفه الإسلام قام فركنه *** حتى القيام بناه لا يتضع
 والعلم منه أصوله فجميع ما *** في اللوح عن تلك الأصول مفرع
 عمر الوجود بسايع الجود الذي *** ضاقت بإيسره الجهات الأربع^١

القرن الرابع عشر

52 / 10

عبد المسيح الأنطاكي^٢

4084 . شاعر مسيحي ، يقول :

ومذ أتت أحمد الهادي نبوته *** كان الوصي بإيمان ملافها

١ . أعيان الشيعة : ج 2 ص 146 .

٢ . عبد المسيح الأنطاكي الحلبي : ولد في أنطاكية - في سورية - من أبوين مسيحيين ، ونشأ في حلب الشهباء ، وعاش بين المسلمين وتأثر بهم وتربى على أيديهم ، ومنهم العلامة عبد الرحمن الكواكبي الذي كان يدعو إلى إنشاء دولة عربية موحدة مستقلة ذات سيادة ومنفصلة عن الشرق والغرب .
 سافر إلى الخليج الفارسي بعد الحرب العالمية الثانية ، ونزل على الشيخ خزعل خان أمير المحمرة آنذاك ، وأصبح معلماً لأولاده . ولد سنة (1291 هـ) وتوفي سنة (1341 هـ) (ملحمة الإمام علي عليه السلام) : ص (5) .

*Vücudu tüm varlığı kapsamış
Acaba imkân âleminde ondan boş kalan bir yer var mıdır?
Halka karanlık olan hükümleri aydınlatır o
Kurân ayetleriyle hakemlikte şah eser yaratır o
Allah'ın büyük ayeti ve sırrıdır o
Asla reddedilmeyecek hüccetinin ışığıdır o
Hitta kapısı ve ilahi vahyin haznedarındır o
Vazih olmayan ilim sırrının karargâhıdır o
Keskin kılıcıdır ve ışığı ile
Sapkınlığın karanlıklarını gideren nurudur o*

Sonra şöyle der:

*Eğer olmasaydı o hiçbir muvahhit tapmazdı Allah'a
Ve hiçbir itaat ehli tanımazdı hidayeti asla
Eğer olmasaydı o ortadan kalkmazdı sapkınlık
Ve Allah dinine giden yol-yordam olmazdı aşikâr
Onun kılıcıyla doğruldu İslam ve kıyama kadar
Onun kurduğu bu binanın temeli zayıflamayacaktır
İlim ondan almış köklerini elbet
Levh-i Mahfuz'dakilerin tümü bu köklerden dallanmıştır
Cömertliği öyle bir sel gibi kapsadı varlığı ki
En basitine bile dört ana yön dar geldi*

ONDÖRDÜNCÜ ASIR

52/10

ABDULMESİH ANTAKİ

4084- Hristiyan şairdir. Şöyle der:

*Ahmed'e peygamberliği gelir gelmez
Vasi karşıladı onu iman getirerek*

فَقَدْ رَأَى الْأَسْنَى يَضِيءُ عَلَى *** مُحَمَّدٌ وَهُوَ يَخْفِيهِ لِيَخْفِيهَا
وَكَانَ يَسْمَعُ جَبْرِيلاً يُشَافُهُ *** بِهَا وَآيَاتُهَا الزَّهْرَاءُ يُوحِيهَا
مِنْ قَبْلِ سَبْعِ سِنِينَ مِنْ ظُهُورِ رَسُولِ اللَّهِ *** بِاللَّهِ الدَّعْوَةُ النَّاجِي مُلَيَّهَا
وَكَانَ حَيْدَرُهُ مَا طَرَّ شَارِبُهُ *** فِي زَهْرَةِ الْعُمَرِ يَسْتَجْلِي حَوَافِيهَا
أَعْوَامُهُ لَمْ تَكُنْ إِلَّا ثَلَاثَةَ عَشْرٍ *** رَعَى بِمَلَقَى الْهُدَى قَدْ كَانَ طَاوِيهَا
إِذْ ذَاكَ قَدْ رَضِيَ الْإِسْلَامَ مُتَّبِعًا *** خَطَى أَبِي الْقَاسِمِ الْمَأْمُونِ قَافِيهَا
وَقَدْ تَعَبَّدَ لِلْخَلْقِ قَبْلَ جَمِيعٍ *** عَنِ النَّاسِ فِي إِثْرِ خَيْرِ الْخَلْقِ تَجْرِيهَا
وَإِنَّ أَهْلَ الْهُدَى قَدْ كَانَ أَوْلَاهَا *** طَهُوَ وَكَانَ عَلَى الْبَرِّ ثَانِيهَا^١

إِلَى أَنْ قَالَ :

أَخَى الصَّحَابَ مَعَ الْأَنْصَارِ مُتَّخِذًا *** لِكُلِّ ذَاتٍ بِهِمْ ذَاتًا تُصَافِيهَا
إِلَّا عَلِيًّا فَلَمْ يَذْكُرْ لَهُ أَحَدًا *** لِذِي الْأُخُوَّةِ فِي عَالِي مَعَانِيهَا
فَجَاءَهُ سَائِلًا وَالْدَّمْعُ مُنْبَجِسٌ *** مِنْ عَيْنِهِ وَبِهِ سَالَتْ مَآقِيهَا
وَقَالَ : أَيْنَ أَخِي حَتَّى أُخَادِنَهُ ؟ *** فَقَالَ : خَلَّتْنَا مَاضٍ تَأْخِيهَا
أَلَمْ أُوَاخِكَ قَبْلًا عِنْدَ هِجْرَتِنَا *** وَعِنْدَمَا دَعَوْتَنِي نَادَيْتَ رَاضِيهَا
إِنِّي أَخُوكَ بِذِي الدُّنْيَا وَأَنْتَ أَخِي *** وَفِي الْجَنَانِ إِذَا مَا رُحْتَ ثَاوِيهَا
وَقَالَ : مَنْ كُنْتُ مُوَلَاهُ فَأَنْتَ لَهُ *** مَوْلَى وَصِيَّةٍ حَقٍّ جِئْتُ أَوْصِيهَا
وَكَانَ ذَلِكَ بَيْنَ النَّاسِ أَجْمَعِهَا *** وَوَسَطَ مَجْلِسِ مَكِّيَّهَا وَطَبِيبِهَا
كَذَاكَ كَانَ عَلَى الرَّسُولِ أَخًا *** عَلَى الشَّدَائِدِ مَا تَدْهِي دَوَاهِيهَا

١ . ملحمة الإمام علي (عليه السلام) : ص 64 .

Görürsün şimşeği ışık saçar üzerine Muhammed'in
Ve gizletir onu gizletsin onu diye
Cebrail'in onunla konuştuklarını işitirdi hep
Ona vahiy ettiği açık ayetleri dinlerdi hep
Resulullah'ın açık davetinden yedi yıl önce
Lebbeyk demişti bu kurtarıcı davete
Henüz bıyığı terlememişti ama
Ömrünün baharında nice bıyıklıları geri püskürttü o
Haydar henüz on üç yaşında idi
Ve hidayet meydanında yol kat ediyordu
Güvenilir Ebu'l-Kasım'ın adımlarını izlediği zaman
İslam'a razı olmuştu ona uyarak o an
Yaratılmışların en hayırlısının adımlarını takip ederek
Herkesten önce kulluk etmişti Yaradana
Hidayet ehlinin birincisi Taha'dır * Hiç kuşkusuz ikincisi iyi olan Ali'dir¹

Sonra şöyle devam eder:

Ashap Ensar ile kardeş tuttu birbirini
Her birinin musahafa edecek bir dostu oldu
Sadece Ali kaldı, zikretmedi ona kimseyi
Zira bu kardeşliğin yüce manaları vardı
Ağlayarak geldi Resul'e, gözünden yaş akıyordu
Yanakları ıslanmış halde ona soruyordu
Diyordu ki: Nerede benim kardeşim, dost olayım onunla
Resul buyurdu: Bizim dostluğumuz dönüşmüş kardeşliğe
Hicret ettiğimizde seninle kardeş olmadım mı ben
Hani çağırdığımda razı olarak cevap vermiştin ya
Şu dünyada benim, senin kardeşin!
Ve sensin kardeşim cennetlere yerleştiğinde
Buyurdu: Ben kime Mevla isem sende mevlasın ona
Bu Allah'ın vasiyetidir ben onu vasiyet ederim
Mekkelisi ve Medinelisi olmak üzere
Tüm insanlar arasında kuruldu bu meclis
Böylece Resul'e kardeş oldu Ali
En zor şiddetli hadiselerde dahi

¹-Melhemetu'l-İmam Ali (a.s), s.64.

وكانَ يَحْمِلُ فِي المِيدَانِ رَايَتَهُ *** وَفَوْقَ أَنْصَارِهِ الْأَخْيَارِ يُعْلِيهَا
 وكانَ صَاحِبَهُ يُفَضِّي إِلَيْهِ بِمَا *** فِي نَفْسِهِ مِنْ رِغَابٍ كَانَ يَنْوِيهَا
 فَمَا غَزَا غَزْوَةً طَهَ بِسُودَدِهِ *** إِلَّا وَحِيدَةً الْمَقْدَامُ غَازِيهَا
 وَلَا نَدَا نَدْوَةً لِلْمُسْلِمِينَ بِهَا *** إِلَّا وَحِيدَةً مِنْ مُسْتَشَارِيهَا
 وَلَا أَرَادَ لِخَيْرِ الدِّينِ مَسْأَلَةً *** إِلَّا وَحِيدَةً قَدْ هَبَّ يُجْرِيهَا
 كَذَاكَ كَانَ وَزِيرَ الْمُصْطَفَى بَيْنَا *** أَسَاسَ دَوْلَتِهِ مَذْهَبٌ يَبِينُهَا
 فَقُلْ لِمَنْ رَامَ أَنْ يُخْفِيَ فَضِيلَتَهُ *** هِيَهَاتَ فَالْشَّمْسُ لَا يُخْفِي تَلَالِيهَا
 وَقُلْ لِمَنْ رَامَ [أَنْ] يَدْنُو لِرُتْبَتِهِ *** أَهْوَنَ عَلَيْكَ الثُّرَيَّا أَنْ تُدَانِيهَا^٢
 ثُمَّ قَالَ :

وَالْعَرَبُ تَطْلُبُ أَكْفَاءَ تَزَوَّجَهُمْ *** بَنَاتِهَا سَنَةً تَأْتِي تَعْدِيهَا
 وَكُلُّ عَقْدٍ بَغَيْرِ الْكُفِّ تَحْسِبُهُ *** عَارًا عَلَيْهَا لَدَى الْأَقْرَانِ يُخْزِيهَا
 فَمَنْ يَلِيقُ بِنَيْتِ الْمُصْطَفَى حَسَبًا ؟ *** وَمَنْ مِنَ الْعَرَبِ الْعَرَبَاءِ كَافِيهَا ؟
 وَمَنْ يُنَاسِبُ طَهَ كَى يُصَاهِرُهُ ؟ *** وَهِيَ الْمُصَاهَرَةُ الْمَسْعُودُ مُلْقِيهَا
 غَيْرُ الْعَلِيِّ رَبِيبِ الْمُصْطَفَى وَلَهُ *** سَبَقُ الْهَدَايَةِ مُذْ نَادَى مُنَادِيهَا
 فَإِنَّهُ بَعْدَ طَهَ خَيْرٌ مَنْ وَلَدَتْ *** قُرَيْشٌ مُنْذُ بَرَا الْبَارِي ذَرَارِيهَا
 وَإِنَّهُ بَطْلُ الْإِسْلَامِ تَعْرِفُهُ *** تِلْكَ الْحُرُوبُ الَّتِي أَمْسَى مُجَلِّيهَا
 وَأَعْلَمُ النَّاسِ بِالشَّرْعِ الْمُشْرِفُ بَعْدَ *** عَدِ الْمُصْطَفَى وَأَجَلُ النَّاسِ تَفْقِيهَا

١ . الزيادة منّا لتتميم العبارة ، والظاهر أنه سقط مطبعي .

٢ . ملحمة الإمام علي (عليه السلام) : ص 94 .

*Savaş meydanında taşırdı sancağını
En iyi yardımcıları arasında kaldırırdı sancağı
Ulaşmak istediği arzularında bile
Efendisi ile kendisini bir görürdü hep
Taha hiçbir savaşta atılmamıştır meydana
Ki Haydar ondan önce çıkmamış olsun meydana
Müslümanları ne zaman çağırmışsa bir konuda danışmaya
Muhakkak Haydar da istişare edilenlerdendi ona
Ne zaman dinin hayrı için bir konuya değinse
Muhakkak Haydar şevk ile koymuştu onu yürürlüğe
Daha hükümetinin temeli atıldığı ilk gün
Mustafa'nın veziriydi o
Şimdi onun faziletini gizletmek isteyen de ki:
Asla güneşin ışıkları gizli kalmayacak
Onun rütbesine ulaşmaya çalışana de ki:
Acaba Süreyya yıldızına yaklaşmak kolay mı sana¹*

Sonra şöyle devam etti:

*Arap geleneğinde herkes ister ki
Kızlarını kendilerine denk olanla evlendirsın
Dengi ile gerçekleşmeyen her nikâhı da
Akranları yanında küçük düşüren ar sayar onlar
Muhammed Mustafa'nın kızına soy yönünden kim layık olabilir ki?
En seçkin Araplardan bile kim ona denk olabilir ki?
Kim Taha'ya damatlığa münasip olabilir ki?
Öyle ki bu damatlık ulaşabilecek en büyük saadettir
Mustafa'nın terbiye ettiği Ali'den başkası olabilir mi?
İlk çağrısında hidayete en önde koşan o idi
Yüce Allah zürriyetlerini yarattığı günden beri
Taha'dan sonra Kureyş'in en üstün doğurduğu kişi o idi
İslam'ın kahramanıdır o
Gündüzü geceye dönüştüren bu savaşlar çok iyi tanır onu
Mustafa'dan sonra yüce şeriatı insanların en iyi bilenidir o
Ve derin düşüncede halkın en yücesi idi o*

¹-a.g.e, s.94.

وأَطهرُ النَّاسِ نِيَّاتٍ وَأَطيبُهَا *** قَلْباً إِذَا مَا أَرَدْنَا أَنْ نُجَاهِيهَا^١
 وَأَبْلَغُ النَّاسِ أَقْوالاً وَأَفْصَحُهَا *** خِطَابَةً وَهُوَ يُنْشِيهَا وَيُلْقِيهَا
 وَأَزْهَدُ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا وَزُخْرُفُهَا *** وَأَبْعَدُ النَّاسِ عَنْ مُغْرَى مَلَاهِيهَا
 هَذَا الْعَمِيدُ الْمُفْدَى كُفَّ فَاطِمَةٌ *** وَخَيْرُ نَدٍّ لَهَا مِنْ دُونِ أَهْلِيهَا
 لِذَلِكَ اخْتَارَهُ رَبُّ السَّمَاءِ لَهَا *** بَعْلًا وَأَمْسَتْ بِهِ الدُّنْيَا تُهْنِيهَا^٢

53 / 10

عَبْدُ الْكَرِيمِ الْجَزَائِرِيُّ^٣

4085 . مَمَّنْ جَمَعَ الْعِلْمَ وَالْأَدَبَ فِي الْقَرْنِ الرَّابِعِ عَشَرَ ، يَقُولُ :

قَفَّ بِيَابِ الْمُرَادِ بَابِ عَلِيٍّ *** تَلَقَّ لِلْأَجْرِ فِيهِ فَتْحًا مُبِينًا
 هُوَ بَابُ اللَّهِ الَّذِي مِنْ أَتَاهُ *** خَائِفًا مِنْ خَطَاةٍ عَادَ أَمِينًا
 وَأَخْلَعَ النَّعْلَ عِنْدَهُ بِاحْتِرَامٍ *** فَهُوَ بِالْفَضْلِ دُونَهُ طُورُ سِينَا
 قَدْ عَلِقْنَا بِحُبٍّ مَنْ حَلَّ فِيهِ *** وَيَقِينَا مِنَ الْعَذَابِ يَقِينَا
 وَأَطْلُبُ الْإِذْنَ وَأَنْحُ نَحْوَ ضَرِيحٍ *** فِيهِ أَضْحَى سِرُّ الْإِلَهِ دَفِينَا
 يَا سَفِينِ النَّجَاةِ لَمْ أَرِ إِلَّا *** أَمَلَى فَيْكَ لِلنَّجَاةِ سَفِينَا

١ . أجهت السماء : انكشفت وأضحت (تاج العروس : ج 19 ص 300) .

٢ . ملحمة الإمام علي (عليه السلام) : ص 103 .

٣ . هو عبد الكريم بن علي بن الكاظم ... ابن الشيخ سعد النجفي ، المشهور بالجزائري : ينتهي نسبه إلى قبيلة بني أسد القاطنة على ضفاف الفرات الأدنى المعروفة منازلهم بالجزائر . نشأ بين أسرته نشأة طيبة ، وحضر الفقه على الشيخ محمد طه نجف والسيد كاظم البزدي ، وحضر أصول الفقه على الشيخ ملا كاظم الخراساني . ولد في النجف الأشرف سنة (1289 هـ) وتوفي فيها سنة (1382 هـ) (أعيان الشيعة : ج 8 ص 40) .

*İnsanlar arasında kalbi en temiz en pak olarak onu bulduk
Şiir okurken ve konuşma yaparken söz ve fesahat yönünden
İnsanların en fesahatli konuşanı idi o
Dünya ve ziynetlerine en rağbetsizi idi o
Onun boş ve aldatıcı eğlencelerinden en uzak duranı idi o
Canlar feda olası şu efendi Fatıma'nın dengi idi elbet
Ve ailesinden sonra ona en hayırlı dosttu hep
İşte bu yüzden gökyüzünün Rabbi koca olarak
Seçti onu Fatıma'ya ve tüm dünya tebrik etti onu¹*

53 / 10

ABDULKERİM CEZÂİRİ

**4085- On dördüncü asrın ilimle edebi kendinde toplamış
âlimlerindendir. Şöyle der:**

*Ali'nin murad kapısında durursan eğer
Alırsın mükâfatı bir zafer olarak
Allah'ın kapısıdır o, kim gelirse hatasından korkarak ona
Güven içinde geri döner elbette
Huzurunda çıkar ayakkabını hürmet ile
Zira fazilette Turu Sina ondan aşağıdadır
Burada yerleşmiş olan zatın sevgisine bağlandık biz
Yakin ederiz ki azaptan koruyacak bu sevgi bizi
İzin iste ve yaklaş kabre doğru
Orada Allah'ın sırrı yatmakta
Ey kurtuluş gemisi, ancak senin geminde ümit ederim kurtuluşu
Ey hidayet önderi, kapına sığındık*

وإمام الهدى ببابك لَدُنَّا *** مِنْ ذُنُوبِ أَبْكَيْنَ مِنَّا الْعِيُونَا

¹-a.g.e, s.103.

لَكَ جِئْنَا فَاشْفَعْ لَنَا وَأَجِرْنَا *** يَوْمَ لَا مَالَ نَافِعٌ أَوْ بَنُونَا
 فَتَحَ اللَّهُ لِلَّوَرَى بَعْلَى *** بَابَ خَيْرٍ يَأْتُونَهُ أَجْمَعِينَا
 قُلْ لِقَصَادٍ بَابِهِ أَدْخُلُوهُ *** بِسَلَامٍ لَا زِلْثُمْ آمِنِينَا
 هُوَ بَابٌ بِهِ الرَّجَاءُ أَرْخُوهُ *** ذَاكَ بَابُ الْمَرَادِ لِلزَّائِرِينَا^٢

الْقَرْنُ الْخَامِسَ عَشَرَ

54 / 10

مُصْطَفَى جَمَالُ الدِّينِ^٣

4086 . من كبار شعراء القرن الخامس عشر، قال في مدح مولانا أمير المؤمنين (عليه السلام):

سَيِّدِي أَيُّهَا الضَّمِيرُ الْمُصَفَّى *** وَالصَّرَاطُ الَّذِي عَلَيْهِ نَسِيرُ
 لَكَ مَهْوَى قُلُوبِنَا وَعَلَى زَا *** دَكِ نُرْبِي عُقُولَنَا وَنَمِيرُ
 نَحْنُ عُشَّاقُكَ الْمَلْحُونِ فِي الْعِشِّ *** حَقٍّ وَإِنْ هَامَ فِي هَوَاكَ الْكَتِيرُ
 نَحْنُ نَهْوَاكَ لَا لِشَيْءٍ سِوَى أَنْكَ *** مِنْ أَحْمَدٍ أَخٍ وَوَزِيرُ
 وَحُسَامٍ يَحْمِي وَرُوحٌ تَفْدَى *** وَلِسَانٌ يَدْعُو وَعَقْلٌ يُشِيرُ
 وَمَفَاتِيحُ مِنْ عُلُومِ حَيَاهَا *** لَكَ إِذْ أَنْتَ كَنْزُهَا الْمَذْخُورُ
 ضَرَبَ اللَّهُ بَيْنَ وَهَجَيْكُمَا حَدًّا *** فَأَنْتَ الْمَنَارُ وَهُوَ الْمُنِيرُ
 وَإِذَا الشَّمْسُ أَذْنَتْ بِمَغِيبٍ *** غَطَّتِ الْكَوْنُ مِنْ سَنَاهَا الْبُذُورُ^١

١ . في المصدر: «الرجاء»، والتصحيح منّا مراعاة للوزن .

٢ . أعيان الشيعة : ج 8 ص 41 .

٣ . ولد الدكتور مصطفى جمال الدين في العراق (مدينة سوق الشيوخ) سنة (1927 م) ، أكمل دراسته الحوزوية في النجف الأشرف ، وتخرج من كلية الفقه ، ثم حصل على درجة الماجستير في الشريعة الإسلامية من جامعة بغداد ، ثم على درجة الدكتوراه في اللغة العربية ، هاجر من العراق إلى سورية حيث توفي سنة (1996 م - 1417 هـ) وكان عالماً ومجاهداً وأديباً كبيراً (مقتطفات من شعر الدكتور السيد مصطفى جمال الدين) .

*Ve gözlerimizi ağlatan günahlardan sana geldik, şefa'at et bize
Mal ve oğulların fayda vermeyeceği günde sen kurtar bizi
Allah, kulları için Ali vesilesiyle
Herkesin sığınacağı bir hayır kapısı açmış
Onun kapısına yönelenlere de ki:
Esenlik içinde girin ki daima güvendesiniz siz
Tarihe geçmiş bir ümit kapısıdır o
Ziyaretçileri için murad kapısıdır o²*

ON BEŞİNCİ ASIR

54/10

MUSTAFA CEMALUDDİN

4086-On beşinci asrın büyük şairlerindendir. Mevlamız Emirul-muminin'in (a.s) övgüsünde şöyle der:

*Efendim, ey arınmış gönül
Ve ey üzerine yürüdüğümüz yol
Kalplerimizin isteği sadece sanadır
Senin azığıyla terbiye ederiz akıllarımızı ve yoğururuz
Aşk vadisinde ısrar eden âşıklarınız biz
Gerçi seni isterken birçoğu kaybetmiş yolunu
Sana olan sevgimiz sadece şunun içindir ki:
Sen Ahmed'in kardeşi ve vezirisin
Koruyucu kılıcısın ve ona feda olan cansın
Çağırın dili ve yol gösteren aklısın sen
İlimden birçok anahtarı hediye etti sana
Bu yüzden ilimlerin biriktirilmiş hazinesisin sen
Allah ikinizin nuru arasında bir sınır belirledi
Sen menarsın (ışık yerisin) ve o munirdir (ışık kaynağı)
Nasıl ki güneş kaybolmaya müsaade alırsa
Kâinat gark olur ayın ışığına¹*

۱ . مقتطفات من شعر الدكتور السيد مصطفى جمال الدين : ص 10 و 11 .

²-A'yanu's-Şia, c.8, s.41.

¹-*Muktetefatun Min Şiiri 'd-Doktor Mustafa Cemaluddin*, s.10 ve 11.

ONUNCU KISIM

İMAM ALİ'NİN ÖZELLİKLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Bu bölüm aşağıda belirtilen birkaç fasılda ele alınmıştır:

- 1. Fasl:** *İtikadi Özellikleri*
- 2 Fasl:** *Ahlaki Özellikleri*
- 3.Fasl:** *Ameli Özellikler*
- 4. Fasl:** *Siyasi ve Sosyal Özellikleri*
- 5. Fasl:** *Savaş Özellikleri*

İMAM ALİ'NİN ÖZELLİKLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Emirülmüminin Ali b. Ebutalip (a.s), yaşantısıyla yüceliklerin tecellisi ve tüm varlığıyla övülmüş güzel özellikleri ihtiva eden eşsiz bir definedir. Burada zikrettiklerimiz İmamın bu özelliklerinden sunulmuş küçük bir bakış açısidir. Onun ilim ve ismet gibi yüce özellikleri ise özel başlıklar altında zikredilmiştir.

Bununla birlikte burada ve diğer bölümlerde getirdiklerimiz o eşsiz önder hakkında söylenebilecek her şey değildir. Zira onun yüce şahsiyetinin azamet okyanusu kalem ve beyana sığmayacak kadar geniş ölçekte ve derinlikte, hiçbir düşüncenin erişemeyeceği bir doruktadır.

Kendisi bu konuda şöyle buyurmuştur: "Fazilet bir sel gibi benden akardı ve hiçbir kuş uçtuğum yere uçamazdı"

Öte yandan tarih onun hakkındaki tüm faziletleri sonraki nesillere aktarmamıştır. Hatta onu tarihin hafızasından tamamen silmek için çaba sarf eden insanlar olmuştur. Zalim düşmanların yüce özelliklerini yok etmek yönündeki çabalarına rağmen o hazret, ortaya çıkan özellikleriyle gözleri kamaştırmış ve düşünceleri derbeder etmiştir.

Halil b. Ahmed Ferahidi'nin İmam (a.s) hakkındaki şu sözü ne kadar güzel ve açıktır:

Dostları korktukları için, düşmanları da hasetlerinden dolayı menkıbelerini gizledikleri halde bu iki gizleyişe rağmen faziletleri doğu ile batı arasını kuşatmış olan biri hakkında ne diyebilirim ki?!

Burada Şia ve Ehl-i Sünnet kanalıyla (her iki kanaldan) nakledilmiş birçok rivayetten az bir bölümüne yer vereceğiz. Zira bizim iman, ilim, ahlak, cömertlik, şecaat ve merhamette eşi olmayan Ali (a.s) gibi bir şahsiyetin bütün özelliklerini ihata edecek bir gücümüz yoktur.

Onun gibi (zahiri anlamda) çelişik özellikleri bir arada bulunduran birini bulmak mümkün değildir. Savaş meydanında rakibine bakıp üzerine bağırduğunda onun vücuduna titreme düşer, korkudan canı dudağına gelirdi. Hiçbir rakibi onunla boy ölçüşemezdi. Bununla birlikte bir yetimin yüzüne baktığında veya zamanın çilesiyle beli eğilmiş bir miskini gördüğünde kalbine titreme düşer ve gayri ihtiyari şekilde gözleri yaşarırdı... Bu yüzden "*Camîu'l-Ezâd / Tezâtı Topleyan*" olarak tanınmıştır.

O, tarih boyunca ve tüm alanlarda benzersizdir. O, İslam ve Resulullah'ın (s.a.a) büyük mucizesidir. Bu gayet doğaldır; zira nübüvvet onu kanadı altına almış, risalet onu yüce peygamberin kucağına atmıştı.

Böylece o, hakkın cemalinde fani olmuştu.

Bütün bunlara rağmen o hazret, kendisini Resulullah'ın (s.a.a) karşısında nasıl görüyordu?

Bu sorunun cevabını İmam (a.s), kendisinin engin ilmi ve derin marifetinden etkilenerek onu peygamber zanneden birine verdiği şu cevapla beyan etmiştir:

‘Ben, Muhammed'in kölelerinden biriyim.’

O, yaşamının başından beri Resulullah'ın (s.a.a) yoldaşı ve yaveri idi.

İmam (a.s), bu yoldaşlık ve dostluğu "Kasîa" ismiyle maruf olan hutbesinde ne kadar da etkileyici bir üslupla ifade etmiştir!

Ali'nin (a.s) yüreği arı ve saf vahyin kaynağı ile beslenmiş, ruhu da Rabbani öğretilerle muattar olmuştu. Bütün bunlar savaş ve siyaset sahnesinde ışığını yansıtmaktaydı.

Ali'nin yaşamı ilim, amel, züht ve çabanın karışımıyla ilginç bir sentez oluşturmuştu. O savaş meydanının aslanıydı ve aynı zamanda yüce ruhu gecenin bağrında yüce melekût âlemine asılıydı adeta!

الفصل الأول : الخصائص العقائدية

1 / 1

لَمْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ

4087 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) : إِنَّ سُبَّاقَ الْأُمَمِ ثَلَاثَةٌ لَمْ يَكْفُرُوا طَرْفَةَ عَيْنٍ : عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ، وَصَاحِبُ يَاسِينَ ، وَمُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ ، فَهُمْ الصَّدِّيقُونَ ، وَعَلِيُّ أَفْضَلُهُمْ^١ .
4088 . عنه (صلى الله عليه وآله) : ثَلَاثَةٌ مَا كَفَرُوا بِاللَّهِ قَطُّ : مُؤْمِنُ آلِ يَاسِينَ ، وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ، وَآسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ^٢ .

4089 . عنه (صلى الله عليه وآله) : ثَلَاثَةٌ لَمْ يَكْفُرُوا بِالْوَحْيِ طَرْفَةَ عَيْنٍ : مُؤْمِنُ آلِ يَاسِينَ ، وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ، وَآسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ^٣ .

4090 . الإمام علي (عليه السلام) : إِنِّي لَمْ أَشْرِكْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ ، وَلَمْ أَعْبُدِ اللَّاتَ وَالْعُزَّى^٤ .

4091 . عنه (عليه السلام) : إِنِّي وُلِدْتُ عَلَى الْفِطْرَةِ ، وَسَبَقْتُ إِلَى الْإِيمَانِ وَالْهَجْرَةِ^٥ .

4092 . الإمام الباقر (عليه السلام) - فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى : (الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أَلَّا لِيكَ لَهُمُ الْقَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ)^٦ - : نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ؛ فَإِنَّهُ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ قَطُّ ، وَلَمْ يَعْبُدِ اللَّاتَ وَالْعُزَّى^٧ .

١ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 6 ؛ كفاية الطالب : ص 123 وفيه «لم يشركوا» بدل «لم يكفروا» وكلاهما عن أبي ليلى .

٢ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 313 ح 8864 عن جابر .

٣ . تاريخ بغداد : ج 14 ص 155 ح 7468 ؛ الخصال : ص 174 ح 230 كلاهما عن جابر .

٤ . الخصال : ص 572 ح 1 عن مكحول .

٥ . نهج البلاغة : الخطبة 57 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 272 ، إعلام الوری : ج 1 ص 340 وفيهما «الإسلام» بدل «الإيمان» .

٦ . الأنعام : 82 .

٧ . تفسير فرات : ص 134 ح 158 عن أبان بن تغلب وراجع ص 222 ح 298 .

BİRİNCİ FASIL

İTİKADİ ÖZELLİKLERİ

1 / 1

BİR AN BİLE ALLAH'A KÂFİR OLMADI

4087-Resulullah (s.a.a): Ümmetlerin öncüleri üç kişidir ki onlar bir an bile kâfir olmamıştır: Ali b. Ebutalib, Sahib-i Yasin ve Firavun hanedanının mümini; onlar sıddıklardır ve Ali, onların en üstünüdür.

4088-Resulullah (s.a.a): Üç kişi asla Allah'a kafir olmamıştır: Âl-i Yasin'in mümini, Ali b. Ebutalip ve Firavun'un eşi Asiye.

4089-Resulullah (s.a.a): Üç kişi bir göz kırpma süresi kadar dahi vahyi inkâr etmemiştir: Âl-i Yasin mümini, Ali b. Ebutalip ve Firavun'un eşi Asiye.

4090-İmam Ali (a.s): Ben bir an bile Allah'a ortak koşmadım, Lat ve Uzza'ya asla tapınmadım.

4091-İmam Ali (a.s): Ben fitrat üzere doğdum; iman ve hicrette de öne geçtim.

4092-İmam Bakır (a.s) [Yüce Allah'ın "*İman edip de imanlarına zulmü (şirki) bulaştırmayanlar var ya; işte güven onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır*"¹ sözü hakkında]: Ali (a.s) hakkında nazil olmuştur. Zira o, bir an bile Allah'ı inkâr etmemiş, Lat ve Uzza'ya asla tapınmamıştır.

¹-En'am 82.

- 4093 . الأُمالي للمفيد عن ابن عباس : إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ صَلَّى الْقِبْلَتَيْنِ ، وَبَايَعَ الْبَيْعَتَيْنِ ، وَلَمْ يَعْبُدْ صَنَمًا وَلَا وَثَنًا ، وَلَمْ يُضْرَبْ عَلَى رَأْسِهِ بِزَلَمٍ^١ وَلَا قِدْحٍ^٢ ، وَلِدَّ عَلَى الْفِطْرَةِ ، وَلَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ^٣ .
- 4094 . الإيضاح : وَالْأُمَّةُ مُجْمَعَةٌ عَلَى أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ طَرْفَةَ عَيْنٍ قَطُّ ، وَلَمْ يَتَّخِذْ دِينَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ هُزُوءًا وَلَعِبًا^٤ .
- 4095 . الطبقات الكبرى عن الحسن بن زيد : لَمْ يَعْبُدِ الْأَوْثَانَ قَطُّ^٥ .

2 / 1

أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ

- 4096 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) : أَوَّلُكُمْ وَارِدًا عَلَى الْحَوْضِ^٦ أَوَّلُكُمْ إِسْلَامًا ؛ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ^٧ .
- 4097 . عنه (صلى الله عليه وآله) : إِنَّ أَوَّلَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَرُودًا عَلَى أَوَّلِهَا إِسْلَامًا ، وَإِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَوَّلُهَا إِسْلَامًا^٨ .

١ . الزُّلْمُ وَالزَّلْمُ : وَاحِدُ الْأَزْلَامِ ؛ وَهِيَ الْقِدَاحُ الَّتِي كَانَتْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ عَلَيْهَا مَكْتُوبُ الْأَمْرِ وَالنَّهْيِ ؛ أَفْضَلُ وَلَا تَفْعَلْ ، كَانَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ يَضَعُهَا فِي وَعَاءٍ لَهُ فَإِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَوْ زَوَاجًا أَوْ أَمْرًا مَهْمًا أَدْخَلَ يَدَهُ فَأَخْرَجَ زَلْمًا فَإِنْ خَرَجَ الْأَمْرُ مَضَى لِسَانُهُ وَإِنْ خَرَجَ النَّهْيُ كَفَّ عَنْهُ وَلَمْ يَفْعَلْهُ (النهاية : ج 2 ص 311) .

٢ . القِدْحُ : السَّهْمُ الَّذِي كَانُوا يَسْتَقْسِمُونَ بِهِ (النهاية : ج 4 ص 20) .

٣ . الأُمالي للمفيد : ص 235 ح 6 ، الأُمالي للطوسي : ص 11 ح 14 .

٤ . الإيضاح : ص 199 .

٥ . الطبقات الكبرى : ج 3 ص 21 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 26 ، الصواعق المحرقة : ص 120 وزاد فيه «ومن ثمَّ يقال فيه : كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ» .

٦ . ويمكن ضبطها أيضًا بهذا الشكل : «عَلَى الْحَوْضِ» .

٧ . المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 147 ح 4662 ، تاريخ بغداد : ج 2 ص 81 ح 459 وفيه «واردة» بدل «واردًا» ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 40 ح 8367 ، الاستيعاب : ج 3 ص 198 ح 1875 كُلُّهَا عَنْ سَلْمَانَ ، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 229 ؛ المناقب للكوفي : ج 1 ص 280 ح 195 عَنْ أَبِي ذَرٍّ ، الفصول المختارة : ص 262 عَنْ سَلْمَانَ وَفِي الْخَمْسَةِ الْآخِرَةِ «وَرُودًا» بَدَل «وَارِدًا» .

٨ . كنز الفوائد : ج 1 ص 263 عَنْ أَنَسٍ .

4093-*el-Emali, Mufid* [İbn-i Abbas'tan]: Ali b. Ebutalip (a.s) iki kıbleye namaz kıldı, iki defa biat etti; hiçbir puta tapınmadı; fal oku tutmadı ve kumar oynamadı; fitrat üzere doğdu ve bir an dahi Allah'a ortak koşmadı.

4094-*el-İzah*: İslam ümmeti, Ali b. Ebutalib'in (a.s) bir an bile asla Allah'a ortak koşmadığı ve Allah'ın dini ile alay etmediği hususunda ittifak etmiştir.

4095-*Tabakatu'l-Kübra* [Hasan b. Zeyd'den]: Ali (a.s) asla putlara ibadet etmemiştir.

2/1

İLK MÜSLÜMAN

4096-Resulullah (s.a.a): Sizden [Kevser] havuzun başına gelecek ilk kişi, İslam'ı ilk kabul edeniniz [yani] Ali b. Ebutalip'tir.

4097-Resulullah (s.a.): Bu ümmetten benim yanıma varacak ilk kişi İslam'ı ilk kabul eden kişidir ve Ali b. Ebutalip İslam'ı ilk kabul edendir.

- 4098 . عنه (صلى الله عليه وآله) : عَلَى أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِي وَصَدَّقَنِي ^١ .
- 4099 . المعجم الكبير عن أبي ذرٍّ وسلمان : أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَدَ عَلِيٍّ (عليه السلام) فَقَالَ : إِنَّ هَذَا أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِي ، وَهُوَ أَوَّلُ مَنْ يُصَافِحُنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَهَذَا الصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ ، وَهَذَا فَارُوقُ هَذِهِ الْأُمَّةِ يُفَرِّقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ ، وَهَذَا يَعْسُوبُ ^٢ الْمُؤْمِنِينَ ، وَالْمَالُ يَعْسُوبُ الظَّالِمَ ^٣ .
- 4100 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) : يَا عَلِيُّ ، أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِي وَصَدَّقَنِي ، وَأَنْتَ أَوَّلُ مَنْ أَعَانَنِي عَلَى أَمْرِي ، وَجَاهَدَ مَعِيَ عَدُوِّي ، وَأَنْتَ أَوَّلُ مَنْ صَلَّى مَعِيَ وَالنَّاسُ يَوْمَئِذٍ فِي غَفْلَةٍ الْجَهَالَةِ ، يَا عَلِيُّ ، أَنْتَ أَوَّلُ مَنْ تَنَشَّقُ عَنْهُ الْأَرْضُ مَعِيَ ، وَأَنْتَ أَوَّلُ مَنْ يَجُوزُ الصَّرَاطَ مَعِيَ ^٤ .
- 4101 . عنه (صلى الله عليه وآله) : إِنَّ الْمَلَائِكَةَ صَلَّتْ عَلَى وَعَلَى عَلِيٍّ سَبْعَ سِنِينَ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ بِشَرٍّ ^٥ .
- 4102 . عنه (صلى الله عليه وآله) : صَلَّى عَلَى الْمَلَائِكَةِ وَعَلَى عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) سَبْعَ سِنِينَ ، وَلَمْ يَصْعَدْ - أَوْ تَرْتَفِعْ - شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِنَ الْأَرْضِ إِلَى السَّمَاءِ إِلَّا مَنِّي وَمِنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ^٦ .

١ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 36 ح 8362 عن ابن عباس ، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 225 عن الشعبي و ص 233 ، الرياض النضرة : ج 3 ص 110 كلاهما نحوه ؛ رجال الكشي : ج 1 ص 114 ح 51 ، الأمالي للطوسي : ص 148 ح 242 ، كنز الفوائد : ج 1 ص 263 والأربعة الأخيرة عن أبي ذرٍّ ، الأمالي للصدوق : ص 74 ح 42 عن جابر ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 6 عن ابن عباس .

٢ . يعسوب : السيد الرئيس والمقدم (النهاية : ج 3 ص 234) .

٣ . المعجم الكبير : ج 6 ص 269 ح 6184 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 41 ح 8368 ، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 228 نحوه ؛ المناقب للكوفي : ج 1 ص 267 ح 179 و ص 280 ح 194 ، الأمالي للطوسي : ص 210 ح 361 ، تفسير العياشي : ج 1 ص 4 ح 4 ، الإرشاد : ج 1 ص 31 ، الأمالي للصدوق : ص 274 ح 304 ، بشارة المصطفى : ص 103 والأربعة الأخيرة عن أبي ذرٍّ ، معاني الأخبار : ص 402 ح 64 والستة الأخيرة نحوه ، شرح الأخبار : ج 2 ص 266 ح 572 كلاهما عن ابن عباس .

٤ . عيون أخبار الرضا : ج 1 ص 303 ح 63 ، بشارة المصطفى : ص 220 كلاهما عن إبراهيم بن أبي محمود و ص 125 عن رزين الخزازي وكلها عن الإمام الرضا عن آبائه (عليهم السلام) .

٥ . تاريخ دمشق : ج 56 ص 36 ح 11747 ، شواهد التنزيل : ج 2 ص 184 ح 818 ؛ المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 7 كلاهما عن أبي ذرٍّ .

٦ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 39 ح 8366 ، المناقب للخوارزمي : ص 54 ح 18 ، المناقب لابن المغازلي : ص 14 ح 19 ؛ الإرشاد : ج 1 ص 30 ، الفصول المختارة : ص 266 ، إعلام الوری : ج 1 ص 361 كلاهما عن أنس نحوه .

4098-Resulullah (s.a.a): Ali, bana ilk iman getiren ve beni ilk tasdik eden kişidir.

4099-el-Mucemu'l-Kebir [Ebuzer ve Selman'dan]: Resulullah (s.a.a) Ali'nin (a.s) elinden tutarak şöyle buyurdu: Bu, bana iman getiren ilk kişidir ve kıyamet gününde bana elini verecek ilk kişidir. Bu, büyük sıddıktır ve ümmet arasında hak ile batılı ayıran faruktur. Bu, müminlerin efendisidir, mal ise zalimlerin efendisidir.

4100-Resulullah (s.a.a): Ya Ali! Sen bana ilk iman getiren ve tasdik eden kişisin; işimde bana yardım eden ve yanımda düşmanıma karşı savaşan ilk kişi sensin. Sen, insanlar gaflet içinde iken benimle namaz kılan ilk kişisin. Ya Ali! Sen, benim yanımda kendisi için toprağı yarılacak ve benimle birlikte Sırat'tan geçecek ilk kişisin.

4101-Resulullah (s.a.a): Melekler daha kimse Müslüman olmadan yedi yıl önce bana ve Ali'ye selam gönderiyorlardı.

4102-Resulullah (s.a.a): Melekler yedi yıl boyunca bana ve Ali'ye selam gönderdiklerinde gökyüzüne ben ve Ali b. Ebutalip dışında hiç kimseden "La ilahe illellah" şahadeti gitmiyordu.

4103 . المناقب للخوارزمي عن ابن عباس : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) : صَلَّتِ الْمَلَائِكَةُ عَلَى وَعَلَى عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ سَبْعَ سِنِينَ .

قالوا : وَلِمَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟

قال (صلى الله عليه وآله) : لَمْ يَكُنْ مَعِيَ مَنْ أَسْلَمَ مِنَ الرِّجَالِ غَيْرُهُ ، وَذَلِكَ أَنَّهُ لَمْ تُرْفَعْ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِلَى السَّمَاءِ إِلَّا مِنِّي وَمِنْ عَلِيٍّ^١ .

4104 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) : إِنَّ أُمَّتِي عُرِضَتْ عَلَى فِي المِثَاقِ ، فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ بِي عَلِيٌّ ، وَهُوَ أَوَّلُ مَنْ صَدَّقَنِي حِينَ بُعِثْتُ ، وَهُوَ الصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ ، وَالْفَارُوقُ يُفَرِّقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ^٢ .

4105 . تاريخ دمشق عن عبد الله بن عباس : سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ وَعِنْدَهُ جَمَاعَةٌ فَتَذَكَّرُوا السَّابِقِينَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَقَالَ عُمَرُ : أَمَّا عَلِيٌّ فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَقُولُ فِيهِ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَوْ دِدْتُ أَنْ لِي وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ ، فَكَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ ، كُنْتُ أَنَا وَأَبُو عُبَيْدَةَ وَأَبُو بَكْرٍ وَجَمَاعَةٌ مِنَ الصَّحَابَةِ إِذْ ضَرَبَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) بِيَدِهِ عَلَى مَنْكَبِ عَلِيٍّ فَقَالَ لَهُ : يَا عَلِيُّ ! أَنْتَ أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا ، وَأَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ إِسْلَامًا ، وَأَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى^٣ .

4106 . الإمام علي (عليه السلام) : أَنَا أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله)^٤ .

١ . المناقب للخوارزمي : ص 53 ح 17 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 36 ح 8363 ، المناقب لابن المغازلي : ص 14 ح 17 عن أبي أيوب وكلاهما نحوه إلى «غيره» .

٢ . تفسير العياشي : ج 2 ص 41 ح 115 عن ابن مسكان عن بعض أصحابه عن الإمام الباقر (عليه السلام) .

٣ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 167 ح 8581 ، المناقب للخوارزمي : ص 54 ح 19 ، الرياض النضرة : ج 3 ص 109 وفيه من «كنت أنا...» ، الفردوس : ج 5 ص 315 ح 8299 وفيه من «يا علي...» ، كنز العمال : ج 13 ص 122 ح 36393 .

٤ . تاريخ بغداد : ج 4 ص 233 ح 1947 عن حبة ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 31 ، المناقب للخوارزمي : ص 57 ح 23 كلاهما عن حبة العرنى ، البداية والنهاية : ج 7 ص 224 ، شرح نهج البلاغة : ج 8 ص 265 وليس في الثلاثة الأخيرة «مع النبي (صلى الله عليه وآله)» و ج 13 ص 228 عن حبة العرنى .

4103-el-Menakıb, Harezmi [İbn-i Abbas'tan]: Resulullah buyurdu ki: "Melekler bana ve Ali b. Ebutalib'e yedi yıl selam gönderdiler." Neden ya Resulellah? diye sorulduğunda ise şöyle buyurdu: "Zira erkekler arasından ondan başka benim yanımda İslam'ı kabul etmiş biri yoktu. Bu yüzden ben ve Ali b. Ebutalib'den başka hiç kimseden "La ilahe illelah" şahadeti gökyüzüne yükselmiyordu.

4104-Resulullah (s.a.a): Misak alındığı sırada ümmetim bana sunuldu; bana ilk iman getiren Ali idi. O, peygamber olarak seçilip gönderildiğimde de bana ilk iman eden kişiydi. O, büyük sıddık ve hak ile batılı birbirinden ayıran faruktur.

4105-Tarih-i Dumeşk [Abdullah b. Abbas'tan]: Ömer b. Hattab'ın yanında bir grup insan vardı; onlar İslam'da öncülük edenlerden söz ediyorlardı. Ömer şöyle diyordu: Ali'ye gelince; ben, onun hakkında Resulullah'tan (s.a.a) üç özellik duydum ki sadece onlardan birine sahip olmayı güneşin üzerine düştüğü her şeye sahip olmaktan daha çok isterdim. Ben, Ebu Ubeyde, Ebubekir ve ashaptan bir grup kişi Peygamberin huzurunda bulunduğumuz sırada o, elini Ali'nin omzuna vurarak şöyle buyurdu: "Ya Ali! Sen müminlerden ilk iman getirensin, sen İslam'ı ilk kabul eden kişisin ve senin benim yanımdaki yerin Harun'un Musa yanındaki yeri gibidir.

4106-İmam Ali (a.s): Ben Peygamberin (s.a.a) yanında ilk İslam getiren kişiyim.

4107 . عنه (عليه السلام) - في خطبته على منبر البصرة - : أَنَا الصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ ، آمَنْتُ قَبْلَ أَنْ يُؤْمِنَ أَبُو بَكْرٍ ، وَأَسْلَمْتُ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ^١ .

4108 . عنه (عليه السلام) : إِنِّي أَوَّلُ النَّاسِ إِيمَانًا وَإِسْلَامًا^٢ .

4109 . عنه (عليه السلام) : أَنَا عَبْدُ اللَّهِ ، وَأَخُو رَسُولِهِ ، وَأَنَا الصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ ، لَا يَقُولُهَا بَعْدِي إِلَّا كَاذِبٌ ، آمَنْتُ قَبْلَ النَّاسِ سَبْعَ سِنِينَ^٣ .

4110 . عنه (عليه السلام) : لَقَدْ أَسْلَمْتُ قَبْلَ النَّاسِ بِسَبْعِ سِنِينَ^٤ .

4111 . سير أعلام النبلاء عن عبد الله [بن مسعود] : إِنْ أَوَّلَ شَيْءٍ عَلِمْتُهُ مِنْ أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : قَدِمْتُ مَكَّةَ مَعَ عُمُومَةٍ لِي أَوْ أَنَاسٍ مِنْ قَوْمِي ، نَبْتَاغُ مِنْهَا مَتَاعًا ، وَكَانَ فِي بُغْيَتِنَا شِرَاءُ عِطْرٍ ، فَأَرْشَدُونَا عَلَى الْعَبَّاسِ ، فَاتَّهَيْنَا إِلَيْهِ ، وَهُوَ جَالِسٌ إِلَى زَمْزَمَ ، فَجَلَسْنَا إِلَيْهِ ، فَبَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ ، إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ مِنْ بَابِ الصَّفَا ، أَبْيَضُ ، تَعْلُوهُ حُمْرَةٌ ، لَهُ وَفْرَةٌ جَعْدَةٌ^٥ ، إِلَى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ ، أَشْمٌ ، أَقْنَى ، أَذْلَفُ^٦ ، أَدْعَجُ^٧ الْعَيْنَيْنِ ، بَرَّاقُ الثَّنَائِيَا ، دَقِيقُ الْمَسْرَبَةِ ، شَتْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ^٨ ، كَثُ اللَّحْيَةِ ، عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَبْيَضَانِ ، كَأَنَّهُ الْقَمَرُ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ، يَمْشِي عَلَى يَمِينِهِ غُلَامٌ حَسَنُ الْوَجْهِ ، مُرَاهِقٌ أَوْ مُحْتَلِمٌ ، تَقْفُوهُمْ امْرَأَةٌ قَدْ سَتَرَتْ مَحَاسِنَهَا

١ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 33 ، أنساب الأشراف : ج 2 ص 379 ، المعارف لابن قتيبة : ص 169 ، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 228 و ج 4 ص 122 وفيه «وقد قال غير مرة» ; الإرشاد : ج 1 ص 31 ، الفصول المختارة : ص 261 كلها عن معادة العدويّة ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 4 ، كنز الفوائد : ج 1 ص 265 نحوه وكلاهما عن معادة العدويّة .

٢ . الخصال : ص 572 ح 1 عن مكحول .

٣ . خصائص أمير المؤمنين للنسائي : ص 38 ح 6 عن عباد بن عبد الله .

٤ . فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 2 ص 586 ح 993 عن عباد بن عبد الله ; الفصول المختارة : ص 261 عن عباية الأسيدي .

٥ . جَعْدُ الشَّعْرِ : ضِدُّ السَّيْطِ (النهاية : ج 1 ص 275) .

٦ . الذَّلْفُ : قَصْر الأنف وانبطاحه ، وقيل : ارتفاع طرفه مع صغر أُرْبَتَيْهِ (النهاية : ج 2 ص 165) .

٧ . الدَّعْجُ والدَّعْجَةُ : السَّوَادُ فِي الْعَيْنِ وَغَيْرِهَا ، يُرِيدُ أَنَّ سَوَادَ عَيْنَيْهِ كَانَ شَدِيدَ السَّوَادِ . وقيل : الدَّعْجُ : شِدَّةُ سَوَادِ الْعَيْنِ فِي شِدَّةِ بَيَاضِهَا (النهاية : ج 2 ص 119) .

٨ . شَتْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ : أَيْ أَنَّهُمَا يَمِيلَانِ إِلَى الْغَلْظِ وَالْقَصَرِ . وقيل : هُوَ الَّذِي فِي أَنَامِلِهِ غَلْظٌ بَلَا قَصَرَ (النهاية : ج 2 ص 444) .

4107-İmam Ali (a.s) [Basra camiinin minberinde]: Büyük sıddık benim; Ebubekir iman etmeden önce ben iman getirdim ve o, Müslüman olmadan önce ben İslam'ı kabul ettim.

4108-İmam Ali (a.s): Ben İslam'ı kabul etmede ve iman getirmede insanların birincisiyim.

4109-İmam Ali (a.s): Ben Allah'ın kulu ve Resulullah'ın kardeşiyim; büyük sıddık benim. Benden sonra ancak yalancı biri bunu iddia eder. Ben halktan yedi yıl önce iman etmişim.

4110- İmam Ali (a.s): Ben halktan yedi yıl önce İslam'ı kabul etmişim.

4111- Siyer-u A'lami'n-Nubela [İbn-i Mesud'dan]: Resulullah'ın (s.a.a) hakkında bildiğim ilk şey şu olmuştu: Amcalarımla (veya akrabalarımın bir grupla) birtakım mallar satın almak için Mekke'ye geldim. İtır satın almak istediğimizde bizi Abbas'a yönlendirdiler. Onu Zemzem kuyusunun başında bulduk, yanına oturduk. Biz Abbas'ın yanında iken Safa kapısından yüzü kızıla çalan beyaz tenli saçının uzunluğu kulağının yarısını kapamış kıvrıkcık saçlı, ince, çekik ve zarif burunlu, siyah gözlü, beyaz dişli, göğsünde az tüy olan kolları ve baldırları dolgun, orta boylu, sık sakallı ve üzerinde iki parça beyaz elbise bulunan bir adam çıkageldi. On dördüncü gecesindeki ay parçası gibi göz alıcı idi. Onun yanında buluğ haddinde veya biraz daha küçük yaşta güzel yüzlü bir delikanlı adım atıyordu. İkisinin arkasında ise ziynetlerini örtmüş bir kadın yürüyordu.

حَتَّى قَصَدَ نَحْوَ الْحَجَرِ ، فَاسْتَلَمَ ، ثُمَّ اسْتَلَمَ الْغُلَامَ ، وَاسْتَلَمَتِ الْمَرْأَةُ ، ثُمَّ طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا ، وَهُمَا يَطُوفَانِ مَعَهُ ، ثُمَّ اسْتَقْبَلَ الرُّكْنَ ، فَرَفَعَ يَدَهُ وَكَبَّرَ ، وَقَامَ ثُمَّ رَكَعَ ، ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ قَامَ . فَرَأَيْنَا شَيْئًا أَنْكَرْنَاهُ ، لَمْ نَكُنْ نَعْرِفُهُ بِمَكَّةَ ، فَأَقْبَلْنَا عَلَى الْعَبَّاسِ ، فَقُلْنَا : يَا أَبَا الْفَضْلِ ! إِنَّ هَذَا الدِّينَ حَدَّثَ فَيْكُمْ ، أَوْ أَمْرٌ لَمْ نَكُنْ نَعْرِفُهُ ؟ قَالَ : أَجَلُ وَاللَّهِ مَا تَعْرِفُونَ هَذَا ، هَذَا ابْنُ أَخِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، وَالْغُلَامُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ، وَالْمَرْأَةُ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ امْرَأَتُهُ ، أَمَا وَاللَّهِ مَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَحَدٌ نَعْلَمُهُ يَعْبُدُ اللَّهَ بِهَذَا الدِّينِ إِلَّا هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةُ^١ .

4112 . مسند ابن حنبل عن إياس بن عفيف الكندي عن أبيه : كُنْتُ امْرَأً تاجراً ، فَقَدِمْتُ الْحَجَّ فَاتَيْتُ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لِكَيْتَبَعَ مِنْهُ بَعْضَ التَّجَارَةِ ، وَكَانَ امْرَأً تاجراً ، فَأَوَّلَهُ إِنِّي لَعِنْدَهُ - بَيْنِي - إِذْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ خِباءٍ قَرِيبٍ مِنْهُ ، فَنَظَرَ إِلَى الشَّمْسِ ، فَلَمَّا رَأَاهَا مَالَتْ - يَعْنِي : قَامَ يُصَلِّي - . قَالَ : ثُمَّ خَرَجَتْ امْرَأَةٌ مِنْ ذَلِكَ الْخِباءِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ ذَلِكَ الرَّجُلُ ، فَقَامَتْ خَلْفَهُ تُصَلِّي ، ثُمَّ خَرَجَ غُلَامٌ حِينَ رَاهُقَ الْحُلْمَ مِنْ ذَلِكَ الْخِباءِ ، فَقَامَ مَعَهُ يُصَلِّي . قَالَ : فَقُلْتُ لِلْعَبَّاسِ : مَنْ هَذَا يَا عَبَّاسُ ؟ قَالَ : هَذَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ابْنُ أَخِي . قَالَ : فَقُلْتُ : مَنْ هَذِهِ الْمَرْأَةُ ؟ قَالَ : هَذِهِ امْرَأَتُهُ خَدِيجَةُ ابْنَةُ خُوَيْلِدٍ . قَالَ : قُلْتُ : مَنْ هَذِهِ الْفَتَى ؟ قَالَ : هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ابْنُ عَمِّهِ .

قَالَ : فَقُلْتُ : فَمَا هَذَا الَّذِي يَصْنَعُ ؟

قَالَ : يُصَلِّي ، وَهُوَ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ ، وَلَمْ يَتَّبِعْهُ عَلَى أَمْرِهِ إِلَّا امْرَأَتُهُ وَأَبْنُ عَمِّهِ هَذَا الْفَتَى ، وَهُوَ يَزْعُمُ أَنَّهُ سَيُفْتَحُ عَلَيْهِ كُنُوزُ كَسْرَى وَقَبْصَرٍ .

قَالَ : فَكَانَ عَفِيفٌ - وَهُوَ ابْنُ عَمِّ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ - يَقُولُ - وَأَسْلَمَ بَعْدَ ذَلِكَ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ - : لَوْ كَانَ اللَّهُ رَزَقَنِي الْإِسْلَامَ يَوْمَئِذٍ فَأَكُونُ ثَالِثًا مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^٢ .

١ . سِير أعلام النبلاء : ج 1 ص 463 الرقم 87 ، البداية والنهاية : ج 6 ص 18 نحوه ، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 225 ، المناقب للخوارزمي : ص 56 الرقم 21 ؛ كشف الغمّة : ج 1 ص 83 .

٢ . مسند ابن حنبل : ج 1 ص 448 ح 1787 ، المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 202 ح 4842 ، المعجم الكبير : ج 18 ص 100 ح 181 ، دلائل النبوة للبيهقي : ج 2 ص 162 ، تاريخ الطبري : ج 2 ص 311 ، الاستيعاب : ج 3 ص 201 ح 1875 و ص 311 ح 2059 ، الإصابة : ج 4 ص 425 ح 5602 ، البداية والنهاية : ج 3 ص 25 ؛ المناقب للكوفي : ج 1 ص 261 ح 173 كلها نحوه ، كشف الغمّة : ج 1 ص 84 .

Adam doğruca Hacerü'l-Esved'e yöneldi ve ona yüzünü sürdü; sonra yanındaki delikanlı ve onun ardından kadın da aynı şekilde Hacerü'l-Esved'e dokundular. Sonra o ikisiyle birlikte yedi defa Kâbe'nin etrafına döndü. Daha sonra "Rükn"e yöneldi ve tekbir getirerek namaza durdu; rükû ve secde etti. Sonra ayağa kalktı. Yadırgadığımız ve daha önce Mekke'de hiç görmediğimiz bir şeyle karşılaşmıştık. Bunun üzerine Abbas'a dönerek "Ey Ebu'l-Fazl! Bu din, sizin aranızda yeni mi ortaya çıktı yoksa bizim bilmediğimiz bir şey mi var?!" diye sorduk.

Abbas dedi ki: Evet, Allah'a yemin olsun ki bunu bilmiyorsunuz. Bu, kardeşim Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir. Şu delikanlı da [diğer kardeşim] Ebutalib'in oğlu Ali'dir. O kadın ise Muhammed'in eşi Huveylid kızı Hatice'dir. Allah'a yemin olsun ki yeryüzünde şu üç kişiden başka bu şekilde Allah'a ibadet eden birini tanımıyorum.

4112-Müsned-i İbn-i Hanbel [İyas b. Afif Kindi babasından]: Ben ticaretle uğraşan bir adamdım. Hacca gittiğimde kendisinden bir şeyler satın almak için Abbas b. Abdülmüttalib'in yanına gittim. Allah'a yemin olsun ki ben Mina'da onun yanında bulunduğum sırada yakınındaki çadırdan bir adam çıktı ve güneşe baktı. Güneşin gökyüzünün ortasını geçtiğini görünce namaza durdu. Sonra aynı çadırdan bir kadın gelip onun arkasında namaza başladı. Daha sonra buluş çağında olan bir çocuk gelip yanlarında namaza durdu. Ben: "Ey Abbas, bu kimdir?" diye sordum. Abbas dedi ki: "Bu, Abdülmüttalib'in oğlu Abdullah oğlu Muhammed'dir. Benim kardeşimin oğludur." "Peki, bu kadın kimdir?" diye sorduğumda, "Bu da zevcesi Hüveylid kızı Hatice'dir" dedi. "Bu genç kimdir?" diye sordum. Dedi ki: "O, Ali b. Ebi Talib'tir." Ben: "Ne yapıyor?" diye sordum. Dedi ki: Namaz kılıyor ve kendisinin peygamber olduğunu sanıyor. Eşinden ve amcası oğlu olan şu gençten başka kimse ona iman etmemiştir. Kisra ve Kayser hazinelerinin kendisine açılacağını iddia ediyor. [İyas diyor ki:] Eş'as b. Kays'ın amcası olan Afif İslam'la tanıştıktan sonra güzel bir Müslüman oldu ve şöyle diyordu: Eğer o gün Allah bana İslam'ı tanımayı nasip etseydi Ali b. Ebutalib'in yanında üçüncü Müslüman olurdu.

4113 . خصائص أمير المؤمنين عن عفيف: جئتُ في الجاهلية إلى مكة، وأنا أريدُ أن أبتاعَ لأهلي من ثيابها وعطرها. فأتيتُ العباس بن عبد المطلب - وكان رجلاً تاجراً - فأنا عنده جالسٌ، حيثُ أنظرُ إلى الكعبة، وقد حَلَقَتِ الشمسُ في السماء، فارتفعت، وذهبت، إذ جاء شابٌ فرمى ببصره إلى السماء، ثم قام مُستقبلَ الكعبة، ثم لم ألبث إلا يسيراً حتى جاء غلامٌ فقام على يمينه، ثم لم ألبث إلا يسيراً حتى جاءت امرأةٌ فقامت خلفهما، فركَع الشابُّ، فركَع الغلامُ والمرأةُ، فرَفَعَ الشابُّ فرَفَعَ الغلامُ والمرأةُ، فسجدَ الشابُّ فسجدَ الغلامُ والمرأةُ. فقُلْتُ: يا عباسُ، أمرٌ عظيمٌ! قالَ العباسُ: نعم أمرٌ عظيمٌ، أتدرى من هذا الشابُّ؟ قلتُ: لا. قالَ: هذا مُحَمَّدُ بنُ عبدِ اللهِ؛ ابنُ أخى. أتدرى من هذا الغلامُ؟ هذا عليُّ بنُ أبي طالبٍ؛ ابنُ أخى. أتدرى من هذه المرأةُ؟ هذه خديجةُ بنتُ خويلدٍ؛ زوجته. إنَّ ابنَ أخى هذا أخبرنى: أنَّ ربَّه ربُّ السماء والأرض، أمره بهذا الدين الذى هو عليه، ولا والله ما على الأرض كلها أحدٌ على هذا الدين غير هؤلاء الثلاثة^١.

4114 . فضائل الصحابة عن ابن عباس: إنَّ عليّاً أولُ من أسلم^٢.

4115 . مسند ابن حنبل عن زيد بن أرقم: أوَّلُ من أسلمَ مع رسولِ الله (صلى الله عليه وآله) على (عليه السلام)^٣.

١ . التحليق: الارتفاع (النهاية: ج 1 ص 426).

٢ . خصائص أمير المؤمنين للنسائي: ص 36 ح 5، تاريخ دمشق: ج 8 ص 313 ح 42 ص 34، مسند أبى يعلى: ج 2 ص 213 ح 1544، أسد الغاية: ج 4 ص 47 ح 3702، المعجم الكبير: ج 18 ص 101 ح 182 و ج 22 ص 452 ح 1103، الطبقات الكبرى: ج 8 ص 17، تاريخ الطبرى: ج 2 ص 311 ح 2059، الإصابة: ج 4 ص 425 ح 5602، الكامل فى التاريخ: ج 1 ص 484، البداية والنهاية: ج 3 ص 25؛ الإرشاد: ج 1 ص 30، المناقب للكوفى: ج 1 ص 271 ح 183 و ص 272 ح 184، روضة الواعظين: ص 97، المعتمد: ص 63 ح 75 وفى الاثنى عشرة الأخيرة نحوه وراجع المناقب للخوارزمى: ص 56 ح 21.

٣ . فضائل الصحابة لابن حنبل: ج 2 ص 589 ح 997 و ج 998 عن الحسن وغيره، المعجم الكبير: ج 11 ص 21 ح 10924 و ص 321 ح 12151، المصنّف لعبد الرزاق: ج 5 ص 325، أسد الغاية: ج 4 ص 89 ح 3789، تاريخ دمشق: ج 42 ص 36.

٤ . مسند ابن حنبل: ج 7 ص 78 ح 19301، سنن الترمذى: ج 5 ص 642 ح 3735 وليس فيه «مع رسول الله (صلى الله عليه وآله)»، المستدرک على الصحيحين: ج 3 ص 147 ح 4663، خصائص أمير المؤمنين للنسائي: ص 34 ح 4 و 3، المصنّف لابن أبى شيبة: ج 7 ص 502 ح 43، الطبقات الكبرى: ج 3 ص 21، تاريخ دمشق: ج 42 ص 37، تاريخ الطبرى: ج 2 ص 310، البداية والنهاية: ج 3 ص 26 و ج 7 ص 224.

4113-Hasais-i Emirülmüminin [Afif'ten]: Cahiliye döneminde Mekke'ye geldim. Oradan ailem için elbise ve ıtır satın alacaktım. Bir ticaret adamı olan Abbas b. Abdülmüttalib'in yanına gittim. Güneş semaya yükseldiğinde Kabe'ye bakıyordum. O esnada bir genç geldi. Gökyüzüne baktı, sonra Kâbe'ye doğru durdu. Çok geçmeden bir delikanlı gelip onun sağında durdu. Az bir süre sonra bir kadın gelip bu ikisinin arkasında durdu. Genç rükûa vardı. Delikanlı ile kadın da rükûa vardılar. Genç rükûdan kalktı, delikanlı ile kadın da rükûdan kalktılar. Genç secdeye kapandı, onlar da secdeye kapandılar. Dedim ki: "Ey Abbas, bu büyük bir iş!" Dedi ki: Evet bu, büyük bir iş. Bunun kim olduğunu biliyor musun? Ben: "Hayır." dedim.

Dedi ki: Bu, Abdülmuttalib oğlu, kardeşim Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir. Şu delikanlının kim olduğunu biliyor musun?

Dedim ki: Hayır.

Dedi ki: Bu da Ebu Talib oğlu Ali'dir. Şu arkalarında namaza durmuş olan kadının, kim olduğunu biliyor musun?

Dedim ki: Hayır.

Dedi ki: Bu da kardeşim oğlunun zevcesi, Hatice binti Hüveylid'dir. Bu kardeşim oğlu, bana Rabbimin, göklerin ve yerin Rabbi olduğunu anlattı. Kendilerine bu namazı O emretmiştir. Allah'a andolsun ki yer üzerinde bu üç kişiden başkasının bu din üzerinde bulunduğunu bilmiyorum."

4114-Fezailu's-Sahabe, İbn-i Hanbel [İbn-i Abbas'tan]: Ali (a.s) İslam'ı ilk kabul eden kişidir.

4115-Müsned-i İbn-i Hanbel [Zeyd b. Erkam'dan]: İslam Peygamberinin (s.a.a) yanında İslam'ı kabul eden ilk kişi Ali b. Ebutalib'dir.

- 4116 . المعجم الكبير عن مالك بن الحويرث : كَانَ أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ مِنَ الرِّجَالِ عَلِيًّا ، وَمِنَ النِّسَاءِ خَدِيجَةَ ¹ .
- 4117 . مسند ابن حنبل عن ابن عباس - في علي (عليه السلام) - : كَانَ أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ مِنَ النَّاسِ بَعْدَ خَدِيجَةَ ² .
- 4118 . تاريخ الطبري عن ابن إسحاق : كَانَ أَوَّلَ ذَكَرَ آمَنَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَصَلَّى مَعَهُ ، وَصَدَّقَهُ بِمَا جَاءَهُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ، وَهُوَ يَوْمُئِذٍ ابْنُ عَشْرِ سِنِينَ .
- وَكَانَ مِمَّا أَعَمَّ اللَّهُ بِهِ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) أَنَّهُ كَانَ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) قَبْلَ الْإِسْلَامِ ³ .
- 4119 . الاستيعاب : رَوَى عَنْ سَلْمَانَ وَأَبِي ذَرٍّ وَالْمِقْدَادِ وَخَبَّابٍ وَجَابِرٍ وَأَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَزَيْدِ بْنِ الْأَرْقَمِ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ ، وَفَضَّلَهُ هَؤُلَاءِ عَلَى غَيْرِهِ ⁴ .
- 4120 . البداية والنهاية عن محمد بن كعب : أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ خَدِيجَةُ ، وَأَوَّلُ رَجُلَيْنِ أَسْلَمَا أَبُو بَكْرٍ وَعَلِيٌّ ، وَأَسْلَمَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي بَكْرٍ ⁵ .

١ . المعجم الكبير : ج 19 ص 291 ح 648 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 37 ، مجمع الزوائد : ج 9 ص 353 ح 15258 عن أبي رافع ، الاستيعاب : ج 3 ص 198 ح 1875 عن ابن شهاب وعبد الله بن محمد بن عقيل وقادة وأبي إسحاق نحوه ؛ الأُمالي للطوسي : ص 259 ح 467 عن ابن عباس .

٢ . مسند ابن حنبل : ج 1 ص 709 ح 3062 ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 2 ص 684 ح 1168 ، المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 143 ح 4652 ، الاستيعاب : ج 3 ص 198 ح 1875 وفيه «قال أبو عمر : هذا إسناد لا مطعن فيه لأحد ؛ لصحته وثقة نقله» ، المناقب للخوارزمي : ص 126 ح 140 وفيها «آمن» بدل «أسلم» و ص 58 ح 27 ، خصائص أمير المؤمنين للنسائي : ص 71 ح 23 ، المعجم الكبير : ج 12 ص 77 ح 12593 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 98 ، السنة لابن أبي عاصم : ص 589 ح 1351 ، البداية والنهاية : ج 7 ص 339 ، ذخائر العقبى : ص 157 ؛ المناقب للكوفي : ج 1 ص 295 ح 219 عن أبي مجلز وفيه «آمن» بدل «أسلم» ، شرح الأخبار : ج 2 ص 300 ح 618 وراجع كشف الغمّة : ج 1 ص 86 .

٣ . تاريخ الطبري : ج 2 ص 312 و ص 309 وليس فيه من «وهو يومئذ . . .» ، السيرة النبوية لابن هشام : ج 1 ص 262 ، المناقب للخوارزمي : ص 51 ح 13 ، البداية والنهاية : ج 3 ص 26 نحوه ؛ روضة الواعظين : ص 97 وفيه إلى «عشر سنين» وراجع دلائل النبوة للبيهقي : ج 2 ص 165 والاستيعاب : ج 3 ص 199 ح 1875 والفصول المختارة : ص 266 .

٤ . الاستيعاب : ج 3 ص 197 ح 1875 ، تاريخ الطبري : ج 2 ص 312 عن محمد بن المنكدر وربيعة بن أبي عبد الرحمن وأبي حازم المدني والكلبي ، البداية والنهاية : ج 3 ص 25 عن ابن حميد وعيسى بن سودة بن أبي الجعد ومحمد بن المنكدر وربيعة بن أبي عبد الرحمن وأبي حازم والكلبي ، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 229 وفيه «روى بروايات مختلفة كثيرة متعددة عن زيد بن أرقم وسلمان الفارسي وجابر بن عبد الله وأنس بن مالك» ، الصواعق المحرقة : ص 120 عن ابن عباس وأنس وزيد بن أرقم وسلمان الفارسي وجماعة وزاد في آخره «ونقل بعضهم الإجماع عليه» وليس فيها من «وفضله . . .» .

٥ . البداية والنهاية : ج 3 ص 26 ، تاريخ الإسلام للذهبي : ج 1 ص 136 ، دلائل النبوة للبيهقي : ج 2 ص 163 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 44 كلها نحوه .

4116-*el-Mucemu'l-Kebir* [Malik b. Huveyris'ten]: İslam'ı ilk kabul eden kişi erkekler arasından Ali, kadınlar arasından ise Hatice idi.

4117- *Müsned-i İbn-i Hanbel* [Ali (a.s) hakkında İbn-i Abbas'tan]: O, Hatice'den sonra İslam'ı kabul eden ilk kişiydi.

4118- *Tarih-i Taberi* [İbn-i İshak'tan]: Resulullah'a (s.a.a) iman edip onunla namaz kılan ve Allah tarafından getirdiği emirleri tasdik eden ilk kişi Ali b. Ebutilib'di. O zaman on yaşındaydı. İslam'dan önce Resulullah'ın (s.a.a) kucağında yetişmesi, Allah'ın Ali b. Ebutilib'e nasip ettiği nimetlerindendi.

4119- *el-İstiâb*: Selman, Ebuzer, Mikdat, Habbab, Cabir, Ebu Said Hudri ve Zeyd b. Erkam'dan İslam'ı ilk kabul eden kişinin Ali b. Ebutalip olduğu rivayet edilmiştir. Bunlar [rivayete göre] Ali'yi diğerlerinden üstün bilmişlerdir.

4120- *el-Bidaye ve'n-Nihaye* [Muhammed b. Ka'b'dan]: Ümmet arasından İslam'ı ilk kabul eden, Hatice idi. Erkeklerden İslam'ı ilk kabul edense Ebubekir ve Ali idi; Ali, Ebubekir'den önce İslam'ı kabul etti.

4121 . معرفة علوم الحديث - في بيان معرفة الصحابة على مراتبهم - : أولهم : قوم أسلموا بمكة ، مثل : أبي بكر ، وعمر ، وعثمان ، وعلي ، وغيرهم ، ولا أعلم خلافاً بين أصحاب التواريخ أن علي بن أبي طالب أولهم إسلاماً ، وإنما اختلفوا في بلوغه^١ .

4122 . شرح نهج البلاغة : أعلم أن شيوخنا المتكلمين لا يكادون يختلفون في أن أول الناس إسلاماً علي بن أبي طالب (عليه السلام) ، إلا من عساه خالف في ذلك من أوائل البصريين .

فأما الذي تقررت المقالة عليه الآن ، فهو القول بأنه (عليه السلام) أسبق الناس إلى الإيمان ، لا تكاد تجد اليوم - في تصانيفهم وعند متكلميهم والمحققين منهم - خلافاً في ذلك . وأعلم أن أمير المؤمنين (عليه السلام) ما زال يدعى ذلك لنفسه ، ويفتخر به ، ويجعله في أفضلته على غيره ، ويصرح بذلك . وقد قال (عليه السلام) غير مرة : أنا الصديق الأكبر ، والفاروق الأول ، أسلمت قبل إسلام أبي بكر ، وصليت قبل صلاته .

وروى عنه هذا الكلام بعينه أبو محمد بن قتيبة في كتاب المعارف ، وهو غير متهم في أمره .

ومن الشعر المروي عنه (عليه السلام) في هذا المعنى الأبيات التي أولها :

محمد النبي أخى وصهرى *** وحمزة سيد الشهداء عمى

ومن جملتها :

سبقتكم إلى الإسلام طراً *** غلاماً ما بلغت أوان حلمى

والأخبار الواردة في هذا الباب كثيرة جداً ، لا يتسع هذا الكتاب لذكرها ، فلتطلب من مظانها . ومن تأمل كتب السير والتواريخ عرف من ذلك ما قلناه .

فأما الذاهبون إلى أن أبا بكر أقدمهما إسلاماً ، فنفر قليلون^٢ .

١ . معرفة علوم الحديث : ص 22 .

٢ . شرح نهج البلاغة : ج 4 ص 122 .

4121- Marifet-u Ulumi'l-Hadis [Marifetlerinin derecesine göre sahabeleri tanımanın beyanında]: Bir grup, İslam'ı Mekke'de kabul etmişti. Ebubekir, Ömer, Osman, Ali ve diğerleri bunlardandır. Tarihçiler arasında Ali b. Ebutalib'in onların içinden İslam'ı en önde kabul eden kişi olduğu noktasında hiçbir ihtilaf görmedim. Sadece [İslam'ı kabul ettiği sırada] baliğ olup- olmadığı konusunda ihtilaf etmişlerdir.

4122- Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Şunu iyi bilmek gerekir ki Ali b. Ebutalib'in halkın arasından İslam'ı kabul eden ilk kişi olduğu konusunda Mutezile ekolüne mensup üstatlar arasında ihtilaf takriben yok gibidir. Sadece Basra ehli olan önceki Mutezililer bu meselede ihtilaf etmişlerdir. Ancak bugün [Mutezile tarafından] üzerinde ittifak edilmiş inanç şudur ki o, halkın herkesten önce iman edenidir. Bugün onların yazıları arasında, kalam erbabı ve araştırmacıları yanında bu hususta farklı görüşü olan tek bir kişi bile bulunmamaktadır. Şunu iyi bilmek gerekir ki Emirülmüminin daima bu konuyu iddia eder, bununla övünürdü ve bunu, açık şekilde dile getirerek diğerlerine karşı üstünlüğüne bir delil sayardı. Defalarca şöyle buyurmuştur: "Sıddık-ı Ekber ve Faruk-u Evvel benim; Ebubekir İslam'a girmeden önce ben İslam'ı kabul ettim ve o namaz kılmadan önce ben namaz kıldım." Ebu Muhammed b. Kuteybe [ki Şiilikle itham edilmemiştir], *el-Maarif* kitabında bu sözün aynısını İmam Ali'den rivayet etmiştir. Bu hususta ondan (a.s) ilk beyti şöyle başlayan bir şiir nakledilmiştir:

*Muhammed kardeşim ve eşimin babasıdır benim
Şehitlerin efendisi olan Hamza amcamdır benim*

Bu şiirin bir beyti de şöyledir:

*İslam'ı kabulde hepinizin önüne geçtiğimde
Henüz buluşa erişmemiş bir genç idim ben*

Bu hususta nakledilen belgeler o kadar fazladır ki bu kitapta onların tümünü zikretme mecali bulunmamaktadır. Bunları, konuyla ilgili diğer kaynaklarda aramak gerekir. Biyografi ve tarih kitaplarını karıştıran kişi söylediklerimize ulaşacaktır. Fakat Ebubekir'in ilk Müslüman olduğu kanaatini taşıyanlar azınlıktadır.

1 - 2 / 1

عُمُرُهُ يَوْمَ أَسْلَمَ

4123 . الكافي عن سعيد بن المسيّب: سَأَلْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام): إِنْ كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) يَوْمَ أَسْلَمَ؟

فَقَالَ (عليه السلام): أَوْ كَانَ كَافِرًا قَطُّ؟ إِنَّمَا كَانَ لِعَلِيٍّ (عليه السلام) حَيْثُ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَسُولَهُ (صلى الله عليه وآله) عَشْرُ سِنِينَ، وَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ كَافِرًا، وَلَقَدْ آمَنَ بِاللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَبِرَسُولِهِ (صلى الله عليه وآله)، وَسَبَقَ النَّاسَ كُلَّهُمْ إِلَى الْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ (صلى الله عليه وآله) وَإِلَى الصَّلَاةِ بِثَلَاثِ سِنِينَ، وَكَانَتْ أَوَّلُ صَلَاةٍ صَلَّاهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) الظُّهْرَ رَكَعَتَيْنِ^١.

4124 . شرح نهج البلاغة: وَاخْتَلَفَ فِي سَنَةِ (عليه السلام) حِينَ أَظْهَرَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) الدَّعْوَةَ، إِذْ تَكَامَلَتْ لَهُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ سَنَةً؛ فَالْأَشْهُرُ مِنَ الرُّوَايَاتِ أَنَّهُ كَانَ ابْنَ عَشَرَ، وَكَثِيرٌ مِنْ أَصْحَابِنَا الْمُتَكَلِّمِينَ، يَقُولُونَ: إِنَّهُ كَانَ ابْنُ ثَلَاثِ عَشْرَةَ سَنَةً، ذَكَرَ ذَلِكَ شَيْخُنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْبَلْخِيُّ وَغَيْرُهُ مِنْ شُيُوخِنَا. وَالْأَوَّلُونَ يَقُولُونَ: إِنَّهُ (عليه السلام) قُتِلَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثِ وَسِتِّينَ سَنَةً، وَهَؤُلَاءِ يَقُولُونَ: ابْنُ سِتِّينَ وَسِتِّينَ، وَالرُّوَايَاتُ فِي ذَلِكَ مُخْتَلِفَةٌ.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَزْعُمُ أَنَّ سَنَّهُ كَانَتْ دُونَ الْعَشْرِ، وَالْأَكْثَرُ الْأَظْهَرُ خِلَافُ ذَلِكَ. وَذَكَرَ أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْبَلَاذُرِيُّ وَعَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ الْأَصْفَهَانِيُّ أَنَّ قَرِيشًا أَصَابَتْهَا أَزْمَةٌ وَقَحَطٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) لِعَمِيهِ حَمْزَةَ وَالْعَبَّاسِ: أَلَا نَحْمِلُ ثِقْلَ أَبِي طَالِبٍ فِي هَذَا الْمَحَلِّ^٢! فَجَاؤَا إِلَيْهِ، وَسَأَلُوهُ أَنْ يَدْفَعَ إِلَيْهِمْ وَلَدَهُ؛ لِيَكْفُوهُ أَمْرُهُمْ. فَقَالَ: دَعُوا لِي عَقِيلًا، وَخُذُوا مَنْ شِئْتُمْ - وَكَانَ شَدِيدَ الْحُبِّ لِعَقِيلٍ -. فَأَخَذَ الْعَبَّاسُ طَالِبًا، وَأَخَذَ حَمْزَةُ جَعْفَرًا، وَأَخَذَ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله) وَآلَهُ (عليهما السلام)، وَقَالَ لَهُمْ: قَدْ اخْتَرْتُ مَنْ اخْتَارَهُ اللَّهُ لِي عَلَيْكُمْ؛ عَلِيًّا.

١ . الكافي: ج 8 ص 339 ح 536، مختصر بصائر الدرجات: ص 129.

٢ . الْمَحَلُّ: الشَّدَّةُ، وَالْجَوْعُ الشَّدِيدُ (لسان العرب: ج 11 ص 616).

1-2/1**İman Getirdiği Sıradaki Yaşı**

4123- *el-Kafi* [Said b. Museyyib'den]: Ali b. Hüseyin'e (a.s) "Ali b. Ebutalip İslam'ı kabul ettiğinde kaç yaşında idi?" diye sorduğumda buyurdu ki: "Ali (a.s), ne zaman kâfir olmuş ki?! Yüce Allah peygamberini peygamberliğe seçtiği gün Ali on yaşında idi ve o gün kâfir değildi; Yüce Allah'a ve peygamberine iman etti. Diğer insanlardan üç yıl önce Allah'a ve Resulullah'a iman etmiş, namaz kılmıştı. Onun, Peygamberin yanında kıldığı ilk namaz iki rekâtlık öğlen namazı idi."

4124-*Şerh-i Nehcü'l-Belaga*: Peygamber (s.a.a) kırk yaşında davetini açıkladığı sırada onun (İmam Ali) kaç yaşında olduğu hususunda ihtilaf vardır. Meşhur rivayete göre on yaşındaydı. Mutezile kelimcilerinin büyük bir bölümüne göre o, on üç yaşında idi. Üstadımız Şeyh Ebu'l-Kasım Belhi ve diğer üstatlarımız da bunu ifade etmişlerdir. Birinci grup der ki: "O, öldürüldüğünde 63 yaşında idi". İkinci grup ise "O öldüğünde 66 yaşındaydı" der. Bu husustaki rivayetler farklıdır. Bazıları onun, [İslam'ı kabul ettiği sırada] on yaşının altında olduğunu söylemişlerdir. Fakat meşhur ve açık görüş bunun aksi yönündedir. Ahmed b. Yahya Belaziri ve Ali b. Hüseyin İsfahani şöyle rivayet etmişlerdir: Kureyş kıtlık ve sıkıntıya düşer oldu. Peygamber (s.a.a) amcası Hamza ve Abbas'a: "Acaba bu zorlukta Ebutalib'in yükünü hafifletmeyelim mi?" diye buyurdu. Sonra hep birlikte Ebutalib'in yanına geldiler ve ondan oğullarını kendilerine emanet etmesini istediler; böylece onların masraflarını üstlenmiş olacaklardı. Ebutalip dedi: Akil'i bana bırakın da hangisini istiyorsanız alın. [o, Akil'i çok severdi.] Abbas Talib'i, Hamza da Cafer'i aldı. Muhammed ise Ali'yi seçti ve onlara dedi ki: "Ben, Allah'ın benim için seçmiş olduğunu seçtim."

قالوا: فَكَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)، مُنْذُ كَانَ عُمُرُهُ سِتَّ سِنِينَ. وَكَانَ مَا يُسَدُّ إِلَيْهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ مِنْ إِحْسَانِهِ وَشَفَقَتِهِ وَبِرِّهِ وَحُسْنِ تَرْبِيَّتِهِ كَالْمُكَافَأَةِ وَالْمُعَاوَضَةِ لِصَنِيعِ أَبِي طَالِبٍ بِهِ؛ حَيْثُ مَاتَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَجَعَلَهُ فِي حِجْرِهِ. وَهَذَا يُطَابِقُ قَوْلَهُ (عليه السلام): لَقَدْ عَبَدْتُ اللَّهَ قَبْلَ أَنْ يَعْبُدَهُ أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ سَبْعَ سِنِينَ»، وَقَوْلَهُ (عليه السلام): «كُنْتُ أَسْمَعُ الصَّوْتَ، وَأُبْصِرُ الضَّوْءَ سَبْعًا، وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) حِينَئِذٍ صَامِتٌ، مَا أَدْنَى لَهُ فِي الْإِنْذَارِ وَالتَّيْلِغِ»؛ وَذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا كَانَ عُمُرُهُ يَوْمَ إِظْهَارِ الدَّعْوَةِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ سَنَةً، وَتَسْلِيمُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مِنْ أَبِيهِ وَهُوَ ابْنُ سِتٍّ، فَقَدْ صَحَّ أَنَّهُ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ قَبْلَ النَّاسِ بِأَجْمَعِهِمْ سَبْعَ سِنِينَ^١. وَابْنُ سِتٍّ تَصَحُّ مِنْهُ الْعِبَادَةُ إِذَا كَانَ ذَا تَمْيِيزٍ، عَلَى أَنَّ عِبَادَةَ مِثْلِهِ هِيَ التَّعْظِيمُ، وَالْإِجْلَالُ، وَخُشُوعُ الْقَلْبِ، وَاسْتِخْدَاءُ الْجَوَارِحِ إِذَا شَاهَدَ شَيْئًا مِنْ جَلَالِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَآيَاتِهِ الْبَاهِرَةِ، وَمِثْلُ هَذَا مَوْجُودٌ فِي الصَّبَّيَّانِ^٢.

2 - 2 / 1

يَوْمُ إِسْلَامِهِ

4125 . الإمام علي (عليه السلام): بُعِثَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ، وَأُسْلِمْتُ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ^٣.

4126 . المستدرك على الصحيحين عن أنس: نُبِئَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ، وَأُسْلِمَ عَلِيٌّ (عليه السلام) يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ^٤.

١ . ومن الممكن أن يكون عمره (عليه السلام) عند ظهور الإسلام عشر سنوات - كما هو المشهور - ولكن لم يسلم أحد بعد إلا خديجة (عليها السلام) إلى السنة الثالثة للهجرة، ونزول قوله تعالى: (وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْآقْرِبِينَ)، فإنه - على هذا الاحتمال - يكون بين السادسة من عمره وبين السنة الثالثة من الهجرة سبع سنين أيضاً.

٢ . شرح نهج البلاغة: ج 1 ص 14.

٣ . مسند أبي يعلى: ج 1 ص 238 ح 442، تاريخ دمشق: ج 42 ص 30 كلاهما عن حبة، كثر العمال: ج 13 ص 128 ح 36407 قلا عن أبي القاسم الجراح في أماليه؛ روضة الواعظين: ص 96، المناقب لابن شهر آشوب: ج 2 ص 7، المناقب للكوفي: ج 1 ص 278 ح 192 والثلاثة الأخيرة عن حبة.

٤ . المستدرك على الصحيحين: ج 3 ص 121 ح 4587، تاريخ بغداد: ج 1 ص 134 ح 1، شرح نهج البلاغة: ج 13 ص 229 وفيهما «لستى» بدل «شي»، تاريخ دمشق: ج 42 ص 28 و 29، مجمع الزوائد: ج 9 ص 128 ح 14609 عن أبي رافع، أسد الغابة: ج 4 ص 89 ح 3789؛ المناقب للكوفي: ج 1 ص 259 ح 171، النصول المختارة: ص 263 عن جابر وفي الثلاثة الأخيرة «بعث» بدل «شي»، تفسير القمي: ج 1 ص 378 نحوه.

Raviler derler ki: Ali (a.s) altı yaşından itibaren Resulullah'ın (s.a.a) kucağında idi. Sanki onu (s.a.a), Ali'ye karşı şefkatle yaklaştıran ve en iyi şekilde eğitimi üstlenmesine rağbetli kılan şey, dedesi Abdülmüttalib'in ölümünden sonra küçük yaşta kendisini himaye edip koruyan amcası Ebu-talib'e karşı kadirşinaslık ve vefa borcunu yerine getirmektir. Bu, onun buyurduğu şu sözüyle de mutabıktır: "Bu ümmetten hiç kimse Allah'a ibadet etmeden yedi yıl önce ben Allah'a ibadet ediyordum." Yine şu sözüyle mutabıktır: "Ben yedi yıl boyunca sesi işitiyor, nuru görüyordum ve Resulullah o anda suskundu; uyarmak ve tebliğ etmek izni kendisine verilmemişti." Bunu açacak olursak, açık davetin yapıldığı sırada Ali'nin on üç yaşında olduğu, Peygamberin onu babasından aldığı sırada altı yaşında olmasıyla örtüşmektedir. Herkesten yedi yıl önce Allah'a ibadet ediyor olması da bunu teyit etmektedir. Altı yaşındaki bir çocuğun [iyi ile kötüyü ayırt edebilirse] ibadeti sahihtir. Özellikle onun ibadeti tazim, yüceltme, kalbi saygı ve kalben teslimiyet şeklindeydi; Allah'ın yüceliği ve ilginç nişanelerini gördüğü bir dönemdeydi. Bu, çocuklarda var olan bir şeydir.

2-2/1

İslam'ı Kabul Ettiği Gün

4125-İmam Ali (a.s): Resulullah (s.a.a) Pazartesi peygamberlikle görevlendirildi ve ben Salı günü İslam'ı kabul ettim.

4126-el-Mustedrek ala's-Sahihayn [Enes'ten]: Peygamber (s.a.a), Pazartesi peygamberliğe seçildi ve Ali Salı günü İslam'ı kabul etti.

4127 . تاريخ دمشق عن أنس : أنزلت النبوة على رسول الله صلى الله عليه وآله يوم الإثنين ، وبعث يوم الإثنين ، وأسلمت خديجة يوم الإثنين ، وأسلم على (عليه السلام) يوم الثلاثاء ، ليس بينهما إلا ليلة^١ .

3 / 1

أفضل الأمة يقيناً

- 4128 . رسول الله صلى الله عليه وآله : علي بن أبي طالب أقدم أمتي سلماً ، وأكثرهم علماً ، وأصحهم ديناً ، وأكثرهم يقيناً ، وأكملهم حليماً ، وأسمحهم كفاً ، وأشجعهم قلباً ، وهو الإمام والخليفة بعدى^٢ .
- 4129 . عنه صلى الله عليه وآله : علي بن أبي طالب أقدم أمتي سلماً ، وأكثرهم علماً ، وأصحهم ديناً ، وأفضلهم يقيناً ، وأحلمهم حليماً ، وأسمحهم كفاً ، وأشجعهم قلباً^٣ .
- 4130 . الإمام علي (عليه السلام) : لو كشف الغطاء ما ازددت يقيناً^٤ .
- 4131 . عنه (عليه السلام) : إني لعلّي يقين من ربي ، وغير شبهة من ديني^٥ .
- 4132 . عنه (عليه السلام) : ما أنكرت الله تعالى منذ عرفته^٦ .
- 4133 . عنه (عليه السلام) : ما شككت في الحق منذ أريته^٧ .

١ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 28 ؛ كنز الفوائد : ج 1 ص 263 نحوه وراجع شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 223 - 248 وفيه نقل كلام الشيخ أبي جعفر الإسكافي في إثبات أولية علي (عليه السلام) في الإسلام دون أبي بكر و

٢ . كنز الفوائد : ج 1 ص 263 عن جابر بن عبد الله .

٣ . الأمالي للصدوق : ص 57 ح 13 ، مائة منقبة : ص 74 ح 25 كلاهما عن جابر بن عبد الله .

٤ . الصواعق المحرقة : ص 129 ، شرح نهج البلاغة : ج 7 ص 253 و ج 11 ص 179 و ص 202 ، المناقب للخوارزمي : ص 375 ح 395 ، تفصيل التشايع : ص 46 ؛ الفضائل لابن شاذان : ص 116 عن حرة بنت حليمة السعدية ، كشف الغمة : ج 1 ص 170 ، إرشاد القلوب : ص 212 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 38 ، غرر الحكم : ج 7569 ، مشارق أنوار اليقين : ص 178 .

٥ . نهج البلاغة : الخطبة 22 ، الكافي : ج 5 ص 54 ح 4 عن ابن محبوب رفعه ، الأمالي للطوسي : ص 169 ح 284 عن إسماعيل بن رجاء الزبيدي وفيهما «أمرى» بدل «دينى» ، غرر الحكم : ج 3773 .

٦ . غرر الحكم : ج 9481 .

٧ . نهج البلاغة : الخطبة 4 والحكمة 184 ، الإرشاد : ج 1 ص 254 وفيه «أريته» بدل «أريته» ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص 107 ، غرر الحكم : ج 9482 .

4127-Tarih-i Dimeşk [Enes'ten]: Resulullah (s.a.a) nübüvvet Pazartesi nazil oldu ve Pazartesi günü peygamberliğe seçildi. Hatice Pazartesi günü İslam'ı kabul etti ve Ali Salı günü İslam'a girdi; ikisi arasında bir geceden başka [bir süre] yoktu.

3/1

ÜMMETTEN YAKİNİ EN ÜSTÜN OLANI

4128-Resulullah (s.a.a): Ali b. Ebutalib, ümmetimin İslam'da en öne geçeni, ilmi en çok olanı, dindarlıkta en sahihi, yakini en fazla olanı, hilimde en kâmilî, cömertlikte en eli açık olanı ve yüreklilikte en şecaatlisidir; o, benden sonra imam ve halifedir.

4129-Resulullah (s.a.a): Ali b. Ebutalib, ümmetimin İslam'da en öne geçeni, ilmi en çok olanı, dindarlıkta en sahihi, yakini en üstün olanı, hilimde en üstünü, cömertlikte en eli açığı ve yüreklilikte en şecaatlisidir.

4130-İmam Ali (a.s): Eğer perde kaldırılırsa yakınimde artış olmaz.

4131-İmam Ali (a.s): Ben Rabbimden bir yakın üzereyim ve dinimde şüphem yoktur.

4132-İmam Ali (a.s): Bildiğim, tanıdığım andan beri Allah'ı inkâr etmedim.

4133-İmam Ali (a.s): Bana gösterildiği andan beri "Hak"ta şüphe etmedim.

4134 . عنه (عليه السلام) : إِنِّي لَعَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي ، وَبَصِيرَةٍ مِنْ دِينِي ، وَيَقِينٍ مِنْ أَمْرِي ^١ .

4135 . عنه (عليه السلام) : إِنِّي لَعَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي ، وَمِنْهَا جٍ مِنْ نَبِيِّ ، وَإِنِّي لَعَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ الْقُطْبُ لَقُطًا ^٢ .

4136 . عنه (عليه السلام) : وَإِنِّي لَعَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي ، بَيْنَهَا لِنَبِيِّهِ (عليه السلام) ، فَبَيْنَهَا لِي ، وَإِنِّي لَعَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ الْقُطْبُ لَقُطًا ^٣ .

4137 . عنه (عليه السلام) : إِنَّ مَعِيَ لَبَصِيرَتِي ، مَا لَبَسْتُ عَلَى نَفْسِي ، وَلَا لُبْسَ عَلَى ^٤ .

4138 . عنه (عليه السلام) - فِي شَأْنِ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ - : إِنَّ مَعِيَ لَبَصِيرَتِي ، مَا لَبَسْتُ وَلَا لُبْسَ عَلَى ، وَإِنَّهَا لَلْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ ، فِيهَا الْحَمَأُ وَالْحُمَةُ ^٥ ، وَالشُّبْهَةُ الْمُغْدِفَةُ ^٦ ، وَإِنَّ الْأَمْرَ لَوَاضِحٌ ، وَقَدْ زَاغَ الْبَاطِلُ عَنْ نَصَابِهِ ^٧ .

4139 . الإمام الحسن (عليه السلام) - لِعَمْرِو بْنِ الْعَاصِ - : وَاللَّهِ ، إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) لَمْ يَتَرَيَّبْ فِي الْأَمْرِ ، وَلَمْ يَشْكُ فِي اللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ ^٨ .

١ . غرر الحكم : ح 3772 ، خصائص الأئمة (عليهم السلام) : ص 61 وفيه صدره .

٢ . نهج البلاغة : الخطبة 97 .

٣ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 396 عن عبد الله بن يحيى ، شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 265 عن أبي مخنف نحوه ، كنز العمال : ج 13 ص 164 ح 36499 ؛ الأمالي للصدوق : ص 491 ح 668 عن جابر عن الإمام الباقر (عليه السلام) ، المزار للشهيد الأول : ص 74 وفيه «ألفظه لفظاً» بدل «ألفظه لقطاً» وراجع وقعة صفين : ص 315 .

٤ . نهج البلاغة : الخطبة 10 .

٥ . الحمأ : الطين الأسود المُنْتَن . وقال الجوهري : حُمَةُ الْعَرْبِ : سَمَّهَا وَضَرَّهَا (تاج العروس : ج 1 ص 140 و ج 19 ص 344) . قال ابن أبي الحديد : أَى فِي هَذِهِ الْفِتْنَةِ الْبَاغِيَّةِ الضَّلَالِ وَالْفَسَادِ وَالضَّرَرِ (شرح نهج البلاغة : ج 9 ص 34) .

٦ . أَغْدَفَ اللَّيْلُ سُدُولَهُ ، إِذَا أَظْلَمَ (النهاية : ج 3 ص 345) .

٧ . نهج البلاغة : الخطبة 137 .

٨ . المحاسن والمساوي : ص 86 .

4134-İmam Ali (a.s): Ben Rabbimden açık bir delil, dinimde basiret ve işimde yakın üzereyim.

4135-İmam Ali (a.s): Ben Rabbimden açık bir delil, peygamberimden bir yöntem ve doğru şekilde bulduğum apaçık bir yol üzereyim.

4136-İmam Ali (a.s): Ben Rabbimden, peygamberine beyan ettiği ve onun da bana açıkladığı apaçık bir delil üzereyim. Ben doğru şekilde bulduğum apaçık bir yol üzereyim.

4137-İmam Ali (a.s): Basiretim gerçekten de benimledir; ne gerçeği kendime örtüp şüpheye düştüm, ne de gerçek örtündü benden.

4138-İmam Ali (a.s) [Talha ve Zübeyr hakkında]: Basiretim gerçekten de benimledir; ne gerçeği örtüp şüpheye düştüm, ne de gerçek örtündü benden. Onlar ancak isyan eden bir bölüktür ki o bölükte kin vardır, haset vardır; tuttukları yol şüpheli yoldur, kapkaranlıktır. Oysaki iş apaçıktır ve batıl kökünden sökülmüştür.

4139-İmam Ali (a.s) [Amr b. As'a hitaben]: Vallahi sen de çok iyi biliyorsun ki Ali, asla bu işte tereddüt etmemiş, bir an bile Allah hakkında şüpheye düşmemiştir.

4 / 1

أَخْلَصُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا

4140 . رسول الله (صلى الله عليه وآله): أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ إِسْلَامًا ، وَأَخْلَصُهُمْ إِيمَانًا ، وَأَسَمَحَ النَّاسَ كَفًّا ، سَيِّدُ النَّاسِ بَعْدِي ، قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ ، إِمَامُ أَهْلِ الْأَرْضِ ، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ^١ .

4141 . الإمام الصادق (عليه السلام) - فِي زِيَارَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) - : كُنْتَ أَوَّلَ الْقَوْمِ إِسْلَامًا ، وَأَخْلَصَهُمْ إِيمَانًا ، وَأَشَدَّهُمْ يَقِينًا ، وَأَخَوْفَهُمْ لِلَّهِ ، وَأَعْظَمَهُمْ عَنَاءً ، وَأَحْوَطَهُمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)^٢ .

5 / 1

أَرْجَحُ أَهْلَ الْأَرْضِ إِيمَانًا

4142 . المناقب للخوارزمي عن عمر بن الخطاب : أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) لَسَمِعْتُهُ وَهُوَ يَقُولُ : لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ وَضِعْنَ فِي كِفَّةٍ مِيزَانٍ ، وَوُضِعَ إِيمَانُ عَلِيٍّ فِي كِفَّةٍ مِيزَانٍ ، لَرَجَحَ إِيمَانُ عَلِيٍّ^٣ .

4143 . تاريخ دمشق عن مصقلة العبدى عن أبيه : أَتَى رَجُلَانِ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ - فِي وَلَايَتِهِ - يَسْأَلَانِهِ عَنْ طَلَاقِ الْأُمَةِ ، فَقَامَ مُعْتَمِدًا بِشَيْءٍ بَيْنَهُمَا حَتَّى أَتَى حَلَقَةً فِي الْمَسْجِدِ وَفِيهَا رَجُلٌ أَصْلَعٌ ، فَوَقَّفَ عَلَيْهِ ، فَقَالَ : يَا أَصْلَعُ ، مَا قَوْلُكَ فِي طَلَاقِ الْأُمَةِ ؟ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهِ ، ثُمَّ أَوْمَأَ إِلَيْهِ بِإِصْبَعِيهِ . فَقَالَ عُمَرُ لِلرَّجُلَيْنِ : تَطْلِقَتَانِ .

فَقَالَ أَحَدُهُمَا : سُبْحَانَ اللَّهِ ! جِئْنَا لِنَسْأَلَكَ وَأَنْتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ، فَمَشَيْتَ مَعَنَا حَتَّى وَقَفْتَ عَلَى هَذَا الرَّجُلِ ، فَسَأَلْتَهُ ، فَرَضَيْتَ مِنْهُ بِأَنْ أَوْمَأَ إِلَيْكَ ! !

١ . الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ : ص 250 ح 275 عن الأعمش عن الإمام الصادق عن آبائه (عليهم السلام) .

٢ . المزار الكبير : ص 231 ح 6 عن معاوية بن عمار ويوسف الكناسي ، الكافي : ج 1 ص 454 ح 4 ، كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 592 ح 3199 ، المزار للشهيد الأول : ص 102 والثلاثة الأخيرة من دون إسناد إلى المعصوم ، بحار الأنوار : ج 100 ص 338 ح 32 .

٣ . المناقب للخوارزمي : ص 131 ح 146 ، الفردوس : ج 3 ص 363 ح 5100 نحوه ، ذخائر العقبى : ص 178 .

4/1

İMANI EN HÂLİS MÜMİN

4140-Resulullah (s.a.a): Müminlerin İslam'ı en önde kabul edeni, imanda onların en hâlisi, cömertlikte en eli açığı, benden sonra halkın efendisi, yüzü ak olanların önderi ve yeryüzü ahalisinin imamı Ali b. Ebutalib'dir.

4141-İmam Sadık (a.s) [Emirülmüminin'in (a.s) ziyaretname-sinde]: Sen İslam'ı kabulde bu kavmin birincisiydin; imanda onların en hâlisi, yakinde en sağlamı, Allah'tan en çok korkanı, en fazla zahmete katlananı ve Resulullah'a karşı sözüne en bağlı olanıydın.

5/1

İMANDA YERYÜZÜNDEKİLERİN EN ÜSTÜNÜ

4142-Menakıb, Harezmi [Ömer b. Hattab'dan]: Şahitlik ederim ki Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: “Eğer yedi gök ve yedi yer terazinin bir kefesine Ali'nin imanı da terazinin diğer kefesine konulursa muhakkak Ali'nin imanı ağır gelir.”

4143-Tarih-i Dimeşk [Meslaka Abdi babasından]: Ömer'in hilafeti zamanında iki kişi onun yanına gelip bir cariye'nin boşanması konusunda kendisine soru yönelttiler. O, aralarında bulunan bir şeye dayanarak ayağa kalktı; mescitte bulunan cemaatin arasına girdi. Cemaatin arasında [saçının ön kısmı dökülmüş] alnı açık bir adamın karşısında durdu ve dedi: ‘Ey alnı açık! Cariye'nin boşanması hakkında senin görüşün nedir?’ O, başını kaldırıp iki parmağı ile işaret etti. Bunun üzerine Ömer onlara “iki (talak) boşama” diye cevap verdi. O iki adamdan biri dedi ki: ‘Allah'a sığınırım! Biz, sana sormak için gelmiştik ve sen müminlerin emiri olduğun halde bizi bu adamın yanına getirdin, ona sordun ve onun işaretine razı oldun?!’

فَقَالَ : أَوْتَدْرِيانَ مَنْ هَذَا ؟ قَالَا : لَا .

قَالَ : هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ . أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) سَمِعْتُهُ وَهُوَ يَقُولُ : لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَضِعْنَ فِي كِفَّةٍ مِيزَانٍ ، وَوُضِعَ إِيمَانُ عَلِيٍّ فِي كِفَّةٍ مِيزَانٍ ، لَرَجَحَ بِهَا إِيمَانُ عَلِيٍّ^١ .
4144 . شرح نهج البلاغة عن عمر بن الخطاب : أَمَّا أَنْتَ يَا عَلِيُّ ، فَوَاللَّهِ لَوْ وَزَنَ إِيمَانُكَ بِإِيمَانِ أَهْلِ الْأَرْضِ لَرَجَحَهُمْ^٢ !

6 / 1

امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ

4145 . سنن الترمذی عن ربعي بن حراش عن الإمام علي (عليه السلام) - بِالرَّحْبَةِ - : لَمَّا كَانَ يَوْمُ الْحُدَيْبِيَّةِ خَرَجَ إِلَيْنَا نَاسٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ، فِيهِمْ : سُهَيْلُ بْنُ عَمْرٍو ، وَأَنَاسٌ مِنْ رُؤَسَاءِ الْمُشْرِكِينَ ، فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، خَرَجَ إِلَيْكَ نَاسٌ مِنْ أَبْنَائِنَا وَإِخْوَانِنَا وَأَرْقَاتِنَا ، وَلَيْسَ لَهُمْ فَهْمٌ فِي الدِّينِ ، وَإِنَّمَا خَرَجُوا فِرَارًا مِنْ أَمْوَالِنَا وَضِيَاعِنَا ، فَأَرَدَدَهُمْ إِلَيْنَا .
 قَالَ : فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فَهْمٌ فِي الدِّينِ سَنَفْقَهُهُمْ . فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) : يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ ! لَنَنْتَهِنَّ ، أَوْ لَيَبْعَثَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ مَنْ يَضْرِبُ رِقَابَكُمْ بِالسَّيْفِ عَلَى الدِّينِ ، قَدْ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ عَلَى الْإِيمَانِ .
 قَالُوا : مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ : مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ وَقَالَ عُمَرُ : مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟
 قَالَ (صلى الله عليه وآله) : هُوَ خَاصِصُ النَّعْلِ - وَكَانَ أُعْطِيَ عَلِيًّا (عليه السلام) نَعْلَهُ يَخْصِفُهَا - .
 ثُمَّ التَفَتَ إِلَيْنَا عَلِيٌّ (عليه السلام) فَقَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) قَالَ : مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ^٣

١ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 340 ح 8911 و ص 341 ح 8912 عن ضبيعة العيادي عن أبيه ، المناقب لابن المغازلي : ص 289 ح 330 ، المناقب للخوارزمي : ص 131 ح 145 ، كفاية الطالب : ص 258 ؛ الأُمالي للطوسي : ص 238 ح 422 و ص 575 ح 1188 ، شرح الأخبار : ج 2 ص 321 ح 659 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 370 عن أبي صبرة ومصلحة بن عبد الله وكلها نحوه .
 ٢ . شرح نهج البلاغة : ج 12 ص 259 .

٣ . سنن الترمذی : ج 5 ص 634 ح 3715 ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 2 ص 649 ح 1105 نحوه ، أسد الغابة : ج 4 ص 99 ح 3789 ، المناقب للخوارزمي : ص 128 ح 142 نحوه ، المناقب لابن المغازلي : ص 439 ح 24 نحوه ؛ إعلام الوری : ج 1 ص 372 نحوه .

Ömer dedi ki: ‘Bunun kim olduğunu biliyor musunuz?’ Dediler ki: “Hayır.” Dedi ki: Bu, Ebutalib’in oğlu Ali’dir. Şahitlik ederim ki Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: “Eğer yedi gök terazinin bir kefesine Ali’nin imanı da terazinin diğer kefesine konulursa muhakkak Ali’nin imanı onlardan daha ağır gelir.”

4144-Şerh-i Nehcü’l-Belaga [Ömer b. Hattab’dan]: Ama sana gelince ey Ali! Allah’a yemin olsun ki eğer senin imanınla yer-yüzündekilerin imanı tartılırsa onların imanından üstün gelir.

6/1

ALLAH ONUN KALBİNİ İMANLA SINAMIŞTIR

4145-Sünen-i Tirmizi [Rib’i b. Heraş İmam Ali’den]: Hudeybiye gününde aralarında Süheyl b. Amr’ın da bulunduğu bir grup müşrik ve şirk önderlerinden bir cemaat bize doğru geldiler ve dediler ki: ‘Ey Allah’ın Resulü! Bizim evlatlarımız, kardeşlerimiz ve kölelerimizden bir grup sana gelmişler. Onların senin dinini tanımıyorlar; sadece bizim mallarımız ve arazilerimizde çalışmaktan kaçtıkları için sana gelmişlerdir. Onları bize geri ver.’ Peygamber buyurdu ki: “Eğer onlar dini tanımıyorlarsa biz onlara tanıtacağız.” Sonra şöyle buyurdu: “Ey Kureyşliler cemaati! Vazgeçin artık! Yoksa size öyle birini gönderirim ki din için sizin boyunlarınızı vurur; o öyle biridir ki Allah kalbini imanla sınamıştır.” Ashab sual etti: ‘Ey Allah’ın Resulü! O kimdir?’ Ebubekir sordu: ‘Ya Resulellah, o kimdir?’ Ömer sordu: ‘O kimdir ey Allah’ın Resulü?’

Peygamber (s.a.a) buyurdu ki: “O, ayakkabıyı tamir edendir!” Peygamber, ayakkabısını tamir etmesi için Ali’ye vermişti.

Söz bura varınca Ali bize doğru dönerek dedi ki: Resulullah (s.a.a) buyurdu: Her kim kasten bana yalan isnat ederse ateşten yerini hazırlamalıdır.

4146 . الإمام علي (عليه السلام): لَمَّا افْتَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مَكَّةَ أَتَاهُ نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ، فَقَالُوا: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّا حُلُفَاؤُكَ وَقَوْمُكَ، وَإِنَّهُ لَحَقَّ بِكَ أَرْقَاؤُنَا؛ لَيْسَ لَهُمْ رَغْبَةٌ فِي الْإِسْلَامِ، وَإِنَّمَا فَرَّوْا مِنَ الْعَمَلِ، فَارْدُدْهُمْ عَلَيْنَا.

فَشَاوَرَ أَبَا بَكْرٍ فِي أَمْرِهِمْ، فَقَالَ: صَدَقُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ لِعُمَرَ: مَا تَرَى؟ فَقَالَ مِثْلَ قَوْلِ أَبِي بَكْرٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! لَيَبْعَثَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ رَجُلًا مِنْكُمْ؛ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ، فَيَضْرِبُ رِقَابَكُمْ عَلَى الدِّينِ!

فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟

قَالَ: لَا.

قَالَ عُمَرُ: أَنَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟

قَالَ: لَا، وَلَكِنَّهُ خَاصِفُ النَّعْلِ فِي الْمَسْجِدِ - وَقَدْ كَانَ أَلْقَى نَعْلَهُ إِلَى عَلِيٍّ يَخْصِفُهَا -^١.

7 / 1

الإيمانُ مُخَالِطٌ لِحِمَمِهِ وَدَمِهِ

4147 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) - لِعَلِيٍّ (عليه السلام) - : الْإِيمَانُ مُخَالِطٌ لِحِمَمِكَ وَدَمِكَ كَمَا خَالَطَ لَحْمِي وَدَمِي^٢.

١ . المستدرک علی الصحیحین : ج 2 ص 149 ح 2614، خصائص أمير المؤمنين للنسائي : ص 86 ح 31، المصنّف لابن أبي شيبة : ج 7 ص 497 ح 18 وفيه من «يا معشر...»، تاريخ بغداد : ج 1 ص 133 ح 1 و ج 8 ص 433 ح 4540، تاريخ دمشق : ج 42 ص 342 ح 8913، مسند الزّيار : ج 3 ص 118 ح 905، المناقب لابن المغازلي : ص 440 ح 25 كلّها عن ربعي، كنز العمال : ج 13 ص 127 ح 36402 نقلا عن ابن حنبل وابن جرير وسنن سعيد بن منصور، المحاسن والمساوي : ص 41؛ الإرشاد : ج 1 ص 122، بشارة المصطفى : ص 216 عن ربعي وفيهما من «يا معشر...» وكلّهما نحوه. راجع : ج 4 ص 423 (نفسى).

٢ . المناقب لابن المغازلي : ص 238 ح 285 عن جابر بن عبد الله، المناقب للخوارزمي : ص 129 ح 143، كفاية الطالب : ص 265 كلاهما عن زيد بن عليّ عن أبيه عن جدّه (عليهما السلام) عنه (صلى الله عليه وآله)؛ الأمالى للصدوق : ص 157 ح 150، الإقبال : ج 1 ص 507، بشارة المصطفى : ص 155، كنز الفوائد : ج 2 ص 179، شرح الأخبار : ج 2 ص 382 ح 740، المسترشد : ص 634 ح 298، إعلام الوری : ج 1 ص 366، المناقب للكوفي : ج 1 ص 251 ح 167 و ص 266 ح 178 كلّها عن جابر.

4146-İmam Ali (a.s): Resulullah (s.a.a) Mekke’yi fetrettiğinde Kureyşlilerden bir grup onun yanına gelerek dediler ki: ‘Ey Muhammed! Biz seninle aralarında anlaşma bulunan kimseler ve senin akrabalarınız. Bizim kölelerimizden bir grup size katılmıştır. Aslında onların İslam’a inancı yoktur, sadece işten ve çalışmaktan kaçmışlardır. Onları bize geri döndür.’ Resulullah (s.a.a) onlar hakkında Ebubekir’e danıştı. Ebubekir: “Doğru söylüyorlar” dedi. Sonra Ömer’e dönerek “Sen ne diyorsun?” diye sordu. Dedi ki: ‘Ebubekir’in söylediği gibidir.’ Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Ey Kureyşliler! Allah sizden kalbini imanla sınamış olduğu birini üzerinize gönderecektir; o, din için sizin boynunuzu vuracaktır.” Ebubekir: “Ey Allah’ın Resulü, o ben miyim?” diye sordu. Buyurdu: “Hayır.” Sonra Ömer: “Ey Allah’ın Resulü, o ben miyim?” diye sorunca da buyurdu: “Hayır. O, mescitte ayakkabıyı tamir eden kişidir.” Peygamber (s.a.a), ayakkabısını tamir etmesi için Ali’ye vermişti.

7/1

İMAN ETİNE VE KANINA KARIŞMIŞ

4147-Resulullah (s.a.a) [Ali’ye (a.s) hitaben]: İman, nasıl benim etim ve kanımla karışmışsa aynı şekilde senin de etin ve kanınla karışmıştır.

كلام فى بدء إسلام الإمام

كان أمير المؤمنين على بن أبى طالب (عليه السلام) أفضل وأكرم مؤمن عرفه التاريخ الإسلامى بل كان فى ذروة الإيمان ، وإيمانه ذو مواصفات لا مثيل لها عند غيره من أولى الإيمان ، فهو أول من صدق برسول الله (صلى الله عليه وآله) ، وإيمانه نقى خالص لم تشبه شائبة الشرك قط ، ولم يشاكله أحد فى ثبات خطاه على الإيمان وقوة العقيدة . كان (عليه السلام) - كما أشرنا سابقاً - ينال فى فراش النبى (صلى الله عليه وآله) منذ الأيام الأولى لحياته . وقد نشأ برعاية النبى إياه .

وتربى على الخلق النبوى العظيم والسيرة المباركة . وكان يشهد مراحل النبوة مع النبى (صلى الله عليه وآله) جنباً إلى جنب ، وكان النبى يأخذه معه إلى غار حراء ، فتعرف على أسرار الملكوت . وصرح فى خطبته العظيمة «القاصعة» أنه كان يرى نور الوحي ، ويسمع رنة الشيطان اليائسة . وعلى مشارف إبلاغ الرسالة نال لقب «الوصى» ، و«الوزير» ، و«الأخ» ، من خلال مرافقته لرسول الله (صلى الله عليه وآله) . ولنلاحظ تصويره الجميل للرعاية النبوية . قال :

«وَقَدْ عَلِمْتُمْ مَوْضِعِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) بِالْقَرَابَةِ الْقَرِيبَةِ ، وَالْمَنْزِلَةِ الْخَصِيصَةِ . وَضَعَنِي فِي حِجْرِهِ وَأَنَا وَلَدٌ يَضُمُّنِي إِلَى صَدْرِهِ ، وَيَكْنُفُنِي فِي فَرَاشِهِ ، وَيُمَسِّنِي جَسَدَهُ ، وَيُسَمِّنِي عَرَفَهُ^١ . وَكَانَ يَمْضَغُ الشَّيْءَ ثُمَّ يُلْقِمُنِيهِ . وَمَا وَجَدَ لِي كَذِبَةً فِي قَوْلٍ ، وَلَا خَطْلَةً فِي فِعْلٍ . وَلَقَدْ قَرَنَ اللَّهُ بِهِ (صلى الله عليه وآله) مِنْ لَدُنْ أَنْ كَانَ فَطِيماً أَعْظَمَ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَتِهِ يَسْلُكُ بِهِ طَرِيقَ الْمَكَارِمِ ، وَمَحَاسِنِ أَخْلَاقِ الْعَالَمِ ، لَيْلَهُ وَنَهَارَهُ . وَلَقَدْ كُنْتُ أَتَّبِعُهُ اتِّبَاعَ الْفَصِيلِ أَثَرِ أُمِّهِ ، يَرْفَعُنِي فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ أَخْلَاقِهِ عِلْماً ، وَيَأْمُرُنِي بِالْإِقْتِدَاءِ بِهِ . وَلَقَدْ كَانَ يُجَاوِرُ فِي كُلِّ سَنَةٍ بَحْرَاءَ فَأَرَاهُ ، وَلَا يَرَاهُ غَيْرِي . وَلَمْ يَجْمَعْ بَيْتٌ وَاحِدٌ يَوْمَئِذٍ فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَخَدِيجَةَ وَأَنَا تَالِئُهُمَا . أَرَى نَوْرَ الْوَحْيِ وَالرَّسَالَةِ ، وَأَشْمُ رِيحَ النَّبُوَّةِ .

وَلَقَدْ سَمِعْتُ رَنَةَ الشَّيْطَانِ حِينَ نَزَلَ الْوَحْيُ عَلَيْهِ (صلى الله عليه وآله) فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا هَذِهِ الرَّنَةُ ؟ فَقَالَ : هَذَا الشَّيْطَانُ قَدْ أَيْسَ مِنْ عِبَادَتِهِ . إِنَّكَ تَسْمَعُ مَا أَسْمَعُ ، وَتَرَى مَا أَرَى ، إِلَّا أَنَّكَ لَسْتَ بِنَبِيٍّ ، وَلَكِنَّكَ لَوْزِيرٌ وَإِنَّكَ لَعَلَى خَيْرٍ^٢ .

١ . العرف : الريح الطيبة (النهاية : ج 3 ص 217) .

٢ . راجع : ج 4 ص 522 (القرابة القريبة) .

İMAMIN İSLAM'I KABUL EDİŞ ZAMANINA DAİR BİR BAKIŞ

İmam Ali (a.s) İslam tarihinde imanın doruğundaki en üstün mümindir. Müminler arasında onun imanı eşsiz özellikler taşımaktadır. O, Resulullah'a (s.a.a) iman eden ilk kişidir. Onun imanı asla şirke bulaşmamıştır. İman yolundaki direnci ve inancındaki kuvvetiyle eşsiz biriydi. İmam Ali (a.s) [daha önce işaret ettiğimiz gibi] yaşamının ilk günlerinden itibaren Resulullah'ın (s.a.a) yatağının yanında uyudu; Peygamberin gözetim ve eğitimi ile yetişti; yüce Nebinin ahlakı, huyu ve düşünce karakteri ile rüşt etti; onun yanında nübüvvetin oluşum aşamalarını gördü.

Resulullah (s.a.a), onu sürekli Hira mağarasına götürürdü. Böylece melekût âleminin raz-u niyazı ile aşına oldu. İmam, "Kasia" hutbesindeki açık beyanına göre, vahyin nurunu görmekte ve şeytanın ümitsiz çılgılığını iştirmektedir. Şimdi risaletin duyurulması sırasında Peygamberin (s.a.a) yanında yer almaya hazır olduğunu açıklayarak "vasi", "vezir" ve "kardeş" ünvanıyla vahyin mesajını almış güzel Alevi tasvirin bu özelliklerine bakalım:

‘O gün İslam Resulullah ve Hatice'nin evinden başka hiç bir evde yoktu; ben de onların üçüncüsüydim. Vahyin ve risaletin nurunu görür, nübüvvetinin kokusunu duyardım. Gerçekten de O'na (s.a.a) vahiy geldiği zaman, şeytanın inlemesini duydum da "Ya Resulullah! Bu inleme nedir?" dedim. "Bu kendisine kulluk edilmesinden ümidini kesen şeytandır. Benim duyduğumu duyuyor, gördüğümü görüyorsun. Ancak sen nebi değilsin, vezirsin ve hayır üzeresin" dedi.’¹

¹-*Nehcü'l-Belaga*, 192. hutbe.

وقال ابن أبي الحديد - في بيان قوله (عليه السلام): «إِنِّي وُلِدْتُ عَلَى الْفِطْرَةِ» -: «ومُراده هاهنا بالولادة عَلَى الْفِطْرَةِ أَنَّهُ لَمْ يُولَدْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ; لِأَنَّهُ وُلِدَ (عليه السلام) لثَلَاثِينَ عَامًا مَضَتْ مِنْ عَامِ الْفِيلِ ، وَالنَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) أُرْسِلَ لِرَبْعِينَ سَنَةً مَضَتْ مِنْ عَامِ الْفِيلِ . وَقَدْ جَاءَ فِي الْأَخْبَارِ الصَّحِيحَةِ أَنَّهُ (صلى الله عليه وآله) مَكَثَ قَبْلَ الرِّسَالَةِ سَنِينَ عَشْرًا يَسْمَعُ الصَّوْتَ وَيَرَى الضَّوَّ ، وَلَا يُخَاطِبُهُ أَحَدٌ ، وَكَانَ ذَلِكَ إِرْهَاصًا لِرِسَالَتِهِ (عليه السلام) ، فَحُكِمَ تِلْكَ السَّنِينَ الْعَشْرَ حُكْمُ أَيَّامِ رِسَالَتِهِ (صلى الله عليه وآله) ، فَالْمَوْلُودُ فِيهَا إِذَا كَانَ فِي حِجْرِهِ وَهُوَ الْمُتَوَلَّى لِتَرْبِيَّتِهِ مَوْلُودٌ فِي أَيَّامِ كَأَيَّامِ النَّبُوَّةِ ، وَلَيْسَ بِمَوْلُودٍ فِي جَاهِلِيَّةٍ مَحْضَةٍ ، فَفَارَقَتْ حَالَهُ حَالُ مَنْ يُدْعَى لَهُ مِنَ الصَّحَابَةِ مُمَائِلَتُهُ فِي الْفَضْلِ . وَقَدْ رُوِيَ أَنَّ السَّنَةَ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا عَلِيٌّ (عليه السلام) هِيَ السَّنَةُ الَّتِي بُدِيَ فِيهَا بِرِسَالَةِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) ، فَأَسْمِعِ الْهَتَافَ مِنَ الْأَحْجَارِ وَالْأَشْجَارِ ، وَكُشِفَ عَنْ بَصَرِهِ ، فَشَاهَدَ أَنْوَارًا وَأَشْخَاصًا ، وَلَمْ يُخَاطَبْ فِيهَا بِشَيْءٍ . وَهَذِهِ السَّنَةُ هِيَ السَّنَةُ الَّتِي ابْتَدَأَ فِيهَا بِالْتَّبَتُّلِ وَالْإِنْقِطَاعِ وَالْعُزْلَةِ فِي جَبَلِ حِرَاءَ ، فَلَمْ يَزَلْ بِهِ حَتَّى كُشِفَ بِالرِّسَالَةِ ، وَأُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ . وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَتِمُّنُ بِتِلْكَ السَّنَةِ وَبِوَلَادَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام) فِيهَا ، وَيُسَمِّيَهَا سَنَةَ الْخَيْرِ وَسَنَةَ الْبَرَكَةِ ، وَقَالَ ﷺ لَيْلَةَ وَلَادَتِهِ ، وَفِيهَا شَاهَدَ مَا شَاهَدَ مِنَ الْكَرَامَاتِ وَالْقُدَرَةِ الْإِلَهِيَّةِ ، وَلَمْ يَكُنْ مِنْ قَبْلِهَا شَاهِدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا : «لَقَدْ وُلِدَ لَنَا اللَّيْلَةَ مَوْلُودٌ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيْنَا بِهِ أَبْوَابًا كَثِيرَةً مِنَ النِّعْمَةِ وَالرَّحْمَةِ» . وَكَانَ كَمَا قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ ; فَإِنَّهُ (عليه السلام) كَانَ نَاصِرَهُ وَالْمُحَامِيَّ عَنْهُ وَكَاشَفَ الْغَمَاءَ عَنْ وَجْهِهِ ، وَبَسِيفِهِ ثَبَتَ دِينَ الْإِسْلَامِ ، وَرَسَتْ دَعَائِمُهُ ، وَتَمَهَّدَتْ قَوَاعِدُهُ» .

ويقول الكاتب المسيحي الشهير جورج جرداق: «وَإِذَا أَسْلَمَ بَعْضُ الْوُجُوهِ مِنْ قُرَيْشٍ مُنْذُ أَوَّلِ الدَّعْوَةِ احْتِكَامًا لِلْعَقْلِ وَتَخَلُّصًا مِنَ الْوَتَنِ ; وَإِذَا أَسْلَمَ كَثِيرٌ مِنَ الْعَبِيدِ وَالْأَرْقَاءِ وَالْمُضْطَّهَدِينَ طَلَبًا لِلْعَدَالَةِ الَّتِي تَتَدَفَّقُ بِهَا رِسَالَةُ مُحَمَّدٍ ، وَاسْتِنْكَارًا لِلْجَوْرِ الَّذِي يُلْهَبُ ظُهُورَهُمْ بِسِيَاطِهِ ; وَإِذَا أَسْلَمَ قَوْمٌ بَعْدَ انْتِصَارِ النَّبِيِّ امْتِنَالًا لِلْوَاقِعِ وَتَرْفًُّا لِلْمُنْتَصِرِ كَمَا هِيَ الْحَالُ بِالنِّسْبَةِ لِكَثَرِ الْأُمُومِيِّينَ ; إِذَا أَسْلَمَ هَؤُلَاءِ جَمِيعًا فِي ظُرُوفٍ تَفَاوَتْ مِنْ حَيْثُ قِيمَتِهَا وَمَعَانِيهَا الْإِنْسَانِيَّةِ ، وَتَجَدَّدَ فِي خُضُوعِهَا لِلْمَنْطِقِ أَوْ لِلْوَاقِعِ الرَّاهِنِ ، فَإِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ قَدْ وُلِدَ مُسْلِمًا ; لِأَنَّهُ مِنْ مَعْدِنِ الرِّسَالَةِ مَوْلِدًا وَنَشَأً ، وَمِنْ ذَاتِهِ خَلْقًا وَفِطْرَةً . ثُمَّ إِنَّ الظَّرْفَ الَّذِي أَعْلَنَ فِيهِ عَمَّا يَكْمُنُ فِي كِيَانِهِ مِنْ رُوحِ الْإِسْلَامِ وَمِنْ حَقِيقَتِهِ

İbn-i Ebi'l-Hadid, İmamın "*Ben fitrat üzere doğdum. İman ve hicrette, önceliğim var benim*" sözü hakkında şöyle der: "Onun fitrat üzere doğmaktan maksadı, cahiliye döneminde dünyaya gelmemiş olmasıdır. Zira o, "Fil yılından" otuz sene sonra dünyaya gelmiştir. Resulullah ise "Fil yılından" kırk sene sonra peygamberliğe seçildi. Sahih hadislerde, Resulullah'ın (s.a.a), peygamberliğe seçilmeden on yıl önce vahyin sedasını duyup nurunu gördüğü, ancak kimsenin ona hitap etmediği nakledilmektedir. Bu dönem, hazretin ilahi risalete hazırlanma dönemi idi. Yani bu on yıllık süre o hazretin risalet döneminden sayılmaktadır. Dolayısıyla bu on yıl içerisinde doğmuş ve Peygamberin kucağında, onun eğitimi ile terbiye almış olan biri, peygamberlik günlerinde dünyaya gelmiştir ve mutlak cahiliye döneminde doğmuş sayılmaz. Bu yüzden o, fazilet konusunda kendisine benzediklerini iddia eden diğer kişilerden farklıdır.

Rivayete göre Ali, dünyaya geldiğinde Resulullah'ın (s.a.a) risaleti başlamıştı; taşlar ve ağaçlardan sesler işitiyordu, gözleri ilahi nurla aydınlanmıştı; kendisiyle konuşmalar bile nurlu varlıkları görüyordu.

Bu yıl, o hazretin herkesten ilişkilerini kesip Hira mağarasına inzivaya çekildiği yıldır. Risalete ulaşmış vahiy devam edinceye kadar bu böyle devam etti. Allah Resülü bu yıla ve Ali'nin (a.s) bu yıl içinde dünyaya gelişine mübarek bilmiş ve ona 'Hayır ve bereket yılı' demiştir. Hz. Ali'nin doğum gecesinde -ki onda daha görmediği ilahi mucize ve kudretleri görmekteydi- ailesine şöyle buyurdu: 'Yüce Allah bu gece bize birçok nimet ve rahmet kapısı açmıştır.

Peygamber Efendimizin buyurduğu şekilde de oldu. Zira İmam Ali, peygamberin yardımcısı, savunucusu, ondan kederi giderendi. Onun kılıcıyla İslam'ın temelleri sağlamlaştı ve peygamberin merkez üssü güçlendi.¹

Hristiyan Alimi George Cordak'ın Sözleri:

Kureyş'in ileri gelenlerinden bir grup aklın hükmüyle putperestlikten kurtulmak için Müslüman oldular. Köle ve zulüm görmüş birçok kimse de Muhammed'in (s.a.a) risaletinin adalet çağrısına icabet etmek ve kırbaçlarla sırtlarını parçalamış olan zulümü inkâr etmek için İslam'a girdiler. Bir grupta Peygamber (s.a.a) muzafer olduktan sonra gerçekçilik ve muzaffer şahısa yakın olmak için Müslüman oldular. Nitekim Emevilerin çoğunun macerası bu şekildeydi.

Bütün bunlar, insani değer ve mefhum açısından farklı olan çeşitli şartlarda Müslüman olmuş ve bir meselede yani mantık ve mevcut gerçeği kabullenmekte aynıydılar. Ama Ali b. Ebitalip (a.s) Müslüman olarak dünyaya gelmişti. Zira o, doğma ve eğitim açısından risalet madeninden gelmiş, ahlak ve fitrat yönünden ise İslam'ın kendisindendir. İslam hakikatından ruhunda gizlediği şeyi ilan ettiğinde içinde bulunduğu şartlar başkalarının şartları gibi değildi.

¹-Şerh-i Nehcü 'l-Belaga, c.4, s.114

لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مِنْ ظُرُوفِ الْآخَرِينَ وَلَمْ يَرْتَبِطْ بِمَوْجِبَاتِ الْعُمُرِ ؛ لَئِنْ إِسْلَامَ عَلِيٍّ كَانَ أَعَمَقَ مِنْ
ضَرُورَةِ الْإِرْتِبَاطِ بِالظُّرُوفِ إِذْ كَانَ جَارِياً مِنْ رُوحِهِ كَمَا تَجَرَّى الْأَشْيَاءُ مِنْ مَعَادِنِهَا وَالْمِيَاهُ مِنْ
يَنَابِيعِهَا . فَإِنَّ الصَّبِيَّ مَا كَادَ يَسْتَطِيعُ التَّعْبِيرَ عَنْ خَلْجَاتِ نَفْسِهِ ، حَتَّى أَدَّى فَرَضَ الصَّلَاةِ وَشَهِدَ بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ دُونَ أَنْ يَسْتَأْذِنَ أَوْ يَسْتَشِيرَ . لَقَدْ كَانَ أَوَّلُ سُجُودِ الْمُسْلِمِينَ الْأَوَّلِ لِلَّهِ قُرَيْشٍ !
وَكَانَ أَوَّلُ سُجُودٍ عَلَيَّ ﷺ لَهُ مُحَمَّدٌ ! إِلَّا أَنَّهُ إِسْلَامُ الرَّجُلِ الَّذِي أُتِيحَ لَهُ أَنْ يَنْشَأَ عَلَى حُبِّ الْخَيْرِ وَيَنْمُوَ
فِي رِعَايَةِ النَّبِيِّ وَيُصْبِحَ إِمَامَ الْعَادِلِينَ مِنْ بَعْدِهِ ، وَرَبَّانَ السَّفِينَةِ فِي غَمَرَةِ الْعَوَاصِفِ وَالْأُمُوجِ^١ .

يَتَبَيَّنُ مِمَّا ذَكَرْنَاهُ - وَهُوَ غِيضٌ مِنْ فَيْضٍ ، وَيُمْكِنُ مِلَاحَظَةُ حَقَائِقَ كَثِيرَةٍ تَدْعُمُ مَا أوردناه - مَا يَأْتِي :

- 1 - يعود إيمان عليّ (عليه السلام) إلى السنين التي سبقت الجهر بالرسالة الإسلامية .
- 2 - تباينت أقوال المؤرخين في عمره (عليه السلام) حين تصديقه النبي (صلى الله عليه وآله) بين الثمان^٢،
والثلاث^٣، والعشر^٤، والإحدى عشرة^٥، والاثنتي عشرة^٦، والثلاث عشرة^٧، والأربع عشرة^٨،

١ . الإمام عليّ صوت العدالة الإنسانية : ص 38 .

٢ . التاريخ الكبير : ج 6 ص 259 لرقم 2343، السنن الكبرى : ج 6 ص 339 ح 12160، تاريخ دمشق : ج 42 ص 25، المعجم الكبير : ج 1 ص 95 ح 162
كلها عن عروة، تاريخ بغداد : ج 1 ص 134 ح 1 عن أبي الأسود عمّ حدثه، الاستيعاب : ج 3 ص 199 لرقم 1875 عن أبي الأسود .

٣ . الطبقات الكبرى : ج 3 ص 21 عن محمد بن عبد الرحمن بن زرارة، تاريخ دمشق : ج 42 ص 26 عن محمد بن عبد الرحمن
بن زرارة وحسن بن زيد وأبي نعيم، المعارف لابن قتيبة : ص 168 عن ابن إسحاق، تاريخ الطبري : ج 2 ص 312، الكامل في
التاريخ : ج 1 ص 484، البداية والنهاية : ج 3 ص 25 والثلاثة الأخيرة عن الكلبي، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 235 عن الشعبي .

٤ . الكافي : ج 8 ص 339 ح 536 عن سعيد بن المسيّب عن الإمام زين العابدين (عليه السلام) ؛ المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 120
ح 4580، الاستيعاب : ج 3 ص 199 لرقم 1875، دلائل النبوة للبيهقي : ج 2 ص 165، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 235، تاريخ الطبري : ج 2
ص 312 والخمسة الأخيرة عن ابن إسحاق و ص 314، أسد الغابة : ج 4 ص 89 الرقم 3789، السنن الكبرى : ج 6 ص 339 ح 12162 والثلاثة
الأخيرة عن مجاهد و ح 12161 عن ابن إسحاق، البداية والنهاية : ج 3 ص 26 عن ابن إسحاق ومجاهد .

٥ . الكامل في التاريخ : ج 1 ص 484 عن ابن إسحاق، السنن الكبرى : ج 6 ص 340 ح 12163، تاريخ دمشق : ج 42 ص 26
كلاهما عن شريك، شرح نهج البلاغة : ج 14 ص 235 عن عبد الله بن سميان عن الإمام الصادق (عليه السلام) وعن عبد الله بن زياد
وكلاهما عن الإمام الباقر (عليه السلام) .

٦ . الاستيعاب : ج 3 ص 199 الرقم 1875 عن أبي عمر .

٧ . الاستيعاب : ج 3 ص 199 الرقم 1875 عن أبي عمر و ص 200 الرقم 1875 عن ابن عمر .

٨ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 26 عن المغيرة، شرح نهج البلاغة : ج 13 ص 234 عن جرير وحذيفة .

Başkalarıyla aynı şartlara sahip değildi ve yaşantının mülahazalarıyla ilgisi yoktu onun. Ali'nin (a.s) Müslümanlığı, günün şartlarına bağlılığın çok ötesinde bir derinliğe sahipti. Zira kaynağını ruhundan almaktaydı; aynen eşyanın, madeninden ve suların kaynaklarından çıkması gibi... Çünkü bir çocuk izinsiz ve meşveret etmeksizin vacip namazı kılabilirdiği, Allah ve Resulüne şahitlik edebildiği sürece kendi içindeki arzuları yorumlayamaz. İlk Müslümanların ilk secdeleri Kureyş'in tanrılarına olduğu halde Ali'nin (a.s) ilk secdesi Muhammed'in (s.a.a) Allah'ına olmuştur. Evet, onun İslam'ı, Peygamberin (s.a.a) sayesinde hayır ve hidayeti sevme üzerine kararlaştırılmış, Peygamberden sonra da adalet âşıklarına önder olacak, girdaplı ve dalgalı denizlerin gemisine kaptan olacak birinin İslam'ıydı.¹

Birçok hakikatleri de teyit eden çoğundan pek azını zikrettiğimiz bu gerçeklerin tümünden yola çıkarak şu noktalara ulaşabiliriz:

- 1- Ali'nin (a.s) imanı ve sağlam inancı Resulullah'ın (s.a.a) resmi risaletinden ve resmi olarak duyurulmasından yıllar öncesine dönmektedir. Meşhur hadisler, Ali'nin (a.s) imanının diğerlerinin imanından yedi yıl önce gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir.
- 2- İmam Ali'nin (a.s) İslam'ı kabul ettiği sıradaki yaşına dair çeşitli rivayetler vardır; yediden on altıya kadar rivayet edenler vardır.

¹-İmam Ali Savtu'l-Adaleti'l-İnsaniyye, s.38

والخمس عشرة^١، والست عشرة^٢.

وإن دلّ هذا على شيء فإنما يدلّ على تحديد عمره في موقفه من الرسالة فحسب، وإلاّ فإنّ روحه الطاهرة لم تتلوّث بالشرك قطّ. وهكذا قال زين العابدين عليّ بن الحسين (عليه السلام) في جواب من سأله عن عمر الإمام (عليه السلام) عند إيمانه: أَوْ كَانَ كَافِرًا؟ إِنَّمَا كَانَ لِعَلِيٍّ حَيْثُ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَسُولَهُ (صلى الله عليه وآله) عَشْرُ سِنِينَ، وَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ كَافِرًا^٣. ونضيف إلى أنّ ما نقل عن أنّه (عليه السلام) كان ابن عشر سنين حين تصديقه بالرسالة يعدّ من أصحّ الأخبار وأشهرها^٤.

3- من هنا لا مراء فيمن كان أوّل المؤمنين! فبعض الصحابة أسلم بعد فترة قصيرة مضت على الرسالة، وبعضهم أسلم بعد برهة من الزمن. أمّا عليّ (عليه السلام) فقد كانت روحه معطرة بعبير الوحي منذ أيامه الأولى، كما كان يعرف معالمة قبل البعثة وقد ألفه وتمرس عليه، ومن الطبيعيّ أنّه رافق أوّل قبس تألّق منه بلا تأخير.

والآن أيّ شأن لأقوال الذين يحاولون أن يستهينوا بإيمان عليّ (عليه السلام) لصغر سنّه؟ البتة لعلية القوم المسنّين قليلاً من تلك الفطنة، وسلامة الفطرة وخلوص القلب، وليتهم ألفوا نور الوحي!

4- نقلت روايات متنوعة كثيرة في عبادة الإمام (عليه السلام) وصلاته. ولا تدلّ هذه الروايات على أنّه أوّل من صلّى بعد النبيّ فحسب، بل تدلّ على أنّه سبق الآخرين إلى العبادة بثلاث أو خمس أو سبع سنين أيضاً. ويمكن أن تشير هذه الروايات إلى عبادته (عليه السلام) قبل البعثة أيضاً^٥.

١. تاريخ خليفة بن خياط: ص 150، الاستيعاب: ج 3 ص 199 الرقم 1875، تاريخ دمشق: ج 42 ص 27 كلّها عن الحسن، القند الفريد: ج 3 ص 312 عن أبي الحسن، شرح نهج البلاغة: ج 13 ص 234 عن خباب بن الأرت والحسن وعبد الرزاق ومعمّر وقتادة.

٢. فضائل الصحابة لابن حنبل: ج 2 ص 589 ح 998، السنن الكبرى: ج 6 ص 340 ح 12164، المصنّف لعبد الرزاق: ج 5 ص 325، المعجم الكبير: ج 1 ص 95 ح 163، تاريخ دمشق: ج 42 ص 27 كلّها عن الحسن وغيره وفيها «هو ابن خمس عشرة سنة أو ست عشرة سنة»، المستدرک على الصحيحين: ج 3 ص 120 ح 4581 عن الحسن وفيه «أسلم علىّ وهو ابن عشر أو ابن ست عشرة سنة»، الاستيعاب: ج 3 ص 199 الرقم 1875 عن أبي عمر.

٣. راجع: ص 216 (عمره يوم أسلم).

٤. لأنّه (عليه السلام) -على المشهور- ولد بعد عام الفيل بثلاثين سنة (راجع: ج 1 ص 61 «المولد») وأيضاً -على المشهور- كان عمره (عليه السلام) يوم استشهد في سنة (40 هـ) 63 سنة (راجع: ج 4 ص 298 «تاريخ شهادة») ومجموعهما يدلّ على أنّه (عليه السلام) كان ابن عشر سنين عند البعثة.

٥. نستنتي من الذين سبقهم الإمام (عليه السلام) إلى الإيمان والعبادة خديجة (عليها السلام)، إذ يحتاج هذا الموضوع إلى دراسة مستقلة.

Bu rivayetler, Peygamberin (s.a.a) resmi risalet döneminde İmam Ali'nin yaşının küçük olduğunu göstermektedirler. Demek ki İmamın ruhu asla şirke bulaşmadı. İmam Zeynulabidin'den (a.s) İmam Ali'nin (a.s) iman getirdiği zaman yaşının kaç olduğu sorulduğunda şöyle buyurdu: *'O ne zaman kafir oldu ki? Allah Resulü risalete geldiğinde Ali on yaşındaydı ve o gün kafir değildi.'*¹

Şunuda ekleyelim ki, yukarıda ki rivayete göre de peygamberin risalete geldiği gün İmam Ali'nin on yaşında olduğu en doğru ve en meşhur nakildir.²

Buna göre erkeklerden ilk iman getirenin kim olduğu konusunda artık şüpheye gerek yoktur. Sahabelerden bir kısmı kısa bir süre, bir kısmı ise belli bir süreçten sonra İslam'la aşına oldular, onu kabul ettiler. Oysaki Ali (a.s), daha ilk günlerde vahyin kokusuyla kucaklaşmış, bisetten önce onun nişaneleriyle aşına olmuş ve ona alışmıştı. Doğal olarak da vahyin nurunun ilk yansımasına beklemeksizin olumlu tepki verdi. Hal böyle iken iman getirdiği sırada yaşının küçük oluşu sebebiyle Ali'nin (a.s) imanını küçük göstermeye çalışanlara cevap vermeye gerek var mıdır? Keşke bunca basiret, güzel ruh ve arınmış kalpten birazcığı da "yaşlı" ünvanına sahip olanlarda olsaydı da vahyin nurunu alabilselerdi.

Ali'nin ibadeti ve namazı hakkında da birçok rivayetler gelmiştir. Bu rivayetler, sadece İmamı (a.s), Peygamberden sonra (s.a.a) namaz kılan ilk kişi olarak saymakla yetinmemektedir; onun, diğerlerinden birkaç (üç, beş ve yedi) yıl önce ibadet ettiğini de göstermektedir. Bu tür rivayetler, İmamın (a.s) bisetten önceki döneme ait ibadetlerine işaret etmiş olabilir.

¹-el-Kâfi, c.8, s.339, Hadis: 536.

²-Zira meşhur olan onun (a.s) Fil Yılı'ndan otuz sene sonra dünyaya geldiğidir. (Bkz: *İmam Ali Ansiklopedisi*, Doğum, c.1, s.73). Yine meşhur olan Hicri 40 yılında 63 yaşında şehit olduğudur. (Bkz: *İmam Ali Ansiklopedisi*, İmam'ın Şehadet Tarihi c.7, s.545). Bütün bunlar peygamber mebus olduğunda onun (a.s) on yaşında olduğunu gösterirler.

الفصل الثاني : الخصائص الاخلاقية

1 / 2

حُسْنُ الْخُلُقِ

4148 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) : عَلَى ... أَحْسَنُ النَّاسِ خُلُقًا^١.

4149 . مطالب السؤول - فى ذكر مكارم أخلاق الإمام على (عليه السلام) - : قَدْ بَلَغَ فى ذَلِكَ إِلَى الغَايَةِ القُصْوَى ، حَتَّى نُسِبَ مِنْ غَزَارَةِ حُسْنِ خُلُقِهِ إِلَى الدُّعَابَةِ ، وَكَانَ مَعَ هَذِهِ الغَايَةِ فى حُسْنِ الخُلُقِ ، وَلَيْنَ الجَانِبِ ، يَخُصُّ ذَلِكَ بِذَوَى الدِّينِ وَاللِّينِ .
وَأَمَّا مَنْ لَمْ يَكُنْ كَذَلِكَ فَكَانَ يُولِيهِ غِلْظَةٌ وَفِطَاظَةٌ ؛ لِلتَّأْدِيبِ ، حَتَّى رَوَى عَنْهُ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ فى هَذَا المَعْنَى :

أَلَيْنُ لِمَنْ لَانَ لى جَنْبُهُ *** وَأَنْزَوْ عَلَى كُلِّ صَعْبٍ شَدِيدٍ

كَذَا المَاسُ يُعْمَلُ فِيهِ الرِّصَاصُ *** عَلَى أَنَّهُ عَامِلٌ فى الحَدِيدِ^٢

4150 . الفخرى : رَوَى أَنَّ عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) اسْتَدْعَى بِصَوْتِهِ بَعْضَ عَبِيدِهِ ، فَلَمْ يُجِبْهُ ، فَدَعَاهُ مَرَارًا فَلَمْ يُجِبْهُ ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ وَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، إِنَّهُ بِالبَابِ واقِفٌ ، وَهُوَ يَسْمَعُ صَوْتَكَ ، وَلَا يُكَلِّمُكَ !

فَلَمَّا حَضَرَ العَبْدُ عِنْدَهُ ، قَالَ (عليه السلام) : أَمَا سَمِعْتَ صَوْتِي ؟

قَالَ : بَلَى . قَالَ (عليه السلام) : فَمَا مَنَعَكَ مِنْ إِجَابَتِي ؟

قَالَ : أَمِنْتُ عُقُوبَتَكَ . قَالَ عَلَى (عليه السلام) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِى خَلَقَنِي مِمَّنْ يَأْمَنُهُ خُلُقُهُ^٣ .

١ . المناقب لابن المغازلى : ص 151 ح 188 عن ابن عباس ، الرياض النضرة : ج 3 ص 144 عن أنس نحوه ؛ الاحتجاج : ج 1 ص 363 ح 60 ، كتاب سليم بن قيس : ج 2 ص 601 ح 6 ، الفضائل لابن شاذان : ص 123 والثلاثة الأخيرة نحوه عن أبى ذرّ وسلمان والمقداد و ص 102 عن ابن عباس .

٢ . مطالب السؤول : ص 29 .

٣ . الفخرى : ص 19 .

İKİNCİ FASIL: AHLAKİ ÖZELLİKLERİ

1/2

GÜZEL AHLAKI

4148-Resulullah (s.a.a): Ali... insanlardan ahlakı en güzel olanıdır.

4149-Metalibu's-Su'ul [Ali'nin (a.s) ahlâki güzellikleri hakkında]: Güzel huylulukta son derece hoş bir ahlâka sahipti. Öyle ki bu yüzden ona "şakacı mizaçlı" olduğu isnadında bulunmuşlardır. O, güzel ahlakını ve yumuşak davranışını özellikle dindarlara ve yumuşak huylu olanlara karşı sergilemekteydi. Böyle olmayanı ise sert ve katı bir şekilde davranarak tedip ederdi. Hatta bu hususta şu şiiri okuduğu rivayet edilmiştir:

*Bana yumuşak davranana yumuşak huylu davranırım ben
Kaba ve sert olanlara da sertçe davranmasını bilirim ben
Elmas da böyledir, kurşun etkilerken onu
Bununla birlikte etkiler kendisi demiri*

4150-Fahri: Rivayete göre Emirülmüminin (a.s), hizmetçilerinden birini çağırdı. Fakat o cevap vermedi. Defalarca çağırdığı halde hizmetçisi cevap vermedi. Adamın biri içeri girdi ve dedi ki: 'Ey Emirülmüminin! O, kapının önünde durmuş ve seni duyduğu halde cevap vermiyor.' Hizmetçi İmam'ın huzuruna varınca İmam, "Beni duymuyor muydun?" diye sordu. Hizmetçi, "Duyuyordum." diye cevap verdi. İmam (a.s): "Peki, niye bana cevap vermiyordun?" diye sorunca hizmetçi dedi: "Çünkü beni cezalandırmayacağınızdan emindim." Bunun üzerine İmam Ali (a.s) şöyle buyurdu: "Beni, kullarının kendilerini güvende hissettiği kimselerden kılan Allah'a hamdolsun."

4151 . المناقب لابن شهر آشوب : دعا [علي (عليه السلام)] غلاماً له مراراً ، فلم يُجِبْهُ ، فخرَجَ ، فَوَجَدَهُ عَلَى بابِ الْبَيْتِ ، فَقَالَ : مَا حَمَلَكَ عَلَى تَرْكِ إِجَابَتِي ؟ قَالَ : كَسَلْتُ عَنْ إِجَابَتِكَ ، وَأَمِنْتُ عُقُوبَتَكَ . فقال (عليه السلام) : الحمد لله الذي جعلني ممن تأمنه خلقه ، امض فأنت حرٌّ لوجه الله .
وَأَنشَدَ الْأَشْجَعُ : وَلَسْتُ بِخَائِفٍ لِأَبِي حُسَيْنٍ *** وَمَنْ خَافَ الْإِلَهَ فَلَنْ يَخَافَا^٢

2 / 2

كَثْرَةُ التَّبَسُّمِ

4152 . الكامل في التاريخ - في علي (عليه السلام) - : كَانَ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ وَجْهًا ، وَلَا يُغَيِّرُ شَيْبَهُ ، كَثِيرَ التَّبَسُّمِ^٣ .

4153 . شرح نهج البلاغة - في علي (عليه السلام) - : وَأَمَّا سَجَاحَةُ الْأَخْلَاقِ وَبِشْرُ الْوَجْهِ وَطَلَاقَةُ الْمُحِبِّاءِ وَالتَّبَسُّمُ فَهُوَ الْمَضْرُوبُ بِهِ الْمَثَلُ فِيهِ ، حَتَّى عَابَهُ بِذَلِكَ أَعْدَاؤُهُ ؛ قَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ لِأَهْلِ الشَّامِ : إِنَّهُ ذُو دُعَابَةٍ شَدِيدَةٍ . وَقَالَ عَلِي (عليه السلام) فِي ذَاكَ : عَجَبًا لَابْنِ النَّابِغَةِ ! يَزْعُمُ لِأَهْلِ الشَّامِ أَنَّ فِي دُعَابَةٍ ، وَأَنِّي أَمْرٌ تَلْعَابَةٌ^٤ ، أَعَافِسُ^٥ وَأُمَارِسُ . وَعَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِنَّمَا أَخَذَهَا عَنْ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ ؛ لِقَوْلِهِ لَهُ لَمَّا عَزَمَ عَلَى اسْتِخْلَافِهِ : اللَّهُ أَبُوكَ ، لَوْلَا دُعَابَةٌ فِيكَ ! إِلَّا أَنَّ عَمْرًا اقْتَصَرَ عَلَيْهَا ، وَعَمْرُو زَادَ فِيهَا وَسَمَّجَهَا . قَالَ صَعْصَعَةُ بْنُ صُوحَانَ وَغَيْرُهُ مِنْ شِيعَتِهِ وَأَصْحَابِهِ : كَانَ فِينَا كَأَحَدِنَا ، لَيْنَ جَانِبٍ ، وَشِدَّةَ تَوَاضُعٍ ، وَسُهُولَةَ قِيَادٍ ، وَكُنَّا نَهَابُهُ مَهَابَةَ الْأَسِيرِ الْمَرْبُوطِ لِلسَّيَافِ الْوَاقِفِ عَلَى رَأْسِهِ . وَقَالَ مُعَاوِيَةُ لِقَيْسِ بْنِ سَعْدٍ : رَحِمَ اللَّهُ أَبَا حَسَنٍ ، فَلَقَدْ كَانَ هَشًا بَشًّا ، ذَا فُكَاهَةٍ .

١ . في بحار الأنوار والمصادر الأخرى: «يأمنه».

٢ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 113 ، الأمل للشيخ المرتضى : ج 2 ص 162 ، تنبيه الخواطر : ج 1 ص 100 ، نزهة المجالس للصفوري : ج 1 ص 206 ، بحار الأنوار: ج 41 ص 48 ح 1 ؛ المناقب للكوفي : ج 2 ص 86 ح 572 عن بكر بن عبد الله المزني وكلها نحوه وليس فيها الشعر .

٣ . الكامل في التاريخ : ج 2 ص 440 .

٤ . تلعباة : أي كثير المزح والمداعبة (النهاية : ج 4 ص 253) .

٥ . المُعَافَسَةُ : المُعَالِجَةُ والممارسة والملاعبة (النهاية : ج 3 ص 263) .

4151-Menakıb, İbn-i Şehraşub: [Ali (a.s)] defalarca hizmetçisini sesledi ama o cevap vermedi. Odadan dışarı çıktığında onu kapının önünde gördü. ‘Neden bana cevap vermiyorsun?’ diye sordu. Hizmetçi şöyle dedi: ‘Cevap verecek halim yoktu ve senin cezalandırmandan da kendimi güvende bildim.’

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: ‘Hamd olsun Allah'a ki beni kullarının kendilerini güvende hissettikleri kimselerden kıldı. Git, sen artık Allah yolunda azatsın!’

Eşca’ buna dair şu şiiri okudu:

Ebu Hüseyin'den korkmam ben

Zira Allah'tan korkandan korkulmaz ki

2/2

ÇOK GÜLER YÜZLÜ İDİ

4152-el-Kamil fi't-Tarih [Ali (a.s) hakkında]: O, insanlardan çehresi en hoş kişi idi; beyaz sakallarını boyamazdı ve çok güler yüzlü idi.

4153- Şerh-i Nehcü'l-Belaga [Ali (a.s) hakkında]: Yumuşak huyluluk, açık yüzlülük, güleçlik ve güler yüzlülükte darbu'l-mesel olmuştu. Öyle ki düşmanları onun bu özelliğini serzeniş vesilesi edinmişti. Amr b. As Şam halkına şöyle dedi: "O, şakacı bir mizaca sahiptir." Ali (a.s), bu hususta şöyle buyurmuştur: "Nabiğa'nın oğluna şaşarım; o beni mizah ehli, şakacı ve halkı eğlendiren bir kişi olarak tanıtmış Şam halkına." Aslında Amr b. As bu sözü Ömer b. Hattab'dan almıştır. Zira o, kendi yerine birini seçmek istediğinde "Eğer senin şakacı mizacın olmasaydı [sen bu işe daha layıktın]" demişti. Ömer bu kadarına yetinmişti. Fakat Amr bunun üzerine ekleme de yapıp onu çirkin ve anormal bir hale soktu.

Sa'saa b. Suhan ve diğer yarenleri buna karşılık şöyle demişlerdir: "O, bizim aramızda bizden biri gibiydi; yumuşak huylu, mütevazi ve müsamahakârdı. Bununla birlikte kalbimizde öyle bir heybeti vardı ki cellâdın karşısında zincire vurulmuş esirler gibi hissederdik kendimizi." Muaviye, Kays b. Saad'a dedi ki: "Allah Ebu'l-Hasan'a rahmet etsin! O çok güleçti ve oldukça şakacı bir mizaca sahipti."

قال قيس: نعم، كان رسول الله (صلى الله عليه وآله) يمزح، ويتسّم إلى أصحابه، وأراك تسرّ حسواً في ارتقاء^١، وتعيبه بذلك! أما والله لقد كان مع تلك الفكاهة والطلاقة أهيب من ذي لبدتين قد مسه الطوى، تلك هيبة التقوى، وليس كما يهابك طغام^٢ أهل الشام^٣.

3 / 2

شرح الصدر

4154 . الإمامة والسياسة - في شدة حرب الجمل - : فشقّ عليّ (عليه السلام) في عسكر القوم يطعن ويقتل، ثم خرج وهو يقول: الماء الماء، فأتاه رجل بإداوة فيها عسل، فقال له: يا أمير المؤمنين، أما الماء فإنه لا يصلح لك في هذا المقام، ولكن أذيقك^٤ هذا العسل. فقال (عليه السلام): هات. فحسا منه حسوة، ثم قال (عليه السلام): إن عسلك لطائفى. قال الرجل: لعجباً منك والله يا أمير المؤمنين، لمعرفتك الطائفى من غيره في هذا اليوم، وقد بلغت القلوب الحناجر!

فقال له عليّ (عليه السلام): إنه والله يابن أخى ما ملأ صدر عمك شىء قط، ولا هابه شىء^٥.

4155 . مروج الذهب - في شدة حرب الجمل - : ثم استسقى [عليّ (عليه السلام)] فأتى بعسل وماء، فحسا منه حسوة، وقال: هذا الطائفى، وهو غريب بهذا البلد. فقال له عبد الله بن جعفر: أما شغلك ما نحن فيه عن علم هذا؟ قال (عليه السلام): إنه والله يا بنى ما ملأ صدر عمك شىء قط من أمر الدنيا^٦.

١ . يسرّ حسواً في ارتقاء: الارتقاء: شرب الرغوة، وأصله الرجل يؤتى باللبن، فيظهر أنه يريد الرغوة خاصة ولا يريد غيرها، فيشرها وهو فى ذلك ينال من اللبن. وهو مثل يضرب لمن يريك أنه يعينك وإنما يجرّ النفع إلى نفسه (مجمع الأمثال: ج 3 ص 525 الرقم 4680).

٢ . الطغام: من لا عقل له ولا معرفة، وقيل: هم أوغاد الناس وأرادلهم (النهاية: ج 3 ص 128).

٣ . شرح نهج البلاغة: ج 1 ص 25.

٤ . فى المصدر: «أذوقك»، والصحيح ما أثبتناه.

٥ . الإمامة والسياسة: ج 1 ص 96 وراجع المحاسن والمساوى: ص 483.

٦ . مروج الذهب: ج 2 ص 377.

Kays dedi ki: "Evet, Resulullah da (s.a.a) şaka yapardı ve yarenlerine tebessüm ederdi. Görüyorum ki bu sözlerinle zahiren onu övüyorsun, ama içten bu vesileyle onu eleştirmektesin. Şunu iyi bilmelisin ki vallahi o, şakacı mizacı ve güler yüzüyle birlikte aç bir aslandan daha heybetliydi. Bu heybet, takva heybetidir; Şam cahilleri tarafından senin ulaştığın büyüklüğe benzemez bu.'

3/2

SİNESİNİN GENİŞLİĞİ

4154-el-İmame ve's-Siyase [Cemel savaşının doruğunda]: Ali (a.s), düşman ordusunu yarıp geçti; darbe indiriyor ve öldürüyordu. Bir taraftan da "Su, su!" diye bağırarak kendisini kenara çekti. Adamın biri bir tabakta bulunan balı getirdi ve dedi ki: "Ey Emirülmüminin! Bu şartlar altında su içmeniz münasip değildir. Fakat size bu baldan [şerbetinden] içireyim." Buyurdu ki: "Ver!" Ondan bir damla tadınca buyurdu: "Senin balın, Taif balıymış." Adam dedi ki: "Vallahi sana şaşıyorum ey Emirülmüminin! Canların dudaklara dayandığı böylesi bir günde Taif balını diğer ballardan ayırt edebiliyorsunuz!" Ali (a.s) ona şöyle buyurdu: "Ey kardeşimin oğlu, Allah'a yemin olsun ki hiçbir şey amcanın kalbini titretemez ve onu korkutamaz."

4155-Murucu'z-Zeheb [Cemel savaşının doruğunda]: O anda [Ali (a.s)] su istedi. Kendisine su ve bal getirdiler. Ondan bir damla tadınca buyurdu ki: "Bu, Taif balıdır ve bu bölgede bulunmaz." Abdullah b. Cafer dedi ki: 'Bizim içinde bulunduğumuz durum senin buna olan dikkatini dağıtmamış?!' Buyurdu ki: "Evladım, Allah'a yemin olsun ki dünya işlerinden hiçbirisi amcanın kalbini doldurmamıştır."

4 / 2

الصَّبْرُ فِي الْعَيْنِ قَدْى

4156 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) - لَعَلِّي (عليه السلام) - : إِنَّكَ لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تُؤْمَرَ ، وَتُمَلَّا غِيظًا ، وَتُوجَدَ مِنْ بَعْدَى صَابِرًا^١ .

4157 . المناقب لابن شهر آشوب عن الحارث بن حصين : قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) : يَا عَلِيُّ ، إِنَّكَ لَا تَقْدِرُ عَلَى كَذَا وَكَذَا . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ السَّيْفَ لَدُو شَفَرَتَيْنِ ، وَمَا أَنَا بِالْفَشِلِ^٢ وَلَا الذَّلِيلِ . قَالَ (صلى الله عليه وآله) : فَاصْبِرْ يَا عَلِيُّ . قَالَ عَلِيُّ (عليه السلام) : أَصْبِرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ^٣ .

4158 . الإمام علي (عليه السلام) - مِنْ خُطْبَتِهِ الْمَعْرُوفَةِ بِالشَّقِيقِيَّةِ ، وَفِيهَا يَشْتَكِي أَمْرَ الْخِلَافَةِ - : أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ تَقَمَّصَهَا فُلَانٌ وَإِنَّهُ لَيَعْلَمُ أَنَّ مَحَلِّي مِنْهَا مَحَلُّ الْقُطْبِ مِنَ الرَّحَى ؛ يَنْحَدِرُ عَنِّي السَّيْلُ ، وَلَا يَرْقَى إِلَى الطَّيْرِ ، فَسَدَلْتُ دُونَهَا ثَوْبًا ، وَطَوَيْتُ عَنْهَا كَشْحًا^٤ ، وَطَفِقْتُ أُرَتِّي بَيْنَ أَنْ أَصُولَ بَيْدَ جِذَاء^٥ ، أَوْ أَصْبِرَ عَلَى طَخِيَةِ^٦ عَمِيَاءَ ، يَهْرَمُ فِيهَا الْكَبِيرُ ، وَيَشِيبُ فِيهَا الصَّغِيرُ ، وَيَكْدَحُ فِيهَا مُؤْمِنٌ حَتَّى يَلْقَى رَبَّهُ ! فَرَأَيْتُ أَنَّ الصَّبْرَ عَلَى هَاتَا أَحْجَى ، فَصَبَرْتُ ، وَفِي الْعَيْنِ قَدْى ، وَفِي الْحَلْقِ شَجَا^٧ ؛ أَرَى تَرَائِي نَهَبًا^٨ . . . فَصَبَرْتُ عَلَى طَوْلِ الْمُدَّةِ ، وَشِدَّةِ الْمِحَنَةِ^٩ .

١ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 422 ح 9016 عن أنس وح 9017 ؛ شرح الأخبار : ج 2 ص 257 ح 560 ، المناقب لابن

شهر آشوب : ج 3 ص 216 كلها عن عمران بن حصين ، اليقين : ص 488 ح 195 عن سلمان وكلها نحوه .

٢ . فى المصدر : «بالقتل» ، والتصويب من بحار الأنوار : ج 29 ص 453 ح 44 .

٣ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 3 ص 216 .

٤ . طويت عنها كشحاً : كناية عن امتناعه وإعراضه عنها (مجمع البحرين : ج 3 ص 1572) .

٥ . جذاء : مقطوعة ، كنى به عن قصور أصحابه وتقاعدهم عن الغزو ؛ فَإِنَّ الْجَنْدَ لِلْأَمِيرِ كَالْيَدِ (النهاية : ج 1 ص 250) .

٦ . طخية عمياء : أى ظلمة لا يهتدى فيها للحق ، وكنى بها عن التباس الأمور فى أمر الخلافة (مجمع البحرين : ج 1 ص 279) .

٧ . القذى : ما يقع فى العين فيؤذيها كالغبار ونحوه ، والشجا : ما ينشأ فى الحلق من عظم ونحوه فيغص به ، وهما كنايةتان عن النعمة ، ومرارة الصبر ، والتألم من الغين (مجمع البحرين : ج 2 ص 932) .

٨ . نهج البلاغة : الخطبة 3 ، علل الشرائع : ص 150 ح 12 ، معاني الأخبار : ص 361 ح 1 ، الإرشاد : ج 1 ص 287 ، الاحتجاج : ج 1 ص 452 ح 105 كلها عن ابن عباس ، الأمالى للطوسى : ص 372 ح 803 عن زرارة عن الإمام الباقر (عليه السلام) عن ابن عباس وعن الإمام الباقر عن أبيه عن جده عنه (عليهم السلام) نحوه وفيها «ابن أبى قحافة» بدل «فلان» ؛ تذكرة الخواص : ص 124 عن ابن عباس .

4/2

GÖZÜNDEKİ DİKENE SABRETMESİ

4156-Resulullah (s.a.a) [Ali'ye (a.s) hitaben]: Sen el altında kalmadıkça ve öfke ile dolmadıkça ölmeyeceksin; benden sonra sabretmelisin.

4157-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [Haris b. Husayn'den]: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Ey Ali! Sen benden sonra şunu göreceksin, bunu göreceksin" Ali (a.s) dedi ki: 'Ey Allah'ın Resulü! Kılıcın iki ağzı var; ben ne [ölümünden] korkarım, ne de zilleti kabullenirim.' Peygamber (s.a.a) buyurdu ki: "Ey Ali! Sabret!" Ali (a.s) dedi ki: 'Ey Allah'ın Resulü! Sabre-deceğim.'

4158-İmam Ali (a.s) [Şıkkıkiye hutbesinden]: Allah'a andolsun ki falan kimse, hilafete göre benim yerimin, değirmen taşının mili gibi olduğunu bildiği halde hilafeti bir gömlek gibi üzerine giydi. Oysa sel her zaman benden akar ve hiç bir kuş benim yükseldiğim yüce zirvelere yükselemez. Ben de hilafetle kendi arama bir perde gerdim, ondan tümüyle yüz çevirdim; sonra kendi kendime düşünmeye başladım; şu kesilmiş elimle hemen atağa mı geçeyim, yoksa şu kapkaranlık körlüğe sabır mı edeyim? Öyle bir karanlık ve körlük ki bu, büyüğü tamamıyla yıpratır, küçüğü tümüyle ihtiyarlatır, mümin kimse de Rabbine ulaşınca dek bu karanlık körlükte sürekli olarak zahmetten zahmete düşer. Gördüm ki sabretmek akla daha yatkındır, sabrettim. Ama gözümde diken vardı, boğazımda ise kemik. Mirasımın tümüyle yağmalandığını görüyordum... Bu uzun sürede bütün sıkıntılara rağmen hep sabrettim.

4159 . عنه (عليه السلام) - في خطبة له يذكر فيها صفته قبل البيعة له - : فنظرت فإذا ليس لي معين إلا أهل بيتي ، فضننت بهم عن الموت ، وأغضيت على القذى ، وشربت على الشجا ، وصبرت على أخذ الكظم^١ ، وعلى أمر من طعم العلقم^٢ .

4160 . عنه (عليه السلام) - في التظلم والتشكى من قريش - : اللهم إني أستعديك على قريش ومن أعانهم ؛ فإنهم قد قطعوا رحمي ، وأكفؤوا إنائي ، وأجمعوا على منازعتي حقاً كنت أولى به من غيري ، وقالوا : «ألا إن في الحق أن تأخذه ، وفي الحق أن تمنعه ، فأصبر مغموماً ، أو مت متأسفاً» ، فنظرت فإذا ليس لي رافد ، ولا ذاب ، ولا مساعد ، إلا أهل بيتي ، فضننت بهم عن المنية ، فأغضيت على القذى ، وجرعت ريقى على الشجا ، وصبرت من كظم العيظ على أمر من العلقم ، وآلم للقلب من وخز الشفار^٣ .

4161 . عنه (عليه السلام) - فيما قاله بعد أخذ البيعة على من حضره لما نزل بذي قار - : قد جرت أمور صبرنا فيها ، وفي أعيننا القذى ؛ تسليماً لأمر الله تعالى فيما امتحنا به ؛ رجاء الثواب على ذلك ، وكان الصبر عليها أمثل من أن يتفرق المسلمون ، وتُسفك دماؤهم^٤ .

4162 . الإرشاد عن عمرو بن شمر عن رجاله : سمعنا أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (عليه السلام) يقول : ما رأيت منذ بعث الله محمداً (صلى الله عليه وآله) رياء ، فالحمد لله ، والله لقد خفت صغيراً ، وجاهدت كبيراً ، أقاتل المشركين ، وأعادى المنافقين ، حتى قبض الله نبيه (صلى الله عليه وآله) فكانت الطامة الكبرى ، فلم أزل حذراً وجلاً ، أخاف أن يكون ما لا يسعني معه المقام ، فلم أر بحمد الله إلا خيراً .
والله ، ما زلت أضرب بسيفي صبيّاً حتى صرت شيخاً ، وأنه ليصبرني على ما أنا فيه أن ذلك كله في الله ورسوله ، وأنا أرجو أن يكون الروح عاجلاً قريباً ، فقد رأيت أسبابه .
قالوا : فما بقي بعد هذه المقالة إلا يسيراً حتى أصيب (عليه السلام)^٥ .

١ . الكظم : مخرج النفس ، يقال : أخذت بكظمه أى بمخرج نفسه (لسان العرب : ج 12 ص 520) .

٢ . العلقم : شجر الحنظل (المحيط فى اللغة : ج 2 ص 215) .

٣ . نهج البلاغة : الخطبة 26 .

٤ . الشفار : جمع شفرة ؛ وهو حد السيف (لسان العرب : ج 4 ص 420) .

٥ . نهج البلاغة : الخطبة 217 ، الغارات : ج 1 ص 308 عن جندب ، المسترشد : ص 417 ح 141 عن شريح بن هاني وكلاهما نحوه .

٦ . الإرشاد : ج 1 ص 249 .

7 . الإرشاد : ج 1 ص 284 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 121 وفيه إلى «شيخاً» .

4159-İmam Ali (a.s) [Kendi durumundan söz ettiği konuşmasında]: Baktım, gördüm ki Ehlibeytimden başka ne bir yardımcı var bana, ne bir yâr ve yâver. Onların ölmelerini revâ görmedim. Gözlerime toz-toprak dolmuştu; gözlerimi yumdum; ağzımın yârını dertle, elemle yuttum; zehirden acı olan bıçaklarla doğranmaktan çetin bulunan bu işe dayandım.

4160-İmam Ali (a.s) [Kureyş'ten yakınırken]: Allah'ım, Kureyş'ten hakkımı senden istiyorum; onlara karşı senden yardım diliyorum. Rasûlullah'a olan yakınlığımı inkâr ettiler, elimdeki kabı baş aşağı çevirdiler; başkasından fazla lâyük olduğum işte, hakkım olan mevkide benimle kavgaya giriştiler. "Hak alınır da, verilir de; istersen gamlara batarak dayan; istersen teessüfle öl" dediler. Baktım, gördüm ki Ehlibeytimden başka ne bir yardımcı var bana, ne bir yâr ve yâver. Onların tehlikeye düşmelerini revâ görmedim. Gözlerime toz-toprak dolmuştu; gözlerimi yumdum; ağzımın yârını dertle, elemle yuttum; zehirden acı olan bıçaklarla doğranmaktan çetin bulunan bu işe dayandım.

4161-İmam Ali (a.s) [Kendisine biat edildikten sonra Zikar bölgesine indiğinde]: Birtakım olaylar çıktı karşımıza ve biz, tüm bunlarda bizi imtihan ettiği şeyde ilahi emre teslimiyet ve ilahi mükâfatı elde etme ümidiyle sabrettik. Sanki gözümüzde diken vardı. Ancak Müslümanların dağınması ve kanlarının dökülmemesi için böyle bir sabır gerekliydi.

4162-el-İrşad [Amr b. Şimr kendi Ricalinden]: Emirülmüminin Ali b. Ebutalib'in (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: "Allah'ın Muhammed'i (s.a.a) peygamberliğe seçtiği günden beri rahat yüzü görmedim. Allah'a hamd ederim. Allah'a yemin ederim ki küçüklüğümde düşünceliydim, büyüdüğümde ise cihad ettim; müşriklerle savaştım ve münafıklara düşman oldum. Derken Allah, peygamberinin canını aldı ve bu, büyük bir olaydı. Daima endişeli ve kaygılıydim; karşısında duramayacağım bir olayla karşılaşmaktan korkuyordum. Hamd olsun Allah'a ki iyilikten başka bir şey görmedim. Allah'a yemin olsun ki gençliğimden yaşlandığım şu ana kadar hep kılıç vurmaktayım. Beni sabırlı kılansa, tüm bunların hep Allah ve Resulünün yolunda olmasıdır. Rahata kavuşmamın yakın ve çabuk olacağına ümitliyim, bunun nişanelerini görmekteyim." Derler ki: Bu konuşmasının ardından çok geçmemişi ki İmam şehadete ulaştı.

4163 . الإمام الصادق(عليه السلام): لَمَّا حَضَرَت فَاطِمَةُ الْوَفَاةُ بَكَتَ ، فَقَالَ لَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : يَا سَيِّدَتِي مَا يُبْكِيكِ ؟ قَالَتْ : أَبْكِي لِمَا تَلْقَى بَعْدِي . فَقَالَ لَهَا : لَا تَبْكِي ، فَوَاللَّهِ إِنَّ ذَلِكَ لَصَغِيرٌ عِنْدِي فِي ذَاتِ اللَّهِ ^١ .

4164 . الإمام علي(عليه السلام) - من كلامه عند دفن فاطمة(عليها السلام) كالمناجى به رسول الله(صلى الله عليه وآله) عند قبره - : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي ، وَعَنْ ابْنَتِكَ النَّازِلَةِ فِي جَوَارِكِ ، وَالسَّرِيعَةِ اللَّحَاقِ بِكَ ! قُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنْ صَفِيَّتِكَ صَبْرِي ، وَرَقَّ عَنْهَا تَجَلُّدِي ^٢ ، إِلَّا أَنَّ فِي النَّأْسَى لِي بِعَظِيمٍ فُرْقَتِكَ ، وَفَادِحٍ مُصِيبَتِكَ ، مَوْضِعَ تَعَزُّ ، فَلَقَدْ وَسَدَّتْكَ فِي مَلْحُودَةٍ قَبْرِكَ ، وَفَاضَتْ بَيْنَ نَحْرِي وَصَدْرِي نَفْسُكَ ، فَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ . فَلَقَدْ اسْتَرْجَعَتِ الْوَدِيعَةُ ، وَأُخِذَتِ الرَّهْنَةُ . أَمَا حَزْنِي فَسَرْمَدٌ ، وَأَمَا لَيْلِي فَمُسْهَدٌ ، إِلَى أَنْ يَخْتَارَ اللَّهُ لِي دَارَكَ أَلَّتِي أَنْتَ بِهَا مُقِيمٌ .

وَسَتَنْبُتُكَ ابْنَتُكَ بِضَافِرٍ أُمَّتِكَ عَلَى هَضْمِهَا ، فَأَحْفَهَا ^٣ السُّؤَالُ ، وَاسْتَخْبِرْهَا الْحَالُ . هَذَا وَلَمْ يَطْلُ الْعَهْدُ ، وَلَمْ يَخْلُ مِنْكَ الذِّكْرُ ، وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمَا سَلَامٌ مُودَعٌ ، لَا قَالَ وَلَا سَنِمَ ، فَإِنْ أَنْصَرَفَ فَلَا عَنْ مَلَالَةٍ ، وَإِنْ أَقِمَ فَلَا عَنْ سُوءِ ظَنٍّ بِمَا وَعَدَ اللَّهُ الصَّابِرِينَ ^٤ .

4165 . الإمام زين العابدين(عليه السلام): بَلَغَ أُمُّ سَلَمَةَ - زَوْجَةُ النَّبِيِّ(صلى الله عليه وآله) - أَنَّ مَوْلَى لَهَا يَتَنَقَّصُ عَلِيًّا(عليه السلام) ، وَيَتَنَاوَلُهُ . فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ ، فَلَمَّا أَنْ صَارَ إِلَيْهَا ، قَالَتْ لَهُ : يَا بُنَيَّ ، بَلَّغْنِي أَنَّكَ تَتَنَقَّصُ عَلِيًّا(عليه السلام) وَتَتَنَاوَلُهُ ! قَالَ لَهَا : نَعَمْ ، يَا أُمَاهُ . قَالَتْ : أَقْعُدْ - ثَكَلَتَكَ أُمُّكَ - حَتَّى أُحَدِّثَكَ بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ(صلى الله عليه وآله) ، ثُمَّ اخْتَرْتُ لِنَفْسِكَ ! إِنَّا كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ(صلى الله عليه وآله) تَسْعَ نِسْوَةٍ ، وَكَانَتْ لَيْلَتِي وَيَوْمِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ(صلى الله عليه وآله) ، فَدَخَلَ النَّبِيُّ(صلى الله عليه وآله) وَهُوَ مُتَهَلِّلٌ ، أَصَابِعُهُ فِي أَصَابِعِ عَلِيٍّ ، وَاضِعًا يَدَهُ عَلَيْهِ ، فَقَالَ : يَا أُمُّ سَلَمَةَ ، أَخْرُجِي مِنَ الْبَيْتِ ، وَأَخْلِيهِ لَنَا . فَخَرَجْتُ ، وَأَقْبَلَا يَتَنَاجِيَانِ ، أَسْمَعُ الْكَلَامَ ، وَمَا أَدْرَى مَا يَقُولَانِ ، حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ أَتَيْتُ الْبَابَ ، فَقُلْتُ : أَدْخُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : لَا . فَكَبَّوْتُ كِبُوءَ شَدِيدَةٍ ؛ مَخَافَةً أَنْ يَكُونَ رَدْنِي مِنْ سَخَطَةٍ ، أَوْ نَزَلَ فِي شَيْءٍ مِنَ السَّمَاءِ . ثُمَّ لَمْ أَلْبَثْ أَنْ أَتَيْتُ الْبَابَ الثَّانِيَةَ ، فَقُلْتُ : أَدْخُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ فَقَالَ : لَا . فَكَبَّوْتُ كِبُوءَ أَشَدِّ مِنَ الْأُولَى

١ . بحار الأنوار : ج 43 ص 218 ح 49 نقلًا عن مصباح الأنوار .

٢ . التَّجَلُّدُ : تَكَلَّفُ الْجَلَادَةِ ، وَالْجَلْدُ : الْقُوَّةُ وَالصَّبْرُ (لسان العرب : ج 3 ص 126 و ص 125) .

٣ . أحفاهُ : أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي الْمَسْأَلَةِ (لسان العرب : ج 14 ص 187) .

٤ . نهج البلاغة : الخطبة 202 ، الكافي : ج 1 ص 459 ح 3 عن علي بن محمد الهرمزان عن الإمام الحسين(عليه السلام) ، الأملاني للمفيد : ص 281 ح 7 ، الأملاني للطوسي : ص 109 ح 166 ، بشارة المصطفى : ص 259 والثلاثة الأخيرة عن علي بن محمد الهرمزان عن الإمام زين العابدين عن أبيه(عليهما السلام) وكلها نحوه ، روضة الواعظين : ص 169 .

4163-İmam Sadık (a.s): Fatıma'nın (s.a), ölüm zamanı geldiğinde ağladı. Emirülmüminin (a.s) ona "Karıcığım, neden ağlıyorsun?" dedi. Fatıma (s.a.a) şu cevabı verdi: "Benden sonra başına geleceklere ağlıyorum." [Ali (a.s)] dedi ki: "Ağlama! Allah'a yemin olsun ki Allah yolunda katlanılacak bu sıkıntılar benim yanımda pek küçüktür."

4164- İmam Ali (a.s) [Fatıma'yı defnedince onun kabri başında durarak peygambere şöyle hitap etti]: Benden ve civarına süratle koşup sana kavuşmuş kızından selam olsun sana ey Allah'ın Resulü! Ya Resulellah, kızından uzak kalmak sabrımı azalttı ve gücümü aldı elimden. Ancak ben, senin ayrılığın ve musibetinin ağırlığından dolayı yastayım zaten. Senin başını kabrinin toprağına ben bıraktım; ruhun benim sinemde ve boğazımda bedenden ayrılmıştı. Hepimiz Allah'tanız ve dönüşümüz de O'nadır. Emanet [sahibine] döndürüldü ve rehin geri alındı. Fakat benim kederim ebedidir. Artık gecelerim Allah'ın benim için senin sakini olduğun yurdu seçeceği güne kadar hep uykusuzlukla geçecek. Kızın, ümmetinin onu yok etmek için nasıl birlik olduklarını haber verecektir sana. Ondan sor ve durumları ondan öğren. Tüm bunlar, senin ayrılığından fazla bir süre geçmediği ve henüz hatıran unutulmadığı halde olmuştur. Selamlar olsun siz ikinize, yorulmaksızın usanmaksızın selamlıyorum ikinizi! Eğer arkamı dönsem bıkkınlıktan değil ve eğer duracak olursam Allah'ın sabredenlere olan vaadi konusunda kötümser olduğum için değil.

4165- İmam Zeynulabidin (a.s): Ümmü Seleme'ye, kölelerinden birinin Ali'yi (a.s) makamından aşağı getirip ona sövdüğü haberi ulaştı. Onu çağırttı. Yanına geldiğinde ona: "Evladım! Duyduğuma göre sen Ali'nin makamını küçümsüyor ve ona sövüyormuşsun!" dedi. Köle: "Evet anne!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Ümmü Seleme dedi ki: "Anan yasını görsün senin! Otur da sana Peygamberden (s.a.a) duymuş olduğum bir hadisi söyleyeyim, sonra kendin bilirsin." Daha sonra şu hadisi nakletti: "Biz dokuz kadın Resulullah'ın yanında [onun zevceleri] idik. Benim sıram olduğu bir gün Resulullah (s.a.a), parmaklarını Ali'nin parmaklarına geçirmiş bir halde [onunla kol kola] ve "la ilahe illellah" zikrini söyleyerek geldi. Buyurdu: "Ey Ümmü Seleme! Evden dışarı çık ve bizi yalnız bırak." Ben dışarı çıktım ve onlar içeride fısıldanarak konuşmaya başladılar. Seslerini işitiyordum ama ne dediklerini anlayamıyordum. Günün ortasına kadar böyle devam ettiler. Evin kapısına yaklaşıp "Ey Allah'ın Resulü, içeri girebilir miyim?" diye sordum. Buyurdu "Hayır!" Rengim kaçtı; öfkelenildiği için ve hakkımda semadan bir emir indiği için beni reddetmesinden korktum. Bir defa daha yaklaşıp "Ey Allah'ın Resulü! Girebilir miyim?" diye sordum. Yine "Hayır" cevabını verdi. Öncekinden daha fazla korktum.

ثُمَّ لَمْ أَلْبَثْ حَتَّى أَتَيْتُ الْبَابَ الثَّلَاثَةَ، فَقُلْتُ: أَدْخُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: أَدْخُلِي يَا أُمَّ سَلَمَةَ. فَدَخَلْتُ، وَعَلَيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ) جَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَهُوَ يَقُولُ: فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِذَا كَانَ كَذَا وَكَذَا فَمَا تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: أَمُرُكَ بِالصَّبْرِ. ثُمَّ أَعَادَ عَلَيْهِ الْقَوْلَ الثَّانِيَةَ، فَأَمَرَهُ بِالصَّبْرِ. فَأَعَادَ عَلَيْهِ الْقَوْلَ الثَّلَاثَةَ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَلِيُّ، يَا أَخِي، إِذَا كَانَ ذَاكَ مِنْهُمْ فَسَلِّ سَيْفَكَ، وَضَعْهُ عَلَى عَاتِقِكَ، وَأَضْرِبْ بِهِ قُدَمًا قُدَمًا، حَتَّى تَلْقَانِي وَسَيْفُكَ شَاهِرٌ يَقْطُرُ مِنْ دِمَائِهِمْ. ثُمَّ التَفَتَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) إِلَيَّ، فَقَالَ لِي: مَا هَذِهِ الْكَأَبَةُ يَا أُمَّ سَلَمَةَ؟ قُلْتُ: لِلَّذِي كَانَ مِنْ رَدِّكَ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ لِي: وَاللَّهِ مَا رَدَدْتُكَ مِنْ مَوْجِدَةٍ، وَإِنَّكَ لَعَلَى خَيْرٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، لَكِنْ أَتَيْتَنِي وَجَبْرَيْلُ عَنْ يَمِينِي وَعَلِيٌّ عَنْ يَسَارِي، وَجَبْرَيْلُ يُخْبِرُنِي بِالْأَحْدَاثِ الَّتِي تَكُونُ مِنْ بَعْدِي، وَأَمَرَنِي أَنْ أُوصِيَ بِذَلِكَ عَلِيًّا. يَا أُمَّ سَلَمَةَ، أَسْمَعِي وَأَشْهَدِي، هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَخِي فِي الدُّنْيَا، وَأَخِي فِي الْآخِرَةِ. يَا أُمَّ سَلَمَةَ، أَسْمَعِي وَأَشْهَدِي، هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَزِيرِي فِي الدُّنْيَا، وَوَزِيرِي فِي الْآخِرَةِ.

يَا أُمَّ سَلَمَةَ، أَسْمَعِي وَأَشْهَدِي، هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ حَامِلُ لَوَائِي فِي الدُّنْيَا، وَحَامِلُ لَوَائِي غَدًا فِي الْقِيَامَةِ. يَا أُمَّ سَلَمَةَ، أَسْمَعِي وَأَشْهَدِي، هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَصِيِّي، وَخَلِيفَتِي مِنْ بَعْدِي، وَقَاضِي عِدَاتِي، وَالذَّائِدُ عَنْ حَوْضِي. يَا أُمَّ سَلَمَةَ، أَسْمَعِي وَأَشْهَدِي، هَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ سَيِّدُ الْمُسْلِمِينَ، وَإِمَامُ الْمُتَّقِينَ، وَقَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ، وَقَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ النَّاكِثُونَ؟ قَالَ: الَّذِينَ يُبَايِعُونَهُ بِالْمَدِينَةِ، وَيَنْكُثُونَ بِالْبَصْرَةِ. قُلْتُ: مَنْ الْقَاسِطُونَ؟ قَالَ: مُعَاوِيَةُ وَأَصْحَابُهُ مِنَ أَهْلِ الشَّامِ. قُلْتُ: مَنْ الْمَارِقُونَ؟ قَالَ: أَصْحَابُ النَّهْرَوَانِ. فَقَالَ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ: فَارْجِعْ عَنِّي، فَارْجَ اللَّهُ عَنْكَ، وَاللَّهِ لَا سَبَبَ عَلَيَّ أَبَدًا^١.

4166 . الإِرشَادُ عَنْ جَنْدَبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: دَخَلْتُ عَلَى عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ بِالْمَدِينَةِ بَعْدَ بَيْعَةِ النَّاسِ لِعُثْمَانَ، فَوَجَدْتُهُ مُطَرِّقًا كَثِيرًا، فَقُلْتُ لَهُ: مَا أَصَابَ قَوْمَكَ؟ قَالَ: صَبْرٌ جَمِيلٌ. فَقُلْتُ لَهُ: سُبْحَانَ اللَّهِ! وَاللَّهِ إِنَّكَ لَصَبُورٌ^٢.

١ . الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ص 463 ح 620، الأُمَالِي لِلطُّوسِيِّ: ص 425 ح 952، بَشَارَةُ الْمُصْطَفَى: ص 58 كُلُّهَا عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عَمْرِو

عَنِ الْإِمَامِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ)، الْاِحْتِجَاجُ: ج 1 ص 461 ح 106 نحوه .

٢ . الإِرشَادُ: ج 1 ص 241، الأُمَالِي لِلطُّوسِيِّ: ص 234 ح 415؛ شَرْحُ نَهْجِ الْبَلَاغَةِ: ج 12 ص 266 نحوه .

Artık beklemeksizin üçüncü defa yaklaşıp " Ey Allah'ın Resulü, girebilir miyim?" diye sordum. Buyurdu: "Gir içeri ey Ümmü Seleme!" İçeri girdiğimde Ali'yi (a.s) onun yanında dizini kırıp oturmuş halde gördüm. Diyordu ki: "Babam-anam sana feda olsun ey Allah'ın Resulü! Eğer şöyle-böyle olursa bana neyi emredersin?" Peygamber (s.a.a) buyurdu: "Sabırlı olmayı emrediyorum." Ali (a.s), yine aynı sözü tekrarladı. Peygamber (s.a.a) yine ona sabrı emretti. Üçüncü defa sözünü tekrarlayınca Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ey Ali ve ey kardeşim! Eğer böyle olursa kılıcını çekip omzuna daya; kılıcın çekilmiş ve üzerinden onların kanı aktığı bir halde bana kavuşuncaya dek hiç durmaksızın vur!" Sonra bana dönüp "Ey Ümmü Seleme, neden üzgünsün?" diye sordu. Ben de "Beni reddettiğiniz için, ey Allah'ın Resulü!" diye cevap verdim ona. Bana şöyle buyurdu: "Allah'a yemin olsun ki bir olaydan dolayı seni reddetmedim. Sen, Allah ve Resulünün görüşünde hayır üzere birisin. Fakat sen geldiğin sırada Cebrail sağ tarafımda ve Ali sol tarafımda oturmuştu; Cebrail ileride vuku bulacak olayları haber veriyordu bana. Benden onları Ali'ye bildirmemi istiyordu. Ey Ümmü Seleme! İşit ve şahit ol; bu Ali b. Ebutalip benim dünyada ve ahrette kardeşimdir. Ey Ümmü Seleme! İşit ve şahit ol; bu Ali b. Ebutalip benim dünyada vezirim olduğu gibi ahrette de vezirimdir. Ey Ümmü Seleme! İşit ve şahit ol; bu Ali b. Ebutalib, dünyada benim sancağımın taşıyıcısı olduğu gibi yarın kıyamet gününde de sancağımı taşıyandır. Ey Ümmü Seleme! İşit ve şahit ol; bu Ali b. Ebutalip benim vasım ve halifemdir, verdiğim sözleri yerine getirendir ve havuzumdan [günahkârları] uzaklaştırandır. Ey Ümmü Seleme! İşit ve şahit ol; bu Ali b. Ebutalip Müslümanların efendisi, takvalıların imamı ve yüzü ak olanların önderidir; Nakisin, Kasitin ve Marikin gruplarını öldürendir." Dedim ki: "Ey Allah'ın Resulü! Nakisin kimlerdir?" Buyurdu: "Onlar Medine'de ona biat edip Basra'da biatlerini bozanlardır." "Kasitin kimlerdir?" diye sordum. Buyurdu: "Muaviye ve onun Şamlı yarenleridir." "Marikin kimlerdir?" diye sordumda buyurdu: "Nehrivanlılardır."

Ümmü Seleme'nin kölesi dedi ki: "Beni rahatlattın, Allah da seni rahatlatsın! Allah'a yemin olsun ki [bundan sonra] asla Ali'ye sövmeyeceğim."

4166-el-İrşad [Cündeb b. Abdullah'tan]: Medine'de halk Osman'a biat ettikten sonra Ali (a.s) Şam'a girdi. Onu üzgün ve başını eğmiş bir halde gördüm. "Kavmin ne yaptı?!" diye sordum. Buyurdu: "Güzелce sabretmeli." Dedim ki: Fesuphanallah! Vallahi sen çok sabırlısın.

5 / 2

أَعْظَمُ النَّاسِ حِلْمًا

4167 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) - لِفَاطِمَةَ (عليها السلام) - : زَوْجَتُكَ أَقْدَمَ أُمَّتِي سِلْمًا ، وَأَكْثَرُهُمْ عِلْمًا ، وَأَعْظَمُهُمْ حِلْمًا^١ .

4168 . عنه (صلى الله عليه وآله) : عَلِيٌّ ... أَعْلَمُ النَّاسِ عِلْمًا ، وَأَحْلَمُ النَّاسِ حِلْمًا^٢ .

4169 . عنه (صلى الله عليه وآله) : يَا عَلِيُّ ، أَنْتَ أَفْضَلُ أُمَّتِي فَضْلًا ، وَأَقْدَمُهُمْ سِلْمًا ، وَأَكْثَرُهُمْ عِلْمًا ، وَأَوْفَرُهُمْ حِلْمًا^٣ .

4170 . المستدرک علی الصحیحین عن أبي يحيى : نادى رَجُلٌ مِنَ الْغَالِينَ عَلِيًّا (عليه السلام) وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ - صَلَاةِ الْفَجْرِ - فَقَالَ : (وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لِلَّهِ شِرْكٌ لِيَحْبِطَنَّ عَمَلُكَ وَلِتَكُونَنَّ مِنَ الْخَسِرِينَ)^٤ .

فَأَجَابَهُ عَلِيٌّ (عليه السلام) وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ : (فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ)^٥ .^٦

١ . مسند ابن حنبل : ج 7 ص 288 ح 20329 ، المعجم الكبير : ج 20 ص 230 ح 538 وفيه «أحلمهم» بدل «أعظمهم» وكلاهما عن معقل بن يسار و ج 1 ص 94 ح 156 ، المصنف لعبد الرزاق : ج 5 ص 490 ح 9783 وفيهما «أول أصحابي» بدل «أقدم أمتي» ، المصنف لابن أبي شيبة : ج 7 ص 505 ح 68 ، أنساب الأشراف : ج 2 ص 354 والأربعة الأخيرة عن أبي إسحاق ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 126 ح 8496 عن معقل و ص 132 ح 8505 عن أنس و ح 8506 عن عائشة و ح 8504 ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 2 ص 764 ح 1346 كلاهما عن بريدة وفي الثلاثة الأخيرة «أفضلهم» بدل «أعظمهم» ، الاستيعاب : ج 3 ص 203 ح 1875 نحوه ؛ الخصال : ص 412 ح 16 ، الأمالي للطوسي : ص 154 ح 256 كلاهما عن أبي أيوب ، الإرشاد : ج 1 ص 36 عن أبي سعيد الخدري ، كمال الدين : ص 263 ح 10 عن سلمان الفارسي ، المناقب للكوفي : ج 1 ص 279 ح 193 عن بكر بن عبد الله المزني .

٢ . المناقب لابن المغازلي : ص 151 ح 188 ، المناقب للخوارزمي : ص 290 ح 279 كلاهما عن ابن عباس ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 131 ح 8503 عن بريدة ؛ الأمالي للطوسي : ص 607 ح 1254 عن سلمان وفيهما «أعلمهم علماً وأحلمهم حِلْمًا» ، الفضائل لابن شاذان : ص 102 عن ابن عباس .

٣ . الأمالي للصدوق : ص 101 ح 77 عن مقاتل بن سليمان عن الإمام الصادق عن آبائه (عليهم السلام) ، روضة الواعظين : ص 115 .

٤ . الروم : 60 .

٥ . الزمر : 65 .

٦ . المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 158 ح 4704 ، السنن الكبرى : ج 2 ص 348 ح 3327 ، تفسير الطبري : ج 11 الجزء 21 ص 59 عن علي بن ربيعة وقادة ، تاريخ الطبري : ج 5 ص 73 عن القاسم بن الوليد و ص 74 عن أبي رزين وكلاهما نحوه ، البداية والنهاية : ج 7 ص 282 عن الشافعي وفي الأربعة الأخيرة «الخوارج» بدل «الغاليين» وراجع المصنف لابن أبي شيبة : ج 8 ص 731 ح 11 .

5/2

HALKIN EN SABIRLISI

4167-Resulullah (a.s) [Fatıma'ya (s.a) hitaben]: Seni ümmetimin İslam'ı en önde kabul edeni, en bilgini ve en sabırlısı ile evlendirdim.

4168-Resulullah (s.a.a): Ali... insanların en bilgini ve en sabırlısıdır.

4169-Resulullah (s.a.a): Ey Ali! Sen fazilette ümmetimin en üstünü, İslam'ı kabul etmede onların en önde geleni, onların en bilgini ve en sabırlı olanısın.

4170-el-Mustedrek ala's-Sahihayn [İbn-i Yahya'dan]: Ali (a.s) sabah namazını kıldığı sırada ifratçılardan biri ona hitaben şu ayeti okudu: "*Andolsun ki sana ve senden öncekilere, gerçekten de şirk koşarsan yaptıklarını boşa çıkarırım ve elbette ziyana uğrayanlardan olursun diye vahyedildi.*"¹ Namaz halindeki Ali (a.s) ona şu ayetle cevap verdi: "*Sabret. Şüphesiz, Allah'ın va'di gerçektir. Kesin imana sahip olmayanlar sakın seni gevşekliğe (ve tedirginliğe) sürüklemesinler.*"²

¹-Zümer, 65.

²-Rum, 60.

4171 . شرح نهج البلاغة عن زرارة بن أعين عن أبيه عن الإمام الباقر(عليه السلام): كان علي(عليه السلام) إذا صَلَّى الْفَجْرَ لَمْ يَزَلْ مُعَقِّباً إِلَى أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَإِذَا طَلَعَتْ اجْتَمَعَ إِلَيْهِ الْفُقَرَاءُ وَالْمَسَاكِينُ وَغَيْرُهُمْ مِنَ النَّاسِ، فَيُعَلِّمُهُمُ الْفِقْهَ وَالْقُرْآنَ .

وكان له وقت يقوم فيه من مجلسه ذلك، فقام يوماً فمرَّ برجل، فرماه بكلمة هجر - قال: لم يسمه مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ(عليه السلام) - فرجع عوده على بدنه حتى صعد المنبر، وأمر فنودي الصلاة جامعة، فحمد الله وأثنى عليه وصلى على نبيه ثم قال:

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ اللَّهِ وَلَا أَعَمَّ نَفْعاً مِنْ حِلْمِ إِمَامٍ وَفِقْهِهِ، وَلَا شَيْءٌ أَبْغَضَ إِلَيَّ اللَّهِ وَلَا أَعَمَّ ضَرراً مِنْ جَهْلِ إِمَامٍ وَخُرْقِهِ^١، أَلَا وَإِنَّهُ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ نَفْسِهِ وَاعِظْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ اللَّهِ حَافِظٌ، أَلَا وَإِنَّهُ مَنْ أَنْصَفَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزًّا، أَلَا وَإِنَّ الذُّلَّ فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَقْرَبُ إِلَى اللَّهِ مِنَ التَّعَزُّزِ فِي مَعْصِيَتِهِ .

ثم قال: أَيْنَ الْمُتَكَلِّمُ أَنْفَاءً! فَلَمْ يَسْتَطِعِ الْإِنْكَارَ، فَقَالَ: هَا أَنَاذَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ .
فَقَالَ: أَمَا إِنِّي لَوْ أَشَاءُ لَقُلْتُ . فَقَالَ: إِنْ تَعَفُّوْا وَتَصَفَّحْ فَإِنَّتَ أَهْلُ ذَلِكَ . قَالَ: قَدْ عَفَوْتُ وَصَفَّحْتُ .
فَقِيلَ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ(عليه السلام): مَا أَرَادَ أَنْ يَقُولَ؟ قَالَ: أَرَادَ أَنْ يَنْسُبَهُ^٢ .

4172 . شرح نهج البلاغة: أَمَّا الْحِلْمُ وَالصَّفْحُ، فَكَانَ أَحْلَمَ النَّاسِ عَن ذَنْبٍ، وَأَصْفَحَهُمْ عَن مُسِيءٍ . وَقَدْ ظَهَرَ صِحَّةُ مَا قُلْنَاهُ يَوْمَ الْجَمَلِ؛ حَيْثُ ظَفَرَ بِمِرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ - وَكَانَ أَعْدَى النَّاسِ لَهُ، وَأَشَدَّهُمْ بُغْضاً - فَصَفَحَ عَنْهُ .

وكان عبد الله بن الزبير يشتمه على رؤوس الأشهاد، وخطب يوم البصرة فقال: قَدْ أَتَاكُمْ الْوَعْدُ اللَّثِيمُ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ . وكان علي(عليه السلام) يقول: مَا زَالَ الزُّبَيْرُ رَجُلًا مِّنْ أَهْلِ الْبَيْتِ حَتَّى شَبَّ عَبْدُ اللَّهِ، فَظَفَرَ بِهِ يَوْمَ الْجَمَلِ، فَأَخَذَهُ أُسِيرًا، فَصَفَحَ عَنْهُ، وَقَالَ: اذْهَبْ، فَلَا أُرِيَنَّكَ . لَمْ يَزِدْهُ عَلَى ذَلِكَ .

١ . الخرق: الجهل والحق (لسان العرب: ج 10 ص 75) .

٢ . شرح نهج البلاغة: ج 4 ص 109؛ بحار الأنوار: ج 41 ص 132 .

4171-Şerh-i Nehcü'l-Belaga [Zürare b. A'yün babasından, o da İmam Bakır'dan (a.s)]: Ali (a.s) sabah namazını kıldıktan sonra namazın takibatını [sünnet olan zikir ve duaları] güneş doğuncaya kadar sürdürürdü. Güneş doğduğunda fakirler, çaresizler ve diğer insanlar onun etrafına toplanırdı; İmam onlara din ve Kurân'ı öğretirdi. Belli bir vakitte de bu toplantısından kalkıp giderdi. Bir gün bu programından çıkarken yanından geçen biri ona çok çirkin bir söz dedi. [İmam Bakır (a.s) o kişinin ismini zikretmemiştir]. Ali (a.s) dönüp minbere çıktı ve halkı namaza çağırmasını emretti. Allah'a hamd-ü senada bulundu ve peygamberine salât-ü selam gönderdikten sonra şöyle buyurdu: Ey insanlar! Allah katında bir imamın sabırlı ve dini bilen biri olmasından daha sevgili ve faydalı bir şey olmadığı gibi Allah katında bir önderin cahil ve ahmak olmasından daha rahatsız edici ve zarar verici bir şey yoktur. Şunu iyi bilin ki kendi nefsinden bir nasihatçisi olmayanın Allah katından da bir koruyucusu olmaz. Şunu iyi bilin ki her kim vicdanında insafı olursa Allah ancak onun izzetini artırır. Şunu iyi bilin ki Allah'a itaatte tevazu etmek, O'na isyanda izzeti aramaktan Allah'a daha yakındır." Sonra şöyle buyurdu: "Biraz önce konuşan adam nerede?" Adam inkâr edemedi ve dedi ki: "Ey Emirülmüminin, benim!" Ali (a.s) buyurdu: "İstersem söylerim." Adam dedi ki: "Eğer bağışlar ve affedersen, bağışlamak revadır." Bunun üzerine Ali (a.s) buyurdu: "Bağışladım ve affettim." Muhammed b. Ali'ye [İmam Bakır'a (a.s)] "Ali (a.s) ne söylemek istiyordu?" diye sordular. Buyurdu: "Onun nesebini göstermek istiyordu."

4172- Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Onun sabır ve affına gelince; şunu söylemek gerekir ki o hata karşısında insanların en sabırlısı ve kötülükler karşısında insanların en affedicisidir. Bu sözümüzün sıhhati Cemel savaşında aşikâr olmuştur. Kendisine herkesten çok kin besleyip düşmanlık güden Mervan b. Hakem eline düştü, onu affetti. Abdullah b. Zübeyr halkın arasında açıkça ona sövüyordu ve Basra savaşında yaptığı konuşmada şöyle diyordu: "Ali b. Ebutalib, o rezil ve alçak kişi size doğru geliyor." Ali (a.s) şöyle buyuruyordu: "Zübeyr, daima biz Ehlibeytten biriydi; ta ki Abdullah büyüyünceye kadar." Ali (a.s), Cemel savaşında onu eline geçirdi ve esir aldı. Fakat onu affetti ve kendisine "Git, bir daha karşıma çıkma!" buyurdu. Bundan başka bir şey söylemedi.

وظَفَرَ بِسَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ - بَعْدَ وَقْعَةِ الْجَمَلِ - بِمَكَّةَ - وَكَانَ لَهُ عَدُوٌّ - فَأَعْرَضَ عَنْهُ، وَلَمْ يَقُلْ لَهُ شَيْئاً .
 وَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا كَانَ مِنْ عَائِشَةَ فِي أَمْرِهِ، فَلَمَّا ظَفَرَ بِهَا أَكْرَمَهَا، وَبَعَثَ مَعَهَا إِلَى الْمَدِينَةِ عَشْرِينَ امْرَأَةً مِنْ نِسَاءِ عَبْدِ الْقَيْسِ،
 عَمَمَهُنَّ بِالْعَمَائِمِ، وَقَلَّدَهُنَّ بِالسُّيُوفِ، فَلَمَّا كَانَتْ بَعْضُ الطَّرِيقِ ذَكَرَتْهُ بِمَا لَا يَجُوزُ أَنْ يَذْكُرَ بِهِ، وَتَأَفَّفَتْ، وَقَالَتْ: هَتَكَ
 سَتْرِي بِرِجَالِهِ وَجُنْدِهِ الَّذِينَ وَكَّلَهُمْ بِي. فَلَمَّا وَصَلَتِ الْمَدِينَةَ أَلْقَى النِّسَاءُ عَمَائِمَهُنَّ، وَقُلْنَ لَهَا: إِنَّمَا نَحْنُ نِسَاءُ
 وَحَارِبِهِ أَهْلِ الْبَصْرَةِ، وَضَرَبُوا وَجْهَهُ وَوُجُوهُ أَوْلَادِهِ بِالسُّيُوفِ، وَشَتَمُوهُ، وَلَعَنُوهُ، فَلَمَّا ظَفَرَ بِهِمْ رَفَعَ
 السَّيْفَ عَنْهُمْ، وَنَادَى مُنَادِيهِ فِي أَقْطَارِ الْعَسْكَرِ: أَلَا لَا يُتَّبَعُ مُوَلٌّ، وَلَا يُجْهَزَ عَلَى جَرِيحٍ، وَلَا يُقْتَلُ
 مُسْتَأْسِرٌ، وَمَنْ أَلْقَى سِلَاحَهُ فَهُوَ آمِنٌ، وَمَنْ تَحَيَّزَ إِلَى عَسْكَرِ الْإِمَامِ فَهُوَ آمِنٌ. وَلَمْ يَأْخُذْ أَثْقَالَهُمْ،
 وَلَا سَبَى ذُرَارِيَهُمْ، وَلَا غَنِمَ شَيْئاً مِنْ أَمْوَالِهِمْ، وَلَوْ شَاءَ أَنْ يَفْعَلَ كُلَّ ذَلِكَ لَفَعَلَ، وَلَكِنَّهُ أَبَى إِلَّا
 الصَّفْحَ وَالْعَفْوَ، وَتَقَبَّلَ سَنَةَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَوْمَ فَتَحَ مَكَّةَ؛ فَإِنَّهُ عَفَا وَالْأَحْقَادُ لَمْ تَبْرُدْ،
 وَالْإِسَاءَةُ لَمْ تُنْسَ¹.

6 / 2

قُوَّةُ الْعَزْمِ وَالْإِسْتِقَامَةِ

4173 . الإمام علي (عليه السلام): أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله) وَلَيْسَ
 أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَابًا، وَلَا يَدْعِي نُبُوَّةً وَلَا وَحْيًا، فَقَاتَلَ بِمَنْ أَطَاعَهُ مِنْ عَصَاهُ، يَسُوقُهُمْ إِلَى
 مَنَاجِئِهِمْ... وَأَيُّمُ اللَّهِ، لَقَدْ كُنْتُ مِنْ سَاقَتِهَا حَتَّى تَوَلَّتْ بِحَذَافِيرِهَا، وَاسْتَوْسَقَتْ فِي قِيَادِهَا، مَا ضَعُفْتُ،
 وَلَا جَبُنْتُ، وَلَا خُنْتُ، وَلَا وَهَنْتُ وَأَيُّمُ اللَّهِ، لَلْبَقَرْنَ الْبَاطِلَ حَتَّى أُخْرِجَ الْحَقَّ مِنْ خَاصِرَتِهِ².
 4174 . عنه (عليه السلام): لَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)، وَإِنَّ الْقَتْلَ لَيَدُورُ عَلَى
 الْأَبَاءِ وَالْأَبْنَاءِ وَالْإِخْوَانِ وَالْقَرَابَاتِ، فَمَا نَزَادُ عَلَى كُلِّ مُصِيبَةٍ وَشِدَّةٍ إِلَّا إِيمَانًا وَمُضِيًّا عَلَى الْحَقِّ،
 وَتَسْلِيمًا لِلْأَمْرِ، وَصَبْرًا عَلَى مَضَضِ الْجِرَاحِ³.

١ . شرح نهج البلاغة: ج 1 ص 22.

٢ . نهج البلاغة: الخطبة 104 والخطبة 33، الإرشاد: ج 1 ص 248 كلاهما عن ابن عباس نحوه.

٣ . نهج البلاغة: الخطبة 122، الاحتجاج: ج 1 ص 440 ح 100، بحار الأنوار: ج 33 ص 369 ح 600 و 601.

Cemel savaşının ardından Mekke'de düşmanı olan Said b. As'a ulaştı, onu affetti ve kendisine hiçbir şey demedi. Ayşe'nin onun hükûmetine ne yaptığını biliyorsunuz. Fakat Ayşe'ye galip gelince ona saygı gösterdi. Onu Abdu'l-Kays kabilesinden başlarına imame bağlamış ve boyunlarına kılıçlarını asmış [böylece kendilerini erkeklere benzetmiş] yirmi kadının eşliğinde Medine'ye gönderdi. Yolun bir bölümünde Ayşe, Ali'yi kötüledi ve kendisinden rahatsız olduğunu dile getirip şöyle dedi: "Üzerime diktiği erkekler ve askerleri ile benim saygınlığımı çiğnedi." Medine'ye vardıklarında kadınlar imamelerini attılar ve ona dediler ki: Gördüğün gibi hepimiz kadınız. Basralılar onunla savaştılar, onun ve evlatlarının üzerine kılıç çektiler. Ona kötü söz söylediler, lanet okudular. Fakat onlara karşı zafere ulaştığında kılıcı üzerlerinden kaldırdı. Telâlı ordu arasında şöyle seslendi: "Dikkat edin! Hiçbir firariyi takip etmeyin, hiçbir yaralıya kılıç vurmayın, hiçbir esiri öldürmeyin, kılıcını yere bırakan herkes güvendedir, İmamın ordusuna sığınan herkes güvendedir." Onların mallarına el sürmedi; kadınlarını ve çocuklarını esir etmedi, mallarından hiçbir şeyi ganimet olarak almadı. Hâlbuki yapmak istese bunların hepsini yapabildi. Fakat affetmek ve bağışlamaktan başka bir yol tutmadı, Peygamberin (s.a.a) Mekke'nin fethindeki davranışına uydu. Zira Peygamber (s.a.a) vefat ettiğinde henüz düşmanlık ateşleri soğumamış, kötülükler unutulmamıştı.

6/2

İRÂDE VE MUKAVEMET GÜCÜ

4173- İmam Ali (a.s): Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah, Muhammed'i -salat ve selam O'na ve soyuna olsun- gönderdiği zaman Arap milletinde ne bir kitap okuyan vardı; ne peygamberlik dâvâsına kalkan, ne kendisine vahiy geldiğini söyleyen. Kendisine itâat edenlerle beraber, ona isyân edenlere karşı savaştı. Kendilerine ölüm çağı gelip çatmadan onları, kurtuluş yoluna sürdü... Andolsun Allah'a ki İslam ordusunun önündeydim ben, onları sürdüm, götürdüm, ilerlettim ben. [Küfür ordusunu geri püskürtüyordum ben] Derken o toplum, sapıklığa sırt çevirdi; bir kısmı şehit oldu; öbürleriye düzene girdi, hidayet yoluna yöneldi. Ne zaafa düştüm; ne korktum, ne ürk-tüm. Ne hâinlik ettim; ne de yorulup kaldım. Andolsun Allah'a, batılın böğ-rünü deşeceğim de oradan gerçeği çıkaracağım.

4174-İmam Ali (a.s): Allah'ın salâtı O'na ve soyuna olsun, Resûlallah'la beraber olduğumuz demlerde öldürülmek, babaların, oğulların, kardeşlerin, yakınların arasında döner dururdu; ama musibetlerde, bütün çetin olaylarda bizim ancak inancımız artardı; hak üzere geçer giderdik; buyruğa uyarak, yaraların sızısına dayanırdık.

- 4175 . المستدرک علی الصحیحین عن ابن عباس : کان علی (علیه السلام) یقول فی حیاة رسول الله (صلی الله علیه وآله) : إن الله یقول : (أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ) ^١ والله لا نَقْلِبُ عَلَى أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ ، والله لئن مَاتَ أَوْ قُتِلَ لَأَقَاتِلَنَّ عَلَى مَا قَاتَلَ عَلَيْهِ حَتَّى أَمُوتَ ، وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخُوهُ ، وَوَلِيِّهُ ، وَابْنُ عَمِّهِ ، وَوَارِثُ عِلْمِهِ ، فَمَنْ أَحَقُّ بِهِ مِنِّي ! ^٢
- 4176 . الإمام علی (علیه السلام) - فی کلام له بعد وقعة النهروان يذكر فيه فضائله - : فَقُمْتُ بِالْأَمْرِ حِينَ فَشِلُوا ، وَتَطَلَّعْتُ حِينَ تَقَبَّعُوا ^٣ ، وَنَطَقْتُ حِينَ تَعْتَعُوا ، وَمَضَيْتُ بِنُورِ اللَّهِ حِينَ وَقَفُوا ، وَكُنْتُ أَخْفَضَهُمْ صَوْتًا ، وَأَعْلَاهُمْ قَوْتًا ^٤ ، فَطَرْتُ بَعْنَانَهَا ، وَاسْتَبَدَدْتُ بِرَهَانِهَا ^٥ ، كَالْجَبَلِ ؛ لَا تُحَرِّكُهُ الْقَوَاصِفُ ، وَلَا تُزِيلُهُ الْعَوَاصِفُ ، لَمْ يَكُنْ لِحَدِّ فِي مَهْمَزٍ ، وَلَا لِقَائِلٍ فِي مَغْمَزٍ ^٦ .
- 4177 . عنه (علیه السلام) - فی جواب کتاب عقیل - : وَأَمَّا مَا سَأَلْتَ عَنْهُ مِنْ رَأْيِي فِي الْقِتَالِ ، فَإِنَّ رَأْيِي قِتَالُ الْمُحْلِينَ حَتَّى أَلْقَى اللَّهَ ، لَا يَزِيدُنِي كَثْرَةُ النَّاسِ حَوْلِي عِزَّةً ، وَلَا تَفَرُّقُهُمْ عَنِّي وَحْشَةً ، وَلَا تَحْسَبَنَّ ابْنَ أَبِيكَ - وَلَوْ أَسْلَمَهُ النَّاسُ - مُتَضَرِّعًا مُتَخَشِّعًا ، وَلَا مُقِرًّا لِلضَّيْمِ وَاهِنًا ، وَلَا سَلِسَ الزَّمَانِ لِلْقَائِدِ ، وَلَا وَطِيءَ الظَّهْرِ لِلرَّاكِبِ الْمُتَقَعِّدِ ، وَلَكِنَّهُ كَمَا قَالَ أَخُو بَنِي سَلِيم :
فَإِنْ تَسَأَلْنِي كَيْفَ أَنْتَ فَإِنِّي *** صَبُورٌ عَلَى رَبِّ الزَّمَانِ صَلِيبُ
يَعِزُّ عَلَى أَنْ تُرَى بِي كَابَةٌ *** فَيَشِمْتَ عَادَ أَوْ يُسَاءَ حَبِيبُ ^٧

١ . آل عمران : 144 .

٢ . المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 136 ح 4635 ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 2 ص 652 ح 1110 ، المعجم الكبير : ج 1 ص 107 ح 176 ، خصائص أمير المؤمنين للنسائي : ص 130 ح 65 وزاد فيه «أو أقتل» بعد «أموث» ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 56 ، تفسير ابن أبي حاتم : ج 2 ص 581 ح 1553 نحوه ؛ الأمل للطوسي : ص 502 ح 1099 ، الاحتجاج : ج 1 ص 466 ح 110 ، المناقب للكوفي : ج 1 ص 339 ح 265 .

٣ . القُبُوع : أن يدخل الإنسان رأسه في قميصه أو ثوبه ، ويقع رأسه ؛ يُخَيِّئُهُ (لسان العرب : ج 8 ص 258) .

٤ . فالتى كذا : أى سبقنى (لسان العرب : ج 2 ص 69) .

٥ . طرأت بعنانها : أى سبقتهم ، وهذا الكلام استعارة من مسابقة خيل الحلبة . واستبددت بالرهان : أى انفردت بالخطر الذى وقع التراهن عليه (شرح نهج البلاغة : ج 2 ص 285) .

٦ . نهج البلاغة : الخطبة 37 .

٧ . نهج البلاغة : الكتاب 36 ، الغارات : ج 2 ص 433 عن زيد بن وهب نحوه ؛ ربيع الأبرار : ج 2 ص 527 وفيه من «ولا تحسبن...» ، الإمامة والسياسة : ج 1 ص 74 نحوه .

4175-el-Müstedrek ala's-Sahihayn [İbn-i Abbas'tan]: Ali (a.s), Resulullah (s.a.a) hayatta iken şöyle derdi: "Eğer o ölür ya da öldürülürse inancınızdan vazgeçecek misiniz?!" Allah'a yemin olsun ki Allah bizi hidayet ettikten sonra asla gerisin geriye dönmeyeceğiz. Eğer ölür ya da öldürülürse ölünceye kadar onun uğrunda savaştığı şey için savaşa-
cağım. Ben onun kardeşi, velisi, amcası oğlu ve ilim mirasının varisi-
yim; kim ona benden daha yakın olabilir ki?

4176- İmam Ali (a.s) [Nehrevan harbinin ardından]: Onların güçleri kuvvetleri yokken ben kalktım, yardıma koştum: onlar başlarını hırka-
larının yakalarına sokmuşlarken ben kendimi meydana attım; onlar
sözden kalmışlarken ben konuştum; onlar dururlarken ben Allah'ın nu-
ruyla karanlıkları aştım. Gene de en hafif konuşanları bendim; kendini
en fazla göstermemeye çalışanları bendim. Faziletlerin yularını elime
alıp atımı koşturdum; ödülü alıp koştum. Bir dağ gibiydim ki yeller
onu yerinden kıpırdatamaz; kasırgalar onu söküp atamaz. Hiç kimse-
nin gücü yoktu ki yüzüme karşı bir ayıbımı söyleyebilsin; kimsenin
haddi değildi ki ardımdan beni kinasın.

4177- İmam Ali (a.s) [Akil'in mektubuna cevaben]: Savaş konusun-
daki görüşümle ilgili soruna gelince; benim görüşüm, Allah'a kavu-
şuncaya kadar savaşı helal sayanlarla savaşmaktır. Etrafımda çok kişi-
nin bulunması, bana izzet ve güç kazandırmadığı gibi, benden ayrıl-
maları da beni hüzne boğmaz. Babanın oğlunun (yani benim), kendi-
sini terk edip bıraksa da insanlara yalvarıp yakaracağını, zulme razı
olup kabul edeceğini, kolay bir şekilde boyunduruk altına gireceğini,
sırtı esnek olan binek hayvanları gibi davranacağını sanma. Benî Se-
lim kavminden olan şairin söylediği gibi:

*"Bana "nasılsın?" diye sorsan (derim ki:)
Zamanın zorluklarına karşı direnenlerdenim.
Yüzümde hüznün görülmesi, bana ağır gelir.
Çünkü düşman sevinir, dost ise ızdırab çeker."*¹

¹-Nehcü'l-Belaga, 36. Mektup; el-Gârât, c.2, s.433, Zeyd b. Vehep'ten benzerini nakletmiştir; Rebiu'l-Ebrar, c.2, s.527, bu kaynakta: 'Babanın oğlunun...' cümle-
sinden itibaren gelmiştir; el-İmame ve's-Siyase, c.1, s.74'te hadisin benzeri nakle-
dirmiştir.

7 / 2

تمامُ الإخلاص

4178 . الفخرى: قيل إنَّ علياً (عليه السلام) صرَّعَ في بعضِ حُرُوبِهِ رَجُلًا، ثُمَّ قَعَدَ عَلَى صَدْرِهِ لِيَحْتَرَّ رَأْسُهُ، فَبَصَقَ ذَلِكَ الرَّجُلُ فِي وَجْهِهِ، فَقَامَ عَلِيٌّ (عليه السلام) وَتَرَكَهُ، فَلَمَّا سُئِلَ عَنْ سَبَبِ قِيَامِهِ وَتَرَكِهِ قَتَلَ الرَّجُلَ بَعْدَ التَّمَكُّنِ مِنْهُ قَالَ: إِنَّهُ لَمَّا بَصَقَ فِي وَجْهِهِ اغْتَضَتْ مِنْهُ، فَخَفْتُ أَنْ قَتَلْتُهُ أَنْ يَكُونَ لِلغَضَبِ وَالغَيْظِ نَصِيبٌ فِي قَتْلِهِ، وَمَا كُنْتُ أَحِبُّ أَنْ أَقْتُلَهُ إِلَّا خَالِصًا لَوَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى^١.

4179 . شرح نهج البلاغة: أنت إذا تأملت دعواته ومناجاته، ووقفت على ما فيها من تعظيم الله سبحانه وإجلاله، وما يتضمَّنُه من الخضوع لهيبته، والخشوع لعزته، والاستخاء لآله، عرفت ما ينطوي عليه من الإخلاص، وفهمت من أي قلب خرجت، وعلى أي لسان جرت^٢.

8 / 2

كمالُ الصدق

4180 . رسول الله (صلى الله عليه وآله) - لعلي (عليه السلام) - : أنت . . . أحسنهم خلقاً، وأصدقهم لساناً^٣.

4181 . الإمام علي (عليه السلام) - لما بويح بالمدينة - : والله، ما كنتم وشمة^٤، ولا كذبت كذبة^٥.

4182 . عنه (عليه السلام): فوالله ما كذبت ولا كُذِّبت^٦.

١ . الفخرى: ص 44، إحقاق الحق: ج 18 ص 147 نحوه. راجع: ج 1 ص 197 (الفصل السادس: الضربة المصرية في غزوة الخندق).

٢ . استخديت: خضعت، وقد يهمز (لسان العرب: ج 14 ص 225).

٣ . شرح نهج البلاغة: ج 1 ص 27؛ بحار الأنوار: ج 41 ص 148.

٤ . الاحتجاج: ج 1 ص 363 ح 60، كتاب سليم بن قيس: ج 2 ص 601 ح 16، الفضائل لابن شاذان: ص 123 كلها عن سلمان والمقداد وأبي ذر.

٥ . وشمة: أي كلمة (النهاية: ج 5 ص 189).

٦ . الكافي: ج 8 ص 67 ح 23 و ج 1 ص 369 ح 1، الغيبة للنعماني: ص 202 ح 1 وفيهما «وسمة» بدل «وشمة» وكلها عن يعقوب السراج وعلي بن رثاب عن الإمام الصادق (عليه السلام)، نهج البلاغة: الخطبة 16، غرر الحكم: ح 10124.

٧ . صحيح مسلم: ج 2 ص 749 ح 157، السنن الكبرى: ج 8 ص 296 ح 16701، خصائص أمير المؤمنين للنسائي: ص 309 ح 176 كلها عن عبيد الله بن أبي رافع و ص 317 ح 183 عن زيد بن وهب، مسند ابن حنبل: ج 1 ص 294 ح 1179 عن الوضيء و ص 296 ح 1188 و ص 298 ح 1196، المستدرک علی الصحیحین: ج 4 ص 577 ح 8617 والثلاثة الأخيرة عن أبي الوضيء و ج 2 ص 167 ح 2658 عن مالك بن الحارث، تاريخ بغداد: ج 7 ص 237 ح 3729 عن جابر، البداية والنهاية: ج 7 ص 294 عن أبي موسى؛ الإرشاد: ج 1 ص 16، الاختصاص: ص 123 عن مسمع بن عبد الله البصري عن رجل، المناقب لابن شهر آشوب: ج 3 ص 191 عن عبد الله بن أبي رافع وأبي موسى وجندب وأبي الوضيء، مسند زيد: ص 409، وقال (عليه السلام) هذا الكلام في موارد مختلفة منها: في النهروان، والإخبار بشهادته، وعلم القرآن.

7/2

İHLÂSIN KEMALİ

4178-el-Fahri: Rivayet edilir ki Ali (a.s) bir savaşta düşmanını yere yıkmış ve başını bedenden ayırmak için sinesi üzerine çıkmıştı. O sırada adam Ali'nin yüzüne tükürüğünü attı. Ali (a.s) ayağa kalktı ve onu kendi haline bıraktı. Kendisine neden kalktığını ve düşmana hâkim olmuşken onu öldürmeyi bıraktığını sorduklarında şöyle buyurdu: "Tükürüğünü yüzüme attığında öfkelenim ve onu öldürmemde öfke ve kızgınlığımın etkisi olabileceğinden korktum. Onu, Allah'tan başka bir şey için öldürmek istemedim."

4179-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Eğer onun münacat ve dualarına dikkat edersen Allah'ı nasıl azamet ve yücelikle yâd ettiğini, Allah'ın heybeti karşısındaki eğilişi ve ilahi izzet mukabilindeki tevazusunu görürsen ondaki ihlâsın ölçüsünden haberdar olursun. Anlarsın ki bunlar nasıl bir yürekten kalkmış ve nasıl bir dilden dökülmektedir.

8/2

DOĞRULUĞUN KEMALİ

4180-Resulullah (s.a.a) [Ali'ye (a.s) hitaben]: Sen... onların ahlakça en güzeli ve en doğru sözlü olanısın.

4181-İmam Ali (a.s) [Medine'de kendisine biat edildiğinde]: Allah'a yemin olsun ki hiçbir sözü gizlemedim ve asla yalan söylemedim.

4182- İmam Ali (a.s): Allah'a yemin olsun ki hiç yalan konuşmadım ve bana yalan söylenmemiştir.

4183 . عنه (عليه السلام) - مِنْ خُطْبَتِهِ بَعْدَ وَقَعَةِ النَّهْرَوَانِ - : أَتَرَانِي أَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ! وَاللَّهِ ، فَأَنَا أَوَّلُ مَنْ صَدَّقَهُ ، فَلَا أَكُونُ أَوَّلَ مَنْ كَذَبَ عَلَيْهِ ^١ .

4184 . عنه (عليه السلام) : وَاللَّهِ ، مَا كَذَبْتُ وَلَا كُذِّبْتُ ، وَلَا ضَلَلْتُ وَلَا ضَلُّ بِي وَمَا نَسِيتُ مَا عَاهَدْتُ إِلَيَّ ، إِنِّي إِذَا نَسِيتُ ^٢ .

4185 . خصائص الأئمة (عليهم السلام) : تَحَدَّثَ [عَلِيٌّ (عليه السلام)] يَوْمًا بِحَدِيثٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، فَنَظَرَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ ، فَقَالَ (عليه السلام) : مَا زِلْتُ مُذْ قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مَظْلُومًا ، وَقَدْ بَلَغَنِي مَعَ ذَلِكَ أَنَّكُمْ تَقُولُونَ : إِنِّي أَكْذِبُ عَلَيْهِ ، وَيَلَكُمْ أَتْرُونِي أَكْذِبُ !! فَعَلِيَ مَنْ أَكْذَبُ ؟ أَعَلَى اللَّهِ ، فَأَنَا أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِهِ ؟ أَمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ صَدَّقَهُ ؟ ! وَلَكِنْ لَهْجَةً غَبِثَتْ عَنْهَا ، وَلَمْ تَكُونُوا مِنْ أَهْلِهَا ، وَعَلِمَ عَجَزْتُمْ عَنْ حَمَلِهِ ، وَلَمْ تَكُونُوا مِنْ أَهْلِهِ ، إِذْ كِيلُ بَغِيرِ ثَمَنٍ لَوْ كَانَ لَهُ وَعَاءٌ : (وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَاهُ وَبَعْدَ حِينِهِ) ^٣ .

9 / 2

كَمَالُ الْإِيثَارِ

4186 . الإمام زين العابدين (عليه السلام) : إِنَّ أَوَّلَ مَنْ شَرَى نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ عَلَيَّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ، وَقَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) عِنْدَ مَبِيتِهِ عَلَى فِرَاشِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) :

وَقَيْتُ بِنَفْسِي خَيْرَ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى *** وَمَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ وَبِالْحِجْرِ
رَسُولُ إِلَهٍ خَافَ أَنْ يَمَكُرُوا بِهِ *** فَتَجَاهُ ذُو الطُّولِ الْإِلَهُ مِنَ الْمَكْرِ
وَبَاتَ رَسُولُ اللَّهِ فِي الْغَارِ آمِنًا *** مُوقَى وَفِي حِفْظِ الْإِلَهِ وَفِي سِتْرِ
وَبِتُّ أَرَاغِيهِمْ وَلَمْ يَتَهَمُونَنِي *** وَقَدْ وَطَنْتُ نَفْسِي عَلَى الْقَتْلِ وَالْأَسْرِ ^٤

١ . نهج البلاغة : الخطبة 37 ; المحاسن والمساوي : ص 50 نحوه وفيه من «والله ...» .

٢ . الأمالي للصدوق : ص 491 ح 668 ، وقعة صفين : ص 315 كلاهما عن جابر عن الإمام الباقر (عليه السلام) ، الأمالي للطوسي : ص 261 ح 473 عن عبد الله بن نجى ، المزار للشهيد الأول : ص 74 وفي الثلاثة الأخيرة إلى «إلى» ، خصائص الأئمة (عليهم السلام) : ص 107 ، نهج البلاغة : الحكمة 185 ، غرر الحكم : ح 9483 و 9484 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 265 عن أبي مخنف وفي الأربعة الأخيرة إلى «ضل بي» ، مسند أبي يعلى : ج 1 ص 269 ح 514 عن علي بن ربيعة نحوه .

٣ . خصائص الأئمة (عليهم السلام) : ص 99 ، نهج البلاغة : الخطبة 71 ، الاختصاص : ص 155 كلاهما نحوه من «قد بلغني ...» .

٤ . المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 5 ح 4264 ، المناقب للخوارزمي : ص 127 ح 141 ، شواهد التنزيل : ج 1 ص 130 ح 141 و 142 كلها عن حكيم بن جبیر ، تذكرة الخواص : ص 35 عن ابن عباس من دون إسناد إلى المعصوم ؛ المناقب للكوافي : ج 1 ص 124 ح 69 عن ليث ، الأمالي للطوسي : ص 468 ح 1031 عن عبيد الله بن أبي رافع ، الفصول المختارة : ص 59 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 60 ، الديوان المنسوب إلى الإمام علي (عليه السلام) : ص 280 الرقم 207 وفي الأربعة الأخيرة الأبيات فقط .

4183-İmam Ali (a.s) [Nehrevan olayının ardından]: Resulullah'a (s.a.a) yalan isnat ettiğimi mi zannediyorsunuz?! Allah'a yemin olsun ki onu ilk tasdik eden benim ve ona yalan isnat edecek ilk kişi asla ben olmam.

4184-İmam Ali (a.s): Asla yalan söylemedim ve bana da yalan söylenmemiştir; sapmadım ve hiç kimseyi de saptırmadım; bana verilmiş hiçbir söz yoktur ki onu unutmuş olayım. Eğer böyle olsaydı çok unutkan olurdum.

4185-Hasaisu'l-Eimme (a.s): Birgün [Ali (a.s)] Resulullah'tan (s.a.a) bir hadis nakletti. İnsanlardan bazıları birbirlerinin yüzüne baktılar. Bunun üzerine Ali (a.s) şöyle buyurdu: "Resulullah'ın (s.a.a) ruhu alındığı günden beri hep zulme maruz kalmışım.... Bununla birlikte bana ulaşan habere göre ona yalan isnat ettiğimi söylüyormuşsunuz. Yazıklar olsun size! Kime yalan isnat ediyorum? Allah'a mı; oysaki O'na iman eden ilk kişi benim?! Resulullah'a mı; halbuki onu tasdik eden ilk kişi benim?! Lakin bir sözdü ki sizler onun manasını kavrayamadınız ve ona ehil değildiniz; taşımasından aciz olduğunuz bir ilimdi o. Zira ben karşılıksız tartıp veriyorum, eğer onu alacak kap bulunursa tabi ki... *'Onun doğruluğunu, bir müddet sonra mutlaka bilip anlayacaksınız.'*¹⁻²

9/2

FEDAKÂRLIĞIN KEMALİ

4186-İmam Zeynulabidin (a.s): Allah rızası için kendi canından geçen ilk kişi Ali b. Ebutalib'di. Ali (a.s), Peygamberin (s.a.a) yerinde yattığında şu şiiri okudu:

Canımla korudum öyle birini ki o,

Yeryüzünde yürüyenlerin, Beyt-i Atik ve Haceru'l-Esved'i tavaf edenlerin en üstünüdür

Allah Resulünü ki kendisine kurulan tuzaktan endişelenmişti

Muktedir olan Allah kurtarmıştı onu bu tuzaktan böylece

Allah Resulü mağarada Allah'ın koruması altında daldı uykuya

Geceyi sabaha ulaştırdığımda bekliyordum onları

Canımı öldürülmek ve esaret için hazırlamıştım, kınamamışlardı beni

¹-Sad, 88.

²-Hasaisu'l-Eimme, s.99; Nehcü'l-Belaga, 71. Hutbe; el-İhtisas, s.155, her iki kaynakta 'Bununla birlikte bana ulaşan habere göre...' hadisinin benzeri nakledilmiştir.

4187. أسد الغابة عن أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبي: رَأَيْتُ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) لَمَّا أَرَادَ الْهَجْرَةَ خَلَّفَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) بِمَكَّةَ؛ لِقَضَاءِ دُيُونِهِ، وَرَدِّ الْوَدَائِعِ الَّتِي كَانَتْ عِنْدَهُ، وَأَمَرَهُ لَيْلَةَ خَرَجَ إِلَى الْغَارِ - وَقَدْ أَحَاطَ الْمُشْرِكُونَ بِالْدَّارِ - أَنْ يَنَامَ عَلَى فِرَاشِهِ، وَقَالَ لَهُ: أَتَشِيعُ بِبِرْدِي الْحَضْرَمِيِّ الْأَخْضَرِ؛ فَإِنَّهُ لَا يَخْلُصُ إِلَيْكَ مِنْهُمْ مَكْرُوهٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى. فَفَعَلَ ذَلِكَ. فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى جِبْرِئِيلَ وَمِيكَائِيلَ (عليهما السلام): إِنِّي أَخَيْتُ بَيْنَكُمَا، وَجَعَلْتُ عُمَرَ أَحَدِكُمَا أَطْوَلَ مِنْ عُمَرِ الْآخَرِ، فَأَيُّكُمَا يُؤَثِّرُ صَاحِبُهُ بِالْحَيَاةِ؟ فَاخْتَارَا كِلَاهُمَا الْحَيَاةَ، فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمَا: أَفَلَا كُنْتُمَا مِثْلَ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ أَخَيْتُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ نَبِيِّ مُحَمَّدٍ فَبَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ يَفْدِيهِ بِنَفْسِهِ، وَيُؤَثِّرُهُ بِالْحَيَاةِ. أَهْبِطَا إِلَى الْأَرْضِ؛ فَاحْفَظَاهُ مِنْ عَدُوِّهِ. فَفَزَلَا، فَكَانَ جِبْرِئِيلُ عِنْدَ رَأْسِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، وَمِيكَائِيلُ عِنْدَ رِجْلَيْهِ، وَجِبْرِئِيلُ يُنَادِي: بَخْ يَخْ، مَنْ مِثْلُكَ يَا بْنَ أَبِي طَالِبٍ يُبَاهِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِكَ الْمَلَائِكَةَ!! فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسُولِهِ (صلى الله عليه وآله) - وَهُوَ مُتَوَجِّهٌ إِلَى الْمَدِينَةِ - فِي شَأْنِ عَلِيٍّ (عليه السلام): (وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ) ٣. ٤.

4188. مجمع البيان عن أبي الطفيل: اشْتَرَى عَلِيٌّ (عليه السلام) تَوْبًا، فَأَعْجَبَهُ، فَتَصَدَّقَ بِهِ وَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَقُولُ: مَنْ آثَرَ عَلَى نَفْسِهِ آثَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِالْجَنَّةِ، وَمَنْ أَحَبَّ شَيْئًا فَجَعَلَهُ اللَّهُ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ: قَدْ كَانَ الْعِبَادُ يُكَافِتُونَ فِيمَا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ، وَأَنَا أَكُافِتُكَ الْيَوْمَ بِالْجَنَّةِ ٥.

١. التَّوَشُّعُ بِالرِّدَاءِ: هُوَ أَنْ يُدْخَلَ التَّوْبُ مِنْ تَحْتِ يَدِهِ الْيَمْنَى فَيَلْقِيهِ عَلَى مَنْكِبِهِ الْأَيْسَرِ؛ كَمَا يَفْعَلُ الْمُحَرَّمُ (لسان العرب: ج 2 ص 633).

٢. فِي الْمَصْدَرِ: «بِهِ»، وَالصَّوَابُ مَا أَثْبَتَاهُ كَمَا فِي جَمِيعِ الْمَصَادِرِ الْآخَرَى.

٣. الْبَقَرَةُ: 207.

٤. أسد الغابة: ج 4 ص 98 ح 3789، تذكرة الخواص: ص 35 عن ابن عباس، إحياء علوم الدين: ج 3 ص 379، شواهد التنزيل: ج 1 ص 123 ح 133 عن أبي سعيد الخدري؛ الْأَمَالِيُّ لِلطُّوسِيِّ: ص 469 ح 1031 عن أبي يقظان، تنبيه الخواطر: ج 1 ص 173، الفضائل لابن شاذان: ص 81، إرشاد القلوب: ص 224 عن أبي سعيد الخدري، كشف الغمّة: ج 1 ص 310 وليس في السبعة الأخيرة صدره، خصائص الوحي المبين: ص 92 ح 62.

٥. مجمع البيان: ج 2 ص 792.

4187-Usdu'l-Gabe [Ahmed b. Muhammed b. İbrahim Sa'lebi'den]: Bir kitapta şunu okumuştum; Resulullah (s.a.a) hicret etmeye karar verdiğinde borçlarını ödemesi ve yanındaki emanetleri sahiplerine iade etmesi için Ali b. Ebutalib'i Mekke'de bıraktı. Mağaraya doğru hareket ettiği gece Müşrikler onun evinin etrafını kuşatmışlardı. Ali'ye kendisinin yerinde yatmasını emretti ve şöyle buyurdu: "Yeşil örtüme sarıl, Yüce Allah'ın izniyle başına hiçbir kötülük gelmeyecektir." O da bunu yaptı. Yüce Allah Cebrail ile Mikail'e: "Ben sizin ikinizi kardeş kıldım ve birinizin ömrünü diğerinden daha uzun yaptım, hanginiz kendi ömrünü arkadaşına bağışlamaya hazırdır" diye vahyetti. Fakat onların her ikisi de yaşamayı tercih etti. Bunun üzerine Hak Teâlâ onlara: "Neden siz Ali gibi olamadınız! Ben onunla resulüm Muhammed'i kardeş kıldım. Ali onun yaşamasını sağlamak için kendi canını ona feda ederek onun yatağında yatmıştır. Öyleyse inin yere ve onu düşmanlarından koruyun" diye vahyetti. Cebrail ile Mikail yere indiler. Cebrail Hz. Ali'nin baş tarafında Mikail de ayak tarafında yer aldı ve Cebrail Ona seslenerek: "Ne mutlu sana, ne mutlu sana ey Ali b. Ebutalib! Allah seninle meleklerine iftihar ediyor!" dedi. İşte bu sırada Yüce Allah, Medine'ye doğru gitmekte olan peygamberine Ali hakkında "*İnsanlardan öyleleri var ki, Allah rızası uğrunda canlarını satarlar...*"¹ ayetini indirdi.²

4188-Mecmau'l-Beyan [Ebu Tufeyl'den]: Ali (a.s) bir elbise almıştı ve ondan hoşlanmıştı. Bu yüzden onu sadaka olarak verdi ve şöyle buyurdu: Resulullah'ın şöyle buyurduğunu duydum: Her kim başkasını kendisine mukaddem ederse Allah da kıyamet günü onu cennette mukaddem eder. Her kim bir şeyi sever de onu Allah'a adarsa Yüce Allah kıyamet günü der ki: Kullar kendi aralarında rayiç olan güzel işleri ödüllendirirler ve ben, bugün sana cenneti ödül kılıyorum.³

¹-Bakara, 207.

²-*Usdu'l-Gabe*, c.4, s.98, no.3789; *el-Mehasin*, s.35, İbn-i Abbas'tan; *İhyau Ulu-mi'd-Din*, c.3, s.379; *Şevahidu't-Tenzil*, c.1, s.123, h.133, Ebu Said Hudri'den; Tusi, *el-Emali*, s.469 ve 1031, İbn-i Yakzan'dan; *Tenbihu'l-Havatir*, c.1, s.173; İbn-i Şazan, *el-Fezail*, c.81; *İrşadu'l-Kulub*, s.224, Ebu Said Hudri'den; *Keşfu'l-Gumme*, c.1, s.310. Son yedi kaynakta hadisin baş tarafı yoktur. *Hasaisu'l-Vahyi'l-Mübin*, s.92, h.62

³-*Mecmau'l-Beyan*, c.2, s.792.

- 4189 . الإمام الصادق(عليه السلام): كَانَ عَلِيٌّ(عليه السلام) أَشْبَهَ النَّاسِ طُعْمَةً وَسِيرَةً بِرَسُولِ اللَّهِ(صلى الله عليه وآله)، وَكَانَ يَأْكُلُ الْخُبْزَ وَالزَّيْتَ، وَيُطْعِمُ النَّاسَ الْخُبْزَ وَاللَّحْمَ^١.
- 4190 . شرح نهج البلاغة: رُوِيَ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَسْقِي بِيَدِهِ لَنَخْلٍ قَوْمٌ مِنْ يَهُودِ الْمَدِينَةِ حَتَّى مَجَلَّتْ يَدُهُ، وَيَتَصَدَّقُ بِالْأَجْرَةِ، وَيَشُدُّ عَلَى بَطْنِهِ حَجَرًا^٢.

10 / 2

شِدَّةُ الْغِيَرَةِ

- 4191 . الإمام علي(عليه السلام) - مِنْ خُطْبَتِهِ بَعْدَ هُجُومِ عُمَالِ مُعَاوِيَةَ عَلَى مَدِينَةِ الْأَنْبَارِ - : قَدْ بَلَغَنِي أَنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ كَانَ يَدْخُلُ عَلَى الْمَرْأَةِ الْمُسْلِمَةِ، وَالْأُخْرَى الْمُعَاهَدَةِ، فَيَنْتَرِعُ حِجْلَهَا وَقَلْبَهَا^٤ وَقَلْبَهَا وَرِعَائَهَا^٥، مَا تُنْعَمُ مِنْهُ إِلَّا بِالْإِسْتِرْجَاعِ وَالْإِسْتِرْحَامِ، ثُمَّ انْصَرَفُوا وَافْرِينَ، مَا نَالَ رَجُلًا مِنْهُمْ كَلِمٌ، وَلَا أَرِيقَ لَهُ دَمٌ. فَلَوْ أَنَّ امْرَأً مُسْلِمًا مَاتَ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْفًا مَا كَانَ بِهِ مَلُومًا، بَلْ كَانَ عِنْدِي بِهِ جَدِيرًا^٦.
- 4192 . عنه(عليه السلام): لَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ الْعُصْبَةَ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ كَانُوا يَدْخُلُونَ عَلَى الْمَرْأَةِ الْمُسْلِمَةِ، وَالْأُخْرَى الْمُعَاهَدَةِ، فَيَهْتَكُونَ سِتْرَهَا، وَيَأْخُذُونَ الْقِنَاعَ مِنْ رَأْسِهَا، وَالْخُرْصَ مِنْ أُذُنِهَا، وَالْأَوْضَاحَ^٧ مِنْ يَدَيْهَا وَرِجْلَيْهَا وَعَضْدَيْهَا، وَالْخَلْخَالَ وَالْمِئْزَرَ مِنْ سَوْقِهَا، فَمَا تَمْتَنِعُ إِلَّا بِالْإِسْتِرْجَاعِ وَالنَّدَاءِ: يَا لِّلْمُسْلِمِينَ..

١ . الكافي: ج 8 ص 165 ح 176 وج 6 ص 328 ح 3، المحاسن: ج 2 ص 279 ح 1901 وزاد فيه «والخل» بعد «الخبز» وليس فيهما «سيرة»، تنبيه الخواطر: ج 2 ص 148 كلها عن زيد بن الحسن، المناقب لابن شهر آشوب: ج 2 ص 99 عن الإمام الباقر(عليه السلام) نحوه وليس فيه صدره وراجع الغارات: ج 1 ص 85 وشرح نهج البلاغة: ج 2 ص 200.

٢ . مَجَلَّتْ يَدُهُ وَمَجَلَّتْ: نَخُنْ جُلْدَهَا وَتَعَجَّرَ، وَظَهَرَ فِيهَا مَا يُشَبِّهُ الْبُتْرَ؛ مِنَ الْعَمَلِ بِالْأَشْيَاءِ الصَّلْبَةِ الْخَشَنَةِ (النهاية: ج 4 ص 300).

٣ . شرح نهج البلاغة: ج 1 ص 22؛ بحار الأنوار: ج 41 ص 144.

٤ . الْقَلْبُ: السَّوَارِ (النهاية: ج 4 ص 98).

٥ . الرِّعَاتُ: الْقِرَاطَةُ، وَهِيَ مِنْ حَلِيِّ الْأُذُنِ، وَاحِدَتُهَا: رِعْتَةٌ وَرِعَتَةٌ (النهاية: ج 2 ص 234).

٦ . الكافي: ج 5 ص 5 ح 6 عن أبي عبد الرحمن السلمي، نهج البلاغة: الخطبة 27، شرح الأخبار: ج 2 ص 75 ح 442 عن أبي صادق، معاني الأخبار: ص 310 ح 1، نثر الدر: ج 1 ص 298، الغارات: ج 2 ص 476، دعائم الإسلام: ج 1 ص 390؛ الكامل للميرد: ج 1 ص 30، البيان والتبيين: ج 2 ص 54، العقد الفريد: ج 3 ص 122، الأخبار الطوال: ص 212 والتمانية الأخيرة نحوه.

٧ . الْأَوْضَاحُ: نَوْعٌ مِنَ الْحُلِيِّ يَعْمَلُ مِنَ النَّضَّةِ، سَمِّيتَ بِهَا لِإِبَاضَتِهَا، وَاحِدُهَا: وَضَحٌ (النهاية: ج 5 ص 196).

4189-İmam Sadık (a.s): Ali (a.s) beslenme ve yaşam tarzı konusunda insanların arasından Resulullah'a (s.a.a) en fazla benzeyen kişi idi. Kendisi ekmekle yağ yer ve ekmekle eti diğerlerine yedirirdi.

4190-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Onun hakkında şöyle rivayet edilir: Kendi eliyle Medine Yahudilerinden bir grup kimsenin hurmalıklarını sulardı ve bu yüzden elleri kabarırdı. Bu işle elde ettiği ücreti ise sadaka olarak verirdi. Kendisi de [açlığa daha fazla tahammül edebilmek için] böğrüne taş bağlardı.

10/2

HAMİYETİN KEMALİ

4191-İmam Ali (a.s) [el-Anbar şehrinin Muaviye'nin uşakları tarafından yağmalanmasının ardından yaptığı konuşmasında]: Haber verdiler bana: Onlardan bir er, bir Müslüman kadının, başkası da Müslümanların amânında bulunan bir başka kadının evine girmiş; halhallerini, bileziklerini, gerdanlıklarını, küpelerini almış. Onlarsa ancak Allah'a sığınmışlar, kadere bağlanmışlar, düşmana yalvarmışlar, ağlayıp sızlanmışlar. Gelenler, sonra çekilip gitmişler. Onlardan hiçbirine bir zarar gelmemiş; onların hiçbirinin kanı dökülmemiş. Eğer bir Müslüman bu olay karşısında kederinden ölse kınanmaz; hatta yerinde bir şeydir bence.

4192-İmam Ali (a.s): Bana ulaşan bir habere göre Şamlılardan bir grup, Müslüman bir kadının, diğer bir grup da Müslümanların amânında bulunan bir başka kadının evine girmiş; onun örtüsünü yırtmışlar, başörtüsünü çekip indirmişler, kulağındaki küpesini; elindeki, ayağındaki ve bileğindeki mücevherlerini almışlar; şalvarını indirip halhallerini yağmalamışlar. O da "İnna lillah ve inna ileyhi raciun/ Biz Allah'tanız ve dönüşümüz de O'nadır" demekten ve "Ey Müslümanlar!" diye feryat etmekten başka bir şey yapamamış.

فَلَا يُغِيثُهَا مُغِيثٌ، وَلَا يَنْصُرُهَا نَاصِرٌ. فَلَوْ أَنَّ مُؤْمِنًا مَاتَ مِنْ دُونِ هَذَا أَسْفًا مَا كَانَ عِنْدِي مَلُومًا، بَلْ كَانَ عِنْدِي بَارًّا مُحْسِنًا^١.

11 / 2

زِينَةُ الزُّهْدِ

4193 . رسول الله (صلى الله عليه وآله): يَا عَلِيُّ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ زَيَّنَكَ بِزِينَةٍ لَمْ تُرَيَنَّ الْعِبَادُ بِزِينَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنْهَا؛ هِيَ زِينَةُ الْأَبْرَارِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا، فَجَعَلَكَ لَا تَرْزَأُ^٢ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئًا، وَلَا تَرْزَأُ الدُّنْيَا مِنْكَ شَيْئًا، وَوَهَبَ لَكَ حُبَّ الْمَسَاكِينِ، فَجَعَلَكَ تَرْضَى بِهِمْ أَتْبَاعًا، وَيَرْضُونَ بِكَ إِمَامًا^٣.

4194 . عنه (صلى الله عليه وآله): يَا عَلِيُّ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ زَيَّنَكَ بِزِينَةٍ لَمْ يَتَزَيَّنْ الْعِبَادُ بِزِينَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْهَا؛ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا، فَجَعَلَكَ لَا تَتَالُ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئًا، وَلَا تَتَالُ الدُّنْيَا مِنْكَ شَيْئًا، وَوَهَبَ لَكَ حُبَّ الْمَسَاكِينِ، فَارْضُوا بِكَ إِمَامًا، وَارْضَيْتَ بِهِمْ أَتْبَاعًا، فَطُوبَى لِمَنْ أَحْبَبَكَ وَصَدَّقَ فِيكَ، وَوَيْلٌ لِمَنْ أَبْغَضَكَ وَكَذَّبَ عَلَيْكَ؛ فَأَمَّا الَّذِينَ أَحَبُّوا وَصَدَّقُوا فِيكَ فَهُمْ جِيرَانُكَ فِي دَارِكَ، وَرُقُفَاؤُكَ فِي قَصْرِكَ، وَأَمَّا الَّذِينَ أَبْغَضُوكَ وَكَذَّبُوا عَلَيْكَ فَحَقُّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُوَقِّفَهُمْ مَوْقِفَ الْكَذَّابِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ^٤.

4195 . عنه (صلى الله عليه وآله) - لِعَلِيٍّ (عليه السلام) - : إِنَّ اللَّهَ زَيَّنَكَ بِزِينَةٍ لَمْ يُزَيَّنْ الْعِبَادُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْهَا، وَلَا أْبْلَغَ عِنْدَهُ مِنْهَا؛ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا، وَإِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَاكَ ذَلِكَ، جَعَلَ الدُّنْيَا لَا تَتَالُ مِنْكَ شَيْئًا، وَجَعَلَ لَكَ مِنْ ذَلِكَ سِيَمَاءَ تُعَرَفُ بِهَا^٥.

١ . الإرشاد: ج 1 ص 283، الاحتجاج: ج 1 ص 416 ح 89.

٢ . ما رَوَّاهُ مِنْهُ: مَا نَقَصْنَا مِنْهُ شَيْئًا، وَلَا أَخَذْنَا (النهاية: ج 2 ص 218).

٣ . حلية الأولياء: ج 1 ص 71، ذخائر العقبى: ص 179، شواهد التنزيل: ج 1 ص 517 ح 548 نحوه إلى «المساكين» وكلها عن عَمَّارٍ.

٤ . تاريخ دمشق: ج 42 ص 281 و ص 282 نحوه، أسد الغاية: ج 4 ص 96 ح 3789، المعجم الأوسط: ج 2 ص 337 ح 2157، المناقب للخوارزمي: ص 116 ح 126 كلاهما نحوه، المناقب لابن المغازلي: ص 106 ح 148، الفردوس: ج 5 ص 319 ح 8311 نحوه وكلاهما إلى «منك شيئاً»؛ الأملاني للطوسي: ص 181 ح 303، بشارة المصطفى: ص 98، شرح الأخبار: ج 1 ص 151 ح 87 والثلاثة الأخيرة نحوه وكلها عن عَمَّارٍ، روضة الواعظين: ص 479 وفيه إلى «من الدنيا شيئاً».

٥ . المحاسن: ج 1 ص 454 ح 1046، مشكاة الأنوار: ص 207 ح 560 كلاهما عن أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ.

Ne bir duyan feryadına koşmuş ne de bir yardımcı ona yardım etmiş. Eğer bir mümin bu olay karşısında üzüntüden ölürse benim görüşümde kınanmaz, hatta güzel bir şefkattir bence.

11/2

ZÜHDÜN ZİYNETİ

4193-Resulullah (s.a.a): Ya Ali, Allah seni öyle bir süs ile süslemiştir ki kullar Allah katında ondan daha sevimli olan bir süsle süslenmemiştir; bu süs Allah katındaki iyilerin ziyneti olan dünyadaki zühd (dünyaya meyilsizlik)'dür. Allah sana öyle bir hal vermiştir ki dünya senden bir şey azaltmaz, sen de dünyadan. Allah sana miskinlerin sevgisini vermiştir; sen, onların sana izleyiciler olmalarına razı olursun, onlar da senin kendilerine İmam olmana razı olurlar.

4194-Resulullah (s.a.a): Ya Ali, Allah seni öyle bir süs ile süslemiştir ki kullar Allah katında ondan daha sevimli olan bir süsle süslenmemiştir; bu süs Allah katındaki iyilerin ziyneti olan dünyadaki zühd (dünyaya meyilsizlik)'dür. Allah sana öyle bir hal vermiştir ki dünya senden bir şey azaltmaz, sen de dünyadan. Allah sana, senin önderliğine razı olan miskinlerin sevgisini vermiştir; sen de onların, izleyicilerin olmalarına razısın. Ne mutlu seni sevene ve kabul edene! Yazıklar olsun sana düşman olana ve iftirada bulunana! Seni sevenler ve tasdik edenler cennetteki evinde komşuların ve sarayında arkadaşların olacaklardır. Sana düşmanlık edip iftirada bulunanlara gelince; kıyamet günü onları yalancıların mekânına yerleştirmesi Allah'a revadır.

4195-Resulullah (s.a.a) [Ali'ye (a.s) hitaben]: Allah seni öyle bir süs ile süslemiştir ki kullar Allah katında ondan daha sevimli olan bir süsle süslenmemiştir. Bu, dünyada zahitliktir. Allah bu özelliği sana vermiştir. Dünyayı (senin nazarında) öyle bir duruma sokmuştur ki senden hiçbir şey ona nasip olmaz. Dünyada senin için zahitlikten bir sima meydana getirmiştir ve sen onunla tanınırsın.

4196 . الإمام عليّ (عليه السلام) - في كتابه إلى عامله على البصرة عثمان بن حنيف - : ألا وإن لكل مأموم إماماً يقتدى به ، ويستضيء بنور علمه ، ألا وإن إمامكم قد اكتفى من دنياه بطمريه^١ ، ومن طعمه بقرصيه ، ألا وإنكم لا تقدرون على ذلك ، ولكن أعينوني بورع واجتهاد ، وعفة وسداد . فوالله ما كنزت من دنياكم تبرا^٢ ، ولا ادخرت من غنائمها وفرا^٣ ، ولا أعددت لبالي ثوبى طمرا ...

بلى ! كانت في أيدينا فدك من كل ما أظلتها السماء ، فشحت عليها نفوس قوم ، وسخت عنها نفوس قوم آخرين ، ونعم الحكم الله . وما أصنع بفدك وغير فدك ، والنفس مظانها في غد جدت ، تنقطع في ظلمته آثارها ، وتغيب أخبارها ، وحفرة لو زيد في فسحتها ، وأوسعت يدا حافرها ، لا ضغطها الحجر والمدر ، وسد فرجها التراب المتراكم .

وإنما هي نفسي أروضها بالتقوى ؛ لتأتني أمنة يوم الخوف الأكبر ، وتثبت على جوانب المزلق . ولو شئت لاهتديت الطريق إلى مصفى هذا العسل ، ولباب هذا القمح ، ونسائج هذا القز ، ولكن هيهات أن يغلبني هواي ، ويقودني جشعي إلى تخيير الأطمعة ، ولعل بالحجاز أو اليمامة من لا طمع له في القرص ، ولا عهد له بالشبع ، أو أبيت مبطانا وحولي بطون غرثي وأكباد حري ، أو أكون كما قال القائل :

وحسبك داء أن تبيت ببطنة *** وحولك أكباد تحن إلى القد

أأفنع من نفسي بأن يقال : هذا أمير المؤمنين ، ولا أشاركهم في مكاره الدهر ، أو أكون أسوة لهم في جشوبة العيش ! فما خلقت لي شغلنى أكل الطيبات ، كالبهيمة المربوطة ؛ همها علفها ، أو المرسلّة ؛ شغلها تقمّمها ، تكثرش من أعلافها ، وتلهو عما يراد بها ، أو أترك سدى ، أو أهمل عابثا ، أو أجرّ حبل الضلالة ، أو أعتسف طريق المتاهة ! ... إليك عني يا دنيا ، فحبلك على غاريك ، قد انسللت من مخاليك ، وأفلتت من حباتك ، واجتنبت الذهب في مداحضك ، أين القرون الذين غررتهم بمداعبك ! أين الأمم الذين فتنتهم بزخارفك ! فها هم رهائن القبور ، ومضامين اللهود .

١ . الطمر : الثوب الخلق (النهاية : ج 3 ص 138) .

٢ . التبر : هو الذهب والفضة قبل أن يضربا دنانير ودراهم (النهاية : ج 1 ص 179) .

٣ . الوفّر : المال الكثير (النهاية : ج 5 ص 210) .

4196-İmam Ali (a.s) [Basra valisi Osman b. Huneyfe gönderdiği mektupta]: Bil ki her uyan kişinin uyduğu, yolundan gittiği, bilgisinden ışıklandığı bir imamı vardır. Gene bil ki sizin imamınız, dünyasında köhne bir elbiseyle iki parça ekmeği kendisine yeter bulmaktadır. Bilirim, sizin buna gücünüz yetmez; yetmez ama çekinip gayret ederek, temiz olmaya, doğru yola gitmeye gayret göstererek yardım edin bu yolda bana; gücünüz yettiği kadar yolunda olun. Andolsun Allah'a ki ben dünyanızdan ne bir gümüş, ne bir altın toplayıp biriktirdim ne şu çok ganimetlerden bir mal yığdım, ne de üstümdeki yıpranmış elbiseden başka bir elbise aldım. Evet, gökyüzünün gölgelendirdiği şu dünya yüzünden, elimizde bir Fedek vardır; ona da toplumun bir kısmı haris oldu, bir kısmı cömertlik etti; Allah ne de güzel hükmedicidir. Ben ne yapayım Fedek'i, yahut ondan başka bir yeri ki bu nefsin konağı, yarın mezardır; onun karanlığında eseri bile kalmaz, haberi bile yiter gider, duyulmaz. O mezarı açan, elleriyle genişletse bile taş, kerpiç düşer, yığılır, toprak dökülür dapdaracık bir hâle getirir. Şimdiden nefsimi takva ile riyâzete alıştırayım ki en büyük korku gününde eminliğe erişsin; mahşerin kaygan yerinden sürçmesin. Dilesem ben de yağlar ballar bulurum; buğday ekmeğinin hâlisini yerim; ipek elbise giyinirim; fakat nefsimin dileğinin bana üst olması beni lezzetli yemekler yemeye çekmesi mümkün mü hiç? Ben nasıl doya-doya yemek yiyebilirim ki Hicaz'da, yahut Yemâme'de belki yoksullar vardır; günler geçmiştir ki tokluk nedir görmemişlerdir. Gecemi karnı tok olarak nasıl gündüz edebilirim ki çevremde aç karınlar, yanmış, susuzluktan bunalmış ciğerler vardır. Nitekim şair de demiştir ki:

Sen karnı tok olarak yatmadasın;

Çevrendeyse tabaklanmamış deriye bile hasret çeken ciğerler var; bu dert yeter sana

Razı olur muyum ki bana Emirülmü'minin desinler de sonra ben, zamanın sıkıntılarında onlara ortak olmayayım yahut da darlıkta, yaşayış sıkıntısında onlara muktedâ sayılmayayım? Derdi, güzelim otları otlamaktan başka bir şey olmayan bağlanmış yahut süprüntülerde yiyecek bulup yemekten başka bir şey düşünmeyen, sahibinin maksudından haberi bile olmayan bir hayvan değilim, o çeşit yaratılmadım ki ben. Yahut da işsiz-güçsüz terk edileyim, yahut asılsız lâflarla uğraşayım, yahut sapıklık ipini çekeyim, yahut da şaşkınlık yoluna düşeyim; bunun için yaratılmadım ben.

Ey dünyâ; senin tırnaklarından kurtuldum, tuzaklarından çıktım, yollarından çekildim ben. Nerede oyunlarınla aldattığın, güldürdüğün milletler, nerede süslerinle, ziynetlerinle kandırdığın ümmetler? İşte şuracıkta onlar, kablere rehin olmuşlar, lahitlere girip yatmışlar.

وَاللَّهُ لَوْ كُنْتَ شَخْصًا مَرِيئًا، وَقَالِبًا حَسِيًّا، لَقَامْتُ عَلَيْكَ حُدُودَ اللَّهِ فِي عِبَادِ غَرَرْتِهِمْ بِالْأَمَانِيِّ، وَأُمَمِ أَلْقَيْتِهِمْ فِي الْمَهَاوِي، وَمُلُوكِ أَسْلَمْتِهِمْ إِلَى التَّلَفِ، وَأُورِدْتِهِمْ مَوَارِدَ الْبَلَاءِ، إِذْ لَا وَرْدَ وَلَا صَدْرَ! هَيْهَاتَ! مَنْ وَطِئَ دَحْضَكَ زَلَقَ، وَمَنْ رَكِبَ لُجْجَكَ غَرِقَ، وَمَنْ أَزَوَرَ عَنْ حَبَائِلِكَ وَفَّقَ، وَالسَّلَامُ مِنْكَ لَا يُبَالِي إِنْ ضَاقَ بِهِ مُنَآخُهُ، وَالْدُّنْيَا عِنْدَهُ كَيَوْمِ حَانَ انْسِلَاخُهُ.

أَعَزَّبِي عَنِّي! فَوَاللَّهِ لَا أَذِلُّ لَكَ فَتَسْتَذِلِّي، وَلَا أَسْلِسُ لَكَ فَتَقْوَدِينِي. وَأَيُّمُ اللَّهِ - يَمِينًا أَسْتَنِي فِيهَا بِمَشِيئَةِ اللَّهِ - لَأَرْوِضَنَّ نَفْسِي رِيَاضَةً تَهْشُ مَعَهَا إِلَى الْقُرْصِ إِذَا قَدَرْتُ عَلَيْهِ مَطْعُومًا، وَتَقْنَعُ بِالْمَلْحِ مَادُومًا، وَلَأَدْعَنَ مُقْلَتِي كَعَيْنِ مَاءٍ نَضَبَ مَعِينُهَا، مُسْتَفْرِغَةً دُمُوعَهَا.

أَتَمْتَلِي السَّائِمَةَ مِنْ رِعِيهَا فَتَبْرُكَ، وَتَشْبَعُ الرِّيْضَةَ مِنْ عُشْبِهَا فَتَرِيضَ. وَيَأْكُلُ عَلَيَّ مِنْ زَادِهِ فَيَهْجَعُ؟! قَرَّتْ إِذَا عَيْنُهُ إِذَا اقْتَدَى - بَعْدَ السَّنَنِ الْمُتَطَاوِلَةِ - بِالْبَهِيمَةِ الْهَامِلَةِ، وَالسَّائِمَةِ الْمَرْعِيَّةِ.

طُوبَى لِنَفْسٍ أَدَّتْ إِلَى رَبِّهَا فَرَضَهَا، وَعَرَكَتْ^١ بِجَنْبِهَا بُؤْسَهَا، وَهَجَرَتْ فِي اللَّيْلِ غُمُضَهَا، حَتَّى إِذَا غَلَبَ الْكَرَى عَلَيْهَا افْتَرَشَتْ أَرْضَهَا، وَتَوَسَّدَتْ كَفَّهَا، فِي مَعَشَرَ أَسْهَرِ عِيُونِهِمْ خَوْفُ مَعَادِهِمْ، وَتَجَافَتْ عَنْ مَضَاجِعِهِمْ جُنُوبُهُمْ، وَهَمَّهَتْ بِذِكْرِ رَبِّهِمْ شِفَاهُهُمْ، وَتَقَشَّعَتْ بِطُولِ اسْتِغْفَارِهِمْ ذُنُوبُهُمْ؛ (الْوَالِلِيكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ)^٢.

فَاتَّقِ اللَّهَ يَا بَنَ حَنِيفٍ، وَلْتَكْفُفْ أَقْرَاصُكَ، لِيَكُونَ مِنَ النَّارِ خَلَاصُكَ^٣.

4197 . عنه (عليه السلام): وَاللَّهِ مَا دُنْيَاكُمْ عِنْدِي إِلَّا كَسَفَرٍ عَلَى مَنْهَلٍ حَلَّوْا، إِذْ صَاحَ بِهِمْ سَائِقُهُمْ فَارْتَحَلُوا، وَلَا لَذَائِثُهَا فِي عَيْنِي إِلَّا كَحَمِيمٍ أَشْرَبُهُ غَسَاقًا، وَعَلَقَمَ أَتَجَرَّعُهُ زُعَاقًا، وَسَمَّ أَفْعَى أُسْقَاهُ دِهَاقًا، وَقِلَادَةً مِنْ نَارٍ أَوْهَقُهَا^٤ خِنَاقًا.

١ . عرك البعير جنبه بمرقه : إذا دلكه فأثر فيه (النهاية : ج 3 ص 222).

٢ . المجادلة : 22.

٣ . نهج البلاغة : الكتاب 45.

٤ . الوهق : جبل كالطول ; تشد به الإبل والخيول لئلا تتد (النهاية : ج 5 ص 233).

Vallahi görünür bir kişi olsaydın, tutulur bir cisme bürünseydin, olmayacak isteklerle aldattığın, sonra onları kandırıp helâk çukuruna attığın kullar, telef vâdisine fırlattığın, belâ uçurumlarına düşürdüğün padişahlar için sana Allah'ın hadlerini icrâ ederdim; onları öyle bir yere yolladın ki oraya ne gidenden bir haber var, ne oradan gelen var.

Heyhât; ne de uzaktır senin belâ yerlerine, mihnet vâdilerine, o kaygan yola ayak basıp da düşmemek; ucu bucağı, dibi boyu bulunmayan denizlerine düşüp de boğulmamak; kim senin torundan tuzağından kurtulduysa odur başarıya eren, doğru yolu bulan. Senden kurtulup esenliğe erişen kişinin yatağı durağı dar da olsa ne var? Onca dünya, bir gündür; can verdi mi, rahata erer. Uzak ol benden, vallahi ben seni kendime ram etmeden sen ram edersin beni; senin gemini hiç salıvermem; çünkü dilediğin yere çekersin beni. Allah'ın iradesini istisna ederek and içerim Allah'a ki nefsimi, bir kuru ekmek parçası bulunca onu yeter bulup sevinecek ve tuza katık olarak kanaat edecek bir hâle getiririm; gözlerimi suyu çekilmiş, ne mi kalmamış bir kaynak haline getirinceye dek de gözyaşları dökerim. Otlayan hayvan, otlayıp karnını doyurur da yan üstü mü yatar? Koyun sürüsü, yayılıp doyar da uyuyacağı yere mi gider? Ali de azığını yer de uykuya mı dalar? Bunca yıldan sonra ovada otlakta otlayan, yazıda yayılan hayvanlara dönerse gözleri aydın olsun.

Ne mutlu o kişiye, Rabbinin farzlarını edâ eder de; uğradığı çetin şeylere dayanır; geceleri gözlerine uyku girmez; sonunda uyku ağır basarsa da yeryüzünü döşek, elini yastık eder de dalar; hem de kıyâmet gününden korkarak gözlerine uyku girmeyen, yanları yatak yüzü görmeyen, dudakları gizlice Rablerini zikreden, boyuna yarlıganma dileklerinden günahları kendilerinden giderilen, arınan topluluk içinde.

*"Onlardır Allah bölüğü; bilin ki Allah bölüğü, kurtulanların, muratlarına erenlerin ta kendileridir."*¹ Ey Huneyfoğlu, Allah'tan çekin; birkaç parça ekmek yeter sana; yeter kurtuluşun için cehennemden!²

4197-İmam Ali (a.s): Allah'a yemin olsun ki sizin dünyanız benim gözümde bir çeşmenin yanında inen yolcuların durumundan başka bir şey değildir; deve sürücüsü seslendi ve kafil yola koyuldu. Onun benim yanımdaki lezzeti irin, kan ve ebu cehil karpuzunun suyu gibidir damağımda; bol miktarda yılan zehri içirilir sanki bana ve ateşten bir gerdanlık geçirilir sanki boynuma.

¹-Mücadele, 22.

²-Nehcü'l-Belaga, 45. Mektup.

وَلَقَدْ رَفَعْتُ مَدْرَعَتِي هَذِهِ حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَاقِعِهَا، وَقَالَ لِي: اقْذِفْ بِهَا قَذْفَ الْآتِنِ، لَا يَرْضِيهَا لِيرْقَعَهَا. فَقُلْتُ لَهُ: أُغْرِبُ عَنِّي فَعِنْدَ الصَّبَاحِ يَحْمَدُ الْقَوْمُ السُّرَى^١، وَتَتَجَلَّى عَنَّا عَلَالَاتُ الْكَرَى. وَلَوْ شِئْتُ لَتَسَرَّبَلْتُ بِالْعَبَقَرِيِّ الْمَنْقُوشِ مِنْ دِيبَاجِكُمْ، وَلَكَلْتُ لُبَابَ هَذَا الْبُرِّ بِصُدُورِ دَجَاجِكُمْ، وَلَشَرَبْتُ الْمَاءَ الزُّلَّالَ بِرَقِيقِ زُجَاجِكُمْ، وَلَكِنِّي أَصَدِّقُ اللَّهَ جَلَّتْ عَظَمَتُهُ حَيْثُ يَقُولُ: (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ * أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ)^٢. فَكَيْفَ اسْتَطِيعَ الصَّبْرُ عَلَى نَارٍ لَوْ قَذَفَتْ بِشَرِّهِ إِلَى الْأَرْضِ لَأَحْرَقَتْ نَبْتَهَا! وَلَوْ اعْتَصَمَتْ نَفْسٌ بِقُلَّةٍ لَانْضَجَهَا وَهَجُ النَّارِ فِي قُلَّتِهَا! وَإِيْمَا خَيْرٍ لِعَلِّيَّ أَنْ يَكُونَ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مُقَرَّبًا، أَوْ يَكُونَ فِي لَظَى خَسِيئًا مُبْعَدًا مَسْخُوطًا عَلَيْهِ بِجُرْمِهِ مُكَذَّبًا!^٣

4198 . عنه(عليه السلام): دُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَزْهَدُ عِنْدِي مِنْ عَفْطَةِ عَنزٍ^٤.

4199 . عنه(عليه السلام): وَاللَّهِ لَدُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَهْوَنُ فِي عَيْنِي مِنْ عُرَاقٍ^٥ خَنِزِيرٍ فِي يَدٍ مَجْذُومٍ^٦.

4200 . عنه(عليه السلام): إِنَّ دُنْيَاكُمْ عِنْدِي لَأَهْوَنُ مِنْ وَرَقَةٍ فِي فَمٍ جَرَادَةٍ، تَقْضُمُهَا، مَا لِعَلِّيَّ وَلِنَعِيمٍ يَفْنَى، وَلَذَّةٍ لَا تَبْقَى!^٧

١ . عند الصباح يحمد القوم السرى: مثل يضرب للرجل يحتمل المشقة رجاء الراحة (مجمع الأمثال: ج 2 ص 318 الرقم 2382).

٢ . هود: 15 و 16.

٣ . الأمالي للصدوق: ص 718 ح 988 عن المفضل بن عمر عن الإمام الصادق عن آبائه(عليهم السلام).

٤ . نهج البلاغة: الخطبة 3، معاني الأخبار: ص 362 ح 1، علل الشرائع: ص 151 ح 12، الإرشاد: ج 1 ص 289 والثلاثة الأخيرة عن ابن عباس، الأمالي للطوسي: ص 374 ح 803 عن زرارة عن الإمام الباقر(عليه السلام) عن ابن عباس وعن الإمام الباقر عن أبيه عن جده عنه(عليهم السلام)، نثر الدر: ج 1 ص 275 وفيه «أهون» بدل «أزهد».

٥ . العرق: العظم إذا أخذ عنه معظم اللحم، وجمعه: عُرَاق (النهاية: ج 3 ص 220).

٦ . نهج البلاغة: الحكمة 236.

٧ . نهج البلاغة: الخطبة 224، الأمالي للصدوق: ص 722 ح 988 عن المفضل بن عمر عن الإمام الصادق عن آبائه(عليهم السلام) عنه(عليه السلام) وفيه «ولذة تنتجها المعاصي» بدل «ولذة لا تبقى»؛ تذكرة الخواص: ص 156 عن ابن عباس وفيه إلى «جرادة».

Şu elbiseme o kadar yama atmışım ki artık tamirciden utanıyorum. Bana dedi ki: ‘Bunu dişi eşek gibi bırak artık, yamanacak durumda değil ki!’ Ona dedim ki: ‘Uzak dur benden! Gece yolcuları seher vakitlerinde Allah'a hamd ederler ve yolun zorlukları bizden uzaklaştırılacaktır. Eğer dileseydim özel nakışlarla işlenmiş parçalardan hazırlanan elbiseler giyerdim; hâlis buğdaydan yapılmış ekmek ve kızarmış tavuk göğsü yerdim; ince ve şeffaf camlar içinde tertemiz suyu içerdim. Ancak ben Yüce Allah'ın şu sözünü tasdik etmekteyim ki buyuruyor: "*Kim dünya yaşayışını ve ziynetini dilerse bu çeşit kişilerin yaptıklarının karşılığını tam olarak öderiz ve onlar, bu hususta hiçbir zarara uğramazlar. Öyle kişilerdir onlar ki ahirette onlara ancak ateş var, dünyada işledikleri işlerse boşa gitmiştir, zaten de bütün işledikleri boştur.*"¹ Bir kıvılcımı yeryüzüne düşerse onun tüm bitkilerini yakıp küle çevirecek olan bir ateşe nasıl dayanabilirim ben? Hangisi Ali için daha hayırlıdır: Arşın sahibine yakın olmak mı yoksa kovulup uzaklaştırılmış, gazaba uğramış, günahı ile ateşe düşmüş ve yalanlanmış olmak mı?!

4198-İmam Ali (a.s): Sizin şu dünyanız benim nezdimde bir keçinin aksırığından daha değersizdir.

4199-İmam Ali (a.s): Allah'a yemin olsun ki sizin şu dünyanız benim görüşümde cüzamlı birinin elindeki domuz kemiğinden daha değersizdir.

4200-İmam Ali (a.s): Hiç şüphesiz sizin dünyanız benim yanımda bir çekirgenin ağzında çiğnediği yapraktan daha değersizdir. Ne yapsın Ali fani olacak nimeti ve baki kalmayacak lezzeti?!

¹-Hud, 15-16.

4201 . عنه (عليه السلام) - حين عَزَمُوا عَلَى بَيْعَةِ عُثْمَانَ - : وَاللَّهِ لَأُسْلِمَنَّ مَا سَلِمَتْ أُمُورُ الْمُسْلِمِينَ وَلَمْ يَكُنْ فِيهَا جَوْرٌ إِلَّا عَلَى خَاصَّةٍ ; التَّمَاسَا لَجِرِ ذَلِكَ وَفَضْلِهِ ، وَزُهْدًا فِيمَا تَنَافَسْتُمُوهُ مِنْ زُخْرُفِهِ وَزِبْرَجِهِ^١ .

4202 . المحاسن عن حبة العرنى : أُتِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِخَوَانٍ^٢ فَالْوَدَجُ ، فَوُضِعَ بَيْنَ يَدَيْهِ ، فَنَظَرَ إِلَى صِفَاتِهِ وَحُسْنِهِ ، فَوَجَّأَ بِإِصْبَعِهِ فِيهِ حَتَّى بَلَغَ بِأَسْفَلِهِ ، ثُمَّ سَلَّهَا وَلَمْ يَأْخُذْ مِنْهُ شَيْئًا ، وَتَلَمَّظَ إِصْبَعَهُ ، وَقَالَ : إِنَّ الْحَلَالَ طَيِّبٌ ، وَمَا هُوَ بِحَرَامٍ ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَعُودَ نَفْسِي مَا لَمْ أَعُودْهَا ، أَرْفَعُوهُ عَنِّي ، فَرَفَعُوهُ^٣ .

4203 . شرح الأخبار عن الزهري : لَقَدْ بَلَّغْنَا أَنَّهُ [عَلِيًّا (عليه السلام)] اشْتَهَى كِبِدًا مَشْوِيَّةً عَلَى خُبْزَةِ لَبَنَةٍ^٤ ، فَأَقَامَ حَوْلًا يَشْتَهِيهَا . ثُمَّ ذَكَرَ ذَلِكَ لِلْحَسَنِ (عليه السلام)^٥ يَوْمًا وَهُوَ صَائِمٌ ، فَصَنَعَهَا لَهُ ، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يُفْطِرَ قَرَّبَهَا إِلَيْهِ ، فَوَقَفَ سَائِلٌ بِالْبَابِ ، فَقَالَ : يَا بُنَيَّ احْمِلْهَا إِلَيْهِ ؛ لَا تُقْرَأُ صَحِيفَتُنَا غَدًا (أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمْ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا)^٦ .^٧

4204 . الإمام علي (عليه السلام) - حين رُئِيَ عَلَيْهِ إِزَارٌ خَلَقَ مَرْقُوعٌ فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ - : يَخْشَعُ لَهُ الْقَلْبُ ، وَتَذَلُّ بِهِ النَّفْسُ ، وَيَقْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُونَ . إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عَدَوَانِ مُتَفَاوَتَانِ ، وَسَبِيلَانِ مُخْتَلِفَانِ ، فَمَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَتَوَلَّاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَعَادَاهَا ، وَهُمَا بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا شَبَّ بَيْنَهُمَا ؛ كُلُّمَا قَرَّبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعُدَ مِنَ الْآخَرِ ، وَهُمَا بَعْدُ ضَرَّتَانِ^٨ .

١ . نهج البلاغة : الخطبة 74 .

٢ . الخَوَانُ : هو ما يوضع عليه الطعام عند الأكل (النهاية : ج 2 ص 89) .

٣ . المحاسن : ج 2 ص 178 ح 1502 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 99 نحوه .

٤ . كذا في المصدر ، ولعلَّ الصحيح : «لَبَنَةٌ» .

٥ . في المصدر : «الحسن» ، والصحيح ما أثبتناه كما في مستدرک سفينة البحار : ج 9 ص 6 .

٦ . الأحقاف : 20 .

٧ . شرح الأخبار : ج 2 ص 362 ح 720 .

٨ . نهج البلاغة : الحكمة 103 ، خصائص الأئمة (عليهم السلام) : ص 96 .

4201-İmam Ali (a.s) [Halk Osman'a biat etmek istediğinde]: Allah'a andolsun ki ben Müslümanların işleri düzenli yürüdüğü müddetçe ve benden başkasına zulmedilmedikçe teslim olacağım. (Amacım) Allah'ın fazlından ümit ettiğim sevabı elde etmek, süs ve ziynetleri hususunda birbirinizle çekiştığınız dünyadan yüz çevirmektir.

4202-el-Mehasin [Habbe b. Areni'den]: Emirülmüminin'in (a.s) önüne birileri tarafından Pelte tatlısı getirilip konulduğunda onun açık rengine ve güzelliğine baktı; parmağını ona daldırdı, sonra da üzerinde hiçbir şey kalmayacak şekilde salladı. Sadece parmağını ağzına götürüp tadına baktı ve buyurdu: "Helal ve nefis, haram değil, ama ben nefsimi alışmadığı bir şeye alıştırmak istemiyorum."

4203- Şerhu'l-Ahbar [Zühri'den]: Rivayet edilir ki [Ali'nin (a.s)] canı ciğer kebabı ile yumuşak ekmek çekmişti. Bir yıldır böyle bir şeyi istiyordu. Oruçlu olduğu bir gün bunu Hasan'a (a.s) hatırlattı. O da yemeği hazırladı ve iftar etmesi için önüne getirdi. O sırada bir fakir kapıya geldi. Ali (a.s) dedi ki: Oğlum, bunu ona ver ki yarın kıyamet gününde amel defterimizde şu ayet okunmasın: "*Dünyâ yaşayışınızda bütün temiz şeylerinizi kaybettiniz denir ve orada, bunlarla geçinip gitmiştiniz.*"¹

4204- İmam Ali (a.s) [Üzerine yamalı elbise giydiğinde şöyle dedi]: Kalbe huşu verir, nefsani arzu bastırılmış olur ve müminin onu izlemesine yol açar. Dünya ile ahiret birbirinden farklı iki düşmandır; iki ayrı yoldur. Dünyayı seven ona yönelir, ahireti de kötü sayar ve düşman beller. Bu ikisi doğu ile batı gibidir; ikisi arasında yürüyen hangisine yaklaşırsa o ölçüde diğerinden uzaklaşır ve bu ikisi birbirine kumadır.

¹-Ahkaf, 20.

- 4205** . الزهد عن أبي النوار بياع الكرابيس : أتاني علي بن أبي طالب (عليه السلام) ومعه غلام له ، فاشتري مني قميصي كرابيس ، ثم قال لغلامه : اختر أيهما شئت . فأخذ أحدهما ، وأخذ علي (عليه السلام) الآخر ، فلبسه ، ثم مد يده ، ثم قال : اقطع الذي يفضل من قدر يدي ، فقطعه ، وكفه فلبسه ثم ذهب^١ .
- 4206** . الإمام علي (عليه السلام) : والله لقد رفعت مدرعتي هذه حتى استحييت من راقعها ، ولقد قال لي قائل : ألا تنبذها عنك ؟ فقلت : أغرب عني ، فعند الصباح يحمد القوم السرى^٢ .
- 4207** . تاريخ دمشق عن العلاء : خطب علي (عليه السلام) ، قال : أيها الناس ، والله الذي لا إله إلا هو ، ما رزأت من مالكم قليلاً ولا كثيراً إلا هذه - وأخرج قارورة من كم قميصه فيها طيب ، فقال : أهداها إلى دهقان^٣ - .
- 4208** . الإمام الصادق (عليه السلام) : ما اعتلج علي (عليه السلام) أمران لله قط إلا أخذ بأشدهما ، وما زال عندكم يأكل مما عملت يده ، يؤتى به من المدينة . وإن كان ليأخذ السوق فيجعله في الجراب ، ثم يختم عليه ؛ مخافة أن يزد فيه من غيره . ومن كان أزهد في الدنيا من علي (عليه السلام)^٤ !
- 4209** . عنه (عليه السلام) : حدثني محمد بن علي بن الحسين (عليه السلام) قال : لما تجهز الحسين (عليه السلام) إلى الكوفة أتاه ابن عباس ، فنشده الله والرحم أن يكون هو المقتول بالطف ، فقال : [أنا أعرف]^٥ بمصرعي منك ، وما وكدي من الدنيا إلا فراقها .
- ألا أخبرك يابن عباس بحديث أمير المؤمنين (عليه السلام) والدنيا ؟ فقال له : بلى ، لعمري إنني لأحب أن تحدثني بأمراها .

١ . الزهد لابن حنبل : ص 165 ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 1 ص 544 ح 911 ، أسد الغابة : ج 4 ص 97 الرقم 3789 ،

شرح نهج البلاغة : ج 9 ص 235 ؛ عوالي اللآلي : ج 1 ص 278 ح 109 كلاهما نحوه .

٢ . نهج البلاغة : الخطبة 160 ، مجمع البيان : ج 9 ص 133 ، غرر الحكم : ح 7345 ، إرشاد القلوب : ص 19 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 101 نحوه وفيها «اعزب» بدل «أغرب» .

٣ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 480 ، حلية الأولياء : ج 1 ص 81 نحوه ، البداية والنهاية : ج 8 ص 2 ، كنز العمال : ج 13 ص 168 ح 36510 ؛ خصائص الأئمة (عليهم السلام) : ص 79 نحوه وراجع أنساب الأشراف : ج 2 ص 372 وحلية الأولياء : ج 9 ص 53 .

٤ . الغارات : ج 1 ص 81 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 2 ص 201 كلاهما عن معاوية بن عمار .

٥ . ما بين المعقوفين سقط من المصدر وأثبتناه من بحار الأنوار .

4205-ez-Zühd [Manifaturacı Ebu Nevar'dan]: Ali b. Ebutalip (a.s) bir hizmetçi ile yanıma gelip benden iki keten gömlek satın aldı. Sonra hizmetçisine "Hangisini istiyorsan onu seç" diye buyurdu. Bunun üzerine hizmetçi gömleklerden birini kendisine seçti, diğerini ise Ali (a.s) alıp giyindi. Sonra elini uzattı ve [hizmetçisine] dedi ki: "Kolumdan uzun olan bölümü kısalt". Hizmetçi onu alıp kesti ve katladı. Sonra Hz. Ali (a.s) onu giyindi ve gitti.

4206- İmam Ali (a.s): Şu cübbeye o kadar yama atmışım ki artık ona bir yama daha attırmaktan utaniyorum. Biri bana şöyle demişti: ‘Artık onu kendinden uzaklaştırmanın zamanı gelmedi mi?’ Dedim ki: ‘Vazgeç benden, gecenin yolcuları şehir vakitlerinde Allah'a hamd etmektedirler.’

4207-Tarih-i Dimeşk [Âla'dan]: Ali (a.s) konuşma yapıyordu ve şöyle buyuruyordu: Ey insanlar! Kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan Allah'a yemin olsun ki sizin malınızdan az ya da çok [cebinden bir ıtır şişesi çıkarıp göstererek] şundan başka bir şey almadım. Bunu ise bir köylü bana hediye etti.

4208-İmam Sadık (a.s): Ali (a.s), Allah'ın rızasının bulunduğu iki işle karşılaştığında hep onlardan en çetin ve zahmetli olanı seçerdi. Sizin [İrakililerin] aranızda bulunduğu sürece hep Medine'den getirmiş olduğu kendi el emeğinden yedi. Ne zaman kendisine yemek alsa onu bir kese içerisine bırakır ve [çocukları tarafından] üzerine başka bir şey eklenmemesi için de keseyi mühürlerdi. Dünyada Ali'den daha zahit biri var mıydı?!

4209-İmam Sadık (a.s) [Muhammed b. Ali b. Hüseyin'den (a.s)]: Hüseyin (a.s) Küfe'ye doğru gitmeye karar verdiğinde İbn-i Abbas yanına geldi ve onu ikisi arasındaki akrabalık bağına yemin verip kendisinden "Taff çölünün maktulü" olmamasını istedi. Hüseyin (a.s) dedi ki: "Öldürüleceğim yeri senden daha iyi biliyorum ve ben dünyadan ayrılmaktan başka bir şey dilemiyorum. Ey İbn-i Abbas! Emirülmüminin'le dünya arasındaki kıssayı sana anlatmamı istemez misin?" İbn-i Abbas: "Evet, canıma yemin olsun ki bu kıssayı bana anlatmanı isterim"

فَقَالَ أَبِي : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) يَقُولُ : حَدَّثَنِي
 أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، قَالَ : إِنِّي كُنْتُ بِفَدَكٍ فِي بَعْضِ حَيْطَانِهَا ، وَقَدْ صَارَتْ لِفَاطِمَةَ (عليها
 السلام) - قَالَ : - فَإِذَا أَنَا بِامْرَأَةٍ قَدْ قَحَمَتْ عَلِيٌّ وَفِي يَدِي مِسْحَاةً وَأَنَا أَعْمَلُ بِهَا ، فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَيْهَا
 طَارَ قَلْبِي مِمَّا تَدَاخَلَنِي مِنْ جَمَالِهَا ، فَشَبَّهْتُهَا بِبُثَيْنَةَ بِنْتِ عَامِرِ الْجُمَحِيِّ - وَكَانَتْ مِنْ أَجْمَلِ نِسَاءِ
 قُرَيْشٍ - . فَقَالَتْ : يَا بَنَ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ ، هَلْ لَكَ أَنْ تَتَزَوَّجَ بِي فَأُغْنِيكَ عَنْ هَذِهِ الْمِسْحَاةِ ، وَأَدُلَّكَ عَلَى
 خَزَائِنِ الْأَرْضِ ، فَيَكُونَ لَكَ الْمُلْكُ مَا بَقِيَتْ وَلِعَقِيكَ مِنْ بَعْدِكَ ؟ فَقَالَ لَهَا عَلِيٌّ (عليه السلام) : مَنْ
 أَنْتِ حَتَّى أُخْطَبُكَ مِنْ أَهْلِكَ ؟ فَقَالَتْ : أَنَا الدُّنْيَا . قَالَ : [قُلْتُ] ١ لَهَا : فَارْجِعِي وَأَطْلُبِي زَوْجاً غَيْرِي ،
 وَأَقْبِلْتُ عَلَى مِسْحَاتِي ، وَأَنْشَأْتُ أَقُولُ :

لَقَدْ خَابَ مَنْ غَرَّتْهُ دُنْيَا دَنِيَّةٌ *** وما هِيَ إِنْ غَرَّتْ قُرُونًا بِنَائِلِ
 أَتَنَّا عَلَى زِيِّ الْعَزِيزِ بُشَيْنَةَ *** وَزَيْنَتُهَا فِي مِثْلِ تِلْكَ الشَّمَائِلِ
 فَقُلْتُ لَهَا غُرِّي سِوَايَ فَإِنِّي *** عَزُوفٌ عَنِ الدُّنْيَا وَلَسْتُ بِجَاهِلِ
 وَمَا أَنَا وَالْدُّنْيَا فَإِنَّ مُحَمَّدًا *** أَحْلَى صَرِيحًا بَيْنَ تِلْكَ الْجَنَادِلِ
 وَهِيَهَا أَتَنِّي بِالْكُنُوزِ وَدُرِّهَا *** وَأَمْوَالِ قَارُونَ وَمُلْكِ الْقَبَائِلِ
 أَلَيْسَ جَمِيعًا لِلْفَنَاءِ مَصِيرُهَا *** وَيَطْلُبُ مِنْ خُزَائِنِهَا بِالطَّوَائِلِ
 فَعُرِّي سِوَايَ إِنَّنِي غَيْرُ رَاغِبٍ *** بِمَا فِيكَ مِنْ مُلْكٍ وَعِزٍّ وَنَائِلِ
 فَقَدْ قَنَعَتْ نَفْسِي بِمَا قَدْ رَزَقْتُهُ *** فَشَانَكَ يَا دُنْيَا وَأَهْلَ الْغَوَائِلِ
 فَإِنِّي أَخَافُ اللَّهَ يَوْمَ لِقَائِهِ *** وَأَخْشَى عَذَابًا دَائِمًا غَيْرَ زَائِلِ ٢
 فَخَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ تَبِيعَةٌ لِأَحَدٍ ، حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ مَحْمُودًا غَيْرَ مَلُومٍ وَلَا مَذْمُومٍ ، ثُمَّ اقْتَدَتْ بِهِ
 الْأَنْمَةُ مِنْ بَعْدِهِ بِمَا قَدْ بَلَغَكُمْ ، لَمْ يَتَلَطَّخُوا بِشَيْءٍ مِنْ بَوَائِقِهَا ، عَلَيْهِمُ السَّلَامُ أَجْمَعِينَ ، وَأَحْسَنَ مَثْوَاهُمْ ٣ .

١ . ما بين المعقوفين أثبتناه من بحار الأنوار.

٢ . وقع تصحيف في بعض الألفاظ فصَحَّحناها من بحار الأنوار .

٣ . كشف الريبة : ص 89 ، بحار الأنوار : ج 75 ص 362 ح 77 وراجع المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 102 .

İmam Sadık (a.s) şöyle devam etti: Babam (İmam Bakır) dedi ki: Ali b. Hüseyin (İmam Zeynelabidin) dedi ki: Babam Hüseyin'in (a.s) şöyle dedi: Emirülmüminin (a.s) bana dedi ki: Ben Fedek bahçelerinden birinde idim -Fedek o zaman Fatıma'ya (s.a) verilmişti- elimdeki kürekle çalıştığım sırada bir kadının bana doğru yaklaştığını gördüm. Ona baktığımda neredeyse kalbimi yerinden sökecek kadar güzel olduğunu gördüm. Kureyş kadınlarının en güzeli olan Amir Cumhi'nin kızı Besine'ye benzettim onu. Bana dedi ki: 'Ey Ebutalib'in oğlu! Benimle evlenmek istemez misin ki seni şu kürekten kurtarayım ve yeryüzünün hazinelerine götüreyim. Böylece daimi bir saltanat senin ve evlatlarının olsun?' Ona dedim ki: 'Sen kimsin, söyle de seni aileden isteyeyim?' Dedi ki: 'Ben dünyayım!' Ali (a.s) ona dedi ki: 'Geri dön ve benden başka bir koca ara kendine!' Elimdeki küreğe yöneldim ve şöyle dedim:

*Alçak dünyanın aldattığı kişi kalır elbet nakâm
Milletleri aldatırsa da dünya, murada eremez
Azizlikte Besine'ye benzetmişti kendisini
Böylesine kendisini süsleyerek gelmişti bize
Ona dedim ki: Git de benden başkasını aldat
Zira dünyadan yüz çevirmişim ve ondan habersiz değilim ben
Muhammed ölüp onun taşları arasına yerleşmişken
Benimle dünya arasında ne ilişki olabilir ki
Tutalım ki hazineleri ve mücevherleri
Karun'un malları ve önceki kabilelerin saltanatını getirdi bana
Acaba hepsinin sonu yok olmak değil midir?
Toplayanlardan kudret eli ile alınmayacak mı sonunda?
Benden başkasını aldat zira ben,
İlgim duymam senin saltanatına, izzet ve malına
Benim canım kendisine verilmiş rızka kanidir
Öyleyse ey dünya çevir rotanı gaflete düşenlere doğru
Zira Allah ile mülakat edeceğim günde
Korkarım daimi ve ebedi azaptan ben*

O dünyadan ayrıldığında üzerinde hiç kimsenin malı yoktu. Böylece övülmüş ve serzenişten uzak bir şekilde Allah'a kavuştu. Ondan sonraki imamlar da size ulaştığı şekilde hep onu takip etmişlerdir ve kendilerini dünyanın kötülüklerinden hiçbirine bulaştırmamışlardır. Selam onlara ve ne kutludur mekânları!

- 4210** . المناقب لابن شهر آشوب - في الإمام علي (عليه السلام) - : سألته أعرابي شيتاً ، فأمر (عليه السلام) له بألف ، فقال الوكيل^١ : من ذهب أو فضة ؟ فقال (عليه السلام) : كلاهما عندي حجران ، فأعط الأعرابي أنفعهما له^٢ .
- 4211** . الكامل في التاريخ : إنه [علياً (عليه السلام)] أخرج سيفاً له إلى السوق ، فباعه ، وقال : لو كان عندي أربعة دراهم ثمن إزار لم أبعه^٣ .
- وكان لا يشتري ممن يعرفه ، وإذا اشتري قميصاً قدر كمه على طول يده وقطع الباقي^٤ .
- 4212** . مكارم الأخلاق عن مجمع : إن علياً (عليه السلام) أخرج سيفه ، فقال : من يرتن سيفي هذا ؟ أما لو كان لي قميص ما رهنته . فرهنه بثلاثة دراهم ، فاشتري قميصاً سنبلانياً ، كمه إلى نصف ذراعيه ، وطوله إلى نصف ساقيه^٥ .
- 4213** . خصائص الأئمة (عليهم السلام) : قال [علي] (عليه السلام) يوماً على منبر الكوفة : «من يشتري مني سيفي هذا ، ولو أن لي قوت ليلة ما بعته» ، وغلة صدقته تشتمل حينئذ على أربعين ألف دينار في كل سنة^٦ .
- 4214** . الإمام الحسن (عليه السلام) - بعد شهادة أبيه (عليه السلام) - : ما ترك على أهل الأرض صفراء ولا بيضاء إلا سبعة درهم ؛ فضلت من عطايه ، أراد أن يتباع بها خادماً لله^٧ .

١ . لفظ الوكيل قريبة على أن المال من أمواله (عليه السلام) لا من بيت المال .

٢ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 118 .

٣ . الكامل في التاريخ : ج 2 ص 443 ، البداية والنهاية : ج 8 ص 3 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 482 كلاهما عن مجمع التميمي ، المناقب للخوارزمي : ص 121 ح 135 عن مجمع التميمي وفيها إلى «لم أبعه» .

٤ . مكارم الأخلاق : ج 1 ص 247 ح 733 .

٥ . خصائص الأئمة (عليهم السلام) : ص 79 وراجع المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 72 .

٦ . المستدرک علی الصحیحین : ج 3 ص 189 ح 4802 عن عمر بن علي عن أبيه الإمام زين العابدين (عليه السلام) ، مسند ابن حنبل : ج 1 ص 426 ح 1720 ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 1 ص 548 ح 922 كلاهما عن عمرو بن حبشي و ص 549 ح 926 عن الشعبي وكلها نحوه ، مروج الذهب : ج 2 ص 426 كلاهما من دون إسناد إلى المعصوم ، المصنف لابن أبي شيبة : ج 7 ص 502 ح 42 ، الطبقات الكبرى : ج 3 ص 38 ، المعجم الكبير : ج 3 ص 79 ح 2719 و ص 80 ح 2723 والأربعة عن هبيرة بن يريم ، مسند البزار : ج 4 ص 180 ح 1341 عن أبي رزين ؛ الكافي : ج 1 ص 457 ح 8 عن أبي حمزة عن الإمام الباقر عنه (عليهما السلام) ، الأمالي للطوسي : ص 270 ح 501 عن أبي الطفيل ، الأمالي للصدوق : ص 397 ح 510 عن حبيب بن عمرو وكلاهما نحوه ، الإرشاد : ج 2 ص 8 عن أبي إسحاق وغيره ، مسائل علي بن جعفر : ص 328 ح 818 عن عمر بن علي (عليه السلام) .

4210-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [Ali (a.s) hakkında]: Bedevinin biri ondan bir şey istediğinde bin sikke verilmesini emretti. Hazretin vekili "Altından mı (dinar mı), gümüşten mi (dirhem mi)?" diye sordu. İmam buyurdu: "İkisi de benim yanımda taştır. Hangisi ona daha faydalı gelecekse ondan ver."

4211-el-Kamil fi't-Tarih: Onun bir kılıcı vardı. Pazara götürüp sattı ve buyurdu: "Eğer bir şalvar alacak dört dirhemim olsaydı bunu satmazdım." O, kendisini tanıyan birinden bir şey satın almazdı. Ne zaman bir gömlek satın alsa onun kolunu eliyle ölçer ve fazla kısmını kesiverirdi.

4212-Mekarimu'l-Ahlak [Mecme'den]: Ali (a.s) kılıcını dışarı çıkardı ve şöyle buyurdu: "Kim benim kılıcımı rehin olarak kabul eder? Eğer bir gömleğim olsaydı kılıcımı rehin olarak bırakmazdım." Onu üç dirhem karşılığında rehin olarak bıraktı ve bununla kolunun uzunluğu bileği ile dirseğinin ortasına, boyu ise baldırının yarısına kadar ulaşan sümbülani bir gömlek satın aldı.

4213-Hasaisu'l -Eimme (a.s): [Ali (a.s)] Bir gün Küfe mescidinin minberi üzerinde şöyle buyurdu: "Kim benim şu kılıcımı satın alacak? Eğer bir gecelik yemeğim olsaydı onu satmazdım!" Oysaki ona yıllık ulaşan hububatın zekâtı kırk bin dinarı buluyordu.

4214-İmam Hasan (a.s) [Babasının şehadetinden sonra]: O, yeryüzünde sarıdan ve beyazdan (altın ve gümüşten) geriye hiçbir şey bırakmadı. Sadece kendi payından artırdığı yedi yüz dirhem vardı ve onunla ailesi için bir hizmetçi satın almak istiyordu.

- 4215 . الاستيعاب : قد ثبت عن الحسن بن علي (عليهما السلام) من وجوه أنه قال : لم يترك أي إلا ثمانمائة درهم أو سبعمائة فضلت من عطائه ، كان يعدها لخدام يشتريها لاهله . وأما تقشفه في لباسه ومطعمه فأشهر^١ .
- 4216 . مروج الذهب : قال بعضهم : ترك لاهله مائتين وخمسين درهماً ، ومصحفه ، وسيفه^٢ .
- 4217 . مقتل أمير المؤمنين عن قبيصة بن جابر : ما رأيت أزهده في الدنيا من علي بن أبي طالب (عليه السلام)^٣ .
- 4218 . الكامل في التاريخ عن الحسن بن صالح : تذكروا الزهاد عند عمر بن عبد العزيز ، فقال عمر : أزهده الناس في الدنيا علي بن أبي طالب (عليه السلام)^٤ .
- 4219 . شرح نهج البلاغة : وهو الذي كان يكنس بيوت الأموال ، ويصلي فيها . وهو الذي قال : يا صفراء ويا بيضاء غري غري . وهو الذي لم يخلف ميراثاً ، وكانت الدنيا كلها بيده إلا ما كان من الشام^٥ .
- 4220 . شرح نهج البلاغة : أما الزهد في الدنيا فهو سيد الزهاد ، وبدل الأبدال ، وإليه تشد الرحال ، وعنده تنفض الأحلاس ، ما شيع من طعام قط ، وكان أخشن الناس مأكلاً وملبساً .
- قال عبد الله بن أبي رافع : دخلت إليه يوم عيد ، فقدم جراباً مختوماً ، فوجدنا فيه خبز شعير يابساً مروضاً ، فقدم ، فأكل . فقلت : يا أمير المؤمنين ، فكيف تختمه ؟ قال : خفت هذين الولدين أن يلتاه بسمن أو زيت .
- وكان ثوبه مرقوعاً بجلد تارة ، وليف أخرى ، ونعلاه من ليف . وكان يلبس الكرباس الغليظ ، فإذا وجد كفه طويلاً قطعته بشفرة ، ولم يخطه ، فكان لا يزال متساقطاً على ذراعيه حتى يبقى سدى لا لحم له .

١ . الاستيعاب : ج 3 ص 211 ح 1875 وراجع مسند البزار : ج 4 ص 179 ح 1340 ومسند أبي يعلى : ج 6 ص 169 ح 6725 .

٢ . مروج الذهب : ج 2 ص 426 .

٣ . مقتل أمير المؤمنين : ص 108 ح 98 ، المناقب للخوارزمي : ص 122 ح 137 .

٤ . الكامل في التاريخ : ج 2 ص 443 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 489 ، مقتل أمير المؤمنين : ص 108 ح 99 عن الحسن بن حي نحوه ، المناقب للخوارزمي : ص 117 ح 128 عن الحارث بن حصيرة وفيه « ما علمنا أن أحداً كان في هذه الأمة بعد النبي (صلى الله عليه وآله) أزهده من علي بن أبي طالب (عليه السلام) » .

٥ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 22 وراجع شرح الأخبار : ج 2 ص 361 ح 717 .

٦ . لت السويق والأقط ونحوهما يلتئ : جدحه ، وقيل : بسه بالماء ونحوه (تاج العروس : ج 3 ص 124) .

4215-el-İstiab: Çeşitli şekillerle Hasan b. Ali'nin (a.s) şöyle söylediği sabit olmuştur: "Babam geriye, beytûlmaldan kendi payına düşen miktardan artırdığı sekiz yüz veya yedi yüz dirhemden başka bir şey bırakmamıştı; onu ailesine bir hizmetçi satın almak için hazırlamıştı." Onun giyim ve yemek konusundaki riyazeti ise meşhurdur.

4216-Murucu'z-Zeheb: Bazıları derler ki; o, ailesi için geride Kur'ân'ı ile kılıcının yanında iki yüz elli dirhem bıraktı.

4217-Maktel-i Emirülmüminin [Kubeyza b. Cabir'den]: Dünyada Ali b. Ebutalib'den daha zahit birini görmedim.

4218-el-Kamil fi't-Tarih [Hasan b. Salih'ten]: Ömer b. Abdülaziz'in yanında zahitlerden söz açıldı. Ömer dedi ki: Dünyada insanların en zahidi Ali b. Ebutalib'di.

4219-Şerh-i Nehcü'l-Balaga: O, beytûlmalı süpürge ile süpürdükten sonra orada namaz kılan kişidir. O, "Ey altınlar ve gümüşler, benden başkasını aldatın!" diyen kişidir. Şam hariç bütün dünya [İslam dünyası] elinde olduğu halde kendisinden geriye hiçbir miras bırakmayan kişidir o.

4220-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Ama dünyadaki zahitliğe gelince; o zahitlerin efendisi ve kahramanların kahramanıdır. [İlim almak için] ona doğru gidilir ve terk-i diyar edilir. Asla doyunca yemedi ve halkın arasında onun giyeceği herkesinkinden daha kaba ve sert idi. Abdullah b. Ebu Rafi dedi ki: Bayram günü onun yanına gittim. Mühürlenmiş bir torba getirdi. Onun içinde kupkuru ve sert arpa ekmeği olduğunu gördük. Onu önüne çekip yedi. Dedim ki: 'Ey Emirülmüminin! Neden onu mühürlüyorsunuz?' Dedi ki: "Şu iki oğlumun ona yağ sürmelerinden korkuyorum." Elbisesine kimi zaman deri ile kimi zaman da hurma lifi ile yama atılmış oluyordu. Ayakkabıları hurma lifindendi. Daima sert parçadan yapılmış elbise giyerdi. Onun kolu uzun olduğunda da bıçakla kısaltırdı ve terzilik bir iş yapmazdı. Elbisesinden ip-leri tamamen yıpranıncaya ve iyice incelinceye kadar istifade ederdi.

وَكَانَ يَأْتِدُمُ - إِذَا اتَّدَمَ - بِخَلٍّ أَوْ بِمِلْحٍ ، فَإِنْ تَرَقَّى عَنْ ذَلِكَ فَبَعْضُ نَبَاتِ الْأَرْضِ ، فَإِنْ ارْتَفَعَ عَنْ ذَلِكَ فَبَقِيلٌ مِنَ الْبَانِ الْإِبِلِ . وَلَا يَأْكُلُ اللَّحْمَ إِلَّا قَلِيلًا ، وَيَقُولُ : «لَا تَجْعَلُوا بَطُونَكُمْ مَقَابِرَ الْحَيَّانِ» . وَكَانَ مَعَ ذَلِكَ أَشَدَّ النَّاسِ قُوَّةً ، وَأَعْظَمَهُمْ أَيْدًا ، لَا يَنْقُضُ الْجُوعُ قُوَّتَهُ ، وَلَا يُخَوِّنُ الْإِقْلَالُ مَتْنَهُ . وَهُوَ الَّذِي طَلَّقَ الدُّنْيَا ، وَكَانَتْ الْأَمْوَالُ تُجْبَى إِلَيْهِ مِنْ جَمِيعِ بِلَادِ الْإِسْلَامِ إِلَّا مِنَ الشَّامِ ، فَكَانَ يَفْرِقُهَا وَيُمَزِّقُهَا ، ثُمَّ يَقُولُ : هَذَا جَنَائِي وَخِيَارُهُ فِيهِ *** إِنْ كُنْ جَانِ يَدُهُ إِلَى فِيهِ ٣٢

12 / 2

سَمَاحَةُ الْكَفِّ

- 4221 . رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) : عَلَيَّ . . . أَقْدَمُ النَّاسِ إِسْلَامًا ، وَأَسَمَحُهُمْ كَفًّا ١ .
- 4222 . عَنْهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) - لِعَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَام) - : أَنْتَ . . . أَجْوَدُهُمْ كَفًّا ، وَأَزْهَدُهُمْ فِي الدُّنْيَا ٥ .
- 4223 . عَنْهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) - فِي وَصْفِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَام) - : هَذَا الْبَحْرُ الزَّائِرُ ، هَذَا الشَّمْسُ الطَّالِعَةُ ، أَسْخَى مِنَ الْفُرَاتِ كَفًّا ، وَأَوْسَعُ مِنَ الدُّنْيَا قَلْبًا ، فَمَنْ أَبْغَضَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ ٦ .
- 4224 . الْإِمَامُ عَلِيُّ (عَلَيْهِ السَّلَام) : لَقَدْ رَأَيْتُنِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَإِنِّي لَأَرْبُطُ الْحَجَرَ عَلَى بَطْنِي مِنَ الْجُوعِ ، وَإِنْ صَدَقْتِي الْيَوْمَ لَأَرْبِعُونَ أَلْفًا ٧ .

١ . التَّخُونُ : التَّنْقِصُ (لسان العرب : ج 13 ص 145) .

٢ . هَذَا مَثَلٌ ، أَوَّلُ مَنْ قَالَهُ عَمْرُو بْنُ أُخْتِ جَذِيمَةَ الْأَرَشِ ؛ كَانَ يَجْنِي الْكِمَاءَ مَعَ أَصْحَابِهِ ، فَكَانُوا إِذَا وَجَدُوا خِيَارَ الْكِمَاءِ أَكَلُوهَا ، وَإِذَا وَجَدَهَا عَمْرُو جَعَلَهَا فِي كُمِّهِ حَتَّى يَأْتِيَ بِهَا خَالَهُ ، وَقَالَ هَذِهِ الْكَلِمَاتُ فَصَارَتْ مَثَلًا ، وَأَرَادَ عَلِيُّ (عَلَيْهِ السَّلَام) يَقُولُهَا أَنَّهُ لَمْ يَلَطِّخْ بِشَيْءٍ مِنْ فِيءِ الْمُسْلِمِينَ بِلِ وَضْعِهِ مَوَاضِعَهُ (النهاية : ج 1 ص 309) .

٣ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 26 .

٤ . المناقب لابن المغازلي : ص 151 ح 188 ؛ بشارة المصطفى : ص 174 ، الفضائل لابن شاذان : ص 102 كُلُّهَا عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ، الْمَنَاقِبُ لِلْكُوفِيِّ : ج 2 ص 595 ح 1100 عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ ، الْأَمَالِيُّ لِلصَّدُوقِ : ص 57 ح 13 ، كُنُزُ الْفَوَائِدِ : ج 1 ص 263 ، مَائَةُ مَنْقِبَةٍ : ص 74 ح 25 وَالثَّلَاثَةُ الْأَخِيرَةُ عَنْ جَابِرٍ .

٥ . الاحتجاج : ج 1 ص 363 ح 60 ، كِتَابُ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ : ج 2 ص 601 ح 6 ، الْفَضَائِلُ لِابْنِ شَازَانَ : ص 123 ف كُلُّهَا عَنْ سُلَيْمَانَ وَالْمَقْدَادِ وَأَبِي ذَرٍّ .

٦ . مَائَةُ مَنْقِبَةٍ : ص 55 ح 12 ، كُنُزُ الْفَوَائِدِ : ج 1 ص 148 كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ .

٧ . مُسْنَدُ ابْنِ حَنْبَلٍ : ج 1 ص 334 ح 1367 ، فَضَائِلُ الصَّحَابَةِ لِابْنِ حَنْبَلٍ : ج 1 ص 539 ح 899 وَ ص 550 ح 927 ، الزَّهْدُ لِابْنِ حَنْبَلٍ : ص 166 ، تَارِيخُ دِمَشْقَ : ج 42 ص 375 ، الْبَدَايَةُ وَالنِّهَايَةُ : ج 7 ص 333 كُلُّهَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ .

Ne zaman yemeğine bir katık eklemek istese sirke veya tuz eklerdi. Bundan biraz daha ileri gitmek istediğinde sebze ilave ederdi. Bundan daha fazlası ise azıcık deve sütü olurdu. Çok az miktarı hariç çoğunlukla et yemez ve şöyle derdi: “Karınlarınızı hayvanların kabristanına dönüştürmeyin.” Bununla birlikte kuvvet bakımından insanların en güçlüsüydü. Açlık onun kuvvetini eksiltmiyor ve az yemek onu takatini azaltmıyordu. O, dünyayı boşanmış olan kişidir. Oysaki Şam hariç İslam dünyasının dört bir yanından kendisine mallar ulaşıyordu, onları bizzat kendisi bölüştürüp dağıtıyordu ve şöyle derdi:

*Şu benim meyve toplayan elim, ellerin en iyisi
Zira her meyve toplayan el kendi ağzına uzanır¹*

12/2

CÖMERTLİĞİ

4221-Resulullah (s.a.a): Ali... bağışta insanların en önde geleni ve onların en cömerdidir.

4222-Resulullah (s.a.a) [Ali’ye (a.s) hitaben]: Sen onların bağışta en cömerdi ve dünyada en zahit olanısın.

4223-Resulullah (s.a.a) [Ali’nin (a.s) vafında]: Bu engin derya ve doğan güneş, bağışta Fırat’tan daha cömerttir ve kalbi dünyadan daha geniştir. Her kim ona buğzederse Allah’ın laneti onun üzerine olsun!

4224-İmam Ali (a.s): Beni Resulullah’ın (s.a.a) yanında açlıktan karnıma taş bağlarken görmüştün ve bugün benim zekâtım kırk bindir.

¹-Amr b. Adiy’den olan bu şiir bir darbu’l-mesel olmuş. Şöyle ki; o, çocukluğunda zamanın padişahının (Cuzeyme Erbaş) hizmetkârları ile mantar toplamak için çıkardı. Padişahın hizmetkârları iyi mantar bulduklarında kendileri yedi ve kötü mantarları padişah için ayırdılar. Fakat Amr b. Adiy böyle yapmazdı; topladıklarının hepsini padişaha getirdi ve bu şiiri okurdu. Maksudı, iyi-kötü topladıklarının hepsini getirmiş olduğunu, diğerleri gibi mantarların iyisini yemediğini ifade etmektir. (Mütercim).

4225 . عنه (عليه السلام) : لَقَدْ رَأَيْتَنِي أَرْبُطُ الْحَجَرَ عَلَى بَطْنِي مِنَ الْجُوعِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، وَإِنَّ صَدَقَتِي الْيَوْمَ لَأَرْبَعُونَ أَلْفَ دِينَارٍ^١ .

4226 . سنن الدارقطني عن أبي سعيد : شَهِدْتُ جَنَازَةً فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، فَلَمَّا وُضِعَتْ سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : أَعْلَيْهِ دِينَ ؟ قَالُوا : نَعَمْ . فَعَدَلَ عَنْهَا ، وَقَالَ (صلى الله عليه وآله) : صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ . فَلَمَّا رَأَاهُ عَلَى تَقَفَى ، قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، بَرِئٌ مِنْ دِينِهِ ، وَأَنَا ضَامِنٌ لِمَا عَلَيْهِ . فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) فَصَلَّى عَلَيْهِ ، ثُمَّ انْصَرَفَ ، فَقَالَ : يَا عَلِيُّ ، جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا ، فَكَ اللَّهُ رَهَانَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَمَا فَكَكَتَ رَهَانَ أَخِيكَ الْمُسْلِمِ ؛ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقْضَى عَنْ أَخِيهِ دَيْنُهُ إِلَّا فَكَكَ اللَّهُ رَهَانَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ^٢ .

4227 . ربيع الأبرار عن محمد ابن الحنفية : كَانَ أَبِي (عليه السلام) يَدْعُو قَنْبَرًا بِاللَّيْلِ ، فَيُحْمَلُهُ دَقِيقًا وَتَمْرًا ، فَيَمْضِي إِلَى آيَاتٍ قَدْ عَرَفَهَا ، وَلَا يُطْلِعُ عَلَيْهِ أَحَدًا . فَقُلْتُ لَهُ : يَا أَبَا ، مَا يَمْنَعُكَ أَنْ يُدْفِعَ إِلَيْهِمْ نَهَارًا ؟ قَالَ (عليه السلام) : يَا بُنَيَّ ، صَدَقَةُ السَّرِّ تَطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ^٣ .

4228 . المناقب للكوفي عن محمد ابن الحنفية : كَانَ أَبِي رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِذَا جَاءَتْ غَلَّتُهُ مِنْ ضِيَاعِهِ أَخَذَ قُوَّتَهُ لِنَفْسِهِ ، وَقَوَّتَ عِيَالَهُ وَأُمَهَاتِ أَوْلَادِهِ ، وَأَعْطَى الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ قُوَّتَهُمَا ، وَأَعْطَانِي قُوَّتِي ، وَأَعْطَى مَنْ بَلَغَ مِنْ وَلَدِهِ ، وَأَعْطَى عَقِيلَ وَوَلَدَهُ ، وَوُلِدَ جَعْفَرُ ، وَأُمُّ هَانِي وَوَلَدَهَا ، وَأَعْطَى جَمِيعَ وَلَدِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ مَنْ كَانَ مِنْهُمْ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يُعْطِيَهُ ، وَإِلَى سَائِرِ بَنِي هَاشِمٍ ، وَإِلَى وَلَدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ ، وَوُلِدَ نَوْفَلُ بْنُ عَبْدِ مَنَافٍ ، وَإِلَى جَمَاعَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ مَنْ كَانَ مِنْهُمْ يَحْتَاجُ إِلَى الصَّلَاةِ ، إِلَى أَهْلِ بُيُوتٍ مِنَ الْأَنْصَارِ ، وَغَيْرِهِمْ ، حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْهُ شَيْئًا رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَمَغْفِرَتُهُ . وَلَمْ يَسْأَلْهُ أَحَدٌ شَيْئًا فَردَهُ إِلَّا بِمَا يُرْضِيهِ^٤ .

١ . تاريخ دمشق: ج 42 ص 375، مسند ابن حنبل: ج 1 ص 335 ح 1368، حلية الأولياء: ج 1 ص 85، أسد الغاية: ج 4 ص 97

ح 3789 نحوه ، ربيع الأبرار : ج 2 ص 147؛ المناقب للكوفي : ج 2 ص 66 ح 548 كلها عن محمد بن كعب .

٢ . سنن الدارقطني : ج 3 ص 78 ح 291 و 292 و ص 47 ح 194 ، السنن الكبرى : ج 6 ص 121 ح 11399 كلاهما عن عاصم

بن ضمرة عن الإمام علي (عليه السلام) و ح 11398 ، تاريخ أصبهان : ج 2 ص 260 ح 1633 كلها نحوه ، المنتخب من مسند

عبد بن حميد : ص 281 ح 893 ؛ عوالي اللآلي : ج 2 ص 114 ح 314 نحوه .

٣ . ربيع الأبرار : ج 2 ص 148 ؛ المناقب للكوفي : ج 2 ص 69 ح 552 .

٤ . المناقب للكوفي : ج 2 ص 68 ح 552 .

4225-İmam Ali (a.s): Beni Resulullah'ın (s.a.a) zamanında açlıktan karnıma taş bağlarken görmüştün ve bugün benim zekâtım kırk bin dinardır.

4226-Sünenu'd-Dari'l-Kutni [Ebu Said'den]: Resulullah'ın (s.a.a) katıldığı bir cenaze merasiminde ben de vardım. Cenazeyi yere bıraktıklarında Resulullah (s.a.a) “Acaba üzerinde [ödemekle yükümlü olduğu] borç var mı?” diye sordu. “Evet” dediler. Bunun üzerine ondan yüz çevirdi ve “arkadaşınıza namaz kılın” diye buyurdu. Bu durumu gören Ali (a.s) Resulullah'ın (s.a.a) arkasından gitti ve dedi ki: “Ey Allah'ın Resülü! O borçlarından kurtuldu. Zira ben onun borçlarını ödemeye kefilim.” Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) geri dönüp ona namaz kıldıktan sonra gitti ve Ali'ye şöyle buyurdu: “Ey Ali! Allah seni hayırla mükâfatlandırsın! Nasıl ki sen Müslüman kardeşini borcundan kurtardıysan Allah da kıyamet günü seni boynundaki borçtan kurtarsın. Hiçbir kul, din kardeşinin borcunu ödememiştir ki Allah da kıyamet gününde onu boynundaki borçtan azat etmemiş olsun.”

4227-Rebiu'l-Ebrar [Muhammed b. Hanefiye'den]: Babam (Ali) gece vakti Kamber'i çağırır, sırtına un ve hurma yüklerdi. Sonra da tanıdığı evlerin kapısına giderdi. Kimseyi de bundan haberdar etmezdi. Ona “Babacığım, bu malları gündüz onlara vermeni engelleyen şey nedir?” diye sorduğumda buyurdu: “Oğlum, gizli sadaka Rabbin gazabını söndürür.”

4228- el-Menakıb, Kufi [Muhammed b. Hanefiye'den]: Babamın (Allah ondan razı olsun) kendi arazisine ait hububatı yetiştigi zaman ondan kendisi, ailesi ve çocuklarının annelerinin yiyeceğini ayırırdı. Hasan ve Hüseyin'in yiyeceğini verirdi. Benim ve hazır bulunan evlatlarının hepsinin yiyeceğini verirdi. Akil ve çocuklarına, Cafer'in evlatlarına, Ümmü Hani ve çocuklarına, ihtiyaç duydukları takdirde tüm Abdülmüttalib evlatlarına bağışta bulunurdu. Haşim oğullarının diğer fertlerine, Muttalib b. Abdu Menaf'ın evlatlarına, Nufel b. Abdu Menaf'ın çocuklarına ve yardıma muhtaç olan bir grup Kureyşliye bağışta bulunurdu. Aynı şekilde Ensar ailelerine ve diğerlerine bağış yapardı. Öyle ki kendisi için bir şey kalmazdı (Allah'ın mağfiret ve hoşnutluğu onun üzerine olsun). Kendisinden bir şey isteyenin ancak isteğini karşıladıktan sonra geri çevirirdi.

4229 . ربيع الأبرار: أتى علياً (رضي الله عنه) أعرابيٌّ فقال: والله، يا أمير المؤمنين ما تركتُ في بيتي لا سبداً ولا لبداً، ولا ناغيةً ولا راغيةً^٢. فقال: والله، ما أصبح في بيتي فضلٌ عن قوتي. فوَلَّى الأعرابيُّ وهو يقول: والله، ليسألتُك الله عن موقفٍ بين يديك. فبكى بكاءً شديداً، وأمر برده، واستعادة كلامه. ثم بكى، فقال: يا قنبر أئني بدرعي الفلانية، ودفعها للأعرابي^٣ وقال: لا تُخدعن عنها؛ فطالما كشفتُ بها الكرب عن وجه رسول الله. ثم قال قنبر: كان يجزيه عشرون درهماً. قال: يا قنبر، والله ما يسرني أن لي زنة الدنيا ذهباً أو فضةً فتصدقْتُ وقبله الله مني وأنه سألني عن موقفٍ هذا بين يدي^٤.

4230 . تاريخ دمشق عن الأصمغ بن نباتة عن الإمام علي (عليه السلام): جاءه رجلٌ فقال: يا أمير المؤمنين، إن لي إليك حاجةً، فرفعتُها إلى الله قبل أن أرفعها إليك، فإن أنت قضيتها حمدتُ الله وشكرتُك، وإن أنت لم تقضها حمدتُ الله وعذرتُك. فقال علي (عليه السلام): أكتب حاجتك على الأرض؛ فإنني أكره أن أرى ذلَّ السؤال في وجهك. فكتب: إني محتاج. فقال علي (عليه السلام): على بحلة، فأتى بها، فأخذها الرجلُ فلبسها، ثم أنشأ يقول:

كسوتني حلةً تبلى محاسنها *** فسوف أكسوك من حسن الننا حللاً

إن نلت حسن ثنائي نلت مكرمةً *** ولست تبغي بما قد قلته بدلاً

إن الثناء ليحيى ذكر صاحبه *** كالغيث يحيى نداء السهل والجبال

لا تزهّد الدهر في زهو تواقعه *** فكلُّ عبد سيجزى بالذي عملاً

فقال علي (عليه السلام): عليّ بالدنانير، فأتى بمئة دينار، فدفعها إليه فقال الأصمغ: فقلت: يا أمير المؤمنين، حلة ومئة دينار؟! قال (عليه السلام): نعم، سمعتُ رسول الله (صلى الله عليه وآله) يقول: أنزلوا الناس منازلهم. وهذه منزلة هذا الرجل عندي^٥.

١ . ماله سبداً ولا لبداً: أي ماله ذو وبر ولا صوف؛ يكتن بهما عن الإبل والغنم، وقيل: عن المعز والضأن (لسان العرب: ج 3 ص 202).

٢ . الناغية: الشاة، والراغية: الناقة؛ أي ما له شاة ولا بعير (لسان العرب: ج 14 ص 113).

٣ . في الطبعة المعتمدة: «لك الأعرابي»، والتصحيح من طبعة مؤسسة الأعلمى: ج 3 ص 201 ح 158.

٤ . ربيع الأبرار: ج 2 ص 668، المستطرف: ج 2 ص 54؛ المناقب للكوفي: ج 2 ص 75 ح 558 عن الحسن عن رجل من بني تميم.

٥ . تاريخ دمشق: ج 42 ص 523 ح 9048، البداية والنهاية: ج 8 ص 9؛ الأمالي للصدوق: ج 348 ح 420 عن أحمد بن أبي المقدم العجلي نحوه.

4229-Rebiu'l-Ebrar: Bedevinin biri Ali'nin (a.s) yanına varıp dedi ki: 'Ey Emirülmüminin! Evimde ne kürkü ne de yünü olan bir hayvanım var; ne koyunum ne de devem var.' Ali (a.s) buyurdu ki: "Allah'a yemin olsun ki benim evimde yiyeceğimden fazlası bulunmamaktadır." Bedevi geri döndü ve şöyle diyordu: "Allah'a yemin olsun ki kıyamet günü Allah bu mülakattan dolayı seni sorguya çekecek." Ali (a.s) şiddetli şekilde ağladı ve onu geri çevirmelerini buyurdu. Döndüğünde sözünü tekrarlamasını istedi ve yine ağladı. Sonra "Ey Kamber! Benim zırhımı getir" diye buyurdu. Zırhı bedeviye verdiğinde şöyle buyurdu: "Dikkat et de kandırılmayasın, bununla Resulullah'ın (s.a.a) yüzünden birçok kederi gidermişim." Kamber, "Ona yirmi dirhem yeterdi. " dedi. Ali (a.s) dedi ki: "Ey Kamber! Allah'a yemin olsun ki dünya kadar altın ve gümüşe sahip olmayı, onu Allah yolunda sadaka olarak vermeyi ve Allah'ın da bunu kabul etmiş olmasını, bununla birlikte bu görüşmeden dolayı beni sorgulamasını istemem."

4230-Tarih-i Dmeşk [Esbağ b. Nebate İmam Ali'den (a.s)]: Adamın biri Ali'nin yanına gelip dedi ki: 'Ey Emirülmüminin! Benim sana bir hacetim var; sana söylemeden önce onu Allah'ın huzurunda dile getirdim. Eğer sen onu karşılayacak olursan Allah'a hamd ve sana teşekkür edeceğim. Eğer yerine getirmezsensin Allah'a hamd edeceğim ve seni de mazur göreceğim.' Ali (a.s) buyurdu ki: "Hacetini yere yaz; zira ben istemenin zilletini senin yüzünde görmek istemiyorum." O (isteğini) yazdı: "Ben muhtacım." Ali (a.s) "O elbiseyi bana getirin" dedi ve getirdiklerinde onu adama verdi. Adam elbiseyi alıp giyindi ve şu şiiri okudu:

*Öyle bir elbise giydirdin bana ki güzellikleri aşikârdır
Ben de övgülerle sana birçok elbiseler giydireceğim
Eğer övgüm sana şamil olursa ulaşırsın yüceliğe
Övgüm için arzu etmezsin yerine bir başkasını
Övgü, övgü sahibinin hatırasını canlı tutar hep
Yağmur çölleri ve dağları nasıl canlı tutarsa hep
Beklediğin iyilikte dünyayı dar gözlü sanma
Herkes yaptığının karşılığında mükâfat verilir elbet*

Ali (a.s) buyurdu ki: "Bana dinarları getirin." Yüz dinar getirdiler, hazret onları da adama verdi. Esbağ diyor ki: "Dedim ki: Ey Emirülmüminin! Elbise ve yüz dinar mı?!" Dedi ki: Evet, Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: "Herkesi kendi yerine oturtun." Bu şahsın benim yanımdaki yeri de budur.

4231 . شرح نهج البلاغة : وجاء في الأثر : أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) عَمِلَ لِيَهُودِيٍّ فِي سَقْيِ نَخْلٍ لَهُ فِي حَيَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) بِمَدٍّ مِنْ شَعِيرٍ ، فَخَبَزَهُ قُرْصًا ، فَلَمَّا هَمَّ أَنْ يُفْطِرَ عَلَيْهِ أَتَاهُ سَائِلٌ يَسْتَطْعِمُ ، فَدَفَعَهُ إِلَيْهِ ، وَبَاتَ طَاوِيًّا ، وَتَاجَرَ اللَّهُ تَعَالَى بِتِلْكَ الصَّدَقَةِ . فَعَدَّ النَّاسُ هَذِهِ الْفِعْلَةَ مِنْ أَعْظَمِ السَّخَاءِ ، وَعَدَّوْهَا أَيْضًا مِنْ أَعْظَمِ الْعِبَادَةِ^١ .

4232 . الإمام الصادق (عليه السلام) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَعْتَقَ أَلْفَ مَمْلُوكٍ مِنْ مَالِهِ وَكَدَّ يَدَهُ^٢ .

4233 . المناقب لابن شهر آشوب عن محمد بن الصمة عن أبيه عن عمه : رَأَيْتُ فِي الْمَدِينَةِ رَجُلًا عَلَى ظَهَرِهِ قُرْبَةً وَفِي يَدِهِ صَحْفَةٌ ، يَقُولُ : اللَّهُمَّ وَلِيَّ الْمُؤْمِنِينَ ، وَإِلَهَ الْمُؤْمِنِينَ ، وَجَارَ الْمُؤْمِنِينَ ، أَقْبَلْ قُرْبَانِي اللَّيْلَةَ ، فَمَا أَمْسَيْتُ أَمْلِكُ سِوَى مَا فِي صَحْفَتِي ، وَغَيْرَ مَا يُوَارِيْنِي ، فَإِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّي مَنَعْتُهُ نَفْسِي مَعَ شِدَّةِ سَعْيِي فِي طَلَبِ الْقُرْبَةِ إِلَيْكَ غُنْمًا ، اللَّهُمَّ فَلَا تُخْلِقْ وَجْهِي ، وَلَا تَرُدَّ دَعْوَتِي . فَاتَيْتُهُ حَتَّى عَرَفْتُهُ ، فَإِذَا هُوَ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ، فَاتَى رَجُلًا فَأَطْعَمَهُ^٣ .

4234 . الرسالة القشيرية : بَكَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) يَوْمًا قَبِيلَ لَهُ : مَا يُبْكِيكَ ؟ فَقَالَ (عليه السلام) : لَمْ يَأْتَنِي ضَيْفٌ مُنْذُ سَبْعَةِ أَيَّامٍ ، وَأَخَافُ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ تَعَالَى قَدْ أَهَانَنِي^٤ .

4235 . المناقب لابن شهر آشوب : رَوَى أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) كَانَ يُحَارِبُ رَجُلًا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ، فَقَالَ الْمُشْرِكُ : يَا بَنِي أَبِي طَالِبٍ ، هَبْنِي سَيْفَكَ ، فَرَمَاهُ إِلَيْهِ ، فَقَالَ الْمُشْرِكُ : عَجَبًا يَا بَنِي أَبِي طَالِبٍ ! فِي مِثْلِ هَذَا الْوَقْتِ تَدْفَعُ إِلَيَّ سَيْفَكَ !

فَقَالَ (عليه السلام) : يَا هَذَا ، إِنَّكَ مَدَدْتَ يَدَ الْمَسْأَلَةِ إِلَيَّ ، وَلَيْسَ مِنَ الْكَرَمِ أَنْ يُرَدَّ السَّائِلُ ، فَرَمَى الْكَافِرُ نَفْسَهُ إِلَى الْأَرْضِ وَقَالَ : هَذِهِ سِيرَةُ أَهْلِ الدِّينِ ، فَبَاسَ قَدَمُهُ وَأَسْلَمَ^٥ .

١ . شرح نهج البلاغة : ج 19 ص 101 .

٢ . الكافي : ج 5 ص 74 ح 2 عن الفضل بن أبي قرّة وح 4 ، تهذيب الأحكام : ج 6 ص 326 ح 895 ، المحاسن : ج 2 ص 464 ح 2608 كلها عن زيد الشحام ، مجمع البيان : ج 9 ص 133 عن محمد بن قيس عن الإمام الباقر (عليه السلام) وزاد في آخره «مَنْ كَدَّ يَمِينَهُ تَرَبَّتْ مِنْهُ يَدَاهُ وَعَرِقَ فِيهِ وَجْهُهُ» وراجع دعائم الإسلام : ج 2 ص 302 ح 1133 والغارات : ج 1 ص 92 وشرح نهج البلاغة : ج 2 ص 202 .

٣ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 76 .

٤ . الرسالة القشيرية : ص 253 .

٥ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 87 ، بحار الأنوار : ج 41 ص 69 ح 2 .

4231-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Rivayet edilir ki Ali (a.s), Resulullah'ın (s.a.a) yaşadığı dönemde Yahudi birinin hurmalıklarını sulaması karşılığında bir miktar arpa aldı; bir parça ekmek pişirdi. Onunla iftar edeceği sırada fakir biri gelip kendisinden yiyecek bir şey istedi. Ekmeği fakire verdi ve aç bir şekilde sabahladı. Bu sadakasıyla Allah ile bir ticaret etmiş oldu. İnsanlar bunu en büyük bağışlardan ve en üstün ibadetlerden saydılar.

4232- İmam Sadık (a.s): Emirülmüminin (a.s) kendi el emeği ve malıyla bin köle azat etti.

4233-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [Muhammed b. Samme, babasından ve amcasından]: Medine'de bir adam gördüm. Sırtında bir torba ve elinde bir tepsi olduğu halde şöyle diyordu: "Ey Rabbim! Ey müminlerin velisi, ey müminlerin rabbi ve ey müminlerin sığınağı! Bu gece dergâhına getirdiğim hediyemi kabul buyur. Tepsimde olandan ve üzerimdeki elbiseden başka bir şeye malik değilim. Sen de bilirsin ki tüm ihtiyacıma rağmen sana yakınlaşmak için kendimi ondan mahrum ettim. Ey Rabbim! Yüzümü yere vurma ve duamı reddetme." Ona yaklaşıncı kendisini tanıdım. Gördüm ki Ali b. Ebutalib'dir; bir kişinin yanına gitti ve onu doyurdu.

4234- er-Risaletu'l-Kuşeyriyye: Emirülmüminin Ali b. Ebutalip (a.s) bir gün ağladı. "Niçin ağlıyorsunuz?" diye soranlara "Bana yedi gündür misafir gelmedi. Allah'ın beni hakir, değersiz kılmasından korkuyorum" diye cevap verdi.

4235-Menakıb, İbn-i Şehraşub: Rivayete göre Ali b. Ebutalip müşriklerden biriyle savaşıyordu. Müşrik, "Ey Ebutalib'in oğlu, kılıcını bana bağışla!" dedi. Ali (a.s) kılıcını ona doğru fırlattı. Müşrik dedi: "Hayret doğrusu, ey Ebutalib'in oğlu! Böyle şartlar altında kılıcını bana mı bağışlıyorsun?!" Dedi ki: "Ey adam! Sen bana ihtiyaç elini uzattın; birinin isteğini reddetmek ise yiğitlikten değildir." Müşrik kendisini yere attı ve dedi ki: "Bu, dindarların yöntemidir." Sonra Ali'nin (a.s) ayağını öptü ve Müslüman oldu.

4236 . تفسير فرات عن موسى بن عيسى الأنصاري : كُنْتُ جَالِسًا مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) بَعْدَ أَنْ صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) الْعَصْرَ بِهَفَوَاتٍ ، فَجَاءَ رَجُلٌ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ : يَا أَبَا الْحَسَنِ ! قَدْ قَصَدْتُكَ فِي حَاجَةٍ ، أُرِيدُ أَنْ تَمْضِيَ مَعِيَ فِيهَا إِلَى صَاحِبِهَا .

فَقَالَ لَهُ : قُلْ . قَالَ : إِنِّي سَاكِنٌ فِي دَارٍ لِرَجُلٍ فِيهَا نَخْلَةٌ ، وَإِنَّهُ يَهْبِجُ الرِّيحَ فَتَسْقُطُ مِنْ ثَمَرِهَا بَلَحٌ^١ وَبُسْرٌ وَرُطْبٌ وَتَمْرٌ ، وَيَصْعَدُ الطَّيْرُ فَيُلْقِي مِنْهُ ، وَأَنَا أَكُلُ مِنْهُ وَيَأْكُلُ مِنْهُ الصَّبَّيَانُ مِنْ غَيْرِ أَنْ نَخْشِهَا بِقَصَبَةٍ ، أَوْ نَرْمِيهَا بِحَجَرٍ ، فَاسْأَلْهُ أَنْ يَجْعَلَنِي فِي حِلٍّ .

قَالَ : انْهَضْ بِنَا ، فَتَهَضُّ مَعَهُ ، فَجِئْنَا إِلَى الرَّجُلِ ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ، فَحَبَّ وَفَرَحَ بِهِ وَسُرَّ وَقَالَ : فِيمَا جِئْتَ يَا أَبَا الْحَسَنِ ؟ قَالَ : جِئْتُكَ فِي حَاجَةٍ .

قَالَ : تُقْضَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ ، قَالَ : مَا هِيَ ؟ قَالَ : هَذَا الرَّجُلُ سَاكِنٌ فِي دَارٍ لَكَ فِي مَوْضِعٍ كَذَا ، وَذَكَرَ أَنَّ فِيهَا نَخْلَةً ، وَإِنَّهُ يَهْبِجُ الرِّيحَ فَيَسْقُطُ مِنْهَا بَلَحٌ وَبُسْرٌ وَرُطْبٌ وَتَمْرٌ ، وَيَصْعَدُ الطَّيْرُ فَيُلْقِي مِثْلَ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ حَجَرٍ يَرْمِيهَا بِهِ ، أَوْ قَصَبَةٍ يَنْخُسُهَا ، أُرِيدُ أَنْ تَجْعَلَهُ فِي حِلٍّ . فَتَأْتِي عَنْ ذَلِكَ ، وَسَأَلَهُ ثَانِيًا وَأَقْبَلَ يُلِحُّ عَلَيْهِ فِي الْمَسْأَلَةِ وَيَتَأْتِي ، إِلَى أَنْ قَالَ : [و]^٢ اللَّهُ ، أَنَا أَضْمَنُ لَكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) أَنْ يُبَدِّلَكَ بِهَذِهِ النَّخْلَةِ حَدِيقَةً فِي الْجَنَّةِ . فَأَبَى عَلَيْهِ ، وَرَهَقْنَا الْمَسَاءَ . فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ (عليه السلام) : تَبِيعْنِيهَا بِحَدِيقَتِي فَلَانَةَ ؟

فَقَالَ لَهُ : نَعَمْ . قَالَ فَأَشْهَدُ لِي عَلَيْكَ اللَّهُ وَمُوسَى بْنُ عِيسَى الْأَنْصَارِيُّ أَنَّكَ قَدْ بَعَثْتَهَا بِهَذِهِ الدَّارِ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، أَشْهَدُ اللَّهُ وَمُوسَى بْنُ عِيسَى أَنَّي قَدْ بَعَثْتُكَ هَذِهِ الْحَدِيقَةَ بِشَجَرِهَا وَنَخْلِهَا وَتَمَرِهَا بِهَذِهِ الدَّارِ ، أَلَيْسَ قَدْ بَعَثْتَنِي هَذِهِ الدَّارَ بِمَا فِيهَا بِهَذِهِ الْحَدِيقَةِ ؟ وَلَمْ يَتَوَهَّمْ أَنَّهُ يَفْعَلُ .

فَقَالَ : نَعَمْ أَشْهَدُ اللَّهُ وَمُوسَى بْنُ عِيسَى عَلَيَّ أَنَّي قَدْ بَعَثْتُكَ هَذِهِ الدَّارَ بِمَا فِيهَا بِهَذِهِ الْحَدِيقَةِ .

١ . الْبَلَحُ : أَوَّلُ مَا يُرْتَبُ مِنَ الْبُسْرِ (النهاية : ج 1 ص 151) .

٢ . مَا بَيْنَ الْقَوْسَيْنِ أَثْبَتَاهُ مِنْ بَحَارِ الْأَنْوَارِ .

4236-Tefsir-i Furat [Musa b. İsa Ensari'den]: İkinci namazını Peygamberle (s.a.a) kıldıktan sonra Emirülmüminin Ali b. Ebu-talib'le beraber bir gölgelikte oturmuştuk ki adamın biri onun yanına geldi ve dedi ki: "Ey Ebu'l-Hasan! Bir iş için sana geldim. Bu hususta benimle birlikte iş sahibinin yanına gelmenizi istiyorum. " Ali (a.s) dedi ki: "Anlat!" Adam dedi ki: "Ben içerisinde başka birine ait bir hurma ağacının bulunduğu bir evde yaşıyorum. Rüzgâr o ağacı salladığında bazen ekşi, bazen de yetişmiş hurma düşer bahçeme; bazen de bir kuş düşürür onu. Ben ve çocuklarım da onu yiyoruz. Asla bir sopayla onu sallamıyor veya bir taş atarak düşürmüyoruz. Ağacın sahibinden bizi helal etmesini istiyorum." Ali (a.s) buyurdu ki: "Kalk!" Ben de onunla birlikte kalktım ve o adamın yanına gittik. Emirülmüminin (a.s) Ali b. Ebutalip selam verdi. Adam bizi hoş bir şekilde karşıladı, neşe ve meserret içindeydi. "Ne için geldin ey Ebu'l-Hasan?" diye sordu. Ali (a.s), "Bir iş için" diye cevap verdi. Adam, "İnşallah gerçekleşecektir, ne işidir?" dedi. Dedi ki: "Bu adam senin falan yerdeki evinde yaşıyor. Orada sana ait bir hurma ağacının olduğunu söylüyor. Bazen rüzgârın sallaması bazen de kuşların oynaması sonucu ağacından yere salkım halinde veya tek olarak hurmalar düşmektedir. Kendisi onu asla sopayla sallamıyor veya ona doğru bir taş atmıyor (ve onlardan yiyor). Bu adamı helal etmeni istiyorum." Fakat o kabul etmedi. Ali (a.s) isteğini bir defa daha dile getirdi, ısrar etti; ama adam kabul etmedi. Ta ki şöyle buyurdu: "Allah'ı şahit tutuyorum ki Resulullah (s.a.a) tarafından bu ağaca karşılık sana cennette bir bahçe garanti ediyorum." Adam yine de kabul etmedi. Neredeyse güneş batacaktı. Ali (a.s) dedi ki: "Onu benim falan yerdeki bağım karşılığında satıyor musun?" Adam "Evet" dedi ve devam etti: "Allah'ı ve Musa b. İsa Ensari'yi de bu ev karşılığında o bağı sattığına dair şahit tut!" Ali (a.s) dedi ki: "Tamam, Allah'ı ve Musa b. İsa Ensari'yi şahit tutarım ki o bağı içindeki hurma ağaçları ve meyveleriyle birlikte bu ev karşılığında sattım. Adam da şöyle dedi: "Evet, ben de bu evi içindekilerle birlikte o bağ karşılığında sattım."

فَالْتَفَتَ عَلَى (عليه السلام) إِلَى الرَّجُلِ فَقَالَ لَهُ: قُمْ فَخُذِ الدَّارَ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا وَأَنْتَ فِي حِلٍّ مِنْهَا .
وَوَجَبَتِ الْمَغْرِبُ ، وَسَمِعُوا أَذَانَ بِلَالٍ ، فَقَامُوا مُبَادِرِينَ حَتَّى صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) الْمَغْرِبَ
وَعِشَاءَ الْآخِرَةِ ، ثُمَّ انْصَرَفُوا إِلَى مَنْازِلِهِمْ ، فَلَمَّا أَصْبَحُوا صَلَّى النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) بِهِمُ الْغَدَاةَ ،
وَعَقَّبَ فَهُوَ يُعَقِّبُ حَتَّى هَبَطَ عَلَيْهِ جَبْرِئِيلُ (عليه السلام) بِالْوَحْيِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، فَأَدَارَ وَجْهَهُ إِلَى أَصْحَابِهِ
فَقَالَ: مَنْ فَعَلَ مِنْكُمْ فِي لَيْلَتِهِ هَذِهِ فِعْلَةً ، فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ بَيَانَهَا فَمِنْكُمْ أَحَدٌ يُخْبِرُنِي أَوْ أُخْبِرُهُ .

فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): بَلْ أَخْبَرْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟
قَالَ (صلى الله عليه وآله): نَعَمْ ، هَبَطَ جَبْرِئِيلُ (عليه السلام) فَأَقْرَأَنِي عَنْ اللَّهِ السَّلَامَ ، وَقَالَ لِي:
إِنَّ عَلِيًّا فَعَلَ الْبَارِحَةَ فِعْلًا ، فَقُلْتُ لِحَبِيبِي جَبْرِئِيلَ (عليه السلام): مَا هِيَ ؟ فَقَالَ: اقْرَأْ يَا
رَسُولَ اللَّهِ ، فَقُلْتُ: وَمَا أَقْرَأُ ؟ فَقَالَ: اقْرَأْ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) * وَالْأَلِيلُ إِذَا يَغْشَى *
وَالنَّهَارُ إِذَا تَجَلَّى * وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى * إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى (إِلَى قَوْلِهِ) (وَلَسَوْفَ
يَرْضَى) أَنْتَ يَا عَلِيُّ أَلَسْتَ صَدَقْتَ بِالْجَنَّةِ ، وَصَدَقْتَ بِالْدَّارِ عَلَى سَاكِنِهَا بَدَلَ الْحَدِيقَةِ ؟
فَقَالَ (عليه السلام): نَعَمْ ، يَا رَسُولَ اللَّهِ .

قَالَ (صلى الله عليه وآله): فَهَذِهِ سُورَةٌ نَزَلَتْ فِيكَ ، وَهَذَا لَكَ .
فَوَثَبَ (صلى الله عليه وآله) إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ، فَقَبَّلَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَضَمَّهُ إِلَيْهِ ، وَقَالَ لَهُ: أَنْتَ أَخِي وَأَنَا أَخُوكَ ٢ .
4237 . المناقب لابن شهر آشوب - فِي حِلْمِ عَلِيٍّ (عليه السلام) - : وَجَاءَهُ أَبُو هُرَيْرَةَ - وَكَانَ
تَكَلَّمَ فِيهِ ، وَأَسْمَعَهُ فِي الْيَوْمِ الْمَاضِي - وَسَأَلَهُ حَوَائِجَهُ فَقَضَاهَا ، فَعَاتَبَهُ أَصْحَابُهُ عَلَى ذَلِكَ ،
فَقَالَ: إِنِّي لَأَسْتَحْيِي أَنْ يَغْلِبَ جَهْلُهُ عِلْمِي ، وَذَنْبُهُ عَفْوِي ، وَمَسْأَلَتُهُ جُودِي ٣ .

١ . الليل : 1 - 21 .

٢ . تفسير فرائد : ص 566 ح 726 و ص 565 ح 725 عن الإمام زين العابدين (عليه السلام) نحوه، بحار الأنوار: ج 41 ص 37 ح 16 و 15 .

٣ . في المصدر : «يَكَلِّمُ» ، والصحيح ما أثبتناه كما في بحار الأنوار .

٤ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 114 ، بحار الأنوار : ج 41 ص 49 ح 1 .

Ali (a.s), diğer adama döndü ve dedi ki: "Kalk ve gidip eve sahip ol, Allah senin için mübarek etsin ve artık o sana helaldir." Akşam ezanının vakti gelip çatmıştı ve Bilal'ın okuduğu ezan kulakları okşuyordu. Herkes ayağa kalktı akşam ve yatsı namazını Peygamberle (s.a.a) birlikte kıldılar. Sonra da evlerine gittiler. Sabah olunca Peygamber (s.a.a) sabah namazını onlarla birlikte kıldı, ardından da namazın takibatıyla meşgul oldu. O sırada Cebrail (a.s) Allah katından vahiy getirdi. Resulullah (s.a.a), ashabına dönerek şöyle buyurdu: "Sizlerden hangisi dün gece bir iş yapmış? Yüce Allah onu bana anlattı. Şimdi ya sizden biri olayı anlatsın ya da ben onu söyleyeyim!" Emirülmüminin Ali b. Ebutalip dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü! Onun haberini sen bize anlat." Resulullah dedi ki: "Evet, Cebrail indi ve Allah'ın selamını bana ulaştırıp dedi ki: "Dün gece Ali bir iş yapmış." Dostum Cebrail'e "Ne iş?" diye sorduğumda "Ey Allah'ın Resulü, oku!" dedi. "Neyi okuyayım" diye sordum. dedi ki: Şunu oku: " *(Ortalığı) бүрүдүгү zaman geceye, açılıp aydınlandığı zaman gündüze, erkeği ve dişiye yaratana andolsun ki, şüphesiz sizin çabalarınız elbette çeşit çeşittir.... Elbette kendisi de hoşnut olacaktır.*"¹ "Sen ey Ali! Cennet için sadaka vermedin mi; bağ karşılığında bir evi onun sakinlerine sadaka olarak vermedin mi?" Ali dedi ki: "Evet, ey Allah'ın Resulü!" Resulullah (s.a.a) dedi ki: "Bu, senin hakkında indirilmiş bir suredir ve bu senin içindir." Daha sonra Resulullah (s.a.a), hızla Ali'ye doğru yürüdü ve onun iki gözünün arasından öptü, onu kucakladı ve şöyle buyurdu: "Sen benim kardeşimsin, ben de senin kardeşimim."

4237-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [Ali'nin (a.s) sabrından söz ederken]: Ebu Hureyre bir gün öncesinde Ali'nin (a.s) aleyhinde konuşmuş ve sözleri de ona ulaşmış olduğu halde hazretin yanına geldi ve ihtiyacını dile getirdi. Ali (a.s), onun ihtiyacını giderdi. Ali'nin (a.s) yarenleri onu serzeniş edince hazret şöyle dedi: "Onun cahilliğinin benim ilmime, günahının benim affıma ve ihtiyacının benim bağışıma galip gelmesinden hayâ ederim."

¹-Leyl, 1-21

4238 . شرح نهج البلاغة عن الشعبي - في وصف سخاء الإمام (عليه السلام) - : كان أسخى الناس ، كان على الخلق الذي يحبه الله : السخاء والجود ، ما قال : «لا» لسائل قط^١ .

4239 . شرح نهج البلاغة : وقال عدوه ومبغضه الذي يجتهد في وصمه وعيبه - معاوية بن أبي سفيان - لمحفن بن أبي محفن الضبي لما قال له : جئتكم من عند أبخل الناس ، فقال : ويحك ! كيف تقول : إنه أبخل الناس ؟ لو ملك بيتاً من تبر وبيتاً من تبن ، لتفد تبره قبل تبنه^٢ .

4240 . شرح نهج البلاغة - في بيان فضائل علي (عليه السلام) - : وأما السخاء والجود ؛ فحاله فيه ظاهرة ، وكان يصوم ويطوى ويؤثر بزاده ، وفيه أنزل : (وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا) * إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا^٣ . وروى المفسرون : أنه لم يكن يملك إلا أربعة دراهم ؛ فتصدق بدرهم ليلاً ، وبدرهم نهاراً ، وبدرهم سراً ، وبدرهم علانية ، فأنزل فيه : (الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً)^٤ .

13 / 2

التواضع عن رفعة

4241 . فضائل الصحابة عن زاذان : رآيت علي بن أبي طالب (عليه السلام) يمسك الشُّسوع بيده ، يمر في الأسواق ، فيناول الرجل الشُّسع ، ويرشد الضال ، ويعين الحمال على الحمولته وهو يقرأ هذه الآية : (تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ)^٥ ثم يقول : هذه الآية أنزلت في الولاة وذوى القدرة من الناس^٦ .

١ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 22 وراجع الصراط المستقيم : ج 1 ص 162 .

٢ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 22 ؛ الصراط المستقيم : ج 1 ص 162 وفيه «محفن الضبي» بدل «محفن بن أبي محفن الضبي» وراجع تاريخ دمشق : ج 42 ص 414 والإمامة والسياسة : ج 1 ص 134 وشرح الأخبار : ج 2 ص 99 وكشف الغمّة : ج 2 ص 47 .

٣ . الإنسان : 8 و 9 .

٤ . البقرة : 274 .

٥ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 21 وراجع الصراط المستقيم : ج 1 ص 162 .

٦ . القصص : 83 .

٧ . فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 2 ص 621 ح 1064 و ج 1 ص 345 ح 497 وراجع تاريخ دمشق : ج 42 ص 489 والبداية والنهاية : ج 8 ص 5 والمناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 104 .

4238-Şerh-i Nehcü'l-Belaga [İmamın (a.s) başışını anlatırken Şe'bi'den]: İnsanların en cömerdi idi. Allah'ın sevdiği bir mizaca sahipti: Mertlik ve cömertlik. Asla haceti olan birine "Hayır" demedi.

4239-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Ali'yi (a.s) devirmek ve şahsiyetini karalamak için elinden gelen çabayı sarf eden kindar düşmanı Muaviye b. Ebu Süfyan, "İnsanların en cimrisinin yanından geliyorum" diyen Mihfen b. Ebu Mihfen Dabbi'ye, bu sözüne karşılık dedi ki: "Yazıklar olsun sana! Onun insanların en cimrisi olduğunu nasıl söylersin? Eğer onun biri altın diğeri de saman dolu iki ambarı olsaydı, altın ambarını samandan önce başışlardı.

4240- Şerh-i Nehcü'l-Belaga [Ali'nin (a.s) faziletlerini beyan ederken]: Mertlik ve cömertlikte onun durumu aşikârdır. Oruç tutar, aç kalırdı ve azığı konusunda diğelerini kendisine tercih ederdi. *O'nun sevgisi ile yoksula, yetime ve esire yedirirler. Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz*"¹ ayetleri onun hakkında inmiştir. Müfessirler derler ki: Ali'nin sadece dört dirhemi vardı, birini gece, birini gündüz, birini aşikâr ve birini de gizli sadaka verdi. Bunun üzerine onun hakkında şu ayet indi: *"Mallarını gece gündüz; gizli ve açık Allah yolunda harca-yanlar var ya, onların Rableri katında mükâfatları vardır..."*²

13/2

YÜCELİĞİ İLE BİRLİKTE ALÇAKGÖNÜLLÜ OLUŞU

4241- Fezailu's-Sahabe, İbn-i Hanbel [Zazan'dan]: Ali b. Ebutalib'in elinde ayakkabı ipleri ile pazar yerlerinde yürüdüğünü gördüm [ayakkabılarının ipi kopmuş olan] insanlara ip veriyordu; yolunu kaybetmiş olanlara yol gösteriyordu. Hamallarla yüklerini taşımalarında yardımcı oluyordu. Kur'ân'ın şu ayetini okurdu: *"İşte ahiret yurdu. Biz, onu yer-yüzünde büyüklük taslamayan ve bozgunculuk çıkarmayanlara has kılarız. Sonuç, Allah'a karşı gelmekten sakınanlarıdır"*³ Ve şöyle derdi: Bu ayet kudret sahibi yöneticiler ve insanlar hakkında inmiştir.

¹-İnsan, 8-9.

²-Bakara, 274.

³-Kasas, 83.

- 4242 . فضائل الصحابة عن صالح ببيع الأكسية عن أمه أو جدته : رأيت علي بن أبي طالب اشتري تمرًا بدرهم ، فحملته في ملحفته ، فقالوا : نحمل عنك يا أمير المؤمنين ؟ قال : لا ، أبو العيال أحق أن يحمل^١ .
- 4243 . الغارات عن صالح : أن جدته أتت علياً (عليه السلام) ومعه تمر يحملُهُ ، فسَلَمَتْ وقالت : أعطني هذا التمر أحمله ، قال : أبو العيال أحق بحمله . قالت : وقال : ألا تأكلين منه ؟ قالت : قلت : لا أريدُهُ . قالت : فانطلق به إلى منزله ثم رجع وهو مُرتد بتلك الملحفة وفيها قشور التمر ، فصلَّى بالناس فيها الجمعة^٢ .
- 4244 . المناقب لابن شهر آشوب عن أبي طالب المكي : كان علي (عليه السلام) يحمل التمر والملح بيده ويقول : لا ينقص الكامل من كماله *** ما جر من نفع إلى عياله^٣ .
- 4245 . المناقب لابن شهر آشوب عن أبي الحسن البلخي - في الإمام علي (عليه السلام) - : إنه اجتاز بسوق الكوفة ، فتعلق به كرسي ، فتخرق قميصه ، فأخذه بيده ، ثم جاء به إلى الخياطين فقال : خيطوا لي ذا بارك الله فيكم^٤ .
- 4246 . تاريخ دمشق عن صالح بن أبي الأسود عمه حدثه : أنه رأى علياً (عليه السلام) قد ركب حماراً ودلى رجليه إلى موضع واحد ، ثم قال : أنا الذي أهنأ الدنيا^٥ .
- 4247 . الإمام العسكري (عليه السلام) : من تواضع في الدنيا لأخوانه ، فهو عند الله من الصديقين ، ومن شيعه علي بن أبي طالب (عليه السلام) حقاً ، ولقد ورد علي أمير المؤمنين (عليه السلام) أخوان له مؤمنان أب وأبن ، فقام إليهما ، وأكرمهما ، وأجلسهما في صدر مجلسه ، وجلس بين أيديهما ، ثم أمر بطعام فأحضر ، فأكلا منه ، ثم جاء قنبر بطست وإبريق خشب ومنديل لبيس ، وجاء ليصب على يد الرجل ماءً ، فوثب أمير المؤمنين (عليه السلام) فأخذ الإبريق ليصب على يد الرجل ، فتمرغ الرجل في التراب وقال : يا أمير المؤمنين ، الله يراني وأنت تصب على يدي !

١ . فضائل الصحابة لابن حنبل : ج 1 ص 546 ح 916 ، الزهد لابن حنبل : ص 165 ، الكامل في التاريخ : ج 2 ص 443 ، تاريخ دمشق : ج 42 ص 489 ، شرح نهج البلاغة : ج 2 ص 202 نحوه ، البداية والنهاية : ج 8 ص 5 ، الغارات : ج 1 ص 89 ، المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 104 كلاهما نحوه ، تنبيه الخواطر : ج 1 ص 23 .

٢ . الغارات : ج 1 ص 89 ؛ شرح نهج البلاغة : ج 2 ص 202 .

٣ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 104 ، إتحاف السادة : ج 6 ص 370 من دون إسناد إلى المعصوم .

٤ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 96 .

٥ . تاريخ دمشق : ج 42 ص 489 ، البداية والنهاية : ج 8 ص 5 .

4242-Fezailu's-Sahabe, İbn-i Hanbel [Kumaşçı Salih annesinden veya büyükannesinden]: Ali'yi (a.s) gördüm; bir miktar hurma satın aldı ve onu cübbesinde taşımaya başladı. "Ey Emirülmüminin! Bırakın biz taşıyalım" dediler. Dedi ki: "Hayır! Ailenin sahibi bunu taşımaya daha şayandır."

4243-el-Gârât [Salih'ten]: Büyükanmem Ali'nin (a.s) yanına geldi. Ali (a.s) [cübbesinde] hurma taşıyordu. Ona selam verdi ve "Hurmaları verin de sizin yerinize ben taşıyayım" dedi. Ali (a.s) buyurdu ki: "Ailenin babası onu götürmeye daha şayandır." Sonra şöyle buyurdu: "Bu hurmadan meyletmez misin?" "Hayır, istemem" dedi. Salih'in büyükannesi şöyle der: "Ali (a.s) hurmayı evine götürdü, sonra geri döndü. Aynı cübbe üzerindeydi ve onda hurma kabukları görünmekteydi. Aynı elbiseyle Cuma namazını kıldı."

4244-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [Ebutalip Mekki'den]: Ali (a.s), elinde hurma ve tuz taşıyordu ve şöyle buyuruyordu: "Ailesine fayda veren bir şeyi taşımakla kâmil insanın kemalinden bir şey azalmaz."

4245-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [İmam Ali (a.s) hakkında Ebu'l-Hasan Belhi'den]: Küfe pazarında yürüyordu. Bir ara bir sandalyeye takıldı ve gömleği yırtıldı. Gömleğini eline alıp terzilerin pazarına geldi ve şöyle buyurdu: "Allah size bereket versin! Şunu benim için diki."

4246-Tarih-i Dimeşk [Salih b. Ebu Esved kendisine nakleden bir görgü tanığından]: Ali'yi (a.s) eşeğe tek taraflı şekilde binmiş olarak gördüm, şöyle diyordu: "Ben, dünyayı zelil eden kişiyim."

4247-İmam Askeri (a.s): Her kim din kardeşleri için dünyada tevazu ederse Allah katında Sıddıklar guruhundan ve Ali b. Ebutalib'in (a.s) takipçilerinden olur. İki din kardeşi (baba ile oğul) Emirülmüminin'in (a.s) evine geldiler. İmam (a.s) onların ayağına kalktı, onları ağırladı ve onları evin baş tarafında oturtup kendisi de onların karşısında oturdu. Daha sonra yemek getirmelerini emretti, yemek getirildi, hep birlikte yediler. Daha sonra Kamber, ellerini yıkamaları için bir leğenle ibrik ve ellerini kurulamaları için de bir havlu getirdi. Kamber babanın eline su dökmek için ileri gelince, Hz. Ali (a.s) hemen ibriği onun elinden alıp kendisi onun eline su dökmek istedi. Ama adam kendisini yere atarak şöyle dedi: "Ya Emirülmüminin! Allah beni görüyor, sen elime su dökmek mi istiyorsun!?"

قال: أقعد وأغسل يديك؛ فإن الله عز وجل يراك وأخوك الذي لا يتميز منك، ولا يتفضل عليك يخدمك، يريد بذلك خدمة في الجنة مثل عشرة أضعاف عدد أهل الدنيا، وعلى حسب ذلك في ممالكه فيها. فقعد الرجل فقال له علي (عليه السلام): أقسمت عليك بعظيم حقي الذي عرفته وبجلته، وتواضعك لله حتى جازاك عنه بأن ندبني لما شرفك به من خدمتي لك، لما غسلت يديك مطمئناً كما كنت تغسل لو كان الصاب عليك قتيلاً، ففعل الرجل ذلك. فلما فرغ ناول الإبريق محمد بن الحنفية وقال: يا بني، لو كان هذا الابن حضرني دون أبيه لصيبت على يده، ولكن الله عز وجل يأبى أن يسوي بين ابن وأبيه إذا جمعهما مكاناً، لكن قد صب الأب على الأب، فليصب الابن على الابن، فصب محمد بن الحنفية على الابن^١.

14 / 2

الخُشُونَةُ فِي ذَاتِ اللَّهِ

- 4248 . مسند ابن حنبل عن أبي سعيد الخدري: اشتكى علياً الناس. قال: فقام رسول الله (صلى الله عليه وآله) فينا خطيباً، فسمعه يقول: أيها الناس! لا تشكوا علياً؛ فوالله إنه لأخشن في ذات الله، أو في سبيل الله^٢.
- 4249 . الإرشاد: أمر رسول الله (صلى الله عليه وآله) مناديه فنادى في الناس: ارفعوا ألسنتكم عن علي بن أبي طالب؛ فإنه خشن في ذات الله عز وجل غير مDAHن في دينه^٣.
- 4250 . الإمام علي (عليه السلام): والله لا أداهن في ديني^٤.
- 4251 . عنه (عليه السلام): إني لو قُتِلْتُ في ذات الله وحييت، ثم قُتِلْتُ ثم حييت سبعين مرة، لم أرجع عن الشدة في ذات الله، والجهاد لاعداء الله^٥.

١ . الاحتجاج: ج 2 ص 518 ح 340، تنبيه الخواطر: ج 2 ص 107، التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري (عليه السلام): ص 325 ح 173 وراجع المناقب لابن شهر آشوب: ج 2 ص 105.

٢ . مسند ابن حنبل: ج 4 ص 172 ح 11817، المستدرک على الصحيحين: ج 3 ص 145 ح 4654، السيرة النبوية لابن هشام: ج 4 ص 250، البداية والنهاية: ج 5 ص 209، فضائل الصحابة لابن حنبل: ج 2 ص 679 ح 1161، تاريخ دمشق: ج 42 ص 199 ح 8668، حلية الأولياء: ج 1 ص 68، الصواعق المحرقة: ص 124 وفي الأربعة الأخيرة «لهو أخيشن» بدل «إنه لأخشن».

٣ . الإرشاد: ج 1 ص 173، إعلام الوری: ج 1 ص 260 عن الإمام الصادق (عليه السلام) وفيه إلى «ذات الله عز وجل».

٤ . مروج الذهب: ج 2 ص 364.

٥ . وقعة صفين: ص 471؛ شرح نهج البلاغة: ج 15 ص 123.

İmam (a.s), “Kalk otur, elini yıka; Yüce Allah seni görüyor ve sende farkı olmayan, sana üstünlüğü bulunmayan kardeşin sana hizmet etmektedir. Bu hareketiyle de dünya ehlinin hizmetinin on katını cennette aramaktadır ve bu ölçüde cennetteki zenginlikleri istemektedir.” Nihayet adam oturdu. Ali (a.s) ona şöyle buyurdu: “Seni benden tanıdığın ve hürmet ettiğin büyük hakkıma, Allah için gösterdiğin tevazuyla [ki Allah seni onun karşılığında mükâfatlandırdı] kasem veriyorum. Bırak da seni şerefliendirecek bu hizmeti yerine getireyim. Seni Allah’a yemin veriyorum, eğer Kamber eline su dökseydi, nasıl ellerini rahatça yıkayacaktınsa öylece rahat bir şekilde ellerini yıka!” Adam da ellerini yıkadı. İmam (a.s) ibriği oğlu Muhammed-i Hanefiyye’ye verip şöyle buyurdu: “Oğlum! Eğer bu oğul babası olmadığı bir zamanda yanıma gelmiş olsaydı mutlaka onun eline su dökerdim. Ama Yüce Allah oğulla baba bir yerde olduklarında onların aynı seviyede olmasını istememektedir. Baba babanın eline su döktü, oğul da oğlun eline su döksün.” Bunun üzerine Muhammed-i Hanefiyye de oğlun eline su döktü.

14/2

ALLAH YOLUNDA ŞİDDET

4248-Müsned-i İbn-i Hanbel [Ebu Said Hudri’den]: İnsanlar Ali’den (a.s) şikâyetçi oldular. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) aramızdan ayağa kalkıp konuşma yaptı ve şöyle buyurdu: Ey insanlar! Ali’yi şikâyet etmeyin! Allah’a yemin olsun ki o Allah’ın işinde veya Allah’ın yolunda gerçekten şiddetli davranır.

4249-el-İrşad [Resulullah (s.a.a)]: Resulullah (s.a.a) tellalına halkın arasında yüksek sesle şöyle söylemesini emretti: “Dilinizi Ali b. Ebu talip [onu serzeniş] konusunda kısa tutun. Zira o, Allah’ın işinde serttir ve diniyle ilgili bir konuda uzlaşmaz (taviz vermez).

4250-İmam Ali (a.s): Allah’a yemin olsun ki dinimle ilgili bir konuda taviz vermem.

4251-İmam Ali (a.s): Eğer Allah yolunda öldürülür ve diriltirsem; sonra yetmiş defa öldürülüp tekrar diriltirsem Allah yolundaki şiddetinden ve Allah’ın düşmanlarına karşı cihad etmekten vazgeçmem.

15 / 2

الْجَمْعُ بَيْنَ الْأَضْدَادِ

4252 . نهج البلاغة - في الإمام علي (عليه السلام) - : ومن عجائبه (عليه السلام) التي انفرد بها وأمن المشاركة فيها ، أن كلامه الوارد في الزهد والمواعظ ، والتذكير والزواج ، إذا تأمله المتأمل ، وفكر فيه المتفكر ، وخلع من قلبه أنه كلام مثله ممن عظم قدره ، ونفذ أمره ، وأحاط بالرقاب ملكه ، لم يعترضه الشك في أنه كلام من لا حظ له في غير الزهادة ، ولا شغل له بغير العباد ، قد قبع في كسر بيت ، أو انقطع إلى سفح جبل ، ولا يسمع إلا حسه ، ولا يرى إلا نفسه .

ولا يكاد يوقن بأنه كلام من ينغمس في الحرب مصلتا سيفه ، فيقط الرقاب ، ويجدل الأبطال ، ويعود به ينطف دما ، ويقطر مهجا ، وهو مع تلك الحال زاهد الزهاد ، وبدل الأبدال .

وهذه من فضائله العجيبة ، وخصائصه اللطيفة ، التي جمع بها بين الأضداد ، وألف بين الأشتات^١ .

4253 . شرح نهج البلاغة : كان أمير المؤمنين (عليه السلام) ذا أخلاق متضادة : فمنها ما قد ذكره الرضي (رحمه الله) ، وهو موضع التعجب ؛ لأن الغالب على أهل الشجاعة والإقدام والمغامرة والجرأة أن يكونوا ذوي قلوب قاسية ، وفتك وتمرد وجبرية^٢ ، والغالب على أهل الزهد ورفض الدنيا وهجران ملاذها والاشتغال بمواعظ الناس ، وتخويفهم المعاد ، وتذكيرهم الموت ، أن يكونوا ذوي رقة ولين ، وضعف قلب ، وخور طبع ، وهاتان حالتان متضادتان ، وقد اجتمعتا له (عليه السلام) .

ومنها : أن الغالب على ذوي الشجاعة وإراقة الدماء أن يكونوا ذوي أخلاق سبعية ، وطباع حوشية ، وغرائز وحشية ، وكذلك الغالب على أهل الزهادة وأرباب الوعظ والتذكير ورفض الدنيا أن يكونوا ذوي انقباض في الأخلاق ، وعبوس في الوجوه ، ونفار من الناس واستيحاش .

وأمير المؤمنين (عليه السلام) كان أشجع الناس وأعظمهم إراقة للدم ، وأزهد الناس وأبعدهم عن ملاذ الدنيا ، وأكثرهم عظا وتذكيرا بأيام الله ومثلاته^٣ ، وأشدهم اجتهادا في العباد وأدبا لنفسه في المعاملة .

١ . نهج البلاغة : المقدمة ص 35 .

٢ . الجبرية : الكبير (لسان العرب : ج 4 ص 113) .

٣ . المثلات : الأنبياء والأمثال مما يعتبر به (مجمع البحرين : ج 3 ص 1671) .

15/2

ZITLIKLARI BİR ARAYA TOPLAYAN

4252-Şerh-i Nehcü'l-Belaga [İmam Ali (a.s) hakkında]: Onun züht, nasihat, hatırlatma ve öğüt mahiyetindeki sözleri şahsına münhasır ve hiç kimsede bulunmayan ilginçliklerdendir. Onun üstün güç ve etkin nüfuz sahibi bir komutan olduğu gerçeğine vakıf olmayan dikkatli bir düşünür bu sözlere dikkatle baktığında bunların züht ve ibadetten başka bir işi olmayan, bir evin köşesine çekilmiş ya da bir dağa sığınıp kendi münacatından başka bir şey duymayan ve kendisinden başka birini görmeyen bir abidin sözleri olduğunu sanır. Bu sözün, yalın kılıçla savaş meydanında adım atan, başları bedenlerinden ayıran, pehlivanlarla çatışan, sonra da öldürdüklerinin kanlarının damladığı kanlı kılıcını elinde tuttuğu halde savaş meydanından dönen birine ait olduğuna inanamaz. Bununla birlikte o, zahitlerin zahidi ve ariflerin arifi-dir. İşte bu onun ilginç faziletlerinden ve zarif özelliklerindendir; zıtlıkları kendisinde toplamış ve farklı özellikleri bir araya getirmiştir.

4253-Şerh-i Nehcü'l-Belaga: Emirülmüminin (a.s) çok ilginç olan [zahirde] birbirine zıt huylara sahipti. Seyyid Razi bunlardan bir kısmını zikretmiştir. Cüretli yiğitler ve zor hadiselerle atılan mace-racı kahramanlarda baskın gelen huy genellikle taş kalpli, canî, asi ve kibirli olmalarıdır. Dünya ve lezzetlerini terk etmiş insanlara nasihatte bulunan, onları ahiret ve ölümle korkutan zahit kişilerdeki baskın huy ise genellikle yumuşak ve ince yürekli, zayıf kalpli ve gevşek mizaçlı olmalarıdır. Bu birbirine zıt iki durum onda bir araya gelmiştir. Kan dökücü cesur kişiler genellikle yırtıcı bir huya, korkutucu bir mizaca ve vahşi bir içgüdüye sahiptirler. Dünyadan kaçan nasihat edici zahitler ise genellikle inzivacı bir huya, tutkun bir yüze ve insanlarla ünsiyetten uzaklaşan bir yapıya sahiptirler. Emirülmüminin (a.s) insanların en kahramanı ve en iyi savaşanı idi. Bununla birlikte insanların en zahidi, halktan en fazla uzaklaşanı, dünya lezzetlerinden en uzak duranı, en fazla nasihatte bulunanı, Allah'ın günlerini ve ibretlerini herkesten daha çok hatırlatanı idi; ibadette onların en çalışkanı, alışverişte kural-lara en bağlı olanıydı.

وكان مع ذلك ألطف العالم أخلاقاً، وأسفرهم وجهاً، وأكثرهم بشراً، وأوفاهم هشاشةً، وأبعدهم عن انقباض موحش، أو خلق نافر، أو تجهّم مباعِد، أو غلظة وفظاظة تنفرُ معهما نفس، أو يتكدرُ معهما قلبٌ. حتى عيب بالدُّعابة، ولما لم يجدوا فيه مغمراً ولا مطعناً تعلّقوا بها، واعتمدوا في التنفير عنه عليها «وتلك شكاة ظاهرٌ عنك عارُها». وهذا من عجائبه وغرائبه اللطيفة.

ومنها: أن الغالب على شرفاء الناس ومن هو من أهل بيت السيادة والرياسة أن يكون ذا كبر وتيه وتعظم وتغطرس، خصوصاً إذا أضيف إلى شرفه من جهة النسب شرفه من جهات أخرى، وكان أمير المؤمنين (عليه السلام) في مصاص الشرف ومعدنه ومعانيه، لا يشكُّ عدو ولا صديق أنه أشرف خلق الله نسباً بعد ابن عمه صلوات الله عليه.

وقد حصل له من الشرف غير شرف النسب جهات كثيرة متعددة، قد ذكرنا بعضها، ومع ذلك فكان أشد الناس تواضعاً لصغير وكبير، وألينهم عريكة، وأسمحهم خلقاً، وأبعدهم عن الكبر، وأعرفهم بحق، وكانت حاله هذه في كلا زمانيه: زمان خلافته، والزمان الذي قبله، لم تُغيّرهُ الإمرة، ولا أحالت خلقه الرياسة، وكيف تُحيلُ الرياسة خلقه وما زال رئيساً! وكيف تُغيّرُ الإمرة سجيته وما برح أميراً! لم يستفد بالخلافة شرفاً، ولا اكتسب بها زينة!

بل هو كما قال أبو عبد الله أحمد بن حنبل، ذكر ذلك الشيخ أبو الفرج عبد الرحمن بن علي بن الجوزي في تاريخه المعروف بالمنتظم: تذكروا عند أحمد خلافة أبي بكر وعليّ وقالوا فأكثرُوا، فرفع رأسه إليهم، وقال: قد أكثرتم! إن علياً لم تزنه الخلافة، ولكنّه زانها.

وهذا الكلام دالٌّ بفحواه ومفهومه على أن غيره ازدان بالخلافة وتممت تقصه، وأن علياً (عليه السلام) لم يكن فيه نقص يحتاج إلى أن يتمم بالخلافة، وكانت الخلافة ذات نقص في نفسها، فتم تقصها بولايتها إياها.

Tüm bunların yanı sıra insanların en nezaketlisi, çehresi en nurani, en açık ve güler yüzlüsü idi; dehşet verici uzletten veya tiksindirici huylardan, ayrılığa yol açan kabalıktan, kalpleri kırıp nefrete yol açan sertlikten de onların en uzak duranı idi. Öyle ki onun şakacı mizacını kendisine bir kusur olarak ileri sürüyorlardı. Zira onda kötülük addedilecek hiçbir bahane bulamadıkları için bu konuya sarılıyorlardı; halkı ondan uzaklaştırabilmek için bu özelliğine vurgu yapıyorlardı. Nitekim şair de şöyle der:

Öyle bahaneler getirdiler ki

Onların utancı senin yamacından uzaktır

Bu onun zarif ilginçliklerinden ve şaşırtıcı özelliklerindendir. Onun bir diğer şaşırtıcı huyu ise şudur: Asilzade insanlar, bilakis riyaset ve üstünlük hanedanına mensup kişiler genellikle bencil olurlar, kendilerini beğenir, büyük ve üstün görürler. Özellikle onların aile yüceliğine başka üstünlükler de eklenirse... Emirülmüminin (a.s) soyluluk merkezinin madeninde ve zirvesindeydi. Amcası oğlundan [Resulullah (s.a.a)] sonra nesep yönünden insanların en üstününün onun olduğu hususunda dost-düşman, hiç kimse şüphe etmemiştir. Nesep üstünlüğüne ilave olarak birçok yönden de üstünlükler elde etmişti [ki bunların bir kısmına değindik]. Bununla birlikte küçük-büyük herkes karşısında alçak gönüllülüğüyle insanların en mütevazisi, en yumuşak huylusu, kibirten en fazla kaçınanı ve hakkı en iyi tanıyanı idi. Onun bu özelliği yaşamının her iki döneminde de görülmüştür. Yani hilafetinden önce de halife olduktan sonra da hep böyleydi. Yönetim onu farklılaştırmadı ve riyaset onun ahlakını değiştirmede. O daima reis olduğu halde [dünyevi] riyaset onun ahlakını nasıl değiştirebilirdi ki?! O daima emir olduğu halde yönetim onun huyunu nasıl değiştirebilirdi ki?! O hilafetten kendisine bir üstünlük sağlamadı ki! Hilafetle kendisi için bir ziynet kazanmadı ki! O, Şeyh Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Cevzi'nin *el-Muntazam* adlı tarih kitabında Ebu Abdullah Ahmed b. Hanbel'den naklen zikrettiği gibidir: Ahmed'in yanında söz Ebubekir ve Ali'nin hilafetinden açıldı; bu hususta çok konuşuldu. O başını kaldırıp şöyle dedi: "Çok konuştunuz. Hilafet Ali'yi süslemedi. Aksine o hilafeti ziynetlendirdi." Bu sözden anlaşılıyor ki diğerleri, hilafetle kusurlarını giderdiler. Oysaki Ali'de hiçbir kusur yoktu ki onu hilafetle gidermiş olsun. Aksine hilafette kusur vardı ki Ali'nin iş başına geçmesiyle o kusur bertaraf oldu...

ومنها : أَنَّ الْغَالِبَ عَلَى ذَوِي الشَّجَاعَةِ وَقَتْلِ الْأَنْفُسِ وَإِرَاقَةِ الدِّمَاءِ أَنْ يَكُونُوا قَلِيلِي الصَّفْحِ ،
بَعِيدِي الْعَفْوِ ؛ لِأَنَّ أَكْبَادَهُمْ وَاعِرَةٌ^١ ، وَقُلُوبُهُمْ مُلْتَهَبَةٌ ، وَالْقُوَّةُ الْغَضَبِيَّةُ عِنْدَهُمْ شَدِيدَةٌ ، وَقَدْ
عَلِمَتْ حَالُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي كَثْرَةِ إِرَاقَةِ الدِّمِّ وَمَا عِنْدَهُ مِنَ الْحِلْمِ وَالصَّفْحِ ،
وَمُغَالَبَةِ هَوَى النَّفْسِ ، وَقَدْ رَأَيْتَ فِعْلَهُ يَوْمَ الْجَمَلِ ، وَلَقَدْ أَحْسَنَ مَهْيَارُ فِي قَوْلِهِ :

حَتَّى إِذَا دَارَتْ رَحَى بَغِيهِمْ *** عَلَيْهِمْ وَسَقَّ السَّيْفُ الْعَذْلُ

عَاذُوا بِعَفْوِ مَا جِدُّ مَعُودٍ *** لِلْعَفْوِ حَمَالٌ لَهُمْ عَلَى الْعَلِّ

فَنَجَّتِ الْبُقْيَا عَلَيْهِمْ مِنْ نَجَا *** وَأَكَلَ الْحَدِيدُ مِنْهُمْ مَنْ أَكَلَ

أَطَّتْ بِهِمْ أَرْحَامُهُمْ فَلَمْ يُطْعِ *** نَائِرَةُ الْغَيْظِ وَلَمْ يُشَفِّ الْغُلُّ

ومنها : أَنَا مَا رَأَيْنَا شُجَاعًا جَوَادًا قَطُّ ، كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ شُجَاعًا ؛ وَكَانَ أَبْخَلَ النَّاسِ ،
وَكَانَ الزُّبَيْرُ أَبُوهُ شُجَاعًا ؛ وَكَانَ شَحِيحًا ، قَالَ لَهُ عُمَرُ : لَوْ وَلَّيْتَهَا لَطَلَّتْ تَلَاطِمُ النَّاسِ فِي
الْبَطْحَاءِ عَلَى الصَّاعِ وَالْمُدِّ .

وَأَرَادَ عَلِيٌّ (عليه السلام) أَنْ يَحْجُرَ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ لَتَبْدِيرِهِ الْمَالَ ، فَاحْتَالَ لِنَفْسِهِ ، فَشَارَكَ
الزُّبَيْرَ فِي أَمْوَالِهِ وَتِجَارَاتِهِ ، فَقَالَ (عليه السلام) : أَمَا إِنَّهُ قَدْ لَازَ بِمَلَاذٍ ، وَلَمْ يَحْجُرْ عَلَيْهِ .

وَكَانَ طَلْحَةُ شُجَاعًا ؛ وَكَانَ شَحِيحًا ، أَمْسَكَ عَنِ الْإِنْفَاقِ حَتَّى خَلَفَ مِنَ الْأَمْوَالِ مَا لَا يَأْتِي عَلَيْهِ الْحَصْرُ .

وَكَانَ عَبْدُ الْمَلِكِ شُجَاعًا ؛ وَكَانَ شَحِيحًا ، يُضْرَبُ بِهِ الْمَثَلُ فِي الشُّحِّ ، وَسُمِّيَ رَشَحَ الْحَجَرِ لُبْخَلِهِ .

وَقَدْ عَلِمَتْ حَالُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي الشَّجَاعَةِ وَالسَّخَاءِ كَيْفَ هِيَ ، وَهَذَا مِنْ أَعَاجِبِهِ أَيْضًا (عليه السلام)^٢ .

4254 . المناقب لابن شهر آشوب عن أَبِي عَلِيٍّ سَيْنَا : لَمْ يَكُنْ شُجَاعًا فَيَلْسُوفًا قَطُّ إِلَّا

عَلِيٌّ (عليه السلام)^٣ .

١ . الْوَغَرُ : الْغُلُّ وَالْحَرَارَةُ (النهاية : ج 5 ص 208) .

٢ . شرح نهج البلاغة : ج 1 ص 50 - 53 .

٣ . المناقب لابن شهر آشوب : ج 2 ص 49 .

İlginç özelliklerinden biri de şuydu: Kahramanlar, öldürüp kesenler genellikle ateşli bir sine ve öfkeli bir yüreğe sahiptirler; bağışlamaktan ve affetmekten uzaktırlar. Onlardaki öfkenin kuvveti daha şiddetlidir. Fakat Ali'nin (a.s) [Allah yolunda] döktüğü onca kana rağmen ne kadar sabırlı ve affedici, nefsinin arzusuna ne kadar hâkim biri olduğunu bilirsin. Onun Cemel harbindeki asil davranışını Mihyar Deylemi şu beyitlerle beyan etmiştir:

*Zulümlerinin değirmen taşı dönünce kendi başlarına
Serzeniş kılıcı inivermişti başlarına
O yüce zatın affına alışmışlardı, sığındılar affına
Ta ki onca marazlarını tahammül edip bağışlaya
Onlardan bir bölümü sağ kurtulmuştu savaşta
Bir bölümünü de kılıç yutmuştu aynı savaşta
Akrabalık onları içine çektiği halde
Öfke ateşi boyun eğmedi ve kin ateşi sönmedi*

Ondaki ilginç özelliklerden biri de şudur: Biz asla şecaatli bir cömert görmedik. Abdullah b. Zübeyr şecaatli idi ama insanların en cimrisi idi. Babası Zübeyr de cesurdu ama hasisti. Bu yüzden Ömer ona şöyle demişti: ‘Eğer hükümete ulaşırsan Betha halkı bir batman yiyecek için savaşacaktır.’

Ali (a.s), Abdullah b. Cafer’i malında israf ettiği gerekçesiyle mahcur ilan etmek istiyordu. Bunun üzerine Abdullah bir çare buldu; Zübeyr’i mallarında ve ticaretinde ortak edindi. Ali (a.s) “*O, artık bir sığınağa sığınmıştır*” diye buyurdu ve Abdullah’ı mahcur ilan etmedi.

Talha da şecaatli idi ama aşırı ölçüde cimriydi. Mal infak etmekten o kadar sakınıyordu ki bu yüzden ölümünden sonra geride hesapsız derecede mal bırakmıştı.

Abdumelik de şecaatli idi ama aşırı derecede cimri biriydi. Hatta hasislikte darbu’l-mesel olmuştur. Cimriliğinden dolayı ona “taşın damlası” lakabını vermişlerdi.

Ancak Emirülmüminin’in (a.s) şecaat ve cömertlikte nasıl biri olduğunu bilirsiniz. İşte bu, onun ilginç özelliklerindendir.

4254-Menakıb, İbn-i Şehrâşub [Ebu Ali Sina’dan]: Ali’den başka tek bir kişi yoktur ki hem şecaatli hem de filozof olsun.¹

¹-İbn-i Şehrâşub, *Menakıb*, c.2, s.49.

İÇİNDEKİLER

Dokuzuncu Kısım

İMAM ALİ'NİN (A.S) ŞAHSİYETİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Yedinci Fasıl: Yarenlerinin Dilinden Ali (a.s).....	7
Ebu'l-Esved düeli	7
Ahnef b. Kays.....	11
Ümmül hayr.....	11
Ümmü Sinan.....	21
Husayn b. Munzir	25
Halid b. Muammar.....	27
Darimiyye el-hacuni	27
Rebi' b. Huseym.....	31
Zeyd b. Savhan	33
Sevde Hemdani.....	35
Sa'saa b. Savhan.....	41
Dırar b. Damre.....	47
Abdurrahman b. Hassan	49
Ubeyde Selmani.....	51
Kamber	51
Malik Eşter	55
Nuaym b. Decace.....	57
Yezid b. Kays	59
Sekizinci Fasıl: Düşmanlarının Dilinden Ali (a.s).....	61
Muaviye b. Ebu süfyan.....	61
Amr b. As	71
Mervan b. Hakem	83
Abdurrahman b. Halid b. Velid	85
Velid b. Abdulmelik	87
Abdulaziz b. Mervan	87
Abduved Kkızı Amre	89
Dokuzuncu Fasıl: Büyüklerin Dilinden İmam Ali (a.s).....	91
İbn-i Ebu'l-Hadid	91
Ebu cafer İskafi.....	97

Ebu Cafer Hasani.....	103
Ebu Ali İbn-i Sina.....	115
Ebu'l-Ferec İsfahani	117
Ebu Kays Evdi.....	119
Ebu Naim İsfahani.....	119
Ahmed b. Hanbel.....	121
Ameş.....	125
Cahiz.....	133
Hasan Basri.....	133
Halil b. Ahmed	141
Süfyan Sevrî	145
Şafîî	145
Eş-Şa'bi	147
Amir b. Abdullah b. Zübeyr	149
Fahri Razi	149
Abbasi Halifesi Memun.....	151
Mücahid b. Cebr	205
Mesudi	207
Muaviye b. Yezid b. Muaviye	209
Nesai.....	217
Nezzam.....	217
Vakidi	219
Yusuf b. Abdulbir	219
Onuncu Fasıl: Şairlerin Dilinden İmam Ali (a.s).....	221
Arap Şiirinde İmam Ali Hakkında Bir Araştırma	221
Birinci Asır	227
Ka'b b. Zuheyr	227
Bişr b. Munkiz abdi	229
Hassan b. Sabit	231
Muhammed himyeri	233
Esved nahai kızı ümmü'l-heysem.....	237
Hayseme b. Hareşe mezhici kızı ümmü sinan	241
İkinci Asır	243
KUMEYT B. ZEYD ESEDİ	243
SEYYİD HİMYERİ	245
ABDİ KUFİ	257

Üçüncü Asır.....	261
Şafii	261
Di'bil Hüzaî	263
İbn-i Rumi	265
Bekr b. Hemmad Taherti	267
Dördüncü Asır.....	271
Ahmet b. Aleviyye İsfahani.....	271
Müfecce	279
Ahmet Sanevberi	281
Ebulfeth Mahmut b. Muhammed Keşacim.....	283
Ebu'l-Kasım Zahi	287
Mütenebbi.....	291
Ebu Firas Hemdani	291
Naşı Sagır	295
Ebu Ali Temim	297
Sahib b. Abbad	301
İbn-i Haccac Bağdadi	311
Ebu Muhammed Avni	315
Beşinci Asır.....	319
Mihyar Deylemi.....	319
Seyyid Murtaza.....	321
Altıncı Asır	323
Melik Salih	323
İbn-i Mekki Neyli	327
Hatib Harezmî	331
Yedinci Yüzyıl	333
Mecduddin b. Cemil	333
İbn-i Ebi'l-Hadid	335
Ebu Muhammed Mansur Billâh	345
Sekizinci Asır.....	351
Cemaluddin el-Hal'i	351
Sureyci Uvali	355
Alauddin Hilli.....	359

Dokuzuncu Asır	365
Şeyh Recep Bursi Hilli	365
Ziyouddin El-Hadi	367
İbn-i Arendes El-Hilli.....	371
Onuncu Asır	375
Şeyh İbrahim b. Ali Kef'ami	375
Şeyh Ahmet Seb'i Ehsai.....	377
İzzuddin Şeyh Hüseyin Amili	379
On Birinci Asır	381
İbni Ebi Şafin Behrani.....	381
Şeyh Hüseyin Amili	385
Seyyid Ali Han Muşa'sai.....	385
On İkinci Asır.....	389
Şeyh Hür Amili	389
Seyyid Ali Han Medeni	395
Şeyh Abdurrıza Mukri Kazimi	401
On Üçüncü Asır.....	409
Şeyh Kazım Uzeri.....	409
Şeyh Hüseyin Necef	413
İbrahim b. Sadık Mehzumi Amili.....	415
Ondördüncü Asır	417
Abdulmesih Antaki.....	417
Abdulkerim Cezairi	423
On Beşinci Asır	425
Mustafa Cemaluddin	425

ONUNCU KISIM

İMAM ALİ'NİN ÖZELLİKLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Birinci Fasıl: İtikadi Özellikleri.....431

Bir An Bile Allah'a Kâfir Olmadı.....	431
İlk Müslüman	433
<i>İman Getirdiği Sıradaki Yaşı</i>	449
<i>İslam'ı Kabul Ettiği Gün.....</i>	451
Ümmetten Yakini En Üstün Olanı.....	453
İmanı En Hâlis Mümin	457
İmanda Yeryüzündekilerin En Üstünü	457
Allah Onun Kalbini İmanla Sınamıştır	459
İman Etine Ve Kanına Karışmış	461
İmamın İslam'ı Kabul Ediş Zamanına Dair Bir Bakış	463

İkinci Fasıl: Ahlaki Özellikleri 471

Güzel Ahlakı.....	471
Çok Güler Yüzlü İdi	473
Sinesinin Genişliği.....	475
Gözündeki Dikene Sabretmesi	477
Halkın En Sabırlısı	485
İrade Ve Mukavemet Gücü	489
İhlâsın Kemali	493
Doğruluğun Kemali	493
Fedakârlığın Kemali	495
Hamiyetin Kemali	499
Zühdün Ziyneti	501
Cömertliği.....	519
Yüceliği İle Birlikte Alçakgönüllü Oluşu.....	531
Allah Yolunda Şiddet	535
Zıtlıkları Bir Araya Toplayan.....	537

